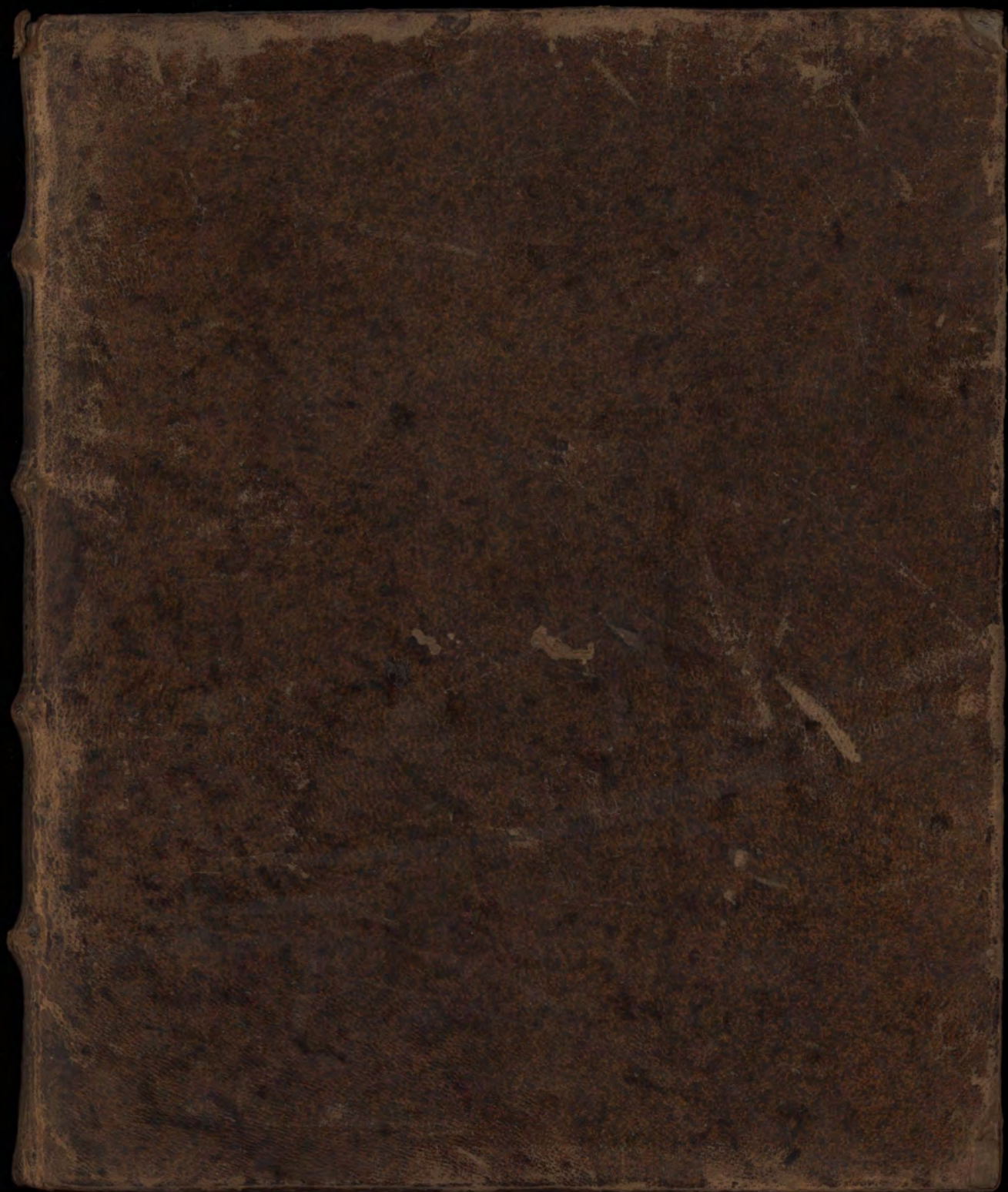

WIMBP
Opole

II

15 st.

11-8

Akc VI $\frac{311}{23}$ 62 C

ACTA
ERVDITORVM

ANNO
M DC XCIV

publicata.

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi
Electoris Saxonie privilegiis.*

L I P S I Æ.

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes
& JOH. THOM. FRITSCHIUM.

Typis CHRISTIANI GOEZI,
A. M DC XCIV.

ACTA ERUDITORUM

ANNO
M DC XCIV

publicata

Cum 2. Caspares Magistatus & Potentissimi
Electoris Saxoniae privilegio

LIPSIÆ

Prostat apud JOH. GROSSII Hæredes
& JOH. THOM. FRITSCHIIUM.

Typis CHRISTIANI GOELZ.

A. M. DC. XCIV.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii, Anno M DC XCIV.

CASPARIS THEOPHILI BIERLINGII,
Medic. Doct. Magdeburgensium hætenus Practici
non incelebris, uti & Academ. Leopold. Cesar. Collegæ Prima-
rii, THESAURVS THEORETICO-PRACTICVS &c. cum Prefatio-
ne Jacobi Wolff/ Phil. atque Med. D. in Salana P.P. &
Acad. Leopoldino-Imperial. Adjuncti.

Magdeburgi apud Hæredes Johannis Lüderivvaldi, 1693. in 4.

Constat plagulis 158.

Undecim abierunt anni, ex quo clarissimus Bierlingius
Adversariorum Curiosorum Centuriam primam divul-
gans, continuationem eorum jussit expectari. Quam
fidem datam nunc demum, Centuria altera cum Syl-
labo observationum atque rerum & verborum Indice
communicata, liberasse omnino censendus est, licet no-
vus Thesauri Theoretico-Practici titulus eidem cernatur præfixus.
Etenim hic Autori non debetur, utpote e vivis ante typum absolutum
crepto, & quidem anno ipso proxime elapso, quem fatalem sibi per
somnia jamjam A. 1676 prænunciatum fuisse, in Scholiis ad Obs. 42.
de morte per somnium indicata, conjecit, in lucem alias hic Lipsiæ A.
1640 d. 30 Octob. editus. Sed Nobilissimo VVolffo, uti Præfatio-
nem, ita & Titulum indigitatum ad aliorum exemplum præponere,
vel ideo placuit, quod in Observationibus istis Scholiisque additis, tan-
quam Thesauro, theoretica pariter atque practica adminicula, firma
imprimis præsidia sanitatis, thesaurorum optimi, affatim erogaren-
tur. Nec approbationem Lectoris facile denegatum iri confidimus,

A

modo

- modo paucula, pro more a nobis, tum quoad Observationes, tum quoad Scholia, nunc commemoranda, non gravetur percurrere. Scilicet *Obs. 3.* calculus libras quatuor totidemque uncias cum dimidia adæquans, ferme rotundus in medium profertur, qui in equo quodam Hispanico duodecim a morte horis adhuc calidus sedem supra renes pinguorem intra tunicam habuerit, exemptusque calorem etiam ad sex usque horas conservaverit. *Obs. 4.* Beato D. Valentino Andreae Möllenbroccio, Autoris vitrico, Medico quondam famigeratissimo, sanguis aliquoties per porum e globulo nasi, absque ulla irritatione prævia, sponte fluxisse innuitur. *Obs. 17.* morbillorum cum tumore faciei fit mentio, modo erumpentium, modo retrocedentium, absque ullo & pueruli, & puellæ, ægrotantium nocumento. *Obs. 20.* ophthalmia mulieris periodica anniversaria non nisi fonticulis cessisse, usque reclusis oppido rediisse, tamdiu molesta, donec uterque brachiorum fonticulus rursus apertus esset, indicatur. *Obs. 22.* infantem bimulum, post motus convulsivos præcedentes variolis decumbentem, die duodecimo ac duobus subsequentibus diarrhoea critica, hacque remittente furunculi vexasse; itemque furunculi ovi columbini magnitudine, in universo alius infantis corpufculo post variolas effloruisse narrantur. *Obs. 24.* mira virginis alicujus, a vetula quadam incantatæ, leguntur pathemata; referturque *Obs. 25.* quomodo quis in Livonia tam in Lycanthroporum numerum receptus, quam a Lycanthropia eadem dæmoniaca liberatus fuerit. *Obs. 29.* acus sartoria innoxie advertitur deglutita. *Obs. 34.* de viro generoso agitur, qui per plures annos de miro dolore, per intervalla, ac præsertim loquendum inter vel edendum, fulguris adinstar a naso super os jugale in musculis ad tempora usque acerrime affligente, repentinumque terrorem incutiente, fuerit conquestus, adeo quidem pertinaci, ut venæsectiones, arteriotomia, fonticuli, cucurbitulæ cum vesicatoriis aliæque adhibita nihil prorsus auxilii, olea vero destillata, e. g. majoranæ, chamomillæ, anethi, anisi, fœniculi, rutæ, in certa proportionem liniementi vice commixta & inuncta levaminis parum afferrent. *Obs. 39.* puerpera ex insomnio & subsecuto terrore graviter delirasse memoratur, post enematis tamen, & anodynorum, atque absorbentium usum feliciter restituta. *Obs. 43.* soror Andreae Seidelii Leucopetræ A. 1670. in epilepsiam fertur incidisse, cum ipsi frater mortuus, quem
- videre

- videre anxie desiderabat, esset ostensus. *Obs. 46.* serum viri scorbutici post venæ sectionem lactis instar sanguini supernataste, similemque materiam lacteam paucis annis post cum urina quoque aliquoties ab eodem excretam fuisse, proditur. *Obs. 48.* consensus uteri cum labiis oris, notabilis videlicet labiorum tumor in gravida quadam spectatissima, notatur, nullis remediis, partu autem peracto sponte cedens. *Obs. 51.* deprehendere est virginem septendecim annorum, quam menstrua fluxum nondum passam mensibus singulis cephalalgia nariumque hæmorrhagia multum exagitaverint, usque vigesimo demum anno solenne tributū Lunare solvere inciperet. *Obs. 56.* medela tetani capitis & colli, occasione terroris enati, traditur. Fœmina aliqua menstruis evacuationibus nunquam obnoxia, sex filios quatuorque filias peperisse, instante tantum partu parum sanguinis, uti & lochia parca profudisse, *Obs. 59.* enarratur. Quam periculosum sit foetentem pedum sudorem suppressere, nobilissimæ cujusdam virginis exemplo *Obs. 60.* edocetur, utpote quæ ramentis orichalci tibialibus eum in finem inditis confestim in febrem ardentem inciderit, nullis medicamentis abigendam prius, quam pristina materiæ per pedes excretio fieret. In talpæ sequioris sexus anatomia, quæ una cum ciconiæ dissectione *Obs. 63.* occurrit, oculi nigri, puncticuli instar absque cranii perforatione atque ductu vel vestigio nervi optici, describuntur. *Obs. 65.* ptyalismus in fœmina quadam nobili non medicamentis expugnatus, sed materiæ crassæ ac albæ per urinam excretionem solutus habetur. A scabie membra paralytica occupante nonnunquam mortem prænuntiari, exemplis duobus *Obs. 68.* ostenditur. *Obs. 69.* fœmina ter gravida semper superfoetationem in utero gestasse, eamque viginti septimanis post partum priorem in lucem edidisse commemoratur. Rarioribus autem accensendum, quod *Obs. 72.* ex vulnere pectoris, sclopeto inflicto, paucorum dierum spatio centum & viginti uncias sanguinis effluxisse, ac *Obs. 73.* inveterata fœminæ epilepsia, assumpto sanguine humano mitigata quidem, matrimonio vero superveniente perfecte curata, perhibeantur. *Obs. 84.* senex & anicula exhibentur, quorum ille auditum amissum post duodecim annos in aure sinistra inopinato receperit; hæc vero, nisi mane sonitum aliquem (ein Enacsen) in auribus percipisset, die illo minus audiverit. *Obs. 89.* gravida ictero laborans
- ge-

- p. 115.
p. 1144. gemellos itidem ictericos protulisse subinnuitur. *Obs. 96.* hydrops & tumor pedum scarificationibus curati, aut *Obs. 98.* purgantia & vomitoria a Pharmacopœis aliisque sinistre propinata, notantur. Et tantum de Observationibus, quarum pleræque quidem, uti hactenus recensita, Autoris propriae sunt, nonnullæ tamen ex aliorum etiam epistolis cernuntur depromptæ, v. g. *Obs. 14.* de navis vel potius tumoribus ex prægnantium imaginatione; *Obs. 15.* de quadam cataleptica; *Obs. 16.* de maculis scorbuticis post mortem cum pediculis erumpentibus; *Obs. 25.* de morte ex emanente podagra; *Obs. 26.* de rubedine & sudore faciei post mortem; *Obs. 27.* de duabus puellis a diabolo ejusque instrumentis, sagis nimirum, seductis; *Obs. 31.* de verme sternutando e naribus rejecto; *Obs. 35.* de epilepsia ex utero & vomitu supernaturali; *Obs. 53.* de extremo, posteriorem sclopeti partem claudente ferro (Germanice Schwanz-Schraube!) improviso per dextrum oculi canthum immisso, & ultra quinque annos in capite detento; *Obs. 54.* de fluxu hæmorrhoidali cujusdam viri in senectute non magis apparente &c. Per pauca etiamnum de Scholiis restant monenda, quibus Autor observationes singulas, si nonagesimam nonam, compactata inter Chirurgos ac Balneatores tam Lipsienses quam Numburgenses evulgantem, & centesimam, varia de variis affectibus proponentem, excipias, voluit exornare. In his quippe non modo ex Autoribus ea adducuntur, quæ affectibus propositis quoad theoriam non minus atque praxin illustrandis inserviunt, sed & aliquando nova apponuntur exempla, in praxi ab Autore observata. Sic in *Scholiis ad Obs. 2.* de apoplexia forti ex nimia vini Hispanici & spiritus ardentis ingurgitatione, postquam ex Autoribus de apoplexiæ causis, quantum ad dilucidandum casum præsentem, actum est, senex non ita pridem apoplexia traditur correptus, quæ, licet in paralyfin sinistri lateris desierit linguæque usum sufflaminaverit, Veneris tamen ardorem concitavit maximum. In *Scholiis ad Obs. 11.* de febre intermittente ex ira cum inflammatione colli periodum nullam observante, mira juvenis ardentissima febris laborantis restitutio exponitur, ab eo mox momento contingens, quo hic præ ira totus contremisceret, & in sudorem solveretur. E diverso pleuritis ab ira inducta in *Scholiis ad Obs. 38.* quæ pleuritidem veram ex materiæ translatione post pedum tumorem pertractat, legitur. In *Scholiis ad Obs. 87.* de apostematis in dextro bra-
- p. 1165.
p. 1183.
p. 221.
p. 105.
p. 30.
p. 1072.

brachio post ulcerum tibiæ sinistrae consolidationem excitatis, dysenteria & epilepsia ob ulcera pedum curata notantur &c. Sub calcem denique Scholiorum remedia plerumque cum cautelis practicis affectuum diversorum a beato quondam D. Johanne Michaelis in Collegio practico Jonstoniano dictata & commendata proferuntur; de quibus tamen nihil attinet in præsentem dicere, cum initium *Operum B.D. Johannis Michaelis Norimbergæ A. 1688.* editorum constituent, Lectorque cum his Autorem nostrum conferendo notabilem hinc inde discrepantiam observare ipsemet queat facillime. Tantum adhuc dolemus, quod Autor morte præventus nec *Tractatum Medico-Juridicum* in *Prodromo hujus A. 1691. Jenæ* divulgato, promissum, nec *Observationes de Peste nupera Magdeburgensi*, quarum tam in Thesauro hactenus perlustrato, quam in *Problemate Pharmaceutico-Medico, A. 1684. typis Helmstadiensibus* propositis, dedit spem, valuerit perficere. Quod si vero Scripto utrique ultimam forsitan manum Autor in vivis adhuc existens imposuit, ut neutrum Hæredes orbi literato invidere velint, publico hic nomine volumus exoratos.

p. 107

p. 41

M. JOH. SARTORII, GYMNASII THORUN. Prof. Publ. Agonistica Fidelium Verba, quibus SS. Martyres, alique Homines pii ac fideles vita emigraturi inter preces ac suspiria animam Deo commendabant.

Thorunii, sumptibus Joh. Christiani Laureri, Bibliopolæ.
Prostant & Lipsiæ apud Joh. Frider. Gleditsch.
A. cdo lco xciii. in 8.

Constant 9. plag.

DE Cygnorum cantu non una omnium est sententia, aliis scilicet cum affirmantibus, aliis negantibus; nisi quod affirmanti sententiæ fidem non modicam faciat præclara illa, & suspicienda arteria aspera in hac ave structura, quæ duplici reflexione tubæ bellicæ, qua quamlibet tonorum varietatem tubicines effingere solent, figurâ exactissime repræsentat. Suum tamen jam non esse ait Autor clarissimus, hic Palæmonem agere, sed sufficere sibi, *κύκνον ἀσμα* symbolica

bolica significatione non modo Viros doctos expressisse, sed & præterea *ultima*, fidelium imprimis, *morientium verba* haud raro designasse, quæ acriore spiritu excitata aures mentesque audientium mirare soleant afficere. De quibus dum acturus est, omissis, quæ vel futura ominari, vel superstites ad tribunal Dei provocare, vel denique mandata suis exequenda solent relinquere, ad tres ea potissimum classes reduci posse arbitratur: primam quidem Christianam religionem ac orthodoxiam consentientium; secundam soli voluntati ac dispositioni divinæ se & ἀγωνίαν suam committentium; tertiam denique beatam ἀνάλυσιν cum πληροφροῖα anhelantium, & in solius meriti Christi apprehensione expirantium. In prima classe familiam ducit *Stephanus* Protomartyr, de cuius reliquiis multa notatu non indigna legere est, cuiusque verba ultima vel ipse sacer codex nobis retulit. Hunc excipiunt *Petrus* Apostolus, qui moriturus non tantum posteriorem suam scripsisse Epistolam, sed & cruci jam affixus, quoad supervixit, fidem Crucifixi infra stantes docuisse dicitur: *Andreas* in crucem decussatam actus, biduum integrum ex ea Christum prædicans: *Jacobus*, Alphæi filius, de cuius martyrio variæ variorum sententiæ adducuntur, quas ita conciliari posse censet Autor, si per πῦρ ἐξ ὧν, e quo præcipitatus dicitur, non summum templi fastigium, sed locus saltem editus intelligatur, quo primum fuerit dejectus, mox lapidibus obrutus, ac tandem instrumento fulonio occisus: *Paulus*, ministerii vitæque curriculum gravibus verbis claudens 2. Tim. IV. 7. 8: *Ignatius* Antiochenus, qui aureo illo, ὁ ἐμὸς ἔξως ἐς ἀνθρώπων, in agone se erexisse dicitur: *Polycarpus*, prolixa Deum gratiarum actione jam in rogo constitutus pro concessio martyrii honore celebrans: *Attalus* patria Pergamenus, ignitæ cathedræ impositus, egregiam de divina unitate confessionem edens: *Sanctus*, inter exquisitissimos cruciatus suum illud, *Christianus sum*, ingeminans; qua cantilena etiam *Blandina*, generosi spiritus fœmina, iisdem in tormentis constituta, vitam obsignavit, plane hac in parte similis *Catharina*, Iberiæ Reginæ, sub finem superioris seculi indignis ab Abaso Persarum Rege modis excarnificatæ. Huc refert Autor eos etiam, qui jam suppliciiis afficiendi in jubila laxasse vocem perhibentur, quemadmodum *Babylas*, Antiochenus Episcopus, verba Ps. CXXVI. 17, *Marcus* & *Marcellinus* fratres Ps. CXXXIII,

alii

alii alia, non sine admiratione circumstantium, cecinerunt; tum & illos, qui audita mortis sententia non solum gratias iudicibus egerunt, sed & medios inter cruciatus carnifici lictoribusque insultarunt, e quibus *Lucius* cum primis, *Cyprianus*, *Laurentius*, *Macedonius*, *Theodulus* & *Tatianus*, *Marcus* Arethasæ Episcopus, ac *Gordius* Centurio Cæsareensis, subinde verba Ps. LVI. 6. in ore habens, memorantur. Secundæ classi accensentur *Felix* Thibarenensis in Africa Episcopus, *Thelica*, *Dativus*, *Saturninus* Presbyter, *Vitalis*, *Basilus* M. *Epictetus* Presbyter, ejusque socius *Astion*, *Servulus* mendicus & per omnem ætatem paralyti decumbens, *Paulus* Maximini Imperatoris tempore martyrio coronatus, & alii quamplurimi recentiores, Reges, Imperatores, Principes, Ecclesiæ Doctores, tenuioris etiam sortis homines, quin adeo & ipse denique Servator noster, insignis patientiæ ac æquanimitatis omnibus imitandæ exemplum. Ad tertiam classem referuntur verba ultima *Jacobi*, *Davidis*, *Jobi*, *Simæonis*, ex Scriptura nota; *Eligii* Episcopi Noviomensis, *Remigii* Antisiodorensis, *Anselmi* Cantuariensis, *Hugonis de S. Victore*, *Bernhardi*, *Arnoldi* Presbyteri & Canonici Reichersbergenensis, *Joh. Gersonis*, *Nicolai Copernici*, Præpositi cujusdam *Afrani* in Misnia, *Consalvi Mederii*, *Stanislai Hosii*, *Ludov. Blosii*, *Jerem. Drexellii*, qui vel in ipsis tenebris Papalibus in solius meriti Christi apprehensione dicuntur expirasse. Quos sequuntur plures personæ utriusque sexus illustres, viri item alii eruditionis ac pietatis fama clarissimi, quorum omnium idem fuisse votum, idem desiderium, Autor ostendit, longeque melius præ illis, qui vel ad Sanctorum merita confugiunt, vel suis gloriantes, vel omnem denique salutis spem abjicientes, non sine horrore hinc aufugerunt; quorum catalogum aliquem Autor texit, & saluberrimo ad εὐθανασίαν se parandi monito Dissertationem claudit.

ORIGINES HUNGARIÆ, SEU LIBER,
quo vera Nationis Hungaricæ Origo & antiquitas
e Veterum monumentis & linguis præcipuis panduntur.

Labore & studio Francisci Foris Atroköcsi.

Partes II.

Fra-

Franequera, ex officina Leonardi Strik, A. 1693. in 8.

2. Alphab. 10 $\frac{1}{2}$. plag.

Observaverat eruditissimus Autor, nihil fere de originibus Hungarorum innotuisse hactenus, præterquam istud, quod illi Scythæ olim fuerint, ac inter Scythas Hunni, (quicquid tandem esset nomen Hunnicum,) quodque a communi non Scytharum modo sed multorum quoque aliorum parente, Japheto, ortum duxerint. Utrum vero extra Scythiam reperti quidam eorum majores fuerint, de eo vix quenquam cogitasse refert, nec magis qui res Hungaricas scripsere, *Ranzanum*, *Turoczium*, *Bonfinium*, & recentissima saltem pertractantem *Isuanfium*, de hoc fuisse sollicitos: utrum aliquam habeat lingua Hungarica cum Orientalibus convenientiam? Qua cura penitus neglecta fieri non potuisse censet, quin isti sæpenumero in pandendis hisce Originibus defecerint.

Ipse autem hæc expendens paulo accuratius, majorum hujus gentis diversas in diversis mundi partibus antiquas sedes investigat, temporibus remotissimis in Armenia, Græcia, Asia minore, & ad fluvium Thermodonta eas obvias fuisse innuens, & occasionem simul exponens, qua eum in locum, ubi jam degunt, satis commodum devenierint. Quem in finem multa de Scytharum ortu rebusque gestis memorat; diutius tamen circa Hunnos detinetur, quorum non distinctas modo, quibus deprehenduntur insigniti, appellationes exponit, sed & præterea triplicem adventum in Europam ejusque partes, Daciam ac Pannoniam, constituit, & eruptiones istas a vatibus ethnicis olim prædictas fuisse docet, allatis in ejus rei fidem Græcis versibus, qui circa A.D. 367. in lapide e muris Chalcedonis eruto reperti sunt, ac apud Ammianum Marcellinum l. 31. c. 1. referuntur, in quibus cum inter alia nominari videamus *Ουνια Φύλα*, Henricus autem (Valesius pro verbis hisce potius *δνία Φύλα*, aut *μυρία Φύλα* legi debere doceat, priorem illam lectionem a Mariangelo Accursio ex bibliotheca Vindelicorum Augustana primum editam, & Lindembrogio Gruteroque postea probatam, operose defendit. Ast Hungarorum nomen a tertio Hunnorum in Pannoniam adventu, qui nequitiam anno 744, ut plerique arbitrentur, sed 888 & proximo contigerit, deducit, postquam antequam vitam moresque & res ge-

stas

stas Attilæ, Priscum, Rhetorem ac Sophistam Græcum, secutus prolixè enarraverat.

Quandoquidem vero Hungaricæ linguæ indagationem imprimis in hoc Opere præfixam sibi Autor clarissimus habuit, ea, quæ huc usq; recensuimus, aliquā tantummodo Scripti hujus partem constituunt, spatiumque multo diffusius in eo Philologia occupat, dum, magno studio passim hujus linguæ proxima cum Orientalibus convenientia ostenditur. Tametsi enim Autor in regulis tradendis valde parcus est, supellectilem tamen vocabulorum ad suos fontes reductorum largissimam ex instituto suo producit, in peculiari de *Amazonibus* dissertatione finiens, quas fuisse ait Heroinas, subjectos cives consilio atque autoritate sua regentes, & non raro ad bella ipsa procedentes. Sed quod eadem viris caruerint, aut absque his solæ adversus hostes pugnaverint, suis ductus rationibus inficiatur.

De cætero Ecclesiasticam insuper Hungarorum Historiam se composuisse in Præfatione ad Lectorem indicat, quæ ut libro huic propediem comes adjungatur, Eruditi procul dubio optabunt.

*GENESIS, SIVE MOSIS PROPHETÆ
Liber primus, ex translatione JOHANNIS CLERICI, cum ejusdem Paraphrasi perpetua, Commentario Philologico, Dissertationibus Criticis quinque, & Tabulis Chronologicis.*

Amstelodami apud Abrahamum Wolfgangum, & Janssonio - Waesebergios, 1693. fol.

Constat Alphabetis quatuor, & plag. 4.

Operis hoc maximi ac difficillimi duntaxat initium est, sed quod, DEO coeptis, ut optamus, favente, brevi sequentur non tantum Mosis, sed & Veteris Testamenti Libri reliqui: utpote in quos plurima se habere parata, in Præfatione ad Lectorem, profertur Autor doctissimus, Hebræarum literarum inter Remonstrantes Amstelodamenses Professor clarissimus, nobis tum ab annotationibus in Stephani Clerici diatribis (Actor. Tom. IV. f. 232.) tum a Bibliothecæ universalis Historicæ editione (Tom. VI. f. 32.) tum a defensione judiciorum.

B

quo-

quorundam Theologorum Hollandiæ de Richardi Simonis Historia Critica Vet. Testam. (Tom. VI. f. 363.) jam notissimus. Cum enim & hoc ad finem vergente, ac præterito potissimum seculo; ad convertendum & commentariis illustrandum Vetus Testamentum eruditissimi Viri, non sine meritis laudibus operam suam contulerint, idem onus subire Noster, quanquam longe majoribus, præ illis, instructus subsidiis, non est veritus. Ne autem hoc opus suum, Areopagi more, ἀνευ προσώπων Lectoribus evolvendum traderet, in Prologomenis tres *Dissertationes Criticas* exhibet, quarum prima circa *Linguam Hebraicam* occupata ea duntaxat attingit, sine quibus Commentarii ejus satis intelligi non possent, aut quæ iis sunt affinia; altera *genus interpretandi, quod hic secutus est, persequitur*; tertia de *Mose, autore Pentateuchi, quemque sibi scribendo proposuit, sine tractat.*

In dissertatione PRIMA eam sibi testatur verisimillimam videri sententiam, quæ statuit, neque Hebraicam, neque Chaldaicam, neque Arabicam, aut ullam aliam Orientis, esse *primæam illam linguam*, qua usus sit Adamus: quippe quæ tractu temporis & dispersione humani generis in varias dialectos distracta, memoratas linguas, aliasque affines ex se genuerit: perinde ut veterum Romanorum lingua nec ea sit, qua utantur Itali, neque Gallorum sermo, neque Hispanorum, sed tres hasce linguas pepererit, & maxima sui vestigia in illis reliquerit. Ad argumenta ex etymologiis petita respondet primo, antediluviana plurima fuisse non tam nomina propria nascentibus, ut ab aliis hominibus distinguerentur, imposita, quam cognomina serius iis ob singularem quendam eventum indita. Sic virorum primum ab Hebræis אָדָם, a Latinis *hominem* dici suevisse, quod ejus corpus ex אָדָם sive *humo* fictum esse constaret: filium Adami alterum posteros vocasse אָדָם h.e. *rem caducam & evanidam*, quia in juventute fratris parricidio extinctus est: filium Henochi dictum fuisse אֶנוֹכִי, quod *eo mortuo emissio* scilicet aquarum facta sit. Quædam facile mutari potuisse in vocabula Hebræa; etiam paranomasia primævæ linguæ servata. Id quod inter alia confirmatur exemplo Moysis, nominis sui originem ex voce Hebraica derivantis, filiamque Pharaonis Hebraice loquentem inducentis, Exod. II. 10. quæ tamen sine dubio Ægyptiaca lingua usa fuerit, in qua מֹשֶׁה dicatur, ex *aqua sumtus*, cum מֹשֶׁה aquam, אֶם sumtum apud veteres Ægyptios sonet.

Dari

Dari etiam, quæ æque feliciter ex lingua Chaldaica deduci possint, ut nomen אֶדְמַי, quod non minus apud Chaldaeos, quam Hebræos אֶדְמַי *viventem* significet. Aliorum nominum (ut *Tubalcainis* Gen. IV. 22.) originem, nec in Hebraica nec in Chaldaica lingua, sed in Arabica perspicuam esse. Adhæc voces occurrere, quæ analogice ex Hebraicis radicibus derivari nequeant, quamvis hæc cum illis a Mose conferantur, v.g. אָנָה Gen. II. 1. אָנָה רָגָה אָנָה quod est *lamentari* in pihel, non אָנָה *possedit*; & אָנָה Gen. V. 29. non ex אָנָה *consolatus est*, sed אָנָה *quievit* analogice deduci posse. Certe, inquit, si felices etymologia ostendunt linguam antediluvianam Hebræam fuisse, parum commode contrarium monstrabunt. Quod de conservatione Linguæ Hebraicæ in una familia Heberi post diluvium, ortis ad Babylonem disidiis, jactatur a Rabbinis, id totum ex eorum cerebro, fabularum feracissimo, prodisse scribit: cum Scriptura nusquam testetur, inter eos, qui Babylonicam turrim condiderunt, non fuisse Heberum, aut subito potentia divinx miraculo coortas esse varias linguas; imo vero ex re ipsa satis constet, posteros Heberi, reliquorum mortalium fato obnoxios, prout in varias terras disseminati sunt, temporis tractu, cum disitæ familiæ aut nulla aut rara inter se commercia haberent, variis sonis animi sensa expresisse. Si quæras ergo, quæ fuerit lingua, qua *Abrahamus*, unus ex posteris Heberi, usus sit, misis conjecturis, aut potius commentis Rabbinis, nihil respondet, videri vero propius, quam *Lingua Chaldaica*, quamdiu trans Euphratem Ure Chaldaeorum & Charris in Mesopotamia commoraretur, usum esse. In illis enim locis, ejus & Jacobi nepotis temporibus, sicuti subsequenter, & ad Septentrionem & ad Austrum Mesopotamiæ, nec non Babylone, Chaldaicam viguisse linguam, ex Gen. XXXI. 47. II. Reg. XIX. 26. Jer. V. 15. Dan. I. 4. demonstrat. De cætero linguam Hebraicam *Chanaanæam* fuisse, eamque Abrahami posteros inter Jordānem & mare mediterraneum didicisse, non eo ex Chaldæa intulisse autumat; provocans ad Esaia testimonium c. XIX. 18. ubi *Lingua Chanaanis* Hebræorum sermo diserte appellatur. Rationibus vero quatuor, a *Sam. Bocharto* Lib. II. Chanaan c. II. pro hac sententia adductis, quintam addit ex *Ethnicismi* in lingua Hebræa conspicui vestigia depromptam, v.g. quod perinde ut Phœnices; αὐτοθεότης opinione inquinati, in sermone suo Hebræi frequentius utantur voce plurali אֱלֹהִים, quam

B 2

lingu-

singulari, מלך, nunc verba singularia eidem adjungentes, ex sua de uno Deo sententia; nunc pluralia ex vicinorum loquendi consuetudine, quanquam unum Deum intelligant; quin & horum imitatione ducti, membra corporea, cum affectibus humanis, Deo summo passim tribuant, cum tamen illos ab eorum sententia, qui ἀνθρώπου ἐστὶν Numen fingebant, summopere abhorruisse constet. Si quis objiciat *Sanctitatis* titulum, quo Hebraica lingua a Judæis honestari solet; non ideo sonos in se spectatos sanctiores esse, aut linguæ idiomata divinæ majestati aptiora evasisse concedit, sed ob sanctas a Deo leges ea lingua latas, aliasque sanctissimas revelationes Prophetis factas, hoc admitti posse, ait. Ab his ad aliud transiens *Clericus*, quod multo majoris ipsi usus in Librorum sacrorum interpretatione esse videtur, hanc linguam, quoad judicium ex ejus reliquiis modico V.T. volumine comprehensis ferri possit, *inopem, ambiguum, & parum cultam* fuisse existimat. *Inopiam* linguæ ex eo constare dicit, quod perpetuo eadem tum voces tum locutiones, præsertim in libris historicis, occurrant; neque in unius ævi Scriptoribus hoc animadvertere liceat, sed omnes omnium temporum Historici ita stylum suum procuderint. Hanc vocum penuriam necessario peperisse *sermonis ambiguitatem*, idque tum exemplo vocis מלך, tum particularum indeclinabilium multiplici significatione, & temporum fere omnium in verbis confusione, nec non perpetuis enallagis generum, numerorum, & personarum demonstrat. Hæc tamen non ita intelligenda esse, quasi Religionis & Historiæ Judaicæ summa facillime non possit ex Libris V. T. hauriri, cum nihil sit, quod ad summam rerum pertineat, in controversiam vocatum, quamvis circa τὰ περὶ αἰνὰ, aliaque abstrusiora, innumera vigeant inter Eruditos lites, nulla ingenii luce plane dirimendæ, nulla animi attentione certo dijudicandæ. Ex inopia vero & ambiguitate linguæ patere, eam inter Israelitas nunquam fuisse magno studio *cultam*, propterea quod Hebræi non modo Grammaticam, artesque ac disciplinas alias, quarum opera linguæ augentur vocabulis, neglexerint, sed Rhetoricam, qua eadem expoliuntur, nunquam cognoverint: quo factum, ut omnes Rhetorum canones, etiam eos, qui non ex variante hominum arbitrio pendent, sed certa & omnibus gentibus communi ratione nituntur, passim spreverint, v. g. dum in simplici narratione, quam *brevitas & perspicuitas* maxime

maxime commendent, sæpe necessaria omittant, & superfluis abundant, quæ nisi suppleantur, aut abundare intelligantur, percipi nequeant: ordinis etiam temporum & rerum parvam habeant rationem, quod nisi attendatur, nodos fere insolubilesnecti necesse sit. His ita propositis duo Noster subjicit monita: *Primum*, se non negare, hic illic egregiis sententiis splendere Hebræorum orationem, & multa etiam esse, apud Prophetas potissimum, sublimia, at non ideo cultam linguam dici posse, cum nulla sine Grammaticæ ac Rhetoricæ diligenti ac diuturno per aliquot secula studio, satis expoliri queat; *Alterum*, ea quæ hactenus dicta sunt, pertinere ad verba & stylum usu receptum, non ad res ipsas a Deo Hebræorum Prophetis & per eos aliis patefactas: quæ summi semper momenti, & quandoque supra humanas cogitationes sint positæ; sed eas ita per homines Hebræos nobis patefecisse Deum, ut stylo sibi Gentique consueto uterentur, Spiritu, quo agebantur, se mira συγκαταβάσει attemperante usui recepto. Atque ea in re divinam summopere elucere sapientiam, quod apud Gentem, ut Græci loquebantur, barbaram, nullisque literarum ac disciplinarum studiis expolitam, patefacta sit & servata per plurima secula cœlestis veritas, quæ artibus omnibus excultissimas Gentes plane latebat. Tandem, quo in statu lingua Hebraica post captivitatem Babylonicam fuerit, quamque tunc gesserint librorum sacrorum curam, docet. Nempe temporibus illis & sequentibus ætatibus ad Masorethas usque, allegoriarum, rituumque studium, non Grammaticæ, Judæorum ingenia tenuisse; unde factum, ut translationem LXX Interpretum, non ductu canonum Grammaticorum, non certa cognitione significatus vocum, sed conjectura & hariolatione ex difficilibus locis se expediuntium, non modo omnibus numeris absolutam, sed Θεόπνευστον habuerint. Quo argumento nullum certius afferri possit neglecti iis temporibus veteris Hebraismi: cumque Interpretes istos valde mendoso Codice usos esse constet, satis hinc apparere, Codices sacros sub templo secundo a librariis ea qua par erat cura non semper descriptos fuisse, prout videamus Codicem venerandæ sine dubio antiquitatis, quem adhibuerunt Masorethæ passim ἐν τῷ כתב־קרי vitia habere, quæ emendentur ἐν τῷ כתב־קרי, quæque sæpe a Samaritanorum Codice absint. Interea nullòs putat libros ex ultima antiquitate ad nos pervenisse æque emendatos, ac sunt sacri Hebræo-

rum Codices, omnium antiquissimi, qui Masoretharum scilicet diligentia descripti ac posteris sint commendati.

In Dissertatione SECUNDA, quæ est de optimo genere Interpretum S. Scripturæ, institutum & ratio totius Operis describuntur. Et primo quidem Clericus de sua interpretandi ratione summam spectata monet, se ideo Vetus Testamentum integrum vertere aggressum non esse, quod speraret solius linguæ Latinæ peritos æque feliciter sensa Prophetarum, lecta sua translatione, assecuturos esse, ac qui Hebraice sciunt, & ipsos Prophetas loquentes audire possunt, sed sibi satis fuisse ad id accedere, quam proxime per diversissima harum linguarum idiomata licuerit; imo etiam, cum non posset sine nimia licentia Hebraicam phrasin ad Latinæ linguæ ingenium flectere, aut si quando sensum non satis certo assequeretur, non raro verbum verbo expressisse. Quia vero Latine tantum scientibus phrasas Hebraicæ & ratio narrandi Hebræorum ab omnibus aliis diversa negotium facessant, Paraphrasin Latiniorem ac pleniorē adjecisse, qua lecta, si non ipsa Scriptorum Sacrorum verba assequantur, saltem si Latine eodem ordine narretur, quod illi dixerunt Hebraice, a summa rerum nunquam sint aberraturi. Hoc pacto, quod una versione non potuerit, addita Paraphrasi se consecutum esse, sperare. Sed ne sic quidem putasse, Lectorum omnium desiderio satisfactum iri, nisi Commentario Hebraismos, opiniones, consuetudines, ritus, allusiones ad ista, & naturam locorum, quantum cognosci potuerint, exponeret, totiusque Versionis ac Paraphraseos rationem redderet. Sic Paraphrasi paucis verbis quid sentiret, Commentariis copiosius, quare ita sentiret, ostendisse. Esse tamen in Paraphrasi, quod in Commentario semper non inveniatur. Ex ea nimirum totius orationis nexum & seriem apparere, qua de re brevitas causa non semper egerit in Commentario. Cum autem & propria & aliorum experientia, præsertim in difficilioribus libris, observaret, lectis etiam doctissimorum Virorum ad singula verba annotationibus, persæpe nexum tamen mansisse obscurum, ut vix postquam singula verba intellecta fuissent, ratiocinationis vis & ordo paterent, huic incommodo Paraphrasi perpetua sibi obviam eundum censuisse: quæ si non usque adeo necessaria in Historicis videatur rem non satis attente expendentibus, ejus saltem in Hagiographis, ut vocantur, & Prophetis libris apparituram esse utilitatem. In Commentario, sensum dun-

duntaxat Grammaticum sive literalem aperire atque illustrare se conatum esse scribit: nulla Theologica sive theoretica sive practica confectaria illinc duxisse, cum quia operis hujus moles nimium fuisset audita, tum etiam, quia probe intellecto Grammatico sensu facillimum, sit, theoreticas aut practicas doctrinas locis, quæ exponuntur, affines deprehendere iis, qui Systemata Theologica atque Practicorum scripta legerunt: nullas etiam attigisse controversias Theologicas, quippe qui non huic aut illi sectæ, sed omnibus Scripturæ S. & veri, quod Christianis commune esse debet, amantibus scribere voluerit. Deinde quibus in difficultatibus ipse potissimum versatus, & quibus artibus eas superare sit conatus, ostendit. Nimirum, cum non exigua difficultas in idiotismis Hebraicis Latino sermone induendis conspiciatur, ne, si verbum verbo reddas, inutilis sit versio Hebraice nescientibus, aut eum sic non intellecturis, aut in alienos sensus detorsuris: si vero liberius, quam par fuerat, Hebraismos transferas, pro scriptorum sacrorum sententiis tuas conjecturas, præsertim incauto Lectori, obtrudas; ideo sibi mediam quandam viam proposuisse dicit, quam constanter teneret, ut nec nimis obscura in locis Hebraice dilucidis, præ Hebraismis, nec nimium audax, præ Latine loquendi studio, versio ejus videretur: in paraphrasi tamen liberiore sententiam, non verba servasse, ut qui barbarie versionis non delectantur, vel Hebraismos non intelligunt, haberent quod legerent atque intelligerent. Ut autem eam viam per totum opus tenere posset, tras sibi in vertendis Hebraismis leges nunquam violendas posuit: (1) Hebraismos perspicuos, & qui commode verti possent, vertendos esse. Ita nihil in sermonibus & dialogismis frequentius verbo מְנִי, aut gerundio מְנִי, sed illud Latina voce, inquit, hoc vocibus his verbis commode & plene exprimi posse. Nec infrequens est Hebraismus in phrasi vocare nomen alicujus, pro eo quod est nomen imponere. Passim narrationum initio τὸ ἵν' ἀγγέλοις, quod in translatione plane omittendum, v. g. Gen. VI. 1. Et fuit, cum cepit homo multiplicari i. e. cum in terris augeri copissent homines. Sic & in ordine verborum ipso ac constructione se ubique majorem Latinæ linguæ quam Hebraicæ rationem habuisse profuturum, idque dilucidat collatione suæ Gen. IX. 15. 16. 17. cum Tigurinorum versione. (2) Si qui tamen agre possent Hebraismi Latine reddi, iisque assuetæ essent aures nostræ, verborenius istos ex-

primendos esse. Tales sunt phrasés *incedere cum Deo*, Gen. V. 22. 24. *Gratiam invenire apud alterum*, vel *in oculis alterius*, Gen. VI. 8. XIII. 3. esse *virum justum ac integrum in generationibus suis*, c. VI. 8. *universam terram labii unius eorundemque verborum fuisse*, c. XI. 1. item cum dicitur, *omnis caro* pro omni animali, c. VI. 19. *anima mea* אַנְיָא עִמָּי Ego, c. XII. 13. in quibus omnibus vertendis Seb. Castalionis nimiam licentiam arguit. (3) *Obscuros idiotismos Hebraicos omnes esse retinendos*. Igitur c. VI. 14. se vertisse inquit: *Arcam facies* nidis *instruam*, potius quam *mansuinculis*; & c. VI. 4. *τὸ Nephilim*, c. XLIX. 10. *τὸ Schilo*, ut voces ignotæ significationis, retinuisse; quid autem sit *in aliquo benedicere*, Commentario ad cap. XII. 3. indicasse. Et cum multo major fuerit vertendarum *Conjunctionum* atque *Præpositionum* difficultas, ob multiplices, quæ in Scriptura occurrunt, sensus, ita ut, si adhibeas conjunctionem aut præpositionem Latinam, quæ Hebraicæ frequentissime respondet, translatio tua Latinis auribus sæpe absona videatur: sin aliam, iudicio tuo quod ambiguum est ad certum sensum flectas, & sic non sensum Scriptoris Θεοπνευστῆς sive clarum, sive obscurum, sed tuam conjecturam in versione Lectori exhibeas; se quidem incommodum istud nulla arte in omnibus evitare potuisse fatetur Clericus, studuisse tamen sic vertere, ut, quam rarissime fieri posset, iudicium suum interponeret, nec ab usitatissima significatione particulæ, nisi necessitate compulsus, recederet, contra quam fecerit Vir eruditus Christophorus Noldius in *Concordantiis particularum* hoc tantum spectans, quæ particula Latina haud incommode vel ἐν Πάτρι-
αὐτῶν pro Hebraica usurpari posset. Certum enim sibi esse, Gentes omnes eadem ratione sermonem suum non connectere, nec eodem narrationis filo loquentes inducendas, si earum ingeniū ad amissum exprimere velimus. Quæ porro molestia ex perpetua illa *narrandi ratione* per præterita aut futura, conjunctione *Vav* conjuncta, interpreti nascatur, commemorat. In ea quidem satis apparere nullam esse emphasin, & posse commodissime Latinorum participiis exprimi, aut particulis aliis, quibus orationis partes jungunt Latini: attamen, hac in re nimiam etiam vitandam esse licentiam, ne omīssa particula, mutatoque aliquatenus orationis circuitu, sensus mutetur, aut etiam oratio obliquior fiat. Tandem, quibus subsidiis ex codicē Massorethico, ab Interpretibus veteribus, & recentioribus ex collatione Locorum

corum Scripturæ, & Linguis affinibus, ex Etymologiis difficultates interpretandi superare studuerit, ostendit. In *Codice Massorethico*, quem ut emendatissimum in translatione sua expresse, sæpe quidem τὸ קרי commodiorem lectionem, quam τὸ כתב præbere visum esse, sed & hoc altero non raro melius fuisse testatur: punctuationis diligentem, accentuum nullam rationem habuisse, ad sensum tantum & structuram vocum attendisse, cum vel duo prima vocabula Geneseos omnem illam Rabbiorum doctrinam de accentibus confutent. Versuum distinctionem, a manu Prophetarum non profectam, retinuisse quidem propter consuetudinem, & quod loca citata facilius quæri possint; ad sensum tamen in interpungendo saltim respexisse. Hinc modo desinere periodum una cum versu, modo ulterius porrigi, quandoque etiam in medio versu incipere aut claudi. Præterea non semper Capita in Sectionibus distinguendis secutum esse, sed argumentum in majores aut minores Sectiones, pro nexu rerum, quæ narrantur, divisisse, ut & una serie totum argumentum, & quod in Commentario ad id scripserit, uno ordine legi posset. In singulis autem Sectionibus plures esse, quamvis prolixiores, paragraphos, orationis perspicuitati ac legentium utilitati inservientes. In *Scriptione nominum propriorum* ea tantum, quæ celebriora & frequentiora sunt, more Christianorum extulisse, reliqua vero minus nota & rariora, more Judaico, quia plerumque in Codicibus Græcis & Latinis non satis recte scripta sint, potestate literarum ea semper observata, quam alphabethum Hebraicum vetus Jo. Drusii tradidit. Quod subsidium *Interpretum* attinet, primum Translationes veteres ac recentiores plurimas in locis difficilioribus diligenter se contulisse profiteretur, sed ita tamen, ut nullius fidei, recentiorum potissimum, cæco assensu crederet: voces omnes & phrasés, si quid difficultatis occurreret, haut multo minus pensitasse, quam si nemo, quem sequeretur, prævisisset, ideoque earum rationes, quas habuerit perspectas, exposuisse, ex Veteribus tantum, ubi opus fuerit, testimoniis in medium prolatis, iisque inter se comparatis. Multorum etiam annotationes & commentarios consuluisse, & longe plurimum, qui seorsim de rebus sacris scripserunt, variaque loca Scripturæ perlustrarunt, libros perlegisse, iis tantum in Commentarium suum relatis sententiis, quæ verisimillimæ omnium viderentur, & firmamentis, quibus

nitantur, expositis, omissa aliarum confutatione, nisi per paucarum in locis difficilioribus, & quæ paucis verbis fieri possent. Ad *Linguarum affinium* auxilium (cujus *Samuel Bochartus* plurima suggerit exempla) progressus Autor, voces & phrasas Hebraicas semel tantum in Libris V. T. occurrentes tum demum certe ex Linguis vicinis exponi posse monet, cum eo sensus & circumstantiæ locorum Interpretem necessario deducant: neque enim soni affinitatem eam in rem satis esse posse, ex collatione vocis Gallicæ *exterminer*, i.e. ad internecionem delere, cum voce Latina *exterminare*, i.e. finibus sive terminis ejicere, ostendit. In *Collatione Locorum*, quæ certissima videatur obscurioris vocum significationis eruendæ ratio, eoque progressos non esse testatur recentiores Interpretes, lexicis & concordantiis præ Veteribus instructos, ut suæ industriæ nihil reliquerint: quid autem per totum Opus præstare hocce subsidio conatus sit, ex ejus lectione liquere. A *Vocum Origine*, quando certo cognosci potest, non obscuram sæpe lucem affulgere docet ad verum earum inveniendum significatum: ideoque se, post alios interpretes, omnem lapidem movisse, ut obscurarum dictionum etymologias inveniret, e.g. ostendisse quid significet vox *Pharao*, inventa ejus apud Arabes radice Gen. XII. 15; quinam dicantur *צוּרִים* Gen. XLI. 8, docuisse ex significato vocum quibus constat: invenisse etiam primum, quænam sint spicæ, quæ *צִמְרִים* vocantur, ibid. v. 23; sed hic quoque cavendum, ne vocum affinitas nos decipiat, quod ne fiat, conjungendam esse, ubi licet, cum notatione Historiam: cavendum pariter, ne ex sola etymologia ratiocinationes deducamus. Hisce subsidiis, quæ usui fuerint, sic recensitis, priorum temporum Interpretibus duo præcipue obstitisse monet, quo minus posteris diu satisfacere possent. *Unum* est inopia præsidiorum, quibus nunc cincti sumus: posse enim de hoc seculo nostro præfiscini dici, dum labitur, amplius esse laboratum in Philologia Sacra exornanda & expolienda, quam per duo annorum millia antea factum fuerit. Hinc nata plurima præstantissima opera, quibus ad intelligendos Scriptores Sacros via nobis munita sit. *Alterum* est, quod præterito seculo, ob controversias recens inter Christianos excitatas, omnium ingenia ad Theologica magis quam Grammatica studia conversa, Interpretesque in confutandis erroribus magis, quam in simplici & critica verborum enarratione, occupati fuerint.

In

In Dissertatione TERTIA tum Pentateuchum Mosis esse opus, evincitur, tum consilium ejus in eo conscribendo investigatur: quæ duo magni sunt ad intelligendos hosce Libros momenti. Ad prius obtinendum *Clericus* observat, tria rerum genera in Pentateucho legi. *Primum* est rerum ante Mosen natum aut saltem ad ultimum gestarum, qualis Historia libro Geneseos comprehensa, & initium Exodi. In hisce nihil esse contendit (si pauca quædam excipias loca) quod per se Mosen scriptorem respuat; saltem inter eruditos disceptari, unde hac hauserit omnia Mosis? Cumque nusquam isthæc a Deo sibi patefacta dicat, nec ipso tacente alius pro comperto affirmare sustineat, memoria etiam sola tot nomina, totque annorum summas servari potuisse vix credibile videatur, longe verisimilius esse judicat, Patriarchas vetustiores scriptis ea consignasse & posteris etiam commendata reliquisse: quo factum, ut cum in Mosis manus pervenissent, ea describere, & cum ætatis suæ historia connectere aggressus sit. Si quæras, quæ & qualia fuerint ista Scripta? nonnulla carminibus *ὁμοιοτελέτοις* concepta fuisse conjicit, tum quod apud omnes præne Gentes, antiquissimarum historiarum fragmenta versibus continerentur, tum quod apud Hebræos, etiam tempore Mosis, usitatum fuerit, ut magnarum rerum memoria carminibus celebraretur: idque liquere ex Exod. XV. 1-21. Deut. XXXII. 1-44. Nec mirum videri debere, Poëseos initia ad tam prisca tempora referri, cum Musicam, ante diluvium, inventionem aliquot instrumentorum, excoli cœpisse docuerit Mosis Gen. IV. 21. credibile etiam sit, assa voce cœpisse homines canere, antequam de instrumentis Musicis cogitarent. *Alterum* genus rerum in Pentateucho comprehensarum, partim leges, quæ Exodo, Levitico, Numeris, & Deuteronomio continentur, partim res aliæ tempore Mosis in populo Hebræo gestæ constituunt. Legis saltem omnia præcepta a Mose literis esse mandata, ex iis locis patere ait, in quibus vel legem Deus Mosen scribere jussit (Exod. XXXIV. 27.) vel eam ipse revera scripsisse dicatur, ut Exod. XXIV. 4. Deut. XXIX. 58. 61. XXIX. 20. 27. XXXI. 9. 26. Quod autem Historiam sui temporis totam literis consignarit, ex eo colligit *Clericus*, quod partem aliquam Historiæ, quæ tamen tanti non erat, v. g. bellum in Amalekitas gestum, Exod. XVII. 14. nec non Israelitarum in deserto mansiones, Num. XXXIII. 2. scripsisse diserte legatur. Et si quis repetitiones, quæ in his libris occurrunt, & ordinis

in legibus tradendis neglectum animo repetat, facile hunc intellectum, eos Libros ad nos pervenisse, quales primum variis temporibus per longam illam in deserta Arabia moram a Mose conscripti sunt. Si enim ex Mosis Libris, ut nonnulli volunt, reſecti eſſent, longe majori ordine, reſectisque tot repetitionibus, digeſtos fuiſſe autumat. Quæ in contrarium afferuntur argumenta ab iis, qui Moſen Pentateuchi ſcriptorem eſſe negarunt, indiciaque recentioris ævi in eo oſtenſuros ſe profeſſi ſunt, vel ex ſtyli varietate, quæ non unum Scriptorem prodat, dum alia ſint brevifſimo ſtylo & ellipſibus pleno, alia laxo & redundante ſcripta; vel ex ſingularibus quibusdam Pentateuchi locis petuntur. Ad rationem de ſtylo reſpondet *Clericus*, illam varietatem ubique per quinque volumina ſparſam eſſe, ut potius Hebraicæ linguæ parum culto ingenio, quam diverſitati Scriptorum tribui debeat. Ex *octodecim Locis*, quæ obijciuntur, pleraque aſſerit eſſe dubia, ideoque non ſic poſſe urgeri, quaſi paſſim in Libris Moſis recentioris ævi eſſent argumenta. Admodum vero pauca dari, quæ ab alterius, forte Prophetæ, manu proveniſſe liqueat, & quæ non obſtent, quo minus Moſis opus eſſe hoſce libros dicamus: ſicuti, quia varios verſus hic illic Homeri poëmatis inſertos voluit veteres Grammatici, nemo propterea Iliadem & Odysſeam ab Homero ſcriptam eſſe negarit. Quod attinet *additamenta illa*, quæ Moſis ævo poſteriora ſunt, & *tertium rerum genus* in Pentateucho abſolvunt, omnibus diligenter expenſis Eruditorum ſententiis, quorum alii Joſuam, alii Eſdram, alii Hebræorum *ὑπομνηματα γράφουσιν*, ſed meris conjecturis ducti, ea conſcripiſſe volunt; hic aquam ſibi hære fatetur *Clericus*, nullumque eſſe ſapiente *ἐπαχὴ* tutius ac certius perſugium. Tandem ad investigationem *Conſilii Moſaici* in edendo Pentateucho ſe accingens Noſter, ſatis quidem omnes noſſe dicit, *ſummatim* ſcripiſſe Moſen, ut Iſraelitas Dei unius cultum edoceret, legesque ab eodem acceptas iisdem traderet, ſed optat præterea, notum nobis eſſe *particulatim*, quibus rationibus adductus certa ſcribendi methodo potius quam alia uſus ſit; ecquid præterea ſpectarit in compendio antiquiſſimæ hiſtoriæ, quod poſteris reliquit. Hinc forte intelligi poſſe, quare, tam multis omiſſis, aliorum minoris, ut nobis videtur, momenti eventuum meminerit; quare certis verbis uſus ſit, quare obiter nonnulla, cætera vero copioſius & ſæpius dixerit; aliaque

aliaque ſimilia, unde maxima lux plurimis obſcuriſſimis locis oriretur. Diſtinctius interea oſtendere ſatagit, qua via ad metam illam generalem pervenire inſtituerit Moſes, & qui alii ejus fuerint fines particulares. Et (1.) quidem nequaquam ſibi Moſen propoſuiſſe, *totius humani generis Annales* ſcribere ad ſua uſque tempora; ſed tantum ea ex Hiſtoria præteritorum ſeculorum ſeligere, quæ cum generali illi fini, tum aliis ſingularibus conducere. Hinc brevifſimam ejus eſſe hiſtoriam ab initio rerum ad Abrahamum uſque, cum undecim primis capitibus, h. e. quinta parte libri Geneſeos abſolvatur. Ex hiſtoria autem generali duorum millium annorum nonnulla tantum attingere voluiſſe, quæ aut ſequentium rerum ſeriei ac ordini neceſſaria erant, aut animis Iſraelitarum ad pietatem & probitatem informandis inſervire poterant. Quo factum, ut innumeris prætermiſſis, quæ legentium curioſitas flagitare ſolet, nudam panem Chronologiam nobis primorum temporum tradiderit. Pauca tamen adſperſiſſe, quibus Iſraelitas ad obſervationem legis facilius adduci poſſe exiſtimarit, v. g. cum potuiſſet (ut alia plurima) primi peccati hiſtoriam contrahere, ac tantum dicere, primos Parentes Deo morigeros non fuiſſe, & hac de cauſa omnia mala, quæ nunc humano generi incumbunt, hominibus ab irato Deo primum eſſe immiſſa; maluiſſe tamen id peccatum copioſius exponere cap. III. quod utile eſſet Iſraelitis, qui animalibus & fructibus variis abſtinere jubebantur, ſcire primum peccatum ab intemperantia ortum eſſe, ut ne ſpecie externa vetitæ carnis, aut interdictorum fructuum, caperentur, eo exemplo cavere diſcerent. Sed (2.) potius animum Moſi fuiſſe, *populi Hebræi hiſtoriam* ſcribere a conditore ejus Abrahamo, quem Deus ex Chaldaea in Chanaanam ire juſſerit, ubi Hebrææ Gentis proprie incunabula quaerenda. Hinc fieri, ut Moſes ab eo tempore, omnibus aliis Gentibus omiſſis, de Abrahamo ejusque poſteris tantum loquatur; quamvis ſine dubio innumera memorata digniſſima inter alias Gentes eveniſſent. (3.) Videri Moſen hoc quoque ſpectaſſe, ut mores Iſraelitarum non *apertis* tantum præceptis, ſed *obliquiori* etiam, per narrationes, docendi ratione, quoad poſſet, emendaret, ut exemplo *πολυγαμίας* appareat Gen. II. 24. IV. 19-24. oblique taxata, quam aperte oppugnare non potuiſſet, niſi omnium animos a ſe alienare voluiſſet, Matth. XIX. 4. (4.) Hiſtoria ſua Moſen Iſraelitarum

litarum animos a vicinorum fabulis, adeoque Religionibus, quæ sæpe iis innitebantur, avertere aggressum esse, v. g. cum pleræque Orientis Gentes, maxime Egyptii, non modo antiquitatem suam jactarent, sed & Conditores suos summopere laudarent, atque in Deorum numerum referrent; Moſen ostendiſſe, ortos eos eſſe a Chamo, Noachi filiorum tertio, qui ne vir quidem bonus haberi potuerit, nedum ut in Deorum numerum referri mereretur. (5.) Ipſum, dum ſcribit Hebrææ Gentis hiſtoriam, non tamen *plenos* concinnare voluiſſe *Annales*, cum omiſſa ſint ab eo plurima, quæ aliud agendo alibi narrentur, v. g. idololatria Majorum Iſraelitarum trans Euphratem, de qua Joſ. XXIV. 2; ipſorum Iſraelitarum idololatria in Ægypto, de qua Ezech. XX. 7. 8; genus ſingulare ſuperſtitionis in deſerto, de quo Amos c. V. 25. 26. Atque hinc minus mirum videri debere, *ordinem temporis*, qui in pleniori ſervatur Hiſtoria, ab eo fuiſſe neglectum.

Et hæc e *Prolegomenis* novi hujus vaſtique Operis excerptenda hæc vice duximus, cætera quæ in ipſo *Commentario* ad Geneſin, ejusque *Appendice* continentur ἀξιωματικῶς, futuri menſis laboribus, ne Lectori nimis proluxa recenſione tedium creaiſſe videamur, reſervantes.

ERICI MAURITII, IMPERIALIS CAMERÆ

Assessoris, Consiliorum ſive Reſponſorum

Partes II.

Francofurti & Wezlariæ ap. Chriſtophorum Olffen, 1693, in 4.
Alphab. 7. Plag. 3.

DE excellentiſſimi Autoris elogiis multa præfari neceſſarium. Haud ducimus, cum eam in orbe erudito ſcriptis ſuis edecumatis ſibi acquiſiverit famam, quæ ipſum a mortalitate facile vindicabit. Inter illa vero haud poſtremum obtinent locum, quæ jam exhibemus, Conſilia, in duas diviſa partes, quarum *prior*, teſtante titulo, Conſilia Chilonienſia & Tubingenſia, quæ anno 1669. Chilonii impreſſa fuerant, continet; *poſterior* autem Reſponſa hætenus *inedita* ſeu *poſtuma* ſiſtit. Priore itaque, cum tam diu inter manus eruditorum ſit, verſata, in medio relicta, poſteriore tanquam nunc demum prode-

untem

untem perluſtrabimus, ejusque argumenta breviter recenſebimus. Comprehendit illa Conſilia ſive Reſponſa ad caſus octo ſpeciales & rariores Ampliſſimæ Juridicæ Facultati olim Tubingenſi propoſitos. In quibus in genere Autor ita verſatur, ut præmiſſa initio facti ſpecie, annexis poſtea dubitandi & decidendi ex legibus & Doctõribus petitis rationibus, tandem in illam partem, quo fortiora argumentorum pondera ducunt, confutatis contrariis, inclinet. Quorum Conſiliorum collectionem & editionem eo acceptiorem illis fore confidimus, qui, ut loqui amant, caſum in terminis invenire ſatagunt. Speciatim vero Conſ. I. affirmat: legatum nominis, poſtea a teſtatore, urgente ære alieno, alii in ſolutum dati, nihilominus adhuc deberi. Conſ. II. decedit: an exceptiones legati hujus petitioni ab hærede, oppoſitæ, ad cognitionem executorum teſtamentariorum pertineant? Conſ. III. tractat legata ex rebus feudalibus, & rebus fidei commiſſo ſubjectis, nec non allodialibus, filix relicta, variasque circa illa occurrentes quaſtiones decedit. Conſ. IV. determinat annuorum redituum redimendorum caſum: num pretium ſit reddendum in valore monetæ juxta tempus contractus, an ſolutionis? &: an creditor rem propter reditus hypothecæ ſuppoſitam, poſtea alienatam, prius actione hypothecaria, quam perſonali experiatur, perſequi poſſit? Conſ. V. exhibet de debitis controverſiam, interviduam illuſtrem, quæ omnia mobilia jure pactorum dotialium percipere, ſed debita nulla exſolvere cupit, & agnatos hæredes feudales, debita modo, quæ cum illorum conſenſu contracta, ſoluturos, ortam. Conſ. VI. proponit utiles circa ſervitia & operas ſubditorum præſtandas quaſtiones, ut ſi determinata ſervitia ſunt; an ſubditi ad majora, ſi domino perquam neceſſaria ſint, cogi poſſint? & quali moderamine utendum? &c. Conſ. VII. explicat varias juris quaſtiones de collatione, veluti, an prædia feudalìa, quæ parens filio ceſſit & donavit, conferenda ſint? de æſtimatione rei conferendæ, de impenſis, quæ in eam factæ, detrahendis, de ſucceſſore feudali hæreditatem paternam reſpuente, &c. Conſ. VIII. complectitur filii illuſoriam hæredis inſtitutionem, & inofficioſum teſtamentum in præjudiciũ feudorum conſectum. Inde quaſtiones variæ tanguntur: an feudum, quod filio aſſignatum, revocari, item an tuto vendi ac emi poſſit? & an tertius teneatur poſſeſſor? Ubi etiam quædam de re litigioſa interſperguntur.

p. 1.

p. 25.

p. 38.

p. 144.

p. 172.

p. 194.

p. 213.

p. 284.

Entwurff einiger Tabellen / woraus die Geographia, Chronologia, und Genealogia, deßgleichen die vornehmste Historien / Staats-Gebiethe / und daher rührende Controversien Großer Potentaten überhaupt zu ersehen / re.

Augsburg / ausgefertigt von Johann Striedbeck / Juniore.

h. e.

Hypotyposis Tabularum Geographico-Chronologico-Genealogicarum, in quibus summa historiarum civilis & notitia controversiarum Principum ac Statuum Europæ exhibetur, *delineata*, & tabulis æneis incisa, autore & sculptore Johanne Striedbeck, Juniore, Augustæ Vindelicorum.

Cum tria inprimis adminicula in historica lectione necessaria sint, Geographia, Chronologia & Genealogia; ea Autor supra nominatus, vir eximius & valde industrius, tabulis æneis incisa solenter comprehendit: ut uno velut conspectu cupidus harum literarum lector ista noscere queat. In tabula I. brevem ad legendas historias instructionem exhibet. In tab. II. delineationem Europæ juxta partes a Geographis designatas subjicit. Hinc in tab. III. typum Imperii Romano-Germanici triplicem, Geographicum, Hydrographicum & Politicum sistit. Inde in tab. IV. synopsis Chronologiæ V. & N. Testamenti, juxta æras & epochas Chronologorum diversas subjungit, ut secundum eas res in orbe gestæ digeri possint. Postea in tab. V. indicem Imperatorum Romano-Germanicorum a Carolo M. usque ad Augustissimum Imperatorem Leopoldum exhibet. [Cui tabulam VI. subjicit, qua instructionem Genealogicam in usum illiteratorum comprehendit. Tabula VII. est progenologica, cui adduntur tabulæ progenologico-Heraldicæ, quibus insignia Principum ex Scriptoribus Heraldicis juxta areas designatas inferi possunt.

His quasi proœcialibus tabulis subjunguntur tabulæ Historico-Genealogicæ Imperatorum, Regum, Electorum, Principum ac familiarum illustrium speciales, inspersis notis, quæ ad historiam civilem in compendio noscendam faciunt.

COURS D' ARCHITECTURE &c.

i. e.

Cursus Architecturae, continens Ordines Vignolæ cum commentariis, figuris & descriptionibus optimorum ejus & Michaelis Angeli ædificiorum, eorumque omnium, quæ ad Architecturam spectant, nec non luculenta artis hujus explicatione: Autore A. C. DAVILER, Architecto.

Parisiis apud Nicolaum Langlois, 1691. & Amstelodami apud fratres Hugetanos, 1694. in 4.

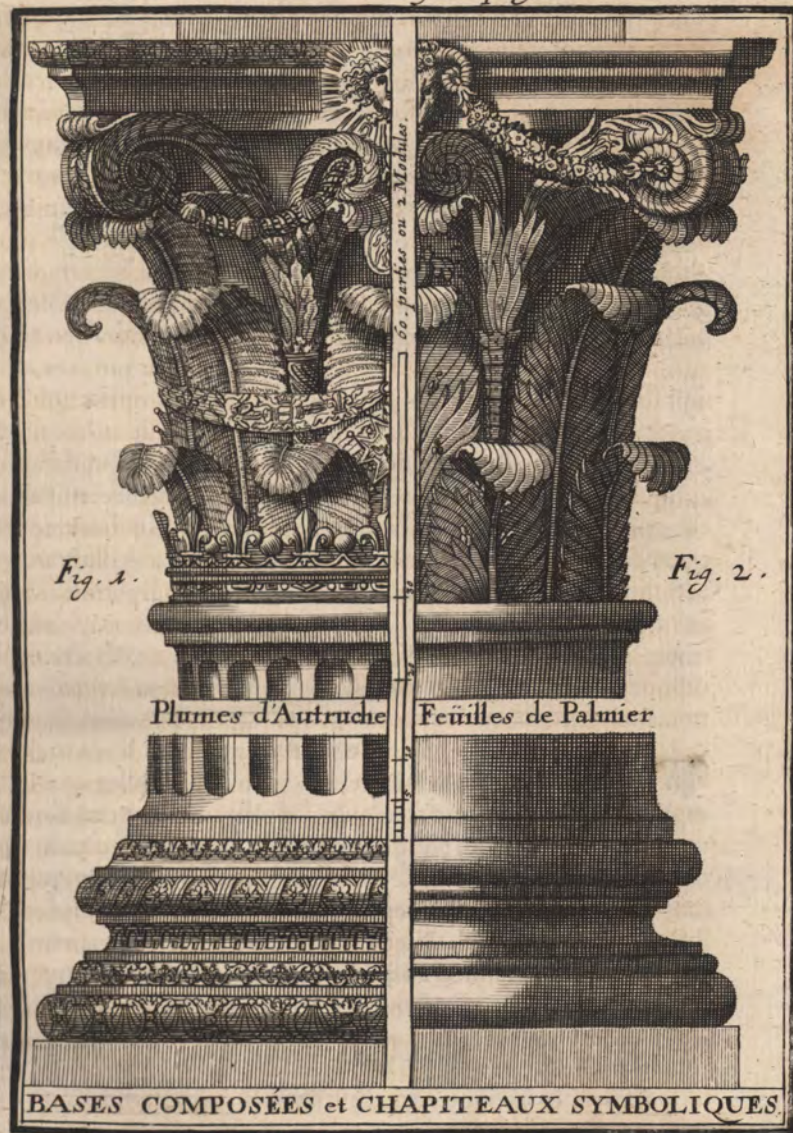
Constat Alphab. 5. plag. 7. & magno ænearum figurarum numero.

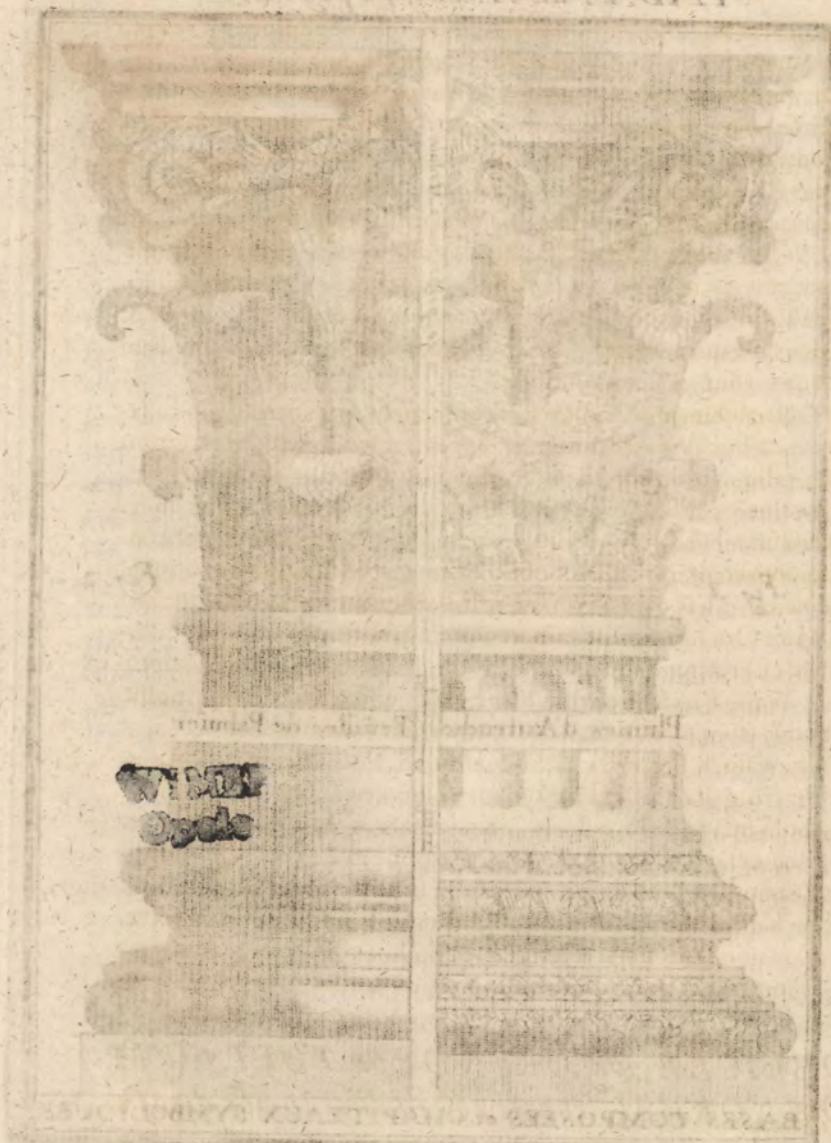
Jacobus Barozius, Vignola vulgo dictus, ab oppido Bononiensis territorii, ubi patre Clemente Mediolanensi, matre vero Germana anno 1507 natus fuit, in primis juventutis annis Bononiæ arti pingendi addiscendæ navavit operam. In qua cum, magistro satis perito destitutus, non magnos faceret progressus, ad Architecturam vero addiscendam toto se ferri animo perentisceret; omnes curas cogitationesque suas ad illam convertit, augurio quasi capto ex deformationibus ædificiorum, quas multorum cum adplausu perfecerat. Quoniam vero intelligebat optime, sola delineandi arte, aut lectione Vitruvii, non posse perveniri ad illud fastigium, quo enitebatur; Romam concessit, ut antiqua ejus inspiceret monumenta, ex hisque regulas optimas depromeret. Ubi quidem illi cum primis hoc commodum evenit, quod ab Academia Architectonica, cujus tum principes erant Marcellus Cervinus, Maffeus & Mazzuolus, adscitus fuit eum in finem, ut quæ mente illa conceperat, penicillo designaret, & ædificia antiqua metiretur & deformaret. Qui labor illi tantum profuit, ut genuinam ædificandi rationem familiarissimam sibi redderet, ac plurima deinde ædificia Romæ, Bononiæ, Placentiæ, &c. arte politissima exstrueret, tantamque sibi compararet nominis famam, ut ab Hispaniarum Rege ad Escuriale ædificandum evocaretur: quam tamen provinciam sibi delatam, ætate jam proventus, suscipere noluit.

D

præci-

præcipue cum post Michaelis Angeli obitum, *Basilica S. Petri* a Pontifice maximo architectus constitutus fuisset. Tantis igitur artifex circa extremos vitæ annos (obiit enim anno 1573 sexagesimum sextum annum agens, sepultusque fuit in magnifico *D. Mariæ* templo, quod a *rotunditate* nomen habet) ea, quæ cum usu & experientia, tum sedula antiquitatis contemplatione didicerat, in regulas contraxit, quas amicorum adductus precibus, & Cardinalis Farnesii munificentia adjutus, edidit in lucem. Qui liber tanto placuit opere studiosis Architecturæ, ut in omnes pæne cultioris Europæ linguas traductus fuerit. Quamvis enim *Scamozzius* & *Palladius*, postquam scripta sua pererudita cum publico communicarunt, plurimos invenerint asseclas, habuit tamen semper quoque *Vignola*, qui rationes ipsius sunt secuti, cum ipsas regulas comprehenderit, quas operæ non difficulter assequuntur. Accedit, quod, iudice peritissimo architecto *Augustino Carolo Davilerio*, in orthographiis maxime imitatus fuit antiquitatem, & ubi aliquid de suo admisit, non longe recessit ab archetypis. Quæ etiam potissima censei debet causa, quod hunc præcipue solertissimus ille Vir elegit, quem commentariis illustraret, & accessionibus insignibus, quæ ad artem architectandi pertinent, locupletaret. Gallicam enim versionem sub incudem vocavit, eique schemata adjecit nitidissima, quæque omnes partes distincte oculis exponunt. Vita *Vignolæ* & generalis de orthographia columnarum tractatio præfationem sequuntur, in qua tyrones de Architecturæ excellentia instruit, eisque viam monstrat, quam tenere debeant ad ejus contententes culmen. Commendat vero in primis antiqua Italiæ monumenta, quæstus, hoc seculo, ducibus Borromino, Petro Beretino de Cortona, Rainaldo, &c. multum deflexisse Italos a genuino veteribusque probato ædificandi modo. Præterea novas quamplurimas addidit figuras & præcepta, quæ attinent ad decorationem, distributionem, materiam & constructionem ædificiorum, artem item lapidariam, tignariam, scrinariam, ferariam, horticuluram, & reliqua, quorum notitia ab architecto requiritur; ut non vane *Cursus Architecturæ* titulus frontis hujus libri præfixus videatur. Quoniam autem *Michaelis Angeli*, celeberrimi illius pictoris, statuarii & architecti ædificia conjungi solent cum *Vignolæ* libro, hæc quoque non solum explanavit, sed etiam vitam recensuit artificis illius, qui nobili familia,

familia, in Aretino agro, patre Ludovico Simone Bonarota, anno 1474 ortus, & naturæ impetu ad pingendi & fingendi artem colendam abreptus, paria fecit cum veteribus, omnesque suæ ætatis longo post se reliquit intervallo; tandem vero, postquam templi S. Petri, quod auspiciis Julii II A. 1508 cœptum erat a Bramante, architectus a Paulo III constitutus fuisset, variaque usus esset fortuna, Romæ d. 17 Februarii A. 1564 octogenario major decessit.

Quoniam autem quævis ars conceptis quibusdam & solemnibus verbis res, in quibus versatur, solet exprimere, quæ a communi loquendi more sunt aliena; illa cum cura quoque collegit Davilerius & perspicue explicavit, ita ut *Lexicon* illud *Architectonicum* dimidiam fere totius libri partem constituat.

Ut autem, prout nostra fert consuetudo, specimen aliquod afferamus ex hoc Auctore, notum est disceptari inter architectos, utrum novus aliquis ordo columnarum a reliquis distinctus excogitari possit, nec ne? Ad hoc ergo quod attinet, censet Davilerius, cum non qualiscunque, sed proportionum mutatio ordines immutet, nec concinnior excogitari possit dispositio, quam quæ in Corinthiaco obtinet ordine, etiamsi in capitulo quodam foliorum mutetur species, aut alia quædam varientur ornamenta, nihilominus tamen ipsum ad illum ordinem esse referendum; ita tamen ut nihil prohibeat, quo minus peculiare aliquod nomen ab ornamentis illis petatum eidem tribui possit. Quod si enim (vid. Tab. I. fig. 1.) foliorum locum plumæ occupent struthiocameli succinctæ vittis equitum S. Michaelis & S. Spiritus, galli vero gallinacei plumæ ornent volutas, caput autem ejus vel etiam Solis imago sit loco floris, & tandem astragalo corona inaitatur, capitulum tale *Regium* & *Gallicum* dici posse existimat. Quod si autem capitulum (vid. fig. 2.) instructum sit palmæ foliis, & pro flore, caput habeat arietis, ejus etiam cornua volutarum vice fungantur, *Sacrum* nominari posse arbitratur, & optime convenire Martyrum, SS. templis, qui licet, ut arietes olim apud Judæos, aut victimæ, cæsi fuerint, victoriam tamen, ejus palma symbolum est, reportarint.

Tab. I.
fig. 1.

fig. 2.

DELICIÆ QUORVNDAM POETARVM DANORVM, collectæ & in duos tomos divisæ a Friderico Rostgaard.

Lugduni Batavorum apud Jord. Luchmans, 1693. in 12. Plag. 54.

Praeclaram atque utilem iis, qui humaniores literas colunt, cumpri-
mis autem qui poetices studio & carminum amore tenentur, ope-
ram praestitit *Janus Gruterus*, dum plurium gentium poetas Lati-
nos, qui haec sacra Musarum moverant, collegit, & Germanorum, Bel-
garum, Gallorum ac Italarum poemata, sive suis jam voluminibus
edita, sive per schedas sparsa, distinctis fasciculis & quindecim tomis,
Deliciarum nomine insignitis, e trajectis literis formatum *Ranutii*
Gheri nomen sibi assumens, asservavit & posteritati reliquit. Cujus
industriam imitatus *Jo. Philippus Pareus*, quatuor Hungaricos poe-
tas anno 1619 junctos edidit; eodemque consilio *Jo. Scotus Scoto-*
tarvatus suae gentis Scotiae septem & triginta eximios poetas Am-
stelodami A. 1637 excusis duobus tomis evulgavit. A quo instituto
nec alienum videtur propositum *Balth. Moreti*, qui Antverpiae A. 1662
typis suis septem illustrium Italarum poemata publico dedit, a Dan.
Elzevirio decem post annos recusa Amstelodami; & eodem collimare
videntur *Lugdunenses*, qui A. 1688 elegantissimorum poetarum, Hos-
sehii, Becani & Wallia carmina, *Oxonienfes* item qui superiori 1692
anno Anglicanarum Musarum analecta dederunt, in istius anni A-
ctis p. 83. memorata. Idem studium quum in Danicae gentis pra-
stantioribus poetis eorumque ingeniosis monumentis colligendis
nemo hactenus posuisset, posteritati autem eas asservari lautitias æ-
quum omnino videretur, quod non magis artibus aliis quam poeticis
istae gens excellat; sex praeter ceteris praestantiores poetas Danos si-
mul in conspectum proferre, istorumque cultissimorum ingeniorum
eleganties foetus duobus tomis collectos in Belgio nitidis typis evul-
gare fategit *Frid. Rostgaardus*. Non quod tam exiguo numero ab-
solvatur poetarum Danorum chorus, quem longe ampliorem exhi-
bet *Olaus Borrichius* in Dissertatione de Poetis Danis, libro huic
præfixa; sed quod hi sex praeter ceteris hoc seculo carminum copia &
numero floruerint.

Primum locum tenere iussit *HENR. ALBERTIVM*, cu-
jus poemata, quae hic recusa sunt, octoginta tribus adhuc annis Gies-
sae sub titulo *Musae adolescentiae Veneris* prodierant, ipsaque inscri-
ptio juvenem admodum Musis his operatum esse auctorem indicat;
favore autem & amicitia doctorum istius ætatis virorum ipsum flo-
ruisse, e tertia parte *Deliciarum* poetarum Belgicorum patet, quam

Grute-

Gruterus eidem inscripsit, elegantissimum eum poetam salutans, *Ger-
maniae delictum, cuius mores ac studia ita oppido facta sint ab Human-
itate ad humanitatem, a Musis ad Gratias, ut ipsum omnes animae non
vulgares a minima ad maximam dilexerint, magni fecerint, amplexae
sint.* In laudibus Regis & regionum operum prima pars poema-
tum versatur; altera anagrammatibus evolvendis, tertia elegiis, quarta
epigrammatibus, quinta odis absolvitur. E quibus, ut ex ungue leo
ostendatur, istud apponemus, quo Musas amore se complexum pro-
fessus est, epigr. 217.

Quisquis amat Venerem raro redamatur ab ipsa,

Fit sociis crebro fabula nota suis.

Quisquis amat Musas Musis redamatur ab ipsis,

Et sibi perpetuum nomen in orbe parit.

Qui sapit, is Veneris Musae postponit amorem,

Stultus amat Cyprum, ac ex Helicone fugit.

Secundo loco exhibentur *JO. HOPNERI* poemata, cuius
vitam, (quæ anno 1675 desuit, trigessimum tertium ætatis annum vix
supergressa) per liberalia literarum studia præclare actam, elegantissi-
ma recitatione prosecutus est vir illustris *Wilhelmus Wormius* in ele-
gantissimo programme Reſtoris Hafniensis nomine scripto, ortum
ejus, educationem, studia, itinera & mortem disertissime enarrans,
quod præfixum Poematibus p. 160. legitur, additis duabus inscriptio-
nibus sepulcralibus, e quibus munificentia ejus erga academiam Haf-
niensem intelligitur. Inter poemata mensuram epici carminis di-
gne implent gloriæ Christiani V. p. 177. 232. 288. nuptiis Caroli Ele-
ctoris Palatini p. 200. natalibus Friderici Hæredis regii p. 219. laudi-
bus Petri Greiffenfeldi Cancellarii p. 258. scripta carmina.

Tertio loco conspiciuntur *CHR. AAGAARDI* poema-
ta, qui anno 1616 natus anno 1664 diem obiit, in Sorana primum a-
cademia doctoris munere functus, postea poeticæ arti tradendæ in a-
cademia Hafniensi præfectus, tandem scholæ Ripensis gubernacula,
postquam tenuisset, Pastoratui ecclesiæ Wedstedenſis regendo admo-
tus. In ipsius poematibus eminet panegyricus de victoria Christi-
ani IV adversus classem Sueco-Batavam reportata, qui titulum
Lauri Cimbrici A. 1644 contextæ gerit, p. 359; epicedium in exequiis
ejusdem gloriosissimi Regis anno 1648 peractis, sub elogio threno-

D 3

111111

rum hyperboreorum evulgatum p. 421; nec non istud in funere filii ejus Christiani V. electi Daniæ Regis, anno 1647 defuncti, quod *Mannes Cimbricos* inscripsit p. 402.

Quartum locum occupant, quæ in tomi secundi fronte conspiciuntur VITLBERINGI carmina, venustissimi poetæ, oratoris & historici cultissimi ingenii fœtus. Vitæ suæ historiam ipse contexuit, quam programmati academico in funere ejus evulgato insertam Editor præfixit poematibus. Unde intelligimus, anno 1617 ipsum natum, in prima juvena Tychonis Brahei filiolo primordia literarum tradidisse, Tottii inde juvenis moribus studiisque præfectum ejus peregrinationum comitem extitisse, & bis Belgium, ter Galliam, semel Italiam & Germaniam peragrasse; Hafniæ postea poesin, Soræ historiam professum, in Scania rebus Danicis commemorandis operam dedisse, Historiographi regii axiomate ornatum; Consiliariis tandem ærarii regii, & supremi Justitiæ fori Assessoribus annumeratum fuisse, ac anno 1674 forti & constanti animo (quem eleganter exponit Wormius) vicam laudabiliter actam clausisse. Scripta ejus tum typis excusata, tum in scriniis hæredum latentia, recensentur, & Pauli Vindingii elegans epigramma imagini ejus adscriptum, duæ item sepulcrales inscriptiones marmori insculptæ, in templo Hafniensi D. Virginis conspiciendæ, exhibentur. Poemata ipsa, si verum fateri volumus, reliquis cæterorum, quæ in hoc volumine continentur, vatum Danorum carminibus palmam præripiunt, venustate & gratia dictionisque elegantia istis superiora. E quibus exempli loco istud epigramma adscribemus, quod imagini Serenissimi Saxonie Electoris Johannis Georgii III, quum is Potentissimi Daniæ Regis Friderici III. filia Annæ Sophiæ matrimonio jungeretur anno 1667 affixit, apponemus p. 96.

*Sic sanguis Witikinde tuus, sic Martia proles
Pingitur, & magnos ardua spiritus avos.
Da dextram, da Saxo fidem, da pignoris arrham;
Quæ te felicem nos quoque causa facit.
Lux eadem assulget geminis, sors erigit una,
Spesque eadem seculi pone sequentis erit.
Oceano coit Albis, & aurea versat in æquor
Flumina, & unitis fœdera jungit aquis.*

Ingre-

*Ingredere Arctoum auguriis felicibus orbem,
Saxonica o potior spesque decusque domus;
Quem virtus, quem dia fides, quem pronuba Juno
Nunc nostrum faciunt, nosque amor esse tuos.
Hæc populi, hæc procerum vax est: hæc, maxime Princeps,
Quod cernis, cupiunt ipsa metalla loqui.*

Quinto loco extant HENR. HARDERi carmina, quorum potissima pars epigrammatibus constat, tribus libris anno 1679 evulgatis, argutis profecto & tersis, quæque elegantia & ingenio nullis recentium poetarum cedunt; quod e sequentibus manifestum redditur. Lib. I. ep. 62.

Susanna ad lascivos senes.

*Non pudet aterna canos aspergere labe?
Non pudet hac famam labe notare meam?
Monstra senum! non hic amor est, insana libido est,
Quam furor e Strygii suscitât igne rogi.
Hic ut in irriguis se mundet & abluat undis,
Non ut commaculet, nuda Susanna sedet.
At neque fraude minisve labat mens integra, spernam
Tectos nuda, viros fœmina, sola duos.*

Ep. 72. de nomine Jesu:

*Omnia debebam, nec enim solvendo futurus:
Hoc nomen nomen me facit esse bonum.*

Ep. 117. de vita & morte beata:

*Vivere disce, mori qui vis aliquando beatus;
Qui bene vis olim vivere, disce mori.*

Lib. II. ep. 5. de obsidione Hafniensi ad Regem:

*Hostis adest, spectat desertam manibus urbem;
Dum parat ingressum, mœnia nata videt.
Dum stupet, urget opus nostri solertia Martis,
Eluditque truces vis inopina minas.*

*Nunc Amphionios ne jactet fama labores,
Aut testudinea mœnia structa fide.*

*Nam multo brevior morâ, Rex magne ætuorum
Tu quoque struxisti mœnia tanta fide.*

Ep. 47.

Ep. 47. Scientiæ genealogia:

Filia non temere Thaumantis creditur Iris;

Invenit hic certam fabula ficta fidem.

Quas scimus rerum fuit admiratio mater,

Illæ cognitio nata parente fuit.

Nascitur ex ista rursus admiratio doctis,

Mina eadem nata nata parensque sua.

Ep. 68. de typographia:

Luce beo multos: doctorum scripta virorum

Quum potuere premi, non potuere premi.

Lib. III. ep. 27. Epitaphium cujusdam avari:

Hic situs est, qui quum per pharmaca vivere posset,

Parceret ut nummis maluit ipse mori.

Nunc reor optaret vitam, si scire liceret,

Impensas tantas funeris esse sui.

Ep. 33. in Lucilium:

Ostendisse novas antiquis vatibus undas

Bellerophontæ dicitur unguis equi.

Hic proprios rodit, quum versum parturit, ungues.

Vix Aganippæas hic dabit unguis aquas.

Ep. 90. in mortem Archimedis Syracusani:

Occidis in tenui dum pingis pulvere, vita

Ultima mors vere linea facta tua est.

Nec heroici carminis facultatem ipsi defuisse, sed gravitate non minus epica, quam argutiis epigrammaticis ipsum excelluisse, argumento est insigne & prolixum carmen, quo *Hafniam arctiore obsidione liberatam* anno 1660 decantavit; alterum item quo laudes Petri Greiffenfeldi magni Daniæ Cancellarii, qui gloriæ suæ superstes hodiernum, vivit aula pulsus, anno 1675 persecutus est, numeros poeticos argumenti exæquans dignitati.

Agmen claudunt OLAI BORRICHII poemata, viri ut fama, ob eruditionem & exquisitam in liberalioribus disciplinis & arte medica scientiam, maximi, sic ob recentem memoriam jacturæ, quam

quam ejus morte (quæ d. 3. Oct. anno 1690. ei contigit) res literaria fecit, desideratissimi, & ob lautissima stipendia de studiorum cultoribus deque Hafniensi academia meritissimi. Omnes enim, quas amplas admodum honeste comparaverat, facultates in pauperum studiorum utilitatem erogavit: cumque a conjugio tota vita abstinuisset, adeoque cælebs moreretur, ex Musarum filiis (ut inscriptio ejus tumuli indicat) tot adoptavit liberos, quot in Collegio, *Mediceo* dicto, quod ipse fundavit, in posterum ad uberiora studiorum incrementa præsidium ejus beneficio nanciscuntur. Sedecim semper studiosis in istac magnifice exstructa domo, quam opportunis cubiculis & exquisita suppellectile libraria ac laboratorio chemico instruxit, alimenta & hospitium, ut præberetur; sed & aliis egestate & imbecilli valetudine oppressis ut subveniri posset, ingenti pecuniæ summa, quæ numerum viginti sex mille & trecentorum Imperialium explet, in testamenti tabulis prospexit, studiorum non magis quam eorundem cultorum ex animo se curam gessisse posteritati ostendens. In Poematibus ejus eminent tria epica; quorum unum *Amagria vindicata* titulo insula istius a Suecis occupatæ liberationem; alterum *Arctos pullata* inscriptum, exequias Friderici III. Regis; tertium *Arctos respiciens* insignitum, Christiani V. inaugurationem eleganter & graviter decantat. Ex epigrammatibus istud apponemus, quo editorem sex horum Poetarum, quos recensuimus, (nam vivente adhuc Borrichio eorum in Belgio typis excudendorum initium is fieri jusserat) fuit prosecutus, non minus elegantiae auctoris quam præstantiæ hujus instituti, præclarum testimonium:

Ergone, quæ sparsis volitarunt carmina membris,

Nescia fortuna (fors ita dura) sua,

ROOSTGAARDE, Hafniaci decus & nova gloria Pindi,

Colligis, & fato nobiliore beas?

Macte insperato, quo nil generosius, ausu!

Quo patriæ in laudes sanctius ire nequis.

Hæc pietas, hæc prisca fides, hæc diæ voluptas,

Detrahere instanti semicremata rogo.

Vidisti Hippolitos variis in curribus ætos

In mortem celeres præcipitare rotas;

E

Vidisti

*Vidisti nullum, quæ nostri incuria sæcli est,
Sistere cornipedes, & revocare gradus;
Unum te opponis, ne tantum injuria possit
Temporum, & hæc patriæ lumina obire vetas.
Hoc meritum ROOSTGAARDE tuum est, ut patriareddat
Et sine nube dies, & sine morte decus.*

LA PHYSIQUE OCCULTE, OU TRAITÉ de la Baguette divinatoire, &c. par M. L.L. de Vallemont, Prêtre & Docteur en Theologie.

h. e.

Physica occulta seu Tractatus de Virgula divina, & ejus utilitate ad indagandum fontes aquarum, mineras, thesauros absconditos, fures & sicarios profugos; una cum principiis, quæ explicant phænomena naturalia maxime obscura. Auctore L.L. Vallemontio, Sacerdote & Doctore Theologiæ.

Amstelodami apud Adrianum Braakmann, 1693. 12.

Constat plag. 21. cum figuris æneis 24.

PERdifficilis est quaestio, de qua summa jampridem Philosophorum dissensione certatum fuit, sitne vis aliqua virgulæ, quam divinam vocant, a natura insita, ut latentes metallorum venas, aut abditos aquarum fontes commonstrare possit? Ea vero nuper denuo agitari coëpta est in Gallia, cum anno 1692 d. 5 Julii Lugduni cenopola cum uxore in cella vinaria fuisset obtruncatus, & Jacobus Aymar, Delphinus, agricola non tenuis fortunæ, singulare suæ virgulæ specimen edidisset. Neque enim ostendit duntaxat, inclinari virgam versus illum locum, quo cadavera occisorum erant projecta, sed etiam alia omnia, quæcunque ficarii contigerant, ipsaque illorum vestigia; ita ut, cum illi profugissent, viam, quam institerant, non difficulter indagaret ejus adminiculo, tandemque sceleris socium Belicadri (Beaucaire) in Occitania deprehensum ex fuga retraheret: qui etiam, passus immane illud facinus, ultimo affectus fuit supplicio. Variæ itaque fuerunt & valde discrepantes doctorum

rum virorum hac de re sententiæ, quorum nonnulli Aymarum magicæ artis suspectum habuerunt, alii vero illam suspicionem a viro minime malo removens, rem illam naturæ vires non excedere asseruerunt. Quam sententiam etiam rationibus a vero non abhorrentibus defendendam sibi sumsit doctissimus Vallemontius, qui, postquam Aymar Parisios magni Principis jussu venit, singulis diebus integri mensis per aliquot horas cum Aymaro versatus est, singulasque circumstantias solícite indagavit & notavit.

Atque hinc natus ipsi fuit de Virgula divina liber, in quo postquam de nominibus variis ejusdem, & incerto tempore, quo in usum vocari coëpit, (sit enim ejus mentio jam in Basilii Valentini, qui circa A. 1450 floruit, testamento) egit, ratus non esse improbabile, Ciceronis jam & Varronis tempore illam in usu fuisse, cum hic Satyam, cujus titulus *Virgula divina*, scripserit, Tullius vero lib. I. Officiorum Virgulæ quoque divinæ, qua omnia, quæ ad victum cultumque pertinent, suppeditantur, mentionem fecerit; ipsa ejus recenset phænomena. Nimirum (1) ex ligno quocunque, modo leve & porosum sit, v. g. ex lauro, amygdalo, &c. præcipue corylo, fieri potest. (2) Parum refert, quocunque anni tempore decidatur ex arbore, modo hæc repleta nimium succo non sit nutritio. (3) Non necesse est, bifurcata ut sit, sed simplex ramus quoque sufficit. (4) Nulli requiruntur peculiæ ritus, aut incantationes, ad ejus præparationem aut usum. (5) Virgula, si in æquilibrio suspendatur, non inclinat sua sponte in metallum, aut alia corpora. (6) Si autem vel utraque manu comprehendantur ejus ramuli, quando bifurca est, vel etiam manui inversæ imponatur, ut in æquilibrio consistat, vel tandem simplex ramus utraque prehensus manu paululum incurvetur, convertit se ad aquam, humum suffossam, cadavera occisorum, fontium vestigia, & quæ illi contrectarunt, nec non magnetis polos. (7) Non a quovis promiscue detenta virgula ita movetur, sed certis solum hominibus, neque his quidem omni tempore. (8) Homines illi dum loca multis exhalationibus foeta accedunt, interna quadam sensatione afficiuntur, languidiori quidem, cum ad loca, ubi metalla aut aquarum venæ latent, accedunt; fortiori, quando in locis, ubi homicidium aliquod commissum, versantur: ita ut sudore manent, pulsus arteriarum fiat celerior, ipsosque

dolor capitis, & cordis palpitatio invadat. (9) Idem, ut legere possint vestigia profugi homicidæ, necesse est, ut ad locum, ubi facinus est commissum, accedant, & interna illa sensatione primum imbuantur, quæ etiam durat, quamdiu fontium premunt vestigia.

Hæc ergo ut explicet, ex corpusculari philosophia, experimentis Boylei aliorumque munita, confirmat: (1) Effluere continuo ex corporibus particulas admodum exiles, quibus mediantibus in alia corpora a se remota possint operari; præcipue vero ex aquis, humo suffossa, metallis, & hominum corporibus, inprimis vehementi affectu percitorum. (2) Subtilissima illa corpuscula non facile dispergi ab aëre, cui innatant; (3) Retinere quoque, cæteris paribus, determinatam suam naturam, ut idem fere possint operari, ac corpora, ex quibus promanarunt. (4) Naturam agere modis maxime simplicibus, nec majori uti circuitu ad ea efficienda, quæ mira nobis accidunt, quam quæ obvia nobis videntur; atque hinc si phænomeni alicujus causâ deprehensâ a nobis sit, eam legitime posse transferri ad effectum analogum illustrandum.

Quoniam ergo maxima intercedit affinitas inter inclinationem virgulæ & acus magneticæ, illam ita declarat: (1) A metallis, aquis, cadaveribus, &c. expiratos halitus, receptari ab hominum corporibus, & cum determinatam illi suam naturam retineant, ea si teneri sint & exquisiti sensus, peculiari ratione afficere, ut homines nonnulli de præsentia corporum, ex quibus vapores multi excitantur, possint esse certissimi, nec, si impressio hæc satis valida sit, ulla egeant virgula divina. (2) Hanc vero, si manibus gestetur, cum porosa admodum sit, facile penetrari ab illis effluviis ex hominis manu emanantibus, atque ita disponi, ut ejusdem generis exhalationes illam promte subire possint; eodem fere modo, quo acus ferrea magnetis admota polo magnetisatur. (3) Hinc ergo virgam solam æquilibratam non moveri, sed cum ab homine tenetur, non quolibet, sed tali corporis textura prædita, quæ ad expirationes illas rite recipiendas requiritur. (4) Tunc autem deorsum inclinari, quia effluvia ex aquis latentibus, cadaveribus, &c. adscendentia verticaliter, in eum illam situm redigunt, ut fiat parallela lineis verticalibus, quas dum elevantur, describunt; quemadmodum materia magnetica inclinatur, dum eam parallelam reddit lineis, in

in quibus circa terram movetur. (5) Proinde, cum interna illa sensatio admodum debilis est, ex inclinatione Virgule certum capi posse de rei, magnam corpusculorum vim exhalantis, præsentia indicium; ita tamen ut incertum sit, utrum a metallis aut aquis &c. halitus illi procedant. (6) Homines, ut vestigia legere possint alicujus profugi, in eum se debere conferre locum, ubi copiosa admodum ejus sunt effluvia, ut certa sensatione afficiantur, quæ etiam certos ipsos deinde reddat, quamdiu viæ homicidarum insistant, non aberrare se, nec Virgulam ab alio corpore incitari. (7) Tandem cum peculiaris dispositio in hominibus illis requiratur, & infinitæ pæne causæ sint, quæ illam immutare possint, hoc quoque experimentum inter ea esse referenda, quæ non semper succedunt.

Hinc autem porro efficit, Virgulæ motum non pendere ex pacto aliquo implicito cum Cacodæmone, præsertim quia nulli adhibentur ritus superstitiosi; nec ullum habere commercium cum Rhabdomantia, quam sacre execrantur literæ. Contendit contra, inter omnes reliquos modos, quibus latentes aquarum & metallorum venæ indagantur, optimum esse illum, in quo Virgula adhibetur, afferens catalogum plurium quam 150 venarum in Gallia detectarum virgulæ adminiculo a Germano quodam, & recensitarum in libello ad Cardinalem Richelium, jam rarissimo, cujus titulus, *Resitutio Plutonis*. Qui auctor cum septuplex virgarum describat genus, & peculiarem astrorum requirat positum, ut virgæ singulæ certas mineralium species indicent; ex illo curiositatis gratia proferuntur cœli themata, quæ requirunt: (1) Virgula lucens, quæ mineralibus Solaribus est propria; (2) Cadens, dicata Lunaribus; (3) Saliens, adhibenda Venereis; (4) Feriens, seu furcilla, indagans Jovialia; (5) Trepidans vel tremens, Saturnina monstrans; (6) Cadens seu inferior, qua Martialia, & (7) Obvia seu superior, qua Mercurialia exquiruntur.

Ultimo loco suffragia quamplurima doctorum virorum Vallemontius adducit, qui Virgulæ divinæ usum valde probarunt, quorum ultimum est Abbatis Galleti, Ecclesiæ Carpentoractensis magni Poenitentarii, cui & ipsa Virgula movetur, quique censet, sanguineos & phlegmaticos homines ad usum ejus esse aptissimos, quoniam

niam cholericæ & melancholicæ (temperamenti quippe siccioris) vapores se circumstantes emanatione contraria, h. e. sicca, discutunt, & motum illorum perpendiculariter adscendentium interrumpunt. Quam in rem quoque Aymari affert Horoscopum, nati A. 1662. Septembr. d. 7. h. 12. Elev. Pol. 45.

HENRICI HULSII, THEOLOGI BRANDENBURGICI in Academia Electorali Duisburgensi, de Vallibus Prophetarum Sacris, Liber unus.

Lugduni Batavorum, apud Jordanum Luchtmans, 1693, in 4.

Constat 2. alphab. 10½. plag.

Quem de Vallibus Prophetarum Sacris a Clar. Autore sedecim Exercitationibus absolutum summatim recensere instituius Commentarium, non tam explicandæ vallium naturæ atque situi operam impendisse, quam potius circa visa ad easdem Prophetis data & res iis præmonstratas versari, quivis, qui eum cum cura inspexerit, nobiscum fatebitur.

Id quod abunde statim Exercitatio I. de valle fluenti Cebhar demonstrat, in qua cum indicasset, se fluvium Cebhar vallibus ideo annumerare, quod flumen per se vallis sit, & ab Ebræis fluvius ac vallis eodem nomine insigniantur, sibi que commodum videri, fluvium magnum Hiddeckel subintelligere, ad oblatum Prophetæ visum de gloria Dei seu Christo se accingit. Partitur proinde caput I. Ezechielis, in quo illud visum habetur, in quatuor membra, ac primo quidem ventum procellosum nubemque vehementer eleganter ait depinxisse ea, quæ exitum Israelis e captivitate Babylonica promoverunt. Deinceps tam Cherubinorum loci paralleli Ezech. X. nomen, formamque, ac differentiam, qua discernantur ab iis, quibus in Templo Deus insidebat, evolvit, quam quatuor animalium significationem ad omnes in Ecclesia universali ab orbe condito existentes pertinentem insinuat. Postea rotas, quæ Apostolos & docentes in Ecclesia respiciant; & tandem cum expansum instar crystalli formidabilis, quod fideles a statu beatorum separet, tum solium, in quo Christus cum igne zeli, iræ, passionum, & obedientiæ activæ sedens conspiciatur, ordine pertractat. Quibus sub-

subjungit quatuor parallela, eaque pari studio interpretatur. Primum ex Ezech. X. ait gloriæ Dei, hoc est, Christi, descensum seu exinanitionem, & ascensum seu exaltationem, describere. Apparere ante descensum virum lino indutum, qui vel ex hominibus Joannes Baptista dici queat, vel ipse Spiritus, qui signet in fronte, convertendo & illuminando; sex viros armis instructos denotasse Romanos exitium Judæis ultimum afferentes. Dum iste ignem conjicere in urbem jubetur, Christum denotari, Joannemque & Apostolos, qui e scriptis Moysi atque Prophetarum ignem quasi in urbem injecerint. Descendere Gloriam & sedere ad limen in incarnatione & exinanitione, ascendere eandem peracto munere; animalia cum rotis simul elata subsistere in janua Templi versus Orientem, & post ex Asia in Europam procedere Evangelii præconium. Secundum Ezech. XXVI, 12, 13, 14. &c. Tyrum denotare mysticam & papanam. Papam sibi mensurantem & definientem in credendis & faciendis. Ornatum eundem esse gemmis, quæ notæ Ecclesiæ sint, quas sibi tribuat. Versari inter lapides ignis, qui fideles denotent, & subijci sessionem ejus in templo, memorari flagitia, & indicari poenas. In tertio parallelo Es. VI. repeti notat animalia in Seraphim, qui non sint Angeli, qui corpora impura alis haud regant, nec clamore Ecclesiam & domum adeo adimpleant, ut inde postes commoveantur, nec obiant purificationis & conversionis inter homines ministerium, quemadmodum Esaias Propheta per advolantem ad se Seraphinum purgatus fuerit. Tempus visionis, quod ad mortem Ulsæ referri debeat, non tantum historiæ inservire, sed etiam ad id respicere, quod Deus extincta Davidis Regis linea e trunco succiso Isai verum Regem David sit excitaturus. Dominum seu Christum sedere in throno alto, quo simul locus, simul dignitas, simul potestas sedentis innuatur. Templum esse non Hierosolymitanum materiale, sed cælum cum Ecclesia conjunctum. Fimbrias sedentis Templum complentes, & conjunctionem eam denotare, qua Christus ac cœlestia Ecclesiam attingunt; & remotionem cathedræ veterum Doctorum subinnuere. Seraphim sedentem in folio cingentes esse Doctores & Apostolos in ministerio purificationis servientes, itemque ad Regnum simul evectam & translata Ecclesiam. Clamore eorum ter sanctus! sive hunc ad Trinitatem Personarum, sive ad triplicem sanctificationem

cationem referre quis velit, Christum laudari, & eum quidem ab iis ad se invicem idcirco dirigi, quod veteres Prophetae attestentur novis, & Apostoli cuncta ex V. T. confirmant. Commoveri postea, dum cadant externa umbrarum & ceremoniarum retenta. Domum impleri fumo, qui vel de praconio Evangelii, vel de suffitu Sanctorum capiendus sit. In parallelo quarto Apoc. IV. librum sigillis clausum dicit esse librum Testamenti, quo Pater Filii gloriam quaerens primogenitum inter fratres ac Regem ipsum constituerit, atque huc spectare sigilla & impedimenta ante regni conspectum prius desperante omni Creatura ab ipso fracta & remota. In throno apparere Patrem, a Filio, qui ad eum ut agnus accedat, & Spiritu septiformi distinctum. Viginti quatuor Seniores esse capita duodecim tribuum V. T. quibus ob umbræ & signi analogiam respondeat duodenarius Ecclesiae novæ, qui conjungendus primo duodenario sit. A throno exire tonitrua, sententias, & mandata Dei; mare vitreum seu colluviem aquarum esse colluviem populorum, quos oporteat coram Deo apparere; quatuor animalia non quatuor Evangelistas, sed Ecclesiam universalem exprimere, quæ partim compareat in medio throni, prout in cælo jam triumphet, partim circa thronum, prout in terra adhucdum militare deprehendatur.

In Exercitatione II. transit ad vallem *Gibeon*, Es. XXVIII, 21. memoratam, qua Propheta ad historiam 2. Sam. V, 17. seq. itemque 1. Chron. XV, 8. seq. consignatam respiciat, eamque Autor ad tempora N. T. transfert. Cum enim fama unctionis Christi pervenisset ad aures Philistæorum mysticorum, videlicet Phariseorum, insurrexissent eos furibundos contra unctum Regem, sed Christum descendentem se defendisse fortiter ad mandatum Patris, Deum ipsum iis cladem intulisse, secutumque eventum felicissimum, quo Judæi dissipati & eorum elementa mundi ceremonialia captivata fuerint. Concussionem mororum in apice eleganter depingere arbitratur ruptum foedus populorum & similitates violentas, quæ inter Praefectos Romanos Proceresque Judaicos intercesserint. Redintegrasse prælium Judæos sub Adriano & Juliano, sed re infecta discessisse. Hoc autem opus excidii Deo alienum & extraneum Es. XXVIII. nuncupari, quod nempe a Dei natura, foedere, œconomia, & directione circa Israellem usitata alienum; nec unquam in illo populo auditum fuerit.

fuerit. Postquam dein Christus thronum in cælo occupasset, invidiisse nihilominus hoc incrementum Christo Philosophos, Oratores, Imperatoresque gentiles, qui tamen similiter profligati, & cum operibus suis ad incitas redacti cognoscantur.

Missâ vallem *Gibeon*, deflectit Exercitatione III. ad campestria Moabitidos, ibique vallem *Sittim*, seu a multitudine arborum, seu a declinatione a Deo ita dictam, apud Joëlem cap. III, 18. 19. considerat, cumque Propheta ad Num. XXV. alluserit, res ab Israelitis ibidem gestas repetit, mysticamque expositionem adjungit. Peccasse docet Israelitis graviter in Baal Pignor, qui ab aperiendo & nudando dictus, Priapi, Dei impurissimi, formam præ se tulerit, & simulacrum fuerit Moabitarum, quo Solem coluerint. Instruxisse eos convivia in ejus cultu, ac turpiter fuisse scortatos. Scortationem vero mysticam hinc esse triplicem, politicam, mundanam, religiosam. Ultimam Apoc. II, 14. ad prima tempora N. T. a Joanne referri, ubi prima mystica vallis *Sittim* deprehendatur, quæ & scortatione externa & spirituali seu ecclesiastica illustris sit. Hac labe turpitudinis notatos Simonem Magum, Menandrianos, Saturninianos, Gnosticos, Carpocratianos, Cerinthum, Nazaræos, (qui legis Mosaiacæ ceremonias absolute ad salutem necessarias crediderint,) Valentinum, eosque imprimis, qui cum Judæis & Gentilibus in ritibus commercium habuerint. Quibus si quis Nicolaitas Apoc. II, 6. 15. adjungat, sibi quidem paulo aliter videri, cum Nicolaum aliquem hæreticum non extitisse, sed Nicolaitarum nomine venisse eos censeat, qui, seductione primitivæ Ecclesiæ, ad instar Bileami populum superaverint ac straverint, quia plura de Nicolaitis proprie dictis incerta asserantur, quod insuper nomina Antipæ, Jesabel, aliaque Apoc. II. mystice veniant, & tandem Nicolaitæ cum Bileamitis ipsis v. 14. 15. aperte convertantur. Internecioni tamen dederunt hos scortatores, ex mente Autoris, Pinehasi mystici, Apostoli, Ecclesia, & Patres, qui vasa, templa, ac bona Moabitarum gentilium idololatrarum iusto titulo rapuerint. Animadvertit autem, in præsentî Joëlis loco vallem *Sittim* alio modo ad ultima tempora & instaurationem, quæ tum expectabatur, referendam; quod Tyrus mystica ut diruta exhibeatur, & conjungatur tempori, quo maxima Hierosolymorum sanctitas futura sit. Scortationem, qua scortatur ultimi temporis Ecclesia

clesia, pro varietate locorum & membrorum variam esse docet. Primam committi a Reformatis, imprimis Episcopalibus in Anglia, Universalistis in Gallia, nec minus ab iis, qui imperiosa autoritate dirigant Ecclesiam in Germania. Magis aperte scortatorium animum prodere Lutheranos, scortantes in regimine, in ritibus retentis, in doctrina, nempe in Electione ex fide prævisa, in Baptismo, in Coena. Accedere scortantes Græcos. Quos omnes tanquam vallem Sittim irrigatura sit aqua spiritualis, ut fructus suos felicius & copiosius aliquando proferant.

Vallis, in qua de Achano supplicium Josua sumsit, & quæ ob eam causam *Achor* dicta est, Jos. VII, juxta Exercitationem IV, Prophetis mystice notat locum reatus singulariter in exitu ad regna N. T. contracti, locum insuper turbationis ac impeditiois hinc consequentis, & anathematis in turbatione sustenti; imprimisque ab Hosea, c. II, 14. 15. & Esaia, c. LXV, 9. 10. 11. in ista causa adhibetur. Et cum eandem uterque cubile armenti ac ostium spei futuram dicat, non tantum ad rem, sed etiam significationem nominis eos existimat alludere; siquidem, quando unalitera in alteram deflectitur, & ע nominis עכר in cognatam gutturalem נ, כ in cognatum מ mutatur, verbum מנח, quod idem est, ac expectavit, inde resultare annotat. Ut vero de locis his duobus constet rectius, & præcipue Hoseanus ille eo, quo par est, modo capiatur, observandum esse monet, quodnam hujus Prophetiæ universa argumentum sit, & quomodo capita se invicem excipiant. Tria priora putat agere de fati Israelitarum generatim; cætera usq; ad finem Prophetiæ de Israël mystico & Christiano gentilibusque jam immixto intelligit. Caput I. Hoseæ fata mala Israelitarum delineare, trinoque adulteræ filio trinum abjectionis & poenæ gradum ob oculos constitui. Suaviora insinuare caput II, & III, quæ nempe sub initium & finem N. T. Israël obventura sint. Distinguere Hoseam capite II. filios Israel a matre; matrem, cum qua filiis sit contendendum, esse Proceres, Hierosolymam ipsam, & Judaicam Ecclesiam in genere. Filios vero matris multiplicandos, vocandos filios Dei, congregandos in unum, qui per templa peculiariter alibi extructa, per ritus variantes, per odia acerba, hætenus separati & divisi a se fuerint; ascensuros ex terra, omisso cathedram & cli-

vum

vum templi, & perrecturos in loca adducendi Gentilismi. Cum denuncientur matri poenæ variæ, existentibus in Gentilismo filiis bona meliora concedenda. Deum ad cor eorum verbo non oneroso jugi, sed Evangelii, locuturum esse. Habituros hos in eo loco vineas, quæ & corporeum alimentum & fructum conversionis gentium affatim suppeditaturæ sint. Vallem futuram ostium expectationis; ibi in rei veritate implendum, quod in ascensu ex Ægypto in typo contigerit, & tunc futuram æternam conjunctionem desponsationesque & benedictiones maximas, cum responderit Spiritus & influxus verbi divini voto cœli & Doctorum, cœlum in larga verbi irrigatione voto terræ, terra irrigata voto musti ac olei, hoc vero Israel. Non vero Israel ex parte solum, sed & omni, & in fine dierum convertendo, promissiones insignes fieri capite III. Et licet ab initio capitis tanquam diligentes lagenas uvarum, in corde incircumciso carnali, in terræ singulari amore & cupidine, in desiderio mundani Regis ac Messia, in Sadducæismo futuræ vitæ delicias non quærente, describantur, Deum tamen nihilominus eos amaturum, dum devinciret sibi emendo populum repudiatum, custodiret in longa rejectione, & in fine dierum gratiam generalis conversionis additurus esset. Quæ cum Autor, ut lux valli affulgeret, e contextu paulo adduxisset latius, redit e diverticulo in viam, & Judæam progredienti ad regnum Christo & Evangelio remoram injicientem considerat. Nimis gratam ait accidisse terram, populum, cathedram, templum, quibus adeo retenti & affixi Judæi fuerint, ut hinc legitima excusationis fundamenta quoad neglectum regni cœlorum peti posse confidenter autumarent. Qui etiam conversi fuerint ex Judæis, eos adeo respexisse notat elementa prima egenæ, ut condescendere multum atque infirmis se accommodare Christiani necessum habuerint. Hoc pacto Judæam fuisse vallem impediētem ac retardantem, sed tamen simul factam ostium apertum expectationis, non tantum negative, ut porro obicem ponere destiterit, sed etiam positive, ut per id introitus & admissio promota fuerit; id quod magis queat perspicui, si quis dispersionem Judæorum per terras gentium, si conversionem massæ Israeliticæ electæ initio N. T. si sepulturam ceremoniarum in Judæa factam, & denique Judææ per Romanos destructionem pensitaverit. Cum Judæa paria in Gen-

F 2

tilismo

tilissimo facere Romam ac Babylonem mysticam, quæ ad istum modum vallis Achor existat, non tantum impediendo, per sapientiam fucatam, miraculaque conficta, persecutiones, fraudes, cum sub nomine Christiano in speciem recepto noceat; sed etiam, dum immutetur in expectationis vallem, dum persecutiones Romæ sustinet, fides ac pietas insignis plurimum, qui ibidem vivere, Principum ac Imperatorum conversio, Magistratus summi & dignitates Christianis delatæ spem propagandi regnum Christi dederint. Eundem fere ordinem observat Autor, ubi quædam ad citatum supra Jesaiæ locum commentatur. Ostendit bina ultima Jesaiæ capita esse responsiones Dei ad querelam Israël, seu Ecclesiæ Christianæ ultimo tempore emergentis, easque in his consistere: 1) Deum gentes in foedus assumisse, quæ jam Ecclesiam & populum suum convenienter promissioni constituent. 2) ipsum gratia sua iis neutiquam defuisse, sed 3) servasse actu sibi ex abjectis semen, cui promissio & gratia omnis vere exhibita & præstita fuerit, & 4) tale quidem esse semen, quod simul elongatos & dissipatos fratres ad montem Dei & Hierosolymæ in extremo dierum deducturum sit. Exprobrari insuper tria Ecclesiæ externæ peccata insignia, & notari præ cæteris hypocrisin fastuosam & superbientem, c. LXV. 3. 4. 5. innui reatum secundum v. n. quod obliviscerentur montis sanctitatis suæ, instruerent Gad, i.e. stellis cælorum, mensam, & impleant meni (quod de Luna intelligendum esse operose probat,) crama. Prædicari tandem de hypocritis, quod seipsos purificent post unum in medio, Es. LXVI, 17. quibus ii designentur, qui seipsos aut a reatu purgent, aut propria sanctitate exornent, post unum in medio, h. e. Christum, verum Sacerdotem, cuius est in medio stare, & a peccatis plene purgare. Nisi forsitan Judæos atque Pontificios intelligas, qui suam propriam purificationem procurare allaborant, adhibito solum Sacerdote, qui pecude aut Missa propitiationem efficiat. Quoniam vero paucos quosdam ab his excipiendos c. LXV, 8. 9. 10. Propheta dicit, & simul hanc vallem cubile armenti futuram pronunciat, exponit Autor, quomodo regnum bestiarum in Occidente, & Turcicum imperium in Oriente in cubilia armenti & Ecclesiæ Dei immutanda sint.

Progreditur Exercitatione V. ad vallem *Midian*, Es. IX. & X. & non tantum, quæ de ea Jud. VI & VII. commemorantur, repetit,

tit, sed etiam Prophetam ad tempora devicti & conversi Gentilismi, post exantlatas primo tempore molestias & persecutiones acerbæ, collimare demonstrat. Mox typum evolvit, omniaque mystice ad Ecclesiam ex Judicum libro applicat. Occasionem pugnæ proponit: Ecclesiam nempe N. T. primam omisisse charitatem, fovisse dissidia, eamque ob causam Midianitarum manui subjectam, furore indomito gentili & agonibus hæresium fuisse obvastatam, ut in eâ calamitate fuga sibi consulere, & Deum implorare coacta fuerit, qui Gideonem, Apostolos nimirum & præcones gentium, excitavit. Deinceps ad præparationem pugnæ pedem promovet, & ait, Deum adfuisse singulari modo Apostolis, confirmasse miraculis, ut quondam in Gideonis negotio, eorum opera, facta esse pugnæ præludia, altare vetus Mosaicum & ceremoniale dirutum, & idololatriam in Gentilismo abrogatam. Tandem ad ipsam pugnam propius accedit, & eam cum victoria plene exhibet. Milites fuisse paucos dicit, & eos tantum ad pugnandum aptos habitos, qui fortitudine polluerint, & mundum ejusque delicias contemnere didicerint. Hostes vixisse secure, & Gentilissimum machinas Christi derisisse. Panem hordeaceum a Midianitis in somno visum, quomodo in tentoria devolutus eadem subverterit, notare verbum Evangelii, quod in gentium mundum illapsum omnes spiritali modo sternat & conficiat. Arma, quibus utantur præcones, esse tubam, Evangelii nempe prædicationem; lucentes hydras, corpora Confessorum & Martyrum, in quibus mentem & sapientiam divinam gerant; gladium Dei illud, quo procedat Christus; Gideonis, esse veritatem. Hostes excitatos e somno, cum Christianos plane caecos existimarent; fugisse Reges ac cessisse veritati; ad Midianitarum exemplum mutuo se hostes sustulisse ac confodisse, cum mutuo se tollerent hæreses, ac una mania alteram absorberet. Sequi victoriam, dividi ablata gentilibus spolia, & prout renuerit Gideon esse Israël Rex ac Princeps, ita tunc nondum surrexisse Anti-Christum hoc Principis nomen affectantem, tametsi in subsequenter temporibus id non commissum fuerit.

Hinc Exercitatione VI. vallem *Gog* apud Ezechielem cap. XXXIX, II. visitat, variasque de nominibus *Gog*, *Magog*, *Mesech*, *Thubal*, sententias recenset, & Judæorum de *Gog* & *Magog* nugas rejicit. Postquam autem tres opiniones constanti fere cum applau-

fu receptas, quarum alia ad Syros tempore Maccabæorum devictos, alia ad Turcas, alia ad Anti-Christum magnum respicit, notaverat; postquam insuper nonnulla circa mentem Cl. Jurieux, qui inconvertos reliquos tempore millenarii regni suppressos, sed ante mundi finem impetum insignem & ultimum facturos, intelligit, monuerat, suam aliquot positionibus declarat sententiam, quarum prima hæc est: Non tempus Testamenti veteris, sed tempus Apocalypticum, quod est in N. T. Ezechielis Prophetia tangit. Secunda: Interim litera Prophetiæ fuit desumpta a locis & re, quæ tunc, & quidem circa Judæam, extitit & fuit, in terra quadam Magog appellata. Tertia: Non tamen ipsa terra hæc fuit id, ad quod Ezechiel & Johannes in sensu vaticinii respexerunt, sed id Gentilismus hostilis ac vicinus est in genere, at sub Duce & Primario quodam, qui prisca Gogi nomen mereatur, coactus. Quibus præmissis, notari dicit hoc: devincendum esse penitus Anti-Christum, & dandum esse post id Regnum decantatum millenarium, quo finito, solvendum e carcere Satanam, ut contra urbem dilectam e quatuor terræ angulis cieat Gog & Magog. Hunc quietis turbatorem descripturus quinque proponit observanda: 1) educationem in montes Israël, cujus tempus, cum populus quiete aget ac habitabit post eductam ex Babele Ecclesiam; locum, cum unde veniet, Aquilonem, (quo nomine monarchia adversaria consimilis Assyriacæ ad Aquilonem sitæ designetur, quæ aut in potestate aut fœdere habitura erit gentes in quatuor terræ angulis;) tum, quo ducetur, (ad Ecclesiam e Babele eductam ac liberatam;) occasionem seu statum hujus populi, nempe quietem longam & securam, explicat. 2) Successum progressumque insignem in montibus Israël; 3) Cladem violentam; 4) Consequentia cladis, quæ futura sint: terror universalis, cum everfione urbium & regnorum conjunctus; præda & disjectio munimentorum & propugnaculorum hostilium; sepultura Magog, quæ non tantum sit propria, sed etiam Politica, quando natio & gens devicta obtegatur ac sepelitur; Ecclesiastica, cum impuritas & idololatria a facie terræ removetur; spiritualis, cum concluditur potestas tenebrarum; quod denique Deus ab illo tempore nunquam porro faciem ab Israël absconditurus, sed hæc ultima Ecclesiæ calamitas & pugna extitura sit. 5) Effecta cladis, quæ pariter in conversionem & adductionem ultimam speratam populo-

pulorum exeant. Deducta hac summaria & generali Prophetiæ expositione, speciatim sibi proponit vallem, in qua ejus copię sepeliendæ sint. Missis autem aliorum sententiis a Junio commemoratis, non opus esse judicat, vallem aliquam profundam, declivem, ac proprie sic dictam concipere, cum angulus aliquis mundi sufficiat, in quem illæ depellantur. Istum vero locum vallis nomine insigniri censet, tum, quod de sepultura sermo sit, tum, ut status depressus & subjugatus, in quo futuri erunt devicti, significetur. Hinc ea, quibus descripsit Ezechiel hanc vallem, accuratius inspicit, expectandumque post illud tempus Ecclesiæ statum exhibet. Affert parallelum ex Apoc. XX. 7--10. monstrataque Ezechielem inter & Johannem harmonia, disquirat, utrum eadem ad Turcam applicanda sit? & ut rem omnem ex apocalyptica serie decidit, ita de Anti-Christi casu, Satanæ dejectione, regno millenario Ecclesiæ, & resurrectione prima disserit. Atque hic filum abrumpimus, ne ultra modum prolixi videamur; breviores in recensendis proximo mense decem, quæ supersunt, Exercitationum argumentis futuri.

NOVA LITERARIA

Excerpta ex Cl. Basnagii Historia Actorum

Eruditorum, mensis Novembr. 1693. p. 120. sqq.

PRodit tandem in Gallia Catalogus Bibliothecæ Archiepiscopi Remensis, qui cum oblatus Regi fuisset, suæ quoque is Bibliothecæ Catalogum jussit adornari, qui nunc viros doctos exercet. Recensentur in eo non libri tantum typis excusi, sed manuscripti quoque codices, quorum prodigiosus in ea est numerus. Dn. *Baudelot* editurus est Dissertationem de Sirenibus, in qua non idem sentit cum Dn. *Abbate Nicasio*. Dn. *Paulian*, Nemausi quondam Verbi Divini Minister, volumina duo Considerationum Politicarum super conversione rerum in Anglia, prælo subjecit. Dn. *De la Faille* tomum secundum Annalium Tholosanorum jam absolvit, sed nondum commisit typographo. Proditura propediem est Henrici III. Historia a Dn. *Varillasio* composita: prodibunt & sex priores Vitæ illustrium virorum Plutarchi, a Dn. *Dacerio* Gallice versæ, notisque illustratæ. Ediderat nonnemo e Societate Jesu librum: *le Nestorianisme renaissant*; eoque ex versione Gallica Homiliarum S. Chrysostomi

fontem in Epistolas Paulinas, non solum autorem ejus versionis D. *Fontaine*, sed & quia hic olim Dn. *Arnoldo* & Dn. *Sacyo* velut a secretis fuit, Janfenistas generatim Nestorianismi incusaverat. Dn. *Fontaine* itaque, literis ad Archiepiscopum Parisiensem datis, agnovit erratum a se hinc inde fuisse, quod inter vertendum, non ubique satis attentum se praeuisset: horum vero erratorum neminem, præter se unum, insimulari debere monuit: omnia denique, quæ fraudi esse Religioni possint, revocata se quam solennissime cupere professus. Dn. *Roux* Foederatorum Belgii Ordinum Secretarius & linguarum exoticarum Interpres, *Johannis Mariana* Historiam Hispanicam in Gallicum idioma convertere constituit, cumque Mariana primum Latino eoque conciso sermone Opus illud composuerit, postea vero & in Hispanicum converterit, tumque diffusiori dicendi genere fuerit usus, & Historiam quoque ipsam ulterius produxerit; editiones has, Latinam ac Hispanicam, ut Mariana sensum exprimere rectius queat, studiose collaturus est, Considerationibus etiâ politicis, Notis criticis, Animadversionibus Geographicis, Historicis atque Chronologicis, denique Mappa Geographica exactissima Opus hoc exornaturus.

LIBRI NOVI.

D. *Johannis Sauberti* Opera posthuma, edita a *Johanne Fabricio* D. ac Prof. Publ. Altdorfii 1694. in 4.

Job. Marckii Textuales Exercitationes ad 50 selecta loca Veteris & Novi Testamenti. Amstel. 1694. in 4.

La Vie de Corneille Tromp. A La Haye, 1694. in 12.

Memoires du Sieur De Pontis, Officier des Armes du Roy. A Amsterdam. 1694. in 12.

Traité du Poeme Epique, par le R. P. de Bossu. A Paris, 1693. in 12.

Histoire de l'Edit de Nantes, Tome II. qui comprend ce qui s'est passé sous le regne de Louis XIII. A Delft, 1693. in 4.

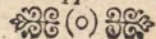
A Collection of curious Travels and Voyages, in two tomes; by John Ray, Lond. 1693, in 8.

Synopsis methodica animalium quadrupedum & serpentini generis; auctore *Job. Rayo*. Lond. 1693. in 8.

De Betoverde Wereld. Het derde en vierde boeck, van Balthasar Bekker. T' Amsterdam, 1693.

Prodis una cum mense hoc Januario Sectio III

Tomi II Supplementorum.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii, Anno M DC XCIV.

GLANDULA NOVA LACHRYMALIS

una cum ductu excretorio in cervis & damis a D.

Job. Jacobo Hardero P. P. Basileensi anno proxime elapso detecta & in binis literis ad --- descripta.

TEcum communicare volui, quæ cum salivæ scrutinio, tum etiam lachrymarum in cervis fonti, ab aliquot annis intento, anatomicæ lustrationes mihi detexerunt, Actis Vestris, si meruerint, inferenda. De lachrymis cervinis equidem in Scholiis Observat. obiter quædam commemoravi. Ab illo tempore, *Serenissimi Principis ac Domini, Domini Friderici Magni*, Marchion. Badens. & Hochbergenf. Domini mei clementissimi gratiosissima liberalitate, capitibus cervorum cervarumq; compluribus potitus, in hacce ipsas inquisivi, & asservatorium seu mavis receptaculum ipsarum examinavi, num forte vel glandulosæ aut porosæ texturæ ratione, concurrente vasorum sanguiferorum &c. disseminatione, taliter esset constructum, ut pro fonte primario commodum agnosci posset. Ast tunc temporis, præter substantiam densam & ligamentosam, distinctius nihil deprehendere potui; de qua pariter ac de musculis in ejus separatione satis conspicuis, erudite jam disseruisse video, *Helvetia* nostræ *Coum*, Celeberr. *Wepferum* Obs. 118. Ann. 6. Dec. 2. *Ephemer. German.* cui incolumem senectutem animitus precamur. Inde magis incensus fui ad fontem dictarum lachrymarum inquirendû: præprimis quod in oculorum cervinorum anatome glandulam reperi insignem, amplam latamque, & ex pluribus aliis conglomeratam, subrubram,

G (secus)

(secus a reliquæ oculorum glandulæ) substantiæ friabilis ac mollicellæ, qua damæ gaudent pariter ac cervi, quæque sita est in interiore orbita oculi, in peculiari cavitæ pone musculum oculi adducentem, occasione cuius quid animadverterim, paucis addam. Mense Octobri proximi anni, cum denuo hanc ipsam pervestigarem, incidi in ductum ex hac ipsa, sub glandula vulgo, sed male, dicta lachrymali pergentem, quem cum glandulam versus persequerem, ejus insignes ramificationes, ceu totidem ductus laterales distincte commonstravi, exitum autem & terminationem certo ostendere non potui. Postridie hinc cum ad alterius oculi examen pergerem, ductum eundem e glandula exorientem, sub prædicta lachrymali glandula (citra ullam cum hac communionem) progredi, & circa initium membrana, vulgo nictitantis, sese orificio satis conspicuo exonerare deprehendi, ceu etiam adjectæ figuræ docent, evidentibus in confinio poris excretoriis duobus e glandula lachrymali vulgari convenientibus. Cujus rei testes sunt Viri clarissimi & præstantissimi, D.D. Eman. König, Acad. Cur. Soc. D.D. Stöckelinus, Dn. Köferlin, Dn. Fessl, Dn. Spießius, Dn. Romberg, Dn. Weiss aliique Philatri.

Insequentibus diebus damæ capite potiti, ductum eundem, immissa per orificium seta, citra oculi exsectionem, adstantibus demonstravimus. Vergit istud orificium versus canthum oculi interiorem, atque animali hoc pronis oculis pabulum quaritante, mense propriis Augusto, quo lachrymæ cervinæ copiosissimæ deprehenduntur, commodum lachrymalem lympham stillare videtur, quæ mora in supra nominato receptaculo, in ejusmodi ceruminosam materiam concrevit: quam conjecturam adhuc magis verisimilem depilis crena, cantho interno proxima, in superiori receptaculi parte, ceu canaliculus studio extructus, efficere posset: ipso vero æstivo illo tempore, si Deus vitam concesserit, fontem hunc lachrymalem denuo lustrabimus. De ductibus quoque salivalibus inferioribus aliqua jam addemus. Ductus salivales inferiores bini sunt, quorum alter Warthonianus, a glandula vulgo maxillari inferiori exoritur, alter vero ex sublinguali glandula oblongiuscula emergit, (cei etiam Clariss. Rivinus vester pridem notavit) uterque in vitulo peculiari ostiolo sive papilla sese ostendit: hosce ipsos autem in variis animantibus varie ludere deprehendi. Enimvero circa salivæ fontes in cervis occupatus reperti ductum

ductum sublinguali glandulæ communiter adductum, cum altero foris e glandula Warthoniana exurgente conjungi, uncia unius circiter distantia ab hujus terminatione, sine papilla ordinaria, atque uno communi ostio satis patulo utrumque sese exonerare: quod ipsum etiam in lupis observavi, in quibus ductus e glandula sublinguali ad radicem linguæ incipiente & ad hujus medium fere pertingente emergit, hocque ipsum emensus uncias tres circiter a papilla communi distantia, sive ostio communi, in ductum Warthonianum inseritur, secus ac in cervis, in quibus glandula sublingualis duplex esse videtur, una antica, postica altera; ex hac ductus suum sumit exordium, indeque protensus per glandulæ anticæ uncias tres plus minus longæ medium pergit, modoque supra dicto cum altero combinatur, ductulos laterales haud dubie in itinere isthoc nactus. Caterum ductus Warthonianus amplius est, amploque principio e glandula, vulgo maxillari, insigni prodit, quæ cum parotide conglomerata arcte satis est connexa, imo prout repetitum in cervis examen me docuit, glandulæ parotidi subternitur, opeque plurimarum intercedentium membranarum nectitur, & versus aures expandi cernitur; sicque connexæ hæ glandulæ ductui salivæ utrique, superiori nempe glandula superior sive parotis conglomerata, inferiori autem glandula substrata inferior sive maxillaris originem præbent.

Observationibus autem meis de glandula lachrymali nova in cervis & damis, quas transmissi, sequentia adhuc dum addenda habeo. Glandulam in dictis animalibus a me inventam, novam & peculiarem esse, vel hinc quoque elucescit, quod de illa Authores taceant, quodque in aliis animantibus, quantum quidem scire datum est, non reperiatur, imo neque cum glandula innominata, neque cum lachrymali vulgari, quarum utraque cervi ac damæ gaudent, commercium habeat, sed in inferiori orbitæ parte sita, atque copiosa vasorum serie instructa, per ductum excretorium proprium, quam secrevit lympham, eructet, & quidem eo copiosius, quo dictas binas glandulas magnitudine multum superat. Lympham hanc magna sui parte materiæ ceruminosæ, in receptaculis lachrymarum contentæ, natales præbere, per conjecturam verisimilem & maxime probabilem statui, eo quod alius fons hactenus non fuerit detectus, forte etiam non detegetur. Neque obstat, quod in ovium genere similia receptacula

sive sinus videre liceat, in quibus mucosam materiam ipse deprehendi, quæ tamen glandula ejusmodi carent: enimvero sinus isti parvuli sunt & angusti, neque video, undenam materia hisce commodius suppetitari possit, si lachrymas per crenam depilem ceu canaliculum illuc stillantes exceperis; glandulosi enim in illis nihil observatur, præter foraminula tantillum madentia, quæ autem radices potissimum fovere videntur. Quodsi ergo in sinus dictos in ovium genere lachrymarum portio aliqua extallet, quidni copia longe major in cervis &c. quam peculiaris glandula subministrat insuper in receptaculum amplius & robustum? aut aliæ demonstrandæ erunt viæ.

Tab. II.
Fig. 1.

Figura I. Glandulam Cervorum & Damarum lachrymalem novam exhibet, ab oculo separatam.

A.A. glandula nova lachrymalis in cervis. b b b. ductus insignis cum suis lateralibus e glandula emergens. c c. seta in orificium hujus ductus e tunica nictatoria exiens intrusa. d d. foraminula ad glandulam lachrymalem vulgarem ducentia. e e e. vasa sanguifera ad glandulam dictam pergentia.

Fig. 2.

Figura II. Glandulam eandem cum Oculi bulbo delineat.

A.A. bulbus oculi. b b. seta in orificium hujus ductus per tunica nictatoriam c c c intrusa. d d. glandula lachrymalis vulgo dicta. e e. ductus e glandula nova emergens. f f f. glandula lachrymalis nova ex plurimis aliis conglomerata. g g g. musculus adducens, quo agente glandula comprimitur. h h. nervus opticus.

JOH. PHILIPPI RINGLERI DE PACTIS
Illustrum Successoris Commentatio
Juridica.

Francofurti ac Lipsiæ apud Joh. Jacob. Ehrten, 1693. in 4to.
pag. 27.

Quemadmodum illa Jurisprudentiæ pars, quæ de meo & tuo tractat, multis controversiis scatet: ita Successionis ab intestato materies litigiorum præ cæteris maxime est fecunda. Illa enim in præsumta defuncti voluntate fundatur; hæ vero præsumptiones incertiores inter eos accidere solent, qui nullius plane imperio civili subje-

cti

Fig. 1.

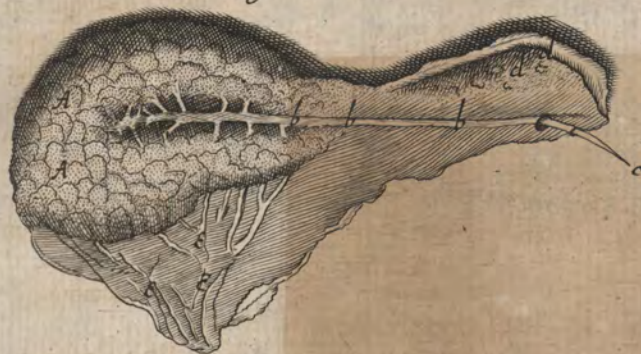

Fig. 2.

Fig. 3.

cti degunt; adeo, ut earum determinationem non raro gladii arbitrio committi videamus. Hisce igitur litibus aliquando certis pactionibus occurrere student, quæ vel de unius ex paciscentibus propria, vel de tertii cuiusdam hæreditate concipiuntur. Circa quas, & potissimum posteriores, cum personarum in eminentiori gradu constitutarum, & eorum qui vulgi nota censentur, iura insigniter varient, hinc speciale pactorum de successione in feudo regali argumentum, propositis ab utraque parte dubii pariter ac certi juris rationibus, sibi ventilandum fuit Auctor doctissimus. Ante omnia vero speciem facti, cui totam superstruxit tractationem, præmittere necessarium duxit, quæ sic habet: *Duo fratres, Primus & Secundus, fecerunt jurata pacta successoria, de Tertii fratris antea mortui filii impuberis, & in tutela Primi constituti hæreditate. Illa post mortem Primi, ex utraque superstitum parte renovata, ac defuncto etiam Secundo, a Primi filio natu majori iterum confirmata sunt. Hic officia adhibere promisit omnia ad persuadendum fratri natu minori, ut pactiones successorias de integro approbaret, tamen si ille adversus repetitam confirmationem protestatus esset. Mortuo Tertio minorenni, de cujus hæreditate querebatur, inter Paciscentes atque Agnatos, de pactorum validitate diversa dubia suborta sunt.* Et initio quidem illud: an per pactum istud successio jure feudali & simultanea investitura introducta immutari potuerit? negative Cap. I. Auctor resolvit, exponens simul differentiam inter successionem allodiam & feudalem, annexis quibusdam de feudorum regaliū divisione. Quanquam vero pacta de futura Tertii viventis, certi, nec consentientis successione regulariter invalida esse, ex jure divino, naturali, gentium, civili, canonico, & Saxonico Cap. II. declaret, in tantum, ut & juramentum tali casu præstitum nullum iis robur superaddere valeat; ab ea tamen regula ex moribus Germanorum, cessante turpitudinis ratione, merito exceptionem faciendam esse putat, quando agnati feudales, & quidem personæ illustres, conventiones super hæreditate tertii, præsertim juratas & ab Imperatore confirmatas, conficiunt, quibus valorem suum tum rationibus, tum exemplis pactorum Confraternitatis, Ganerbinatus, unionis prolis, feudaliū, (quæ pro pactis de hæreditate tertii habet,) tum Doctorum auctoritate assertum it Auctor Cap. III. Cum autem in proposito casu Primi filius natu minor in

p. 2.

p. 10.

p. 33.

- p. 73. confirmationem pactorum repetitam consentire nollet, quæstio porro nascitur, num ille tanquam hæres Primi factum ejus quoad pacta successoria præstare teneatur? Et videri quidem poterat, quod non, ex generali potissimum hypothesi Cap. II. adducta, ac si omnia pacta successoria sint invalida, (id quod Autor Cap. IV. persequitur;) cum tamen hæc pacta a regula eximantur, per dicta cap. III, pro affirmativa stare sententia Cap. V. non dubitavit. Porro occasione verborum pactis illis insertorum: *Bei unsern Ehren/ oder an geschworne Eyd- & Statt/* inquit: an illa in vim juramenti valeant, & an personæ illustres fidem sub illis datam servare in conscientia obligentur? Quod, refutatis Cap. VI. negantium argumentis, Capite VII. omnino asserit, ubi simul clausulam, *omni meliori modo*, Germ. *In beständigster Form Rechtens/* testamentis, contractibus, & pactis adjectam insignis efficaciam esse putat. Ulterius protestationis a fratre natu minori contra illa pacta interpositæ in allegata specie facti mentio fit; hinc Auctorem nactum est de protestatione tum in genere, ejusdem scilicet usu in causis privatis & publicis, tam primæ quam secundæ instantiæ, tum in specie quoad præsentem casum agendi, quam, utpote de superflua saltem renovatione pactorum, a patre protestantis legitime initorum & ab ipso etiam subscriptorum, factam nullius effectus esse concludit Cap. VIII; quemadmodum etiam horum pactorum essentiam neutriquam obesse statuit, quod alter fratrum apud alterum officia sua, ut ex integro rati haberet, adhibere promiserit, idque postea præstare haud potuerit. Tandem cap. IX. coronidis loco de sequestratione & generaliter agit, & in specie ad præsentem casum applicat, quod, partibus super successione agnati minorennis litigantibus, sequestratio quidem voluntaria locum invenire possit; necessaria autem, quod agnati de feudo simultanee investiti sint, adeoque ex hac legitime succedant, plane cesset.

**D. JOANNIS SAUBERTI, THEOLOGI
& Antistitis Altdorfini B. M. Opera posthuma, videlicet: I. Selectiorum Scripturæ Sacræ Dictorum solida & accurata Explicatio. II. de Sacerdotibus & sacris Ebreorum Personis Commentarius singularis. Edita a Joanne Fabricio, D. ac P. P.**

Alt-

Altdorf I, typis & sumtibus Henrici Meyeri, Acad. Typogr.

A. 1694. in 4. Alphab. 2. plag. 4½.

Diem suum jam A. 1688. obiit vix quinquagenario major B. Joannes Saubertus, Joannis, Norimbergensium quondam Pastoris meritisimi celebratissimi que, Filius, Hebrææ primum linguæ ac postmodum Theologiæ apud Helmstadienses, tandem vero hujusdem primarius Professor, & Ecclesiæ Antistes Altdorfinus, qui solidam eruditionem suam dudum comprobavit per edita monumenta non una, Scripturæ imprimis Sacræ sensum curatius investigantia, quæ cum applausu neutiquam fuisse destituta recordaretur plurimum Reverendus Editor, indignum ratus est, committere, ut, quæ nunc modo exhibentur, Schediasmata vel plane interciderent, vel ita certe posteris relinquerentur, prout ex incuria describentium (quandoquidem præcipuam harum Observationum partem Autor in calamum olim Helmstadii dictavit,) mendis propemodum innumeris deturpata non sine tædio repererat.

Et primum quidem ex his sacrorum utriusque Testamenti dictorum apparatus bene numerosum continet, in quibus transferendis non tantum plurimi Interpretes a genuino fontium Hebraicorum scopo abluserint, sed noster etiam præcipue Lutherus humani aliquid perpessus fuerit, vel tritis antecessorum suorum vestigiis inhærens, vel suo isti principio nimium indulgens, juxta quod puncta Hebræi textus non eadem cum ipsis literis autoritate gaudere, nec e dictamine divino, sed potius e Rabbiorum beneplacito manasse, persuasum sibi habuit. *Quæ præcipua* dum indicare Noster, & ex istis Bibliorum versionibus eliminare nisus est, præter ea, quæ jam ab aliis in hanc medelam observata deprehenduntur, multa quoque abs se primum inventa cum Eruditis communicat; ac minus proin dubium videtur, quin hoc illius institutum a curiosis Lectoribus dignum utique encomium haud difficulter impetraturum sit. Utut autem plura in ejus rei fidem allegari possent testimonia, malumus tamen, ut hæc ex ipsa Libri inspectione cognoscantur plenius, cum vix quenquam abhinc citra jucunditatis haud poenitenda sensum abire posse confidamus. Hoc tamen unum annotare placet, (tametsi a commemorato hætenus Autoris proposito videri istud queat aliquanto remotius,) quod pag. 257. magnam

gnum secretum pandere se profiteatur, artem videlicet, qua Judaei restringere nitantur incendia, quamque illi Christianis maximopere inuideant, & eos solcite celent, ipse vero ex Commentario Hebraeo manuscripto perdidicerit. Ait enim, eos pani, qui nondum cultro sectus fuerit, creta inscribere duplicatum triangulum, & singulis sex angularis inferere vocem **אנל**, quam in medio istorum angulorum paulo majusculis literis depingant. Singulas vero literas singula denotare vocabula: **א** significare **אתה**, tu; **נ** notare **גבור**, i.e. potens sive fortis; **ל** innuere **לעול**, in aeternum; denique sub finali **ל** latere nomen **אנל**. Unde hic redundet sensus: *Tu fortis in aeternum, Domine*. Triangulo isti duplicato eadem creta versiculum 1. & 2. capitis XI. Numerorum vocibus & literis, prout in fonte habentur, Ebraicis subscribi, panemque ita insignitum in ignem conjici, & flammam isto pacto relegari.

Opus alterum, quod sequitur, in delineando Ebraeorum Sacerdotio occupatum, inque duas partes distributum est, quarum prior ea, quae generatim isthuc spectant, exhibet, a Sacerdotio ante legem Leviticam instituto telam ordiens, ubi Moyses praecipue Pontificatus impugnatur. Post ad ipsum Sacerdotium Leviticum progressus Auctor, Pontificem maximum in scenam producit, & quare Annas atque Caiphas Luc. III, 2. simul hoc titulo insigniantur, disquirat; eam scilicet ob rationem id factum esse arbitratus, quod civilis rerum administratio a duabus personis in Synedrio magno suscepta, alteraque harum Princeps Synedrii, altera Pater appellata fuerit, & quolibet ex his **ἀρχιεπίσκοπος** nomen obtinuerit. Hinc de Synedrio magno pariter ac minori, & de triumphali Judicio nonnihil annotat; quod Regni & Pontificatus conjunctio coeperit Hasmonaeorum tandem tempore, declarat; Pro-Pontificem seu Pontificis maximi Vicarium, Sacerdotes item minores, ac Levitas stricte ita dictos memorat, & ubique curiosa nonnulla inspergit, eandem operam in Nethinaeos, Aedituos & Janitores, Cantoresque impendens. Nec omittit Prophetas, & quomodo hi sua vaticinia scripto consignata ad fores Templi affixerint, observat, in quibus cum per dies aliquot patuissent, ablata a ministris & in thesaurum reposita fuerint, unde post ex istis schedis in unum collectis libri, quos hodie habemus, confecti sint, eademque de causa Prophetias turbato saepius ordine exhibeant.

Samue-

Samuelem ultra Prophetæ officium, Maximi etiam Pontificis munus gessisse, penitus inficiatur. Scribas distinguit in sacros & profanos, hosque iterum in superiores sive regios, & inferiores sive plebejos. Istorum autem a Legisperitis differentiam in eo constituit, quod Scribae magis in theoria & corrigendis Bibliorum codicibus; Legisperiti contra in praxi & practicis quaestionibus versati fuerint. Nasiræos utriusque sexus dum contemplatur, per *cinéides*, quod alimenti genus iisdem tribuitur, locustas intelligit, & iis pariter Johannem in cibi locum fuisse usum statuit. Ad Sectas deinde Judaeorum properans, Chasidaeos, Pharisaeos, Gaulonitas sive Galilaeos, Sadducaeos, Karræos sive Karaitas, & Essæos breviter describit; ac circa Herodianos recedit a Drusio, qui Herodem novam ex Paganismo & Judaismo religionem conflasse existimat. Ipse vero hominum hoc genus deducit a Menachemo quodam, (cujus Act. XIII. i. fit mentio,) fidei ac doctrinae Sadducaeorum addicto, qui a Praefectura Synedrii magni ad famulitium Herodis Regis, una cum LXXX viris splendide vestitis, & fortiter Herodis Tetrarchatum secum firmaturis, decesserit. Eorum autem dogmata cum fide Sadducaeorum conspirasse notat, nisi quod ipsi ad conciliandam Herodi auctoritatem, populo insuper persuaserint, quod is pro Messia votis adeo multis expectato agnoscendus sit. Denique priorem Tractatus hujus partem Sacerdotii Judaeorum moderni memoria obsignat; & in secunda ipsas veterum Hebraeorum personas sacras sigillatim aggredditur, earum primum requisita, natalium videlicet puritatem, corporis habitudinem, ætatem legitimam, animi, vitæque, ac famæ integritatem, indicans. Posthæc ritus initiandi Pontificem & Sacerdotem, vestes utrorumque sacras, tonsuramque Sacerdotalem, singulorum insuper officium, ac tum ipsius Pontificis & Sacerdotum, tum & aliorum in hos non minus atque istum jurisdictionem, reditusque iis destinatos enumerat, ac ultimo tandem, ubi ad eorundem conjugia descendit, latam a Deo legem Lev. XXI, 7. interpretatur, & loco illius, quod in quibusdam versionibus scorto adjungitur *prohibulum*, ex Ebraei textus veritate *profanam* potius legendum monet, quidque vel scorti vel profanae nomine indigetur, declarat. De cætero, quod e Rabbinis, qui tam insignem de Sacerdotio Hebraeorum sacrisque eorum personis materiam peculiari pertractavit Com-

H

men-

mentario, unicum Jehuda ben Elai, cujus scriptum hac de re vulgo Jus Sacerdotale nuncupent Judæi; e Christianis vero neminem habuerit, conqueritur.

PHÆNOMENON ANNUUM VESPERTINUM, detectum Noribergæ a G.C.

Eimmarto.

Exhibuimus in Actis Eruditorum A. 1683. pag. 274. Phænomeni cœlestis a celeberrimo Cassino detecti descriptionem. Geminum isti videri potest Phænomenon a nobilissimo Eimmarto Noribergæ e specula, quam instrumentorum apparatu instructissimam habet, continuatis multorum annorum vigiliis observatum, sed nuperime demum sub titulo, *Uranie Noricæ Strena sacra Trianguli cœlestis*, a M. C. I. Glasero cum Astrophilis communicatum. Nobis dignissimum hoc quoque visum fuit, cujus notitia in Actis hisce nostris latius per Orbem Eruditum propagaretur; quem in finem & figuram exhibemus, & ipsa Eimmarti verba huc transcribimus.

Annus jam sextus vertitur supra decimum, quo Uranie Noricæ sacra facientibus apparere solet spectaculum cœleste mirandum, paucissimis cognitum, dignissimum tamen, ut lux ejus tandem aperiat in luce, & palam omnibus fiat, quibus opera DEI in superioris Mundi machina incomprehensibili, non tam ingenti puroque gaudio contuenda, quam solerti cum, pro modulo mortalibus concesso, perscrutanda magni æstimantur.

Tractus est nimirum albicans, ipsis Kalendis Januarii primum conspicuus, ab Horizonte occiduo oblique assurgens, figura plana trianguli scaleni, apice suo ultra cornua Arietis extensus, qui languescens tandem lumine usque ad Plejades in latitudine paulo Australiori excurrit, latere suo versus Austrum, quoad extrema debiliore lucula indiscriminatim dissipatus, latere vero ad Boream satis candicante nota, a reliquo cœlo separatus, & stringit eodem latere exacte duas stellas in Pegaso, Markab & Algenib, cujus Horizontalis puncti sectio ab Oscasu Equinoctiali ad Boream, (quando stella Markab habet altitudinem circiter 10. gr.) divergit præterpropter 15. gr. ita, ut tunc ferme parallelum idem latus incedat Equatori. Abhinc figuræ sue

latitudo

TAB. II.
Fig. 3.

latitudine ad plurimos Horizontis gradus versus Austrum, ubi tandem vaporibus, ut plurimum eandem plagam in Horizonte nostro instar nebule occupantibus, cum termino valde dubio expanditur.

Cessante Crepusculo, duas tresve horas ære defecato superstes est, nec, nisi cum primo Mobili, inque fixis, ubi in mucronem obtusorem desinit, tenaciter adherescens, occidere solet. Anno 1688, ut & 89, 91, & jam elapso 93, diebus 12 & 14 Febr. serenissimo cœlo, gliscentibus astris innumeris, tanta claritudine Phænomenon hoc illuxit, ut non solum stellæ minutissime intra complexum ejus dilucide cererentur, sed & albore ac pelluciditate sua Galaxiam longe superaret, duravitque in tam saturo luminis vigore, usque ad extremum cuspidis sue, qua Martem anno 88 includebat, occasum.

Cum primis autem circa hoc Phænomenon notatu dignum fuit, quod proxime elapso anno, die 29 Martii, Luna phasi quartæ crescente, & in media tractus hujus albicantis area herente, tum etiam sanis luculenter ac terminate a reliquo Cœlo discernebatur, nec non die 11 Apr. adhuc evidenter cuspidis nostri Phænomeni, super arcum Crepusculi prominentis, ad Jovem usque terminabatur. Præter quotidianum, communem sive diurnum occasum, durare solet hoc Phænomenon plerumque tres & amplius menses conspicuum, sicuti præteritis annis 1681 & 82, ut & proxime præcedenti, ad Aprilis usque diem 12, supra convexitatem crepuscularis luminis extantem cuspidem albicantem contueri distincte licuit. Animadversum est autem Phænomenon hoc, nascente mense Februario, ubi circa extrema debiliore radio visui illabatur, & in mucronem evanescit, non semper unum eundemque situm ad vicinas fixas servare, sed latus suum Boreale nonnihil mutando, quasi ad motum Solis dirigeretur, propius ad Plejades, Boream versus convertere, quod subsequenter tam dierum, quam annorum, iteratis sapiusculæ observationibus, asseverantius confirmabatur. Namque circa medium Februarium illam ipsam luminis extremitatem, Borealem latitudinem, Plejadum respectu, tantam quidem, quantam prius Australem habuisse, evidenter satis accurate deprehensum fuit.

Hec est fida Phænomeni nostri cum suis circumstantiis, quotannis similiter semper obviis, testimonio aliquot fide dignissimorum Spectatorum corroborata enarratio.

H 2

VOYAGE

VOYAGE EN DIVERS ETATS

d'Europe & d'Asie.

Hoc est,

Peregrinatio per diversas Europæ Asiæq; regiones.

Parisiis apud J. Boudot, 1693. in 12. Constat plagulis 16.

cum iconisimis 8.

PREsens libelli autor, *Philippus Aprilis*, e Societate Jesu, a Superioribus suis delectus commodiori viâ per mediterranea Asiâ in Chinam, in qua deinceps Missionarii Apostolici munere functurus erat, investigandâ; postquam voti sui, Moscovitis præcipue, per quos viam ad Chineses tentabat, obstantibus, compos fieri non potuit, itineris tamen sui rationes publico scripto reddere consultum duxit: eum potissimum laborum suorum fructum carpturus, ut peregrinationis Sinicæ rite instituendæ diversas rationes, a Russis & Tartaris nonnullis, quibuscum consuetudo & familiaritas ipsi intercesserat, acceptas Europæis panderet. Causâ quærendâ viâ fuere difficultates innumerae, quibuscum conficiendum fuit Missionariis, propagandâ fidei Christianæ identidem eo ablegatis; e quorum sexcentis, ex ordine solum Jesuitico in Sinam tendentibus, calculum cum fide subducente *P. Couplero*, & ipso per triginta annos Missionario, vix sexta pars in Sinam pervenit, cæteri variis casibus medio itineris sui cursu occubere: tum etiam prolixa spes religionis Christianæ magis magisque proferendâ, si frequentior & expeditior eo commeatus esset. Huic destinato militaturus *Autor*, anno 1685 ex Galliis solvit, perque mare mediterraneum vectus, Syriam, Mesopotamiam, Armeniam, Mediamque pervagatus est: sulcato deinde mari Caspio Astracani petiit, celebratissimum Europæ Asiæque emporium, ratus hinc quam commodissimam sibi occasionem oblatum iri, cum mercatoribus Russis per Tartaros Usbecenses in Chinam porro penetrandi. Atque hic a Tartaro quodam Bocarenfi (est autem *Bocara* caput Usbecorum Tartarorum, prope latus orientale maris Caspii ad fluvium Oxum sita, *Avicenna* olim patria, hodie Russorum Tartarorumque commerciis incluta) viam, qua per *Bocaram* in Sinam

nam ingressus patet, non adeo difficilem, atque mediterraneâ eo tendentes hæcenus creditæ sunt, edoctus; nuncioque accepto, Moscoviâ, quæ regia Russorum est, numerosam coire mercatorum Sinensium catervam, (*Caravanam* nuncupant Asiatici) venia a Præfecto Astracanensi post quatuor mensium moras difficulter impetrata, Moscoviam, partim adverso flumine Volga, partim per campestria Russiâ traha vectus, non sine plurimo discrimine contendit.

Hæc postquam duobus *primis Libris* Autor commemoravit, in sequenti *tertio* præcipuum operis scopum adoritur, viasque sigillatim delineat, quibus China terrestri itinere, per Prussorum inprimis ditiones, adiri possit. Conqueritur in limine de veterum Geographorum inani labore in describendo vasto illo terrarum tractu, qui flumine Obi, mari Tartarico & decantatissimo muro Chinarum limitaneo circumcingitur. Eorum enim aliquos nihil omnino protulisse asserit; ceteros conjecturas suas, nullo nixas fundamento, chartis tanquam rem compertam illevisse: nec recentiorum industriam ulterius progressam, quam ut amplissima illa in mappis spatia infinitis resquis & sylvis, immanibusve desertis oppleverit. Enarrat deinde, quomodo regiones illæ tenus fluvium Obi, quæ hodie *Siberia* nomine veniunt, a Zaporovienfibus Cosaccis, Russorum, a quibus subacti erant, imperium dedignantibus, occupatæ; subsecuta vero mox colonorum horum spontanea deditione, a Russis novis Dominis, divite pellium Zibellinarum commercio illectis, magis magisque exultæ sint: donec finibus Imperii Russici sic sensim ad eonfinia regni Sinensis prolatis, castra hinc inde excitata, & crebræ coloniæ eo deductæ, frequentia & secunda negotiatoribus Russis commercia in Sinam effecerint. Asiduis autem martium Zibellinarum venationibus diversas vias in Sinam deducentes stratas esse, *Autor* commemorat; earumque ut & binarum aliarum, quæ præter ditiones Moscoviticæ per mediam Asiam in Sinam tendunt, pluribusque nationibus hucusque frequentantur, descriptiones, (quas ex archivis Cancellariæ Russicæ nactus est) commoda, incommoda, collatis singularum rationibus, non indiligenter exponit. Optandum vero esset, ut eo usque *Autor* apud Russos profecisset, ut exactam Russici Imperii, quod hodie ad usque fere murum Sinensem protenditur, vicinarumque terrarum mappam geographicam publico impertiri potuisset;

p. 202.

set; saltim promissi sui non dememinisset, de inferenda Operi huic charta itineraria Russo-Sinenſi, quam ex commentariis Nicephori cujusdam, Rusſici ad Monarcham Sinenſem Legati, auspiciis Regis Poloniae, apud quem idem postea gemino munere defunctus est, per Ablancurtium adornatam, ex regia indulgentia Noster penes se habuit. Ejusmodi enim beneficio, ingrato quo Geographia adhuc laborat, defectu circa vastissimas illas Orientis provincias quadantenus sublato, Lectori distinctam notitiam praeſtaret eorum, quae ut optima fide ab *Autore* nostro relata, caligine tamen non exigua adhuc involvuntur. Multorum enim oppidorum, fluminum, lacuum, populorum, quorum hic mentio est, nomina, situs, terminos in chartis, quae hodie extant, frustra quaeras; aut certe eo in loco, quem *Aprilis* designat, non invenias. Quod vero gentes attinet, per quas transeundum est viatori, earum recensum ab homine fide digno, ex supra dicta curia Rusſica sibi communicatum, idem studiose exhibet: suntque eae maximam partem Tartari, interque illos praecipui Bogdoi, Mongulenses, Calmucci; quorum regimen, status, mores & studia, quatenus iter facientibus incommodant aut profunt, breviter delineantur.

182.

Ceterum quorum summa haecenus capita tantum recensuimus, sollicita sibi circumſpectione a Rusſis haurienda fuisse, vitio gentis omnium suspicacissimae, *Autor* confitetur: nec tantam sibi forte libertatem in perquirendis iis futuram fuisse, nisi legatio a Magno Rusſorum Duce ad Regem Galliae, de ineundo contra Turcas foedere, tunc temporis adornata, Rusſorum animos Gallo conciliaſſet. Haec ipsa vero Legatio praetextui deinde fuit Rusſis, ut *Autori* tantopere quaesitum per Siberiam in Chinam transitum denegarent. Quod enim *Idem* cum socio, nullis a Rege Galliae commendatitiis instructus, instituti itineris causas probare Rusſis nequiret, nemini exterorum per ditiones suas, nisi re probe perspecta, liberum comitatum permittentibus: eidem reditum in patriam cum Legato suo persuadere conati sunt, cujus scilicet socia opera a Galliae Rege tabulas viatorias, & quae alia instituto ipsius promovendo conducere, impetrare posset. Retractus sic a cursu itineris *Aprilis*, variis deinceps fatis per Lithuaniam, Poloniam, Moldaviam, Bulgariamque jactatus, nequicquam tentato per literas Regis Galliae intercessionibus, libero apud Rusſos

Rusſos transitu, tandem cum Constantinopolin appulisset, seque itineri per Turciam in Perſiam porroque in Sinam pararet, haemoptoſi infestante, per mare mediterraneum in patriam remeare, medicorum amicorumque consilio, coactus est. Singula itineris momenta variosque casus enarrare, praeter institutum nostrum est; quae vero ad eruditionem aliquam spectant, in gratiam Lectoris compendio referre non pigrabimur.

Pertinent huc, quae de columbis tabelliferis Aleppi usitatis: de modo & legibus peregrinandi cum Caravanis: de *Joannis Strausii* errore, montem Ararat quinquaginta tantum leucis a mari Caspio collocantis, cum plusquam 150 leucis ab eodem distet, eumque a se consensum gloriantis, cum penitus sit inaccessibilis: de mari Caspio subtus terram in sinum Perſicum se exonerante; cujus argumentum, praeter gurgites binos formidabiles prope Kilanum (veterum Hyrcaniam) immani fragore aquas sorbentes, sunt folia salicis autumnali tempore quotannis sinui Perſico copiosissime innatantia, quae arbor meridionali Perſiae penitus incognita, Caspii maris litora Hyrcaniam tenus frequentissime cingit: de negociis Rusſos inter Astracanenses & Tartaros Calmuccenses intercedentibus: de erronea Chinae longitudine, quam Geographi veteres triginta tribus gradibus orientiorem fecere, ac hodie eclipses satellitum Jovialium a Jesuita Gallo ibidem observatae, tum etiam intervalla itineraria viarum supra memoratarum evincunt: de Tartarorum Asiaticorum supremo (ut *Autor* appellat) Patriarcha, *Dalaë Lama*, quem successorem famosi illius Presbyteri Johannis esse, frustra quamplurimis in Abyssinia quaesiti, operose contendit: de itinere ex Moscovia in Sinam spatio duorum mensium commode instituendo; ubi de vectura Rusſicarum traharum, quibus cervus cursorius (*Rennthier*) cum cane robusto socio jungitur, quaeque terra nive, & fluminibus glacie instratis, secundo vento expanso velo propelluntur: de mercibus Tartariae orientalis, inter quas pretiosum ebur animalis amphibii *Behemot*: de origine gentium Americae septentrionalis, occasione venationum hujus animalis: de impedimentis commerciorum Rusſicorum per mare Sinam versus instituendorum: de mercatura pellium pretiosarum, praecipua Rusſicarum legationum ad externos Principes causa: de herba Lithuaniae, parvis cum opio virtutis, cujus pastu ursi tota hyeme

Pag. 14.

23.

58.

73.

76.

89.

151. 199.

173.

175.

187.

186.

240.

304. me dormire creduntur: de Dardanellarum Turcicarum robore minime formidando, nec impedito per eas in Propontidem ingressu. Nec reticendum est, *Autori* propositum esse Historiam condere Moscovitici Imperii, eamque suo tempore publici juris facere.

322. Juncta est libello appendicis loco narratiuncula de Jubilæo ab Alexandro VIII Pontifice anno 1691 publicato, & a Romano-Catholicis in Julfa, quod est suburbium regiae Persarum Ispahan, ab Armeniis habitatum, celebrato; deque complurium Armeniorum ad sacra Romanæ Ecclesiæ, ejurata avita religione, transitu: ex quo spem sibi *Autor* facit, totam nationem aut sectam Armeniorum brevi ad obsequium Romani Pontificis se composituram.

GEORGII ADAMI STRUVII, Jcti,
Centuria Decisionum: Quanam res Feudales,
quanam Allodiales? Cui annexa Semi-Centuria Observatio-
num de Feudo Hereditario.

Frankofurti ad Mœnum, apud G. H. Oehrling.
 A. 1693. in 4. Plag. 17.

p.7 Cum in celeberrimi Jcti, cujus obitum in Actis anni superioris pag. 46. indicavimus, scriniis Responsa quædam, maximam partem ab Illustri Facultate Juridica, quæ Jenæ floret, & cujus Præsidem Struvius noster per tot annos maxima cum laude egerat, data, & quibusdā annotamentis ab illo aucta extarent, quæ ad supplementū quoddam Syntagmatis illius Feudalis facere quidquam posse viderentur: publico illa invidere haud voluit, qui hanc Decisionum Centuriam & Observationum Semicenturiam edere sustinuit. In duas vero opusculum digestum est partes. Prima Centuriam Decisionum: quanam res Feudales, quanam Allodiales? continet, ex quibus quædam non ubique obvia excerpemus. Annulus signatorius Vasalli ad hæredes ejus allodiales pertinet, ita tamen, ut insignia & nomen *fran* zi debeant; Dec. 13. & 14. Immobilia civili æstimatione talia, qualia sunt bombardæ & tormenta bellica, ad defendenda castra comparata (conf. Dec. 60.) campanæ, calix, crux, ornatus ecclesiastici, rotæ & lapides molares, apud successores feudales permanent; Dec.

Dec. 16. & 22. Bona, quæ capones loco census dant, pro allodialibus reputantur; Dec. 38. Boves aratorii, item equi (nisi consuetudine, ut in Marchia, aliud receptum) ad hæredes allodiales spectant; Dec. 61. 62. Columbæ pars feudi esse censentur, Dec. 64. In Ducatu Megapolitano, si pater decedit nullo relicto filio, usufructus feudi pertinet ad filiam, quæ dicitur *eine Erb-Zungfer*; (Videatur Obs. 36.) Dec. 76. Vineæ fructus de Jure Saxonico, ad hæredes allodiales pertinent, quando vasallus post diem Urbani decessit; idemque obtinet in provinciis Thuringiæ, nec requiritur ultima cura, (*die Nuhre*) contra quam B. Carpzovius statuit; Dec. 88. Reliquas quod attinet Decisiones, illarum nonnullæ confirmant, quæ jam in Juris Feudalis Syntagmate dicta sunt. Veluti quæ ibidem Cap. 15. Aph. 16. n. 2. seqq. de fructibus, & quomodo pro eorum distinctione sint hæredum vel allodialium vel feudalium, afferuntur, latius hic explicantur & præjudiciis firmanur; Dec. 5. 6. 7. 11. 12. 18. 19. 23. 81. 84. usque 96. Circa Cap. 4. Aph. 4. seqq. quod pecunia ex feudo redacta vel ad illud emendum destinata, &c. feudalibus non sit, conferri merentur Dec. 29. -- 38, nec non Dec. 40. & 41. Porro dictis Cap. 6. A. 11. n. 6. & 7. parallelæ sunt Decisiones 42. & 43. Circa Cap. 16. A. 11. Dec. 75. Cap. 15. Aph. 18. Dec. 51. &c. Cap. 6. Aph. 12. n. 1. sq. Dec. 16. & 60. videri possunt. Aliæ vero Decisionum illarum ea, quæ jam in Observationibus Feudalibus ad Syntagma Feud. proposita sunt, repetunt; in cujus probationem sequentes adducere lubet: Sic Dec. 45. habetur Obs. 7. ad Cap. 15. p. 126. Dec. 58. & 60. Obs. 8. d. Cap. p. 127. Dec. 82. Obs. 10. p. 128. Dec. 76. Obs. 9. p. 71.

Altera hujus libelli pars comprehendit quinquaginta de Feudo hereditario Observationes, quæ tanquam additamenta Cap. 4. Aph. 13. S. J. F. illustrantia hic subjunguntur. Exponitur vero illic tum quid Feudum hereditarium non sit, Obs. 3. -- 9, tum quid sit, Obs. 9. seqq. Scilicet Feudum hereditarium est, ubi succeditur secundum dispositionem juris communis, ita ut etiam foemina simul cum masculis admittantur; quo differt a Feudo ex pacto & providentia, ubi norma in succedendo, jure feudali præscripta, servatur. Soli autem defuncti vasalli hæredes (Obs. 12.) & quidem simul adita hereditate allodiali (Obs. 13. & 32.) succedunt, licet non simultanee investiti fuerint (Obs. 14.) Hinc quomodo differat a Feudo proprio aut

p. 8. 9.
 p. 27.
 p. 28.

p. 34.

p. 44.

aut cum eodem conveniat, ostenditur Obs. 15. Post hæc de Feudo emto cum pacto retrovenditionis quædam Præjudicia adducuntur Obs. 17. & 18. Intermissa renovationis investituræ in feudo hæreditario petitione, illud aperiri Responso Scabinatus Lips. confirmatur Obs. 26. De dotalitio, quo ex Feudis prospicitur fœminis, Respon- sa quædam notatu digna proponuntur Obs. 27 -- 30. Pecuniam ex feudo vendito residuam non pertinere ad uxorem, cui in isto dota- litium constitutum, Obs. 31: Mulierem ob delictum mariti, qui ab ipsa procurator (*Eshnträger*) fuit constitutus, feudo haud privari, Obs. 33: illo mortuo debito tempore alium quasi vasallum sive pro- curatorem (*Eshnträger*) sub poena privationis, domino feudi offe- rendum, Obs. 35. docetur.

JOHANNIS SCHARFII MANUALE
Logicum novis Annotationibus adornatum a M.
Johanne Jacobo Stubelio, Rectore Annamontano.

Lipsiæ & Francofurti apud M. G. Hübnerum, 1694. 12.
 Constat alphab. 2. plag. 5.

Locus hic nobis datur memorandi etiam B. JOHANNIS SCHARFII nomen, quod nec exteris ignoratum obliterari oblivione apud nos nunquam sinent, ut alia opera Philosophica & Theologica, inque his Anti-Bergiana potissimum, Anti-Crociana & Anti-Calixtina, in Memoriis Theologorum p. 1367. & Biologia ad A. 1660. d. VIII. Jan. quo vitam cum morte commutavit, ab Hen- ningo Witten recensita; sic inprimis Manuale hoc Logicum, quod post Institutiones & Tabulas Logicas a se publicatas, in scholarum u- sum composuit, iterum atque iterum typis excusum, ac in plerisque scholis harum ditionum, & illustribus illis tribus maxime introdu- ctum, nec deponendum temere. Ideoque distractis omnibus exem- plaribus, ne penuriam eorum quererentur ingenui adolescentes, pro- vidit Bibliopola Dresdensis Martinus Gabriel Hübnerus, & ut nova prodirent, nec sine nova quadam accessione, laudabili studio cura- vit: usus ad eam rem conficiendam opera Viri Clarissimi M. JOH. JACOBI STUBELII, Rectoris Annamontani, qui Annotationibus undi-

undique congestis, industriaque convenienti, & stylo, ut in his fieri potest, minime barbaro adornatis, textum Scharfianum, in usum do- centium pariter ac discipulorum, illustravit. Adhibuit autem, præter nobilissimos illos agri Logici cultores, quorum in Actis anni 1686 p. 268, & Supplem. T. I. Sect. VIII. p. 420 fecimus mentionem, in sub- sidium vocatos, Jacobi Saurii quoque, Antonii Iteri, Jac. Martini, Joh. Casarii, Theobaldi Billicani, Philippi du Trieu, Jodoci Willichii, Joh. Heinrici Alstedii, Jacobi Thomasi, Titelmanni, Dounæ, Dero- donis, Lœberi, Spengleri, Sagittarii, Rudrauffii, Weissenbornii, Kœbe- ri, Scherzeri, Weissii aliorumq; plurimorum ejus generis probatissi- ma scripta. Ac ne in his solis eum existimes acquievissè, libuit etiam quandoque in Ramistarum & Cartesianorum limites excurrere, at- que ea deprædari, quæ vel Scribonius in Triumpho Rameæ Logicæ, oppositusque huic Piscator, vel Everhardus Svvelingius in Clave Sci- entiarum, vel Claubergius in Logica Cartesiana, vel Anonymus ille autor de arte cogitandi; quique a præjudiciis se liberos professi, Chri- stianus Thomasi in Philosophia Aulica, & Tzschirnhausius in Medi- cina mentis, & Caspar Wystius Batavus, & ipse Pfeifferus Erphordien- sis ille, qui Manuale hoc impugnavit, aliique opportuna sibi habere visi fuere. Omnia præcepta plurimis exemplis, iisque lectissimis, e quibuscunque scientiis depromptis, & quæ vel ipsa novitatis gratia Lectorem capere queant, illustrata sunt. Neque hoc dissimulan- dum, quod species omnes Prædicationum, & doctrinas de Statu, Am- pliatione ac Suppositione, quæque plura Scharfius vel sicco præte- rierat pede, vel levi attigerat brachio, in Modalibus, Locis Topicis, ipsa Demonstratione cæterisque, Stübélium, quantum in hac brevitate li- cuit, diligenter persecutum. Adjecta est opusculo huic ab alio do- cto viro Praxis commoda e Matthæi cap. XXII. v. 23. seqq. & ab ipso Stübelio subnexi sunt indices, L. L. Scripturæ, Autorum & Rerum concinni & accurati.

HENRICI HULSII DE VALLIBUS
Prophetarum sacris Liber unus.

Lugd. Batav. 1693. in 4.

Sedecim Exercitationes Opus hoc complectitur, quarum sex prio- res

res proximo mense Januario recensuimus, reliquas decem nunc perlustrabimus.

Exercitatione VII. de Valle *montium ancorum*, locum Zach. VI. 1-8. clarissimus Autor illustrat, & hac occasione ea, quæ capite precedenti V. de Ephra habentur, exponit. Postea ad egressum legis Christi & veritatis e Sion in presenti Pericopa explicandum se accingit, quem varium esse notat ad Judæos æque ac ad gentes institutum, alium plane dereliquisse Judæam, alium esse pœnalem, alium fugæ ex Judæa. Circa ipsam dein visionem in ventos, currus & equos Dei & Christi inquit, qui, si una sumantur, Angelos, Apostolos, & Evangelistas cum ministerio Evangelii typice expriment, quorum progressum Deus variis modis promoveat: si vero sigillatim, currus ad verbum Dei ejusque ministerium; trahentes equos ad Apostolos; ventos ad Spiritum S. accommodat. Exponit porro binos montes æneos, e quorum medio ad cursum equi prodeant, quo sub emblemate Judæa lateat, quæ montosa admodum, & duobus famosis montibus, Sinai nempe & Sionis, celebrata imprimis fuerit. Nec incommode eos quoque trahi posse arbitratur vel ad regnum Judæ & Israelis, unde Apostolici Viri iverint; vel ad templa, Hierosolymitanum & Samaritanum; vocari æneos, ut duratio & firmitas montium indicetur. Ex illis procedere currus ad varia loca, ad aquilonem, ubi sita Babylonia; ad meridiem, ubi Ægyptus; & ad ipsam Judæorum & Israelis terram, quam equi primo soli peragraverint, postea deflexerint ad loca dispersionis, & tandem se ad gentes toti converterint. Illos equos ornatos esse verbo, sancta vita, Spiritu miraculorum, signisque variis, & sua peregrinatione effecisse, ut Spiritum in locis, ad quæ exiverunt, fecerint quiescere.

Ab hac discedit Exercitatio VIII. ad vallem *Bacha*, & Psalmi LXXXIV. v. 7. illustrat. Cum enim Deus priscis temporibus peculiari modo habitaverit in Canaan, notat eum nunc dici habitare in Ecclesia N. T., quod neutiquam fiat habitatione externa, ut in monte Moriah, necut sit domus, in qua publicus cultus ipsi debeat exhiberi, sed beatissima sedes Ecclesiæ N. T. Ad hanc sedem referri vallem *Bacha*, quæ locum perplexitatibus, spinis atque dumis obfitum significet. Quorsum transitus cum sit, non esse eum hujus vitæ monet, aut iter ad festum Hierosolymitanum, sed viam, qua ad mundum

dum occupandum, & sedem in eo figendam ibatur in N. T. Gentilissimum simul esse *Bacha*, & hinc de eo tria prædicari: 1) quod incultus ac spinis horrens locus sit. 2) quod impedimenta & perplexitates remorantes transeuntibus exhibeat. 3) quod molestiam & punctionem spinosam facessat. Transire hanc vallem *Bacha* & passionem Duces primos Christi, & qui Evangelium tunc in mundo prædicabant, eumque transitum notare mutationem loci & recessionem præconum ex Judæa ad gentiles; functionem ipsam Apostolorum, quoad illi fixam sedem non invenerunt, sed mundum hinc inde peragrarere necessum habuerunt; haud præpeditam obstaculorum quorumvis superationem; & denique felicem transeuntium egressum. Hunc non solum in Ps. XXIX. prædictum, sed etiam in itinere Israelitarum per desertum præfiguratum asserit, variosque transeuntium effectus in presenti Textu notatos examinat, quorum primus sit constitutio fontium, Apostolorum, Academiæ, Ecclesiæ; secundus piscinæ per pluviam oppletio, quæ piscinæ Ecclesiæ Spiritu copiosius dato & multis bonis in N. T. repletas designent; tertius processus a robore ad robur, cui præmittantur miracula, subsequatur hæc doctrina & vita, & finem tandem imponat martyrium.

Pergit Autor in Exercitatione IX. ad vallem *Zalmavet* e Psalmi XXIII. 4. & postquam docuerat, totum Psalmum ad tempora N. T. spectare, illa vero, quæ v. 4. de *Zalmavet* proponantur, tempora Anti-Christi tangere, cum terra viventium Ecclesiam, & mortui Pseudo-Ecclesiam Anti-Christi denotent; propius ad vallem ipsam lustrandam accedit, judicatque, satis intelligi, cur *Babel* appelletur vallis, si quis Es. XIV. 13. cum cura inspiciat, & attendat, umbram esse id, quod tenebras offundit, & lucem moratur, ut adeo regnum Pseudo-Ecclesiæ regnum tenebrarum & umbræ sit. Quamvis autem oves Christi longo temporis intervallo in hoc versari, multas calamitates perpeti, & mortem non raro subire coactæ fuerint, ut ex Historia luculenter constet, ipsis tamen Deum spirituali sceptro pædoque adfuisse, Episcopos dedisse optimos, testes veritatis, martyres, confessores; excitasse Imperatores, & alios a partibus fidelium non abhorrentes; extitisse opuscula variorum Doctorum, cantiones, prophetias, liturgias, & formulas consolatorias. Unde nunc sit evidens, quod merito facessat quæstio, ubinam Ecclesia vera ante Wiclesum, Luthe-

rum, Calvinumque fuerit, cum certe inter medios barbaros & gentes, in Oriente inter Græcos, in cœtu & ecclesia Waldensium, & apud Parentes nostros in medio Papatu extiterit.

Exercitatione X. vallem *Azal* Zach. XIV, 5. ad tempora ultima extendit. Neque enim heic Judæos admittit, qui hanc Prophetiam ad pugnam extremam cum Messia ben David, qua Armillus confodietur, referant; nec Pontificios, qui de Anti-Christo in fine dierum in monte oliveti trucidando explicent; nec alios, qui promiscue de statu N. T. adumbrato typis V. T. interpretentur: sed Israëlẽ spiritua-lem & Christianos esse respiciendos. Ubi frustra objiciatur, Prophe- tam, cum ad sui temporis homines loqueretur, ad ævum tam remotum vix fuisse respecturum; cum certe Deus hoc pacto magis commendet verbum suum, & gloria Israël̃ inde dispalescat, quod adeo longe post futura prænoverit. Ut autem melius expendi præsens locus possit, non modo Capitum XI. XII. & XIII. argumenta enarrat, ve- rum etiam in hujus Capitis scopum præcipue inquirat, in quo Pro- pheta calamitates quidem haud exiguas, quæ ultimo tempore Eccle- siam prement, recenseat, sed insimul tamen viam sternat ad ingen- tes ejus felicitates & promissiones ordine edifferendas. Ubi non negligit calamitatem illam triplicem, quarum prima exhibetur v. 1. 2. 3. 4. secunda v. 5. ad 13. tertia, v. 14. usque ad finem, & harum unam- quamque ex Historia Ecclesiastica illustrare nititur. Hinc observat, vallem ipsam auxilium Dei ostendere, & de autore vallis, qui Deus ad auxilium & prælium veniens; de loco, in quo vallis, monte oliveti ad Hierosolymæ Orientem; de præparatione vallis ipsa, per fissiõnem hujus montis in partes duas, longitudine & latitudine pergente ab o- riente ad occidentẽ ad Azal usque; effectis fissiõis ac vallis, metu ac fuga consimili illi fugæ, quæ in terræ motu diebus Ulsæ contigit; de auxilio venientis Dei consequente fissiõnem ac vallem, disquirat.

In Exercitatione XI. illustrat vallem *Jesreel*, totamque Prophe- tiam Hof. I. 3. -- 11, & evolvit, quænam sit inter Judæam atque Jesreel convenientia, quæ cædes ibi pariter atque heic perpetratæ fuerint, & tandem Judæam ultimi temporis per Jesreel denotari affirmat. Ob- servandos proponit tres scortatricis partus, cum quoad literalem tum quoad mysticum sensum, sortem posthac Judæ & filiorum Jesreel in die Jesreel qua poenas ac præmia futuram suo more examinans. Cum autem

autem tota Malachiæ Prophetia nonnisi catena quædam litium in- valle Jesreel disceptandarum nuncupari mereatur, non abs re putat, illius seriem breviter subijcere. Tractari ibidem testatur octo con- troversias, quarum I. agat de impletione promissionis ac spei in Mes- sia præsentẽ, cap. I, 1--5. II. de fundamento vero satisfactionis, ju- stitiæ, & expiationis coram Deo, cap. I, 6--9. III. de cessatione sacri- ficiõrum & cultus ceremonialis, cap. eod. v. 10--14. & c. II, 1--4. IV. de cathedræ ac fœderis cum Levi ac Israël̃itis initi æternitate, c. II, 5--9. V. de duplici Judæorum perfidia, & ratione Sancti Jehovæ, quod profanarint, & ratione mulierum repudiarum, cap. II, 10--15. VI. de peccati impunitate, c. II, 17. & III, 1--6. VII. de con- versione, c. III, 7--12. VIII. de ista accusatione, quod dicat tacite E- picuræorum & Sadducæorum hæresis, frustra Deo serviri, cum idem- iusto & injusto obtingat, c. III. a vers. 13. usque ad finem Prophetiæ.

Vallem Jesreel in Exercitatione XII. excipit vallis *Harmaged- don*, Apocal. XVI, 12--16. Zachar. XII, 10--14. 2. Chron. XXXV, 20--25. de cujus appellatione, situ, & significatione ubi quædam adduxit Autor, monet, quomodo Johannes ea, quæ 2. Chron. XXXV. legun- tur, ad suum institutum accommodet. Quandoquidem vero im- primis loco huic Apocalyptico lucem affundere laborat, qui in sexta phiala vallis hujus mentionem injicit, ideo phialarum omnium si- gnificationem simul investigat. Sed speciatim circa sextam hanc de Euphrate fluvio exsiccato, seu de Babelis potentia non uno modo imminuenda aut imminuta differit, subijcitque effectus hujus exsic- cationis, quod via paretur Regibus ab Oriente, via nempe ad regnum bestię destruendum, via ad propiorem conjunctionem, via ad con- versionem in montibus Israel procurandam. Explicat porro, quo- modo eos, qui in regno bestię existunt, in timorem exsiccatio hæc positura sit, & quomodo sint subsecuturi Spiritus seu Pseudo-Prophe- tæ draconis, potentiam draconis in faciendis signis & miraculis se- cum conjunctam habentes. Quomodo facturi signa & mirabilia, se- cundum fraudem mendaciumque & deceptionem Mirabiliariorum Pontificiorum; quomodo exituri sint ad Reges terræ, liberos ubique aditus in aulis Principum & Magnatum, tyrannicamque in eorum- conscientias dominationem obtinentes, &c. donec adveniat dies magna Omnipotentis, dies nempe illa judicii, quo bestia tollitur us- que ad interneccionem. Quod autem præcedentis belli locus appel- letur

letur Harmageddon, id factum eapropter censet, quod ultimis temporibus idem circa Babelem eventurum sit, quod olim accidit in clade Josiæ in valle Harmageddon. De cætero, ne penitus omittat vallem Megiddo apud Zachariam, plura affert de excitato ibi planctu super Josiæ, eumque ad planctum super Christo crucifixo institutum accommodat.

Conjicit in Exercitatione XIII. oculos in vallem *visionis*, Es. XXII, l. qua Hierosolyma notetur, & ut Sebna Præfectus alios Præfectos, Eliakim alios Eliakim præfigeret, ita & vallis visionis ex illius mente non solum ad vastationem Babylonicam, sed & ad ultimam, & hanc quidem imprimis, extendenda est. Speciatim deinde præcipua hujus Capitis enarrat, explicatque primo pœnas, autorem earum constituens Elam, eumque non tam Persam, quam in genere Monarchiam temporis & statui, de quo loquatur Propheta, accommodam, aut militem strenuum, & sagittarum abunde peritum. Fugere afflictos ait præ metu in tecta, h. e. ad Romanam potentiam & loca extra Judæam sita; sponte venientes constrictos esse, cum imploraverint Romanorum auxilium; dies esse tumultus, quo seditiones notentur; muros effodiendos, eosque e medio tollendos, qui munitionem præbeant; surgere clamorem, quo vociferentur ad montem, hoc est, gentile aliquod regnum, equites cubaturos in electis vallibus, cum urbs obsidione cingenda; ad quæ tandem varia mala subsequutura sint. Deinceps de peccato, causa horum malorum, addit, quod noluerint incolæ respicere ad eum, qui ista e longinquo paravit ac formavit, ulteriusque annectit alia, quæ conversionem & extirpationem totalem ostendant, cum ne quidem ullus Præfectus in Politia Judaica relinquendus sit. Tandemque finem Exercitationi imponit, postquam demonstraverat, quod Eliakim Christum cum clavibus scientiæ & cognitionis; vasa a clavo suspensa fideles in Christo subsistentes, ac speciatim Ministros verbi, designent.

In Exercitatione XIV. perambulat vallem *Apadno*, Dan. XI, 45. & istud Danielis Caput illustrare suscipit. Subjectum constituit ipsum Anti-Christum, iis usus rationibus, quod ille nuncupandus sit insignis vastator Ecclesiæ & terræ sanctæ, quod singularia ei epitheta & formalia adscribantur, quod terminus durationis huic Regi præfixus c. XII, 7. sq. cum termino & duratione regni bestię Apoc. XII & XIII. coincidat. Eapropter improbat Judæorum, Calvinii, & Oeco-

lam-

lampadii sententias, & quæ apud Danielem de Anti-Christo dicuntur, uberius examinat. Censet enim, quod stet in sede prioris, dum Romam incolat, & simul imperium exercent in Reges terræ; quod sit spretus, quia professione Episcopus inermis, homo plebejus e face populi; quod irrepperit per blanditias in pace, dum vicerit per doctrinam & obtentum pietatis ac religionis, & venerit pederentim; quod brachia inundationis inundata coram facie ejus & fracta sint, cum Reges barbari Italiam devastantes in conversione ipsi se subjecerint, & ab hoc de solio turbati fuerint; quod Princeps fœderis coram eo fractus, cum Imperatoris Romani potentiam Anti-Christus per secula plura multum imminuerit; quod cum eo Principe fecerit fraudem, cum Papa post initam societatem semper privato commodo magis studuerit. Quantum dein ad incrementum attinet, commemorat, quomodo cum paucillo gentis, nempe Clero, venerit in optimas provincias Europæ; quomodo contra morem antecessorum disparit potentiam, auctoritatem, & majestatem imperantium, imperium, provincias, nervumque ac opes; quomodo contra munitiones artes excogitarit, quæ sint missiones in terram sanctam, arcanæ commotiones, potestatis clavium abusus. Quorsum referendæ pariter illius expeditiones, quarum prima versus Austrum facta usque adeo fortunata fuerit, ut Rex Austri non staret coram illo, cum Godofredus Bullionæus Solimannum in aditu Asiæ vicerit. Deservisse in hac expeditione Regem Austri eos, qui panem ejus comedebant, cum non resisteret Calipha Ægyptius, sed pacem peteret. Sedisse duos Reges ad mensam unam, & locutos fuisse fraudem; quibus verbis significentur tectæ similitudines inter Sultanos seu Bassas & Turcarum Imperium intercedentes. Interea, postquam ex hac victoria valde ditatus domum rediisset Pontifex, aliam eum expeditionem contra fœdus sanctum parasse, & inchoasse persecutionem Waldensium affirmat. Tempore præstituto, Reformationis puta, denuo ipsum invasisse Austrum sub Carolo V, sed neutiquam pari cum successu. Venisse tunc adversus eum Chittæas naves, Ecclesias nempe Protestantès in Reformatione, & Respublicas hæcenus ei subjectas, ut hebetaretur, & vires ejus rursus inciderentur. Brachia ipsius, hoc est, potestatem ecclesiasticam, in Concilio Tridentino omne fundamentum salutis abrogantem; & politicam, Ecclesias Reformatas & Protestantium ubique

K

destru-

destruentem, stare supra sanctum foedus; facere eum, ut improbe se gerentes erga foedus hypocrisis utantur: id quod duplicis generis hominibus conveniat, non his videlicet solum, qui rectiora his intelligentes ob dignitates & bona sacra maneant in Papatu, sed iis etiam, qui egressi semel e Babele, ob hanc commoda externa corpore, non animo, ad eam reverti minus dubitent. Sed aliter se gerere orthodoxos Deum cognoscentes, qui confirmabuntur & rem perficient, ut prudentes in eo populo Deum cognoscentes plures doceant, instituendo Academias coetusque publicos, in quibus sacra rite celebrari queant. Et qui ita confirmantur, eos quidem ait corrui in persecutione per dies multos, sed hanc utilitatem inde consequi, ut magis magisque purgentur, consentiant, atque explorentur. Post expeditiones Anti-Christi dicit Daniele describere propius formale illud characteristicum, quod eum constituat intime & ab alio distinguat. Facere enim Anti-Christum non persecutionem, non haeresin, sed ejus proprium velut quarti modi esse hoc, quod se extollat super omne, & in impotentissimo suo fastu super Magistratus, cathedram verrerem, Angelos Elohim, & Deum vivum ac verum coeli terraeque Creatorem sese evehat. Loqui eum magna & blasphema contra Deum in titulis sibi arrogatis ac adscriptis, in doctrinis nefariis, in dispensationibus, in potestatis & clavium exercitiis. Non habere desiderium mulierum; per quod haud intelligatur coelibatus Papanus, sed Christus, desideratum illud semen ex muliere sola oriundum, quod satis pateat, tum ex conjunctis Diis meris, in quorum medio desiderium hoc ut simul non curatum constituatur; tum ex eo, quod desiderium mulierum non curatum ad superbam exaltationem & blasphemiam referatur. Eum ex adverso honoraturum Deum Magnissimum, Deum roborum, quo denotetur divinitas seu monstrum potius omnipotentiae Papalis, qua & in temporalibus & spiritualibus se pro Deo venditet. Eum distribuere munimentis roborum, h. e. potentiae suae acerbis propugnatoribus, praemii loco terras, provincias, dignitates, redditus. Nec silentio involvit finem & exitum Anti-Christi, quem etiam ex Daniele profert. Cum enim arietaverit cum ipso Rex Austri & Aquilonis, (quod nomen ad Turcam Auctor applicat) ipsum invasurum ait provincias Austri proprie dictas, & venturum in terram decoris & sanctam, quae Palaestina, exceptis Edom, Ammon, Mo-

ab,

ab, seu, quod haec loca montosa accessuque difficilia, seu, quod vastata, operaque pretium non pensantia sint. Occupaturum eum Aegyptum, venturum ad desiderabilia Lybiae & Cusae, atque ita ipsa ex voto successuram subjectionem transmarinam. Ibi eum consternandum rumoribus ex Oriente & Aquilone, Imperio nempe Turcico, profectis. Tandem indicat, quae loca tempore praefixo ad finem decurren- te inhabitaturus sit Anti-Christus, quorum primus sit mons decoris sanctitatis, quo significantur Hierosolymae cum monte Palaestinae, deinceps Ecclesiae Graecae & Christianae, quae sint in Oriente, ac tandem ipsa loca Evangelicorum. Per duo autem maria, ad quae confugere post haec dicatur, istud intimari, quod misso loco sancto ordinario, vel in locis gentium, vel inter diversarum Religionum congregationes & populos sedem fixurus sit, postquam Spiritus immundi scortationem persuaserint Protestantibus. Tertiam sedem facit tentoria Apadno, quae vox ab aphad, Hebraeis: *amicivit, circumcinxit, aperuit*; Arabibus *festinavit*, derivetur, & nihil notet aliud, quam distinctionem a loco ordinario & sede fixa, itemque tentoria festina itineris ad habendum tegmen & operimentum. Post quae omnia tandem interitus Anti-Christi totalis sperandus sit.

Properat dehinc ad vallem *Tophet*, Es. XXX, 30 — 33. quam Exercitatione XV. illustrat, & ad mystica accommodat. Sollicitus est primo omnium de temporibus, ad quae haec Prophetia spectet, & per Regem in *Tophet* ardentem Assurem ac Turcam intelligendum censet. Postmodum se confert ad argumentum hujus Capitis, & Deum ab initio illius ad versum usque 8. proponere arbitratur peccatum Protestantium, qui adhuc descendant & abeant variis modis in Aegyptum spiritualem seu Papatum; dehinc usque ad v. 18. poenas Israelis; post haec ad v. 26. promissiones ingentes; & tandem a v. 27. usque ad finem Judicium istud haberi, quod Deus populis ac Assuri Regi in fine paraturus sit. Et quia ad hanc ultimam partem praesens Propheta locus spectet, nunc ordine de eo differit, ac describit iram Dei venientem, nec minus finem ejus insinuat, una cum subjectis quatuor laetitiae causis, in quarum ultima cum doceat, tamdiu futura esse agitationis praelia, donec in *Tophet* sulphuris injiciatur Assur, inde ex Historia, quidnam *Tophet* sit, declarat, & loci qualitatem effecisse ait, ut modo gravissimum ac potentis-

tentissimum supplicium, modo damnatorum locum, modo poenas hostium Ecclesiae, vox hæc significet, quæ h. l. accipienda sit cum Sanctio pro gravibus tormentis; & valli huic tribui profunditatem, quæ depressionem altam ac difficultatem ex ea emergendi notet, itemque latitudinem, quæ referenda sit ad eorum copiam, qui hoc barathro abforbendi sint. Abundantiam sulphuris & lignorum in Tophet quidem infernali esse infinitatem reatus, indefinens peccatum, rationem & conditionem carceris; heic vero pabulum indefinens ardoris, cum in hostibus maneat invidia ac studium frustraneum res suas restaurandi; accrescere enim in Ecclesia florentem vigorem, qui stimulos invidiæ altissime renouet; halitum Jehovæ Tophet accendere, dum provehat indies Ecclesiam ad majus incrementum, conservetque eam Deus in statu hoc felici perpetim, hostesque in ignem convictionis, desperationis, perpetuæ cupidinis & famis, æmulationisque indefinentis ac invidiæ conjiciat. Appendicis loco annectit Autor resolutionem Prophetiæ Nahum, quæ isthæc fata Assuris decantet & exhibeat. Capite I. versibus 6. prioribus laudari Deum ait in antecessum, a justa sanctaque indignatione & vindicta sua; v. 7. & 8. proponi moderationem iræ, quoad pios; v. 9. -- 15. ipsam consummationem exscindentem prædicari. Capite II. 1. 2. proponi generaliter poenam Ninive in bonum Ecclesiae inflictam; v. 1. 3. 4. 5. narrari expeditionem atque pugnam ipsam; a v. 6. usque ad finem Capitis, infelicem pugnae catastrophem. Capite III. 1. -- 7. proponi mixtim peccata, tanquam causas, cum poenis, tanquam eorum effectis; v. 8. -- 11. poni ob oculos possibilitatem hujus poenæ, instituta collatione & comparatione ad poenam, qua No Amon interierit; & v. 12. ad fin. subjici interitum ipsum, modosque, quibus ille promoveatur. Atque hæcenus dictis nonnulla de facili Turcismi & potentiae Mahumedanæ casu ex Itinerario Stochovei subjungit.

Obsignat hunc Tractatum Exercitatio XVI. de valle *Josaphat*, ex Joël. III. eodem modo, ut priores, conscripta. Et affert Autor ante omnia, quid de hac valle Judæi, Pontificii, & Jcti sentiant, tum de situ hujus vallis disquirat, & dicit, generatim heic significari locum, in quo Deus singulari modo judicia sua exerceat; speciatim vero talem, in quo simile quid illi accidat, quod 2. Chron. XX. in valle Josaphat contigisse legitur. Cumque judicium in ea valle habendum sit, declarat

clarat aliquot Positionibus, quid sibi de eo videatur: 1) dicit, quod non certum, sed universale judicium N. T. sit, quod heic in valle Josaphat exhibeatur. 2) Apparere hinc, quod nec primi temporis judicia, quæ proxime post Spiritus fusionem & captivitatis reductionem contigerunt, intelligenda sint. Inde 3) sponte sua consequi, non locum unum & certum per vallem designari in Pericopa, ubi judicium hoc omne a Deo exercitum sit. Notandum 4) non ad judicium unum similiter hæc referenda esse; ac proponi 5) distincte hæc judicia varia in serie justa & ordine successivo, non temere, indistincte, ac confuse; non tamen judicandos 6) quasi citatos & pulsos ad vallē isthanc Josaphat, sed sponte accurrentes ad eam, cum intentione pugnandi contra Hierosolyman, & eam delendi. Post clarius de hostibus ibi judicandis, eorumque peccatis, disserit; ac primo Judæos trium criminum accusatos sistit; deinceps huc trahit gentiles, & poenas, quibus subjiciendi sint, examinat. Tum, quinam hostes sub emblemate Zor & Philistæorum occurrant, disputat; quod Tyrus regnum bestiae existat, quod ea peccatorum gravissimorum postulata sit, quod de ejus judicio & planctu apud Prophetas & Johannem in Apocalypsi plura legantur, ostendit, sensum ubique prolixè satis investigans. Tandem locum designat, in quo vallis Josaphat, quoad regnum bestiae, pro poenarum diversitate collocanda sit, & explanat, quomodo copiae & turmae omnes gentium sint judicandæ, ac ea, quæ de valle Josaphat in Chronicorum libris leguntur, ad judicia abs(e) cum cura hæcenus evoluta sub finem applicat.

HENRICI HULSII VERBA ITHIEL,

Ulchal, & Lemoel, seu in ultima Paræmiasta

Salomonis Commentarius Propheticus.

Lugduni Batavorum apud Jord. Luchtmans, 1693. in 4.

Alphab. i. plag. ii.

Institutum quod Auctor in oraculis Scripturæ explicandis tenuit, ex Opere de sacris vallibus, cujus recensione, & ea quidem prolixè satis, defuncti jam sumus, Benevolus Lector abunde dubio procul cognovit. Neque aliam rationem in præsentis libro, quo postrema

duo Parœmiastæ Salomonis capita Commentario Prophetico illustranda suscepit, secutus est. Quamvis enim in Præfatione ad Lectorem haud inficietur, se a pluribus novitatis affectatæ reum constitui, suo tamen scopo hanc accusationem fraudi non futuram existimat: se enim firmiter apud animum suum constituisse, scriptis nunquam pertentare, nisi ea, quæ adhuc nondum tentata ab aliis, aut infelicitè tentata fuerint. Eum vero scopum quomodo in præsentī Opere consecutus sit, ex ipsa ejus perlustratione a Benevolo Lectore malumus cognosci. Compendio enim singula ita complecti, ut obscuritas eviteretur, perdifficile fuerit. Itaque id solum innuimus, ultima illa Parœmiastæ verba Auctorem de Christo & Ecclesia sic exponere, ut sententiam suam ex Historiæ Ecclesiasticæ monumentis illustret, & magnum ubique pro Reformata religione zelum prodat, non Papiſtis solum, sed & Lutheranis passim haud leviter infensus.

*TRAITE' DES MOYENS DE RENDRE
les Rivières navigables &c.*

Hoc est,

Tractatus de mediis, quibus fluvii navigabiles
reddi possunt &c.

Parisiis apud Stephan. Michallet, 1693. in 8.

Constat plag. 7. cum 12. tabul. æn.

Quamvis Architecturam, civilem pariter atque militarem, ad summum perfectionis apicem in Gallia perductam, doctissimisque scriptis explicatam censeat Auctor hujus libelli anonymus, neglectam tamen eam queritur doctrinæ partem, quæ modum tradit aggeribus mare coercendi, amnes reddendi navigabiles, obices aquarios, & id genus alia extruendi, quamque proinde *Architecturam hydraulicam* novo nomine adpellat. Ea vero cum latissime pateat, & unius non sit hominis eam tradere; tanti vero momenti, ut ab Hollandis maximo suo cum emolumento ita sit exculta, ut ad certam præcepta revocaverint: hanc præcipue partem, quæ amnes ad comportanda, quæ usui sunt, opportunos efficit, ex auctoribus Bata-

vis

Fig. 2.

Fig. 4.

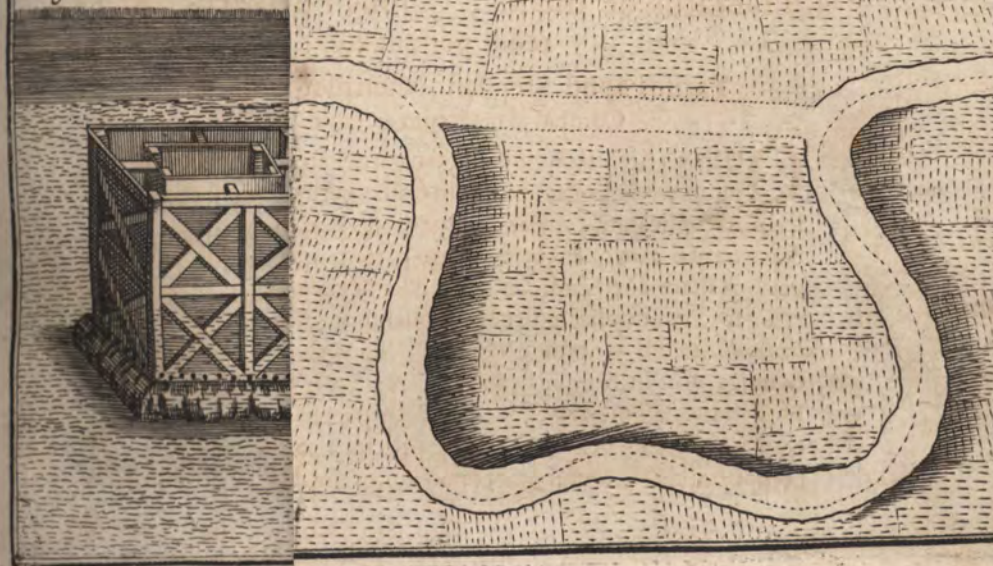

Fig. 1.

Fig. 2.

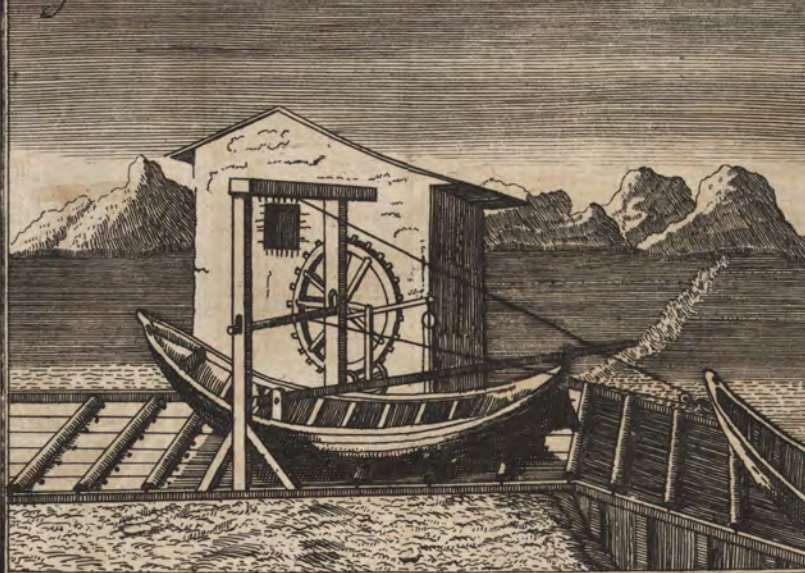

Fig. 3.

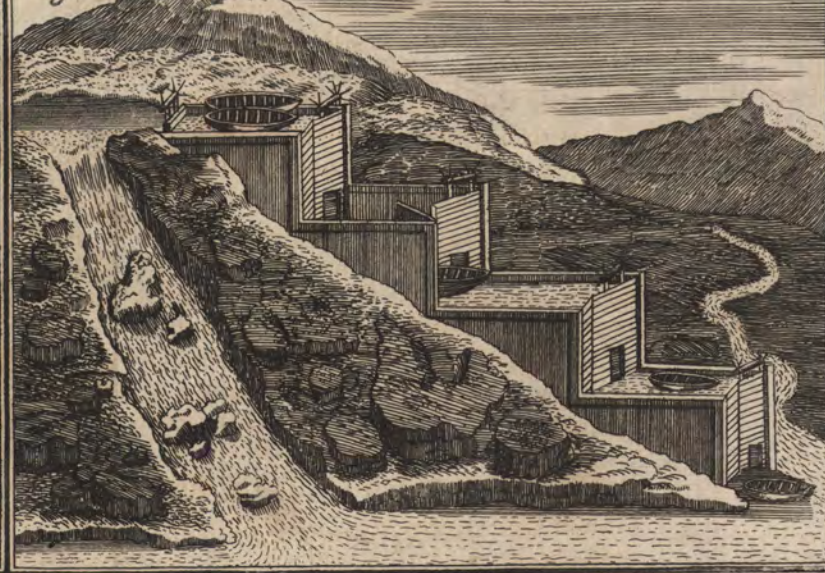

Fig. 4.

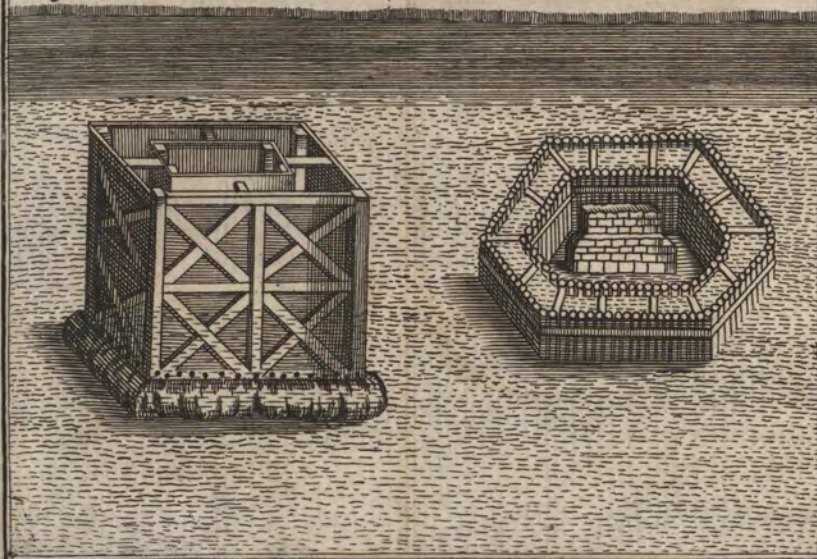

Fig. 5.

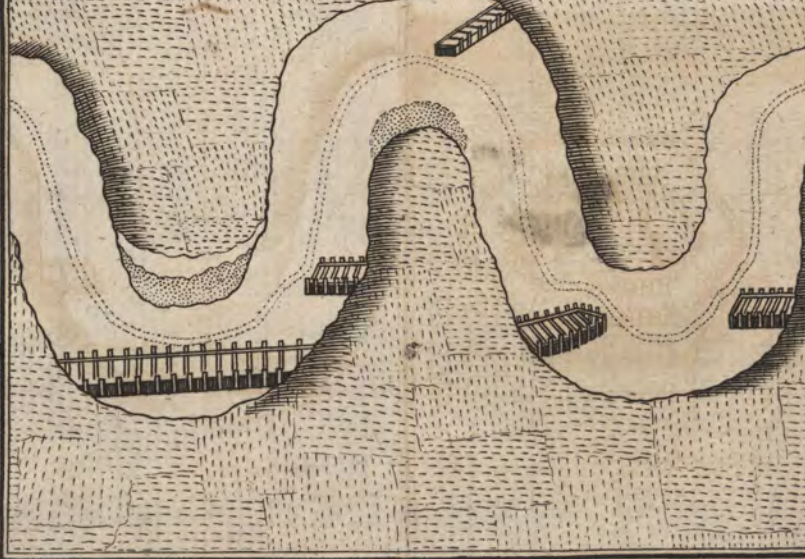
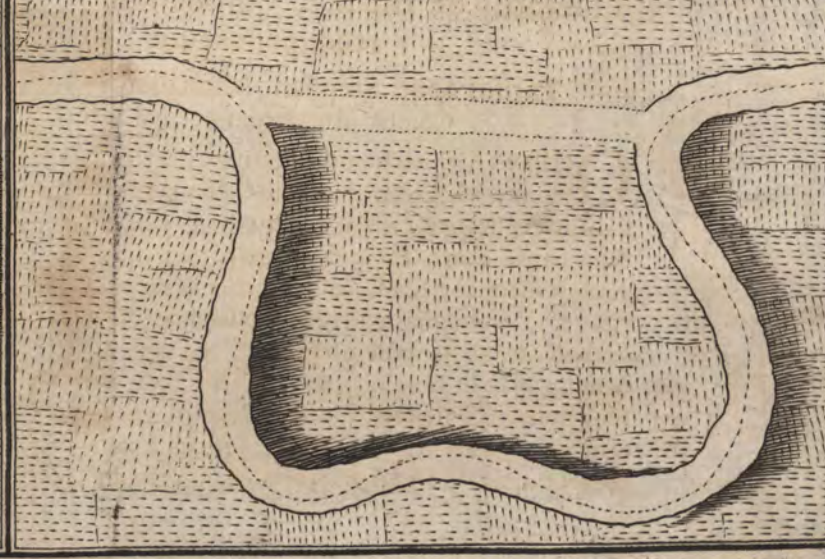
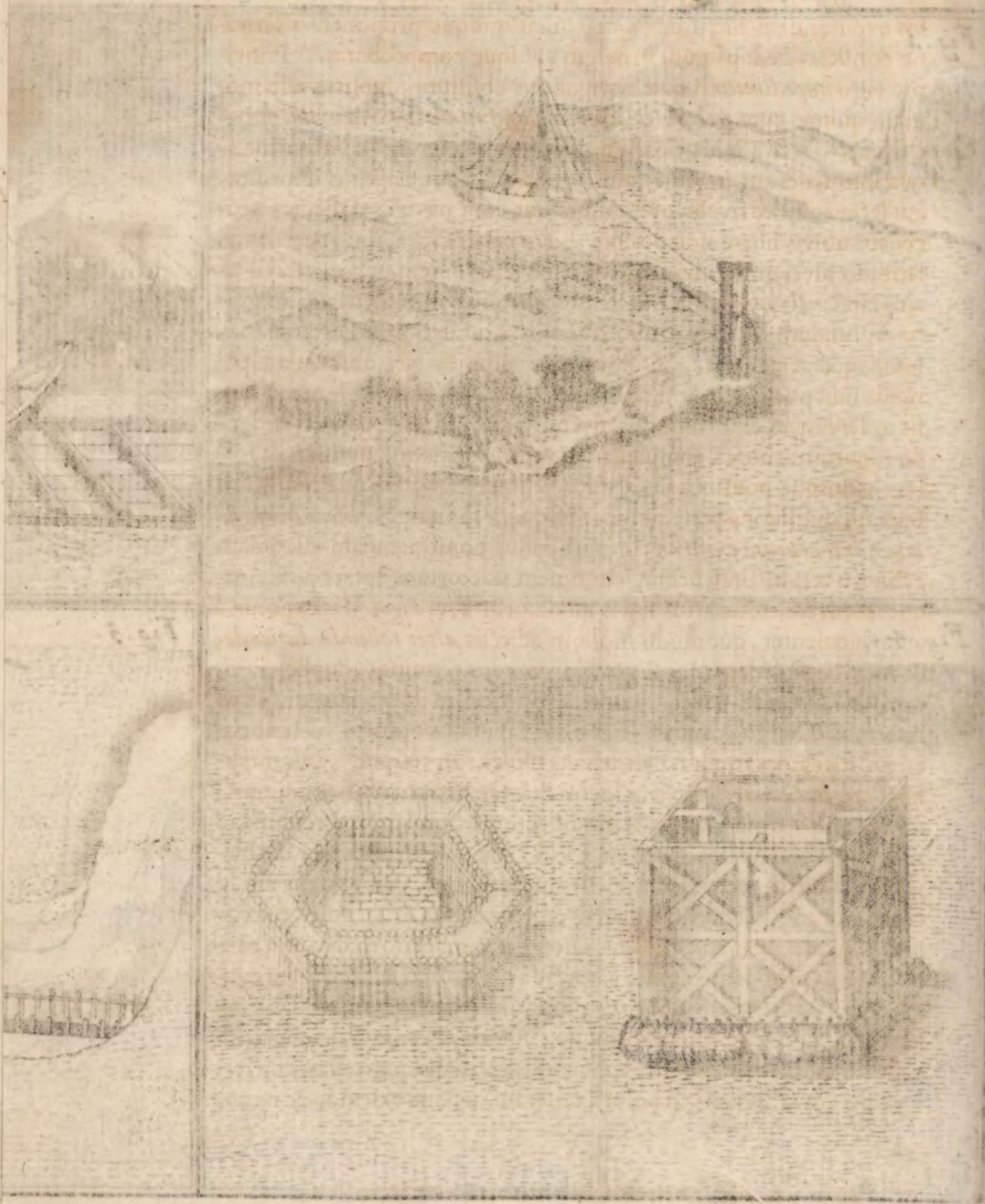

Fig. 6.

vis explicandam sibi sumsit, machinas quoque proponens non vane confictas, sed ipso usu in Belgio alibique comprobatas. Principio ergo *impedimenta*, quæ navigationi obsistunt, duplicia esse monet; quippe cum vel *in ipso alveo fluminis*, vel *extra eundem* occurrant. *Hæc* a mala riparum dispositione plerumque oriuntur, quæ inæquales aut angustæ nimis, arboribus aliisque rebus impeditæ, aut sectæ fossis & rivulis, ut homines aut equi navigia trahentes procedere ubivis libere non possint. *Illa* contra varii sunt generis, v.g. latitudo alvei nimia minuens aquarum altitudinem, præceps fluvii ex alto lapsus, scopuli cæci oppilantes alveum, pali moletrinarum gratia in fundum depacti, erosio riparum, exundatio, moles arenariæ, similiaque accidentia. Quibus autem modis hæc obstacula superanda sint, porro edocet doctissimus Auctor, & cum facile admodum sit tollere, quæ extra fluminis alveum morantur navigantes, cadendo nimirum arbores, complanando viam, dilatando angustias, & fossas rivulosque pontibus jungendo; reliqua, majorem quæ requirunt operam, sigillatim persequitur, postquam monuit, si *littus in angulum nimis acutum excurrat*, in apice ipsius constituendam esse pilam cylindro versatili instructam, cui funem tractorium aptare possis, atque ita cavere, ne ad littus navis allidatur. (Vid. Fig. 1.) Exponit enim luculenter, quomodo molibus adjectis *alvei tollenda latitudo*, & aquæ cursus inter angustiores coerendus terminos, duplici palorum serie in terram adacta, quibus rami arborum intertextuntur, spatio intermedio virgultorum fasciculis & lapidibus oppleto; describens etiam machinas, quibus pali depangi solent in terram. *Alvei inæqualitati & cataractis* medellæ loco adhibet vel pontem, flumini aut navi, cujus carina plana est, inædificatum, & palangis teretibus ad naves provolvendas instructum, (Vid. Fig. 2.) vel si nimia sit declivitas alvei, aquarum receptacula portis munita ligneis, quibus aqua modo cohibetur, modo emittitur, Batavis *Sluysen*, Gallis *Ecluses* dictæ; præcipue cum tales machinæ alios usus non contemnendos habeant, si modo ad latus profluentis constituantur, ne a rapido ejus cursu noxam concipiant. (Vid. Fig. 3.) Si rudem pontium aut scopuli facebant negotium, spatium hexagonum aut quadratum illa comprehendens, ab aquæ affluxu defendendum est machinis extructis, quas cistas (coffres) operarii vocare solent, ut post exantlatam aquam excindi ac removere

TAB. III.
Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

- TAB. III. veri possint; (Vid. Fig. 4.) aut si *pali* obstant, sunt evellendi. Cum autem *littora exedit amnis*, ad quæ alliditur suo flexu, extruere jubet alas in flumen procurrentes, quæ impetum ejus excipiant, efficiantque, ut ad latus oppositum aquæ profluant, & sabulum ibidem collectum secum abripiant, aut ipsa littora sepimento ex palis firmiter infixis vallare; (Vid. Fig. 5.) vel tandem *novum effodere alveum*, in quo, circuitu omisso, majori cum impetu aqua profluat. Qua quidem in re architecti peritia vel maxime spectari potest, qui non ichnographia solum fluminis & littorum, sed orthographia quoque, seu profilis aliquot instructus esse debet, solique quod perfodiendum est, naturam habere perspectam, sedulamque dare operam, ut utrumque ostium canalis novi rite disponatur; & illud quidem, per quod immittendum est flumen, eo in loco fiat, quo directe ac vi maxima pulsat littora, alterum vero, per quod emittendum est in alveum veterem, ita aperiatur, ut directe possit aqua in profluentem emanare, nec contra littora feratur. (Vid. fig. 6.) Ejusdem quoque est curare, ut si terra saxis abundet, novus alveus ad eam statim altitudinem, quam requirit, instrumento, quod vel aratrum vomere instructum, vel etiam rastrum navi affixum refert, excavetur. Porro de *inundationibus* agit Auctor, & si ventus a mari spirans eas concitaverit, receptacula a lateribus fluminis exstructa, in quæ exonerare se possint aquæ, unicum innuit esse remedium; si vero ab aliis causis oriantur, tollenda esse censet, quæ cursum aquarum sufflaminare possunt; præcipue vero efficiendum, ut si plures adsint pontes, aperturæ, per quas decurrendum amni, in singulis sint æquales, arcusque satis alti, ut licet intumescat aqua, non tamen in angustius cogatur spatium, ac super ripas effundatur. Præterea media quoque suggerit *expurgandi portus*, eosque reddendi profundiores, dum vel fluminum marisque aquæ obicibus retentæ, & præcipiti cursu, quando claræ sunt, emissæ avehant secum arenam collectam; vel (cum portus sunt in fluminum ostiis) non solum auferuntur omnia, quæ celeritatem perfluentis minuunt, sed alveus quoque sepe ex palis coagmentata in arcum cogitur prope ostium, majori ut amnis proruat impetu, nec multum limi deponat; vel tandem (quando novus canalus ad ostii latus effossus est) ala objecta flumini, qualis circa ingressum portus Trajani conspicitur, plus aquæ cogit deflectere in canalem, per eundemque celerius

rius prolabi, quam alias fieret. Cæterum quia successu temporis semper aliquid limi subsidit, ac per vices tolli debet, ne portum corumpat; hinc *machinas* describit Batavis hunc in finem usitatas, iisque tres alias conjungit, quarum prima ad exoneranda navigia conducit; secundæ ope trajici possunt sine remis velisque fluvii rapidissimi; tertiæ vero mediante, etiam sine remis velisque, adverso flumine tuto navigatur. Tandem coronidis loco modus describitur *demersas attollendi naves*, aut si id quidem alto in mari nimis sit difficile, *extrahendi merces* quibus navis onusta, passim quidem jam notus. In campana enim cuprea vir descendit, cadum pyrio repletum pulvere secum deferens, cui insertus tubus eodem fartus pulvere, sed altero sui extremo ope dolii vacui extra aquam prominens, quem ita disponit, ut accensus navigii tabulatum excutiat, ipseque denuo descendens ea, quæ extrahenda sunt, funibus demissis possit alligare.

HISTOIRE DE L' EDIT DE NANTES &c.

i. c.

Historia Ediæti Nannetensis, res memoratu maxime dignas, quæ in Gallia ante & post illius publicationem, usque ad ejusdem abrogationem contigerunt, complexa.

Tomus I.

Delfis, apud Adrianum Beman, 1693. in 4. maj.

Alph. 3. pl. 14.

Vastum hoc Opus, cujus nonnisi primum tomum nunc sistimus, tribus partibus absolvitur, quarum *prima* Ediæti Nannetensis ab Henrico IV conditi, *altera* ejusdem sub Ludovico XIII variis modis infracti, *tertia* Ediæti illius sub Ludovico XIV omnino abrogati Historia sic enarratur, ut simul satis ampla exhibeatur Apologia pro Reformatis in Gallia, adversus adversariorum criminationes. In Præfatione generali universo Operi præmissa, dignaque ut ab omnibus legatur, Auctor luculenter exponit tum causas, quibus ad componendam justo studio maximi momenti Historiam impulsus fuerit, tum rationem modumque, quem fuerit in ea elaboranda sectatus. Præfatio-

tionem hanc generalem alia excipit, quæ speciatim ad primum to-
mum pertinet, & præcipue Reformatorum Henrico IV regnante fa-
cta, tum quoad Reformatæ religioni fuit addictus, tum postquam ad
Romano-Catholicam ille religionem transiisset, tum post conditum
Nannetenſe Edictum, a cenſuris & animadverſionibus adverſario-
rum vindicat. Historia ipſa primo hoc tomo comprehenſa, a pri-
mo reformationis in Gallia exortu natisque inde bellis civilibus, ad
Henrici IV usque obitum pertexitur; quod ad rectum de Edicti Nan-
netenſis juſticia & robore ferendum judicium, & turbarum inteſti-
narum originem ac progreſſum paulo altius repeti, & iſtorum in pri-
mis temporum, quibus Edictum ſub incude quaſi fuit, ſtatum, quæ-
que partium vires, ac animorum qui motus fuerint, accuratius noſſe,
neceſſarium Auctor arbitraretur. Nobis ire per ſingula, ampliſſi-
mamque hiftoriam compendio exhibere, tantamque rerum varia-
tem paucas intra pagellas, nullo Lectoris fructu, coercere non lubet.
Quin potius in arcem totius rei ingrediemur, cumque præcipua pro-
ximis abhinc annis de eo contentio fuerit, & hodieque agitur, num
Nannetenſe Edictum ab hodierno Galliarum Rege revocari jure po-
tuerit, ex Obſervationibus politicis, ab Auctore libro VII tomi hujus
primi propoſitis & Hiſtoriæ ſuæ ſuperſtructis, quædam delibabimus,
quæ circa graviſſimam hanc quæſtionem haud perfunctorie expendi
merentur.

Tria evincenda doctiſſimus Auctor ſuſcipit, Edicti Nanneten-
ſis utilitatem, juſticiam, irrevocabilitatem. Quantum ad UTILI-
TATEM, conſiderari jubet tum miſerandum Gallia ſtatum & ca-
lamitates extremas, ex quibus per Edictum hoc fuerit erepta, tum
proſperitatem omniſigenam, qua gaviſa ſit, quamdiu Edicto qualis-
cunque conſtitit auctoritas. Civilium ait bellorum mala nemini
ignorari: ea autem longe maxima atque atrociffima Galliam exper-
tam fuiſſe, continuatis tanto tempore inteſtinis concertationibus, &
quorum immune nullum mortalium genus, imo neque Clerus, ne-
que Reges ipſi expertes fuerint, regno jam exitio ſuo proxime admo-
to. Viciffim poſtquam per Edictum Nannetenſe pax & tranquillitas
reſtituta eſſet, dici non poſſe, quam brevi ſpatio cuncta meliorem
faciem induerint, reſlorueritque Gallia; ut magis ſalutaris Regno
lex a nullo unquam Regum fuerit conſtituta. Equidem non deeſſe,
quæ

qui clamitent, ſublato malo uno, natum fuiſſe per conceſſam Refor-
matis religionis libertatem aliud, idque forte majus; diverſitate enim
religionis mire deformari rempublicam & immortalibus exponi fa-
ctionibus: ſed adverſus hos facile evinci, nihil exinde ſocietati ci-
vili metuendum, modo tolerantia mutua legibus publicis & jure cuiq;
parti æqualiter conſtituto muniaſtur; quemadmodum paterfamilias li-
beros ſervosque ſuos, eſi ingenio & temperamenti indole, vitæque
inſtituto multum diverſos, legum œconomicarum prudenter ſanci-
tarum auctoritate facile in officio contineat. Gallia ipſi intra annos
quingenta, quibus utcunque Reformati fuerint tolerati, non ob-
ſtiſſe religionum diverſitatem, quominus & domi tranquillitate
frueretur, & ad formidandam toti Europæ potentiam aſurgeret.
Quod ſi in admittendis religionibus diverſis circumſpecte agendum,
Reformatam certe ſine periculo admitti poſſe, cum, ſi vel maxime,
non agnoſcatur ex omni parte pura, citra calumniam tamen nec do-
gmata ejus ullius impietatis, nec diſciplina ſeditionis queat argui.

Ad JUSTICIAM Edicti comprobendam progreſſus Auctor,
juſtum utique contendit fuiſſe, ut peſtes iſtæ humani generis, crude-
litas & perfidia, quibus Catholici tanto tempore oppreſſum Refor-
matis quo jure quæve injuria, incaſſum tamen, iverint, tandem ali-
quando deponerentur, ſuccederentque amor & ſincera fides; utque
conſcientiæ ſuæ ductum ſequi permetteretur iis, qui ſub alienæ obſe-
quium redigi tantis moliminibus non potuerant. Juſtum fuiſſe, ut
Reformati, cum longe utiliſſimam operam Regno præſtiſſent, &
Henrico quidem III Regi legitimo adverſus maximam rebellium Ca-
tholicorum ſubditorum partem ſuppeditas bona fide tuliffent, Henri-
co autem IV coronam ipſam, everſis Hiſpanicæ factionis & ſacræ,
quam vocabant, Ligæ molitionibus, aſſeruiſſent, horum ſuorum me-
ritorum capeſſerent præmia; ea minimum, quæ æquo eoſdem cum
Catholicis jure, parique ſecuritate frui paterentur. Quod ſi enim
Principes fidorum ſervorum operam iis remunerari beneficiis ſole-
ant, quæ ſubditis promiſcue non debentur: multo magis juſtum
fuiſſe, ut Reformatorum ſervitiis ea tribuerentur, quæ ſubditorum
negabantur nemini. Utrique tantum abeſſe, ut Reformatis præro-
gativa quædam præ aliis Regni incolis acceſſerit, ut ea potius, quæ
conceſſa ſunt, ſuis fuerint limitibus circumſcripta, & ſi verum dicen-
dum

dum est, non tam donata, quam relicta & servata, ipso nimirum, nativitate jure acquisita. Multo minus quicquam detractum Catholicis fuisse; quin ita potius eorum prospectum juribus, ut justam conquerendi causam plane nullam habuerint.

Utilitate & justitia Edicti hunc in modum asserta, IRREVOCABILITATEM quidem ejus ultro consequi Auctor existimat. Ad eam tamen liquidius evincendam, provocat porro ad *Edictum ipsum*, quod disertis verbis *perpetuum ac irrevocabile* vocetur, cumque nihil injusti, inhumani aut inhonesti in sinu foveat, nec a mera Principis gratia fuerit profectum, sed post multorum annorum maturam deliberationem & negotiationes utrinque institutas solennissime sancitum, revera perpetuum & irrevocabile censeari debeat. Provocat ad Edicti *materiam*, seu libertatem conscientiae, seu securitatem publicam, de quibus duobus in primis cautum in eo Reformatis deprehenditur, respexeris. Conscientiae libertate nihil naturae ipsi convenientius: a solo eam Numine Divino pendere, neque cogi ulla vi humana posse: ab iis, qui conscientiae vim inferunt, nihil effici aliud, quam ut vel innocuos homines diris cruciatibus affligant atque enecent, vel ut ad hypocrisin eos adigant, oreque compellant profiteri, quod toto pectore abominantur. Securitatem vero subditis praestari, eo magis aequum esse, quia ejus causa in societates civiles coire, communique imperio se subicere homines sustinuerunt. Provocat denique Auctor ad Edicti *formam*, quae omnino proprie sic dictae conventionis characterem contineat. Generatim monet Edicta, quibus imperantes subditis protectionem pollicentur, pactorum instar obtinere, cum non nisi repetitionem ac instaurationem originalis illius & fundamentalis, seu expressi, seu taciti pacti contineant, quo homines protectionem ac securitatem stipulati, se ac opes suas summo Magistratui subiciant, & ex quo omnis imperantium potestas resultet. Speciatim Nannetense Edictum pro transactione reputandum, quod omnia ei insint, quae ad pacti proprie dicti substantiam pertinent, tamen sub Edicti titulo fuerit promulgatum. Ipsos Adversarios fateri, aliquot annorum negotiationes & tractatus intercesse, antequam fuerit conventum. Historiam omnem designare partes diversa praetendentes, per legatos utrinque missos de rebus

arduis

arduis conferentes, disceptantes, tandemque post justam deliberationem, bona fide, procul fraude ac violentia, transigentes.

Cum vero in hoc totius controversiae cardo velut versetur, distinctius procedi, & pacem hanc duplici respectu expendi Auctor cupit: tum prout inter Regem Henricum IV. & subditos ejus Reformatam religionem professos; tum prout inter Catholicos & Reformatos Regni incolas, disidia sua Rege arbitro componentes, intercescit. Priori respectu monet 1) Reformatos per viginti fere annos fortunas vitamque suam pro Rege adversus hostes ejus exposuisse. 2) armatos eosdem fuisse pro conservatione sui contra factionem, a qua tam longo tempore inique & crudeliter fuerint habiti. Itaque pacem ista Regem partim remuneratum fuisse fide Reformatorum servitia; partim adversus implacabiles hostes praestitisse securitatem, sed quam ipsimet armis sibi ac fortitudine sua praestare potuissent: ut adeo Reformati quodammodo arma sua in manus regias deposuerint, cum vicissim Rex ad defendendos eos fidem suam obstrinxisset. Si objicias, non dici posse Reformatos arma exuisse, qui tot urbes operibus ac praesidio munitas in potestate retinuerint; respondet Auctor, eas non nisi pignoris suo tempore restituendi rationem habuisse, quale pacisci sibi Reformati summo jure potuerint, nondum ita firmata Regis auctoritate, quin metuendum esset, ne a factiosis, in quorum velut potestate fuerit, vel invitatus ad vim novam Reformatis inferendam compelleretur. Id unum forte speciosius opponi posse, quod pacta inter Regem & subditos iniri nequeant: seu quod imperantium erga sibi subiectos obligatio non nisi ab eorum gratia vim nanciscatur; seu quod ipsa inter eos inaequalitas conventionibus locum non concedat, quarum aequalis sit ex utraque parte obligatio. Sed utrumque falsum esse Auctor contendit, ejusque generis dogmata non nisi iis probari, qui politicam auctoritatem in tyrannidem ament convertere. Deum ipsum, cujus in his terris imaginem referant imperantes, sed cujus in hoc universum potestas infinitis modis major sit, quam imperantium etiam in rebus publicis mere despotis in subditos, non dedignari pacta cum mortalibus, neque unquam ea sub eminentiae praetextu eludere. Tanto minus Principum dignitatem prohibere, quin pacisci cum inferioribus possint, aut ad servanda pacta obstringantur. Quin & superesse in-

ter imperantes & subditos æqualitatem quandam, eam minimum, quæ ad pacti validitatem sufficiat, iusticiæ nimirum, æquitatis ac bonæ fidei debitum, quo utrique tenentur. In civilibus motibus rebelles ipsos, quorum arma iniusta sint, capaces censi tractatum cum superioribus suis ineundorum: itaque facultatem illam fidis subditis minime negandam. Quod si unquam subjectis fas fuerit per transactionem quicquam ab imperantibus impetrandi: utique Reformatos, quæcunque indulta iis in Edicto Nannetensi fuere, summo jure fuisse consecutos. Quod postquam uberius ex illorum temporum historia Auctor comprobasset, concludit tandem, transegisse per Edictum Nannetense Henricum IV cum Reformatis, partim tanquam caput alterius in Regno factionis, Catholicorum puta, quorum partes cum religione ipsa susceperat, partim tanquam Regem. Priori respectu, quin pactum verum validumque censi debeat, dubitari non posse: posteriori respectu potuisse Henricum disidiis inter subditos ita moderari, ut partem unam ab altera opprimi non pateretur, sed controversias, cum cognitione causæ, tanquam iudex & arbiter legitimus decideret, latamque sententiam auctoritate sua tueretur.

Atque ita ad alterum caput Auctor delabitur, quo Edictum rationem habuit conventionis inter Catholicos & Reformatos initæ, Rege iudicis personam sustinente. Partium utique loco Catholicos & Reformatos fuisse, quorum disidia sopita per Edictum fuerint. Regem ut iudicem spectandum, cujus auctoritate fuerint composita. Factam vero decisionem cum cognitione causæ, quod utriusque partis prætensiones probe sibi cognitæ diligenti studio Rex expendere. Nec difficulter partium consensum, quodque Regis se arbitrio submiserint, ex Historia evinci posse. De Reformatis non dubitandum, qui pro executione Edicti maximopere laborarint: nec minus consensisse tandem Catholicos, tametsi postulatis adversæ partis multum diuque obstiterint. Religioni Catholicæ consultum, hos ivisse, ejusque in certis locis instaurationem petiisse: exercitium Reformatæ religionis non sublatum, sed limitatum voluisse. Neque vero iudicem competentem alium, præter Regem, in Regno fuisse, qui Edicto concordiam inter subditos stabiliverit, eique auctoritate sua inviolabilitatem conciliaverit.

Itaque de Henrico IV quidem, quod revocare Edictum non
po-

potuerit, facile habiturus Auctor est consentientes quam plurimos. Sed altioris indaginis quæstio superest, annon aboleri potuerit a successoribus, mutata rerum facie, & temporum circumstantiarumque aliarum ratione diversum suadente. Eam vero alibi a se discutiendam Auctor monet, in antecessum tamen obiterque observans, successores ubi prædecessorum facta rata habent, pari cum iis obligatione teneri: neque mutatum rerum statum censi debere, ubi eadem durat humanitatis & iusticiæ ratio; ubi utilitas eadem persistit; ubi partes, quibus consultum fuerat, extinctæ non sunt, nec acquisito jure per delictum exciderunt.

Postremo objectionibus, quibus oppugnari Edictum ab adversariis consuevit, breviter Auctor occurrit, quæ huc fere redeunt: Catholicorum præcipuos vocatos non fuisse; non auditum supremum Regni Senatuum, quem Parlamentum vocant; Clero jura sua, ut par erat, repræsentare non fuisse integrum; denique Pontificis Romani consensu Edictum non fuisse munitum. Respondet Auctor, si vera hæc omnia esse concedatur, nullius ea tamen futura momenti, cum solennitatis defectus contractibus iusticiæ & necessitate ipsa subnixis præjudicio esse non debeat. Gesta omnia in Europæ conspectu fuisse: multo minus Clerum aut Parlamentum latere potuisse, quæ in Gallia publice cum Reformatis fuere actitata. Itaque si non intercesserint, affectata id negligentia & ignorantia malæ fidei tribuendum. Sed & falsa esse, quæ obijciuntur. Parlamentum enim omnino intercessisse, re adhuc integra, & antequam Edictum vim judicati nactum esset: intercessisse per Delegatos a Rege benigne & sufficienter auditos: discussas iusto studio ejus oppositiones: quin & ad ejus instantiam mutata haud pauca in Edicti formula fuisse, antequam in tabulas publicas referretur. Intercessisse autem Clerum etiam, & præter exemptiones & gratias quamplurimas, obtinuisse, ut articuli quidam Edicti immutarentur; tametsi non omnibus postulatis suis Regem habuerit annuentem. Pontificem ipsum consensum præbuisse, qualis quidem requiri ab eo potuerit. Perspectam certe eum habuisse totius negotiationis seriem, nec Regem cum in Ecclesiæ Catholicæ gremium recipi desideraret, ad evertendos Reformatos obstrinxisse, multo minus postulasse unquam (tametsi Concilii Tridentini decretorum publicationem in Gallia, & Jesuitarum restitutionem omnibus modis procuratam cuperet) ut Nannetense Edictum abrogaretur. MAR-

MARCELLI CALÆ, JCTI NEAPOLITANI,*de Articulandi & Probandi Modo, de Privile-**giis item variandi & eligendi forum Tractatus.*

Francof. & Lipsiæ apud Joh. Christoph. Weidnerum, 1693.

in 4. Alph. 3. pl. 3.

Seculum fere lapsum est, ex quo Opus hoc Germaniæ jam innotuit, Francofurti nimirum ad Mœnum & Spira Nemetum anno 1598 editum. Itaque cum tanto tempore versatum fuerit Eruditorum manibus, non nisi nova hæc illius editio indicanda fuit, in eorum gratiam, qui ætatis illius Jctorum lucubrationes non dedignantur, & quantum ad argumentum ipsum attinet, in compendio legere cupiunt, quæ a *Mascardo* fufius traduntur, adornata. Sed de hoc legenda, quæ novæ huic editioni accessit, *Jo. Henrici Bergeri*, Jcti & in illustri Academia Vitembergenfi Pandectarum Professoris celeberrimi, doctissima Præfatio.

JACOBI DÖPLERI, Gräfl. Schwarzbürgischen Hoff-und Cammer-Raths/Schauplag derer Leibes-und Lebens-Straffen / welche vor alters und heute zu tage gebräuchlich re.

id est,

Jacobi Döpleri, Consiliarii Schwarzburgici, Theatrum poenarum, suppliciorum & executionum criminalium, apud varias æque olim gentes usitatarum, ac hodiernum per universum terrarum orbem receptarum.

Sondershusæ, sumtibus Auctoris, 1693. in 4.

Constat alph. 6. plag. 12.

In irrogatione poenarum, earumque justitia, præcipuam & difficillimam studii juridici partem consistere, majoremque in criminali quam civili processu circumspeditionem & prudentiam adhibendam esse, vel inde apparet, quod corporis & vitæ major quam fortunarum habeatur ratio, ac perditas opes aliunde quis iterum acqui-

acquirere, vitam autem amissam nemo recuperare queat, indeque nullam de vitæ hominis deliberationem & cunctationem nimis longam esse Juvenalis existimet. Quorum igitur arbitrio capita hominum commissa sunt, & qui de vitæ eorum sententias pronunciant, recte agunt, si vel in condendo jure, vel respondendo, aliarum simul gentium mores in consiliū adhibent, & qua ratione delicta ea plectant, expendunt. Quo nomine utilis labor est Auctoris, qui omnium populorum poenas, delictis quas irrogarunt, ex veteribus & novis scriptoribus excerpfit, universum inquisitorium processum, jucunda historiarum adspersione distinctum, judiciorumque ordinem apud varias gentes usitatum, descripsit, responsa etiam dicasteriorum criminalia haud vulgaria adjecit; ita ut ii, qui jurisdictioni exercendæ præfecti sunt, actuarii item & ad tribunalia pertinentes alii, discere possint, quod ex usu sit ipsis, & aliis gentibus usu vel olim venerit, vel adhuc veniat. Nam & veterum Græcorum Romanorumque leges & ritus attulit; & barbararum gentium, Asiaticarum & Americanarum, in poenis irrogandis consuetudines & decreta exposuit, jucunda non minus lectu quam utilia. Cum autem poenæ aliæ corpus modo vel existimationem affligant, aliæ vitæ ipsa hominem privent; de istis modo in volumine hoc egit, mortem inferentes in alio expositurus. Ergo postquam de judiciis & eorum constitutione, præfectis, scabinis, actuariis, ministris, executoribus, sex prioribus capitibus disseruisset; de suppliciorum locis, carceribus, latomiis & ergastulis septem sequentibus multa tradit. Novem autem & quadraginta capita variis suppliciorum generibus describendis impendit: quorum quædā ignominiam saltem aut modicam corporis afflictionem inferunt; ut aulicæ illæ in culinis castigationes, Hispanici pallii, quod vocant, injectiones, ridicularum galearum impositiones, venatorio cultro quæ peraguntur castigationes, in catastis quæ fiunt fustigationes, collocationes in lapidem quem vituperii vocant, corollæ stramineæ gestationes, deductiones cum tympano, furca, confinatio, exilium, deportatio in insulam, detrusio in monasterium, interdictio aquæ & ignis, damnatio ad triremes, catamidiatio, mitra impositio, ad corbem & ad speculū actio, nominis ad patibulum vel tabulam atratam, in ve librum nigrum aut rubrum inscriptio, pileorum viridum flavorumque, aut ejus qui Sambenito Italis appellatur gestatio, equitatio super asinum

M

verso

verso ad caudam vultu, palinodia, oris proprii percussio, expositio ad palum aut in numellis, sub jugum missio, clavium in sepulcrum impositio, temporaria vel perpetua relegatio: quædam corpori dolo-rem graviorem inferunt, ut fustigatio, tratto di corda, stigmati in-stitutio: quædam parte corporis fontes privant, ut oculorum privatio, narium, aurium, labiorum, linguæ, mammarum, digitorum, polli- cum, manuum, testiculorum, genitalium, pedum, capillorum bar- bæque resectio, dentium excussio & malarum fractio, lumbifragium, *ῥαφιδωσις & παρθιλμός*, crurifragium, plantarum in pedibus in- cissio. De *κυνόφορῳ* etiam nonnulla addit, & degradatione eorum, qui extremo supplicio afficiuntur, ex scriptoribus variis depromta, inque sua capita haud inconcinno ordine digesta, ut non magis juri- dici quam historici operis nomen hic liber mereri censendus sit, & o- ptandum, ut alter tomus, qui supremorum suppliciorum notitiam tradet, publicam quoque lucem adspiciat.

*DISQUISITIO MODESTA AC PLACI-
da de Efficacia & Utilitate Baptismi in electis fœ-
deratorum infantibus, autore Hermanno Witsio, Professore
Theologo & Ecclesiaste Ulmjectino.*

Ultrajecti, apud Guil. van de Water, A. 1693. in 12.
plag. 6.

Non infrequens est eruditissimi Witsii in Actis hisce nostris men- tio, variaque passim ingenii ipsius monumenta jamtum exhibui- mus. Hoc autem, quod jam recensemus, opusculum ea occasione ab ipso conscriptum est, quod ex suæ religionis sociis quosdam emer- sisse cognosceret, qui Baptismi efficaciam, contra doctrinam Refor- matis alias probatam, extendere multum ac augere allaboraverint. Hinc ut priscam Ecclesiarum suarum professionem vindicet, ita pro- cedit in quæstione hac excutienda, ut ante omnia evincat, quod sit hæc insignis prærogativa infantium ex iis parentibus prognatorum, quos salutaris fœderis sui communione supremum Numen dignatum fuerit, ut eos omnes tanquam electos intueri possimus, donec prove- ctiores facti contrariis se indiciis prodiderint; id quod e dicto Apo- stoli

stoli 1. Cor. VII, 14. declarat. Atque hanc fœderalem sanctitatem suf- ficere ait parentibus, ut infantes suos ad sacrum Baptismi lavacrum offerant; sufficere eam non minus ephoris Ecclesiæ, ut eosdem ob- lutos mystici fontis aqua tingant, tametsi omnis efficacia omnisque utilitas salutaris Pædobaptismi in electis solum postea quaerenda sit. Quamobrem prolixius impugnat sententiam, quæ omnibus rite ba- ptizatis regenerationem & justificationem significari, obsignari, imo & conferri statuit. Propius vero ad id, quod rei caput est, accedens, cum ex ipsius mente Baptismi efficacia generatim in bonorum fœde- raliū significatione & obsignatione sita sit, inquit primum in bo- na, quibus obsignandis inservire dicatur Baptismus, & ea in commu- nione cum Christo, in peccati ablutione, in regeneratione, tandem- que in felici emersione ex omnibus hujus vitæ calamitatibus, & ipsa adeo gloriosa resurrectione absolvi asserit. Istorum præterea ad Ba- ptismum ordinem hunc constituendum sibi met videri affirmat, ut, quæ de superandis calamitatibus & de beata resurrectione dixerat, in futurum ibi obsignentur, ipsa vero communio cum Christo in ele- ctis infantibus Baptismum antecedit, eique ut fundamentum substru- atur, id quod non minus etiam de remissione peccati originalis ad hunc modum pronunciandum veniat. Quod vero ad regenera- tionem attinet, Deo non modo liberum esse ait regenerationis gra- tiam conferre electis infantibus ante Baptismi usum, sed & credibile, quod ordinarie id ita præstet. Aliorum contra opinionem, quod in- fantes in futuram sanctificationem baptizentur, refellit, ac præcipue Amyraldi hanc defendentis rationes examinat, quem, quod infantes præsentis regenerationis incapaces dixisset, exemplo Johannis Bapti- stæ in utero matris jam sanctificati redarguit. Inde iis, qui in ipsa Baptismi administratione infantibus concedi regenerationem statu- unt, multum adversatur, & distinctionem format inter geminam re- generationem ac justificationem, quarum alteram realem, alteram sacramentalem nuncupat. Illam in ipsis electorum animis locum habere, hanc autem istius modo declarationem obsignationemque & professionem in usu Sacramenti esse dicit; quæ si accurate obser- ventur, omnibus iis satisfaciant, qui ex ejusmodi Scripturæ dictis, in quibus Baptismo servari, abluī, & a peccatis mundari dicamur, ex iis itē nominibus, quibus Baptismus ipse vocetur lavacrum regenerationis

ac renovationis Spiritus Sancti, sententiā adversam roborare annuntiantur, cum ubique non prior illa, sed posterior, intelligenda sit; prout & nonnullos e Patribus, speciatim Chrysostomum ac Basilium M. Baptisimum regenerationis typum ac symbolum nuncupasse notat; nec obstare Liturgiam Gallicanam, cujus mentem ex Petri Molinæ & Jo. Calvinii circa hoc negotium dogmatibus, & ipso Liturgiæ contextu clariorem efficere conatur. Tandem confirmationis efficaciam non realem atque physicam, sed moralem eo tantum sensu facit, quod gratiam minime producat aut efficiat, sed solum obsignet ac significet; tametsi negandum haud sit, hanc aliquam rei significatæ exhibitionem in se complecti, verum nonnisi talem, quæ cum Sacramentorum natura conveniat, nec usu, quem simul exponit, destituitur. Utut igitur Lutherani secus doceant, & ab his parum hac in parte recedat Ludovicus le Blanc & Petrus Jurius, ipse tamen in hoc postremo potissimum oppugnando pergit, & dicta Ephes. V, 25, 26. Tit. III, 5, 1. Pet. III, 21. &c. ad quæ Jurius provocat, in suam mentem explicare studet. Patres ad istum modum scribentes aut erroris ingenue insimulandos, aut benigna interpretatione juvandos esse censet. Jurio Burmannum opponit. Praxin Ecclesiæ, quæ Baptisimum ad certa tempora alligavit, multum huc facere opinatur, cum, si ea tantam Baptismi credidisset efficaciam, non certe circa statos dies in Sacramenti hujus administratione observandos decretum istiusmodi conditura fuisset, quod hoc pacto durum valde & iniquum, quinimo tyrannicum impiumque ac sacrilegum dici mereretur, quandoquidem apud infantes non paucos cum extremo privationis periculo conjunctum videri posset. Sed & plura, quibus hæc opinio laboret, incommoda commemorat, hisque omnibus hac ratione deductis sollicitè monet, cum ita in modo saltim operandi atque tempore dissensus aliquis obveniat, non esse illum tanti momenti, ut ea propter parti alteri hæreseos dica impingi, vel Ecclesiæ pax turbari queat. Pontificiis autem non suppetere, quod propter isthanc discrepantiam in damnum Reformatorum urgeant, cum ipsi certe quoad præsentem quæstionem multo inter se magis dissidere deprehendantur. Tandem de consensu thesum suarum cum celeberrimi Claudii epistola, quæ est in posthumis illius decima septima, impense sibi gratulatur.

ADAMI

ADAMI RECHENBERGI, IN ACAD.
Lips. P.P. *Lineamenta Philosophiæ Civilis.*

Lipsiæ, apud Jo. Heinichen Hæredes, 1693. in 12.
Constant plag. 12.

Cum Civilis Philosophiæ duæ præcipue partes sint, quarum una de vita honeste transigenda, altera de statu reipublicæ agit; Auctor hujus libelli clarissimus in prima ejus parte, cum varios ante modos tractandi moralem disciplinam exposuisset, summam Aristotelis Ethicæ primum, deinde Stoicorum tradit; simul doctrinam de affectibus, quos circa inprimis in suis decretis & præceptis Stoici occurrant, paulo fufius exsequens. Hinc vero officia hominum, juxta triplicem obligationis humanæ objectum, illustrem Pufendorffium secutus, ex lege naturæ succincte describit; iisque traditis, de decoro in conversatione sociali servando, capite peculiari agit. Hujus tractationis suæ causam in præfatione ipse reddit. Inde ad alteram libelli partem digressus, doctrinam politicam in duas partes scindit: in priori, de origine, indole civitatis, itemque diversis formis ac juribus imperii, nec non officio tam imperantium, quam parentium in universum tractat. In altera parte Politices, quippe speciali, statum Imperii Romano-Germanici inde ab origine delineat, ea, quæ vulgo Juris publici nomine veniunt, in epitomen redigens, ut tirones civilis prudentiæ habeant, unde ad altiora, sine confusione, in hoc disciplinæ genere proficere possint.

GODOFREDI KIRCHII CALENDARIUM
cœleste novum.

Non semel sagacissimi hujus Astronomi solertiæ in Actis hisce, cum laude meminimus. Nec reticenda nobis impræsentiarum est ejus opera, quam in concinnanda nova Calendarii forma, ab hac tenus usitatarum, Julianæ & Gregorianæ, defectibus immuni, & motibus luminarium exacte consentiente, quam diligentissime collocavit. Cum enim orbe Christiano indignum reputaret, temporum computum Judæis, circa res Astronomicas tantopere alias caligantibus,

M 3.

bus,

bus, exactius constare, atque nobis, in tanta sideralis scientiæ luce, hodie versantibus: studiose consultis luminarium motibus, & anni civilis rationibus ad eosdem dextre accommodatis, *Novum Calendarium Astronomicum* adornavit, quod cælo examussim conveniret, nec ulla posterorum temporum correctione indigeret. Calendarium vero hoc suum a cyclorum involucris (quibus negotium hoc pro eo ac decet perfici non posse, ipsi eorum autores confessi sunt.) ad calculum Astronomicum revocavit, eumque difficultatibus, quibus juxta receptas methodos involvitur, compendiis a se excogitatis ita expedit, ut ad consummationem ejus nihil sibi videatur reliqui. Nec dubitavit ejus aliquem gustum anno 1678 & 1693 in Calendariis Christiano-Judæo-Turcicis, qualia quotannis edit, publico præbere, eorumque, quorum hæc scire interest, vel accendere cupiditatem, vel judicium provocare. Anni ratio longe *Autori* facilior, & intercalatio commodior, ac quæcunque alia hucusque proposita. Hujus enim periodus perpetua est 128 annorum, inter quos Bissexiles sunt 31; intercalatione octava, 16ta, 24ta & 31ma in quintum a priori annum incidente, cæteris quarto quoque iteratis. Paschalis autem computi rationem, tum tabulis ad eundem necessariis, tum propositis aliquibus exemplis, in memoratorum Calendariorum posteriore exposuit. Speramusque eum, ubi laborem studiumque suum, præsertim Eruditis, acceptum deprehenderit, non gravate accuratam hujus inventi sui descriptionem propediem publicaturum.

LE DICTIONNAIRE CHRETIEN.

i. e.

Lexicon Christianum.

Parisiis apud E. Iosser, & Bruxellis apud L. Marchand,
A. 1693. in 8. Alph. 2. plag. 9.

Nihil est in rebus creatis, quod non meditationum sacrarum materiam præbeat, seu in Divini Numinis notitiam deduci, seu de moribus Christiano homine dignis instrui cupiamus. Quod cum reputaret animo præsentis libri Autor, rerum naturalium sat magnum, & ordine quidem alphabetico (unde *Lexici* titulus) contexuit catalogum,

logum, & quomodo illæ tum Spiritui S. in sacris literis, tum sanctis Patribus, ad salutaria dogmata per emblemata & figuras lectorum animis instillanda inservierint, declaravit. Quod Opus uti commendari omnibus meretur; ita imprimis usui esse iis poterit, qui ad populum verba facturi norunt, quantam in commovendis auditorum animis vim habeant similia & parabolæ rite & cum judicio adhibita.

SCHAT-KAMMER DER ZINNE-BEELDEN en Voor-beelden.

i. e.

Hieroglyphicorum & Emblematum sacrorum
Thesaurus, ordine alphabetico adornatus ab
Henrico Grænevvegen.

Hagæ Comitum, apud Meinardum Uytverf, 1693. in 4.
Alph. 1. pl. 22.

Quod operose satis ac studiose admodum Gallico idiomate præstitit recensiti jamjam Operis Auctor: idem Belgico idiomate, nec infeliciter tentavit *Henricus Grænevvegen*, Verbi Divini apud Enckhusanos in Hollandia Minister non incelebris. Cum enim optari a multis intellexisset, ut Systema aliquod Emblematicum, seu *Lexicon Hieroglyphicum* extaret, in quo typorum & dictionum metaphoricarum ratio exponeretur, tali adornando impigre se accinxit. Sed hic quidem opus imperfectum reliquit, nonnisi ad literam Alphabeti F perductum, facili tamen negotio ex altero illo Gallico continuandum ac supplendum. Primum enim, cum *Balthasaris Beckeri* decantatissimum illud Opus, quod sub *Mundi Fascinati* titulo editum tantas in Belgio turbas dedit, in lucem prodiiisset, suarum quoque partium duxit, orthodoxam de Spiritibus eorumque vi doctrinam adversus paradoxa dogmata Beckeri asserere, adeoque seposito tantisper *Lexico* suo Emblematico, opus aliud Beckero oppositum, sub titulo: *Pneumatica, of te Leere van de Geesten*, i. e. *Doctrina de Spiritibus*, composuit. Tametsi vero, postquam absolvisset hoc & publicasset, pristinum in *Lexico* illo adornando laborem resumpserit, quo-

quominus tamen ad umbilicum perduceret, morte interveniente fuit præpeditus.

HISTOIRE DE HENRI II, ET DE FRANÇOIS II. &c.

i. e.

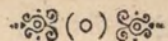
Historia Henrici II & Francisci II Franciæ

Regum, auctore Varillasio.

Amstelod. apud Abr. Wolfgang, 1693. 12. Alph. 2.

Varillasii, Historiographi Gallici celeberrimi, frequens in Actis huiusce mentio occurrit, ut repeti hoc loco necesse non sit, quæ vel ad laudem ejus spectant, vel in commentariis ejus historicis desiderata a multis fuere. Morem pristinum in præsentis quoque Opere eum tenuisse Lector facile deprehendet, cujus etiam judicio relinquere malumus quam definire ipsi, num in omnibus fidem mereatur, ingentibus licet manuscriptorum monumentorum, ad quæ in Commonitione Historiæ ipsi præfixa provocat, voluminibus instructus. Historia etiam rerum, quæ in Regum horum tempora inciderunt, tam ampla est, ut in compendium redigi non queat. Unum est quod dissimulare non possumus, iniquiorem se Varillasium præbuisse, quam par erat, *Mauricio* Electori ac Duci Saxonæ, cujus actiones acerbe perstringit. Sed tanti Herois vindicias, facillimo quidem negotio adornandas, aliis relinquimus. Non exactam tamen rerum Germanicarum notitiam Auctori fuisse, vel hinc patet, quod in Commonitione (*Avertissement*) supra dicta, *Mauricium* summæ ingratitude accusaturus memorat, apanagio eum gavisum fuisse ab Electore Johanne Frederico liberaliter constituto, (*il avoit tiré de lui les moins de subsister en Cadet de Maison Souveraine*;) item quod Villacum, quo Carolus V Imperator a *Mauricio* tantum non oppressus Oeniponte fugit, urbem vocat Venetis subjectam. Nam *Mauricius* ditiones suas a Majoribus acceptas, proprio nomine, & pleno, quam vocant, superioritatis territorialis jure administravit. Villacum vero urbs est Carinthiæ, non Venetis, sed Episcopo Bambergensi, sub

Domus Austriacæ seu protectione, seu suprematu subjecta.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii, Anno M DC XCIV.

GENESIS, EX TRANSLATIONE JOH. CLERICI, cum ejusdem Paraphrasi & Commentario Philologico &c.

Amstelodami 1693. in fol.

OPeris totius, quod ad omnes Scripturæ V.T. libros se extendet, Prolegomenis mense Januario exhibitis, nostri nunc promissi memores, ex ipso in *Genesis Commentario*, qui solus hactenus lucem publicam adspexit, nonnulla saltem quoad priora tria capita (quis enim integri exhauriat latifundia?) unde de reliquis sibi quid promittere debeat, judicium facile ferre possit curiosus lector, excerpemus: deinde *Appendicis* brevem annectemus summam. Nimirum Cap. I. v. 3. verum quidem illos tueri dogma dicit, qui materiam mundi ex nihilo creatam ajunt, sed non ideo id hoc in loco doceri, aut ex nativa significatione verbi **ברא** posse deduci. Hebræos enim veteres, dum hocce uterentur vocabulo, non cogitasse de creatione e nihilo, sed idem cogitasse, quod animo Latine aut Græce loquentium obversatur, ubi utuntur vocibus **קצץ** & *condere*: quæ verba modo formationem rei, quæcunque tandem sit; modo, ubi de regione aut urbe agitur, coloniæ deductionem aut quiddam simile denotent. Sic Ezech. c. XXII. 13. de urbe Tyrionum legi: *Deliciae tue in te paratae fuerunt, die qua creata es*, (**הכראתי**) h. e. ab ea die, qua exstructa & civibus impleta es. Hoc forte sensu vocem **ברא** exponendam primo Geneseos commate, ut Moyses terram vacuum ac desertam fuisse innuat, priusquam a Deo parata colonis excipiendis, iisque instructa esset.

Ib. v. 2. Vocibus **תרו וברו** significari putat hiatum illum cæcum & immensum, qui globo terraqueo superincumbebat primo creationis

f. 3.

f. 4.

ationis die, seu inanitatem aeris tenebricosi, terræ omni ornatu destituta incubantis. Idque confirmat ex Job. XXVI. 7. ubi Deus *Aquilonem extendisse* dicitur על תרוו, & *suspendisse terram super nibilo*, i. e. aeris terram ambientis inanitate.

f. 5. Ib. v. 3. observat, apud veteres Hebræos, ob nexum cogitationum & verborum, qui tantus est, ut etiam taciti cogitationes, quas animo versamus, verbis vestiamus, sæpe *animi consilia*, sermone licet nequaquam indicata, voce נאמר exprimi, v. g. 2. Sam. XXI. 16. נאמר Et dicebat (LXX. καὶ διεσέειπε) i. e. *cogitabat*, seu *volebat percutere Davidem*. Mosén igitur in hoc capite toties repetito suo נאמר nihil aliud velle, quam Deum de creandis operibus consilia agitasse, & statim, ac voluit, hæc prodixisse.

f. 6. Ib. v. 5. diem primum immensa nocte, quæ lucem antecesserat, & luce duodecim horarum conflatum fuisse censet, quod in nocte illa quantumvis longa, nulla cujusquam rei vicissitudo fuerit, quæ in certas dividi potuerit partes. Et hinc *vesperam*, quod prior extitisset, a Mosè & Hebræis, in dierum numeratione, præpositam fuisse, arguit: quin & *unum* dictum esse diem illum, non *primum*, ob noctis, quæ mundi creationem antecessit, prolixitatem, in qua non plurimum dierum, sed infinitarum myriadum annorum intervalla quærere quis potuisset, sed quæ instar unius noctis, in quatuor vigilias trium horarum dividendæ, habita fuerit, quod nulla esset mensura, quæ in plures dies, nedum annos, divideretur.

f. 7. Ib. v. 6. voce רקיע (quam LXX. Interpp. constanter vertunt *στέγνυα*, *fundamentum*, a radice רקע, apud Syros *firmavit*, *compressit*,) id intervallum aeris hic appellari scribit, quod a telluris superficie ad nubes extenditur, hoc enim interstitio separari *aquas inferiores* maris, lacuum, fluminum, & fontium, ab *aquis superioribus* nubium, quæ cum superficiem terræ lambent, ac æterna quasi nebula velarent, calore aliquo (forte lucis primo die creatæ) ad nutum Dei fuerint evectæ, quo serenior aer terræ incumberet. Sed comm. 14. voce hac multo remotiorem partem, eamque vastiorem spatii, nos undequaque circumdantis, significari, cum in *firmamento* non Luna modo & Sol, sed etiam stellæ remotissimæ collocentur. Cum vero hoc *Firmamentum* ab altero peculiari non distinguatur nomine, quasi unum, cujus duæ sint partes, inferior & superior, spectari. Igitur

tur *Firmamentum*, perinde ut *Cælum*, vocari immensum illud spatium, quod undequaque terram nostram cingit, & ad stellas fixas porrigitur. Rationem appellationis veteres Hebræos defumisse credit a systemate mundi, quale ab Orientalibus, maxime Chaldæis, intelligebatur, terram existimantibus in medio mundo esse, quo in loco contineretur, vi incumbentium undequaque cœlorum. Hisce quasi veris suppositis, merito cælum *στέγνυα* dici, quandoquidem, ut terrestria sint *στέγνυα*, *firma* & *solida*, efficiat.

Cap. II. v. 4. observat hic primum occurrere vocem eam, quæ Dei Israelis proprium nomen est, juxta Exod. III. 15. Hoc jungere Mosén voci אלהים per *appositionem*, ut intelligat lector, eum Deum, quem *mundi Creatorem* descripsérat, eundem esse, quem Israelitæ colerent. Monet insuper, se hic & alibi semper usum fuisse voce *Jehovah*, non quod veram hanc esse vocis pronuntiationem existimaret; sed quia, cum non satis nota sit, commodius esset voce uti fictitia, nec veris vocalibus instructa, quam voce *Dominus*, quæ ambigua est, aut alia quapiam.

Ib. v. 8. De situ Paradisi, qui *Hortus in Hedene* dicitur, sententiam suam contra P. D. Huetii dissertationem Gallicam adstructurus, postquam tractum in *Syria* eo nomine dictum, ex 2. Reg. XIX. 12. Esa. XXXVII. 12. probavit, ne quis forte dubitet, eundem fuisse, qui hic memoratur, sequentibus argumentis ostendit. Primo ait locum, Hedenis, in quo Adam collocatus, non procul ab Euphrate fuisse, uti nec eum populum, cujus Esaias l. c. Ezech. XXVII. 23. XXIX. 13. XXXI. 9. XXXVI. 35. & Amosus c. I. 5. meminere, quippe qui in Syria fuerit. Secundo, ut prima sedes Adami in amœno nemore: ita eam regionem consitam fuisse arboribus in fertilissimo tractu, quod manifesto appareat ex Ezech. XXI. 16. 18. Tertio, inde factum, ut is locus vel terrarum tractus a Prophetis dicatur Paradisus Dei, Esa. LI. 3. Ezech. XXXI. 8. 9. Joel. II. 3. Quarto, ne hi Prophetæ meris allusionibus ad locum hunc Geneseos uti, aut regionem ipsorum tempore, amœnam & florentem respicere videantur, præter allata testimonia, ob stare etiam scribit veteres Ethniconum Geographos, Strabonem, L. XVI. Ptolemeum L. V. c. 15. Plinium L. V. c. 23. inter urbes Syriæ *Paradisum* recensentes. Si quis cum aliis, qui primi hominis sedes in Babylonia collocatas malunt, objiciat, Mosén postea Euphratis &

Tigridis, quasi fluviorum Hedenis meminisse, quod Syriae non conveniat, quæ ad Euphratem tantum porrigatur; facile solvi eam objectionem ait, si reputemus, etiamsi Hedenis & Paradisi nomina ad loca quædam haut ampla Syriae posteris seculis pertinerent, antiquissimis tamen temporibus ea potuisse vastas regiones complecti, ut quæ a Syriaco mari ad Tigrin vergunt, præsertim initio rerum, quo incul-tis regionibus nulla erant nomina. Ex nomine alicujus partis sæpe patentissimas appellari regiones, quæ aliis postea nominibus veniant, ut priscum exiguæ tantum parti nomen hæreat. Deinde non posse quenquam a se postulare, ut Paradisi, qualis erat Adami ævo, situm, cum fluminum, qualis postea fuit, cursu conciliet; cum nemo nesciat, *Euphratem* & *Tigrin*, postquam juncti sunt, alveum communem in quatuor non dividere ramos, & reliquos duos fluvios, qui ex eodem alveo erumpentes regiones *Chus* & *Havila* permeabant, nusquam certo inveniri posse. Adhæc eluvionibus & motibus terrarum, fluviorum cursus sæpe mutatos fuisse.

f. 19.

Ib. v. 11. fluvii *Phischo*, flexuoso cursu alluentis totam regionem Chavilæ, putat vestigium aliquod in *Chryssorroa* inveniri posse, qui, teste Geographorum tum veterum tum recentiorum choro, incipiens ab urbe & regione Damascenorum, in varios ramos scindatur, inque rivos fere consumatur, tantamque suggerat Damasci aquæ copiam, ut unicuique domui cum intra ædificium, tum in horto, suus sit fons. Hæc autem optime convenire ait cum nomine Hebraico *פיש*, quod deducatur a radice *פוש* diffusus fuit. Græce dici hunc fluvium *χευσοππίας*, quia ramenta auri, quod præstantissimum in regione Chavila fuisse nos docet Moses, secum devehebat. De cætero Chavilæ situm alium, quam hodie creditur, saltem Mosis tempore fuisse existimat, viciniorem nempe Judææ, non procul a Cælo-Syria. Probat hoc ex 1. Sam. XV. 7. ubi Saul dicitur ferro & igne vastasse Amalekitas ab Chavila, donec venias Sur, quod est e regione Egypti. Igitur Sur & Chavilam fuisse quidem Amalekitarum fines colligit, sed ita ut Sur ad Austrum, Chavila ad Septentrionem fuerit. Deinde Veteres docet, non procul Libano aut Anti-Libano, sedes Chabla-fis aut Chaulothæis, quæ nomina *דפד תפ* Chavila, vel Chavilath in regimine, haut multum abludant, attribuisse inter Nabathæos & Agreos. Agreos autem seu Agarenos coluisse regionem ad Orientem Galaadi

laadi sitam, 1. Paralip. V. 10. Nabathæos vero Egypto propiores fuisse.

Ib. v. 13. Quemadmodum ex situ terræ Chavilæ, veluti palpan-do, & Phischo fugientia quæsitit vestigia: ita hic ex situ terræ Chus investigandum esse censet flumen *Gibbon*. Credit autem nominis Chus vestigia esse in duplici *Casio* aut *Cassio* monte, quorum unus in Madianitide ad mare rubrum, alter in *Casiotide* Syriae regione fuerit. Atque hoc in loco non *Chusanitidem* ad mare rubrum spectari, sed Casiotidem Syriae, & Orontem quidem fluvium, ut postea dictus est *Gibbon*, designari. Casiotidem enim totam alluere Orontem, juxta Strabonem & inspectas Ptolemei Tabulas. Favere etiam conjecturæ suæ priscum nomen Orontis, qui prius, ut Græci narrant, vocatus fuerit *Πηζαυβη*, quod magno impetu erumpat, cum e fontibus, tum e terra, sub qua aliquandiu elapsus iterum emergat; quod optime exprimitur voce *גיא דפד תפ תפ* cum impetu erupit, effusus est.

f. 20.

Ib. v. 19. in animalium denominatione locum habere scribit Rabbiorum axioma: *Loquitur Lex, ut Fili hominum*. Deum enim Adami nomenclatione non indignuisse. Forte etiam hæc uno die, absoluta non esse, si saltem omne genus animalium lustrarit Adamus; sed nec credibile esse, omnes non modo pisces, sed etiam feras terrestres, quæ in omnibus terris visuntur, ad Adamum fuisse adductas. Americanas certe feras & aves, quibus in Asia nullæ similes sunt, non videri ad Adamum, ut nomina acciperent, ivisse: uti nec quisquam omnes pisces majores ac minores se ei obtulisse dixerit. Vocem *omnis* ad certas sæpe species, non omnia genera significandas adhiberi. Frequentiora ergo in Syria animalia & mitiora videri, Hevæ consensu (nec enim sermone Adamum solum eguisse) certis nominibus ipsum appellasse. Videri itaque hic ordinem, ut passim, neglectum: & quæ paucis verbis narrentur, ideo intra paucas horas facta fuisse, censi non debere. Igitur non opus esse cum nonnullis Interpretibus eo devenire, ut dicamus divina potentia, extra ordinem naturæ, omnia animalia, quibus Adamus nomen imposuit, agmine facto ad illum, ut nomina nanciscerentur, ivisse. Paulatim forte vocabula inventa, & prout primis Parentibus observabantur animalia, aut de iis ipsi colloquebantur, imposita esse. Forte subinnuere hic voluisse.

f. 22.

Mosen linguæ, qua uterentur primi homines, inventionem, inter primas primorum Parentum fuisse curas; vix enim quidquam magis usui initio illo esse potuisse. Fortasse etiam simul imperium hominis in bruta nomenclatione ista describi.

- f. 23. Ib. v. 23. ut in plerisque rerum vocabulis, quorum nullus erat Protoplastis usus, linguam non nisi sensim inventam existimat Clericus; ita in summe necessariis non putat Deum linguam iis maxima cum molestia inveniendam reliquisse; sed cum adulti uterque essent creati, creatum simul in illis loquendi habitum, saltem in præcipuis; quod haud multo aliter evenisse credit, quam cum Apostoli linguis, quas antea ignoraverant, loqui coeperunt. Eum linguam dici calere, qui animi sensa verbis ea lingua usitatis efferre potest, quod longo usu soleat adquiri: sed Apostolos in se id subito divinitus invenisse, quod non nisi tempore alii homines consequantur; quo pacto etiam Adamus & Heva creati fiat cum eodem loquendi habitu, quem nos aliquot annis contrahamus. Qui ergo mentem humanam & mirabile corporis opificium formare potuit, eundem, cum probe sciret, quid requireretur, ut sermones inter eos haberi possent, quod usus in aliis creat, primis parentibus sine mora dedisse. Ac sane absque hoc dono Deum ipsos alloquentem intelligere non potuisse, nec reos fuisse spreti divini moniti, quod non magis quam bruta intelligendo potuissent assequi.

- f. 26. Cap. III. 1-6. de modo seductionis Protoplastorum per serpentem, sex recensitis diverforum interpretum sententiis, nullam quidem earum damnare sustinet, in re tamen obscura tutissima sibi videtur ingenua ignorantiae confessio, modo summa rei teneatur ista: primos scilicet humani generis Parentes initium fecisse peccandi, unde innumera mala ipsis eorumque posteris incubuerint. Constare certe, humanum genus nunc & a multis seculis corruptissimum fuisse; nec initium ejus labis ullum infra orbis originem deprehendi posse. At quomodo peccatum in orbem ingressum sit, adeo ut primi peccati circumstantias perspicue & sine ulla dubitandi ratione intelligere possimus, indicare eorum esse, qui rei interfuerunt, si reviviscerent.

- f. 29. Ib. v. 7. qui hic *nudum* proprio interpretantur sensu, eos se inextricabilibus induere nodis monet. Cum enim soli essent Adamus

&

Heva, non magis potuisse eos nuditatis suæ pudere, aut eam non ante animadversam deprehendere, quam priusquam peccatum admisissent. Si dicas, arboris illicitæ fructum eos ad Venerem concitasse, motusque indecoros in eorum corpore fecisse; Respondet, primo inanem hanc esse conjecturam. Deinde quoad collectiones hinc instituendas quærit: an is sit vitiosus viri erga uxorem appetitus, quem ipsa natura animalibus ingeneravit? An potuerit eos magis pudere, quod nudi post peccatum eum sentirent appetitum, quam antea? Cum terrarum orbem soli incolerent, eundem ipsis thalamum esse potuisse æque pudicum, stellis apertum, ac tecto, muris, laquearibus & aulaeis absconditum. Certe eos ejus rei pudere non potuisse, propter quam erant non minus ac reliqua animalia creati. Neque nos hodie ejus rei, nisi coram testibus, propter incommoda, quæ inde evenirent, pudere. *Nudum* ergo hic dici ostendit sensu figurato, qui violati præcepti divini reus, adeoque iræ divinæ obnoxius est. Perinde, ut qui nudus cernitur, pudore suffunditur, sic etiam qui pudenda facit, *nudum* aut *retectum* videri. Ita Mosen narrari, post conflatum & consecratum vitulum aureum, *vidisse populum nudum* (פרע) quia cum nudaverat Aaron inter hostes suos. Sed & in N. Foederis Libris γυμνὸν passim pro peccatore sumi, ut Apoc. III. 17. XVI. 15. XVII. 16. Juxta hæc, verba *se nudos esse cognoverunt*, ita exponit: *se peccasse animadverterunt*. Item vers. 10. *quia nudus sum, timui*; i.e. quia te offendi, timui iram tuam. Nec non vers. 11. *quis nudum esse te*, i.e. me tibi iratum esse, tibi dixit? seu, te in eo statu esse, in quo iram meam pertimescas. In eadem sermonis figura pergere Mosen scribit vers. 7. & quia modo dixerat, Protoplastos deprehendisse se esse nudos, mox eos inducere quasi zonas ex arborum foliis sibi facientes, cum propter rationes modo allatas vestibus non magis, rei facti, quam innocentes, indiguerint. Credibile igitur esse, sub hisce vestibus seu cingulis aliquid aliud latere, nimirum *scenam* quampiam foliis & ramis ficulneis tectam, in quam se abdiderint. Ac sane חגורתא posse æque ac *cingulum*, quod corpori superinjicitur, quidvis aliud significare, quo circumdamur, quale est *septum* aut *tectum*. Hinc ficum electam esse ad tegendam *scenam*, propter foliorum latitudinem & umbram. Siquidem hanc arborem Thēophrastus Hist. Plant. Lib. IV. c. V. dicat

γίναται

γίνεσθαι καὶ ἀπέσθαι σκηνήν, ὃφ' ἡ καὶ εἰσάσθαι διατρίβειν, fieri instar tabernaculi, sub quo & solent degere. Nec miram videri debere descriptionem scenæ sub imagine vestis, si meminerimus Paulum 2. Cor. V. corpore, quod vocat σκηνήν, ἐνδύσασθαι indui nos dicere. Durius certe non esse, cingula ficulnea vocare scenas ficulneas, quam corpus humanum dicere scenam esse, qua sumus induti. Si quæras: quare tam dura phrasi usus sit Moyses, cum non deesset facilis & commoda, si pro חגורת dixisset סכות? Respondet, quia de nuditate locutus est, metaphora, licet duriore, ex re, cujus cogitatio est cum nuditate conjuncta, vestibus scilicet, petita usum esse. Sic multa occurrere captatæ duriore, ex occasione superiorum sermonum, metaphora exempla in Evangeliiis, v.g. Joh. VI. 32. coll. 53.

f. 32.

Ib. v. 15. in versione LXX Int. αὐτός σε τηρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτὸν πτέρναν, ipse servabit caput tuum, tu autem servabis ejus calcaneum, rejicit emendationem Is. Vossii, non dubitantis, quin prius scriptum fuerit τηρήσει & τρήσεις perforabit & perforabis, ab inusitato τρήω. Nam primo hanc emendationem contra omnium Codicum auctoritatem esse ait. Deinde ne quidem necessariam videri, cum, ut recte observavit F. Castellus, hæc radix in Arabica lingua observare, spectare, significet, ad quam significationem respicere potuerint LXX. Sic etiam Ps. LVI. 2. 3. verbum רָאָה, quod huic affine sit, non inepte a D. Kimchio exponi רָאָה, spectavit, observavit, si qua nocendi detur occasio. Nec spernendum esse sensum, si meminerimus τηρεῖν interdum esse occasionem capere, observare quippiam attente. Ita ex LXX. Int. sententia hanc divinorum verborum mentem fuisse: Illud capiti tuo, tu vero ejus calcaneo insidiaberis: Vos invicem observabitis; illud, ut conterat tibi caput; tu, ut talum, quo te conculcabit, mordeas.

f. 33.

Verf. 16. Hebræum תְּשׁוּקָתָךְ a radice שָׁקַק quod est currere aut cursitare derivans exponit: cursus tuus sc. ad Virum tuum: metaphora a servis circa heros concursantibus ducta. Nimirum, ut servi circa heros pro horum imperiis cursitant, sic obedientiam eorum, qui aliis subiecti sunt, nomine cursus exprimi scribit, & cursus ad eos esse dici, quibus obsequium seu spontaneum, seu ex lege, exhibetur. Hunc horum verborum sensum esse, ostendere προῶς ἐπεξηγητικήν, quæ sequitur, & dominabitur tibi.

Verf.

f. 34.

v. 21. Quemadmodum perizomata ficulnea supra tabernaculum interpretatus est, ita hic non vestes, sed tabernaculum pellibus contextum intelligendum suspicatur. In agro Babylonico, ubi tepidiores hyemes, non indiguissè vestibus pelliceis, quæ calidiores sunt, primos Parentes: tecti alicujus, quo ardorem Solis ac pluvias arcerent, usum potiore fuisse, quod præstare sat commode potuerit tabernaculum pellibus tectum. כְּתָנִים etiam tunicas significare, sed antea se rationes attulisse, ob quas primas mortalium domos vestium nomine describat Moyses: atque ut apud Romanos vestis quemlibet pannum; ita forte apud Hebræos כְּתָנִים velum quodvis, quamvis exempla nunc desint, significasse.

Innumera hujus generis alia in subsequenti capitulo Exegesi industrio lectori sese offerent, quæ omnia si huc transferre annitemur, non unius sed plurium mensum pagellas excerpta nostra sibi vendicarent. Interea hæc pro instituti ratione, ad pernoscendam hujus Commentarii rationem sufficere posse arbitramur. Progrediemur nunc ad APPENDICEM, quæ præter Dissertationes duas, unam de Sodoma finitimarumque urbium subversione, alteram de statua salis, complectitur Tabulas Chronologicas in Historiam Libri Geneseos.

In prima Dissertatione, priusquam de clade ipsa agit, Sodomæ vicinarumque urbium situm paucis considerat, quippe qui non parum conferat, ut qua ratione pulcherrimæ regioni infelix successerit lacus, intelligi possit. Præmissa igitur descriptione Mosaica ex Gen. XIII. 10. primum hinc colligit, eas urbes ad Jordanem fuisse hinc inde sitas in maxima planitie, quam LXX Interpretes τὴν περὶ χῶρον τῆς Ἰορδάνος, alii μέγα πεδῖον magnum campum, nec non αὐλῶνα vallem dixerint. Deinde observat, hanc Aulonis oram meridionalem totam, seu infimam planitie Jordanis partem, qua Tsohareni itur, instar Paradisi Jehovæ, aut Ægyptiæ terræ, irriguum fuisse: dum aquæ Jordani influentes, propter montes perpetuos, quibus coercetur ab ortu & occasu, nulla ex parte effluere potuerint, sed cum ejus aquis in meridianam plagam delatæ fuerint. Tertio animadvertit ex Gen. XIV. 10. etiam antequam lacus Asphaltites enasceretur, bitumen ex ejus soli puteis erupisse, & hauriri illinc solitum. His rebus factum esse scribit, ut postquam justitia divina consccleratis moribus permota aliquot urbes in extrema Jordanis planitie sitas omnino delere, & impios incolas

colas *πανολεθρία* delere decrevisset, tractus iste Asphaltis seu bitumine plenus, cum facile flammam conciperet, fulmine cœlitus delapso accensus, flammaque non modo in terræ superficie conspecta fuerit, sed etiam subterraneas sulphuris & bituminis venas ita pervaserit, ut absumpta ea materia, terra subsiderit, alveumque influentibus illuc aquis præbuerit. Deum nempe *depluisse sulphur & ignem*, quæ sit circumlocutio *fulminis*, ut videre est Psal. XI. 6. Ezech. XXXIIX. 22. Fulmen autem dici *sulphur & ignem*, quasi sulphur ignitum vel accensum. Et quamvis Moses non adjiciat, qua ratione fulmen devotarum urbium agros subverterit, tamen cum fulminis meminerit, vix aliter rem intelligi posse, quam ut fulmine in puteos bituminis magna copia delapso accensæ sint ejus materiæ venæ, incendiumque in intima bituminosi soli viscera penetrarit, tremoreque & solo subsidente sceleratas urbes subruerit. Agris Jordani vicinis ea ratione subsidentibus, necesse fuisse, ut aquæ illuc influentes tanta copia ex paludosis antea locis, una cum bituminis laticibus, qui semel e terra eruperint, aut aquæ sese miscuerint, efficerent lacum Asphaltitem, æternum cladis monumentum. Si forte jam quærat aliquis, miraculone an solitis duntaxat naturæ viis incensum & subrutum esse id solum censeat. Clericus? respondet, rem quidem ipsam seorsim a circumstantiis consideratam, solitas naturæ vires superare non videri, id quod variis motuum terræ exemplis, maxime illius, qui mense Januario anni superioris 1693 totam Siciliam mirum ac miserabilem in modum concussit, ostendere satagit. Possit scilicet in bituminoso solo concuti, quicquid superimpositum est, & subito hiatu absorberi. Possit cadere fulmina, quibus sulphuris & bituminis incenduntur venæ, quæ postea erumpentes aquisque admixtæ in valle subsidente lacum Asphaltis turgentem conficiant. Sed si hæc facta sint in præsentī clade, nondum satis ad effectum edendum dispositis naturæ causis, nec tunc eventura fuissent, nisi extraordinaria Dei aut Angelorum accessisset opera, *miraculum* ista haberi debere non minus, ac si seorsim spectata plane solitum naturæ ordinem excederent. Atque hoc modo rem accidisse, duos Angelos a Deo missos eorumque sermones suadere. Videri etiam hoc indicasse istum Angelum, qui antequam res fieret, Abrahamo eam prænuñciavit Gen. XII.

In Dissertatione *secunda* primo originem opinionis de Lothi uxore

uxore in statuam salis conversa a Judæis deducit. Deinde verbis Moisaicis, Gen. XIX. 26. paulo altius expensis, vulgarem inde sententiam colligi non posse ostendit, cum duæ hic sint voces ambiguae, quæ perperam intellectæ errorem pepererint, *מצבה* & *מלח*. Illam non modo *statuam* aut *columnam*, sed & tralatitio sensu *immutum* quidpiam & *durum*, columnæ & statuæ instar, signare; hanc autem, præter ordinariam *salis* significationem, interdum etiam *tempus diurnum* notare. Mox ejus opinionis absurditatem vel inde patere scribit, quod, ubi simile quiddam in Sacris literis narretur, (v.g. de virga Moysis in serpentem mutata) rationes adsint certæ, ob quas ejusmodi miracula, non alia, edantur; hic autem nihil tanto miraculo dignum reperitur. Satis fuisse, uxorem Lothi cunctationis suæ poenæ morte dedisse; nec aliud quidpiam minatum fuisse Angelum v. 17. neque ut occideretur, ullo miraculo opus fuisse. Cumque alii alios tradant hujus metamorphoseos modos, multis eos absurdis aliis laborare ostendit. Quando autem opponitur veterum sive Judæorum sive Christianorum auctoritas, ejus rationibus destitutæ nullum esse pondus ait: post seque Josephi, & aliorum testium, oculatorum omnium testimonia, hoc uno responso confutari, si dixeris, omnes, qui se vidisse statuam salis scripserunt, a locorum incolis falli potuisse, qui aut lapidem, aut simile quid ostenderint, quod statuam esse uxoris Lothi narrarent. Unde enim, sibi verum narrari, potuissent cognoscere? Itaque multo prudentius istos acturos fuisse, si scripsissent, se vidisse columnam, statuam, aut simile quidpiam, quod ab incolis *statua salis* diceretur, sed verene esset, se nescire. Longe cordatiores & veri amantiores esse Christophorum Furerum, Petrum Belonium, Nicolaum Melchiorum Thevenotium, & Nicolaum Christophorum Radzivilium, qui nihil quicquam hac de re in Itinerariis suis jactitarint. His addere non veretur Hieronymum, qui tot annis in Palæstina vixerit, & ejusmodi rerum non modicus fuerit jactitator, nec tamē usquam statuam salinam meminerit, quamvis de Sodomæ subversione, Lotho, imo etiam ejus Uxore verba fecerit. Hinc multo verosimilius esse judicat, mulierem, cum patria cœli & terræ ignibus arderet, cœlum fulminibus concuteretur, fragore horrendo tremere sub vestigiis humus, & oculis suorum omnium, marito duntaxat & filiabus exceptis, observaretur calamitas, metu diriguisset, & cum nemo suppetias ferret, præ dolore

animam efflasie: aut, dum non tantum oculos ad patrium solum retorsisset, sed etiam, Angelis abeuntibus, rediisset, ut propius incendium spectaret, vapore sulphuris aut bituminis suffocatam fuisse. Hoc posterius non absurde colligi posse scribit ex verbis Christi Luc. XIX. 32. ubi, postquam dixisset: *nemo retrorsum revertatur*, Hierosolyma nimirum, instante obsidione, egressus, illico subdat: *mementote uxoris Lothi*, scilicet regressæ, forte ut videret, an ex supellestilibus aliquid præterea auferre posset. Nec videri Angelos vetuisse Lothum, ne respiceret, quasi retortorum duntaxat oculorum poenas, subita morte, Deo daturus esset; sed ne moraretur, ut faciunt, qui præ desiderio loci, quem relinquunt, sæpe respiciunt, aut qui volunt, urbe peritura, quid futurum sit propius videre. Sequentia enim verba, *neque in tota planitie consistite*, videri ἐπεξηγήσεως ἐνεκα addita esse. Angelos ergo festinarent monuisse, quia malo serpente poterant, si vel spectandi, nedum opum auferendarum causa, quod facere forte conata sit Lothi uxor, morarentur, cum cæteris absumi. Cum autem eo, in quem collapsa est, loco in perpetuum manserit, ipsam instar *statue* in illo *falso* loco dici fuisse. Nec esse, quod ἐμφασιν quisquam urgeat, cum de re minori similis occurrat locutio, 1. Sam. XXV. 37. ubi de Nabale: *Et mortuum est cor ejus in illo* (וְרוּחַ הָיָה לְנָבָל) & ille fuit in lapidem. Cum scilicet Abigail uxor ei narrasset periculum, quod evaserat munere oblato, virum stolidum seu metu, seu avaritia ita stupefactum fuisse, ut *lapis* videretur, & intra decem dies obierit. Ut ergo propterea, quod Nabal dicatur *lapis factus*, nemo dixerit hominem in lapidem μεταμορφωθῆναι: ita nec uxorem Lothi censendam esse statuam salinam evasisse, quod dicatur fuisse *statua salis* vel in *sale*. Sic etiam locutos in summi stuporis expressione Latinos Poetas.

Tabulas Chronologicas quod attinet, ipse Clericus *Notulis in easdem* monet, sibi non animum esse, quæcunque ad libri Geneseos Chronologiam pertinent, post tot de hisce Virorum doctissimorum labores excutere, quippe cui persuasum sit, nihil pene nisi conjecturas aliorum inventis addi posse, præterquam quod hic alterum volumen denuo sibi conscribendum esset, si rem subtiliter persequi aggredere-tur: ea duntaxat, sine quibus Moses, aut annotata sua, satis intelligi non possent, aut quæ alioqui singulari attentione digna videantur, huc congeisse. Ante omnia necessario observandum, *annos* in to-

ta,

ta hac Mosis Chronologia intelligendos videri *Ægyptiacos*, & quales quidem tempore hujus Scriptoris erant: neque enim unam fuisse semper anni Ægyptiaci rationem, nec istiusmodi supputationem aliunde addiscere potuisse Mosén nisi ab Ægyptiis. Nam qui Abrahamum rerum Astronomicarum peritum faciant, & Ægyptiorum ipsorum Magistrum, post Josephum, eos nimis facile jactationibus Judaicis credere. Ex historia autem diluvii apparere, Noachum in arca non 365, ut vulgaris computus habet, sed 370. diebus mansisse. Atque hoc verisimilius videri, cum a 17. secundi mensis anni 1656, quo arcam ingressus est, ad 27. ejusdem mensis anni sequentis 1657, quo exiit, sint exacte 370 dies, si singulos menses, ut in prisco anno Ægyptiaco, 30 dierum statuamus. Quod si Ægyptiaci anni formam secutus sit Moses, in alia tempora initium & finem diluvii, quam a doctis fieri solet, esse rejicienda. Initium Chronologiæ, h. e. Mundi, quod attinet, cum alii vere, alii autumnò circa æquinoctia illum creatum esse velint, Ægyptios 12. Julii, cum signum Leonis ingreditur Sol, mundi natalem constituisse, & hanc sententiam æque verisimilibus argumentis, ac alias, defendi posse docet. Cum LXX. Interpretes statim in anno Adam, quo Sethum genuit, numeros Hebraicos augere incipiant, pro centesimo trigesimo habentes τριακοντα καὶ διακοσια εἴη: similiter quatuor sequentibus, & Henoch septimo, centum annos addant; hæc omnino Clerico, Samariticorum codicum consensum cum Hebræis hic spectanti, videtur esse Græcorum Interpretum emendatio, quid quid dicant, qui contra sentiunt. Quando autem pro 35. anno, quo in Hebraicis Codd. Arphachsadus genuisse dicitur, in Samariticis & Græcis codicibus sint 135. & annis etiam, quibus sequentes Patriarchæ genuisse produntur, ad Serugum usque, addatur in utrisque seculum; credit Noster, & Græcos Interpretes & Samaritas Criticos judicasse, ex Hebraici codicis calculo nimis breve esse spatium a diluvio ad generis humani per omnes terras divisionem: neque enim tantillo tempore potuisse sat hominum prognerari ad amplissimam urbem atque altissimam turrim condendas. Verum duo simul hic animadvertenda esse monet, primum, ut rationem allatam producendi hujus intervalli habuerint Samaritæ & Græci; contra Judæis, ejus contrahendi nullam fuisse. Nam quæ de differendo Messiae adventu, contractis prioribus temporibus, nuper sunt a Viris doctis excogitata, ea prorsus

O 3

inania

inania esse, alios ostendisse. Alterum, multitudinem Babelem condentium magnam, & urbem amplam *pro temporibus* fuisse: itaque, non esse animo concipiendam hic tantam multitudinem aut tantam urbem, quantæ nunc *Magne* dicerentur. Adhæc dispersionem per omnes terras non illico factam esse, sed eo tempore cœpisse, ac paulatim per terras humanum genus sparsum esse. Plura hic reperiuntur, quæ Lectori curioso salivam movere possunt, sed quia nostrum non est huc omnia transcribere, propriæ cujusvis industriæ in ipsius Autoris inspectione adhibendæ relinquimus, & nunc quoque *manum de tabula* (chronologica) retrahimus.

*G. G. L. DE PRIMÆ PHILOSOPHIÆ
Emendatione, & de Notione Substantiæ.*

Video plerosque, qui Mathematicis doctrinis delectantur, a Metaphysicis abhorreere, quod in illis lucem, in his tenebras animadvertant. Cujus rei potissimam causam esse arbitror, quod notiones generales, & quæ maxime omnibus notæ creduntur, humana negligentia atque inconstantia cogitandi ambiguae atque obscuræ sunt factæ; & quæ vulgo afferuntur definitiones, ne nominales sunt quidem, adeo nihil explicant. Nec dubium est in cæteras disciplinas influxisse malum, quæ primæ illi atque architectonicæ subordinantur. Ita pro definitionibus lucidis natæ nobis sunt distinctiunculae, pro axiomatibus vere universalibus, regulæ topicæ, quæ sæpe pluribus franguntur instantiis, quam juvantur exemplis. Et tamen passim homines Metaphysicas voces necessitate quadam adhibent, & sibi blandientes, intelligere credunt, quæ loqui didicere. Nec vero substantiæ tantum, sed & causæ, & actionis, & relationis, & similitudinis, & plerorumque aliorum terminorum generalium notiones veras & fecundas vulgo latere manifestum est. Unde nemo mirari debet, scientiam illam principem, quæ Primæ Philosophiæ nomine venit, & Aristoteli dicta est desiderata seu quæsita (*ζητούμενη*) adhuc inter quærenda mansisse. Equidem Platon passim in Dialogis vim notionum vestigat; idem facit Aristoteles in libris qui vulgo Metaphysici vocantur; multum tamen profecisse non apparet. Platonicos postero-

riores ad loquendi portenta sunt lapsi; Aristotelicis, præsertim Scholasticis, movere magis quæstiones curæ fuit, quam finire. Nostris temporibus viri quidam insignes etiam ad Primam Philosophiam animum adjecere, non magno tamen hætenus successu. Cartesium attulisse aliqua egregia negari non potest, & recte in primis Platonis studium revocasse abducendi mentem a sensibus, & Academicas dubitationes utiliter subinde adhibuisse; sed mox inconstantia quadam vel affirmandi licentia scopo excidisse, nec certum ab incerto distinxisse, & proinde substantiæ corporeæ naturam in extensione præpostere collocasse, nec de unionem animæ & corporis probas comprehensiones habuisse; quorum causa fuit, non intellecta substantiæ natura in universum. Nam saltu quodam ad gravissimas quæstiones solvendas processerat, notionibus ingredientibus non explicatis. Unde quantum absint a certitudine Meditationes ejus Metaphysicæ, non aliunde magis apparet, quam ex scripto ipsius, in quo, hortatu Mersenni & aliorum, Mathematico eas habitu vestire voluerat frustra. Video & alios viros acumine præstantes attigisse Metaphysicæ, & nonnulla profunde cogitasse; sed ita involvisse tenebris, ut divinare magis appareat, quam demonstrare. Mihi vero in his magis quam in ipsis Mathematicis, luce & certitudine opus videtur, quia res Mathematicæ sua examina & comprobationes secum ferunt, quæ causa est potissima successus; sed in Metaphysicis hoc commodo caremus. Itaque peculiaris quædam proponendi ratio necessaria est, & velut filum in Labyrintho, cujus ope non minus quam Euclidea methodo ad calculi instar quæstiones resolvantur; servata nihilominus claritate, quæ nec popularibus sermonibus quicquam concedat.

Quanti autem ista sint momenti, in primis apparebit ex *notione substantiæ*, quam ego assigno, quæ tam fecunda est, ut inde veritates primariæ, etiam circa Deum & mentes, & naturam corporum, eæque partim cognitæ, sed parum demonstratæ, partim hætenus ignotæ, sed maximi per cæteras scientias usus futuræ, consequantur. Cujus rei ut aliquem gustum dem, dicam interim, notionem *virium* seu virtutis, (quam Germani vocant *Kraft* / Galli *la force*) cui ego explicandæ peculiarem *Dynamices* scientiam destinavi, plurimum lucis afferre ad veram *notionem substantiæ* intelligendam. Differt enim vis activa a potentia nuda vulgo scholis cognita, quod poten-

ria activa Scholasticorum, seu facultas, nihil aliud est quam propinqua agendi possibilitas, quæ tamen aliena excitatione, & velut stimulo indiget, ut in actum transferatur. Sed vis activa actum quendam sive *ἐντελέχειαν* continet, atque inter facultatem agendi actionemque ipsam media est, & conatum involvit; atque ita per se ipsam in operationem fertur; nec auxiliis indiget, sed sola sublatione impedi- menti. Quod exemplis gravis suspensi funem sustententem intenden- tis, aut arcus tensi, illustrari potest. Etsi enim gravitas aut vis elasti- ca mechanice explicari possint debeantque ex ætheris motu; ultima tamen ratio motus in materia, est vis in creatione impressa, quæ in u- noquoque corpore inest, sed ipso conflictu corporum varie in natura limitatur & coercetur. Et hanc agendi virtutem omni substantiæ in- esse ajo, semperque aliquam ex ea actionem nasci; adeoque nec ipsam substantiam corpoream, (non magis quam spiritualementem) ab agendo cessare unquam; quod illi non satis percepisse videntur, qui essentiam ejus in sola extensione, vel etiam impenetrabilitate collocaverunt, & corpus omnimode quiescens concipere sibi sunt visi. Apparebit et- iam ex nostris meditationibus, substantiam creatam ab alia substantia creata non ipsam vim agendi, sed præexistentis jam natus sui, sive vir- tutis agendi, limites tantummodo ac determinationem accipere; ut alia nunc taceam, ad solvendum illud problema difficile, de substantia- rum operatione in se invicem, profutura.

INVESTIGATIO MOMENTORUM, quibus gravia tendunt deorsum, autore Jo.

Franc. Vannio e Soc. Jesu, &c.

Romæ apud D. A. Herculem, 1693. in 8. Plag. 7.

Autor Clarissimus librum suum Illustrissimo Viro, *Johanni Ciam-
pino* dedicans, inter cætera ejus in rem literariam & publicam merita memorat, quod Ephemerides Literatorum primus Romæ pu- blici juris fecerit; & quod mox Præfulis dignitate ac pluribus mune- ribus auctus Academiam apud Collegium Urbanum de propaganda fide, in qua de rebus ecclesiasticis accuratissime disserteretur, alteramque in ædibus suis, quæ Physico-Mathematica nominetur, condiderit. Additque in hac suam hanc de momentis philosophiam audientia
facta

facta vitali aura ac spiritu frui cœpisse. Cæterum quod materiam libri attinet, notum est dudum vel ex Actis nostris, Autorem scriptis quibusdam editis impugnasse receptam doctrinam de momentis gra- vium præsertim in planis inclinatis, ingeniosisque in eam instantis u- sum. Adversarios vero nactus est aliquot Viros doctos, qui justis scri- ptis doctrinam communem defenderunt, atque illustrare ac promo- vere sunt nisi, quibus hic respondetur; nimirum Viris clarissimis, Pro- fessoribus Matheseos publicis, Vitali Jordano Romæ, Alexandro Mar- chetto Pisæ, & Francisco Spoleto Patavii. Et Jordano quidem ac Marchetto passim, Spoleto vero p. 91. Quin & p. 94. respondetur iis, quæ R. P. Adamus Adamandus Kochanskius in nostris Actis obje- cerat: passim etiam disputatur contra Galilæum, & speciatim p. 108 contra quædam ejus dicta in libro de insidentibus humido. Sed & a Ste- vini p. 105, & Torricellii p. 72. argumentis se expedire conatur; quam feliciter, nos nobis judicium non sumimus. Ex propria etiam Socie- tate (ne Adamandum repetamus) impugnat Zuchium p. 40, Eschi- nardum p. 42 & alias, & Casatum p. 99. Phrasibus sibi peculiaribus subinde utitur, videturque quædam profunde in hoc argumento me- ditatus, ut optandum sit ad scientiæ pomœria proferenda inge- nium ejus porro converti. Pappi propositionem 9. libri octavi culpatur, eamque, licet a Guidone Ubaldo de Monte in Mechan. prop. 2. de cochlea admissam, tamen a P. Nic. Cabeo lib. 4. Philos. Magneticæ c. 20. ad absurdum fuisse deductam; quin & assumtum Pappi a Galilæo reprehendi in lib. de Scientia Mechanica monet. Cæterum proportio- nem momentorum, quæ gravia exercent in planis inclinatis, cum Cardano metitur angulis planorum ad horizontem, non vero angu- lorum sinibus cum Tartalea, cui jam præverat Jordanus suo ævo cele- bris Mathematicus, Stevinusque ac Galilæus & plerique omnes sunt se- cuti. Argumentum in his Actis oppositum, (quo etiam Torricellius jam usus hic refertur) quod gravia tunc censenda sint esse in æquili- brio, cum commune eorum centrum gravitatis descendere non po- test, eo effugere satagit Vannius, quod duo gravia, filo connexa & in duobus diversis planis descendere conantia, communi gravitatis cen- tro (ut ipse arbitratur) careant.

P

GUL

GUILIELMI GROTHII ISAGOGE AD

*Praxin Fori Batavici, illustrata Paraphrasi**ac Supplemento, auctore ABRAHAMO DE**PAPE, JCo.*

Lugd. Batav. apud Corn. Boutesteyn, 1694. in 4.

Constat alphab. 2. plag. 2.

DUæ Jurisprudentiæ judicialis sunt partes, una quæ interpretari leges docet, altera qua easdem ad facta obvenientia applicare discimus. Quemadmodum vero leges civiles pro varietate rerum publicarum & provinciarum maxime variant, ita applicatio earum non est eadem, sed quilibet fere populus peculiarem hic procedendi rationem sequitur. Hinc non defuerunt JCI magni nominis, qui hanc Jurisprudentiæ partem præcipue sibi excolendam sumserunt, & quam fori praxis obtineat in provincia, in qua degebant, scriptis tradiderunt, inter quos Guilielmus Grotius haud postremo loco nominandus est. Quod enim Germanis Carpzovius, Italis Maranta, Gallis Imbertus, Brabandis Christinæus, id Batavis præstitit Guilielmus Grotius, vel ex Enchiridio, quo principia Juris naturalis consignavit, satis clarus, & cui singularis ille contigit honor, quod magnum illud eruditorum fidus, Hugonem Grotium, fratrem cedere potuerit. Tametsi vero hinc Grotii foetus ante non paucos annos lucem viderit, adeoque curatius, quid in sinu foveat, exponere nostri ratio instituti prohibeat; cum tamen novo jam indutus habitu prodeat, eruditorum eundem conspectui subducere noluimus. Scilicet cum, docente Præfatione, vir clariss. Abrahamus de Pape aliorum hac de re scripta ad cujusque tantum loci mores accommodata, ac sibi concivibusque parum utilia, plurima vero a Grotio vel prætermissa, vel levi saltem brachio tractata animadvertisset, consilium cepit, operi huic admove manu, & non tantum quæ deerant, addere, sed & nondum exposita ex ipsis Juris civilis fontibus explicare, insimulque ea, quæ & olim & hodie in usu, addere operæ pretium duxit. Omnia vero solidis & perspicuis confirmare rationibus, se laborasse dicit, cum illud, *Αυτός ἐΐσα*, in religione, non autem in artibus & scientiis locum habeat. Et cum multa juris capita absque antiquitatis subsidio rite intelligi haud queant, illa

illa quoque ex historia Romana illustravit, in gratiam antiquitatis Romanæ studioforum, non, ut ait, pragmaticorum & forensium rabularum, quibus humaniores literæ frivola videantur, quique omnem scientiam in clamore & multarum legum non intellectarum interpretumque allegatione putent esse positam. Hæc sunt, quæ Auctor circa hanc Grotii praxin se præstitisse profitetur, quibus etiam merito acquiescimus, & in specialiora descendere superfedemus.

*BENNO EPISCOPUS OLIM MISE-
nensis Redivivus, seu Vita Bennonis, ex probata**fidei monumentis & codicibus MSCtis eruta, auctore M. Martino Heidenreich, Leisnic. P. L. C. & Eccles. Thalheim. Pastore.*

Dresdæ & Lipsiæ, impensis Christoph. Hekelii.

A. 1694. in 8. plag. 13.

INter Historicos, qui seculo post Christum natum undecimo floruerunt, non ignotum adeo nomen est *Bennonis*, Ecclesiæ Romanæ Archi-Presbyteri & Cardinalis, qui vitam ac res gestas Hildebrandi seu Gregorii VII Papæ duobus libris consignatas reliquit, quos non seorsim modo anno 1581 Francofurti ad Viadrum, sed apud Orthuinum quoque Gratium in Rerum expetendarum Fasciculo, itemque apud Illyricum in Catalogo testium veritatis, ac inter varia opuscula Anti-Gregoriana a Melchior Goldasto collecta, editos habemus. Eiusdem cum hoc nominis ætatisque ac nationis, (ambo enim e Germania originem traxerunt,) sed ingenii longe disparis fuisse constat Misenensem hunc Episcopum, quem in præsentis tractatu doctissimus Autor velut redivivum exhibet. Ut enim ille erga Hildebrandum seu Gregorium VII Pontificem se gesit infensissimum; ita hic e contra in odium Henrici IV Imperatoris Papalem auctoritatem acriter tueri est annisus. De cætero, quantum ad nostrum hunc attinet, notari merentur diversa hominum & contraria de eo judicia. A Romano-Catholicis enim inter Sanctos colitur, in quorum numerum ab Adriano VI Pontifice solenni canonizatione A. 1523 fuit relatus. Ab aliis autem pro portento potius seculi sui, quam ornamento sacri quoungebatur muneris fuit habitus; ut beatus etiam Lutherus no-

ster, cum canonizationem ab Adriano VI decretam cognovisset, non dubitaverit investivam adversus eum, velut *novum idolum & veterem Daemonem Misensem*, Germanico idiomate publicare. Neque adeo mirandum, quod, quem a sanctimonia insigniter quondam commendavit Hieronymus Emserus, Autor noster magicarum artium infumulet. Et Emserus quidem integrum vitæ ab ipso transactæ cursum exigui libelli jam A. 1512. apud nos expressi, & Georgio Duci Saxoniae nuncupati, spatiis inclusit: in quo, licet alia quoque non tam Misenensibus quam Germanis omnibus decora & immortalæ, paritura gloriam contineri dicat titulus, ipsa tamen lectio edocet, quod præter varias de ipsius sanctitate & miraculis traditiones non multum solidi ibidem reperiatur. Autor vero noster in repetita hac Episcopi hujus delineatione, fraudes ejus pro statu illorū temporum apud rudem plebeculam successu non destitutas detexisse sibi visus est, a prima Bennonis nativitate, quæ in A. 1010. incidit, exorsus, narrationisq; filum usque ad illius obitum, qui ad A. 1106. refertur, protrahens. Uti vero Noster res ab ipso, dum viveret, peractas studiose enarrat, & quæ vulgo ipsi adscribuntur miracula, veluti quod sicco pede Albim transferit, quod ranis silentium imposuerit, quod aquam in vinum commutaverit &c. vel ficta esse vel ludicra demonstrare nititur: ita imprimis, quibus gradibus inter Sanctos relatus fuerit, prolixè describit. Mantissæ loco miraculorum, quæ ipso jam defuncto non ad ejus modo tumulum Misene, sed etiam ad exuvias Monachium tandem deportatas patrata perhibentur, amplum satis syllabum adjungit; suæ interim narrationi quasdam hinc inde notulas subnectens, in quibus ad ea, quæ utcunque institutum præcipuum attingere videbantur, excurrit.

LUDOVICI WOLZOGENII APOLOGIA

Parentalis, auctore Petro Ysarnio, Amstelodamensis Ecclesiæ Gallo-Belgicæ Pastore.

Amstelodami, apud Abrahamum Wolfgang, A. 1693.

in 8. plag. 4.

Prodierunt jam anno 1692. Amstelodami tres epistolæ idiomate Gallico conscriptæ, Ludovici Wolzogenii, Ecclesiæ Gallo-Belgicæ

cæ apud Amstelodamenses Pastoris, & illustris ibidem scholæ Professoris, vitam pariter ac mortem, motas item super ipsius libro de *Interprete Scripturarum* controversias fuse satis exhibentes, plurium Theologorum Ecclesiæ Reformatæ literis, quæ ad orthodoxiam Wolzogenii comprobendam faciunt, simul inspersis. Earum tunc auctorem editoremque fuisse ipsum hunc Ysarnium, haud obscure ex Apologia præsentī cognoscimus, quandoquidem heic non solum ad ea, quæ ibi abs se scripta sint, provocavit aliquoties, sed etiam respondit Melchiori Leidekkero, qui in Præfatione aphorismis Theologicis Ludovici de Dieu præfixa nonnihil in contrarium obverterat. Magis tamen in seipso defendendo Noster occupatus est, cum a Leidekkero suum imprimis peti jugulum, sibi que imputari vidisset, ac si monstri aliquid in eo aleret, quod efficaciam Baptismi infantibus conferendi usque ad ætatem cognitionis suspenderit. Ut itaque isthanc incusationem a se removeat, & quo sensu hoc affirmarit, clare demonstrat, suam de Baptismi efficacia doctrinam uberius exponit, utpote quæ summam eo tendat: infantes fœderatos, electos habitos, baptizari in significationem regenerationis jam collatæ in semine, & in obsignationem universæ sanctificationis, quando per ætatem licuerit illis eam consequi. Quod ipsum cum haud ita pridem etiam Witfius in Dissertatione peculiari (a nobis proximo mense p. 90. commemorata,) adversus Jurium statuminare laboraverit, idcirco ad ejus auctoritatem sæpe provocat, nihil fere agens aliud, quam ut ipsius mentem pariter ac verba recitet, seque cum ipso per omnia facere testetur. Quemadmodum ergo nos ad ea, quæ Wolzogenium concernunt, parum nunc respicimus, ita Lectori haud ingratam fore opinamur hanc Reformati Galli mentionem, qui suum cum doctrina a Witfio novissime explicata consensum hoc pacto declarare voluit.

CALENDRIER HISTORIQUE, AVEC un Traité historique de la Sphere, par J.

DE BRISBAR M. D. S. E.

h. e.

Calendarium historicum, nec non Tractatus historicus de
Sphæra.

P 3

Lugd.

Lugd. Batav. apud Freder. Haaring. 1694. in 8.

plag. 26.

Rudimenta Chronologica conscripturus Auctor noster, operæ facturus pretium sibi visus est, si quid per horas, dies, hebdomades, menses, annos, cyclos, æras & epochas intelligatur, explicans, non solum sollicitè vocum illarum etyma indagaret, sed ad detergendum tædium, quod lectoribus oriri posset, totam operam distingueret observationibus historicis, ex Græcis Latinisque auctoribus maximam partem decerptis, & in Gallicum conversis idioma; ob eamque causam titulum Calendarii historici libro indidit. Ita v. g. de die agens, Latinorum, Græcorum & Hebræorum nominum, quibus designatur, etymologias adfert, notatque in Scriptura S. notitiam salutarem diei nomine denotari, nec non diem quandoque lucem vocari, cuius vocis varias adducit significationes. Quærit etiam, cur a lucis productione inchoarit Deus creationis opus, & Christus luci comparetur. Hinc recenset luminis inusitati adparitionem, quæ contigit Hierosolymis, paulo ante quam Judæa exardesceret bello, quod ultimum ipsi exitium attulit; nec non Constantinopoli, pridie quam a Mohammede secundo caperetur: & ex Thevenotio refert, Indos quosdam Deum colere, Ram dictum, quem vulgus ex luce prognatum fabuletur. Tandem addit, emblemata dici fuisse olim gallum gallinaceum, Apollinis pugno insistentem.

Eandem viam rationemque secutus est in libello altero, in quo non solum terminos, qui in doctrina spherica occurrunt, explicat, sed adpendicis loco Copernicanum pariter ac Tyronicum systema exponit, prolatisque argumentis, quibus utrumque vel oppugnari vel defendi solet, liberum cuivis relinquit iudicium. Nam ubi de umbra agit, affert primum præcipua loca Scripturæ S. in quibus umbræ fit mentio, phrasæque nonnullas huc spectantes ex interpretibus illustrat: deinde agit de Leonida cum Persis conflicturo, qui dicenti cuidam, præ jaculis Barbarorum nec Solem visum iri, in umbra, respondit, pugnabimus; de fabulosa lite, de umbra asini; de sciopodibus umbram sibi suis facientibus pedibus; de lapide synochitide, quo umbræ ab inferis evocantur; de umbra hyænæ, quæ facit ut canes obmutescant; de Bucephalo ab umbra sua efferato; de umbris convivorum; de mensura umbræ columnæ Pompeji, quæ Alexandria ad-

huc

huc durat; de umbra navium Caligulæ vineis arboribusque instructarum; de umbra, quam Hispanæ mulieres capitis quodam ornamento sibi olim procurabant; denique de umbra manuum & icuncularum (marionettes) quam in Turcia gesticulatores Judæi in alba tela expansa spectandam exhibent.

JOHANNIS GUILIELMI BAIERI, SS.
Theol. D. & PP. Collatio Doctrinæ Quakerorum & Protestantium, una cum Harmonia Errorum Quakerorum & Heterodoxorum aliorum, atque Observationibus necessariis, in materiam Lectionum & Disputationum Academicarum consignata.

Jenæ apud Tobiam Oehrling, 1694. in 4.

Alphab. I. plag. 16.

Inter eos, qui adversus Enthusiastas recentiores, quos Quakeros appellant, calamum strinxerunt, celebre nomen gerit gravissimus Jenensium Theologus, *Job. Guilielmus Baierus*, qui ante plures jam annos Synopsis & Examen Theologiæ Enthusiastarum recentiorum, quos Quakeros vocant, publicis Dissertationibus sistere cœpit. In quibus non solum quæ ad statum controversiæ pertinent, accuratissime evolvit, sed palmaria etiam ipsorum argumenta ea soliditate ac moderatione examinavit, ut ab adversario etiam *G. Keitho* singularem laudem hoc nomine sit consecutus. Etsi vero Dissertationum harum non nisi quinque, & quæ ultra doctrinam de Principio Theologiæ & Scripturæ S. haud porriguntur, videre hæcenus licuerit, bene tamen est, quod operam istam interruptam potius, quam abruptam, audiamus; & interea placuerit Auctori hanc *Collationem*, nobis dare accuratam, & eleganti methodo maxime conspicuam. Videre quippe hic licet sententiam utriusque partis non solum succincta thesi atque antithesi comprehensam, & in parallelo sibi oppositam, verum etiam ipsismet utriusque confessionis Scriptorum verbis concinne explicatam atque illustratam. Subjungitur his porro ad singulas fere theses Harmonia Quakerorum & Heterodoxorum aliorum, in qua corruptorum dogmatum fontes investigantur, & quomodo in istis

vel

vel cum hæreticis primorum seculorum, vel cum aliis fanaticis conspirent, aut affines ipsis sint, erudite ostenditur. Scilicet, sicut solenne est huic sectæ, ut vana persuasione de resplendescente in suo cœtu cœlesti veritate, quæ a Christi temporibus usque ad ipsorum tempora spissis tenebris involuta quasi jacuerit, sibi blandiantur; ita procul dubio Harmonia hac doctissimus Auctor vanam istam jactantiam castigare voluit. Quandoquidem ita facile apparebit, quicquid veri habent isti homines, id ipsis cum Evangelicis commune esse, & quicquid peculiare præter ista sibi vindicant, illud minime Deo aut jactato lumini divino, sed hæreticis ac fanaticis principiis deberi. Denique vero, cum in brevibus thesibus non adeo aperte cuius semper appareat, quis sit genuinus controversiæ status, aut thesios quandoque vel antithesios ratio, placuit Auctori & hac in parte discipulis consuleri Observationibus, quæ itidem ad singulas fere theses Harmoniam memoratam excipiunt: in quibus pro re nata, aut nostratium aut adversariorum mentem circa ζήτημα explicat, quid in quæstione sit indicat, & omni ambiguitati dextre occurrit.

Addimus quædam de Programmate, quo Disputationes ad hanc Collationem instituendæ indicuntur. In hoc Auctor methodo medica tum Enthusiastici morbi originem seu causas, ejusque incrementa investigat, tum etiam quæ remedia contra ipsum suppetant, in medium consulit. Originem seu causam morbi præcipuam esse judicat. Φιλαυτίαν & δοκησισοφίαν post lapsum humano generi connatam, qua ab externo verbo abducti spiritualitates proprias homines sectari amant. Hanc autem admodum fovere & incrementum ei addere, inanem credulitatem, qua homines scintillam istam luminis, post lapsum in se residuam, sæpius pro divino afflatu amplectantur. Sic Enthufiasmum sanctum piumque judicari, atque aliis etiam persuaderi facile, quod commendat sese externa honestate veræ etiam sanctitatis æmula, Scripturarum æstimio, evitatis rixosis in religionis negotio disputationibus, immunitate a ceremoniis ecclesiasticis, credendi libertate, & similibus.

Remedia autem contra hunc morbum suppeditaturus Auctor celeberrimus, Gamalielis illud Act. V. 38. 39. non temere in imitationem trahendum: armata vero manu opprimere patronos errorum atque affectas, quietos tamen & conscientiam prætexentes, neque rectius infor-

informatos aut convictos, alienum esse a praxi Christi & Apostolorum, peculiaribus a se Dissertationibus ostensum monet. Disputationes adversus hodiernos Enthusiastas subterfugiendas non esse censet, postquam inter eos viri etiam literarum minime rudes, sed doctrinæ apparatu non contemnendo instructi, velut *Robertus Barclajus*, *Wilhelmus Penn*, *Georgius Keithus*, surrexere. Cavenda vero domestica & offendiculi plena disidia sic esse ait, ut polemicæ tamen theologiæ cultura & exercitium modestum minime abjiciatur. Muniendos esse animos nostrorum, & monendos τὰς ἐξ ἐναντίας, ne aliam sibi victoriam de mundo polliceantur, quam per fidem in Jesum Christum, ex qua sola contemptus vanitatum hujus seculi Christianis proprius proficiatur. In adiaphoris justum observandum esse moderamen, nec monitores ullos spernendos plane, si quid a nobis contra Christianos mores admissum fuerit. Scripturam S. pro adæquato atque unico principio omnis Theologiæ devotè æstimandam. In incremento Enthufiasmi justa Dei judicia verenda esse. In affectata adversariorum immunitate a ceremoniis, horrore nobis esse debere, quod Sacramenta etiam a Christo ipso instituta vilipendant, quorum efficaciam spirituales multo certius, quam illi luminis sui interni & immediati virtutem experiamur. De disciplina ecclesiastica restituenda communicatis consiliis cogitandum. Libertatem credendi ad verbum Scripturæ restringendam, ac de cætero recordari nos debere, Ecclesiam esse in Republica; Ministerium sacrum ad certum hominum ordinem in ecclesia constituta delatum; personarum nævos & vitia, muneri non derogare; omnia denique κατὰ τὰς ἐν πρὸς εὐχαριστήν fieri debere.

DE VITA ET MORIBUS EPICURI,

AUCTORE JACOBO RONDELLO.

Amstelodami, apud Henricum Desbordes, A. 1693. in 12.

Constat plag. 6.

Libelli præsentis mentio in Actis hisce nostris duabus jam vicibus injecta est, semel quidem A. 1686. p. 385, ubi ex Autoris ipsiusmet promisso alteram & auctiorem illius editionem intimavimus; & deinceps iterum p. 483. ejusdem anni, quo ipso ea Hagæ Comitum impressa

impressa fuerat. Nuspiam tamen contenta illius strictim nos persecutos fuisse recordamur, adeoque post repetitam denuo Latinitatque donatam editionem hanc, non divitiarum futurum arbitrati sumus, si, quæ hæcenus omissa fuere, hoc in loco resarciremus.

Quemadmodum vero a clarissimo Rondello breviter exhiberi singula, quæ prolixius apud Laërtium, Gassendum, & alios, de Epicuro content, jam olim diximus; ita nunc rursus non ad vitam solum & morum Epicuri descriptionem, sed dogmatum quoque & schola ipsius prognatorum examen spectandi erunt oculi. Ad priora illa quod attinet, annum Olympiados 109. tertium ipsi natalem constituit, patriumque solum facit Gargettum, Atticæ oppidum, educationis vero palæstram Athenas, quorsum parentes, seu pertæsi vitam rusticam, seu pauperiem pati minus dociles, commigraverint. Religioni ipsi a primis incunabulis assuefactum, ejusque per omnem vitam observantissimum fuisse, ex sacrificiis & votis, quæ Numinibus persæpe obtulerit, cultu item Deorum reliquo nunquam ab eodem posthaberi solito, passim demonstrare nititur. Amicitias eum frequenter ac constanter cum aliis coluisse monet, & quo sensu apud Laërtium dixisse perhibeatur, *Φίλον τε ὄντα καὶ ἡσέσθαι*, inquit, loco ultimi hujus vocabuli legendum *ἀρχήσθαι* arbitratus, ut adeo neminem amicum gravare potius voluerit, quam eorum curam penitus abjicere; quandoquidem & hanc satis declaravit, eum, exorta aliquando fame gravissima, eorundem copiosum satis numerum fabarum indies suppeditarum certo modio sustentaverit; id vero alias semper agens sollicitè, ut ne a futuri spe penderet, aut in egestatem se penitus detruderet. E suis autem reculis cum amicos pro facultate sua nunquam non relevavit, neminem horum fuisse dicit, qui non imaginem illius in tabulis, in poculis, in annulis habuerit, quique ad verbum ejus sententias non edidicisset; prout & illi amorem Epicuri ad posteros ita propagarint, ut annis 350. post ejus obitum, sectatores ipsius adhuc dum ei sacrificaverint. Bonum insuper civem & in aliis se exhibuisse eum hinc patere docet, quod patriam relinquere, variis licet calamitatibus oppressam, noluerit; quod æquo animo contumelias Demetrii Phaleræi, atrocitates Lacharis, & arrogantiam regis Demetrii pertulerit, erga iracundos nempe magistratus patiens ac docilis erga bonos gratus & obsequiosus. Dum polenta & aqua vi-

tam

tam ut plurimum sustentaverit, exinde cognosci frugalitatem ejus annotat. Castum eum fuisse, non ex Chrysippi solum, inimici licet ac invidi, testimonio, sed etiam ex ejus de amoris vanitate loquelis sapientissime conceptis, ac universa vivendi ratione probat. Et quamvis nemo fere non e veteribus impuditiæ dicam Epicuro impegerit, non aliunde tamen id enatum esse censet, quam quod ex more illorum temporum, foeminae lectionibus ipsius interfuerint, Leontium imprimis, quæ item postea Metrodoro, Epicuri discipulo & convictori, in concubinam data fuerit; cum tamen & prius illud impune tum spectatum noverimus, & posterius exin non parum defendi possit, quod, rem omnem fufus exequente Athenæo, vix ullus etiam philosophorum aliorum celebretur, cujus non memorari concubinam aliquam legamus. Nec umbraticum modo doctorem, sed civem, insuper ejusmodi fuisse dicit, qui, si in forum aliquando venisset, non se ideo in alium terrarum orbem delatum putaverit, quinimo & togatos pariter ac bellatores strenuos ex affeclarum suorum numero in Reipublicæ commodum produxerit. Vivendi denique finem anno secundo Olympiados 127. fecisse Epicurum affirmat, debilitatum antea ex urinæ retentione, acutissimisque calculi doloribus, quos nequaquam per stolidum medicinae contemptum lethales effecerit, quandoquidem hujusce artis ambages, isto seculo admodum frequentatæ, mœstitiam in ejus animo, non odium, excitaverint. Ipsum de cætero morti vicinum multa legasse amicis eorumque liberis, ac manumisisse, cunctos servos, post quæ, cum nihil in terris superesse videret, quod ageret, oculos decenti cum gestu clausit, immoto penitus animo supremam horam præstolatus.

Atque hæc & alia istius generis per universum hoc opusculum varie dispersa sunt, at majorem ejus partem doctrinarum, quas propugnari Epicurus, consideratio adimplet, Autorque in eo totus est, ut ostendat, plurimas earum, tametsi laudem minime promereantur per omnia, censura tamen mitiori tractandas, & ipsi multo æquius, ac cæteris e numero gentiliū Philosophorum suas, condonandas videri. Usus eum fuisse dicit præceptoribus, Pamphilo primum, Platónico, & Nausiphane, Pythagorico; verum adhæsisse magis scriptis Anaxagoræ, Democriti, & Archelai, quondam Socratis magistri, & mirros adeo in studiis fecisse progressus, ut meminisse potius quam di-

Q²

scere

scere putaretur, auctusque fuerit superbo *αὐτοδιδάκτῃ* cognomento. Licet autem ab initio Democriteum se profiteretur, tandem tamen instituisse eum sectam peculiarem & a Democrito non parum diversam, cujus discrepantiæ non rationes modo, sed indolem etiam, curatius examinat. Methodus autem philosophandi ab ipso usurpata, & intra modestiæ amœnitatisque (cum nonnisi in horto doceret,) limites conclusa, cum plures ad ipsum assecclas attraheret, atque ideo valde displiceret reliquis philosophis, præsertim Stoicis, qui se in scholis fere solos relictos viderint, Diotimum ante omnia rogatum fuisse, ut contra Epicurū scriberet; unde illico quinquaginta lascivæ epistolæ proruperint, innocuusque Epicurus, tanquam nequitiarum arbiter, voluptatis præceptor, ignaviæ protector, & impietatis magister traductus, & ludibrio quamplurimum expositus fuerit. Eum vero, ut vana fallaque ostenderet hæc omnia, opera sua edidisse in lucem, inter quæ primum Hegesianax, seu de sanctitate, & Charidemus, seu de natura Deorum liber, prodierit, quorum licet *σωζόμενα* tantum in ruderibus antiquitatis extant, posse tamen exin satis colligi, quod Epicurus & Deum esse asseruerit, & providentiam penitus in dubium haud vocaverit. Ac licet ex communi religionis Ethnicæ malo figmentis quibusdam januam polluerit, non defuisse tamen in recessu ædificii præclara quædam adyta, dum v. g. eam ex animis hominum sententiam extirpare nifus sit, quod omnia ignoscantur a Diis, modo thus quacunque ratione adoleatur: ipsum contra docuisse, ad hoc, ut rite litetur, pectus honestate imbutum maxime requiri: dum item simplicitate æterna gaudere Numen dixerit, quod nec alterari possit, nec corrumpi, verum ex dignitate cuncta perficiat, puniat vel remuneretur, prout homines ipsi sint seu similes, seu ab eo discrepantes, hoc est, seu probi, seu maligni, &c. Statuisse quidem Epicurum, Deos non curare tempestatum serenitatisque vices, generationes meteororum & corruptiones, aliaque Physices innumera, quippe qui mundo satis virium ac roboris ad semet sustentandum inesse crediderit. Non deberi tamen eum ideo tantopere vituperari, cum & inter ipsos Christianos effati hujus propugnatores nonnullos invenias, e quibus heic præcipue Theologum quendam non postremi nominis, nec poenitendæ eruditionis nominat, qui Deum sua duntaxat uti providentia in rebus moralibus ac theologicis, mundumque adeo concinne

concinne formatum esse docuerit, ut ex semetipso tenorem suum servet. Quinimo exhibitam Diis ab Epicuro reverentiam non permittere, ut de ipsius pietate dubitemus: quemadmodum id etiam generatim observare liceat, Stoicos operibus negasse, quod dictis statuebant de providentia; Epicureos vicissim confirmasse operibus, quod dogmatis negare credebantur. Invocatos ab his Deos fuisse, quod eosdem habuerint pro animabus immortalibus, ac tantum non homines referentibus, quod eos suas habere intra mœnia mundi *περιτογέυσεις* sibi persuasent; neminem fore in solitudine felicem, ac proinde bonum communicari, & isto pacto crescere debere, statuentes. Naturam a nonnullis Epicureorum vocitatam fuisse fortunam, in qua certe opinione Plato ipse ac Aristoteles versati deprehendantur. Tamen si Epicurus fortunam negaverit esse Deam, non tamen nisi istam plebejam & vulgivagam eum sustulisse, utpote cui cum Mente, summa, quæ omnia suo arbitrio constituit, quæ naturam condidit, quæ rebus causas dedit, easque perpetuo abditissima ratione propagat, non convenire, quilibet cordatiorum intelligat. Per doctrinam ipsius de voluptate, quam in eo quaesierit, ut quis nec corpore doleat, nec animo perturbetur, socordiam aliquam aut iners otium introduci negat, sed placidam quietamque in mente constantiam, quam Democritus *εὐθυμίαν καὶ εὐεσῶ* nuncupaverit. Videlicet noluisse Epicurum, vitam sapientis esse quasi torrentem rapidumve flumen; at nec ideo aquæ restagnanti & mortuæ, sed fluvio tacite labenti eam assimilasse. Istud tandem præceptum: *λάθε βιώσας*, occultus vive; non Epicuri esse, sed Neoclis, ipsius fratris, aut potius Pythagoreorum, qui vitam ingloriam & obscuram imprimis deperierint. Equidem dixisse Epicurum, neminem sapientem accessurum ad Rempublicam, nec gesturum Principatum. Sed hæc intelligi de Sapiente, cujus vivere is fecerit cogitare. Iis vero, qui suapte natura ambitiosi gloriæque appetentes sint, non esse quiescendum, e propria ipsiusmet sententiæ abunde posse colligi. Quæ singula ad hunc modum se habere posteaquam Autor docuit, nihil amœnius Epicuri scriptis, nihil ingemiosius, nihil elegantius reperiri existimat, suamque hanc sententiam ipso Senecæ, Quintiliani, Virgilii, testimonio comprobat, additque, occurrere in ejus scriptis nonnulla, quæ hominem plane inspiratum arguant ac Numine plenum, qui & Christo subparia hæc pronunciave-

rit: dare beneficium jucundius esse, quam accipere; eum ad crastinum suavisime accessurum, qui minimum egens appetensque crastini sit. Unde merito illius dogmata non mediocri cum ardore explanata fuerint, & ex quo eadem Gassendus ornarit atque illustrarit, florem constantissimum sibi polliceri valeant.

ABBATiarum ITALIÆ BREVIS NOTITIA, autore R. P. Augustino Lubin, Ordin.

*Eremitar. S. Augustini Assistenti Generali & Galliarum
Regis Geographo Ordinario.*

Romæ, typis Jo. Jac. Komarek Boëmi, 1693. in 4.

Constat Alphab. 2. plag. II.

Abbatiarum jam olim iste fuit per Italiam imprimis numerus, ut aliquando, anno nempe 1494. in exequiis Ferdinandi Regis Neapolitani, Abbates circiter mille comparuerint. Quod ipsum uti ab Autore nostro in sua ad opus hoc præfatione memoratur, ita procul dubio ansam suppeditavit præsentis ejus scripto, in quo Catalogum earum studiosissime abs se confectum exhibet. Postquam enim ab Eminentissimo Cardinali Colloredo (cui consecravit istas paginas,) fuisset excitatus, ut, quæ vel propter locorum obscuritatem, vel propter situs ignorantiam cum oblivione hominum prope luctarentur, Abbantias cum cæteris sat cognitis paulo annotaret diligentius, subsidiis ad hoc propositum perficiendum necessariis ab eodem instructus; laborem a muneris sui ratione haud alienum aggressus est, & non earum modo, quæ olim extitere, sed reliquarum etiam, quæ adhuc dum florent, Abbatiarum situs, titulos; foundationes, ordines, dioceses, mutationes, & alia istuc pertinentia recensuit, allegatis ubique autoribus, qui singula subministrarint, quorum indicem operi etiam ipsi præfixerat. Abbatum insuper, qui uni atque alteri ex his præfuerint, interdum quidem meminit, sed parce admodum, & nihil fere præter eorundem nomina ex isthoc genere adducit. Minus tamen urbium agrorumque per hanc occasionem nominatorum, & præcipue obscuriorum alias, descriptionem instituto suo accommodam desiderari passus est. Cumque Abbantias has secundum alphabeti ordinem disposuerit, vel ipsarummet proprias vel sedium nativarum, commu-

communes appellaciones insecutus, inde vicent alicujus Lexici hic liber sustinebit, quod Historiæ Ecclesiasticæ cultoribus in negotio non uno subservire poterit.

PIETAS EX NUMMIS ANTIQUIS

delineata a JOH. WEIDNERO, Augustano.

Jenæ, apud Joh. Bielkium, 1694. in 4. plag. I.

Hoc eum primis sæculo extiterunt viri clarissimi, qui, cum alias feliciter excolerent literas, jucundissimam quoque earum partem, quæ circa nummos antiquos eorundemque explicationem occupatur, sunt aggressi. Nosque ipsi inter Acta hæc collegimus plures. Est tamen post illos nunc nominandus etiam *Joh. Weidnerus*, qui hos sibi præ aliis nummos, qui pietatem exprimunt, & a variis jamdudum, & a semetipso, tum in museis Jenensibus Bosio-Sagittariano & Wedeliano, tum & Augusta Vindellicorum in Thomaniano, visos illustratosque selegit. Ita vero ex numismatis sistitur (1) Pietas, uti *Dea* repræsentata. (2) Pietas sive *affectus* seu *religio hominum erga Deum*; quam præ aliis spectandam exhibet in nummo Hadriani Imperatoris argenteo, ex museo Bosiano, in quo ille apparet barbatus, qualem raro dari statuit; dicitque istam pietatem erga Deum patere tum ex vasis pontificalibus, tum ex augurum notis, tum ex ara aut Mercurii signo. (3) Pietas *erga homines*, sed *mortuos* sive *divos*; eamque pietatem ait ostensam esse ratione non una, plerumque tamen effigie pateram tenente; templo; ara, super quam ignis ardens, aut fulmen repositum; suggestu, in quo imago cerea mortui consecrandi; aquila, eaque vel sola, vel fulmen aut globum tenente, aut aræ insidente &c. (4) Pietas *civium erga patriam*. (5) Pietas *inferiorum erga superiores*. (6) Pietas *liberorum erga parentes*: ubi Autor negotium sibi facescit in nummo, qui plumbeus extat in Bosiano, argenteus autem in Wedeliano museo, referente parte antica caput *Æneæ* eum inscriptione: *AINETOT*; postica vero ipsum *Æneam*, uti *Troja Anchisen patrem*, qui dextra vaseculum aliquod tenet, cervicibus ipsius ineubantem, exportat, præeunte filio Iulo, cum subscriptione: *EYSEBEIA*. (7) Pietas *parentum erga liberos*. (8) Pietas sive *affectus aequalium invicem*. Tandem & de iis beneficio nummorum dicit

p. 3.

p. 8.

p. 20. 24. 32.

34.

37.

p. 39. 51.

56.

73. 79.

84. dicit quædam, qui se *Pios* appellari passi sunt; factumque id ait modo ex adulatione Senatus aliorumque adversus Cæsares, quos *Pios* & *Felices* solebant vocare; modo ut ipsi Cæsares suam demonstrarent publice vel pietatem erga Deum, quod fecisse observatur M. Commodus Antoninus Pius, vel erga patriam, veluti Pertinax. Id vero
92. *Pii* nomen cum datum sit non viris solum, sed & uxoribus Cæsarium, ea occasione disserit de ornatu mulierum in nummis antiquis observando, explicatque insimul institutum Antonini Imperatoris, qui velut in cognomentum, *Pii* vocem ascevit. Singulos autem nummos, quos allegat Autor, sic pertractat, ut de iis, quæ ad ipsos recte intelligendos pertinere videntur, dicat ex antiquitate, illustretque subinde eosdem nummis vel in Gallia vel in Saxoniorum Principum memoriam, cufis, in quibus ad prisorum morem *Pietatis* vocabulum extat.
104. 12. 38. 51. 56. 106.

JOH. FRIDERICI BÖCKELMANNI *Jcti*
Tractatus postumus de Differentiis Juris Civilis, Canonici, Hodierni.

Trajecti ad Rhenum, apud A. Schouten, 1694. in 8.
 Plag. 12.

MAGNUM fuit inter Jureconsultos Germaniæ nostri temporis *Böckelmanni* nomen, in Academia primum Heidelbergensi, post in Lugduno-Batava Antecessoris de studiosa legum juventute præclare meriti, paucosque ante annos defuncti. Consueverat is auditoribus suis describendas dare, latiusque dein explicare, quas nunc publici omnium juris *Cornelius van Eck*, Jureconsultus Ultrajectinus haud incelebris fecit, Juris Civilis, Canonici & Hodierni Differentias: opusculum apprimè utile iis, qui in jurisprudentiæ studio versari cum fructu cupiunt. Præmittuntur generalia quædam de jure canonico, ut ad ejus præcipue notitiam manuducere discipulos suos voluisse Auctor videatur: inde in quibus tum quoad jus publicum, tum quoad jus privatum, civiles canonicæque sanctiones, moresque hodierni dissentiant, succinctè traditur. Præfatione adauxit opusculum Editor doctissimus, quæ juris canonici studium in Protestantium etiam academiis minime negligendum persuadet,

suadet, tum quod indecens sit eos, qui utriusque, civilis nempe & canonici juris Doctores renuntiari aliquando desiderant, Juris Canonici esse imperitos; tum quod non modo Pontificii, sed & qui puriori religioni nomen dederunt, vix alium agendi modum in tritura forensi observent, quam qui Canonibus præscriptus est; tum quod causæ quamplurimæ, velut de Decimis, de Jure Patronatus, argumentisque aliis, inter Pontificios semper, inter Protestantes plerumque ex jure canonico soleant decidi. Tametsi ita in commendando Canonico Jure versatur, ut primas tamen Civili deferat, atque studiosis nostratibus in Corpore Juris Civilis habitandam, in Corpore Canonici Juris peregrinandum moneat.

JOH. WVOLFG. TEXTORIS, *Jcti*, *Decisiones Electorales Palatinae, cum Tractatu Synoptico de Judiciis.*

Francof. apud Frider. Knoch, 1693. 4. alph. 3. plag. 3.

COLLECTIONEM definitionum causarum forensium sive rerum judicatarum, quæ Decisionum nomine vulgo veniunt, rem esse utilissimam, nemo facile in dubium vocaverit. Ex illis enim non modo quid in ipsis rerum argumentis usu obtineat, perspicimus, sed & habemus, quod in similibus controversiis, tanquam cynosuram postea sequamur. Sua igitur laude merito mactandus est Consultissimus harum Editor, qui posteaquam tot jam eruditis orbem beavit scriptis, & huic operi admovit manum, atque res in suprema Curia Justitiæ inferioris Palatinatus, quæ Heidelbergæ fuit, judicatas Reipubl. literariæ invidere nefas duxit. Tametsi enim, ut in Præfatione ipse declarat, amplissima jamjam tot rerum publicarum ac variarum gentium Rotarum ac Decisionum mæsis suppetat, nec copia rerum in illustribus Germaniæ Judiciis decisarum desit; facile tamen veniam se impetraturum confidit, quod Decisiones has Electorales, typis hætenus nondum impressas, publicum voluerit esse testimonium justitiæ, & antea, & suo tempore in ea provincia legitime administratæ. Ea autem methodo in illis potissimum usus est, ut ubique relationem facti, ex qua statum causæ totamque litis seriem compendiose percipere integrum sit,

fit, paucis præmiserit, rationes deinde decidendi subjecerit, ac notabilia denique practica, ex ipsis textibus & rationibus legum ac constitutionum Imperii, ad meliorem in foro versantium usum addiderit. Omnium vero Decisionum, quarum tres supra centum dantur, argumenta hic recensere, nostri quidem instituti ratio haud patitur; licet tamen quarundam extantiorum & in summam contractarum specimen exhibere, ex quo de cæteris facile postmodum erit iudicium. Dec. 3. Ille, qui prædia emit a domino, eadem a tertio possessore de facta sibi prædiorum quæstionis anteriore venditione per consortem auctoris, quem antea a domino emisit bona isthæ dicebat, excipiente, vindicare potest. Dec. 5. Venditio hæreditatis tertii, in quam venditori nullum jus competit, licet sub pacto de non præstanda evictione facta, ob præsumtum istius dolum nulla est. Dec. 6. Legatarius, cui legatum ab hærede testamentario solutum est, & qui in ejus quietâ possessione ultra 30. annos fuit, hæreditatis petitione conventus ab instantia absolvitur. Dec. 7. Venditor, re ita vendita si emtor intra certum tempus animum de super declarasset, & hoc per unum testem declarationem saltem non vero tempus probante, absolutus est ab impletione contractus, præstito prius purgationis juramento. Dec. 9. Actor, qui instrumento censitico deperdito, debitum probat ex solutione census per longum tempus, confessione item unius ex consortibus debitorum hæreditariorum, tum libro rationum defuncti creditoris, nec non ex inventario & rationibus tutelaribus, ad juramenti supplementi præstationem fuit admissus. (conf. Dec. 17.) Dec. 15. Corpus opificum prædium, a præposito magistro, quem *Zunftmeister* vocant, sine consensu cæterorum consortium, & absq; consueta in loco rei sitæ contractus insinuatione alienatum, cum emtor in bona fide & diutina possessione fuerit, factaque belli tempore insinuatione apud superiorem, non potest vindicare. Dec. 16. Transactio de bonis maternis inter patrem & filium, ob metum reverentialem, & enormem læsionem non probatâ, haud rescinditur; (ubi in Notabilibus deducitur, quomodo Camera Imperialis stylus in iudiciis Statu Imperii pro norma observandus sit.) Dec. 25. Testamentum a muliere apoplectica, sanæ tamen mentis, præsentis loci sculteto & convicanis quibusdam scabinis ad interrogationem confectum, statuto Palatino validum est. Dec. 27. Venditor, qui domum cum area adjacente 10. pedum longitudinis &

50. latitudinis vendidit, si emtor postea ædificare volens 5. pedes latitudinis relinquere a magistratu jubeatur, probare debet, constitutionem de relinquendo versus munimentum spatio, contractum emtionis antecessisse. Dec. 30. Documentorum, quæ quidam detinebat & hæredibus ejus, ad quem pertinebant, probabilibus restituere detrectabat, ex eo quod illa documenta apud se deposita, & hæredes extranei essent, hisce consentientibus sequestratio placuit. Dec. 31. Administratores Ecclesiæ dimidiam partem molendini, quam in præjudicium pauperum aliorumque creditorum alienatam esse dicunt, non possunt revocare ab eo, in quem per donationem remuneratiam, translata est, quia tempore donationis re ipsa fraudatos esse creditores non constabat. Dec. 33. Annuum legatum scholæ ex libro salariorum, quem dicunt *das Competenz Buch*, accedente duorum testium depositione, probatur. Dec. 34. Legatum piis locis in testamento solennitatibus destituto relictum, invalidum judicatum est. Dec. 43. Doctor Medicinæ convenit pharmacopolam actione injuriarum, ob verba injuriosa, quasi argentum vivum infanti cuidam ægrotanti, cujus mors secuta sit, dedisset, item se illum infamem reddere posse, si velit &c. reo pleraque, quæ infamiam præ se ferebant, a se dicta esse negante, actore vero per testes singulares, integræ tamen fidei probante, reus, cum juramentum purgationis sibi injunctum non præstitisset, ad deprecationem & literas reversales actori extradendas, nec non in multam centum florenorum cum refusione expensarum condemnatus est. Dec. 44. Ab actione injuriarum communitatis, reus qui aliquos saltem administratores sub incerto nomine studio boni publici indignos dixit, qui libros censuales in manibus haberent, actoribus non probantibus absolvitur. Dec. 54. Fideicommissum familiæ & quidem filiis ea lege relictum, ut si quis illorum decederet sine prole masculina, ad proximos agnatos masculos illud devolvatur, ab ultimo in familia libere alienari, nec a descendantibus ex filiabus, quia ad has ex dispositione haud spectabat, sed iis aliunde satisfactum erat, revocari potest. Dec. 55. Ille, qui in literis possessionem castri ultro cessisse, nec ullam prætensionem reliquam habere professus est, licet simulationem & possessionem re judicata sibi addictam asserat, in possessorio succumbit. Dec. 56. Contra dominos feudi, a quibus subditi variis modis se gravatos esse dicunt, licet illi Nobiles Imperii immediati sint,

neque jura, de quorum exercitio controvertebatur, ab Electore Palatino in feudum recognoscant, alias tamen vasalli Palatini sunt, & casus est depositi miserabilis, a supremo Dicafterio Electorali mandatum restitutorium & inhibitorium datum est. Dec. 57. Ille, in cujus aedibus incendium ipsius culpa exortum, & per quod vicina domus absumpta est, ad refusionem damni vicino dati condemnatus fuit, quia de ipsius culpa tum per praesumptiones, tum per testes constabat, quod solus habitaverit, nec ministerio eo tempore ad rem cerevisariam usus fuerit, & praeterea insignem negligentiam circa fornacem hordeorum rostricem, tum ex brevi structura ejus periculis obnoxia, tum ex lignis proximis & adpendentibus herbis nicotianis commiserit. Dec. 58. Absolutus est reus ab intentione actoris, refusionem damni, quod ille ex intermissa professione vini adusti alio transvehendi & hac de causa confiscati dederit, poscentis, ideo quod vector non teneatur ad exsolutionem vectigalis pro mercibus, nec ulla rei culpa praecesserit, sed potius conventum fuerit, quod nihil negotii cum solutione gabellae habere debeat, praeterea culpa omissionis non praesumenda & in casu dubio culpa reus absolvendus sit. Dec. 63. Actio ad privationem hereditatis ex jure Electorali Palatino ob non soluta intra trimestre spatium legata, non habet locum contra haeredes haeredis defuncti, quia nulla judicialis admonitio illum in mora constituit, & actio illa tanquam mere poenalis contra haeredes non datur. Dec. 64. Utili Legis Aquiliae actione ob corruptionem alterius oculi conventus, primum in 50, postea 150 florenos fuit condemnatus. Dec. 68. Vidua Judaei actrix, quae cum mercatore quodam de creditis defuncto marito mercibus controvertebat, & ideo libellum supplicem exhibebat, creditore librum suum mercatorium producente, condemnatoriam obtinuit; quae sententia etiam in Appellationis instantia ob mortem creditoris subsecutam aliaque adminicula, sed sine encomio fuit confirmata. Dec. 74. Administratores communitalis, cum nonnulli de communitate nomine ipsius trecentos florenos pro censu annuo quindecim florenorum accepissent, tamen in obligatione expressum, pecuniam in rem communitalis versam & pensiones per multos annos solutae essent, quia tamen hoc aes alienum non consensu communitatis contractum, nec consensu Electoris Palatini obfirmatum, nec de versione in rem revera facta constabat, ab actione absoluti, & actor in

recon-

reconventionem ad restituendas indebite solutas pensiones condemnatus est. Dec. 82. Reus solutionem debiti apochis, quae non sunt formae probantis sed subleste fidei, item manuali suspecto, nec non bacillis sine consensu utriusque partis incisis atque incertis, probans ad exsolutionem ejusdem fuit condemnatus. Dec. 84. Haeres, si legata a testatore per aliam scripturam postea tertio relicta solvendi terminos petiit, quod eadem agnovisse videatur, illa non obstante juris ignorantia praestare tenetur. Dec. 88. Sponsio post concubitum & secutum ex eo partum in sponsalibus clandestinis ad consummationem agente, quod vitium clandestinitatis sponsaliorum concubitu sublatum sit, & favor partus per matrimonium legitimandi versetur, deflorata sponsa abnuens illi nubere ab intentione actoris absolvitur ideo, quod sponsaliorum absque consensu parentum contractuum nullitas non tollatur concubitu, nulla id cavente lege, sed jure Palatino approbante, cessante hic insuper ratione commiserationis personae impraegnatae, quae ipsa contradixerit consummationi, & quod legitimatio aliunde peti possit. Dec. 100. Reus, qui alterum diffamaverat, quasi equum magicis artibus interemerit, & propterea actione injuriarum, tum ad poenam arbitrariam, tum injuria aestimationem & ad palinodiam conveniebatur, quamvis alieno ore & ex praefatio artis magicae ista verba protulisse exceperit, quia tamen illa ab ipso dicta scriptaque esse probabantur, ad certam poenam pecuniariam & palinodiam, aestimatione injuriarum insuper habita, condemnatus est; quae sententia etiam sub declaratione, ut reo recantanti fama reservaretur, in Appellationis instantia confirmata fuit.

Appendicis locum occupat tractatus de Judiciis synopticus, quorum descriptione & partibus §. 1. ut & objecto §. 2. expositis, de Processu in contumaciam, tum respectu actoris, §. 3. tum rei, & quidem vel ante litis contestationem §. 4. vel post eandem formando, §. 5. Autor agit. Porro de recusatione suspecti Judicis §. 6. nec non de effectibus judicii tam pendentis §. 7. quam finiti, vel per sententiam §. 8. vel per transactionem §. 9. tandem de officio Judicis §. 10. succincte & legaliter tractat.

EDMUNDI RICHERII OBSTETRIX ANIMORUM, seu prudens docendi & discendi Methodus, cum clarorum Virorum opusculis non dissimilis argumenti, & præfatione ADAMI RECHENBERGI,
P. P. Lips.

Lipsiæ & Luneburgi, ap. Joh. Georg. Lipper, 1693. in 4.

Non equidem novus hic liber est, quippe sub initium hujus seculi in Gallia, & Ambergæ in Germania a. 1608. impressus; dignus tamen Morhofio, summo polyhistori visus est, qui in gratiam docentium ac discientium in scholis recuderetur. Quanta enim auctoris ejus cum in sacris, tum in profanis fuerit eruditio, libri ejus a clarissimo Wittenio in *Diario Biographico* commemorati, & ex parte a nobis in *Actis Eruditorum* A. 1683. p. 494. & A. 1684. p. 103. seq. recensiti testantur. In hoc certe libro rationem docendi juventutem scholasticam egregie ostendit, vitiaque vulgo in scholis regnantia detexit, *υατατοτεχνία*, quam Græci vocant, perstringendo. Quapropter clarissimus Rechenbergius noster, Morhofii secutus consilium, denuo Richerii illud Opus edidit, insuperque Ulrici Huberi, viri celeberrimi, *Orationem de Pedantismo*, nec non opuscula non dissimilis argumenti alia, puta *Ger. Jo. Vosii de Studiorum Ratione*, *Francisci Junii Paresin*, *Aug. Buchneri Consilium de studiis recte instituendis* & *Jo. Gl. Ph. cl. Artem ratione recte utendi*, h. e. novam Logicam studiosis Juris imprimis utilem adjecit: ut in hac arte etiam adolescentes mature, quæ utilia sint ab inutilibus discernere addicerent.

JOHANNIS LOMEIERI, ZUTPHANIENSIS, *Dierum Genialium, sive Dissertationum Philologicarum, Decas Prima.*

Daventriæ, apud Albertum Fronten, 1694. in 8.

Alphab. i. plag. 4.

Liber hic, quem Genialium Dierum titulo insignire, Alexandrum ab Alexandro imitatus, non incongruum existimavit Cl. Lomeierus,
Pastor

Pastor & Professor Zutphanienfis non incelebris, (cujus de *veterum Gentilium lustrationibus* Syntagma in *Actis nostris* A. 1682. p. 253. exhibitum a nobis est,) *Dissertationum Philologicarum* priorem Decadem complectitur, quam altera posthac excipiet, si, quod in Præfatione ad Lectorem dedit, promisso ex votis stare ipsi concessum fuerit. Præsentium vero meletematum jucunda non minus ac utilia argumenta sunt, eorumque proin summam breviter nunc delibabimus.

Ac *Dissertatio* quidem prima *veterum Scytharum Philosophiam* examinat. Licet enim vulgo inter barbaros omni ævo barbarissimi putati fuerint, non obtusa tamen adeo pectora eos omnes gestasse Noster asserit, & ab eorum Doctoribus, qui sapientiæ laude præ cæteris celebrentur, exorsus, adducit e reliquis Prometheum, cui Philosophiæ inventionem Græci ipsi tribuant; Deucalionem ejus filium; Zamolxin, de quo dubium esse dicit, utrum ante Pythagoram multis annis extiterit, ceu visum fuit Herodoto, ni duos forsan ejus nominis vixisse statuas; Zeutam, quem pro Ægyptiorum Mercurio agnoscit; Abarem, proverbio ex sagitta, quam ipse nihil comedens circumtulerrit, celebratum; Diceneum & Comosicum, quos ex Jornande describit; maximeque Orpheum, qui & Deorum cultum instituerit, & Philosophiam didicerit in Ægypto, & vitam adeo frugalem duxerit, ut, & ipsa in proverbium abierit. Eum tamen a magiæ suspitione minus liberat, quidque per lyram Orphei in Lesbiam, ut narrat Lucianus, translata significetur, exponit; atque hætenus enumeratis Anacharsin, Bionem, Heraclidem, Cotyn, Toxarim, Plistos, associat. Progressus deinceps ad Scytharum religionem, inter Deos ab iis Martem præcipue fuisse cultum refert, quæque de ejus gladio a pastore quodam invento, & ad Artilam allato, fabuletur ex Prisciano Jornandes, recenset. Apollinem insuper in magno apud eos honore habitum, commemorat, tametsi Scythas hyperboreos ei asinos immolasse neget, cum intima aquilonis inaccessibleis animalibus esse notum sit; nec obstat Ezechielis locus c. XXVII, 14. quandoquidem Thogarma minime designet Scythiam, sed Trogmorum in Galatia regionem, ubi asini & muli præstantissimi reperti fuerint. Dianam humano sanguine inter eos cultam non dissimulat, nec Cererem, Jovem, Vestam, Bacchum, Saturnum, ex Numinum, quæ adorarint ipsi, classe removet. Quantum hinc concernit sapientiam, & eam quidem theoreticam, immor-

immortalitatem animarum eos credidisse, nec a μετεμψυχώσεως dogmate abhorruisse statuit. In naturali Philosophia quo progressi fuerint, patere putat ex Justini libro II. c. 1. ubi ex Philosophorum inter se de rerum principiis altercantium hypothesebus argute differant. Duos tantum ventos, sed triplex divinationis genus, παρομαντεῖαν, extispicium, & augurium, eos agnovisse, Musicamque exercuisse docet. E practica ipsorum Philosophia, doctrinam de summo hominis bono nequitiam in voluptatibus collocando; virtutes item, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, justitiamque, ab iis multum aestimari solitas; ex Oeconomica, tuendae augendaeque familiae rationes, & communionem uxorum inter eos receptam; e Politica libertatis usum, & ortum ex spontanea fidei rectique observantia legum defectum, ipsamque vitiorum, quae iis haud parum profuerit, ignoracionem in medium producit. De caetero Epiphanium, quod post Barbarissimum ante diluvium regnantem, insecutum fuisse statuatur Scythissimum, refellit, quaeque Scythiis de morum feritate, ἀνθρώπου φαγία, & aliis inhumanitatis asperitatibus objiciantur, de omnibus capi debere penitus inficiatur.

Secundae Dissertationis locum occupat Oratio, quam ipse anno 1686. in illustri Scholae Zutphaniensis inauguratione recitavit, eaque sententiam de *quatuor Monarchiis*, a vulgari Theologorum Historicorumque ac Chronologorum opinione longius recedentem complectitur. Postquam enim eos, qui ex Daniele & Zacharia quaternarium earum numerum stabilire conantur, non firmo adeo talo nati ostendere sategit, alias quoque Monarchias ante istas quatuor fuisse, & alias eodem cum iis tempore floruisse, alias denique easdem insecutas fuisse docet, & Monarchiam per summum imperium, ceteris dignitate ac potentia praestans, definit. Sed & ante omnia eos castigat, qui Assyriacum regnum cum Babylonico imperite confundant, & istud multo ante periisse, vel e solis Ezechielis cap. XXXI. & sequenti, constare asserit. Magnas interim Aegyptiorum, Arabum, Palaestinarum, Tyriorum, Aethiopum, Syrorum, qui omnes ante Nabuchodonosorem floruerint, opes potentiamque memorari, nec Hebraeos ipsos sub Regibus suis longe lateque dominantes excludi debere. Stantibus porro ac vigentibus his quatuor Monarchiis, multas alias inferiores apud Arabes, Parthos, Scythas, Indos, Germanos, & alios floruisse.

fuisse. Istud vero omnes absurditatis superare numeros, quod Imperium Romanum ad finem usque mundi extendatur, cum certe, jam olim extinctum fuerit, ultimo Romanorum Imperatorum existente Augustulo, circa A.C. 475 ab Odoacro Rugio devicto, cunctisque regionibus avulsis; unde postmodum plurimas Monarchias enatas dicit, quarum quaelibet propriam sibi praeter aliis υπεροχὴν arrogare deprehendatur, idque exemplo Galliae Hispaniaeque Regum comprobatur. Nec aquilas illas, quibus hodie pro insignibus utantur Germaniae Imperatores, Romanorum insignia, sed Germanorum esse dicit, monumenta scilicet ingentis illius ac decantatissimae Variarum cladis; prout neque aquila biceps, ut quidem imperitum vulgus persuadere sibi soleat, sed potius duae simul aquilae pingantur, quarum altera alteram expansis alis obtegat. In illa enim victoria, quam Arminius de Quintilio Varo ejusque legionibus obtinuerit, raptas fuisse tres Romanas aquilas; unam evulsisse signiferum, priusquam in manus hostium veniret, duas autem abstulisse easque adhuc dum possidere Germanos innuit.

Dissertatio tertia occupatur circa imagunculam *Harpocratis*, quam Jo. Smetium in suo asserere museo memorat. Ea vero puerum exhibet, totum fere nudum, nisi quod pectoris pars veletur, veste, quae in humero dextro substringitur. In capite gestatur flos loti, & aliud insigne Numinum Aegyptiorum. A tergo habet ille alas & pharetram. Manus dextrae digitis primoribus premit vocem, & silentia suadet. Brachio appendet situlam. Circa sinistrum laceratum serpens volvitur; manu tenet clavam Herculeam, cui anser appendet, quamque ramulus ambit. A dextro pede sedet cuniculus sive lepus, a sinistro accipiter vel avis forsan alia. Hanc imaginem jamtum erudita explicatione illustravit Gisbertus Cuperus, docuitque, Harpocratem, silentii Deum, hac ipsa ob oculos proponi, eumque ex veterum Gentilium Theologia nullum esse alium, quam Solem, ad quem pleraque sua Numina referre illi consueverint. Sed Autor noster eam in Philosophiae Practicae usum traduxit, & omni illius apparatu ad ejusdem Dei officium, silentium videlicet, non quodvis tamen, sed tempestivum, & sapiente dignum, nos manu duci per partes singulas uberius probavit.

Dissertatio quarta *variantes* aliquot in Novi Testamenti te-

xtu Græco *lectiones* colligit, quæ Stephani Curcellæi diligentiam, effugerunt, quasque ideo se in medium produxisse fatetur, ut, si aliquando typographi Novi Testamenti Curcellæani editionem repeterent, eas reliquis valeret adjicere. Illud interea notatu dignum est, quod Amstelodami apud Gasparem Fernandum Vegam, Judæum, se vidisse dicit Biblia Hebraica elegantissimis characteribus membranæ inscripta, addita ad marginem Masora, cujus verba minutissimis nec minus concinnis literis omne genus hominum, animalium, plantarum, arborum, &c. artificiosissime retulerint. Hæc scripta fuisse in urbe Hispaniæ Servera a Samuele Bar-Abraham, A.C. 1399 & 1400, Vegamque confirmasse, quod pro isto Codice ter mille & sexcentos florenos a Rege Hispaniarum offerri sibi compererit, ipsum autem, cum longe pluris eum æstimaret, vendere thesaurum tantum noluisse, quippe imprimis veritum, ne ideo divinam indignationem in semetipsum æque ac in posteros concitaret.

Quinta *Marcum Evangelistam* cum *Johanne* conciliat, & quo sensu ille ad *horam tertiam*, hic vero ad *sextam* crucifixionis mentionem injiciat, disquirat. Ubi quidem non solum eos rejicit, qui difficultatem hanc insuperabilem pronunciant, sed istos etiam, qui librariorum oscitantia accusant. Nec tamen adstipulatur iis, qui Marci locum de crucifixionis initio a clamore populi derivando, dictum autem Johanneum de ipsa sceleris perpetracione & in crucem actione capiant; aut his, qui aliter a Judæis, aliter a Romanis horas fuisse distinctas judicant; quinimo ne diei quidem in certos quadrantes divisionem huc aliquid conferre putat. Sed potius, vestigiis Dan. Heinsii insistens, verba Marci: *ἦν τὸ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσαύρωσαν αὐτόν*, ita exponenda esse censet: Erat autem tunc hora tertia, *postquam* (seu a quo) eum crucifixerant. Ut adeo divisio vestium & alia ejusmodi per trihorium, per quod Christus ab hora diei sexta a Johanne memorata cruci affixus pependit, interim suscepta videantur. Horam vero a crucifixione tertiam cum nona diei coincidere, & isto pacto scrupulum omnem penitus auferri posse, si Marci horam tertiam non ad horam diurnam, sed ad tertiam a crucifixione referamus, prout e contra Johannes per horam sextam meridiei tempus designavit.

Sexta *Terentiorum* nomen apud Romanos celeberrimum considerat,

fiderat, istudque derivari a quibusdam refert e lingua Sabinorum, quibus *terenum* idem sit, ac molle, tametsi aliis magis placeat deducere id a *Terento*, qui locus fuerit in campo Martio, unde etiam Terentina tribus originem nominis indepta sit. His autem in medio relictis, eos potius Autor introducit, qui nomine isto insigniti ex utroque sexu legantur. Et e sequiori quidem Terentiam, Ciceronis uxorem, & aliam Mæcenati nuptam, Albiam item Terentiam Imperatoris M. Salvii Othonis matrem, & tandem Terentillam scortillum e Suetonii Augusto memorat. Inter Viros primum locum tribuit M. Terentio Varroni, qui ad Consulatus dignitatem postea pervenit; huic adjungit Q. Terentium Culleonem, & reliquos, quorum apud Livium, Dionem, Plinium, autoresque alios injecta mentio conspicitur; quemadmodum nec eos omittit, qui aut e literatis aut ex plebe isthoc nomine apud Historicos passim celebrantur. Et ut maxima eorum pars superstitioni profanæ fuit addictissima, ita e Christianis nonnisi tres Terentios producit, unum ex Theodoretis, qui sub Imp. Valente vixerit; alterum quendam Tomeorum Episcopum, inter defensores fidei Nicenæ apud Cypollin in Synodo repetita numeratum a Sozomeno; & tertium martyrio coronatum, de cujus reliquiis Theodorus Lector Lib. II. Collectaneorum nonnihil annotet.

In Dissertatione septima istum *Matthæi* locum perpendit, in quo Apostoli *sal terra* nuncupantur, c. V. 13. Et per terram quidem non orbem universum, sed Judæam heic intelligit, cui primo omnium doctrina Evangelii oblata fuerit. Ejus vero incolæ effecisse, ut sal, seu verbum ab Apostolis annunciatum, insipidum factum fuerit, non sui quidem ipsius mutatione aut corruptione, sed in Judæis, induratis Evangelii auditoribus. Quamobrem iis denunciari poenam, non modo *κατ' ἄρσιν, ἐν τίνι ἀλιθῆσαι*; quo salietur, scil. terra? sed & insuper *κατὰ θέσιν, εἰς ἔδην ἰσχυεῖ ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω*, ad nil valet amplius, nisi ut ejiciatur, non sal, sed ipsa iterum terra, seu Judæi potius eam inhabitantes.

In Dissertatione octava, circa *septem Græciæ Sapientes*, non solum nominat dyortia autorum, qui numerum istum imminuere allaborarint, sed & in ipsam eorum sapientiam inquirat, ac nomina hæc ante omnia suo loco & dignitati restituit, cum ea multi e Sapientum catalogo expunxerint. Philosophiam dein Poeticam, Sophisticam,

Scepticam, Mythicamque iis adjudicat. Sigillatim vero, quod Thales Physicæ imprimis studuerit, reliqui sex practicum titulum obtinere queant, ostendit, & apophthegmatum iis tribui solitorum cum Scriptura Sacra convenientiam declarat. Interim nequaquam sibi persuadet, quod ab iis hæ sententiæ primum profectæ fuerint, prout nec illa, quæ Catoni vulgo tribuantur, Disticha; nec carmina Pythagoræ, Orphei, & Empedoclis; nec fabellæ, quæ sub Æsopi nomine circumferantur, ab his autoribus originem acceperint. Eas tamen sententias aut similes frequenter a Sapientibus his usurpatas credit, methodumque philosophandi per gnomas istiusmodi pro inconueniente habendam non admittit.

Nona Dissertatio *precationum diversa genera* a Paulo Phil. IV, 6. & I. Tim. II, 1. denominata contemplatur. Ubi istud quidem ex communi Interpretum opinione Noster retinet, quod *εὐχαριστία* gratiarum actionem designet; in eo tamen ab hac alienus est, quod *δέσιν* non solam malorum deprecationem, sed simpliciter alicujus rei indigentiam petitionemque inde ortam; nec *πρόσευχὴν* petitionem tantummodo bonorum, sed etiam malorum deprecationem; nec *ἐντεῦθεν* præcise solam intercessionem, sed potius orationem frequentem & qualibet occasione data fusam denotare asserit.

Agmen tandem claudit decima de *osculis*, quæ, licet inter cæteras prolixissima appareat, nobis tamen eo majus otium indulget, cum passim alibi hæc materia jamtum abunde pertractata reperiatur, ipseque Autor non disimulet, se saltem aliorum hac de re aut latius dicta contraxisse, aut contractiora extendisse, tametsi quædam omissa aut minus observata addere haud neglexerit; quæ qualia sint, versata in veteribus monumentis Lectorum industria facili negotio dijudicabit.

TRAITE DE LA FORTIFICATION &c.

h. c.

Tractatus de muniendi ratione, continens methodos antiquas & recentes construendi & defendendi munimenta, nec non modum illa invadendi, auctore Dn. Ozanam Professore Mathematicarum.

Juxta

Juxta exemplar Parisiense ap. Joh. Jombert, 1694. in 8.

Constat plag. 17. tabul. æn. 44.

Qui integrum Cursum Mathematicum celeberrimi Dn. Ozanami, haud ita pridem Parisiis in lucem editum, typis recudendum, curat Bibliopola Batavus, tempori serviendum ratus initium cepit ab hoc de militari architectura libro, in sex omnino partes ab auctore suo diviso, quibus explicationem terminorum & axiomata quædam præmisit. In his præter vulgo nota inculcat, *angulum propugnaculi* non minorem esse debere 70 gradibus; *alam secundariam* inconsulte repudiari a recentioribus, cum tamen ea neglecta in polygonis multorum laterum angulus propugnaculi nimis obtusus fiat, contra vero ab ala secundaria hostis in ruinam in facie propugnaculi factam evitens a latere peti possit; *alam primariam* partem aliquam auricula tectam habere debere; *alam* nec ad *chordam*, nec *faciem*, nec *lineam defensionis* constituendam perpendicularem, sed ut medium aliquod teneatur, ex centro polygoni esse educendam. Hæc enim ratio Autori peculiaris est, quam etiam sequitur in quatuor muniendi modis a se propositis, quorum primum in *parte prima*, quæ de *munitione regulari* agit, præcipue explicat, dum non solum *ichnographiam* sed & orthographiam munimentorum edocet, supputationemque Trigonometricam linearum & angulorum demonstrat. Tribuit autem *lateri interiori* cujusvis polygoni 120 hexapodas, *collo* vero *dimidio* tot, quot polygonum habet latera additis 20, donec tandem in Decagono fiat 30 hexap. quæ longitudo in sequentibus quoque polygonis retinetur. *Alæ* numerum hexapodarum, quadruplum numeri laterum polygoni assignat, usque dum in Decagono fiat 40 hexap. retinenda quoque in polygonis laterum plurium. *Secunda pars externorum operum* constructionem tradit; in *tertia* vero *diversi muniendi modi*, Erhardi nimirum, Pagani, Bombelli, Blondelli, Vaubani, Sardi, Villei, Maroloisii, Hispanorum, nec non *ordo* quoque *corroboratus* ita recensentur, ut & constructio & calculus eorum Trigonometricus afferatur, ac de nonnullis quoque feratur judicium. Proponantur quoque hic *reliquæ Auctoris methodi*, in quarum *secunda*, *polygoni interioris* & *colli dimidii* longitudo eadem est quæ in prima, *ala* vero numerum hexap. æqualem numero qui oritur si duplo laterum polygoni addas 10, usque ad Decagonum

gonum habet, in quo & sequentibus longitudo 80 hexap. retinetur. Quandoquidem autem *angulus defensius* in Octogono obtusus fieri incipit, super lineam summam *alas* jungentem semicirculo descripto *angulus propugnaculi* rectus efficiendus est, ut hoc pacto *ala* quoque *secundaria* acquiratur. In *tertia* factis reliquis, ut in præcedenti, Auctor *capitalem lineam collo integro* facit æqualem, ut *angulus propugnaculi* acutus fiat, & *ala secundaria* major reddatur: in *quarta* ex centro polygoni ad ejus latus perpendicularem demittit, in tot partes quot habet polygonum latera dividendam, harumque partium duas *dimidio* assignat *collo*, tres vero *capituli*. *Quarta pars* in *munitione irregulari* docenda versatur, in eaque, ut omittamus pervulgata, quadruplex affertur ab Auctore ratio muniendi figuras, quarum latera nec deficiunt a mensura 100 hexap. nec 150 hexap. excedunt, angulique recto non sunt minores. Nam *primo* circa tres figuræ datæ angulos maxime a se invicem remotos circulum describit, & ex centro educit radios ad angularia omnia puncta; deinde quantitatem *angulorum centralium* hoc modo factorum explorat, & lateri opposito eam constructionem applicat, quæ propria est polygono, ad cujus *angulum centri* quantitas inventa proxime accedit; ita tamen, ut cum angulus propugnaculi obtusus evadit, eum in rectum commutet, cujus latera producta *lineas defensionis* vel *radentes* vel *figentes* constituent. *Secundo* bina semper assumit latera figuræ, si par sit laterum numerus, quæritque centrum circuli per tres angulos, ad quos constituendos illa concurrunt, describendi, & post inventos *angulos centrales* duos, *colla* dimidia & *alas* determinat, ut in modo præcedenti: quando autem laterum numerus impar est, pro ultimo centrum quærit bisecando angulos, quos cum vicinis lateribus constituit, perinde ut in *modo tertio*, ubi centra semper definiuntur ab intersectionibus linearum, quæ angulos figuræ bisecant. *Quarta* tam angulos figuræ quam latera bifariam dividit, & puncta concursus linearum sectricium pro centris assumit, angulos vero quos constituunt pro dimidiis centralibus, atque ex hisce datis reliqua definit, ut supra. *Quinta pars* *offensivam munitiorem* complexa, constructionem *munitum campestrium*, *circumvallationum*, *adductuum*, *suggestuum*, *tormentorum*, *vinearum*, *cuniculorumque* describit; *sextaque* tandem quoad *munitiorem defensivam*, paucis exponit, quomodo oblessi hostem *accessibus*, *cuniculis* & *suggestibus contrariis* factis repellere, nec non *gressuum* ædificatione impetum ejus retardare possint.

CHRONICON BALDUINI AVENNENSIS, Toparchæ Bellimontis,
sive

Historia Genealogica Comitum Hannoniæ aliorumque Principum, primum nunc edita & notis historicis illustrata, studio Jacobi Baronis le Roy & S. R. I. Domini Sancti Lamberti.

Antverpiæ, ex typographia Henrici Thieullier, 1693. fol.

Constat plag. 19.

Quod per quadringentos annos MStum hætenus delituit, Balduni Avennensis Chronicon, passim interea ab eruditis, ac inter hos Miræo in Auctario de Scriptoribus Ecclesiasticis, Valerio Andrea in Bibliotheca Belgica, & Andrea Du Chesne in Historia Genealogica Domus Luxemburgicæ celebratum est. Et olim quidem Gallice pariter ac Latine extitit Parisiis apud Andreæ Quercetanus, & Bruxellis apud Chifletios, quorum exemplar, una cum Chronico Alberici, Monachi trium-fontium, multo & vetustiori & majori, nec similiter unquam hætenus vulgato, Illustrissimus Editor obtinuit, qui prius id Latine scriptum, sed postea in Gallicam linguam conversum fuisse opinatur. Complectitur autem, ut ipse jamjam indicavit titulus, Genealogiam Comitum Hannoniæ, exordio sumto a temporibus Caroli Ducis Lotharingiæ, qui frater fuit Lotharii Regis Francorum, & seculo adeo decimo, a quo fere usque ad decimi tertii decursum suæ narrationis filum Autor protraxit, qui sub anno 1285 aut 1289 scriptionem hanc suscepisse creditur. Neque Comitum modo dictorum, sed cognatorum quoque Principum stemmata simul exhibet; siquidem ex ipso hoc opere jam pridem Enguerramus Magnus, Dominus de Coucy, Oisy, & Montmérel, Genealogiam familiæ de Coucy & Dreux desumi, & usque ad A. 1303. extendi mandavit, sub titulo: *le Lignage de Coucy & Dreux*. Ut suam adeo operam Illustrissimus Editor in Scriptore hoc e tenebris erundo optime collocarit, qui etiam notas easque nec paucas nec ineditas margini adjunxit, & singulis præterea periodis subjecit, in iis non Autoris modo dicta subinde magis ex Historiarum monumentis illustravit.

lustrans, & nomina Gallica Latinitati ab Auctore donata ad suam originem deducens, antiquatamque pronuntiationem cum recentiori componens, sed errores quoque pro re nata passim corrigens. Seriem deinceps Comitum Hannoniæ ex Stemmatibus Principum Belgii ab Aub. Miræo concinnatis addidit, Tabulamque Geographicam, quæ Comitatum Hannoniæ & Namurci designationem accuratorem sinit, inseruit.

LIBRI NOVI.

Memorie Historiche della Congregatione dell' Oratorio, raccolte da Giovanni Marciano. In Napoli 1693. fol.

Luca Tozzi Neapolitani in Hippocratis Aphorismos Commentaria. Neapol. 1693. in 4.

Memorie de' Vescovi di Biseglia, ricercate dal Vescovo Pompeo Sarnelli. In Napoli, 1693. in 4.

L' Abuso degli Astri, ovvero L' Umana Felicità Oroscopata da Dio e dalla prudenza; dell' Abbate D. Bonav. Tondi. In Venezia 1693. in 8.

Lettere memorabili, Istoriche, Politiche ed Erudite, raccolte da Antonio Bulifon. In Pozzuoli 1693. in 12.

Remarques sur la piece antique de bronze: avec une Description de la chambre des raretez de l' Autcur, par Nicolas Chevalier. A Amsterd. 1694. in 12.

Le Caractere de la Reine Elizabet & de ses Ministres d' Etat; par le Sr. Bobun. Traduit de l' Anglois. Ala Haye 1694. in 12.

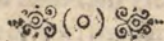
Wapen-buys der Gesontheyd, door Nic. Heinsius. Tot Utrecht, 1694. in 8.

Sam. Dale Pharmacologia seu Manuductio ad Materiam Medicam. Lond. 1693. in 8.

Synopsis Methodica Animalium quadrupedum & Serpentinæ generis: auctore Jo. Rajo. Londini 1693. in 8.

La Pratique des Aconchemens, par Mr. Fen. A Paris, 1694. in 8.

Jo. Dougeti de Calicibus Eucharisticis veterum Christianorum liber, cum mantissa Jo. Faes. Bremae 1694. in 8.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis, Anno M DC XCIV.

HISTOIRE DU CARDINAL XIMENES.

i. e.

Historia Cardin. Ximenes, auctore Dn. FLECHERIO, Episcopo Nemausensi.

Amstel. apud H. Desbordes, 1693. 12. Alph. 1. plag. 16.

Virtus excellens Ximenes, rerumque ab eo gestarum magnitudo, impulit Auctorem doctissimum, ut vitam ejus literarum monumentis & ipse consecraret. Nec temere profecto hocce munus in se suscepit. Acceperat a Franciscani Ordinis Monacho Commentarios manuscriptos, vitam Ximenes referentes. Hos consuluit quidem; nec tamen neglexit ceteros, qui jam ante vitam hujus Præfulis, ad posteros memoriam ejus transmissuri, literis mandaverant. Familiam inter hosce ducit Alvarus Gomezus de Castro. Huic cum nihil defuerit eorum, quæ fidem dictis conciliare possunt, scribentemque & commentantem adjuvare, magni ejus facit auctoritatem. Nimirum Johannes Vergara, atque Dieghus Lopezius Ayala, quorum ille Ximeni a secretioribus literis, hic autem in domo ejus educatus, & ad omnem honestatem formatus fuit, omnem vitæ rationem quam Cardinalis tenuit, ipsa etiam arcana, gravissimorumque negotiorum causas & momenta, Gomezium edocuerunt. Commentationes quoque Valleji, & Floriani Ocampi, eundem erudivere. Sed & Academia Alcalensis omnem navavit operam, ut spartam hancce rite ornare posset. Quandoque tamen & alios, qui post Gomezium, in hoc campo ingenii exercuere vires, præsertim Eugenium de Robles, & Ferdinandum de Pulgar, in subsidium vocavit noster. Illos itidem consuluit, qui Ferdinandi & Isabellæ, Philippi item atque Caroli, res gestas commemorarunt. Consiliorum enim, quibus hi Principes regni

T

Hispa-

Hispanici dispensare fata, ut plurimum aut particeps aut auctor Ximenes fuit. Junxit hisce locupletem talem, Petrum Martyrem, hominem fide dignum, rerumque Hispanicarum consultissimum: qui res sui temporis, epistolis docte gnaviterque elaboratis, posteris edocere voluit. Accesserunt denique monumenta quaedam, typis hactenus nondum mandata, ex Bibliotheca Cardinalis Granvelani: quae a Johanne Baptista Boisot secum fuisse communicata, ingenue libenterque proficitur. Quae cum ita sint, ut a Viro disertissimo, torque documentis exquisitis ac luculentis instructo, praecleara quavis speremus, par est. Sed per summa rerum decurrendo fastigia, opus ipsum perlustrabimus.

Lib. I.

Protulit Ximenem Cardinalem Tordelagura, urbs non adeo magna Hispaniae, A. 1459. rerum summam tenente Johanne II. Patre natus est Alphonso Ximene de Cisneros. Gentis natales a Roderico Comite de Cisneros, cujus fortissima dextra, praesenti vitae periculo, in praelio contra Mauros, Alphonsum VI. eripuit, quidam arcessunt: in quo sibi alios refragantes habent. Interim inter nobiles illustresque Hispaniae familias, Ximeniorum quoque suum obtinebat locum: quae Alphonsum de Cisneros dedit. Hujus cum fortunae exiguae essent, colligendis in Hispania decimis a Pontifice praefectus est. Duxit in matrimonium Marinam de la Torre, generis antiquitate & claritate praestantem virginem. Turris quippe, in obsidione Madritensis urbis, a familiae conditore fortiter expugnata, & offensi Regis Ramiri ira, hoc facinore placata, genti nomen & insignia dedit. Hisce igitur parentibus vitam debet noster Ximenes: qui, cum Franciscanorum ordini adscriberetur, Francisci nomen sumsit. Quamprimum per aetatem licuit, ad literarum studia animum adjecit: iisque, praesertim Themidos sacris, Alcalae & Salamanae adeo non infeliciter operatus est, ut mox traderet aliis, quae hauserat ipse. Nec minus Theologiam summo studio atque cura didicit, praesente ei Roa, Doctore celeberrimo. Voti compos, domum revertitur: sed mox Romam adeundi consilium capit. Et adiit sane urbem, postquam bis in itinere spoliatum nudatumque rebus omnibus adjuverat liberalitas fidesque Bruneti. Jam Advocati Consistorialis munere Romaeungebatur, cum mortem Parentis edoctus, in patriam remigrare consultum ducit. Sed decreto

creto Pontificis auctus rediit, quo sacrum illi in patria destinabatur munus. Vix salutaverat natale solum, cum Archipresbyter Ucedensis vitam cum morte commutaret. Occupat munus administratore suo destitutum Ximenes, fretus auctoritate Pontificis, indignante licet & reclamante Alphonso Carillo Archiepiscopo Toletano. Nec minis nec blanditiis ab instituto dimovetur Ximenes: hinc iussu Archiepiscopi in turrim conjectus, constantiae suae cunctis demonstrandae occasionem adeptus est. Tandem itam Archiepiscopi lenivere preces Comitissae de Buedia. Sed Ximenes munus tot laboribus molestisque partum, cum praefectura sacelli, in Ecclesia Seguntina sibi demandata permurat. Hic ita se gessit, ut prudentia singulari, moribusque honestissimis, multorum animos, praecipue Johannis Lopezii de Medina, sibi conciliaret, cui etiam, ut Seguntiae bonarum artium excitaret sedem, auctor suaeque extitit. Ut vero omnibus bonis, ita & Petro Gonfalso de Mendoza Seguntino Episcopo & Romanae Ecclesiae Cardinali, tam praecleara sese probabat virtus. Dignum itaque judicavit, qui suis fungeretur vicibus. Quo ipso effecit, ut probitas Ximenis magis magisque se profferret. Quae quo erat excellentior, eo magis a seculi abhorrebat strepitu. Latebras quaesivit & ignorari voluit. Hinc in coenobium aliquod urbis Toletanae se recepit: aggre hunc secessum ferente Mendoza. Sed dum latere voluit tanta virtus, clarius effulgit. Vitae austeritas, morumque sanctitas, omnes trahebat in admirationem. Videre omnes & consulere hunc virum gestiebant. Hinc jam vitae suae instituto se turbari sentiens, in aliud coenobium, ab hominum consortio magis remotum, Castagnar sese contulit. Hic Petri Sanchezii cujusdam somnium de futuris honoribus eundem certiore reddidit: quorum & in turri detentus, augurium omenque acceperat. Sed fugientem honores seculique commercium, prodire tandem ex secessibus Isabella iussit, quae a Mendoza mores ejus virtutemque edocta, a confessionibus ministeriisque sacris eum sibi esse volebat. Multis tandem precibus adductus, hoc sibi munus imponi passus est. Ast supremam Franciscani Ordinis per Hispaniam dignitatem non invitus suscepit, ut honestiori titulo aulae delicias fugeret. Hunc in finem in Africam quoque, ad barbaras gentes Christianorum sacris imbuendas, iter meditabatur: sed Numinis divini voluntatem, a Virgine quadam

edoctus, consilium mutavit. Tum vero nihil magis se decere arbitratus est, quam ut euntem indies in pejus Monachorum restauraret disciplinam. In quo ignavorum hominum fraudes, multum illi facessebant negotiū. Interim moritur Mendoza, inter cujus saluberrima monita, quibus Isabellam moribundus instruxerat, & hoc fuit, ut Toletanæ sedis præficeretur, cujus probitas & eruditio major esset, quam potentia. Referre Regum Hispanicorum, ne metuenda sibi sit horum Præsulum auctoritas. Præcepti memor Isabella, nec Alfonsi Arragonii, nec Sevilienſis Archiepiscopi Dieghi Hurtadi ullam habuit rationem. Recusabat hanc dignitatem, senectutis obtentu, Oropesa JCrus. Solus Ximenes supererat, qui ex voto, & præscripto Mendoza, præesse huic muneri poterat. Hic vero de consilio Reginæ certior factus, fuga sibi consulit. Serio quippe omnes honorum respuebat titulos. Tandem Romani Pontificis non obsequi jussis, nefas ducit. Eadem vero constantia qua recusaverat, susceptum tuebatur munus. Cujus hoc primum documentum fuit, quod nec auctoritate nec precibus Reginæ Isabellæ adduci potuerit, ut Petro Hurtado de Mendoza Caſorlæ præfecturam concederet. Sola tandem virtus Mendoza ad hoc eum impulit. In summo honoris culmine constitutus, nihilo secius tenui victu cultuque adeo delectabatur, ut hoc nomine etiam Romanus eum increpuerit Pontifex: cujus quidem mandato obtemperavit, non deliciarum cupiditate, sed religione ductus; ast hoc ipso illi evenit, ut luxuriam ejus carperent alii. Ipsi Franciscani inde eum levitatis, aliorumque criminum, apud Reginam arguere nulli dubitabant. Hoc tandem eventu, ut perfidis illorum machinationibus deprehensus, existimationi Ximenis haud leve momentum accederet. Parum quoque abfuit, quin fratris sui perierit manibus; hic enim ob varia crimina castigatus, sed tamen Archiepiscopo reconciliatus, ægotantem & in lecto decumbentem aggreditur, injecto ori pulvinari, eundem suffocaturus. Nondum dimiserat animam, cum mortuum eum credens profligatissimus homo, timore perculsus, latebras quærit: & ita præter spem sibi redditur Ximenes. Hisce periculis defunctum exceperunt machinationes, quas Ecclesiæ Toletanæ Canonici, ægre ferentes tam acriter a Ximene Clericorum mores emendari, illi struxerunt, infelici adeo successu, ut ipse Romanus Pontifex, ad quem provocaverant,

rant, tandem meliora edoctus, approbaverit labores ejus laudaveritque. Eodem tempore Ximenis prudentia, ab intolerabili tributa exigendi ratione se liberatam Hispania vidit. Mox renitentes Arragoniæ aliarumque provinciarum Hispanicarum Proceres adhortationibus & auctoritate sua permovit, ut tandem, quod unice cupiebat Isabella, Emanueli Lusitaniæ Regi ejusque conjugi Isabellæ filia Regiæ fidelitatis juramento sese obstringerent. Sed hæc de successione consilia irrita fecit inevitabile fatum, quod Emanuelis hanc conjugem Isabellam, filiumque ejus recens in lucem editum, rebus mortalium eripuit. Interea Alcalæ novam Academiam excitaturus, ædium fundamenta jacit, in quibus erudiri juvenus posset: in quo dum versatur, jussu Regis Granatam petiit, ut Mauros, urbis hujus incolas, fide in Christum salutarique illius imbueret cognitione. Ubi quoque industriam ejus felicissimus comprobavit successus, ut brevi tempore pauci superessent, qui non exuerint superstitionem. Libros eorum combussit, præter eos, qui Medicæ artis præcepta complectebantur: quosdam donis allexit, alios vi coëgit, nihil quidem non recte suscipi autumans, ut miserorum saluti consulatur. Granatensi tamen Episcopo non suffragatus est, qui sacras literas in eorum vernaculam transferri voluit; sufficere illorum usibus contendens libros, qui doctrinæ cœlestis summam eos edocerent. Indorum quoque saluti, misis ad eos, qui cœlestis doctrinæ arcana illis panderent, prospexit; seduloque cavit, ne impune Hispanis in hosce populos sævire liceret. Interim Mauri frena mordent: hinc intempestivum Ximenis zelum traducendi occasio quibusdam est enata. Horum conatibus suppressis, cum morbo illi fuit colluctandum, qui cum Medicorum artem eluderet, faminae cujusdam ope sanitati est restitutus. Hinc Comitibus interest, in quibus ad Philippum Austriacum, atq; Johannam, Ferdinandi & Isabellæ filiam, successionem pertinere decernebatur. Ubi cum partibus suis probe functus esset, opus illud aggressus est, quod vel solum immortale decus ei conciliare potuisset. Utriusque enim Fœderis libros, in lingua originali, additis præcipuis quibusdam versionibus, suis impensis imprimi curavit. Ejusdem ope & alii prodierunt libri, quibus res literaria & Christiana adjuvari poterat. Pluribus hoc Auctor edisserit, qui & istud addit, quod Officium, quod vocant, Mozarabicum Ximenes in usum revocaverit.

Lib. II.

Mortua Isabella, haud leviter in Hispania rerum mutata est facies. Philippum Austriacum ad Castiliæ habenas capeffendas nonnulli instigabant, cujus tamen administratio ex lege testamenti penes Ferdinandum erat. Hinc dissensiones, quas privata Johanna & Philippi lites augebant. Ximene tandem auctore pax concordiaque fuit conciliata: quæ tamen quod non diuturna fuerit, penes illum non stetit. Occurrebant Philippo in Hispaniam venienti Castiliæ Proceres, quorum magnopere referebat, rerum non potiri Ferdinandum. Varia ad irritandū Philippi animum illis præsto erant argumenta; præsertim connubium Ferdinandi & Germanæ de Foix eo spectare contendebant, ut connivente aut adjuvante Galliæ Rege, Castiliæ regno privaretur Philippus. Jam ne dissimulabat quidem odium suum Philippus: sed annitente Ximene, in concordiam reducti sunt Reges. Castilia Philippo cessit: in cuius regni administratione, quæ ei aut facienda aut fugienda essent, libere Ximenes edisseruit: simulque Emanuelis cujusdam, qui favore Regis fretus quadrata miscebat rotundis, fraudes criminaque eum ignorare noluit. Dum itaque meliora Castilia sperat, morte opprimitur Philippus. Non satis sibi constabant Proceres, cui parere vellent; interim, ut rerum summa penes Ximenem esset, illis placebat. Quidam Ferdinando, alii Maximiliano Imperatori tradi regnum cupiebant. Johannam excludebat animi debilitas. Corpori defuncti mariti attenta, rerumque suarum immemor, assidebat. Tandem Ferdinando plerique nomina dederunt sua: Is vero tum temporis regni Neapolitani res componebat. Motus, quos excitabant secus sentientes, mascule prudenterque Ximenes comprimebat: donec Rex ipse adferre medelam rebus afflictis posset. Sane Ximenis ope servatum sibi Castiliæ regnum intellexit haud obscure Ferdinandus. Sed jam ante ejus in se, atque Hispaniam, ipsamque Ecclesiam merita habebat, explorata, quæ ut pensaret, a Romano Pontifice impetravit, Cardinalitiam ut ornaretur dignitate. Et hæc quidem solenni ritu illi collata fuit. Simul vero Inquisitionis tribunali eum præesse Rex voluit.

Lib. III.

Dum Ferdinandus imperium suum firmat, alia cura occupat, Ximenem. Nimirum quam Alcalæ instituerat bonæ mentis sedem, hanc ornat augetque. Annitebatur etiam, ne fœdus, quod quidam Christiani Principes pro recuperanda Palæstina inierant, dissolveretur: sed irrita conatu. Felicius procedebat Africana expeditio, ejus

con-

consilio suscepta, qua urbs Mazarquivir Hispanorum adjecta est imperio. Hinc majora rei Christianæ incrementa sperans, ipse cum exercitu in Africam trajecit. Id quod non omnibus probabatur. Erant qui ambitionem, temeritatem inconsultam, animique levitatem illi exproabant. Rex ipse ex infelici belli hujus eventu, auctoritatem Cardinalis imminutum iri sperabat. Certe se invito hoc Ximenem facere, haud obscure verbis factisque innuebat. Sed nihil eum retardare poterat. Magnum gloriosumque facinus paucis eloquar: vidit Africam Ximenes, Mauros fugavit vicique, & urbem Oranum expugnavit. Ceterum insolentius se gerebat Petrus Navarrus, qui bellici Ducis munere jussu Cardinalis fungebatur. Hinc lites & contentiones. Duci suffragabatur Ferdinandus, Cardinalique ex Africa revocabat, auctam insigni accessione ejus gloriam, periniquo patiens animo. Voti compos rediit Ximenes: exercitu ejus interea victricia arma per Africam circumferente. Ferdinandi autem haud obscuris signis se prodebat indignatio. Namque & sumptus, a Cardinali in bellum Africanum impensos, vix ac ne vix quidem reddidit. Cum hisce colluctantem malis, aliæ difficultates excipiunt. Orani Episcopatum sibi vendicabat quidam Ludovicus Guilielmus, quem hoc titulo condecoraverat Pontifex, gemente adhuc sub Mauris urbe. Contra Ximenes urbem a se occupatam, quæ nunquam etiam, ut Africanæ Ecclesiæ Annales docent, proprios habuerat Antistites, sedi Toletanæ subjiendam contendit, tandemque superior ex hoc certamine discessit. Plus negotii ei facessibat. Dux del' Infantade, ob sponsalia, inter Gonfalvum de Mendoza & Johannam de Cisnero inita, sed iterum a Cardinali rupta. Intellexerat Ximenes, ideo hæc fœdera cum Johanna a florentissima familia iniri, ut fratris Mendoza possessiones rapere Dux ad se posset. Iniquitate hominis ergo commotus, Johannam Bernardino Comiti de Corunna matrimoniali fœdere junxit. Interea Ferdinandus religionis obtentu, in Navarræ Regem arma stringit. Hic vero regnandi cupiditas zeli ac sanctitatis nomen palam induebat. Nec latebat hoc Ximenem: cujus tamen monitis aurem non præbuit Ferdinandus. Rex rebus feliciter gestis, medicata potione reddere senili corpori vires, ad sobolis procreationem suffecturas, secum constituit: quo ipso morbum sibi attraxit, quo tandem est extinctus. Carolus

de

de morbo avi certior redditus, mittit in Hispaniam Hadrianum Ultrajectinum, titulo Legati, qui statim significaret, quæ in hoc rerum statu sine mora scire, sua referebat. Neque vero istud fugere Ferdinandum poterat, qui ingravescentis morbi vim dissimulaturus, continuatis itineribus, plures provincias peragrat. Tandem in urbe Madrigallexo expiravit: Fato inevitabili vaticinium, quo cavere hujus nominis urbem jubebatur, sic comprobante. Paucis ante mortem horis irritum fecerat testamentum, quo Ferdinandum nepotem Hispanici regni cernere hæreditatem voluerat. Ximeni autem, vim quasi reluctanti voluntati moribundi Regis summa Viri virtute inferente, rerum summam tamdiu concedidit, donec per ætatem regno præesse Carolus ipse posset.

Lib. IV.

Nec succubuit oneri Ximenes, sed imperii clavum fortiter prensans, Madriti regiminis esse sedem voluit, ut eo promptius omnibus Hispaniæ partibus adesse posset. Primum in ordinem redigendus fuit Petrus Portocarrerus, qui pro supremo Ordinis S. Jacobi Magistro, propria sese gesserat auctoritate. Consultum duxerat Ferdinandus, ut penes Reges ipsos hæc dignitas esset, ne privatorum potentia nimium inde accresceret. Ne Ferdinando quidem nepoti suo eandem derulerat. Quo ergo periculosior hic Portocarreri conatus fuit, eo severiorem promeruit animadversionem. Hinc annitente Ximene & Castiliæ Proceres demulcente, Regis titulum, vivente licet Johanna matre, Carolus sumpsit. In quo regni hujus mores legesque migravit. Nemo facile felicius feroces Castellorum animos, quam Ximenes, tractare poterat: quos & deinceps, instituto novo militiæ genere, in obsequio continuit. Ubique prudentiæ & fortitudinis documenta dedit, ut prolixius Auctor edisserit. Namque & Navarræ regnum fortiter defendit servavitque: Malagæ urbis rebellionem, feliciter compescuit: Comitemque de Cuellar aliosque docuit, quam non impune Regum reluctari decretis liceat. Jussit quippe Carolus, ut Ferdinandi viduæ ex Hispaniæ quibusdam civitatibus subministrarentur, quibus ali poterat: ex regno enim Neapolitano ut ea perciperet, non consultum duxit, Gallorum machinationes metuens. Hinc urbs Arevalum etiam tradi Reginæ debebat: Id quod inconsulto conatu impedire Comes voluit. De Johanna quoque mentis parum compote, bene mereri Ximenes voluit. Solerter enim multa exco-

gitavit

gitavit, quæ vigorem reddere menti, tristitiamque tanti mali causam, pellere possent. Ad regni negotia cum rediisset, privatorum possessiones, quas Regum Hispanicorum profusioni debebant, Carolo restituit: ipsumque, eo quod ingentem pecuniæ summam paucis mensibus profuderat, adhortatus est, ut ab opum ejusmodi prodigientia sibi temperaret. Tum vero ad arma eum vocavit incurfus Barbarossæ, nobilissimi piratæ. Hic enim occupatis quibusdam Africæ urbibus Regulisque debellatis, jam laceessere Hispaniam audebat. Exercitum illi opposuit Ximenes: quem non tam vicit Barbarossa, quam penitus delevit. Non tamen fregit ista clades Ximenis animum, sed erexit impulitque ad ferociam barbaræ gentis acrius coercendam. Cum Genuensibus etiam ei intercessere lites: quæ mox, cum iram ejus placassent, fuere compositæ. Carolo vero potentiam suam contra Gallos firmaturo suadet, ut Procerum Neapolitanorum animos, collatis in eos honoribus, sibi conciliaret: firmissimum contra Gallos præsidium, ex horum benevolentia esse petendum. Eidem tamen, judicium Inquisitionis aut sublato aut mitigato, non suffragatus, preces pecuniæque Judæorum fortiter spernere docuit: atque adeo auctoritati hujus tribunalis consuluit. Ceterum ut motibus, quibus Hispania, subinde conturbabatur, suppressendis par esset Ximenes, tandem absolutam ex arbitrio cuncta dispensandi & constituendi potestatem illi concedit Carolus, ita ut & merita præstantium Virorum remunerare, amplissimis dignitatibus potuerit.

Tandem Carolus, invidorum consiliis abreptus, occulta quadam ratione imminuere auctoritatem Ximenis, secum decrevit. Intererat quidem consiliis publicis Hadrianus Ultrajectinus, quippe qui jussu Caroli in regiminis consortium erat assumptus; sed cuncta tamen ex sententia Ximenis gerebantur. Carolus hæc edoctus, Laxaum [Lax-Chaux] quoque rerum summæ in Hispania admovet, sperans fore, ut quæ juncta opera Hadrianus & Laxaus agerent, vel invito Cardinali prævalerent. Ximenes, ut sueverat, socios hosce parum curans, ea agebat, quæ regni requirebat salus: indeque ejus auctoritas adeo parum imminuta est, ut incrementa etiam sumpserit novasque vires. Eodem successu & Amerstorffius in Hispaniam venit: ipso Carolo tandem prudentiam Ximenis laudante, ejusque gesta probante. Interim Ximenes sedulo adhortabatur Carolum, ut tandem rerum ha-

V

benas

Lib. V.

benas capefferet ipse. Frustra haftenus eum expectaverant Hispani: hinc illudi sibi credebant, & peregrinorum, praecipue Belgarum avaritiae, parum curante Rege Hispanos, se exponi, indignabundi conquerebantur. Hisce malis per Comitia mederi alii volebant, alii alias inibant rationes: parumque res aberat a seditione. Ximenes demulcet irritatos animos, Regem excusat, Comitata denique, ut aliis fieret satis, sed in tale demum tempus indicit, ut adesse Rex ipse prius posset, quam convenirent Proceres. Nec omnes placare potuit: hinc a quibusdam libellis famosis in ipsum Cardinalem saevitum est: ipso palam proficiente, se non invito dolorem suum ita lenire miseros mortalium. Palam vero hostilem in eum animum induebant Dux Infantatus (de l'Infantade) Comes de Urenna, & Dux Albanus, qui tandem & ipsi insolentiae suae poenas gravissimas dederunt. Jam in eo erat Ximenes, ut pararet ea, quae ad Carolum rite excipiendum requirebantur, cum venenum sibi datum sentiret. Sane postquam in vico Bos-Eguillas cibo se refecerat, a Franciscano id edocetur Monacho, cui nescio quis personatus eques accurrerat, & de veneno Cardinali praebito eundem fecerat certiore. Haec referenti Monacho respondet Ximenes, non semel se ejusmodi periculis fuisse expositum; Deum, qui semper salutem suam prospexisset, nunc quoque eidem consulturum. Nondum morbus vires ejus plane fregerat, cum jussu Caroli improbos illorum conatus, qui Ferdinando fratri ejus a consiliis & ministeriis erant, evertit. Spem enim conceperat iste Princeps, quae in privatam non cadebat sortem; non tam ambitione ductus, quam pravis suorum consiliis & adulationibus abreptus. Hosce ergo scelerum architectos ab eo amovere, illorumque vices ejusmodi hominibus demandare, quorum explorata in Carolum erat fides, omnes consultum ducebant. Inique hoc adeo tulit Ferdinandus, ut gravis Ximenis eum vix demulcere potuerit oratio; qui & solerter cuncta ita dispensavit, ne turbare ista res Hispaniam, aut res novas moliendi ansam seditionis praebere posset. Tandem Hispania vidit Carolum, quem ne videret Ximenes, eumque rerum statum edoceret, multorum interessat. Inde itineris rationes ita temperabant, ut nulli dubitarent, morte, quae jam haud dubie Cardinali imminerebat, eundem praeventum iri. Carolus autem de morbi gravitate nondum certior redditus, literas ad Ximenem dedit, quibus Hispaniae ponere regimen jubebatur.

batur: jam enim, ut post tot labores sibi redderetur, postulare aequitatem. Hac enim humanitatis specie testata invidia in scenam prodibat. Videritne Ximenes hasce literas, incertum est, nec Auctor ipse definit. Mortuum vero tradit d. 8. Nov. A. 1517.

Ultimus denique liber specialia quaedam virtutis documenta laudesque Ximenis promiscue complectitur. In quibus & ista memoratu non indigna sunt, quae de virginis cujusdam Hispanicae visionibus refert p. 766. seqq. & de miraculis quae Ximeni tribuuntur, p. 846. seqq. Reliqua eo pertinent, ut omnibus inde constet, qualis erga Deum, erga pauperes, itemque cognatos suos, & inimicos, ceterosque homines se gesserit Ximenes: quae in expediendis negotiis ejus fuerit constantia & solertia: quam denique nihil unquam indecori admiserit. Sobrietatem quoque ejus, temperantiam, animumque voluptatum contemptorem, & admirabile severitatis comitatusque temperamentum Auctor deprædicat, exemplisque comprobat. Quibus virtutibus promeruisse Auctori videtur, ut Sanctorum Ordini, ex consuetudine Ecclesiae Romanae, adscriberetur. Hunc certe honorem omnes prope Hispani sua sponte illi detulerunt: & ut solenni ritu illi decerneretur, id quidem precibus suis a Romano Pontifice impetrare Philippus IV. Hispaniae Rex studuit. Ceterum Auctor disertissimus varias subinde digressiones non sane injucundas, operi elegantissimo inspergit. Vitam moresque Isabellae exhibet liber primus p. 41. seqq. in quo & de cruce, quae Archiepiscopis Toletanis praeferi solet, plura tradit p. 109. seqq. De regno Maurorum, ejusque in Hispania ortu & interitu, discribit p. 119. seqq. ut & de Officio Mozarabico p. 182. seqq. Philippi I. indolem atque mores secundus liber sistit p. 261. seqq. Ferdinandi Catholici tertius p. 493. seqq. Quae omnia, ut & cetera, legisse neminem poenitebit.

*MENAGIANA, OU BONS MOTS;
rencontres agreables, pensees judicienses, &
observations curieuses de Mr. Menage.*

i. e.

*Menagiana, sive Facetiae, argute dicta, sententiae
ingeniosae & curiosae observationes Aeg. Menagii.*

V 2

Anaste-

Lib. VI.

Amstelodami apud Adrian. Braakman, 1693. in 12.

Constant plag. 22.

Vix diem suum obierat Ægidius Menagius, clarissimum inter eruditos non Galliae solum sed Europae politioris nomen, & cujus toties honorifica pro meritis a nobis facta est mentio, cum apud Batavos recuderetur, quem nunc allegavimus, liber, Parisius primum anno superiori editus. In eo plurima referuntur, vel a Menagio quondam ipso, vel ab aliis dicta scite jocoseque, aut excogitata pulchre, & facetiae salesque docti: quorum quin artifex fuerit Menagius, isthoc specimen dubitandi nullum relinquit locum. Proinde ut gustum capiat Lector, quaedam tantum inde excerptemus, ex quibus, quid de reliquis sit sperandum, haud difficulter queat judicari. Pag. 8. Cujacius cum prælegeret publice, tam distincta usus fuisse dicitur oratione, ut auditores, quorum plures quam octingentos sapenumero habebat, ac Germani præsertim, verba singula exciperent calamis, ac deinceps traderent typographis edenda. P. 15. Mommius in Capellani poema de Puella Aurelianensi, post longas expectationes tandem prodiens, hoc lufit disticho:

Illa Capellani dudum expectata puella,

Post longa in lucem tempora prodit anus.

Pag. 19. cum Pontanus ænigma de foramine, solo isthoc versu proposuisset:

Dic mihi, quid majus fiat, quo plurima demas?

statim respondit Scriberius:

Pontano demas carmina, major erit.

Pag. 28. quæ de Heinſio dicuntur, ac si valvis auditorii hæc verba inscripserit aliquando: *Daniel Heinſius non leger, hodie, propter hesternam crapulam*; nequiquam ad summum hunc virum, temperantiæ non minus quam reliquarum virtutum laudibus illustrem, sed Dominicum Baudium forte pertinent. Pag. 46. versum istum: *Alterius non sit, qui suus esse potest*; non esse Ovidii annotatur, tametsi plerumque sub ejus nomine citetur, sed incerti parentis; quales dentur haud pauci, quemadmodum pag. 54. & iste: *Et sequitur leviter filia matris iter*. Pag. 76. Bigotium bibliothecam quadragesies mille francorum æstimatam reliquisse traditur, ipsumque tanti fuisse habitum a Batavis, ut literas ejus veluti oracula expectarint. Pag. 78. obscuritatem

Ter-

Tertulliani cum nigredine ebeni ligni comparavit Balzacijs, quæ multum de se tamen splendoris spargit. Pag. 96. Huetius veluti Poetarum hodie Galliae princeps laudatur, optaturque ejus Poëmatum collectionem peculiarem fieri: quam clarissimus Grævius jam dedit, ut in Actis mensis sequentis memorabitur. Pag. 113. de Salmasio ita solitum fuisse loqui Balzacium narratur: *Non homini, sed scientia deest, quod nescivit Salmasius*. Pag. 115. de se narrat Menagius, quod anno 1633 Lutetiam veniens, agendisque causis dans operam, Advocatis Parlamenti se quoque curaverit adjungi. Pag. 139. coram Sirmondo cum quæreret aliquis, quoties liceret bibere, ipsum confestim respondisse fertur:

Si bene commemorini, cause sunt quinque bibendi:

Hospitis adventus, præsens sitis, atque futura,

Et vini bonitas, & qualibet altera causa.

Pag. 150. de Menagii *Originibus linguae Gallicae & Italicae*, ita dixisse Christinam Sueciae Reginam memoratur: eum non scire solum vellet, unde veniant vocabula, sed etiam quorsum ea vadant. Pag. 168. judicium de Morhofii Patavinitate Liviana tale fert Menagius, ut & plenum eruditione, & mille curiosis rebus librum dicat refertum. Pag. 204. Medico hoc quispiam posuisse Epitaphium fertur: *Facet hic, per quem jacent alii*. Pag. 218. Petavii symbolum: *Nova quarant alii, nil nisi prisca peto*; Pithoei: *τοῖς νόμοις πείθω*; & Menagii: *Rien ne me reussit*, id est, nulla res mihi cedit feliciter, afferuntur. Pag. 223. cum spoliaretur museum Archiepiscopi cujusdam Tarentini, Monachus, ablato jam Breviario, adhuc animadvertens relictam Crucifixi imaginem magni pretii, manicæ suæ illam inseruisse narratur & dixisse: *Crucifixus etiam pro nobis*. Pag. 260. refertur, unam ex neptibus Peirescii demortui combussisse ingentem epistolarum ad eum ab eruditis scriptarum cumulum, ut sibi excitaret calorem. Pag. 313. 314. in plexum capite Thuanum hoc distichon Grotii profertur:

O! legum subtile nefas! quibus inter amicos

Nolle fidem frustra prodere, proditio est.

Pag. 360. non inutile fore putat Menagius, si quis curioso libro colligere velit rarius observata, sub titulo: *περὶ τῶν ἀπαξ εἰρημένων*, id est, de iis quæ semel tantum dicta sunt. Pag. 366. Ryerium ait, perinde ut Xylandrum, fami magis quam famæ, vertendo Gallice aliorum li-

bro, inservisse. Pag. 377. in Nicolaum Borbonium Poëtam celebrem & plerumque lucubrantem, hæc scripta recitat Epitaphia:

*Pervigilis tandem laxatus carcere vitæ
Borbonius, campos cesit ad Elysios.
Illic populeæ stertit securus in umbra,
Posthabitis vatum lusibus atque jocis.
Vos, Orpheu, Musæque viro ne rumpite somnum,
Hunc oculis nunquam viderat ante suis.*

Itemque:

*Traxit in angusta qui tot quinquennia cella,
Pervigil infirmo corpore Borbonius,
Extremum media gustans in morte soporem,
O! bene, ait, tandem dormio; Vita, vale!*

Pag. 396. hoc Epigrammate egregio Anagrammatistarum ineptiis illusisse Valesius perhibetur:

*Quicumque nervis ingeni parum fissus
Doctumque carmen facere desperans
Evisceratis verba querit in verbis,
Anagramma versu claudat ut salebroso,
Laboriosis occupatus in nugis,
Non hic meretur usquequaque damnari:
Nam se ipse nescit; & vetus probat verbum:
Citharædus esse qui nequit, sit aulædus;
Anagrammatista, qui Poëta non sperat.*

Pag. 399. Corbinum Advocatum, decimo quarto ætatis anno causas in foro agentem, hoc quispiam perstrinxisse narratur disticho:

*Vidimus attonito puerum gannire Senatu;
Bis, puerum, pueri, qui stupere, senes.*

Pag. 407. memoriam arboris, in Collegio Jesuitarum Parisiensi, sub cuius umbra sæpius delectari consueverant quondam Sirmondus alique Patres, sed excisæ deinceps, sequenti venusto epigrammate coluisse dicitur Gabriel Cossartius:

*Tot Patribus dilectam olim quæ præbuit umbram,
Quæ Sirmonde tibi, quæ Saliane tibi,
Heu! nimium ingratis invisa nepotibus arbor,
Illa gemit ferro, tractaque fune cadit.*

Vestram

Vestram sæcla fidem! o! mores! o! tempora! quantum

Deficimus! Patrum ne manet umbra quidem.

Pag. 417. Oppiani versionem, a Rittershusio adornatam, non magno in pretio habuisse Bigotius memoratur, ideo quod affectarit ille verba obscura, quasi nolisset intelligi.

Post præfationem exhibetur recensio scriptorum Menagii, tum eorum, quæ jam, repetita subinde, prodierunt, tum eorum quæ ille post se reliquit. Suntque ex posterioribus isthæc: *Historia Sablensis Pars secunda: In Marcum Aurelium Antoninum Nota: Lingue Græcæ Originis & Idiotismi: Lingue Græcæ Dialecti: Veterum Jurisconsultorum Historia: Nota in Observationes Cujacii: Veterum Medicorum Historia: Historia Botanica: Nota in Anacreontem: Observations sur Rabelais: Osservazioni sopra le Prose e le Rime di Monsignor della Casa: Nuove Osservazioni sopra l' Aminta del Tasso: Variæ ad eruditos Viros Epistole.* Quorum cultissimorum operum edendorum curam eos sumere, ad quos ea pervenerunt, fas omnino fuerit.

*SORBERIANA, OU BONS MOTS,
rencontres agreables, pensées judicieuses, &
observations curieuses, de Mr. Sorbier.*

i. e.

Facetiæ, argute dictæ, sententiæ ingeniosæ, & observationes curiosæ Samuelis Sorberii.

Parisiis 1694. in 12. plag. 13.

Qui Excerpta ex ore doctorum virorum publicæ luci donant, illi quidem melius de literis merentur, quam de ipsis auctoribus, quorum judicia sermonesque satius fuerat sæpe prorsus reticuisse. Nec est fere dubium, quin ægre admodum laturi essent Scaliger, Thuanus, Perronius, Borbonius, Pithæus, Naudæus, Grotius, Melanchthon, Menagius denique, ac etiam Sorberius ipse, si in vitam reduces intuerentur coram istos sermones, quos cum familiaribus miscuerant quondam, nunc omnium manibus teri. Tametsi id non est negandum, præter quædam merito rejicienda, extare adhuc in ejusmodi libellis, quorum notitia non parum illustrandis illis, quæ obscura erant alias,

con-

conferre queat, & vel hoc nomine non omnino nullæ debeantur talium editoribus gratiæ. Nuper autem, & post *Menagiana*, proderunt etiam *Sorberiana*. Ex quibus nunc aliqua seligemus, memoratu forte cæteris digniora.

Sorberianorum horum editor est ex Manuscripto, quod acceperat, qui Dedicationi ad Polissonium, non ita pridem Parisiis mortuum, nomen subscripsit, *G. L. Colomyez*, adeoque alius, nisi fallimur forte, ab celebri illo *Paulo Colomesio*. Præfigitur autem, ut eo rectius intelligi possint omnia, enarratio de vita scriptisque non *Sorberii* solum, sed & *Johan. Baptistæ Cotelarii*, a Graverolo Nemausensi anno 1687 concinnata; quam non erit inutile a nobis hic redigi in compendium, quoniam non temere aliunde de utroque tam accurate constat.

Nimirum *Samuel Sorbiere* natus sub hujus seculi initium, & ex filii, quem unicum reliquit, fide, d. 17. Febr. a. 1615. in oppido S. Ambrosii, in Diocesi d' Uzès, parentibus Protestantium Religioni addictis, Stephano Sorbiere, & Ludovica Petit, sorore celeberrimi illius Theologi Nemausensis Samuelis Petiti; cujus observationes MS. in Josephum, Bibliothecæ Oxoniensium illatas, pretio centum quinquaginta Ludovico-aureorum (Louis d' or) venditas a se esse Dn. de Clarendon, Cancellario quondam Angliæ, affirmat Graverolus. A Petito igitur avunculo cum esset aliquandiu, post parentis utriusque mortem, educatus Sorberius, concessit anno 1639 Lutetiam, medicæque ibi rei navavit operam. Inde abiit ad Batavos anno 1642, ubi sub falso *Gurbberti Higlandi* nomine defendit Andreæ Rivetum, evulgata Epistola adversus Milleterii *Crurifragium Prodrumi Rivetiani*. Tum & porro sociam operam tulit, post *Salabertum*, Virum Ecclesiasticum, versionem Angliæ Cambdeni, Atlanti majori inferendæ, traduxitque Th. Mori Utopiam. Redux autem in Gallias anno 1645, & inde revertens post annum ad Batavos, connubio Hagæ Comitum sibi junxit *Juditham Raynaldam*, suam concivem, cum qua, ut Medicinam faceret loco fixo, abiit Leydam, inibique *Discursum* non modo *Scepticum de Chylo*, sed & *Politicam Hobbesii* a se versam, una cum *versionis Apologetico* edidit, ut &, antequam abiret in Galliam rursus, suppresso nomine, Epistolam mercatoris cujusdam Brasiliensis ad amicum quendam Amstelodamensem (*Lettre d' un Marchand du Brasil*

à un

à un de ses amis d' Amsterdam; in qua Statibus Hollandiæ commendare sustinuit Societatem Indiæ Orientalis. In Galliam igitur rediit, factus est Arausione Primus Medici Collegii anno 1650, ibique curavit imprimi sua lingua *Epistolam Nobilis Galli ad Amicum Amstelodamensem de consiliis Cromwelli*. Circa finem vero anni 1653, suavis Josephi Mariæ Suaresii Episcopi Vasionensis, Reformatam cum Pontificia religionem commutavit, assumpto *Josephi* nomine; editaque Parisiis, quorsum concesserat, anno 1654. mutata fidei ratione, accepit pensionem abs Clero Gallicano 400, & abs Cardinale Mazario 300 librarum. Parisiis Romam profectus est, & inde rursus Lutetiam, ubi & contra Riolanum de *venis lacteis* ad Pecquetum (cujus etiam illa est inserta operibus) & ad Lignerium de *vitanda inscribendo acerbitate*, anno 1657. sub *Sebastiani Aletophili* nomine, Epistolas publice scripsit. Fecit etiam *Præfationem ad Opera Gassendi*, editionis Lugdunensis sex voluminum in folio, & aliam ad ejusdem *Gassendi* Syntagma Philosophiæ Epicuræ, editionis secundæ 1659. Quo anno etiam *Epistolas & Discursum de diversis argumentis curiosis* Gallice edidit, non confundendas tamen cum *Relations, Lettres, & Discours sur diverses matieres curieuses*, quibus iter suum ad Batavos, & *Meditationem de Amicitia* inseruit. In his vero Epistolis animi sui characterem, avaritiam & pecuniæ cupiditatem, ut & alibi, clare satis aperuit. Edidit porro A. 1664 *Epistolam de quorundam difficultate in subscribenda formula quinque Jansenii propositiones concernente*, & anno 1665 *Medicamenta de Cometa* eo tempore visæ, a quo excitatos apud plerosque terrores valde extenuavit. In Angliam post id cum abiisset, *Itineris istius Descriptionem* evulgavit, sed suo damno, quandoquidem iussus est in exilium ire in urbem Nannetum, ex qua tamen paulo post fuit revocatus. Causam exilii sunt qui referunt in Regem Daniæ, qui apud Galliæ Regem questus fuerit, quod ille de Ulfeldio Comite nimis libere quædam inibi scripsisset. Post mortem Alexandri VII Pontificis, in laudem Cardinalis Rosignoli, cum quo literarum habebat commercia, Poematum collectionem publicavit, Romamque delatus anno 1667 *Clementis IX Iconem* delineavit, & Romæ etiam adhuc *Discursum de transfusione sanguinis ex bruto in hominem*. Spes sua vero valde delusus, reversus Lutetiam, *Volumen Epistolarum illustrium & eruditorum Virorum*

excudi fecit, in quibus potissimum & illas Cardinalis quondam Rospiglosi exhibuit. Mortem anno 1670. d. 9. April. obiit, quam ex duplici hydrope cum animadverteret appropinquare, quatuor laudani grana sumsit, ut sensus omnes ad sufferendos agonis angores stupidos redderet. Manuscripta Sorberius reliquit filio *Henrico* plurima, ex quibus ille quædam typis exscribi curavit. *Sorberiana* vero, quæ concinnavit etiam hic, ad *emulationem* Excerptorum ex ore Scaligeri, Perronii, Thuanique, latuerunt huc usque, nunc tamen lucem aspicientia publicam. Possent *Epistolarum* ejusdem duo volumina in folio absque negotio etiam confici, præter varios Tractatus de rebus Theologicis, Medicis, Chronologicis, Rhetoricis & Grammaticis, quos possidet ille adhuc. Aliquot ante mortem annis coeperat vertere librum *Crellii* Sociniani, quem magni æstimabat, *de causis mortis Christi*, & coeperat quoque *Historiam Eruditorum* scribere. Sed destitit proposito; quemadmodum etiam nescitur, quorsum devenerit Tractatus ejusdem *de pace & concordia inter Christianos concilianda*, ut & versio libri anno 1637. impressi, sub titulo: *Junii Bruti Poloni Vindicie pro Religionis libertate*; cujus autor tantum abest ut sit *Hubertus Languetus*, ut sit potius continuatio Tractatus *de Libertate Ecclesiastica* anno 1607. excusi, cujus autor extra controversiam omnem est *Casaubonus*, ipsemet teste *Epistolarum* suarum 539. editionis Hagensis. Caterum & alii eruditorum labores ut ederentur, prospexit Sorberius, æstimatus cohonestatusque plurimorum dedicationibus, ac notus doctis in Gallia, Anglia, Italia Germaniaque viris. Multa eum didicisse ex Curcellæo & Salmasio, cujus vicinus fuerat Leydæ, Auctor observat. Præ aliis autem eruditis magni fecisse ait Gassendum (cujus quoque vitam decreverat literis consignare) Charronem & Montanum, & ex antiquis denique Galenum.

Brevior est Graverolus in vita *Johannis Baptiste Cotelarii* recensenda. Doctor hic erat Theologus, Sorbonista, & Regius Græcæ Linguae Professor, vir profundæ eruditionis sanctæque vitæ. Anno 1661. edidit quatuor *Joh. Chrysostomi*, velut ipse putavit diversa ab aliis sentiens, *Homilias in Psalmos* & *Explicationem Prophetie Danielis*, quæ ex manuscripto Bibliothecæ Escorialis in Hispania, in quo *Homiliarum* 27. extant, translata ab *Gabriele de S. Hieronymo*, sed negliger, prodierant. Anno 1672 *Sanctorum Patrum*, qui Apostolico

seu-

seculo floruerant, *Opera* duobus in folio tomis excudi fecit, quorum magna pars, incensis post id bibliopolæ Petiti ædibus, perierunt. Anno 1677 primum, anno 1681 alterum, & anno 1686 tertium Tomum *Monumentorum Ecclesiæ Græcæ* edidit. Fato est functus anno 1686. d. 12. Aug. ætatis 58. Vitam descripturus est doctissimus Baluzius; quem tamen ignoraturum putat Graverolus, Cotelarium, sæviente in urbe Nemausensi peste, mortuaque nutrice, lactatum interim fuisse, abs capra; unde arbitratur etiam esse, quod valetudine nunquam bona, & temperamento ad melancholiam propensiore fuerit usus. Maxima ejus manuscriptorum pars illata est Bibliothecæ Regiæ, eaque inter IX volumina in fol. Item Excerpta ex Patribus & Scriptoribus Ecclesiasticis, in locos communes cum annotationibus redacta, quales adornavit etiam in integrum S. Basilium & Eusebium. Tum exstat quoque ingens Notarum volumen in Concilia generalia & particularia, & præter has adhuc Observationes sacræ magna cura elaboratæ; & porro scripta quædam, quæ parabat inserere Tomo *Monumentorum quarto*. Ac denique volumen parvum continens *varias lectiones* & restitutiones *Homiliarum S. Chrysostomi in S. Paulum*, quod repererat Cotelarius in Bibliotheca Tusani.

Cæterum ex *Sorberianis*, quæ præ manibus nunc habemus, in quibus sermo Gallicus Latino miscetur, hæc præ cæteris visa nobis fuerunt *ἀξιωματικόν*. Pag. 3. agitur de Academia *Emulatorum* in urbe *Avenione*, cui ipse fuerit addictus Sorberius. Pag. 29. 30. *Joh. Beverovicii* epistolica quæstio de vitæ termino fatali, indignissima lectu judicatur, quemadmodum & p. 32. seq. stylum *Balsacii* existimat Sorberius nemini prodesse, nisi ei, qui sit Balsacio similis. Pag. 40. refertur, *Barleo* Elogium Cardinali Richelio scriptum quinque florenorum millibus repensum fuisse, sed eundem tamen habuisse intervalla, quædam minus lucida, nec abfuisse conjecturam oculorum, qui non bene sanam cerebri particulam indicaverint. Pag. 48. allegantur *Calvini* verba, quæ extent in epistola nondum edita, sed cujus autographum Lutetiæ viderit Hugo Grotius: *Audite Servetum huc venturum, ut mecum conferat; ego, si quid apud Magistratum possum, faciam, ut nunquam vivus abeat*. Pag. 57. in *Campanellæ* libro, cui titulus, *Atheismus triumphatus*, legendo omnem se male operam perdidisse dolet, & unum id didicisse, nullum alium ejus auctoris librum

X 2

unquam

unquam sibi legendum, si tempori velit parcere. Nec æquius fertur p. 61. 62. de *Job. Amos Comenio*. Pag. 87. Erasmi fide narratur, a *Panaceo* Medico celeberrimi nominis Phylarium quendam sanatum, qui ex vermibus in novum maniae genus incidens, in morbo probe *Teutonice* fuerit loquutus, cum tamen sibi redditus nec loqui potuerit *Teutonice*, nec intelligere. Pag. 99. de animæ ortu in homine suam his verbis sententiam aperit Sorberius: *Fortasse absurdum non sit, semini vitam tribuere. Certe & ego alias somniaveram, animulam geniti nihil esse aliud, quam portiunculam animæ sui genitoris: tamen si semper rationalem excipiebam animam, utpote fide sacra dictante illam non tradi, sed a Deo solo ex nihilo ductam infundi in corpus.* Pag. 101. dicitur, autorem Tractatus anonymi: *Les nouvelles pensées de Galilée*, anno 1639 impressi, esse P. *Mersennum*, e *Minimis*. Pag. 125. ridicula *Manassis Ben Israel* cautio allegatur, quod cum aliquando ab Episcopo in diebus præparationis ad superius Pascha invitaretur cyathum vini, excusaverit se propter cyathum cerevisiæ propinandæ infervire solitum, in quo residua posset esse atomus quædam fermenti. Pag. 189. Scaligeriana Hagæ Comitum anno 1668 edita putat opus non esse fratrum *Puteanorum*, quippe qui cum Scaligero, jam fatis functo, cum illi venirent in Hollandiam, versati non sint; potius ea credit compilata vel a *Puteanorum* patre, vel a *Johanne Vassano a S. Paulo*, Monacho *Fulienfi*. Pag. 199. prolixè arguitur *Salmasius*, quasi convitiis in eruditos jactator importunus, & pag. 210. optatur, ut quis vitam *Scarronii* Poëtæ Gallici memorabilem prorsus velit literis mandare; ac refertur tandem pag. 229. *Vossium* patrem Bibliothecam, 24000. librarum habuisse.

In *appendice* annexa est anno 1690. mense Novembri consignata abs memorato supra Graverolo. Commentatio in *Epulas ferules*, sive Fragmentum *Nemausense*.

EXPLANATIO VITÆ S. GUILIELMI Magni, conscriptæ olim per B. Albertum, ejus Discipulum. Auctore R. P. *Guilielmo de Waba*, Mel-

reusio, e *Societate Jesu*.

Leodii, apud *Guilielmum Henricum Streel*.

Anno 1693. in 12. plag. 19½.

Ex Mar-

EX Martyrologii Romani præscripto ad decimum Februarii diem annuis honoribus afficitur quidam *Guilielmus*, cognomento *Magnus*, qui e *Pictavis* oriundus, ex bellatore factus anachoreta lorica-tus, vitæ deinceps sanctimonia, miraculis, ac incepto religioso Ordine eximium nomen adeptus fuisse, seculoque duodecimo mortem obivisse commemoratur. Hunc *Aquitaniæ Ducem* *Guilielmi* nomine ultimum constitui communiter observat Auctor, qui paulo curatius ejus vitam sibi expendendam sumsit; usus hanc in rem libello similis argumenti, quem ab *Alberto*, *Guilielmi* discipulo, elaboratum, & a se primum e *MSto* productum affirmat. Ipse vero in quinque libros digessit, quæcunque ad hunc Sanctum pertinere ratus est. Ac primum quidem statim auspiciatur ab expositione Historiæ illustris illius controversiæ: an *S. Guilielmus Magnus*, anachoreta & Ordinis *Guilielmitarum* conditor, fuerit ille *Guilielmus*, *Aquitaniæ Dux* & *Pictaviensis Comes*, quem *S. Bernardus* a schismate ad Ecclesiæ obedientiam revocarit? Affirmativæ autem sententiæ propugnatorem præcipuum facit *Theobaldum*, quem *Jo. Molanus* sanctitate & doctrina conspicuum, & *Laur. Surius* Episcopum appellet, sectandumque sibi in hoc negotio statuerit *Baronius*; qui postea tamen de ipsius auctoritate valde dubitarit, cum *Francofurti A. 1606.* prodidisset *Historia Ludovici VI Francorum Regis*, a scriptore, *Guilielmo Duci* coævo, *Sugerio*, *S. Dionysii Abbate*, confecta, & in aliam longe opinionem Lectorem deducens. Ulterius dehinc disputationem extendisse *Franc. Duchesnium* & *Johannem Beslyum*, quorum ille *Theobaldo*, hic *Sugerio* adhæserit. Nec defuisse notat utrique sententiæ alios assecclas, quos itidem enumerat, secula a duodecimo singula perlustrans, & quæ unusquisque in suam sententiam allegavit argumenta, exponens; ubi imprimis motæ contra *Theobaldi* antiquitatem objectiones referuntur. Libro secundo ea recenset, quæ de *Guilielmo Duce* tradiderunt Historici, qui eum anno 1137. mortuum dicant, aut certe supervixisse postea, & vel anachoretam vel sanctum fuisse, non meminerint. Postquam enim undecim *Guilielmos*, *Aquitaniæ Duces*, nominavit, ultimi illius vitam integram delineat, & post plura alia eo pertinentia istud etiam commemorat, quod exsurgentibus *Innocentio II* & *Anacleto Anti-Papis*, ab initio a partibus prioris ille steterit, sed non multo post suasu *Girardi*, Episcopi *Engolismen-*

sis, eum deseruerit. Laborasse autem imprimis Bernardum Clara-vallensem, ut eum ad obedientiam Innocentio præstandam tempestive revocaret; ipsum tamen, licet semel poenitentiam egisset, ad mentem priorem rediisse. Motum denique de ipsius obitu, qui ei in Hispania contigerit, rumorem adducit, in medio adhuc relinquens, utrum vanus ille tum an maxime fundatus fuerit. Interim Libro *tertio* vitam Divi Guilielmi, prout ea ab Alberto, ejus discipulo, descripta sit, ad eum modum inserit, ut ad singulas ferme periodos ostendat, quid vel Theobaldus, vel antiqua Augustinianorum quæ vocant Officia exinde sumserint. Hinc progreditur ulterius, & Libro *quarto* ea recenset, quæ Theobaldus operi Albertino in sua *Historiæ* collectaneis aliorum priorum vitæ ejusdem Scriptorum addidit; ubi, quomodo hæc cum superioribus a se Libro II. allatis convenient, aut iis adversentur, subinde monet, & omnium prolixissime traditam Guilielmi Magni ad vitam anachoreticam conversionem enarrat, nec ea omittit, quæ post eandem innotuisse credantur, sanctitatis ejus monumenta singularia, atque Ordinis præcipue Guilielmitarum institutionem ab eo profectam fufius delineat, & hæc, quæ ab aliis de Guilielmo Duce, ab aliis de Guilielmo Magno memorentur, ita sibi neutiquam adversari statuit, ut in unum hominem quadrare nequeant. Quemadmodum itaque hoc pacto Theobaldi sententiam haud obscure amplectitur, ita latius simul exponit, quare ipsi illi Auctores, qui Theobaldum secuti, Guilielmum Ducem Aquitanie pro eodem cum Magno habeant, nihilominus tamen multa ab istius narratione prorsus aliena scriptis suis immiscuerint? Et tandem Libro *quinto* istam primum controversiam: cui Ordini additus Guilielmus fuerit? examinat: ubi eum nec Augustinianum, nec Benedictinum, sed nulli omnino regulæ adstrictum fuisse monet; quippe qui omnem regulam morum gravitate & vitæ puritate supergredi studuerit. Mox Theobaldum a motis contra eum Sugerianorum objectionibus vindicat, & hanc imprimis, quod is Guilielmum Ducem post Compostellanam peregrinationem supervixisse, contra Historicorum cævorum auctoritatem pronunciarit, enervare annitur. Atque ita in repetito de controversia primaria judicio, Theobaldini palmam tribuendam videri asserit, usque dum Sugeriani homodierni abs se hæctenus allata solide discusserint.

TOBIÆ

TOBIÆ PFANNERI OBSERVATIONES Ecclesiasticæ.

Jenæ apud Joh. Bielkium, 1694. in 12. Alph. 1.

Tractatum nobilissimi hujus Autoris de *Catechumenis* in Actis nostris Cal. Jun. A. 1688. retulimus. Nunc ejusdem *Observationes Ecclesiasticas*, insigni eruditionis sacræ & profanæ apparatu instructas recensebimus.

Primum illarum caput de *idolothytis, sanguine & suffocato* agit, quorum usum decreto Apostolico Christianis interdictum Lucas Act. XV, 29. memorat. Occasionem illius decreti dum celeberrimus Autor exponit, nonnulla de jure Noachidarum, & Profelytis, ex Selden adducit. Postea varia idololatriæ & sacrificiorum genera, nec non morem e sacrificiis vescendi, partem aliquam pecudis mactatæ Diis consecrandi, epulas sacras nunc domi, nunc in ipsis idoleis celebrandi, extra rebus divinis in templo perpetratis domum deferendi, vel in privatis ædibus decerpenti & in focum porriciendi, aliosque ritus enarrat. Cum vero Apostolorum præceptum de idolothytis vitandis generale sit, & juxta JCtos lege non distinguente nobis quoque distinguere integrum non sit; hinc nullum idolothytorum genus esse judicat, quod Apostolica illa constitutione Christianis permissum fuerit. Et hanc ab omnibus idolothytis abstinentiam, ad vitandam Judæorum offensionem, necessariam fuisse notat, cum ne vinum quidem cum Gentilibus bibere Judæis licitum, sed ne forte idolorum cultores Diis illud libaverint, verendum fuerit. Porro hanc ab idolothytis abstinentiam, in Apostolico concilio sancitam, etiam post Apostolorum ætatem in usu ecclesiis fuisse, Tertulliani, Minutii Felicis aliorumque testimoniis confirmat. Cæterum, cum Apostolus Paulus 1. Cor. X, 19. sq. sacra, quæ Gentiles Diis suis faciebant, Dæmonibus fieri pronunciet, ideoque eos, qui idolothytis fruuntur, nefandæ cum Dæmonibus communionis arguat, & tamen paulo post v. 23. sq. idolothytorum usum non simpliciter illicitum dicat, & 1. Cor. VIII, 7. & sq. peccatum eorum, qui de idolothytis participant, vel ex dubia participantium conscientia, vel imprimis ex aliorum, qui viderint, offensa metiatur; quæstio oritur, num idolothyta ex se & natura sua, an tantum scandali ratione sint illicita. Com-

Commodissima autem ratio hoc dubium, quo animum suum aliquando in varias partes agitatum non dissumulat, superandi clarissimo Autori hæc videtur, si dicamus, dapes a Gentilibus consecratas, seu potius profanatas, ad suam naturam munerisque divinitus concessi conditionem rediisse, quando, iis vescentes, animum a sacrificio aversum ita testarentur, ut neque Gentilibus hanc idolothytorum comestionem a Christiano factam in Deorum suorum honorem obsequiumque trahere liceret, neque ab offensa aliorum periculum metuendum esset: siquidem legis Apostolicæ ratio unice ferme in eo posita fuerit, ne Christianæ libertatis abusus cuiquam scandalo esset; ideoque hac ratione cessante, legem ipsam cessasse, & ecclesiæ praxis & Apostolus Paulus docuerit. Imprimis autem idolothytorum periculo caruisse notat, quoties in privatis ædibus convivia instruerentur, & Christiani ad illa acciti, nihil de sacrificio & libatione sciscitantes, epulis velut puris & nulla superstitione temeratis fruerentur; qua cautione observata, etiam carnes quascunque ex macello emere, emptasque Christianis, sine ulla impii cultus suspitione aut offensæ metu, edere licuit; cum per sacrificia Gentilium carnes bonitatem suam non ita perdidisse existimari debeat, ut ad usum a Conditor concessum adhiberi amplius non potuerint, dummodo animis eorum, qui cibis illis fruebantur, omnis impii cultus approbatio, & eorum, qui comedentibus aderant, omnis sinistra opinio evulsa fuerit. Ab idolothytis Autor ad sanguinem & suffocatum progressus inquiri, cur statim post diluvium hominibus abstinencia a carnibus adhuc in sanguine viventibus injecta fuerit, cum homines, si pauci animo & gustu pariter corrupti excipiantur, a carnibus adhuc in sanguine suo fluitantibus sponte se contineant, adeoque hoc præcepto minus opus fuisse videatur? Variis autem de ratione hujus interdicti sententiis adductis, eorum conjecturam probat, qui avertendæ & coercendæ humanæ cædis causa hanc legem a Deo latam opinantur; cum haud difficulter æstimare liceat, quanto in pretio humanus sanguis apud Deum habeatur, qui pecuniæ etiam sanguinis rationem habuit. Quamvis autem Moses profelytis domicilii Deut. XIV, 21. suffocatorum & morticinorum usum permiserit, quem Israelitis & profelytis justitiæ interdictum voluit, Apostolos tamen in decreto suo suffocatum non minus quam sanguinem prohibere animadvertit

madvertit, idque decretum per multa secula in ecclesia observatum probat, & Græcos sive Apostolici decreti autoritate, sive legis a Leone Imperatore latæ severitate, sive consuetudinis pristinae amore, sive odio in Romanam ecclesiam tales cibos admittentem stimulos, ne nunc quidem sanguinem & suffocatum averfari desisse docet. Eo autem imprimis consilio hanc legem conditam observat, ut Gentiles in ecclesiam coopratæ eo facilius cum Judæis coalescerent; ideoque mutata jam rerum atque temporum facie, laxiorem & infrequentiore edicti illius usum esse, quamvis ne nunc quidem Christiano liceat fratrem cælestium munerum participem, quem qualicumque abstinencia a scandalo servare poterat, inconsulta gulæ intemperantia perdere, sed toties legi Apostolicæ autoritas sua constet, quoties rationi cui illa innititur, locus relinquatur. Sub finem hujus observationis non minus eos improbat, qui pro botulis ac farciminibus tanquam pro aris & focis pugnant, & libertatis Christianæ periculum, ipsiusque ecclesiæ ruinam minitantur, nisi quemlibet sanguine & suffocato impleri permittatur, quam eos, qui cibos a se improbatos aliis quoque interdiceret non verentur. Hos enim dum ex judicii sui fragilitate ceteros metiuntur, omnium rectius sentientium irisu merito damnari judicat.

Secunda observatio de Sacrificatis & Libellaticis agit, nec non de illis, qui persecutionem aut pretio aut fuga evaserunt. Hanc observationem ab illorum recensione auspicatur, qui fidem Numini salvam præstari posse censuerunt, etsi ore avertendi periculi causa, abnegetur, modo animo illibata servetur; e quorum numero producit Simonianos, Menandrianos, Basilidianos, Helcesaitas, & universam Gnosticorum colluviem, nec non Priscillianistas, Henricum Nicolai, Valentinum Weigelium, Fillucium & Hobbesium. Non ipsum latuit, etiam Vigilantio hanc sententiam ab Hieronymo impingi; verum noverat, Hieronymum non aliam ob causam Vigilantio hunc errorem tribuere, quam quia homines gloriosa morte defunctos Deorum fere in morem venerari, detrectaret; ideoque Vigilantio facilius fuisse judicat, hanc consequentiam declinare, quam Hieronymo affectibus suis indulgenti, & causas cumulandæ in adversarium invidiæ conquirenti, se a suspitione calumniæ tueri. Hinc ad lapsos primitivæ ecclesiæ progressus, parcius de Sacrificatis, paulo

paulo fufius de Libellaticis differit, tandemque hos illis levius peccasse cum notasset, eos, qui faviente persecutionis tempestate vel numerorum pretio securitatem a tormentis sibi compararunt, vel fugae salutis suae consuluerunt, perperam a Tertulliano violatae fidei argui probat, etsi aliquando fugam flagitiosam & defectioni proximam esse non dissimulet.

Tertia observatio circa *Traditores* versatur, qui tempore persecutionis sacra vasa & ipsos S. Scripturae codices magistratui gentili diramini comburendos tradiderunt. Hac occasione Autor canonem quendam concilii Arelatenfis de traditoribus agentem explicat, & cum canon ille contra Donatistas conditus fuerit, historiam originis Donatistarum breviter exponit. Postremo inquit, tantinae criminis loco habendum fuerit, ut vitam redimas, vasa sacra aut libros etiam sacros tradere? Et vasa quidem sacro cultui destinata vitae posthabenda, nemini forte incongruum videbitur. De libris sacris difficilius videtur iudicium. Neque tamen Pfannerus noster Optato Milevitano astipulatur, qui traditionem sacrorum codicum adeo detestatus est, ut aeternae vitae damno incertae lucis moras lucratos dicat, qui facinus tale perpetrarunt. Observat enim, Optatum vel non ex animi sententia haec dixisse, vel saltem postea in mitiorem sententiam transiisse, cum alibi talem Traditorum fuisse culpam scribat, quae veniam potius & clementiam, quam severitatis rigorem mereatur. Unde etiam iusto acerbius fuisse censet Lutheri iudicium, qui tom. 2. Jen. Germanic. Evangelicos in Misnia, Bavaria & Marchia Brandenburgensi, ne Tyrannis, quos vocat, novi foederis codices praefectis offerre iubentibus, obsequium praestarent, monuit, & aeterna supplicia iis, qui contra facerent, comminatus est, non minoris illos parricidii reos existimans, quam si Christum Herodi occidendum tradidissent. Hominum autem traditores, qui vel sponte, vel quaesiti alios prodicione sua in certissimum discrimen adducunt, scelere minime carere asserit. Cujus rei gratia exempla quorundam Gentilium adducit, qui vitae periculum subire, quam tali perfidia conscientiam suam & famam pollueri maluerunt, neque dubitat plerosque veterum Christianorum sanctius amicitiam coluisse, quam ut sanguinem suum alterius exitio redimendum iudicaverint.

Observatione *quarta* coronas olim Christianis prohibitas do-

coe

coe, causas, cur Christiani capita sua coronis insignire detrectaverint recenset, easque solido fundamento destitui animadvertit, & tandem ab isto prioris aevi rigore sequentium seculorum Christianos deflexisse notat. Cum autem inter praecipuas causas, ob quas Christiani veteres oculos & nares florum suavitate pascere contenti, coronis capitum abstinerint, illa fuerit, quod coronae apud Gentiles frequentes fuerint, & e Gentilismo ortum traxerint, hinc de vario coronarum apud Gentiles usu, ac eo imprimis, qui in Deorum cultu, funeribus & comessionibus adhibitus est, nec non de ritu *Φυλλοβολίας*, quo vivis amorem suum testari solebant, nonnulla differit.

Quinta dissertationis argumentum in *unguentis* occupatur, quorum usum Christianis olim prohibitum doctissimus Autor calculo suo approbare non potest. Non diffitetur, Gentiles unguentis ad luxuriam, potum aliaque mala abusus; qua occasione etiam ritum lapides regendis & distinguendis finibus positos ungendi, unguentisque delibutos colendi tangit, quem morem prava imitatione ex Jacobii exemplo haustum cum Bocharto aliisque statuit. Quamvis vero etiam Essaei apud Iudaeos & apud Gentiles Lacedaemonii unguentorum usum proscripserint, neque quisquam fere apud Ethnicos scriptores unguentis delibutus occurrat, praeter molles & impuris voluptatibus addictos, simpliciter tamen unguentorum usum prohibere Christianos non debuisse monet, cum Reges, Sacerdotes & Prophetas unctione ad officium suum inaugurari Deus ipse iusserit; & Christus etiam inter jejuniorum austeritatem faciem ungi, & hac ratione ad quandam hilaritatis speciem componi praeeperit, & pia quaedam foeminae Christi mensae accumbentis caput & pedes unxerint. Miratur, veteres quosdam scriptores tantam austeritatis disciplinae libidinem invasisse, ut manifesta Scripturae dicta & exempla sententiae suae adversa cavillando eludere, quam unguenta Christianis permittere maluerint. Quorsum refert illud Clementis Alexandrini, qui mulierem illam, quae Christi pedibus non unguentum modo, sed & lacrimas affudit, verbi nondum participem, sed adhuc peccatricem fuisse respondet.

Cum autem flores & unguenta Christianis sorduerint, miratur Autor in observatione *sexta*, quod a *balneis* & *lotionibus* non abstinerint, quibus Gentiles ad superstitionem, luxuriam & molli-

Y 2

tiem

tiem abufos abunde conftat. Varia autem lotionum genera apud Christianos vigiſſe notat. Incipit a ritu pedes hoſpitem lavandi, quem pluribus veterum teſtimoniis confirmat. Obſervat, publica ſponſione hoc officium baptizandos promiſſiſſe; imprimis monachos in lavandis hoſpitem pedibus ſedulos fuiſſe; ſucceſſu temporis, caritatis & humilitatis ſtudio indies tepeſcente, pleroſque Chriſtianos, imprimis lautioris fortunæ, faſtidium tam vilis operæ ſubiſſe, & præterea officium, quod haſtenus, quavis occaſione data, præſtitum fuerat, ad certum tempus reſtrictum, & imprimis diem Viridum huic ſolemnitati deſtinatum fuiſſe, eoque tandem hunc ritum deveniſſe, ut fere a Regibus tantum ac Principibus, aliisque qui parem his fortunam æmulantur, hodie uſurpetur. Nec ſilentio prætereundum exiſtimat, quod olim in eccleſiis nonnullis pedum lotio cum baptiſmo conjuncta fuerit, hodieque Mennonitæ priſcam ſanctimoniam affectantes pedum lotionem Sacramenti ferme loco habeant. Quæ de religione illotis manibus neque preces fundendi, neque Euchariftiam accipiendi, neque evangelia contrectandi, nec non de lotionem poſt concubium referuntur, brevitatis ſtudio omittimus, ut ad *ſeptimam* eamque ultimam obſervationem accedere liceat.

In ea *ludos* Chriſtianis merito prohibitos probaturus, quantæ infamia, quotquot Scenicis, Circenſibus aliisque hujusmodi ludis exercendis operam ſuam addixerant, apud ipſos Gentiles laboraverint, oſtendit. Deinde quam exoſi & inviſi Gentilium ludi eorumque actores Chriſtianis fuerint, exponit, veterumque ea de re teſtimonia ætati noſtræ commendanda exiſtimat, quæ ludorum, & eorum imprimis qui Operarum nomine vulgo gaudent, tanta cupidine agitantur, ut eos ſalutis ſuæ negligens, etiam calamitate publica Germaniam noſtram urgente, non omittat. Poſt adducta contra ludos plurima & Patrum dicta & Conciliorum decreta, argumenta, quæ pro ludorum ſpectandorum licentia proferri ſolent, Tertulliani imprimis ductu refutat; quo prætextu ſub Imperatoribus Chriſtianis licentia iſta conceſſa, & quam graviter a Gregorio Nazianzeno, Chryſoſtomo, Salviano aliisque objurgata fuerit, commemorat, illamque Patrum contra ludos ſeveritatem eo minus mirandam eſſe notat, cum ne choreas quidem & ſaltationum licentiam permittere ſuis voluerint; quod Patrum nonnullorum autoritate probat, obſervans quod in-

nupti-

nuptiarum ſolemnibus etiam apud Chriſtianos ſcorta publica & ad omnem licentiam venalia inducta fuerint, cum honeſtæ virgines a ſaltandi laſcivia abſtinuerint. Quem ritum Germanorum proverbio illuſtrat, qui, ubi virgines deſunt, cum meretricibus ſaltandum eſſe dicunt. Publicis quoque eccleſiæ legibus ſaltationes Chriſtianis interdictas fuiſſe, ex Laodicensi, Antiſiodoreniſi & Agatheniſi concilio probat. Et, quamvis noverit plures noſtratium Theologorum, & ipſum Lutherum rigorem iſtum improbaſſe, minime tamen ab eorum ſententia diſcedere veretur, & tandem choreas Eſſenorum a Philone in libro de vita contemplativa deſcriptas Chriſtianis commendat.

RAGIONAMENTO INTORNO D' UN

Antico Marmo diſcoverto nella città di

Pozzuoli.

Hoc eſt:

Diſquiſitio circa antiquum marmor, quod reperi-
tum nuper eſt Puteolis; Auctore ANTONIO
BULIFONIO.

Neapoli typis Joſ. Roſelli, 1694. in 12. pl. 3.

Cum menſe Decembri anni proxime elapſi 1693, a fratribus familiae Migliarenſis, Puteolis ad adornandam ſuo in ædificio cellam oleo conſervando idoneam ſolum excavaretur, referebatur eminentiſſimo Archiepiſcopo Neapolitano, pulcherrimum marmor repertum fuiſſe, cum multis ſtatuis in eodem expreſſis. Qua occaſione factum eſt, ut Vir curioſiſſimus pariter atque diligentiſſimus ANTONIUS BULIFONIUS, cujus Memorabilium Literarum partem ſecundam atque tertiam proxime recenſituri ſumus, Puteolos ſe conferret, rem ipſam ſuis perluſtraturus oculis; quod cum ſecunda vice feciſſet, aſſumiſſe ſecum memorat pictorem præſtantiſſimum *Jacobum Padanum*, ut exactiſſime marmor iſtud delinearet; quam effigiem nunc ipſe Bulifonius, ſed docta explicatione elucidatam, cum orbe erudito communicavit.

Marmor hoc dicit habere figuram, quam Mathematici vocant

Y 3

paralle-

TAB. IV

parallelopipedam, longitudine palm. 7. & latitudine æquali altitudini palm. 4. & unciarum $7\frac{1}{2}$.

A facie priore, quam offert, hanc inscriptionem continet:

TI. CÆSARI DIVI
AVGVSTI F. DIVI
JVLII N. AVGVSTO
PONTIF. MAXIMO COS. IV.
IMP. IIX. TRIB. POTESTAT. XXXII.
AVGVSTALES
RESPVBLICA
RESTITVIT.

Circa Inscriptionem istam observantur statuae numero quatuordecim uno cum puerulo. Licet vero diuturnitate temporis male admodum habitae videantur, satis tamen adhuc ostendunt, ipsas a peritissimo artifice esse fabrefactas. Unaquæque istarum suum nomen gerit ad pedes, signumque aliquod aut hieroglyphicum; quamvis qualia ipsa sint, discerni non semper possit. Ubi non opus esse putamus, ut omnium, quæ in delineatione marmoris hujus occurrunt (quod a *Disquisitionis* ipsius Auctore factum est) recensum instituamus; cum quæ *Bulifonis* hac de re sententia sit, ipse pro sua in rebus antiquis perspicacia in effigie ipsa sub statuis, ubi res postulat, addiderit. Potius erit, occasionem, qua marmor hoc erectum sit, & quid sibi velit *Inscriptio*, ex mente Auctoris edisserere. Existimat igitur *Bulifonius*, Romam ipsam erexisse hoc marmor in honorem Tiberii Imperatoris, ut monumentum poneret ingentis beneficii, quod ipse multis Asiae minoris civitatibus horrendo terræ motu concussis atque labefactatis exhibuerat; cum non tantum easdem a tributis in quinque annos levasset, sed & propriis sumptibus easdem, fœde sese habentes, restituisset, missio M. Alerio e Prætoriiis, qui restorationi invigilaret. Cumque hoc tempore ipse Imperator in Campania esset, Romam ipsius in honorem ludos Augustales, hæcenus intermissos, restituisse. Neque dubitari hac de explicatione posse, tum quod *Roma* tum temporis nomen adhuc *Reipublicæ* gereret, licet in Principatum redacta fuerit; tum quod ingens *terre motus* revera circa istud tempus, quod in inscriptione exprimitur, contigerit, testantibus id Auctoribus variis, *Tacito* imprimis atque *Strabone*; tum quod *Statuarum nomina*

nomina civitatibus oppressis conveniant; tum denique, quod *Roma* ipsa hoc beneficium non tantum decantaverit, cusa etiam moneta, cum verbis: CIVITATIBVS ASLÆ RESTITVTIS, sed & *Augustales ludos* in honorem *Tiberii* per *Campaniam* tunc *absentis* restauraverit; quæ omnia citatis in rem Auctoribus idoneis ulteribus confirmat.

LA VIE DE PIERRE DU BOSQ,

hoc est.

Vita PETRI BOSCHII, Sancti Evangelii Ministri; cum subjunctis Literis, Orationibus, Dissertationibus aliisque majoris momenti opusculis, ad Sanctam Theologiam & Ecclesiam Reformatam in Gallia spectantibus.

Roterodami, apud Regnerum Leers, 1694. in 8.

Constat Alphabeto uno & plag. 16.

Virorum de Ecclesia optime meritorum sancta semper atque æterna in animis hominum vigere debet memoria, non tantum, ut post suprema etiam fata gravissimorum laborum, quos pro communi salute vivi susceperant, præmium ferant; sed ut posterius etiam habeant, quos de Ecclesia bene meritori intueantur, ac in exemplum sibi proponant. Cum itaque de Ecclesia Reformata in Galliis, quamdiu res ejus in regno amplissimo steteret adhuc, præclarissime post Claudios, Allixios, Basnagios meritis sit PETRUS BOSCHIUS, Ecclesiæ Cadomensis Minister, bonum opus administravit Vir doctissimus *P. Le Gendre*, BOSCHII gener, quum post mortem foceri egregii, quæ paucis abhinc annis contigit, ejus memoriam Vitæ BOSCHIANÆ Descriptione consecraret veluti, & ad posteros transmitteret; neque nos facere possumus, quin rerum duntaxat summam secuti, pauca quædam ex libro præclaro Actis his literariis inferamus.

Ergo in *Vita BOSCHIANÆ Descriptione* refertur, BOSCHIUM in urbe Bajocassina provinciæ Normanniæ lucem adspexisse d. 21. Febr. anno 1623. patre *Guilielmo Boschio*, in Parlamento Rothomagensi

genſi Advocato editum. Succedentibus annis cum animum ad ſtudia ſectanda applicuiſſet, cum Montalbani & Salmurii per aliquot annos egſſe, cumque mature præclariffimæ indolis oſtentaffet igniculos, anno 1645. d. 17. Decembr. ad munus eccleſiaſticum anno ætatis vigefimo tertio Cadomi electum atque ordinatum, magnoque illi *Salmuelli Bocharto* Collegam datum fuiſſe. Cum vero Eccleſia Cadomenſis in toto regno una fuerit ex præcipuis, non deefſe potuiſſe occaſionem *BOSCHIO*, qua hominum illuſtrium & maximorum favorem ſibi conciliaret; cum non in ſuggeſtu ſacro tantum, ſed & in quocunque negotio opera ejus fuerit adhibita, ſe dederit feliciffime. Et quod primum quidem Eccleſiæ ſuæ nomine ipſi injunctum fuerit, ad Longavillæam pertinuiſſe, ad quam oratione excipienſam cum miſſus fuiſſet, tam decore hoc munere perfunctum eſſe, ut Ducem ipſum allocutione iſta clementiſſimum ſibi reddiderit. Poſtmodum, cum ad perfecti oratoris ſacri laudem adſpiraviſſet, eum anno jam 1658 Charentonum vocatum, ſed tanto amore ſuam eccleſiam proſecutum fuiſſe, ut ab ea abſtrahi nullus plane potuerit, quamvis ipſe Mareſchallus Turennius aliique viri principes, ac imprimis Pellifonius, partibus Reformatorum adhuc tum addiſtus, ſcriptis ad eum literis, id ut faceret, auctores ei fuerint. Quod & deinceps ſemel atque iterum factum ſit, Duce Schombergio, Jo. Claudio aliisque viris illuſtribus mutationem hanc ipſi ſuadentibus, quamvis hæc omnia effectum ſperatum ſententia ex cauſa, quam diximus, non habuerint. Cum A. 1660 Carolus II. Angliæ Monarcha in regnum reſtitutus fuiſſet, *BOSCHIUM* & in hujus gaudii ſocietatem veniſſe, ſcriptis etiam ad *Brevintum* Regis Capellanum literis, hic ab Auctore Vitæ hujus allegatis, in quibus, quæ ſibi de Episcopis ſedeat ſententia, declaraverit; de qua tamen Presbyteriani conqueſti fuerint. Cæterum tantas *BOSCHII* virtutes clerum Romanum tolerare æquo animo non potuiſſe, indeque anno 1664. d. 2. April. Cabillonum in exilium proficiſci eum ab Aula juſſum eſſe, quaſi qui de confeſſione auriculari contemtim paulo locutus fuiſſet. Sed hæc falſiſſimas fuiſſe calumnias, ipſum *BOSCHIUM*, per Pariſios itæ habentem, *Tellerio* Regis Cancellario abunde demonſtraſſe, & Miniſtros reliquos, quin & Regem ipſum demum agnoviſſe. Nihilominus uſque in menſem Octobrem exulare ab Eccleſia ſua coactum fuiſſe, uſque dum præcipuis multo-

multorum Principum interpoſitis, cum & inſuper morbo correptus fuiſſet, d. 15. Octobr. regiis literis liberam redeundi poteſtatem accepiſſet, ubi maximo cum gaudio Cadomi fuerit exceptus; ſed ne tum quidem quieto ipſi eſſe licuiſſe, Jeſuitis inſidiſis captivunculis ipſum involvere tentantibus, atque conſilia ejus & actiones omnes ſolerter, ſed fruſtra, obſidentibus. Cum vero porro perſecutiones in Gallia Eccleſiæ Reformatae invaluiſſent, *BOSCHIUM* imprimis fuiſſe repertum, quem Lutetiam mitterent, cauſam afflictae atque perturbatae Eccleſiæ peroraturum, quam licet ſollicite ſemper atque prudentiſſime egerit, a Miniſtris tamen ultra verba fere nihil eum reportafſe. Atque hic memorabile eſt illud alloquium, quo anno 1668. d. 27. Novembr. *BOSCHIO* res ſuæ Eccleſiæ Regi ipſi exponere permiſſum, quod tam diſerte tantaque cum eloquentiæ vi atque gratia præſtiterit, ut Rex non tantum per longum temporis ſpatium calamitatē Eccleſiæ ſuæ facunde miſerantem clementiſſime audiverit, *pollicitus*, ſe hac de re cogitaturum, ſed & eundem poſtea valde laudaverit, affirmaveritque, *hominem ſe hodie audiviſſe, qui omnium elegantiffime in toto regno ſuo verba facere poſſit, verumque eſſe, nunquam ſe hominem melius dicentem auſcultaviſſe*. Objeſtas ipſi aliquando lautiffimas conditiones a *Caſtel novo* eſſe, ſi mutata religione Pontificiis accederet; fore enim, ut Rex ipſe hoc caſu ſingulari tangeretur gaudio, nec fore in toto regno munus, quod ſperare ipſi non liceret; ejus quoque liberos ex voto eveſtum iri, & univerſam familiam in re ſplendidiffima victuram, omniaque adſutura, quæ modo mente poſſit concipere; laudibus etiam eundem oneratum, & veluti cum Viro illuſtri cum eodem actum: ſed hæc omnia *BOSCHIUM* magna animi conſtantia repudiaſſe; cumque ſubjeciſſet *Caſtel novus*, ſe 400000 aureos ſecum habere, quibus damna, quæ Pontificiam religionem amplexi adirent, ſarcirentur, quique Miniſtris ſe convertentibus in donum cederent, *BOSCHIUM* repoſuiſſe, non niſi ignobile & imperitum vulgus illecebris atque blandimentis iſtis inſcari poſſe; id quod & ſatis eventus probaverit. Demum, cum quicquid Reformati ad Ediſti Nannetenſis obſervantiam inviolabiliter retinendam ſtuderent, nihil valuiſſet, perſecutionem illam inauditam, omnium memoriæ adhuc inhærentem cœpiſſe, ut quicunque modo potuerit, relicta patria aliorum ſe contulerit. *BOSCHIUM*, ut idem faceret, ediſto regio, quamvis nondum adhuc abrogatio Ediſti Nannetenſis

netensis promulgata esset, compulsum fuisse. Sed statim Serenissimam Daniæ Reginam regiam suam clementiam prolixissime ipsi obtulisse, eumque ad Ecclesiam Reformatam in Dania doctrina pascendam evocasse; sed BOSCHIUM elegisse potius Hollandiam, ut gregi suo propior esset, & propterea Roterodanum mense Augusto A. 1685. concessisse, cum ipsi beneficii loco potestas facta fuisset de rebus & facultatibus suis ex arbitrio disponendi. Huc cum accessisset, paulo post *Wilhelmo* potentissimo nunc Britannia Regi, ejusque Serenissimæ conjugii BOSCHIUM se stitisse, sicuti & mox d. 7. Decembr. coram tanto Principe verba fecerit. Quæ concio una cum aliis ejus *Sermonibus in duos Tomos distributis, Roterodami A. 1692.* secunda vice publicata fuit; fatendumque est, eloquentiæ in iisdem genus ubique floridum, devotionem sanctissimam, ac profundam eruditionem elucere. Tandem BOSCHIUM, cum vitæ gloriose transactæ cursum usque ad annum ætatis sexagesimum nonum perduxisset, A. 1692. placide extinctum esse.

Vitæ huic BOSCHIANÆ Descriptioni subjunctæ sunt aliquot *Appendices*, in quarum *prima* varia exhibentur scripta, nomine Ecclesiæ Reformatæ publico diversis temporibus a BOSCHIO concepta, quorum summam hic referre nihil magnopere attinet. In *altera* sistuntur variæ non tantum orationes a BOSCHIO habitæ, in quibus monstrat sane, quam ingentes oris facundi possederit thesauros; sed & literæ, ad diversas easque sæpe illustrissimas personas, Tellerium, Vrillerium, Turennum, Montausarium, Ruvignium, Forceum, Schombergium, integrasque Synodos scriptæ; inter quas illa imprimis memorabilis est, quam ad Turenii conjugem exaravit, ac in qua conqueritur de proprio in sanctificationis studio torpore, confessus multo minoris operæ esse, reddere se Theologum eruditum, quam virum probum atque sanctum, cum ad comparandam eruditionis atque scientiæ copiam, facultates afferamus naturales, sed in acquirenda pietate vires nostræ nihil valeant; & quod accedit, exiguum quamvis intervallum magno continuo cedat præjudicio. Et esse profecto haud exiguum tentationem, qua cum sibi conflictandū sit, literarum scilicet amorem, qui fere sanctitatis studium ad singulas horas soleat interrumpere, viderique sibi, reddi se ad munus suum recte obeundum ineptum, nisi ex Græcis & Latinis auctoribus quippiā legat; unde cum per vario-

rum

rum labores circumvolutetur, lectioni se tempus dare, quod alias majori cum fructu impendere potuisset; cui tamen Turenniæ epistola gravissimis verbis respondet. Non minus memoratu dignæ sunt literæ ad illustrissimam Principem *de la Suse*, quæ adhortata ipsum fuerat, ut aliis viam ad sanctitatem vitæ scripto aliquo edito commonstraret. Reponit enim BOSCHIUS, si vel maxime in ipsa pietatis adyta se penetrasset, nihil se tamen de argumento hoc literis mandaturum esse; quum difficile sit admodum, in hoc scriptionis genere suæ non servire atque studere gloriæ, quæ vanitas ultimum sit idolum, cui renuntiandum aliquis habeat; quamvis negare non velit, plurimos esse potuisse, qui optime sibi conscii, suam circa hanc materiam insumpserint operam. Quin & libros ejusmodi parum vel nihil ad sanctimoniam studium conferre; vix enim ullum esse, qui non satis ad vitam bene ducendam instructus sit, nec requiri aliquid amplius, quam ut ea, quæ facienda sibi esse novit, in usu habeat.

In *tertia Appendice Dissertationes* aliquot annectuntur in diversa Scripturæ loca, quæ obscurissima alias & difficillima esse videntur. Sic cum verba *Job. I. 32.* multos interpretes torserint, BOSCHIUS noster prolixa Dissertatione a Viro doctissimo *Conrado* provocatus, eadem explicatiora reddere nititur. Cum enim Nathanael gaudio veluti abreptus, quod Christus ipsum sub ficu vidisset, exclamasset: *Rabbi, Tu es ille Filius Dei, Tu es ille Rex Israel*; Christus respondit: *quia dixi Tibi, videte sub ficu, credite, majora istis videbitis*; scilicet res, quæ clarius atque magnificentius, me revera esse Filium Dei & Regem Israel, probaturæ sunt. Addebat ergo, Nathanaelem & adstantes pariter allocutus: *ab hoc tempore videbitis cælum apertum, & Angelos Dei adscendentes ac descendentes super Filium hominis.* Qui quidem locus *duas* parit insignes *difficultates*: *unam*, quando viderint cælum apertum super Christum? neque enim post baptismum Christi istius rei exemplum in promptu est; iste vero jam præterierat, cum Christus loquatur de re adhuc futura: *Alteram*, quomodo ista cœli apertio, si revera facta fuisset, quomodo illa Angelorum adscensio atque descensio probare potuerint, Jesum Christum esse Filium Dei, Regem Israelis, quod Nathanael erat confessus? Ad levandas illas difficultates, observat BOSCHIUS, *duobus* Christum a Nathanaele fuisse insignitum *titulis*, uno *Filii Dei* & altero *Regis Israelis*; istos igitur ut sibi as-

fereret,

sereret, & illustriori, quam quod ipsum sub sicu viderat, ratione adstrueret, *duo* allegat *miracula*, quæ ejus rei factura fidem sint. *Unum*, quod visuri sint cælum apertum, atque hoc probaturum mirabiliter prorsus, Christum esse Filium Dei: *alterum*, quod visuri sint adscendentes super ipsius personam Angelos, quod probaturum sit, ipsum esse Regem. Quod jam *ad apertionem cæli* spectat, non probat. Auctor noster illos, qui ad allegoriam in loco hoc interpretando confugiunt, neque illos, qui nimis stricte inhærent literæ; sed aliam plane ingressus viam, intelligit aperturam cæli in signis, miraculis & augustis testimoniis, quasi dicere Christus voluisset: duxi quidem vitam hucusque privatam atque obscuram, latens quasi atque absconditus exiguis Josephi atque Mariæ tectis; neque cælum, nisi in baptismo, ullum mihi perhibuit testimonium. Sed post deinceps videbitis cælum apertum in signis, testimoniis, atque miraculis illustribus, quæ coram mundo testimonium mihi dicent, *me esse Filium Dei*. Nam sic & evangelicam docere historiam, e cælo admirabilia de Christo testimonia emissa esse. Matth. III, 16. I. Pet. I, 18. Joh. XII, 28. Idem constare de signis & miraculis, Matth. III, 16. XVII, 3. XXVII, 45. 53. & huc pertinere miracula, quæ per totam vitam patrauerit; sic enim ipsum miraculorum fecisse mentionem, quasi quæ de cælo venirent, Matth. XVI, 11. Neque phrascos hujus interpretationem novam alicui videri posse, si locum consideraverit Luc. IV, 35. Ps. LXXXIX, 23. Secundum miraculum in eo consistit, quod *visuri sint Angelos adscendentes & descendentes super Filium hominis*, quæ verba allegaverit Christus ad asserendum sibi titulum Regis Israelis. Ubi Christus se appellitet *Filium hominis*, quod nominis respondeat titulo *Regis Israelis*, cum desumptum sit ex Dan. VII, 14. Unde cum Nathanael confessus sit, ipsum esse Regem Israel, Jesum hic significare velle, istum se esse revera, quoniam sit Filius hominis, cui Deus apud Daniele regnum dat atque imperium. Hæc ut ostendat Christus probatione visibili atque certa, affirmat, ipsos visuros esse *Angelos Dei adscendentes atque descendentes*. Id quod Auctori non placet ad scalam Jacobi referre, quod ex æquo fere ab interpretibus fiat, cum nihil hæc res ad locum præsentem faciat; sed ad ipsum locum Danielis cap. VII, 10. quasi dicere voluisset Christus: posthac appariturus sum pro Filio hominis, Rege illo admirabili, de quo vaticinatus est Daniel; quod quidem ex eo satis manifestum

stum fiet, quod illi ipsi Angeli, quos Daniel circa Filium hominis conspicatus fuerit, me circumstabunt, veluti ministri, ituri rediturique, & in conspectu totius mundi mihi inservituri; quod quidem & postea in passione, in sepulcro, ad sepulcrum, ac in adscensione Christi factum fuisse constat.

Ad locum Rom. XI, 32, observat ante omnia, ἀπειθεῖαν seu inobedientiam illam, non significare hoc loco rebellionem illam in genere, sub qua omnes Adami posterii continentur; sed inobedientiam incredulitatis, qua foedus DEI proterve rejiciunt homines. Id quod ait ex v. 30. & 31. manifestum fieri: v. 30. enim Paulum Romanis objicere, *quod & ipsi olim inobedientes fuerint DEO*, scilicet ante conversionem. Quod si enim inobedientiam illam generalem intellexisset, non additurus erat illud τότε, quum in omnibus inobedientia illa perinde sit; & eodem sensu v. 31. sumi. Unde facile colligi ait, Apostolum, quando dicit, *Deum omnes sub incredulitate conclusisse*, per vocem *omnes* non communiter omnes & singulos homines, omnes Adami liberos intelligere, cum omnes homines non fuerint sub hac incredulitate. Ergo Judæos & Gentiles intelligi; innuere enim velle Apostolum, Gentiles olim fuisse DEO inobedientes, cum versarentur in incredulitate; nunc Judæos rebelles esse, incredulitatem illam blasphemam foventes. Primum ergo *omnes* Gentiles significare atque Judæos, in rebellionem atque inobedientiam ambulantes; ita vero & secundum illud *omnes* rem significare eandem, quæ observatio locum omnibus expediat difficultatibus. Apostoli enim sensum esse, Deum conclusisse Gentiles atque Judæos sub inobedientiam, ut utroque miseretur. Fuisse tempus, ubi Deus non nisi Judæis misericordem se exhibuerit, rejectis Gentilibus; tum itaque misericordiam Dei non nisi ad aliquos pertinuisse: hodie Deum non nisi erga Gentiles misericordiam suam demonstrare, exclusis Judæis, in sensum reprobum datis; sic itaque adhuc misericordiam Dei pro aliquibus esse. Sed tempus venturum, quo Deus & Gentilium & Judæorum miseretur, eosque sine discrimine ad communionem sui & Ecclesiam vocaturus sit; & tum misericordiam ejus comprehensuram omnes. Atque hoc modo patere jam scopum, cur Paulus ista verba protulerit; ipsa enim ad Rom. XI, 11. referenda esse, ubi quærit Doctor ille Gentium, *an impegnerunt, ut converterent?* Videri enim poterat Deus,

abominando Judæorum DEICidio irritatus reprobasse eosdem, ac foedere suo penitus exclusisse; sed Paulum affirmare contra, non plane atque in æternum Judæos rejectos esse, sed tempus instare, quo & ipsi ad communionem Filii DEI sint invitandi. Permississe Deum, ut caderent, *verum non ut perderet eos, sed ut eorum miseretur, quamvis suo ordine*; ut egerat cum Gentilibus, quos ad tempus aliquod sua gratia etiam privaverat. Sed cum istud solatium Gentilibus incutere posset terrorem, quibus in mentem venire poterat, fore hac ratione, ut illo in casu simili incredulitate ipsi perirent; illis proinde solatio aliquo succurrendum fuisse. Et profecto v. 30. & 31. evidenter testari, hanc beati Apostoli mentem extitisse, quod & adhuc magis ex v. 12. elucescat.

In explicatione 1. Tim. II, 4. præsupponit ante omnia, vocem *omnes* nequaquam eo in sensu posse accipi, quo capiebatur in loco antecedente; neque de omnibus solum hominum generibus, aut omnium conditionum hominibus exaudiri posse, ita ut hoc in sensu mens acquiescat. Ut vero objectionem evadat, si DEUS vult omnes homines salvos fieri, qui fiat, quod non omnes salvet? distinguere nos jubet inter trium generum creaturas, *Electos, Reprobos, atque Diabolos*: & quidem, quod velit Deus salutem Electorum, apud omnes in confesso esse; non minus constare, eum Diabolorum velle damnationem; de secundis vero illis, Reprobis, moveri dubium. Apostolum enim dicere, Deum velle omnes homines salvos fieri, cui tamen repugnet eventus atque experientia. Hic rejectis, quæ vulgo afferri solent, distinctionibus, inter voluntatem Dei antecedentem & consequentem, inter voluntatem signi & beneplaciti, suæ illi, quam superius suppeditaverat, insistit. Si enim reprobi conferantur cum electis, ad quæstionem, cur Deus non velit omnium hominum salutem? responsionem patere, quia non omnes prædestinet, non omnes efficaciter vocet, & sic porro: si vero reprobi conferantur cum Diabolis, patere non minus, velle Deum, ut ipsi salventur; neque enim cum reprobis æque ac cum Diabolis agere Deum. Ipsum enim omnibus in universum hominibus dedisse Redemptorem pro iisdem satisfaciens plenissime, ad omnes pertinere ac dirigi verbum Dei, omnibus divinam offerri gratiam, & sic ulterius; & horum certe nihil ad Diabolos spectare. Ergo Deum reprobos

probos salvos fieri voluisse. Cur autem Deus, cum velit omnium hominum salutem, non salvet etiam omnes homines hic? fatetur BOSCHIUS, esse aliquam in voluntate Dei respectu Electorum & Reproborum inæqualitatem, quæ tamen non impediatur, quo minus ipse velit, omnes homines salvos fieri. Duo vero esse impedimenta, quæ saluti repugnent hominum, & in causa sint, cur homines salvari non possint: a parte Dei, ejus justitiam; a parte vero hominum, eorum malitiam. Quod ex parte Dei erat, Deum sustulisse, misso in mundum Filio, pro omnibus satisfaciens: quod ex nostra parte est impedimentum, id esse ejusmodi, ut si non salvemur, id nemini nos, nisi nobis, possimus adscribere. Sed cum prævideret, objici sibi posse, nos non posse per nos ipsos credere, obedire & amplecti promissiones divinas; respondet, hanc impotentiam nequaquam a Deo esse, qui eandem in nobis inveniat; quam ut emendet, Deum non esse obligatum, cum unusquisque re sua pro arbitrio uti possit.

Ad Galatos III, 20. ingeniosa sunt, quæ commentatus est. Licet enim verba, prout jacent a contextu avulsa, *Mediator vero non est unius, DEUS vero unus est*, nihil quicquam difficultatis habere videantur; si tamen ad antecedentia referantur, difficultates oriri vix superabiles; nescientibus interpretibus, quomodo verba inter se cohæreant: unde tot enata in hunc locum sententiæ sint, minime omnium BOSCHIO satisfaciens. Ipse igitur duo veluti membra locum habere ait, quorum unumquodque sua prematur difficultate; illa igitur separatim excutienda esse, cum de intelligentia prioris dependeat intelligentia posterioris. In priore membro difficultatem, hære in voce *unius*, & intelligi facile non posse, quo in sensu dixerit Apostolus, *Mediatorem unius non esse*. Jam vero non melius sensum vocis agnosci posse, quam ex ipso argumento, de quo agere constituerat Apostolus. Duabus vero vicibus verbum *unius* in hoc capite occurrere; versu nimirum 16. atque 28. Ex priore loco patere, Apostolum animadvertere, promissiones factas esse Abrahamo ejusque semini in singulari, non seminibus in plurali, quasi ageretur de pluribus, sed *de uno*. Quare hoc? & quid est semen illud unum? Nempe intelligere Apostolum omnes ex universa terra credentes, ex quacunque etiam sint gente, quod luculenter ex v. 8. constet; ut adeo Apostolus omnes veluti Abrahami infantes confundere voluerit;

luerit; neque aliam promissionem Judæis, aliam Gentilibus assignaverit. Unum ergo esse semen benedictum, non in oppositione ad alios, qui ab eo distincti sint, sed propter aggregationem plurium, qui quasi in unum conflati sint; id quod luce clarius ex v. 28. pateat. Hoc itaque jam semen respicere Paulum, cum dicit, *Mediatorem non esse unius*, hoc est, non esse unius hujus seminis, de quo paulo ante locutus erat. Neque enim Moſen mediatorem esse seminis, quod Judæos & Gentiles in unum coadunat, & de omnibus populis non nisi unum facit. Sed quinam alterius membri emerget sensus? Non minus ex sententia Auctoris nostri pulcherrimus, scopoque Apostoli convenientissimus; nam juxta phrasin Apostoli, *esse unum Deum*, est Deum esse omnium, ita quidem, ut omnes sint in ipso unum; qualia exempla plura suppeditet ipse Paulus. Tim. II. 5. Rom. III. 28. 29. Sic itaque & in hoc loco Paulum dicere, *Deum unum esse*, hoc est, omnium; & id quidem hoc fine, ut legem opponeret fidei: namque sub antiquo fœdere Deum non fuisse unum, hoc est, gratiam ejus non pertinuisse ad unum semen, quod ad omnes populos se extendat; sed sub œconomia fidei Deum *unum* esse adversus omnes, cum omnes indifferenter populos in suum fœdus recipiat; quo quidem sensu & versio Æthiopica verba ultima accepisse videtur, cum ita reddidit: *est unus Deus amborum* populorum, ex circumcissione & præputio. Hanc expositionem scopo Apostoli accommodatissimam esse, cui propositum sit, legem fidei opponere; convenire & optime interrogationi, quam deinceps profert: *Estne lex* contra promissiones Dei? Nam Moſes revera non erat Mediator unius seminis, omnes populos complectentis. Contra, cum Deus, qui Abrahamo promissiones dederat de benedictione ac gratia, omnium hominum esset, lex ad certam nationem restricta, gratiæ Dei, ad omnes homines pertinenti, contraria esse videri poterat. Ut sensus dicti jam sit breviter iste: Apostolus, cum dixisset, legem datam esse per ministerium Mediatoris, ut intelligeretur, de quo Mediatore hoc velit intelligere, versum hunc adjicit, cujus iste sensus est: *Mediator hujus legis non est istius seminis, quod unum vocavimus, quia ipsum omnes in terra populos unit atque conjungit: munere primi Mediatoris non nisi Judæos respiciente: sed Deus, qui Abrahamo promissiones dedit, unus Deus est omnium, gratia ipsius inter credentes nullum discrimen statuente.*

Die

Die neu-eröffnete Ottomannische Pforte/

Sive

Novissime reclusa Porta Ottomannica.

Augustæ Vindelicorum apud Laurentium Kroniger, & heredes Göbelianos, 1694. in fol. Alph. 8. pl. 13.

Quamquam Ecclesiæ Dei & Christi hostes immanissimi sint, Turcæ, nec tantum religionis veræ ac pietatis, verum & omnis omnino honestatis ac pacis everfores; non male tamen de Christianorum rebus publicis merentur, qui curam suam & laborem eo conferunt, ut constitutionem regiminis, quam barbara gens amplectitur, rerumque ab ea gestarum memoriam nitide & integre descriptam habeamus, quod hinc cum primis causæ cognoscantur & adminicula, quibus imperium ad tantam amplitudinem & potentiam est perductum. Privandus itaque laude sua non est Autor, qui ex duobus rerum harum peritissimis scriptoribus, Anglico uno & altero Veneto, splendidum hoc Volumen concinnare, figurisque æri affabre incisis exornatum passim, publici juris facere constituit.

Duabus vero partibus integrum absolvitur, quarum prima quidem gubernationis formam & conditionem, si quam habent, religionis: altera res Turcarum gestas complectitur. Regiminis descriptio præter imperii potentiam, axiomata regni politica exhibet, eorumve cum superstitione Muhammedana congruentiam: præterea omnis generis officiales, quibus & in aula imperatoria, & in militari, & in tribunalibus suis Turcæ solent uti. Hinc provincias cum suis gubernatoribus enumerat, annuosque earum redditus & tributa: tum in servitutē abductæ juventutis educationem exponit, structuram totius palatii, ut & sexus sequioris, in aulico gynæceo degentis vivendi rationem, ejusque disciplinam & famulitium. Formæ publicæ descripta, doctrinæ quoque Musulmannicæ præcipuæ partes proponuntur, ita quidem, ut simul ostendatur, quomodo sub hujus involucri artes politiæ suæ servientes tegant & occultent: recensentur diversa templorum genera cum suis redditibus & ministris; præcipuæ in precibus, circumcissione, conjugio, divortio, & concubinato ceremoniæ; festorum, elemosynarum, & processio-

A a

num

num ratio, quæque inter ipsos vigent cum novæ tum antiquæ sectæ & ordines. Ultimo loco, qui explicationi rei militaris tribuitur, descriptum habes universum Turcarum apparatus bellicum, ejusque non solum prærogativas, verum & defectus, una cum gravi Auctoris judicio, in quonam totius imperii robur maxime & infirmitas consistat, decernente. Atque hæc desumpta & in idioma vernaculum translata esse proficitur Autor ex celebri Domini Ricautii libro, qui Anglicana primum lingua est conscriptus, Gallico postmodum idiomate iteratis vicibus expressus. Textui hujus partis eruditæ simul observationes Domini Pespierii, in historiis linguisque orientalibus versatissimi, serie continua subjiciuntur.

Posterior Voluminis pars, in libros quindecim digesta, exactam historiam complectitur rerum ab omnibus Turcarum monarchis gestarum, inde a prima gentis origine, usque ad nostra fere tempora. Quam rursus descriptioni Italicæ Johannis Sagredi, Senatoris Veneti, nec non laudato jam Ricautio acceptam Autor ferre nullus dubitat. Celerrimum ea nobis patefacit potentia Ottomannicæ incrementum, aperta tyrannidis specimina, miserrimam tot regnorum & urbium desolationem, cruenta bella, vigilantiam gentis incredibilem, & miram astutiam, quæ distractos Christianorum animos in suum vertere novit commodum. Caterum gravi ubique & urbano sermonis genere Autor usus est, ac res Turcarum ita persequitur, ut Heroum quoque ac Principum Christianæ fidei addictorum res gloriose gestas, susceptas expeditiones, & victorias ex hoste crudelissimo paratas, cum utilissimis observationibus politicis haurire non minus inde & addiscere liceat. Ut vero librorum & capitum singulorum argumenta, cum indiculo autorum, qui allegati partim, partim illustrati & emendati hic fuerunt, præmittuntur operi; sic in ejusdem fine copiosum habes rerum atque nominum indicem.

RERUM AMOR FORTIARUM SCRIPTORES
duo inediti. Produxit, notisque & observationi-

bus illustravit Antonius Matthæus, Juris in illustri Aca-
demia Lugduno-Batava Antecessor.

Lugduni Batav. apud Fridericum Haaringh. A. 1693.

in 4. Alphab. 2. plag. 1 $\frac{1}{2}$.

Ve-

Vetusta satis est ac nota urbs in diœcesi Ultrajectina, quæ Amorfortia, itemque Amerfurtum, nec infrequenter Amisfurtum, dicitur, cujus historiam duo hi, qui a Clar. Editore primum nunc in lucem publicam protracti sunt, scriptores texuere, instituto quidem ac diligentia aliquantum dissimili, sed adhibita tamen utrinque opera ejusmodi, quæ forsitan non ingrata penitus curiosis harum rerum aestimatoribus eveniet.

Alter horum Theodorus Verhoeven, Gymnasiarcha Graviensis, dicitur, cujus valde commendatur diligentia, ingeniumque ac judicium, prout etiam ex ipsa ejus, quæ exhibetur, brevi ac succincta rerum Amorfortiarum descriptione id cognosci poterit; in qua ab urbis antiquitate exorsus, illius postea situm, etymologiam, mores civium, terminorum amplificationem, pluraque eo pertinentia commemorat. Mox Viros clarissimos Amisfurto oriundos nominat, ac brevem vitæ singulorum descriptionem adjungit, e Theologis imprimis Nicolaum Zoesium, & Michaellem ab Isselt; e JCeis Joann. Vonckium, Paulum Busium, Joannem & Eliam, fratres ab Oldenbarneveldt; e Medicis Stephanum Laurenbergium; e Literatoribus Godefridum Stegium, Joannem Cornelium Gesseliū, &c. commendans. Inde urbis regimen contemplatur, vetera ipsius jura ac privilegia enumerat, & ingruentes subinde calamitates, ac inter has præcipue bella cum Gelris, Hollandis, Ultrajectenſibus, & aliis, incerto sæpe Marte depugnata deplorat. Obsidionem præsertim a Cæsareanis ductu Comitissæ de Montecuculi institutam, factamque iis deditionem describit, & in urbis D. D. Ordinibus tandem redditæ historia, annoque adeo circiter 1629, filum abrumpit.

Alterius, quem postremo loco collocare Editori libuit, paulo quidem major ætas est, sed nomen ignoratur, quemadmodum & is breviores in enarratione sua duxit lineas, ab ipsis tamen urbis initiis notatu digniora per singulos annos usque ad millesimum quingentesimum septuagesimum tertium annotans.

Utrique notas atque observationes Cl. Matthæus addidit, ita tamen eas dispersit, ut priori paucas saltem & fere marginem tantum occupantes subjiciat, nisi quod post caput primum additamentum satis prolixum exhibuerit, in quo genealogiam vetustissimæ gentis Dominorum de Amersfoort diligenter concinnatam deprehendi-

A a 2

mus.

mus. Operam vero majorem addixit posteriori, qui cum privilegia Amerfortiis concessa suo quæque tempore annotarit, & ad monumenta maxime genuina provocaverit, verbis tamen eorundem ut plurimum omisissis, ideo defectum hunc supplere ipse voluit, e tabulis apographisque probatissimis hæc ad singulas Historiæ partes solcite producens. Haurire exin poteris post plura alia haud superficiariam controversiarum de episcopatu Trajectensi quondam agitarum notitiam, quæ ad mentionem Rudolphi Diepholdensis, Suederi, Gisberti Brederodii, & Davidis Burgundi, suppeditata est. Ipsas autem urbis immunitates, & inita cum sociis diversis foedera, ac quæ sunt insuper istius generis, ad eum modum excussit, quem institutum primum, ad quod cuncta isthæc pertinent, postulare omnino videbatur. Quandoquidem & ipse nihil eorum omisit, quæ ad ornandam Amisfurti dignitatem quicquam conferunt, sicuti & in operis totius inscriptione ad inclytum illius urbis Senatum non minus antiquitatem ejus ac præstantiam multo cum verborum apparatu celebrat. De cætero cum Autor iste incertus in anno supra memorato desierit, Noster interim annales Amorfortienses e Chronico quodam cœnobii Agathensis, quod olim ibi sedem habuit, manuscripto usque ad annum 1632 utcumque continuat.

JO. DOUGHTEI, THEOLOGI ET PHILOLOGI Anglo-Britanni celeberrimi, de Calicibus Eucharisticis veterum Christianorum Liber, cum JOANNIS FAES Præfatione, Marginalibus, & Mantissa, e MS. primo in Germania editus.

Bremæ, sumptibus Philippi Godofredi Saurmanni.

A. 1694. in 8. plag. 19.

DUM promissam a celeberrimo Ciampino de sacris profanisque calicibus commentationem Orbis eruditus adhuc expectat, præfens interim opusculum in lucem protrahitur, quod Auctorem agnoscit Joh. Doughtejum, cujus in scriptis secularibus versata admodum industria jam satis innotuit ex *Analectis sacris*, sive *excursu nibus philologicis super diversis Scripturæ locis*, quæ ab illo pridem val-

vulgata sunt. Nec mediocrem is ecclesiasticarum antiquitatum notitiam in hac scriptione Lectoribus curiosis approbat, maximæque proin Plurimum Reverendo Editori gratiæ debentur, quod eandem tam opportune ab interitu vindicare voluerit.

Quemadmodum vero solos calices Christianorum eucharisticos Autor eruditissimus considerandos elegit, ita nec in etymologica vocis generalis evolutione diutius, quam ferat propositum, occupatur, nec adeo prolixum sese gerit in delineandis calicibus, qui vocantur, baptismalibus, tamen horum usum e monumentis fide dignis asserere nequitiam omittat. Istorum de cætero originem paulo altius dum repetit, ad eam controversiam delabitur: quid de quaternario poculorum numero a Judæis in cœna Paschali constituto sentiendum veniat? Ubi non calicum modo illorum nomina, sed etiam significationem examinat, & postquam hoc inventum a vetustioribus Judæis minus derivari posse docuit, a Christo in ultima cœna nonnisi unicum fuisse adhibitum demonstrare nititur, plusculis abhinc de patrefamilias, illius possessore, disputans, nominis tamen determinationem non minus ac insecutam ipsiusmet calicis ad alios translationem in medio relinquens. Eorum vero calicum, quorum usurpatio suam ex hoc originem in Ecclesia Christiana traxit, materiam primum accurate perpendit, a ligneis, tanquam vilioribus, sermonem auspicatus, quibus statim vitreos adjungit, mox ad fictiles marmoreosque progreditur, postea metallinos, æneos nimirum & stanneos, nec minus corneos, considerat, aureos etiam & argenteos, eos itidem, qui ex crytallo & onyche confecti fuisse legantur, producit, allegatis ubique constitutionibus ecclesiasticis, quæ singulorum usum aut introductum aut rursus abolitum manifesto edoceant. In determinanda eorum quantitate variam pro temporum varietate amplitudinem commemorat, ea occasione nonnihil differens de calicibus ministerialibus, quos a poculis, quæ hodie a Pontificiis vocitentur, ablutiois longe facit diversissimos, utpote cum illi ministerio ipsius sacrosanctæ Eucharistiæ in magna populi communicaturi frequentia inservierint, longe autem alia sit ratio poculorum ablutiois, quæ ortum quoque suum nonnisi ad Remigium, & sæculum adeo nonum, referant. Circa formam ansulas iis plerumque additas, gemmas insuper inibi conspicuas, ob oculos proponit. E figuris, quibus exor-

nari hi calices eucharistici consueverint, crucis præcipue & crucifixi Salvatoris imaginem commemorat, nec eam silentio involvit, quæ pastorem humeris oviculam portantem repræsentet, prout & eorum inscriptiones pari diligentia enumerat. Sed cum sanctissimo hoc Sacramento multi temere abutantur, ideo calicum quoque eucharisticorum abusus taxat, eosque tam antiquiores, illorum nempe a collo suspensionem, super pectus Sacerdotis vita defuncti collocationem, ad certa sortilegii genera destinationem, &c. quam recentiores, & inter hos morem illum, quo in consignandis adversus hæreticos edictis, vel in aliis gravioribus negotiis describendis, calamos in iis velut atramentariis intinxerint: quinimo & poculum ablutionis antea nominatum, & schedulas votivas electionis Pontificum calici injectas abusus pariter annumerat, ac loco tandem ultimo de calicum eucharisticorum fractione quædam notatu haud indigna subjicit. Et cuncta hæc ad istum modum explicantur, ut ex Historicis profanis æqualia instituta & similem poculorum fabricam subinde referri videamus.

Sed quod ad operam a Reverendo Editore huic Tractatui navatam attinet, neminem omnino sua spe frustratum iri confidimus, quandoquidem præter Auctores alios, qui pertractatam in textu ipso materiam dilucidius prolixiusque excusserint, in margine passim adjectos, Mantissæ loco notas quasdam non ineruditas superaddidit, e quibus insigniores istæ sunt, ubi agit de poculis vitreis, quibus cum Judæi tum Græci in actu copulæ neonymphorum uti, quæque ad lapidem collisa frangere consueverint; ubi, quid per *vass de yvres* Act. XIX, 24. nominatos, intelligendum sit? disquirat, & vocabula hæc de ædícula ad formam templi Dianæ expressa, imagunculam ejus Deæ in se continente ac monstrante, accipit; ubi verba facit de Eucharistia mortuis olim data, particulisque ejus cum ipsis sepultis; de Henrico VII. Victore II. & III. aliisque per venenatum calicem Eucharisticum interfectis: ut alios istius generis excursus, quos ille pro sua industria instituit, hac vice taceamus.

LIBRI NOVI.

Memorials of the most Reverend Father in God Thomas Cranmer, sometime Lord Archbishop of Canterbury: collected by John Stryper. London 1694. fol.

Origo

Origo Legum: or a Treatise of the Origin of Lavvs and their obliging Power: by George Davvson. London 1694. fol.

Nouveaux Elemens des Mathematiques, par Jean Prestet. A Paris 1694. in 4.

Justini Historiæ Philippicæ, ex recensione Joannis Georgii Grævii, cum ejusdem Castigationibus. Amstel. 1694. 12.

Histoire universelle de Justin. Traduction nouvelle avec des Remarques. A Paris 1694. 12.

Nouveau Voyage du Levant. A la Haye 1694. 12.

Memoires pour servir à l'Histoire Ecclesiastique des six premiers Siecles. Tome I. A Bruxelles 1694. 12.

Histoire du Triumvirat de Jules Cesar, Pompée & Cæssus. A Paris 1694. 12.

Histoire de la Papesse Jeanne, fidelement tirée de la Dissertation Latine de Mr. de Spanheim. A Cologne 1694. 12.

Les Oeuvres de Mr. Sarasin. A Paris 1694. 12.

Sermons du Pere Cheminais, Predicateur du Roy. A Paris 1694. in 12.

Christiani Wormii Wilb. F. De Corruptis Antiquitatum Hebræarum apud Tacitum & Martialem vestigiis Liber II. Hafniæ 1694. in 4.

Johannis van Muyden Compendiosa Institutionum Justiniani Tractatio. Trajecti ad Rhenum 1694. in 8.

Cornelii Van Eck Theses juris controversi. Trajecti ad Rhenum 1694. in 8.

Ejusdem Principia juris Civilis secundum ordinem Digestorum. Trajecti ad Rhenum, 1694. in 8.

Moderna Theologia Judaica delineata per Johannem à Lent. Herbornæ 1694. in 8.

Praxeos Medicæ Idea novissima, auctore Job. Bernh. Gladbachio. Herbornæ 1694. in 8.

Numismata Imperatorum Romanorum præstantiora, a Julio Cæsare ad Postumum & Tyrannos. Per Johannem Vaillant. Parisiis 1694. in 4.

Histoire de la Guerre de Guienne, commencée sur la fin du mois de Septembre 1651 & continuée jusqu'à l'année 1653. A Cologne, 1694. 12.

Les

- Les Stratagemes & les Ruses de guerre. A Paris 1694. 12.*
Le Negoce d' Amsterdam, ou Traité de sa Banque, par le Sr. le Moine de Lespine. A Amsterd. 1694.
Methode pour guerir toute sorte de Fievres, sans rien faire prendre par la bouche; par le Sr. Helvetius. A Paris 1694. 12.
Promptuarium Praxeos Medicæ, seu Methodus medendi præscriptis Medicorum Londinensium continnata & in ordinem Alphabeticum digesta a Joh. Pechey. Amstel. 1694. 12.
Arliquiniana, ou les bons mots recueillies des Conversations d' Arlequin. A Paris 1694. 12.
T. Burnetii Theoria sacra Telluris, & Archæologia Philosophica. Amstel. 1694. in 4.
Andrea van de Wiele Epigrammata sacra. Lugd. Bat. 1694. 8.
Elie Camerarii Dissertationes tres, exhibentes 1. Spiritum animalium statum naturalem & p. n. occasione experimenti Bellino. Bohniani. 2. Spiritum D. Boylei fumantem. 3. Usus & abusus potuum Thee & Caffè. Tubingæ 1694. 8.
H. L. Spiegels Hertspiegelen andere Schriften, meest noyt voor dezen gedrukt. 1° Amsterdam 1694. in 8.
Petri Danielis Huetii Poëmata Latina & Græca, quotquot colligi potuerunt. Ultrajecti 1694. in 8.
Th. I. ab Almeloveen Amœnitates Theologico-Philologica. Amstel. 1694. in 8.
De Huys-houding Gods in syn Kerken a de Sund-vloed tot aan de geboorte van Isaak; door P. van Staveren. Tot Leyden, 1694. 12.
Het Vervolg van het vergift van de Cartesiaansche Philosophie: door Jacobus Kalman. Tot Utrecht 1694. in 8.
Tractatus Historic-Canonicus exhibens Scholia in omnes Canones Conciliorum. Leodii 1693. in 4.
Joh. Henr. Maji Examen Historia Critica textus Novi Test. Simonis. Giesse 1694. in 4.
Jacobi Basnage Dissertationes Historico-Theologica. Roterod. 1694. in 8.
Baconis de Verulamio Opera omnia. Lipsiæ 1694. fol.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Maji, Anno M DC XCIV.

DN, MARCHIONIS HOSPITALII SOLUTIO problematis Geometrici nuper in Actis Eruditorum, (Anno 1693. p. 235.) quæ Lipsiæ eduntur, propositi.

Translata ex Commentariis Mathemat. Physic. Parisiensibus. Anno 1693. 30. Jun.

Uamvis Illustrissimi Marchionis Hospitalii solutio strictim jam proposita fuerit in Actis Anno 1693. non tamen possumus quin eam, prout in Commentariis extat Mathematico-physicis Parisiensibus fusiùs exposita, denuo afferamus, ut vis objectionum, quas anonymus Analysta contra eam direxit, eo melius possit percipi.

Analyseos usitatæ non vulgarem defectum esse, quod ad Mechanicas non extenditur lineas, quæ tamen proprietates habent observatu dignissimas, plurimi doctorum Geometrarum censuerunt. Id quod occasionem dedit Dn. Leibnitio novum inveniendi genus calculi, quem adpellat differentialem, cujus regulas in Actis Eruditorum Lipsiæ Anni 1684. Octobri mense proposuit. Atque hujus quidem adminiculo facile tangentes curvarum tam geometricarum quam mechanicarum; maximæ minimæque adplicatæ (quorum reducuntur quæstiones omnes de maximis & minimis;) puncta inflexionis; evolutæ Hugénianæ, & causticæ Tschirnhausianæ inveniri possunt.

Id tamen, quod est difficillimum, adhuc absolvendum restat, inversa scilicet hujus calculi, seu methodus generalis describendi curvas, si tangentium proprietates data fuerit. Dependent enim hinc problema

mata Geometriae maxime curiosa, qualia sunt quadraturæ indefinitæ spatiorum, dimensiones solidorum eorumque superficierum, rectificationes linearum curvarum, centra gravitatis & oscillationis, & plurimæ quæstiones physicae; ita ut optandum sit, ad inveniendam methodum tam utilem docti curas suas ut conferant. Dominus Bernoullius, medicus, qui in ejus inquisitione plurimum progressus est, ut vel ex inventis, quibus non raro Acta Eruditorum, quæ Lipsiæ publicantur, auget, nuper ejus generis problema valde curiosum in illis proposuit. Cujus jam damus solutionem a *Dn. Marchione Hospitalio* inventam, quæ generalissima & forte simplicissima est illarum omnium, quæ inveniri possunt.

TAB. V.
Fig. 1.

Problema.

Curva CMM hanc habet proprietatem, ut tangens quæcunque MT sit ad CT partem axis terminatam origine C & occurrat tangenti T, in ratione p ad q. Queritur hujus lineæ natura & modus illam describendi.

Solutio.

Casus primus. Quando ratio p ad q est numeri ad numerum, si CP dicta fuerit y; PM, x; adhibendæ sunt formulæ generales:

$$y = \frac{q-p}{z} \quad \text{vel} \quad y = \frac{q+p}{z} \quad \& \quad x = \frac{zzy + qpy - ppy}{2pz}$$

& postquam sublata est incognita z, formanda est æquatio exprimens naturam Curvæ CMM quæsita.

Eligemus autem in casu proposito pro y formulam simplicissimam, neque enim offerunt reliquæ nisi curvas ejusdem speciei.

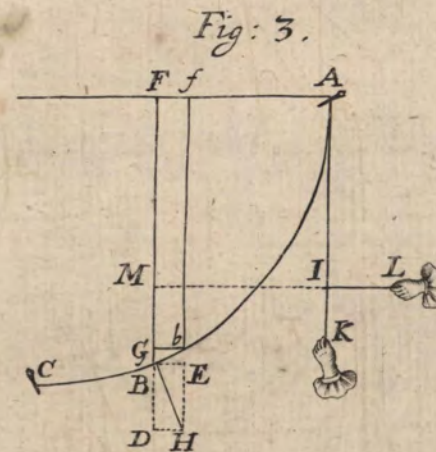
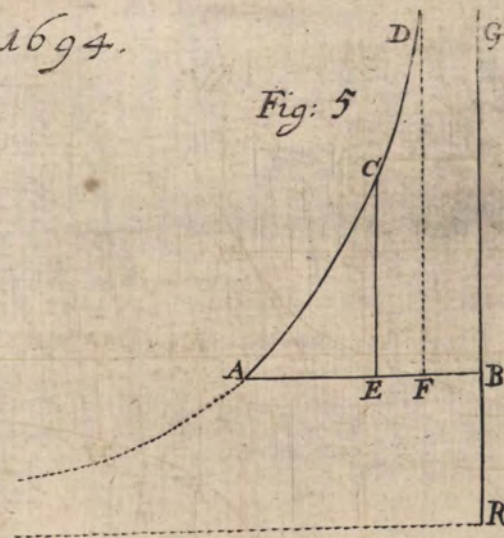
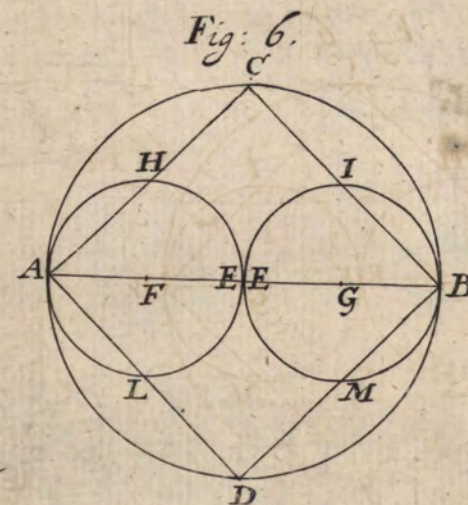
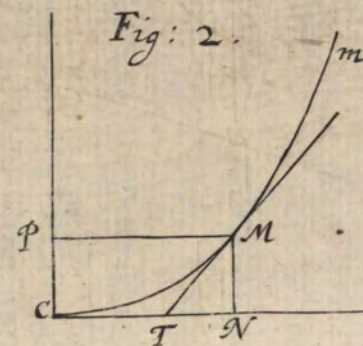
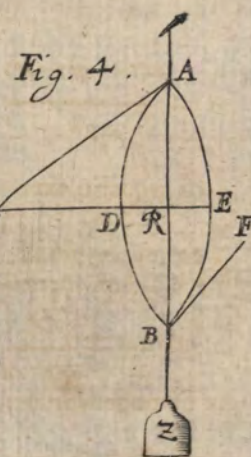
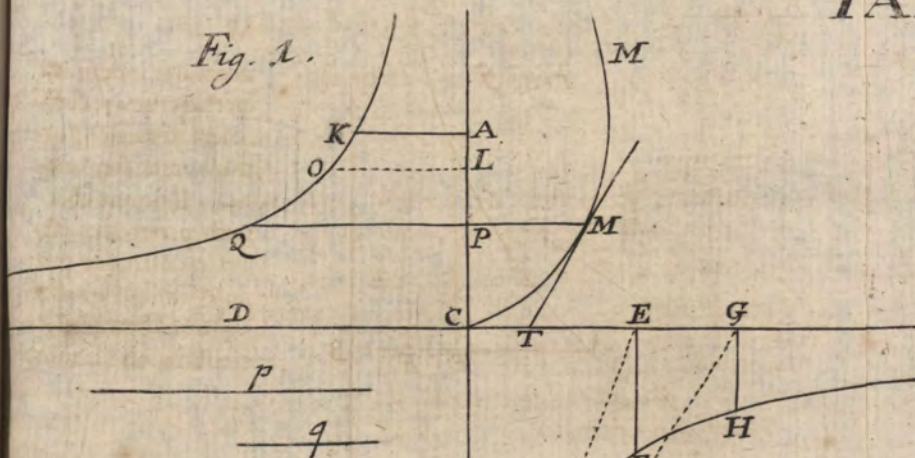
Sit ergo e. g. p dupla q; erit $y = \frac{a^4}{z^3 + 9aaz}$, vel etiam $y = \frac{z^3}{z^3 + 9aaz}$

(a est recta pro lubitu assumpta, ut observetur lex homogeneorum,)

& x = $\frac{zzy - 3aay}{4az}$, ex quibus formabuntur, efficiendo ut z evanescat, duæ Equations:

42374

TAB. V. ad A. 1694.
pag. 194.

$432y^4 + 432xxyy + 72axy + 64ax^3 = 44yy$
 $\& 16y^4 + 16xxyy - 72axy - 64ax^3 = 2744yy$
 quæ singulæ expriment naturam curvæ *CMM*, cujus tangentes *MT*
 sunt duplæ partium axis *CT*. Si ponatur in priori $a = 108b$, &
 deinde fiat divisio per 432; in posteriori autem $a = 4b$ & divida-
 tur per 16, utraque Aequatio reducetur ad eandem $y^4 + xxyy =$
 $18bxyy - 16bx^3 = 27bb yy$; ubi notandum est, signorum varia-
 tionem ante terminos $18bxyy$ & $16bx^3$ non variare curvæ natu-
 ram, sed ejus tantum positionem.

Casus secundus. Quando ratio p ad q non est numeri ad
 numerum, Curva satisfaciens est mechanica & construitur suppo-
 nendo quadraturam hyperbolæ: id quod hoc in genere simplicissi-
 mum est.

Ductis scilicet rectis indefinitis *AB, DE* normaliter se in pun-
 cto *C* secantibus, describatur inter asymptotos *CA, CD* hyperbola
 quæcunque *KOQ* & facta pro lubitu *AK* parallela *CD*, occurren-
 ti hyperbolæ in *K*, & *EF* parallela *CB* ita ut rectangulum *CEF*
 sit ad rectangulum *CAK*, ut differentia linearum p & q est ad lineam
 q ; construatur alia hyperbola *FH* per punctum *F* transiens. Deinde
 ducatur libere *GH* parallela *CB* & sumta *CB*, æquali $p + q$ fiat, ut
 quadratum *BG* est ad quadratum *BE*, ita *CA* est ad *CL*, per quam
 ducatur *LO* parallela *CD*. Tandem capiatur spatium hyperboli-
 cum *LPQO* (versus eandem partem spatii *ALOK* respectu *CD*,
 quando p excedit q , versus oppositam autem, quando p minor est
 q) æquale spatio hyperbolico *EGHF* & ponendo $CP = y$; $CG = z$,
 producat *PQ* in *M*, ita ut sit $MP = \frac{zzy + qgy - ppy}{2yz}$. Dico pun-

ctum *M* esse in curva quæsita *CMM*.

Vel etiam, ductis rectis indefinitis *AB, DE*, se interfecantibus
 normaliter in puncto *C*, describatur inter asymptotos *CA, CD*, hyper-
 bola quæcunque *KOQ*; & facta pro lubitu *AK* parallela *CD*, oc-
 currente hyperbolæ in *K*; & *EF* parallela *CB*, ita ut rectangulum
CEF sit ad rectangulum *CAK* ut $p + q$ est ad q ; describatur per *F* in-
 ter asymptotos *CB, CE* alia hyperbola *FH*. Porro ducatur libere
GH parallela *CB*, & sumta *CB* æquali differentia linearum p & q ,
 fiat, ut quadratum *BG* est ad quadratum *BE*; ita *CA* est ad *CL*, per
 quam

quam ducatur LO parallela CD . Tandem capiatur spatium hyperbolicum $LPQO$ (versus partem oppositam spatii $ALOK$ respectu CD) æquale spatio hyperbolico $EGHF$ & vocando $CP = y, CG = z$, prolongetur PQ in M , ita ut $PM = \frac{zzy + qgy - ppy}{2pz}$. Dico

punctum M esse in curva quæ sita CMM .

Dominus Marchio Hospitalius alia quadam occasione dabit analysin, quæ illum ad hanc solutionem manuduxit; quoniam dependet ex quibusdam principiis parum notis, quæ nimis longum foret hic explicare.

DIFFICULTAS SUPER SOLUTIONE

Problematis Bernoulliani, quæ habetur in Commentariis Mathematico-physicis Parisiensibus Anno 1693. d. 30.

Junii, ab Analysta anonymo proposita, & ex Gallico in Latinum idioma conversa.

Qui non minus Geometriæ quam Medicinæ excellit scientia, & subinde egregiis mathematicis inventis, (quæ non postremam eorum, quæ in hoc genere curiosa complectuntur Acta Eruditorum Lipsiensia, partem constituunt) rempublicam litterariam locupletat *Job. Bernoullius*, sequenti problemate Mathematicis proposito, Viro & genere & scientia illustri solutionem ipsius quærendi occasionem suppeditavit. Comparuit illa ante quosdam menses in Commentariis Mathematico-physicis, desumptis ex adversariis Academiæ scientiarum Regiæ, in eaque, si examinetur, non vulgaris analyseos ratio observatur. Quandoquidem vero ipsius Auctor eam ex principiis parum vulgo cognitis dependere asserit, nemini mirum accidere debet, quod in cujusdam eam perlegentis animo suborta sit difficultas, cujus exposcit declarationem, quam ipsi non denegaturus videtur solutionis Auctor; præsertim cum is, qui publice quæstionem resolvendam suscepit, ejusdem explicationem, quæ ab aliis postulatur, non defugere posse videatur.

TAB. V. Problema hoc est: Curva CMM hanc habet proprietatem, ut
Fig. 2. quævis tangentium MT sit ad partem axis CT , sumtam inter C originem

ginem suam & occursum T tangentis, in ratione data p ad q . Quæritur natura curvæ & modus eam describendi.

In solutione duo distinguantur casus, quorum prior est, quando p ad q est ut numerus ad numerum, vocataque ordinata MN , æquali suæ parallelæ CP, y , abscissa vero NC , aut distantia ab origine æquali suæ parallelæ PM, x , certæ formulæ generales proponuntur, ex quibus exempli gratia deducitur Æquatio:

$y^4 + xxyy = 18bxyy + 16bx^3 = 27bby$, quæ dicitur exprimere naturam curvæ CMM , cujus tangentes MT sunt duplæ partium axis CT , quas occurfu suo definiunt, h. e. $p = 2q$. Resolutio hæc nullam additam habet demonstrationem, cum alii reserve-tur occasione analysis, quæ illam probare possit.

Ad difficultatem autem quod attinet, quæ est argumentum nostræ animadversionis, nititur ea principiis maxime vulgaribus analyseos ordinariæ, requiritque solum, ut sequatur quis calculum cum attentione modica.

Sint ergo, uti dictum, $MN = y$ & $NC = x$, nec non $NT = t$ & $TM = f$: TC erit $x - t$, & in triangulo rectangulo TNM , cujus hypotenusa est TM , erit æqualitas inter ff & $tt + yy$. Jam vero per proprietatem, quam Dominus Bernoulli attribuit tangenti curvæ CMM hæc oriatur analogia:

$f \cdot x - t :: p \cdot q$. & consequenter $f = \frac{px - pt}{q}$; Ergo $ff = \frac{tt + yy}{q} =$

$\frac{ppxx - 2ppxt + ppt}{q}$; hinc $tt = \frac{2ppxt - ppxx + qgyy}{q}$ & tan-

dem $t = \frac{ppx}{q} \pm \sqrt{\frac{pp - qq}{q} \cdot \frac{ppqqxx + ppqqyy - q4yy}{q}}$, quam

suppositio $p = 2q$ reducit ad expressionem simpliciore-

$\frac{4}{3}x \pm \frac{1}{3}\sqrt{4xx + 3yy}$ pro exemplo Auctoris hujus solutionis. Jam vero hoc exemplum est Æquatio $y^4 + xxyy$ &c. certi loci Geometrici, & secundum methodum Tangentium explicatam in 32 Diario Eruditorum Parisiensi 1692. p. 375, nulla datur talis Æquatio, ex qua immediate non possit deduci expressio subtangentialis, in respectu ad ordinatas & abscissas super axe aut diametro. Qua-

Bb 3 propter

cujus substitutione facta loco yy in æquatione data oritur (postquam per yy multiplicatio & per ddx utrinque divisio facta est) $yy = 2dx - xx$ pro loco quæsito, cujus ordinata est x & abscissa y , quique est ad circulum, in quo sinus rectus est æqualis & parallelus y , sinus autem versus lineæ x . Jam vero quæritur, utrum subtangentialis supposita $y = \frac{dx}{x}$ eidem competat. Generalissimum & maxime secu-

rum medium id experiundi est, si ex hoc loco deducatur expressio subtangentialis per calculum, de quo in antecedentibus sum locutus, & alteri ponatur æqualis. Nam vel plane secundum singulos terminos inter se æquales erunt, vel ipsarum æqualitas locum ad circulum restituet. Et omnino ex $\frac{2dx - xx}{2x} = y = \frac{dx}{x}$ provenit

manifeste $2dx - xx = yy$ locus inventus. Possem hoc argumentum proferre ulterius, nisi jam satis prolixus fuisssem in hac animadversione.

DE MOTU MUSCULORUM MEDICATIONES Mathematicæ, communicatæ a Job.

Bernoullio Basil. Med. Doctore.

Suppono (1) fibras motrices musculorum, quæ sine fibrillis transversalibus cylindrum excavatum repræsentarent, per illas dividi in multa spatiola, quorum tamen cavitates per totam longitudinem fibræ motricis inter se communicant, ob laxam ligaturam fibrillarum transversarum. (2) Cum anima vult ut corporis aliquod membrum moveatur, fieri agitationem quandam spirituum animalium in cerebro, ita ut vellicando principium alicujus nervi, concutiant per totam longitudinem succum spirituosum intra contentum, atque ab illa irritatione principii nervi guttula extrema succi nervosi ex altero osculo levi vibratione ejiciatur, quæ sine actuali concussione non excideret, quia substantia spongiosa nervorum ei loco valvularum inservit. (3) Quando hoc modo innumera guttulæ per totam musculi molem, quæ instar spongiæ perpetuo sanguine humectata est, simul ejiciuntur ex orificiis nervulorum, particulas earum spirituo-

fas

fas spiculis suis subtilissimis impingendo in particulas sanguineas tenuiores easdem diffingere, & infuso aëri condensato exitum præbere, qui sese expandendo ebullitionem & subsequenter inde musculorum inflationem causatur. His ita positis, si quærat *de natura curvæ secundum quam fibra motrix expanditur*, hæc ita poterit determinari:

Sit ABC fibra, vel si mavis filum perfecte flexile in extremitatibus A & C affixum, quod in omnibus suis punctis B trahitur vel pellitur perpendiculariter ad suam curvaturam potentia æquali & indefinite parva, quæ hic denotatur per lineolam BH; sitque abscissa AF = x , ejus differentialis Ff = dx , applicata FB = y , ejus diff. GB = dy , Curva AB = s , ejus diff. GB = ds , BH (potentia pellens & maultiplex ipsius Bb) = ndf . Quia nunc quælibet potentia pellens BH dividi potest in duas laterales, horizontalem BE & verticalem BD, quæ rectangulum DE constituunt, cujus diagonus est ipsa BH: erunt ob similitudinem triangulorum Bgb & BDH, BE = ndy & BD = ndx . Quoniam autem potentia sustinens in A semper eadem & constans manet, ubicunque etiam filum præter in C figatur, ceu cuilibet attendenti patebit, ponatur illa = a , sed ex mechanicis constat, eam tantâ esse, quanta foret, si loco fili curvi AB substituerentur duo alia recta tangentia & alligata in punctis A & B, quæ traherentur in puncto cōcursus I a duabus potentiis L & K, una horizontali LI, & altera verticali KI, quarum illa omnibus potentiis horizontalibus BE, hæc autem omnibus verticalibus BD simul sumtis æquivaleret: verum omnes BE æquantur integr. ndy , quod est = ny , & omnes BD = integr. ndx quod est = nx : ideoque potentia L = ny , & potentia K = nx . Igitur ad inveniendam potentiam partialem in A, quæ nimirum requiritur ad sustinendam solummodo potentiam L, faciendum est, ceu docet Dn. Varignon in sua propositione fundamentali ponderum suspensorum, ut sinus anguli AIB, vel ejus complementi, ad duos rectos KIB, ad sinum ang. MIB, i.e. ut IM ad MG, seu ut bG ad GB, i.e. ut dx ad dy , ita potentia L seu ny ad potentiam partialem in A, quæ itaque invenitur = $\frac{nydy}{dx}$. Quia nunc directio potentia K est ipsa tangens KI,

sustinebitur hæc tota a puncto A; ideoque potentia partiali inven-

Cc

ta

TAB.V.

Fig. 1.

tæ $\frac{nydy}{dx}$ addenda est potentia K seu nx , ad habendam potentiam

totalem & constantem in A, quam posuimus $\equiv a$; & sic eliciemus hanc æquationem differentialem $\frac{nydy}{dx} + nx \equiv a$, quæ multiplicata per dx dat $nydy + nx dx \equiv a dx$, sumtisque integralibus habebitur $\frac{1}{2}nyy + \frac{1}{2}nxx \equiv ax$ seu $yy + xx \equiv \frac{2ax}{n}$; quæ æquatio ostendit curvam quæsitam ABC esse circulem, cujus radius vel semidiameter $\equiv \frac{1}{n}a$. Q.E.I.

Si ergo musculus nullam resistantiam superandam haberet, machinulæ in perfectos & integros circellos expanderentur; sed quia musculus semper pondera & resistantias, si non forinsecus advenientes, saltem sui ipsius & ossium submovere debet, fit ut machinulæ musculares, quas ut planas consideramus, non integram adipiscantur figuram circulem, sed ex duobus segmentis æqualibus ejusdem circuli compositam. Per eandem propos. Varignonii potentia sustinens in B, seu vis firmitatis, quæ requiritur ne filum rumpatur, reperitur ubique æqualis potentia sustinenti in A.

2. Si in rationem inter vires instantes & vires sustinentes seu firmitatem fibræ requisitam inquiratur, h. e. si crescentibus aut decrescentibus n aut BH, determinare libeat, in qua ratione crescant vel decrescant potentia sustinentes in A vel B, manentibus interim radiis circulorum æqualibus, ponatur BH $\equiv mds$ & potentia sustinens in A vel B $\equiv b$, & habebitur hæc æquatio $yy + xx \equiv \frac{2bx}{m}$;

quia autem radii ponuntur æquales, erit $\frac{b}{m} \equiv \frac{a}{n}$, ideoque $n. m ::$

a. b. h. e. vires sustinentes vel firmitates requisitæ sunt in ratione virium instantium; id quod etiam Frater meus ita invenit, ut videre licet in regulis, quas publicavit pro determinatione curvaturæ veli, in *Act. Lips.* 1692. mens. Majo.

3. His ita se habentibus, supputare licebit rationem inter vim dilatantem & resistantias, seu quanta requiratur elasticitas auræ motivæ pro singulis sublevationibus resistantiarum semper æqualium? cujus

cujus rei gratia fere totum Opus Borellianum confectum est. Sit itaque machinula muscularis BEAD composita ex duobus segmentis circularibus BDA & BEA, & C centrum arcus AEB, ductisque radiis CA, CE, illo ad extremitatem, hoc per medietatem machinulæ, ita ut DE sit latitudo maxima, quam bifariam secatur in R, longitudo maxima AB, seu chorda arcus AEB vel ADB: quoniam nunc ang. EAC $\equiv$ recto $\equiv$ RAC + ACR, erit ang. EAR $\equiv$ ACR, ideoque arcus AE est mensura anguli EAR, vel duplus BEA mensura dupli EAD. Hinc datis semilongitudine lateris machinulæ, i. e. arcus AE in partibus æqualibus 100000, & semiangulo dilatationis EAR, inveniri potest sublevatio resistantiæ Z, quæ nempe est æqualis excessui, quo arcus AEB superat suum sinum rectum AR, quod ita peragitur: Fiat ut peripheria circuli ad radium, i. e. ut 44 ad 7, ita numerus graduum peripheriæ 360 ad quartum $57\frac{3}{11}$, qui erit æqualis longitudini radii in gradibus: facto nunc ut numerus graduum ang. EAR vel arcus EA ad $57\frac{3}{11}$, ita numerus partium æqualium 100000 longitudinis arcus EA, ad quartum, qui erit æqualis numero partium æqualium radii AC, qualium arcus EA continet 100000; habebitur tandem longitudo ipsius AR, nimirum faciendo, ut sinus totus ad sinum ang. EAR vel arcus EA, ita numerus inventus partium radii AC ad quartum, qui erit æqualis numero partium æqualium ipsius AR, qualium arcus EA continet 100000; duplus itaque excessus arcus AE supra sinum AR inventum, erit sublevatio resistantiæ Z quæsitæ. Q.E.I.

4. Postquam sublevationes sic inventæ sunt, vires dilatantes respectivas pro singulis ita determinabimus. Supra n. 1. posuimus potentiam curvam in quolibet puncto, vel potius in qualibet differentiali curvæ, perpendiculariter prementem $\equiv nds$: vis itaque dilatans, vel elasticitatis auræ motivæ absoluta, qua latera machinulæ dilatantur, exprimitur per n , sed ibidem invenimus ponendo vim sustinentem vel firmitatis in quolibet fili puncto requisitæ $\equiv a$, radium arcus circuli, in quem filum incurvatur, fore $\equiv \frac{1}{n}a$. Quia vero, per citatam Dn. Varignonii propositionem, resistantia Z est ad vim sustinentem in B, cujus utique directio est ipsa tangens BF, ut sinus anguli EBD ad sinum anguli EBR, erit $a \equiv \frac{Z \sin. EBR}{\sin. EBD}$,

Cc 2

&

TAB. V.
Fig. 4.

& sic substituto in quantitate $\frac{1}{n} a$ loco a ejus valore, habebitur radius (per modum superiorem inventus, quem itaque vocemus r) $\equiv \frac{z M \sin. EBR}{n M \sin. EBD}$, ideoque vis elasticitatis absoluta auræ motivæ $n \equiv \frac{z M \sin. EBR}{r M \sin. EBD}$: & consequenter vis, qua premitur semilatus machinulæ, id est $n AE$ erit $\equiv \frac{100000 z M \sin. EBR}{r M \sin. EBD}$. Calculi

hujus beneficio construximus tabellam quandam, ad imitationem illius, quam Borellus pro sua hypothesi confecit; quæ si conferatur cum nostra, videbitur ingens discrimen, tum quoad vires motivas, tum quoad sublevationes: ubique enim illas aut justo majores, aut justo minores facit.

Ex hac autem tabula liquet, vesiculam muscularem AEBD integram circularem figuram nunquam adipisci posse, quia nempe vis absoluta elasticitatis eo in casu infinities superare deberet resistentiam, id quod impossibile est; & quia maxima machinulæ contractio seu resistentiæ sublevatio *ad quam non* est æqualis 72728 partibus earum qualium semilongitudo lateris continet 100000: clarum quoque est, quamvis machinulam in maxima sua distensione, ad partem circiter sui tertiam non contrahi; id quod etiam de ipso musculo censendum. Constat etiam hinc, quoniam ab initio intionis, cum angulus semidilatationis EAR valde acutus est, resistentia permagnam habet rationem ad vim absolutam elasticitatis auræ motivæ, (siquidem angulo EAR existente 30 min. resistentia est ad vim elasticitatis ut 22900000 ad 1) debili admodum ebullitione opus esse in musculis ad immensam, imo incredibilem energiam musculorum efficiendam; imo minimam inflationem musculorum datam, quamvis resistentiam superare, & proinde tenerrimum infantem quantamcunque molem elevare posse. Sed quanto resistentia major est vi motiva elasticitatis, tanto sublevatio minus sensibilis evadit.

4. *Quantitates spirituum animalium, quæ manente sublevatione resistentiarum semper eadem pro singulis resistentiis impenduntur*, h. m. inveniuntur.

Vires inflantes i. e. vires absolutæ elasticitatum auræ motivæ in æquali-

æqualibus circulis sunt viribus sustentibus proportionales per $n. 2$: quoniam autem, manente sublevatione resistentiæ vel angulo EBD semper eodem vires sustententes (ceu patet ex prop. Dn. Varignonii) sunt in ratione resistentiarum Z , oportet ut etiam resistentiæ elasticitibus sint proportionales. Pro concessio etiam assumimus, quantitates auræ motivæ, i. e. densitates ejusdem voluminis auræ motivæ, & quantitates spirituum animalium vel succi nervosi, eandem semper fervare rationem, h. e. duplam, triplam, quadruplam copiam, succi spirituosum excitare duplo, triplo, quadruplo densiorem auram motivam. Res itaque expedita foret, si constaret, quomodo crescentibus densitatibus crescant elasticitates. Id quod h. m. indagatur. In dato volumine a concipio particulas æris vel auræ elasticæ occupare spatium b , & materiam subtilem residuum voluminis spatium $a - b$; nunc in æquali volumine a aliam quantitatem auræ elasticæ c concipio, ita ut reliquum spatium materiæ subtilis sit $a - c$; ideoque ex iis, quæ demonstravit Frater in *Dissert. de Grav. Æth.* p. 97. ff. elasticitas æris primi voluminis est ad elasticitatem secundi, in ratione composita ex reciproca spatiorum a materiæ subtili occupatorum & directa æreorum, nempe ut $ab - bc$ ad $ac - bc$. Sed densitas primi est ad densitatem secundi in ratione directa spatiorum æreorum, nempe ut b ad c . Si itaque construaturs curva ACD ad axem AF, ejus naturæ, ut sumta in axe AB $\equiv a$, & ductis adplicatis DF, CE, rectangulum sub BE & AF sit ad rectangulum sub BF & AE, ut DF ad CE, sumanturque abscissæ AE, AF pro densitatibus æris in volumine per constantem lineam AB designato contenti, erunt adplicatæ DF, CE, ejusdem elasticitates. Si more Algebraico quæraturs æquatio naturam curvæ ACD exprimens, inveniatur positis constante AB $\equiv a$, & alia ad libitum assumpta BF $\equiv f$, DF $\equiv g$, abscissa AE $\equiv x$, & adplicata EC $\equiv y$, hæc æquatio: $fgx \equiv aay - afy - axy + fxy$, quæ indicat curvam quæsitam esse hyperbolam, & adplicatam BG in B fore infinitam adeoque asymptoton hyperbolæ; cujus centrum habetur producendo asymptoton GB in R, ita ut BR sit quarta proportionalis ad AF, FD & BF; semiaxis transversus est æqualis mediæ proportionali inter BR & duplam AB. Ex quibus perspicuum est, elasticitates præsertim in aere multum condensato in longe majori ratione crescere, quam ipsæ densitates: elasticitas etenim tandem abir in infinitum

TAB. V.
Fig. 5.

nitum, quando densitas suum quidem maximum, sed non nisi finitum gradum attingit.

Quandoquidem igitur densitates auræ motivæ ejusdem voluminis quantitibus spirituum animalium impensorum, qui illum effervescendo cum sanguine produxerunt, proportionales esse sumimus, elasticitates vero sunt proportionales resistentiis, hinc colligimus, ipsam etiam hyperbolam ACD determinare relationem resistentiarum ad quantitates spirituum absumentorum, i. e. si CE, DF notent resistentias, denotabunt AE, AF quantitates spirituum absumentorum. Sit jam volumen machinulæ muscularis, vel quod etiam valet, omnium musculi machinularum simul sumtarum, quod exprimitur per AB, 10 partium, BF seu $f = 1$, FD seu $g = 100000$; sinunc quantitas spirituum animalium, i. e. AE seu x sit partium

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

per æquationem curvæ reperietur CE seu y i. e. pondus elevandum, partium 1234. 2778. 4762. 7407. IIII. 16666. 25926. 44444. 100000. *infinis*. Hinc etiam ratio petenda est, cur magna pondera (viribus nostris proportionata) non multo majori cum difficultate eleventur ad eandem altitudinem, quam exigua. Omnis enim difficultas in motionibus animalibus peragendis unice, ut credo, provenit a dispendio spirituum animalium; verum spiritus in longe minori ratione absumuntur quam sunt pondera elevanda; ita ut, si e. g. elevandum sit pondus duplum, non ideo requirantur etiam duplo plures spiritus animales, ceu satis clarum est ex laterculo isto, ubi reperitur quod ope quantitatis spirituum animalium, quæ sit ut 8, elevetur pondus quadruplo majus, quam alia quantitate, quæ sit ut 5, licet jactura spirituum illo in casu ne quidem duplo major sit, quam jactura in hoc, utpote quæ se habent ut 8 & 5. In hac igitur ratione etiam se habebunt difficultates, quæ sentiuntur in attollendis ponderibus.

AL SERENISSIMO PRINCIPE DI
Toscana, Formazione e Misura di tutti i Cieli, con la struttura e quadratura esatta dell' intero, e delle parti di un nuovo Cielo ammirabile, e di uno degli antichi delle Volte regolari degli Architetti. Curiosa Esercitazione Matematica di V.V. ultimo Scolare del Galileo, Accademico Fiorentino, il Rinvigorito Accademico della Crusca.

h. e.

h. e.

Vincentii Viviani Exercitatio curiosâ Mathematica, de formatione & mensura fornicum &c. dedicata Serenissimo Hetruriæ Principi.

Florentiæ, typis P. Matini, 1692. in 4. Plag. 6.

Qui problema Florentinum, cujus solutionem tum Leibnitius, tum Bernoullius calculo Leibnitiano usus, in Actis nostris A. 1692. p. 274. 370. & A. 1693. p. 42. dederunt, proposuit, *Vincentius est Vivianus*, Magni Ducis Hetruriæ Mathematicus & operum publicorum Director, Mathematicorumque nostri temporis per Italiam facile princeps, genuinus quippe magni Galilæi successor solusque ex ipsius discipulis superstes. Id quod ipse quoque nomine, *D. Pio Lisci Pusillo Geometra*, quod transpositione literarum facta mutatur in *postremo Galilæi Discipulo*, innuere voluit. Editurus autem solutionem problematis commemorati, non ab re se facturum, putavit, si de aliis quoque fornicum generibus quædam adderet, simulque doceret, quomodo non torno solum elaboranda, sed ad mensuram quoque sint revocanda, exactam quidem illa, quæ quadrari possunt, veræ propinquam autem, quæ quadraturam respuunt. Nam ex sex fornicum generibus quæ adferuntur, tertium solum quod scaphiforme Romanum dicas (*Volta a schifo alla Romana*) & sextum seu veliforme Florentinum, (*Volta a vela alla Fiorentina*) de quo problemate I agitur, est quadrabile. Id vero hac ratione construitur: Sit sphaera cujus circulus maximus verticalis est ACBD, diameter Horizontalis AB, centrum E, radii EA, EB. Bisecentur radii in F & G, & fiat trepanum, cujus acies secans sit æqualis radiis AE, EB. Perforetur hoc instrumento globus ita, ut axis trepani semper sit perpendicularis plano ACBD in punctis F & G, & ex illo auferat duos circellos AH, EL, & EIBM se tangentes in E. Erunt h. m. ablata ex superficie cujusvis hemisphaerii quatuor spatia æqualia, quæ fenestrarum vices gerunt, ita ut, quod in quavis superficie hemisphaerica restat, sit æquale quadrato axis sphaeræ, vel duplo quadrati ACBD inscripti circulo maximo: tota autem superficies sphaerica, demtis fenestris quatuor circularibus, quadrupla quadrati illius, perinde ut integra superficies sphaeræ quadrupla est circuli maximi, ac tandem quævis fe-

TAB. V.
Fig. 6.

ne.

nestra circularis quadrupla segmenti ARC vel CSB. Quæ solutio tantopere probata fuit Leibnitio nostro, cujus ingenium. Auctor pro humanitate sua singulari, & candida in aliorum laboribus censendis æquitate, summis laudibus effert, ejusque quadraturam circuli arithmetica, in *Actis anni 82. mense Febr.* olim publicatam, admirandam judicat, ut ipsi visa sit propria elegantior. Cæterum quamvis celeberrimus Vivianus præclaro de Maximis & Minimis opere, aliisque egregiis scriptis dudum sibi immortalitatem paravit, ut ad gloriam partam accedere vix quidquam possit; Reipublicæ tamen interest edi adhuc præclara multa, quæ premit: ex quibus opus de locis solidis jam perfectum, sed nondum publicatum, esse intelleximus. Et cum circa motus aquarum, aliaque ad publicam commodam pertinentia, multa eum præclara & seculis profutura observasse audiamus; optamus persuaderi ipsi posse, ne perire thesauros illos patiatur.

*DESCRIPTION DE L' AIMANT, QUI
s' est formé à la pointe du Clocher neuf de N.*

*Dame de Chartres: par M. L. L. de Vallemont, Pretre
& Docteur en Theologie.*

h. e.

Descriptio Magnetis geniti in fastigio novæ turris
campanariæ B. Virginis Carnutenensis, auctore L.L.
Vallemontio, Presbytero & Doctore Theologiæ.

Parisiis apud Laur. d' Houry, 1692. 12. plag. 9½.

Quæ circa principium Octobris anni 1690. impetuosa furebat, in Belsia præcipue, procella, non aliis solum ædificiis damnum attulit, sed novum quoque campanile B. Virginis Carnutenensis ita concussit & afflixit, ut collapsurum videretur. Cum ergo, ne suo lapsu noceret vicinis, æstate sequenti dirueretur, in fastigio ipsius circa ferrum, quo jungebantur lapides, reperta fuit densa quædam rubigo, aut crusta ferruginea, cujus pars inter lapides latens optimi magnetis naturam habet, ut primus deprehendisse dicitur Caslegrain Chirurgus

gus Carnutenensis. Cum autem singularis plane sit magnetis extra terræ gremium genesis, & ferri in lapidem magneticum mutatio, digna non solum visa fuit Academicis Regiis Parisiensibus, ut eam scrutarentur, sed Vallemontio quoque, qui nactus particulas quasdam hujus Rubiginis, eas variis subjecit tentaminibus, illasque, quæ ferrum attrahunt, magneti ex terra erui solito tam esse similes, ut ovum ovo, proprietatesque magnetis omnes habere comperit. Affudit etiam aquam fortem, spiritum nitri, nec non vitrioli, qui in ferrum prompte agunt, sed magnetis nativi nigram partem intactam relinquunt, Rubigini Carnutenensi magnetica, eique nullam mutationem accidere observavit, secus atque contigit in partibus reliquis, quæ virtute magnetica sunt destitutæ. Quandoquidem autem cogitationes, quas de ortu magnetis hujus amicis exposuit, non parum discrepare deprehendit ab illis, quas Dominus de la Hire in Ephemeridibus Eruditorum Parisiensibus recensuit, suavis illorum eas præsentis libello comprehensas edidit in publicum. Atque primum quidem non plane novam hanc rem esse, sed jam pridem a Gassendo Aquis Sextiis A. 1634, nec non Mantuæ a Philippo Costa observatam ostendit. Ipsum autem magnetem Carnutensem genitum suspicatur, dum ferrum, quod, ubi repertus fuit magnes, maxima ex parte exesum fuit, sulphur; lapides, sal vel nitrum; pluvia vero limum quendam & humiditatem, qua in motum & fermentationem reliqua excitata fuerint, tanquam symbolas, contulerint; & materia magnetica circa terram perpetuos gyros describens, in molli adhuc materia tales sibi efformaverit poros, quales in magnete alias reperiuntur. Quod vero reliquæ partes illius crustæ aeri nimis expositæ virtutem magneticam non acquisiverint, hinc factum putat, quod in formatione citius, quam par erat, ab aere exsiccata induruerint, ut materia subtilis magnetica conformationem interiorem requisitam ipsis dare non potuerit. Omnia autem strictim hic exposita fufius ex philosophia magnetica illustrat clarissimus Auctor, & quæ in Domini de la Hire sententia requirant, commemorat.

*CHRISTIANI VVORMII, VVILH. FL
lii, de corruptis Antiquitatum Hebraearum*

apud Tacitum & Martialem Vestigiis.

Liber Secundus.

Dd

Hafnia,

Hafnia, prostat apud J. M. Liebe, A. 1694. in 4.

1. Alph. 6. plag.

Quæ sit instituti a Clarissimo Auctore in opere hoc suscepti ratio, jamtum in Actis anni superioris p. 443. seq. indicavimus, cum Libri primi contenta recenseremus. Sed qui secundum hunc insequentur, nonnisi post annos aliquot in lucem publicam emittere is constituit, qui diligentiam suam in notis ad R. Sabbathai Strimeri Bibliothecam Rabbinicam **שפתי ישנים** inscriptam, ac Latinitate abs se donatam, interea collocaturus est. Prout autem in postremis libri præcedentis capitibus diversas de Judæorum origine sententias apud Tacitum commemoratas examinare occæpit, ita telam hanc ulterius pertexere nunc allaborat.

Cap. I.

c. 2.

Ad tertiam enim, quæ inibi refertur, opinionem sese conferens, num Judæi ortum ducant ab Æthiopibus? disquirat. Ubi fabulosa quidem plurima de gente Æthiopum narrari in antecessum monet, (quo etiam istud trahit, quod de hominum nonnisi uno in fronte oculo instructorum grege abs se in Æthiopia visio Augustinus observet;) statimque opinionem illorum allegat, qui ab Æthiopibus Ægyptios suam deduxisse coloniam affirmant, velut istos etiam pro populis omnium primis multi venditent; ac licet e contra passim extremi hominum appellentur, non alio tamen sensu id capiendum esse docet, quam quod communiter accolæ maris, quales & illi fuerint, istam olim appellationem gessisseprehendantur. Quod autem Tacitus non adeo incredibilem duxerit hanc Judæorum ex Æthiopibus originem, non aliunde esse arbitratur, quam quod notissima fuerit inter gentes fabula de Mose per quadraginta annos Æthiopibus imperante, & filiam Regis in matrimonio habente, cujus quidem natales potissimum accerfendi sint ex hoc, quod per communem errorem uxor Mo- sis pro Æthiopissa fuerit agnita, cum tamen vox **כשית** de ea potius exponi debeat, quæ ex Arabia oriunda est, prout etiam alibi patria ejus Madian in Arabia & maris rubri littore constituatur. Pro Regis filia eam inde haberi, quod Jethro, Mo- sis focer, in Scripturis appellatur **כהן**, e qua voce gentiles Principem eum fuisse exculperint. De cætero Mo- sen pro omnium Judæorum patre fuisse agnitum, argumentis paulo pluribus evincere conatur. Et primum quidem ab eo petitum est, quod is a Græcis alpha dici soleat, hoc autem nomine ab

anti-

antiquis eum, qui primus fuerat aut artis alicujus inventor aut populi Pater, vocitatum asserit. Atque ita speciatim Mo- sen audivisse censet, quoniam Græci ex voce **ἡλφα**, Dux, quam ei frequentissime tribui cognoverint, suum **ἄλφα** derivasse videantur. Accedere post alia & hoc, quod gentiles ipsum Judæ coævum, imo hujus avunculum crediderint; quemadmodum corruptioni quoque ansam præbere potuerit Judæorum mystica cum Æthiopibus comparatio in illorum scriptis haud inconsueta, e qua gentiles literalem interpretationem hauserint. Imo magnum Judæorum numerum olim pariter ac hodie inter Æthiopes repertum depravandæ antiquitati viam stravisse, superaddit. His ita deductis, methodi suæ in præcedentibus jam usurpatæ memor, manifestum reddere studet, Æthiopiam non saltim nomen, sed & omnes fere incolas, Palæstinæ debere, quam ob rem nominis **ἄθιοψ** originem nequaquam ab **αἰθρα**, quod sit **καίρα**, & **ὄψ**, sed ab Hebræorum **אֶתְיוֹפִי**, vel terminatione Syriaca **אֶתְיוֹפִי**, apud Joppen, derivat, & affinitatem inter Æthiopiam & Joppen pluribus, quam heic referre liceat, ostendit. Istud autem imprimis annotari meretur, quod fabulam de Andromeda Ceto exposita nihil exhibere censet aliud, quam corrupta eorum vestigia, quæ Jonæ quondam circa Joppen accidisse referantur. Licet enim sexus notionem obflare asserto huic dixeris, facilem tamen fuisse hanc detorsionem regerit, cum terminatio nominis **יונה** foeminina Mythologos, ut foeminam, eum facerent, commoverit, ac postmodum, quanta inter utriusque facti descriptionem, apud ethnicos & in Scriptura Sacra obviam, similitudo interveniat, declarat. Insuper, ut amplius demonstret, Æthiopes Hebræis sua incunabula debere, isto argumento utitur, quod eorum cum Phœnicibus congruentia e Veterum monumentis abunde dispalescat, prout & Cerne insula Æthiopica ob commercia cum Phœnicibus instituta passim celebretur; Phœnices autem origine Hebræos esse, primo jamtum libro indigitavit. Quinimo Æthiopes cum Chaldæis ab antiquis fuisse confusos, ex eo clarum esse vult, quod isti sæpius dicantur Cephænes, quæ appellatio majori jure Chaldæis debeatur. Ac ne sic quidem desinit confirmare arctissimum cognationis vinculum inter Phœnices ac Æthiopes; in insulam quippe Cyprum proficiscitur, Cypriosque Phœnices facit, ac inter Cyprios Æthiopes ostendit; ad Cretenses item exspatiatur, & istos recte haberi

Dd 2

pro

e. 9. pro Phœnicibus declarat, sed & maximam partem Æthiopes consti-
 c. 10. tuit. Deinceps vero ad horum sacra delabitur, atque ex eorum Diis Mi-
 thram primo seligit, & sub hoc nomine prius apud Æthiopes quam
 c. 11. Persas Numen aliquod pro Jove pluvio cultum fuisse docet. Huic
 c. 12. Isidem adjungit, cujus fabulam ex historia de prima viventium matre,
 Eva, confarcinatam opinatur. Mox Pana cum fociis suis Silenis,
 Satyris, & Sylvanis, nonnisi Hebraismo originem debere asserit. Et
 cum speciatim Panis gesta cum Mosaicis contulerit Huetius, nihil de
 his porro superaddere censet necessarium; nomen saltem ex Hebrai-
 co sermone depromit, eumque dictum putat quasi Deum פנ terren-
 tem, seu פנ, terrorem, consternationem, vel quia Moses populis fi-
 nitimis terrorem nimium incusserit, vel quia Pan ipse terroris Deus ab
 antiquis creditus legatur. Herculem a radice parum usitata מרת,
 mutare sedes, nomen sortitum, & in majorem emphasin מן adjectum
 fuisse autumat, nec eo quenquam denotari præter Josuam, qui sedes
 suas revera commutarit, novas tam sibi quam Israelitis quasiturus. Sa-
 tyros vocari quasi מרת, i. e. latentes, vel quia in speluncis &
 abditis locis sacra iis peragere Romani consueverint, vel quia in sylvis
 degisse & latibulis potius quam habitaculis se delectasse perhibean-
 tur. Silenum seu Sylvanum a vocabulo סליו, quod spinas denotet,
 descendere. Per Satyros intelligi Israelitas, tamdiu in sylvis delite-
 scentes, quandoquidem & ii vitam pastoritiam egerint, & præter ar-
 menta nullas fere divitias habuerint. Sileno autem quæ attribuan-
 tur, ad Mosen similiter spectare. Mercurium Maja credi genitum,
 ac respici ad Mosen, qui e מן sive aquis extractus fuerit. Ab
 c. 13. his Numinibus inter Æthiopes quondam divino cultu affectis ad alia
 eorum instituta progreditur, a circumcissione auspicatus, quam mini-
 me ab iis primum inventam, sed ab Hebræis ad eos traductam contra
 Spencerum probat; tamen inter observationem utrinque occurren-
 tem, seu intentionem spectes, seu ipsum opus consideres, differentiam
 insignem deprehendere omnino liceat. Qua occasione, cur Judæis
 a Martiali & Persio recutitorum cognomen tribuatur? dispicit, & ab
 initio haud omnes Judæos, sed illos saltem, qui a religione defecerint,
 & quasi cutem reassumserint, ita dictos; postea vero, cum forsitan ob
 nimiam tyrannorum favitiam repræputationem plerique Judæo-
 rum, saltem Romæ degentium, admiserint, hanc appellationem in-

con-

consuetudinem abiisse reputat. Talem vero repræputationem u-
 tique posse fieri, testimoniorum copia ex ipsis scriptoribus Judaicis a-
 liisque producta demonstrat. Locustas Hebræis in deliciis, & Israe-
 litarum in deserto cibum fuisse præsupponit, ac simile quid apud Æ-
 thiopes obtinuisse superaddit.

Sed missa nunc tertia apud Tacitum sententia, ad quartam
 properat, & in hac istud ante omnia breviter reprehendit, quod Judæ-
 os terras proprias coluisse scripserit, cum tamen eos Cananitis omnes
 agros vi eripuisse notissimum sit. Hujus autem erroris hic fons ab
 ipso constituitur: Judæos dictos ab antiquis Phœnices, Cananæos
 autem esse Phœnices, atque ita Tacitum Judæos Phœnices, i. e. Cana-
 næos, credidisse. Verum majoris esse momenti ait quæstionis illius ex-
 cussionem: cur Assyrios convenas Judæos nuncuparit Tacitus? & ad
 eam dum respondet, frequenter admodum apud antiquos Syriam,
 Phœniciamque confundi, & id ex depravato Tyri, urbis Phœnicie,
 nomine צור manasse probat. Suum vero istud placitum hic re-
 petit, quod Cyprii origine Phœnices sint, ac insuper hospites hujus
 insulæ Assyrii quoque appellati fuerint. Cumque ibi præcipue Ve-
 nerem divino honore cultam noverimus, Tyro ei incunabula suppe-
 ditante, inde hanc Deam ethnicis eandem esse, quam Hebræis Saram,
 conjecturis quibusdam roborare nititur. E quibus satis queat per-
 spici, hoc in loco per Assyrios non intelligendos esse alios, quam Phœ-
 nices. Istos de cætero aliqua hujus generis servare instituta, quæ
 eorum cum Hebræis cognationem eloquantur, perhibet. Nobis
 autem plura jam referre non vacat, præter isthoc unicum, quod de cul-
 tu columbarum apud eos celebrato adducit, & hunc quidem exinde
 ortum profitetur: Nomen nempe divinum יהוה olim raptissime
 pronunciatum fuisse Jhova. Hoc cum Cananæi audirent, pro Jhova
 forte יונה columbam eos intellexisse, præsertim cum pro Israeli-
 tis vixdum natis בני יונה filios columbæ offerri compererint,
 atque hoc pacto ad superstitionem singularem fuerint provocati.

Tandem, cum Tacitus alios Judæorum initia scribere testetur a
 Solymis, gente carminibus Homeri celebrata, conditæ urbi Hieroso-
 lymæ nomen e suo faciente, multos præterea sententiam hanc cum
 Tacito communem habuisse annotat, quod inde natum videatur,
 quoniam urbs Hierosolyma sæpius in Scriptura S. Jebus & Salem.

Dd 3

nun-

nuncupetur, e quibus vocibus conglutinatis, non magna adeo inter Δ & Γ quoad scriptionem differentia accedente, Jerusalem quasi Jebusalem dictam existimarint; & quia Jebus terram aridam ac saepe montanam denotet, Salem vero proxime ad Solymos accedat, ortum hinc figmentum Taciti & Stephani *περὶ πόλεων*, Hierosolyma dicta quasi Orosolyma *ἀπὸ τῶν ὄρων Σολύμων*. Ipsemet autem Josephus ab hac opinione non alienus est, ac proinde verba quaedam ejus hac de re Auctor examinat, & vel duplici de causa eadem falsi arguit, semel, quod Judæos sub Xerxe militasse asserant, & iterum, quod ex allegato Chœrili Poëtæ testimonio *τροχονδείδες* hi Solymi appellentur, quo titulo si quis Judæos insigniret, illum ne lotis quidem manibus ad sacra ipsorum adspicienda accessisse dicendum. E contra Solymorum olim nomine venisse Pamphilios, Cilices, Lycios, Pisidas, gentes a Judæis longe alienissimas. Rhodios tamen, insulæ Lyciorum Dominæ habitatores, Phœnices esse probat, & apud hos a Judæis mutuam videri legem de coma apud certos homines peculiari voto obstrictos non radenda; de mortis reo extra portas urbis ejecto; de bobus ad imitationem Salomonis in Templo Jovis Atabyrii constitutis; lucum item quadratum in memoriam Paradisi e quolibet angulo ad irrigandam terram certum flumen emittentis; variaque sacra ad recolendam Mosis, Josuæ, & Calebi memoriam instituta; ut Phœnicum linguam Rhodiis usitatam, aliaque huc facientia, silentio prætereamus, nec multum exponamus, quibus argumentis necessitudinem inter Solymos ac Rhodios evincere studuerit. Populos vero modo dictos Solymorum nomine, quod idem ac montanos denotet, a regionum situ appellari credit, iterumque Solymos hos origine Phœnices esse rationibus quibusdam probatum dare fatigit.

LA SCIENCE DES MEDAILLES &c.

i. e.

Cognitio Rei Numariæ, ad erudiendos eos, qui Numorum Veterum & Novorum intelligentiam studere incipiunt.

Lutetiæ apud viduam Marbre Cramoisy.

1693. in 12.

Scitus

Scitus hic atque elegans Libellus est, arguta ac erudita simul brevitate complectens omnia, quæ quoquo modo illos, qui animum ad Rei Numariæ studium applicant, scire convenit: nec poterat in hoc genere fingi quid elegantius. Dolendum, Autorem nomen suum nos ignorare, nec inire gratiam voluisse, quam publicitus promeruit. Marius Gratidianus, Cicerone & Plinio testibus, cum primus artem reperisset, Denarios probandi, multitudini apud Romanos tam charus fuit, ut omnibus vicis statuas, & ad eas thus & cereos illi dicarent. His paria facere, cum disciplina temporum non permittat, nec si permetteret, *Ανδρὶ ἀγνώστῳ* ea præstari queant, habendus igitur in pretio magno liber est, gestandusque in sinu. Cæterum, cum nihil temere, nihil frustra in eo dicatur, difficilis illius evadit in brevem recensitionem coarctatio, & ab archetypo labi necesse est. Summam tamen rerum quas Auctor inculcat, & plurimum rationibus ac exemplis corroborat, indicabimus, ut ipsius libelli legendi salivam moveamus.

In *Præfatiuncula* dicit Autor, nolle se post tot tantosque, qui in laudando Rei Numariæ studio, ingenium & industriam exercuerunt, aliquid in commendationem ejus afferre, præter solum illud, quod non minus, quam Historiarum cognitio, ingenuos animos deceat; quodque harum veritas, haud firmiore, quam ex Numis petito præsidio, nitatur. Cæterum, cum multi illis, qui Notitiæ in re Numaria parandæ causa, Veterum Monetam colligunt, imponant, & turpi quæstu, malos Numos pro bonis obtrudant, pollicetur, se ostensurum modos, quibus quis, ne decipiatur, cavere debeat. Affert autem, hac occasione, cætera quoque, in tota Re Numaria notata digna, XII. Præceptionibus ea includens.

Præceptio I. De Ætate Numorum & de Tempore, quod pretium illorum adauget.

Veteres mortales res invicem permutabant, & difficultas cædendorum metallorum, diu prohibuit, ne Numi ex ipsis effingerentur. Quin & hodiernum integræ Nationes reperiuntur, quæ Numis carent. Etiam, ex quo metalla, pro rerum emtarum pretio adhiberi coeperunt, per longum tempus ponderabantur, priusquam Numorum figuram acciperent.

Numi, *Generatim*, sunt vel Veteres, vel Recentes. *Veteres*, quibus

busdam dicuntur, qui usque ad IX a Christo nato Seculum, fuere procusi. Satius autem fuerit, eos cum Seculo IV. & Theodosio Imperatore finire. *Recentes* vocamus, qui intra proximos hostrecentos annos, prodire in lucem.

Veteres Numi, quatenus *Antiquariorum Numismatobecas componunt, dividuntur* in Græcos & Latinos. *Græci Numi* Romanos, uti ætate, ita artificio quoque, in figurarum habitudine exprimenda, longissime antecedunt: ac sunt in his illi, quos Civitates procuderunt, a Regibus cuspis antiquiores.

Latini Numi haud ulli *Consularibus* sunt vetustiores. Primi enim Reges, saltem Numos Aureos Argenteosque nullos dederunt. *Familiarum* ergo recensio, primum antiquitatis locum tenet in Numis Romanis. *Imperatorii Numi* sunt vel Veteris, vel Declinantis Imperii Romani. *Illud* a Julio Cæsare, vel Augusto incipiens, ad XXX. Tyrannos usque sese porrigit. *Hoc* inde, ad captam usque a Turcis Constantinopolin, extendere licet.

Recentium Numorum congeries, ubicunque gentium effictos admittit. Ac per hos, Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, Civitatum, & privatorum quoque illustrium hominum, fit ostensio. Ad hæc figurant nobis Prælia terra marique depugnata, Coronationes Regum, Funera, Hymenæos, & cæteras Res Sacras ac Profanas omnes. Habent hoc boni, quod illorum intellectus, ob recentem memoriam, facilius est; quod temporum epochas signant; quod minor in iis, quam antiquis, adulatio; quod immunes a fraude, cum quid fustum, quidve cuspum sit, levi negotio in iis distinguatur, ac nulli adulterini adhuc efficti sint, ad verorum imitationem. *Pontificum Romanorum* seriem, per annos 250, hoc est a Martino V. usque ex Numis integram dari conceditur. Sed eorum, qui *Julium II.* præcessere, novi sunt typi, Alexandro VII. sedente, Bidoti cura, & Francisci Barberini Cardinalis auspiciis, efficti. Antiquiorum Pontificum successio, tantum per sigilla plumbea, Bullis eorundem appensa, deducitur. Hæc autem, sola illorum Nomina, cum Petri & Pauli Apostolorum imaginibus referunt, ac primus *Sixtus IV.* vultu suo Numos notavit. *Imperatorum sequioris ævi Successionem Numariam*, monetalem pecuniam eorundem in subsidium vocando, inde a Carolo M. sistere possumus, quod & Strada fecit ad Marthiam usque Cæsa-

Cæsarem, sed Numis magna ex parte supposititiis. *Numorum Memorialium*, qui hos Imperatores autores habent, verus ordo, a Frederico II. (legendum III.) repetitur, cui addi solent *Numi Regum Hispania*, qui Philippum I. Caroli V. Imp. patrem, non excedunt. *Francia Regum Seriem Numariam*, nulla alia, cujuscunque in Orbe imperii, æquaverit, quæ inde a Clodovæo, per annos 1200. integra habetur. Sed, si Bidotum sequimur, nemo ante Carolum VII. Monetæ suam imaginem impresit. Venerabilis Menestrierius, *novo invento*, Ludovici XIV. qui sceptrum tenet, Regis, vitæ totius historiam perpetuam, inde a primis incunabulis, per Numos elegantissime concinnavit.

Præceptio II. De Varietate Metallorum, quæ Numis præbuere materiem.

Preter Numorum haud præcipue ex materia fit æstimatio. Quippe Numus Æreus, raro se offerens, ejusdem commatis aureo, cujus copia habetur, est longe carior. Nempe sic Otho æreus, majoris moduli, taxationem exsuperat: Aureum ementes, Ducatos octo, Argenteum, non totum Vallengem, metalli æstimo superaddunt. Vel Numæ Regis as scortus sicubi sese offerret, quantivis pararetur, ducendo inter Numos Romanos agmini.

Numi diversorum metallorum, in eadem serie non sunt permiscendi, nisi quod quandoque Aureos, in Argenteorum, qui defecere, locum, substituere permittitur; id vocant, *stipe aliqua seriem ditare.*

Aurum in Numis Romanis est vel summe purum rutilansque, vel generis sequioris, quod Alexandri Severi permisso invaluit, & quinta sui parte est degener; quanquam ipsius Severi, & Imperatorum qui illum exceperunt, Numi Aurei bonitate nihil concedunt iis, qui Augusti ævo fuere cuspis: vel est magis adhuc depravatam, & pallens, quale in Gothicis quibusdamprehenditur. Est quoque *Aurum in veteribus Græcis Numis*, bonitatis eximia, & illi par, quod in antiquo Romano Imperio adhibitum, Caratiorum videlicet 23. & Granorum 16. Memori mente tenendum, Romanos, nullos Aureos Numos procudisse ante A. V. C. 546. Quod si ergo in primorum Regum aut Consulium Numos Aureos quis incidat, tanquam falsi spernendi.

Argentea Moneta initium, apud Romanos incidit in A. V. C.

484. Argento autem fere semper ad eam rem usi sunt ignobiliore, maxime post Septimium Severum. A Gallieni tempore, in quibusdam Numis argentum penitus ærosum, & a Postumorum ætate, *æreos argentatos* offendas. Sunt & *Bracteati* aliqui, in quibus æs tenui argenti bractea obducitur: quæ fraus ingeniosa, jam in Augusti Triumviratu capit, & antiquitatis in Numo nota est certissima.

Æs in Numis modo est rubrum, modo luteum, modo coloris communis. Extant aliqui, quibus *Æs Corinthium* materiem præbuisse creditur, etsi non desunt, qui negant, ullos ex Corinthio ære Numos fuisse procusos; quia, dissolvendo eos, qui tales existimabantur, haud unquam vel minimum auri granum se prodidit. At Corinthium æs, ex variorum, cum Corinthus conflagraret, metallorum confusione, prognatum esse dicitur.

Reperiuntur etiam, contra multorum opinionem, veteres *Plumbei Numi* genuini, rarenter tamen.

Ridendi, qui *Æreos Numos antiquos inaurant*. Ex puro puto *Ferro* effictos, nullos offendas.

E triplici Metallo, tres adornantur vulgo Numorum *Constructiones*. Una *Aureorum*, quæ mille & ducentorum numerum, in Imperatoriis non excedit. Altera *Argenteorum*, quæ trium millium numerum in Imperatoriis superat. Tertia *Æneorum*, quæ ad millia sex aut septem potest produci.

Præceptio III. De diversa Magnitudine, quæ diversas, in Aureis, Argenteis, & Æreis Numis efformat Series.

Apud Veteres, tantæ magnitudinis ac crassitiei Numi, quales nunc interdum consunt, minime effingebantur. Antiquorum enim diameter summa est quatuor pollicum, quæ granditas, ad quartam usque pollicis partem, paritur imminutionem.

Metalliones vocamus Numos prægrandes, qui Monetæ usum neutiquam præstabant, sed in Ludis publicis, aut Triumphis jactabantur in vulgus, aut quibus Legati, & peregrini Principes donabantur, Romanis *Misilia* dictos. Quia haud magna illorum suppetit copia, nec constat quenquam unquam ultra quadringentos aut quingentos possedisse, in Numismatothecis primo loco poni solent.

Metal.

Metalliones Conturniati vocantur, quos limbus depressior ambit, & in quibus figuræ, longe minus, quam in veris Metallionibus protuberant. Origo a Græcis, & Ludorum solemnium brabeis petenda videtur, ac sua opinione decipi eos, qui ante Theodosium nullos tales cufos fuisse contendunt, suadet ratio.

Argenteorum Metallionum, non quidem quoad Imperatores, Reges tamen aliquos, ac Civitates, instruere licet seriem, idque circa Syriæ Reges Vaillantius præstitit. *Aurei Metalliones*, ob infrequentiam ad id tantum conferunt, ut reliquorum Aureorum vel Argenteorum sint velut Anteambulones.

Ærei Numi distinguuntur in Maximæ, Mediocris, & Minimæ quantitatis: ac cuique sua debetur laus. Sed *Maximorum* haud interrupta series, in Postumis definit. Vel sic tamen, numerus bis mille amplior est.

Mediocrium Numorum, non solum ultra Postumos, verum & in Occidentali Imperio Romano, ad ejus usque lapsum, in Orientali, ad Palæologos potest fieri extensio. *Minimorum Numorum*, ab eo, quod Postumos excipit ævo, magna ubertas: ante illud, non item. Cum vero haud ullius quantitatis, omnibus numeris perfecta & absoluta ordinatio institui possit, fas est ad complendum seriem, minimos & mediocres interdum sociare.

Post III. a Nato Christo Seculum, in Numis mera, quoad habitudinem, literas, icones, & verba ipsa, barbaries: nec reflexit Ars Monetaria, nisi cum Pictura, sub Seculi XIV. initium.

Præceptio IV. De diversis Numorum Vultibus, quatenus ex iis Sequelæ fieri possunt.

In quibusque Numis perfectis, duo consideranda veniunt, Vultus, & Pars averfa. Vultus continuat seriem; atq; Vultus nomine nobis venit, etiam res alia præter faciem, uti Nomen aliquod, aut Monumentum publicum, modo locum personæ teneat, & in averfa parte Inscriptionem habeat adjectam. Videas interdum Numos, averfa icone destitutos, quod, nisi *Incus*, vel potius *Semicus* illi sint, plurimum novitatem eorum prodit.

Pro Vultuum varietate, *Quinque evadunt Numorum Coaggregationes*. Una Regum; Altera Civitatum; Tertia Familiarum Romanarum; Quarta Cæsarum & Imperatorum; Quinta Numinum.

E & 2

Regio.

Regiorum Numorum, pulchra & numerosa coagmentatio fieri potest, si e diversis metallis fabrefacti commisceantur. *Syria Regum*, a Seleuco I. Nicatore, usque ad Antiochum XIII, cui Epiphanes, Philopator, Callinicus, cognomina, hoc est, Regum universonum XXVII. qui per annos 250. potestatem administrarunt, seriem, nobis dedit Vaillantius, communicaturus mox nobiscum *Regum* quoque *Aegypti* seriem. *Macedonia Regum* Numi extant elegantissimi, quibus si jungantur, quos ex *Ponti*, *Bithynia*, *Cappadocia*, *Parthia*, *Numidia*, & *Judeorum* Regibus tenemus, pulchrum, & ad Historiam multum conferens, prodiret systema. Superfunt *Gothicorum Regum* Numismata aliqua egregia, non ex argento tantum, verum & auro, quamvis supra modum pallido. Feruntur alia iis accepta, quorum monstri Vultus, ne utquam humanam figuram referunt; literæ haud magis, quam Punica & Hispanica prisca, sunt legibiles. *Francia Regum* antiquorum, maxime VI. Seculi, Numos habemus, notatos Vultibus Imperatorum Orientalium, quorum indulgentia, jure cudenda Monetæ illi fruebantur.

Coagmentatio Numorum, quos Civitates procuderunt, insignis evadit; atque solis Græcanicis urbibus editorum, 200. amplius tenemus. Goltzius in his exercuit suam industriam, cujus, non minus ac Plinii in rerum naturalium historia, fidem multi nequicquam sollicitant. Geographiæ studiosi, *Numos Coloniarum Romanarum* separatim ut instruant, licet. Multum circa Numos ejusmodi, debemus Harduino, & Vaillantio: atque notandum, Vultus Urbicorum Numorum, plerunque Genium cujusque Civitatis componere.

Consularium Numorum Coagmentatio, ad ducentos, aut quingentos, supra millenarium assurgit. Antiquis, ante Reipublicæ lapsum, nihil valde memorabile, sive quoad Inscriptiones, sive quoad Icones, inest; vix enim aliud prorsus quam Romæ caput galeatum, aut Numinis cujusdam caput, averfi vix aliud quam Currum Victorialem, quem duo aut quatuor equi agunt, exhibent. Seculo VI. Urbis Romæ, ea Monetarii usi sunt libertate, ut suarum Familiarum Illustrium Virorum memoriam, vel in ipsorum, vel in Dei tutelaris imagine consecrarent, donec, cum suis fati jam urgeretur Respublica, Julii Cæsaris, ejus Percussorum, & qui postea potestatem usurparunt, Triumvirorum, vultibus, Numi signabantur. Ante id tempus, ne-

mini

mini permissum fuit, suum caput Monetæ indere. Consulares Numi, etsi omnes fere Argentei sunt, reperiuntur tamen aliqui Aurei, & Ærei etiam, atque Ærei quidem quantitatis cujusque. *Familiarum Designatio*, aut secundum Alphabeti literarum ordinem, cum Ursino, aut ad Goltzii imitationem, secundum Fastos Consulares fieri potest; atque posterius institutum, præ priore magis bellum est, magisque ingeniosum, modo effectum dari queat, sed quod vix ac ne vix quidem possibile evadit. Cavendum enim, ne quis cum tyronibus in Re Monetaria opinetur, Consulares Numos sic dici, quia a cujusque anni Consulibus fuere procusi: nam id nominis tantum gerunt, quoniam ea tempestate, qua Consules Romanam Rempubl. regebant, prodierunt. Familiarum in iis expressa nomina, a Monetariis proveniunt.

Quarta Coagmentatio est Numorum Imperatoriorum, quæ se porrigit ad præsens usque tempus. Sed in his eorum, qui vetus, intra Julii Cæsaris, & XXX. Tyrannorum ætatem, restrictum Imperium spectant, præcipua laus; etsi posteriorum quoque, ad Constantinum usque Imperatorem Numi aliqui, a venustate, & raritate, commendationem accipiunt. In Imperatoriis antiquis representandis, Occo, quem Mezzabarba adauxit, & Patinus, operam navarunt.

Quinta, quæ est Numinum, Coagmentatio, facit, ut cum sensu, & voluptate, illorum Appellationes, Symbola, Tempia, Aras, & iis devotas Provincias, cognoscamus: quam efformant, tum Ærei Numi Urbium Græcarum, tum Familiarum Argentei.

Posset quoque *Sexta parari Coagmentatio, ex Numis, quæ ætatem tulere, Hominum Celebrium*, uti Fundatorum Rerum publicarum, Reginarum, Legislatorum, aliorumque quos fama prædicat.

Novissime tenendum, Numo, qui plures uno Vultus, sive ex adverso se mutuo contuentes, sive oecipite junctos, commonstrant, haud ita esse obvios.

Præceptio V. De Paginis averfis, quæ Numos magis aut minus pulchros scitosque reddunt.

Numi antiquissimi Romanorum, nil erant nisi rude æs, non figuris tantum, sed & notis destitutum, primusque Servius Tullius Monetæ Bovis aut Vervecis imaginem impresit: inde *Pecunia* dicta, a *pecude*. Ferunt *Janum* Regem, septingentis annis ante Romam conditam, Numos in Italia signasse, ac Monetæ esse repertorem;

Ee 3

quod

quod inventum tamen alii *Saturno*, quem Janus hospitio exceperit, tribuere malunt. In his autem Numis, adversa pars, Jani caput, aut Jani, Saturnique capita, occipitibus coherencia; pars averſa, navis proram exhibebat. Talis Numorum erat conditio, quoad Romani Italiam univerſam ſui juris fecere, hoc eſt uſque ad A. V. C. 484. & C. Fabium Pictorem, ac Q. Ogulnium Gallum Coſ. quo primum Argentei Numi fuere cuſi, eosque Aurei, 62. annis poſt, fuere ſequuti. Atque tum primum utraque Numorum pagina, cultum & elegantiam accepit. Videlicet, ſucceſſit in adverſa parte Jani vultui, vultus Romæ, aut alicujus Numinis; averſa pars Caſtorem & Pollucem, equis inſidentes, aut Victoriæ, bigam vel quadrigam agentem, monſtrabat; unde *Victoriarum Bigarum*, & *Quadrigarum* appellatio invaluit, cum priores Numi, *Ratiti*, a *rate*, vocarentur. Mox *Monetarii* ſua nomina, & Familiarum ſuarum decora in Numis expreſſere. C. *Julius Caſar*, cum nomine Dictatoris Perpetui, totam Rempub. Romanam ſub imperium accepiſſet, tributa ei quoque poteſtas ſignandi Numos vultu ſuo, & figuras in averſa parte addendi ex ſententia. Atque deinceps quicquid Imperantium ambitio flagitare, quicquid aſſentatio iisdem concedere poterat, Numi referunt, & cum interdum defectum Hiſtoriæ ſuppleant, viciffim ex ea explicationem depoſcunt.

Ut averſarum paginarum venuſtas & pretium recte cognoſcatur, ſciendum, eas eſſe varii generis. Jam enim figuras quasdam, aut perſonas, jam monumenta publica in iis conſpicimus: interdum nuda ſe offert Inſcriptio, quam cum literis oram ambientibus, quas vulgo *Legendam* vocamus, confundere non oportet. Significat autem *Inſcriptio* ſubinde Epochas temporum, facta illuſtria, elogia Principum, meritam gratiam, & alia hujus generis, ſed ſemper arguta brevitate. Siquidem recens eſt, Germanis ac Batavis frequentata conſuetudo, Numos prolixis onerare Inſcriptionibus.

Numi, qui *Figuras*, aut *Perſonas* exhibent, ex numero, & habitudine illarum æſtimationem accipiunt. Quippe, Virtutem tantum aliquam, aut Numen referentes, cum nihil ad Hiſtoriam faciens contineant, communibus annumerandi. Huc autem minime pertinent Numi, *vultu aliquo in utraque pagina notati*; nam iſti inter rariores locum ſibi vindicant.

Monu-

Monumenta, eventus aliquis in literas relatus; *Animalium figuras*, earum peregrinitas commendat.

Ordo in digerendis Numis, quoad averſam partem, vel communis eſt, quando omnes ejusdem Imperatoris, ſeriatim locantur; vel eruditior, ubi cum Occone ſecundum Annes, quorum Conſulatus & Tribunitia poteſtas indicium faciunt, digeſtio inſtituitur. Oſſellius magis concinnam ordinationem reperit, primo loco vultus Imperatoris in ſerie haud interrupta locando, deinde faciendo ſtructuræ ſeparatas, ex Numis qui ad Geographiam, icones Numinum, pacis bellicque opera, Religionem, & Ædificia attinent.

Sequuntur apud Autorem, de Romanorum & Græcorum Epochis Numariis, de literis S.C. & Δ.E. de Notis Monetariis, & valoris in pecunia, eruditæ Obſervationes, quæ, ne quid iis deteratur, apud illum legi debent.

Præceptio VI. De epigraphis Numorum, quæ Legendæ appellantur.

Verba quæ oram Numi ambiunt, Legendam vocamus. Eſtigitur in quoque Numo Legendæ duplex. Una, averſæ partis, quæ notificat perſonam, ex proprio nomine, officiis, & cognominibus ob virtutem inditis. Altera, in averſa pagina, indicium facit virtutum, & præclararum actionum, quibus perſonæ, ſibi gloriam, Reip. ſalutem pararunt. Interdum tamen expreſſio Officiorum, imo & ipſius proprii nominis, averſam etiam Numi partem occupat. Familiarum Numi, ſæpe minorum quorundam Reipublicæ Officiorum ſignificationem habent, ſed Numi Imperatorii, ſumma tantum Munera, qualia Auguratus, Tribunitia poteſtas, Conſulatus, & Proconſulatus erant, memorant. At vero honorum Auguratus, & Pontificatus, poſt Græcianiſmum, hoc eſt, illud tempus quo Pagana religio penitus fuit abolita; Conſulatus, ſive a Cæſaribus, ſive ab aliis geſti, poſt Juſtinianum nulla amplius profeſſio. In Urbium, & Provinciarum Numis, quia averſa pagina, plurimum Genium, vel Patrium Numen Urbis aut Provinciæ alicujus oſtendit, hinc Legendæ quoque vicem, Urbis, Provinciæ, aut Numinis nomen ſubit. In pagina averſa, Symbola Urbium, vel ſine Legendæ, vel cum Nominibus earundem conſpiciuntur. *Præclaras actiones*, tum ipſæ illarum icones, tum ſymbola exhibent: atque typis

typis Numorum Veteris Romani Imperii, ratio semper subest. Ii, quos habent Numi Imperii declivis, fere a sola consuetudine provenere.

Quæ sic generatim monuerat Autor, prolixè deinde per Exempla Latina & Græca, confirmat: simul, quis *Votivorum Numorum*, qui in Theodosio finem habuerunt, modus fuerit, quid in Comnenorum Numis ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟC, quid in Latinis literæ REST. notent, & alia præclara, de elogiis, *Senior, Nobilis Caesar, Princeps Juventutis*, de prænomine *Flavius*, de mox neglecta in Numis adoptionis mentione, edisserit.

Postura Legende, post Nervam, semper ea est, ut a sinistra versus dextram lectio instituenda sit. In XII. autem priorum Cæsarum Numis, sæpe a dextra versus sinistram legendo progredi oportet: notandumque, esse, cum in Græcis Numis, verba eam lectionem desiderant, qualem Hebrææ voces requirunt.

Reperiuntur Numi quidam, *Legendis privi*, non Consulares tantum, sed & Imperatorii. In aliquibus, alterutra pagina, Legenda destituitur. His accensendi, qui nudum tantum nomen Monetarii, aut solas literas S. C. referunt, cum ista ad typi explicationem nihil quicquam conferant.

Præceptio VIII. De variis Linguis, quæ Inscriptiones & Legendas Numorum, secundum Provinciarum, in quibus cusi fuere, diversitatem, componunt.

Supponendum hoc loco, *Linguam Numariam, non semper idiomati in ea provincia, ubi cusus Numus fuit, recepto, esse conformem*. Sic enim Latini multi ex Græcia & Gallia exiverunt. Nempe, exercuit *Latina lingua* semper dominatum in illis Provinciis, quas Romani occuparunt, atque, etsi una cum Monarchia eorum exspiravit, tamen adhuc ab omnibus Christianis Principibus, in publicis monumentis, & Numis insignioribus, adhibetur.

Post Latinam *Græca Lingua*, Numorum respectu, primas fert, quam intelligendi, & in qua verba faciendi, Romanis cura fuit. Unde nec graviter tulerunt, quod non tantum iis subiectæ Orientis, sed & in quibus Græci habitabant, Occidentis Provinciæ, Sicilia puta, Gallia Narbonensis, & inprimis Magna Græcia, hac in Numis utebantur.

Obiter,

Obiter de *Hebraicis Numis* tenendum, omnes, qui Mosis, aut alterius hominis, imo & Christi Servatoris, imaginem referunt, adulterinos novosque esse. Nunquam Judæi, etiam a Romanis Cæsaribus subacti, vultu eorum Numos signarunt, nec etiam, florente illorum Republica, Aurum Numis videtur præbuisse materiem. Solos Argenteos Æreosque procudebant, quorum aliqui etiamnum extant, & Legendam uniformem, nempe in uno latere, verba *Schekel Ismel*, in altero, *Jeruschalaim Hakedoscha*, habent. Typus, hinc *Aaronis Virgam*, inde, *Vas fumigans*, (quod quidam falso *Mannam reservantem Urnulam* interpretati sunt,) demonstrat, nec occurrunt. Ærei alii, quam Samaritano caractere notati. Cavendum, ne *Amuleta Numaria*, & *Sigilla Planetarum*, quibus plurimum verba Hebraica inscribuntur, cum antiquis genuinis Numis confundantur, inter τὰ περὶ ἱερεῖα referenda, quæ primi Christiani flammis addixerunt.

Arabici Numi multi circumferuntur, sed quos nemo, tum, quia novi & rudes sunt, & raro Vultu aliquo figurantur, tum &, quia Arabica lingua paucis cognita est, magnopere æstimat.

Numos, qui *Lingua & Literis Punicis* notati creduntur, Sacrenos Hispaniæ & Africæ autores habere, verisimile sit, & jure dubitet quis, num eæ literæ, quoniam tantopere ab Hebraicis distant, Poenis quondam usitatæ fuerint, quorum lingua Hebraicæ tam affinis erat.

Informes alii, & quoad legendam typumque barbari, qui se offerunt, Numi, *Gothici* vocari solent, quanquam immerito. Super sunt enim Gothicorum Regum Numi, quibus Linguae Majestatisque Romanæ inest simulacrum.

Jam ut ad *Græcam Linguam*, quæ longe ante Romanam, in Numis adhibita, fiat accessio, sciendum, Characteres illos, quos nos Majusculos appellamus, in Numis semper servatos esse, ita tamen, ut in ipsis literis, facta sit interdum ἀλλοίωσις quædam. Est quoque, cum Græcarum, & Latinarum literarum, sit mixtura. Venustas sua constat utrunque Characteri, ad Gallienum usque. Post id tempus, minus rotundus, magisque gracilis conspicitur, imprimis in Numis Ægyptiacis. Porro, a Constantino inde, usque ad Michaelē Rhangabem, per annos 500. sola Latina Lingua comparet in Numis, etiam iis, qui Constantinopoli fuere cusi. At Michaelis Numis

ff

Græca

Græca lingua reddita est, sed ad Palæologos usq; & quoad Characterem, & quoad verba, indies magis depravata.

Latinus Character, ad Decium usque pulcher est. Dehinc, per aliquod tempus, elegantia & rotunditas detrimentum passæ sunt: quæ tamen postliminio redditæ, donec ad Justinianum perventum est, post quem sensim, uti rebus cæteris, ita Numis quoque, barbaries incubuit. Cavendum, ne orthographica vitia quis esse arbitretur, cum V pro B, aut O pro V, scribuntur. Item, cum secunda & tertia Vocalis geminata se sistunt.

Pleræque Europæ Gentes, Galli, Angli, Germani, Batavi, Sueci, Poloni, aliæque Nationes, nobis non Monetas tantum, sed & Memoriales Numos, ad Historiam utiles, suppeditant; cujus rei specimen luculentissimum Cl. Bizotus in Hollandica Historia perfecit. Numi hi, Latinas habent Epigraphas; nec enim alia lingua Monumentorum publicorum titulis aptior. Sed Character subinde, æque ac in libris, est Gothicus.

Præceptio VIII. De Integritate Numorum, quæ maxime eorum speciem & pretium constituit.

Vetusitas sola in Numo haudquaquam æstimatur, nisi integer is sit, figuras in utraque pagina habeat conspicuas, & epigraphas facilis lectionis. Equidem, nimia perfectio Numum interdum novitatis suspectum reddit, ut Paduani & Parmesani opus videatur. Sed habemus ex omni metallo, & cujusque quantitatis, Numos vetustos veros, in quibus nihil desideres, quos vulgo Cusores *florem* appellant.

Adauget Numorum pretium, ex eonditione soli is adhærens: *Ærugo*, cyanea interdum, aut coccinea, interdum hyacinthina, quam nulla industria imitari potest; sale armoniaco, & aceto parabilem longe vincens, tenuis, ductibusque etiam delicatissimis, citra obliterationem, & encausto melius, se insinuans. Inest solis Æreis Numis; nam Argento applicitus viror & rubigo, illud corrumpit, ac eam ob causam aceto, aut succo malorum citreorum effricari debet.

Numi, quibus aliquid eorum, quæ ad integritatem requiri diximus, deest, *Frustrati* vocantur, haud digni qui asserventur, sed in æris argentique fabrorum officinas ablegandi, nisi aut Vultus aut Legendæ summa raritas, iis parcere jubeat.

Nu-

Numos, quos cuforis impetus *tenui rima diffidit*, rejicere non oportet; ea enim fissura & vetustatis, & probitatis magnum argumentum præbet.

Pari ratione, nec spernendi Numi sunt, *qui oram habent denticulatam*; quando & ipsum hoc ingenuitatis nota est, talesque, proprio nomine, *Numismata Serrata* vocantur. Sic compositi Consulares, usque ad Augustum, frequenter se offerunt, nam post ejus ævum, nullos amplius videas. Offerunt se Regum Syriæ Denticulati quoque Ærei Numi, sed in quibus, ornatus causa ambitus sic effectus. In Romanis, remedium hoc adhibitum, detegendæ fraudi eorum, qui æs argentea lamina incrustabant, cujus generis Numismata, *Pelliculata* dicta sunt. Labente Romani Imperii ævo, aliter Monetam sic adulterantium nequitia occurrebatur; tam exiles enim tenuesque fiebant Numi, ut argentum induci non posset.

Monetariorum negligentia, interdum vultum duplicem pro uno, & gemellam epigraphen, simplicis loco, Numis impressit, notabili vitio. Eidem incuriæ adscribendum, quod interdum in Numis altera pagina deficit, quales *Incusorum* nomen habent; aut quod aliqui eundem typum, & in adversa, & in averfa parte, sed semel protuberantem, iterum cavum, exhibent.

Notandum, conspici interdum in Numis *Notas quibus pretium eorum mutatum fuisse significatur*.

Præceptio IX. De Notitia Ornamentorum, & Symbolorum quibus Numi onerantur.

Eccujus Vultum Numus commonstret, facile Legendæ indicat: sed Ornamenta quæ iis accedunt, & Symbola in averfa pagina expressa, sæpe mera sunt ænigmata.

Quantum igitur ad *Vultus* attinet, interdum sola Capita, in colum desinentia, interdum thoracida, hoc est, humeris brachiisque instructæ figuræ, nonnunquam dimidiati corporis simulacra exhibentur.

Sola Capita, vel nuda sunt, vel amicta. Sed de Principum Capitibus tantum sermo est: nam *diversa Vittarum genera*, quæ Augustarum aliarumque Fœminarum Capita contegunt, propriis appellationibus nemo distinguat. Has oculis usurpare, & deinde pro

Ff 2

conve-

convenientia, quam cum nostrarum mulierum calyptris & reticulis habent, ex arbitrio nominare convenit.

In Imperatoriis Numis, *Caput plane nudum*, plerumque filii Imperatoris, sive veri, sive adoptivi, aut alia quacunque ratione heredis, indicium facit.

Amicta quæ sunt Capita, ea Diadema, Corona, Cassis, Calantica peregrina, aut Velum operit.

Diadema, præ Corona, vetustior ornatus est, Regum proprius, quem collabentis Imperii Cæsares sibi sumere. Fascia textilis fuit, nunc latior, alias angustior, cujus innodata tæniæ, in collum propendunt. Post Constantinum demum, Cæsares Diadema usurparunt, idque serie una aut duplici unionum vel gemmarum oneratum, idemque Conjugibus suis concessere, cum veterum Augustarum nulla diademate honorata conspiciatur.

Corona Imperatorum, plurimum sunt laureæ. Primus Justinianus, genus quoddam Coronæ clausæ, cui Crux imposita, & quam limbus margaritatus ambit, adhibuit. Ea Cl. Cangio dicitur *Camelaucium*. *Radiata Coronæ*, Divinitatem arguunt, qualem, novo exemplo, Nero vivus gestavit. Offerunt se in Numis Coronæ quoque Rostratæ, Murales, Civicæ, & aliæ.

Cassides quædam Græcam, nonnullæ Romanam habent figurationem: iisque interdum Alæ, interdum Cornua annectuntur.

Ad *Calanticas peregrinas* referimus, Mitram Regum Armeniæ, & Syriæ; Tiaram Persarum, & Phrygum *κεκρυφαλον*. Quidam Græci Reges, Herculem imitaturi, capita exuviis leonis condebant, quod nonnulli Cæsares quoque fecerunt.

Velum, Sacerdotale Officium, aut Apotheosin patefacit, quam (Auctoris quidem opinione: sed exemplum videre gestit animus; nam Constantini M. a Baronio & Patino allegatum, alia omnia probare, in Historia Universalis argumentis probat Cl. nostras Wagenseilius) etiam Christiani Imperatores coacti in Numis tolerarunt, sed ut, quamprimum licebat, pro ea, *manum e nubibus prodeuntem*, & *coronam ipsis imponentem*, substituerent: profitentes hoc ipso, Deo se Imperium ferre acceptum. Neque culpandum, quod quidam lucidum globum, quo Sanctorum vultus cinguntur, quique *Nimbus* vocari solet, admiserunt. Veteres Imperii Cæsares aliqui, *Solis radios* vultui circumposuerunt.

Osten-

Ostendit dehinc Auctor Ornamenta, quibus *Deorum Vultus* se conspiciendos præbent, quæ interdum sunt congeries symbolorum diversis Numinibus convenientium, atque ista *Pantæon* dicitur.

Thoracida, in Metallionibus, in Numis item cadentis Imperii, pro re nata, manibus tenent Globum, Sceptum, Spiculum, Ferulam, Labarum, quin & oblongum quiddam, nondum Eruditorum oculis agnitum.

Dimidiata Corpora Metallionum, aut Numorum majoris æris, præter Scutum & Hastam, etiam equum aliquando additum habent.

Aversa pars Numorum, propria Symbolorum sedes est, eaque modo figuris adhærent, modo separatim locantur: nonnunquam ipsæ figuræ symbolorum vicem sustinent. Hanc doctrinam porro Auctor, ad finem usque Præceptionis, cum cura persequitur, docetque, quid Symbola, quæ Hominibus, Diis, Provinciisque addi solent, proprie innuant.

Præceptio X. De Numis Adulterinis: modis quibus ad Verorum speciem confiunt, & qua ratione falsitas deprehendatur.

Modi, falsos pro veris Numis supponendi, varii sunt. Primus est rudis & agrestis, cum Numi efformantur, quales nunquam extitere, aut saltem aversa illorum pars est insolens. In his, fusio, metallum, ipsa figurarum expressio, ultro novitatem facile producit.

II. Modus est, cum formæ antiquæ Numi novi funduntur. In his cavernulæ, quæ hinc inde in utraque pagina se offerunt, oræ inæqualitas, literarum hebetudo, lineamenta obtusa, imminutum pondus, fraudis indicium præbent. Medentur quidam ingeniose nequam cavernulis, quas fusio in Numis post se relinquit, æuginem iis allinendo, aut politura: sed illius, mollities, huius, nimia lævitas facit ostensionem.

III. Modus est, cum Numi antiqui frustati, & oblitterati, cælo, addito etiam interdum signino, quod æugine incrustatur, reparantur, & perficiuntur. In talibus vero, admotum scalprum, campus modo elatior, modo depressior, & cælaturæ infelix successus, conamina latere non sinunt.

IV. Modus est, cum typi parantur, ad Numos novos, veterum figura excudendos; in qua arte, ii, qui Paduani, Parmensis, & Hol-

Ff 3

landi

landi cognominibus noscuntur, magistri fuere. Horum deceptioni occurritur tamen, considerando probe figurarum antiqua severitate destitutam tenuitatem, & metallum ipsum, quod nec colorem, nec pondus veteris refert. Adde, quod nimia integritas, in ejusmodi Numis, ipsos suspectos reddit.

V. Modus est, cum Numi veteres detriti, typis novis recuduntur; qua fraude nulla ad seducendos homines aptior, quia haud alia, æque recondita, ac abstrusa. Exerit se nihilo fecius, per calaturæ novitatem, & oræ senium.

VI. Modus est, cum in averſa pagina, communi antiquæ figurationi, nova rarior substituitur, aut quando unius Numi veteris averſæ, & alterius averſæ pagina fit conglutinatio. In his calaturam difformem esse, & oram alicubi pauxillum hiare contingit.

VII. Modus est, cum in Legenda, unum nomen pro altero, quo cum literis fere convenit, substituitur. Numorum, qui sic comparati sunt, fidem, literarum inæqualitas suspectam reddit.

VIII. Fraus committitur, Æruginis, ope defossionis in terram, salis armoniaci, aceti, aut favillarum chartæ combustæ, affrictu. At novam Æruginem, veterem tantum mentiri, hujus posterioris color, fulgor, lubricitas, & durities evincunt.

IX. Quia Fissura in Numo, pro certo ejus ingenuitatis indicio habetur, ideo hanc quoque plani Numis suis conciliant, sed non satis profundam, nec in insensibili exitu denique deficientem.

Supersunt *duo falsorum Numorum Criteria*, unum pervulgatum, cum ex duobus Numis unius ejusdemque typi, alteruter, nisi ambo id fuerint, falsus judicatur; sed cujus, recepti cæteroquin asserti veritatem, Baudelotius nuper sollicitare cœpit: *alterum*, Patini, qui omnes Romanos Numos, degeneris auri, confictos pronunciat.

Præceptio XI. Axiomata aliqua, quæ Numorum Veterum curiosi pro veris venditant, quæque Rei Numariæ

Notitiam faciem reddunt, complectens.

Omnino in Rei Numariæ cognitione, uti in rebus cæteris, *optimis artium Magistris concedendum est*, & nisi contrarium evidens reddi queat, positiones illorum pro veris habendæ. Tales sunt ea, quæ sequuntur, quæque locum commodum in hæcenus traditis non reperiabant.

De

De Numis Generatim.

I. Numi æstimatio, nec a materie, nec a quantitate, sed unice a Vulſus, aut pagina averſæ, aut denique Legendæ raritate dependet.

II. Numi aliqui, non nisi in genere certo rari sunt, in alio haud item. Quidam in quoque genere infrequenter se offerunt.

III. Numi, qui definitum pretium excedunt, a solo affectu, & facultatibus emtorum, æstimationem porro accipiunt.

IV. Numi *μοναδικοί* sunt inæstimabiles: quales dicuntur, quos etiam in Principum Numismatothecis Antiquarii non deprehenderunt.

V. Nihilo fecius Numos, quorum Antiquarii nullam unquam fecere mentionem, suspectos habere, cauteque tractare oportet.

De Metallionibus.

I. Metalliones Monetæ usum minime præbuisse, summum illorum artificium, & magnitudo arguunt.

II. Invaluit opinio, Senatui, ad Hadrianum usque, jus cudendi Metalliones habuisse, ob notam S. C. quæ in iis comparet: Hadrianum autem, ut Monumentis his publicis venerationem adderet, sibi soli illorum effusionem reservasse. Obiter se ingerit hæc difficultas, plane insolubilis. Si enim omnino res ita se habet, ut vulgo credimus, Senatui concessam fuisse facultatem omnes æreos Numos cudendi, iisque notam S. C. imprimendi, unde tandem fit, quod ea in nullis Numis minoris moduli comparet? *ἀδύλον*.

III. Metallionum Veteris Romani Imperii indicia, crassitudo, correctio, calatura, & capitum granditas habentur. In labente Imperio, omnes Numi, qui mediocres Æreos excedunt, Metallionibus accensentur.

IV. Argentei Metalliones, quos Itali procuderunt, raro drachmas 4. pondere excedunt. Græcis frequens fuit, Metalliones hujus generis, Civitatum, Regum, & Imperatorum dedicare memoriæ.

V. Coloniarum Metalliones nullos, æreos majoris moduli Numos, usque ad Septimum Severum perpaucos possidemus.

De Numis Coloniarum.

I. Omnes Numi Coloniarum rari sunt, respectu Numorum communium, atque pretium illis accedit, quando ad Geographiæ, aut Magistratuum faciunt illustrationem.

II. Cum

II. Cum averſa pagina bovem unum, aut boves duos, cum Sacerdote aratrum agente, aut Signa militaria tantum exhibet, Numum in communium cenſum referimus.

III. Coloniae, illorum, qui eas fundaverunt, aut a quibus robur ac reparationem acceperunt, gerunt nomina.

IV. Eſi erant in Italia quoque Coloniae, nulla tamen earum Caput Principis in Numis expreſſit.

V. Graeci Numi, ſæpe mutuum foedus Urbium quarundam, voce OMONOIA commemorant.

VI. Romanarum & Latinarum Coloniarum discrimen, Numi in lucem proferunt.

VII. Poſt Caligulam, nulli amplius Numi Coloniarum Hispanicarum conſpiciendos ſe præbent, quorum magna copia ſub Auguſto & Tiberio ſe ingerit.

VIII. Poſt Gallienum, vix ulli Numi Imperatorii ſe offerunt, ab Urbibus Graecis, aut Coloniis procuſi.

IX. Non Urbes tantum, ſed & Provinciae integræ, honori Imperatorum Numos ſuos dicare ſolebant.

De Numis quibusdam Particularibus, ſive Præcipuis.

I. Nemo ſibi perſuadeat, Numos haud alios, quam ad rario- rum aut cariorum ſimilitudinem effictos, ſupponi.

II. Sola Metallī qualitas, aut quantitas Numi, interdum ſuffi- ciunt, ad faciendum de ingenuitate iudicium.

III. Idem Numus, in una regione creberrime, in alia inſolen- ter ſe offert.

IV. Primo Julio Cæſari conceſſum, ut Vultu ſuo Numos ſi- gnaret, qui in æreis majoris moduli non reperitur.

V. Solus Agrippa, permiſſu Senatus, ac ideo literis S. C. nota- tos Numos, cum nec Auguſtus, nec Cæſar eſſet, procudit.

VI. Cavendum, ne cui Numi mediocris æris, in Othones transformati, imponant, nec etiam pro falſis illico habendi, in qui- bus galericulum non dignoſcitur.

VII. Vaillantius contendit *Lucillam*, Aelii Conjugem, nec Numos nobis dediſſe, nec Auguſtam vocatam eſſe.

VIII. Ad Numos diverſorum Antoninorum, præcipue Cara- callæ

callæ & Heliogabali, quorum uterque *M. Aur. Antoninus* vocatur, diſ- cernendos, iudicio opus eſt.

IX. Repertus modus eſt, tranſfigurandi Gordiani III. in Gor- diani Africani Numos, ex PIUS faciendū AFR. & mento barbam af- fingendo.

X. Dubio nunc caret, *Etruscellam* fuiſſe Trajani Decii, mini- me vero Voluſiani, Conjugem.

XI. Valerianorum, quorum unus Gallieni & Saloninæ filius fu- it, dictus *Cornelius Saloninus*, alter Valeriano & Mariniana genitus eſt, ac Gallieni avunculus erat, Liciniusque vocabatur, Numos, a ſe in- invicem ſolicite ſegregare convenit.

XII. Æmiliani ærei majoris moduli cum care emanantur, reper- tus modus eſt, quo Philipporum, in Æmilianos, ob convenientiam, vultum, ſit metamorphoſis.

XIII. Non continuo, tanquam falſi contemnendi ſunt, Numi, in quibus averſa pagina, ad proſam haud ſatis quadrat.

Præceptio XII. De ratione quam is tenere debet, qui ani- mum ad ſtudium Rei Numariæ tranſfert, & Numi- ſmathecam adornare inſtituit.

Ad Numos cognoscendos, animum in Hiſtoria Græca & Lati- na, Geographia veteri & nova, Chronologia inſuper, ac Mythologia & Theologia Gentilium probe ſubactum afferre oportet. Illuſtris Spanhemii incomparabilis liber, *De Præſtantia & Uſu Numiſmatum*, dignitatem & utilitatem huius ſtudii commendabit. Numos Græ- carum Urbium Goltzius, Familiarum Romanarum Fulvius Urſinus, Imperatorum Occo & Patinus recensuerunt; nec contemnenda ſunt, quæ in hoc genere Gevartius, & Oiſelius præſtiterunt. Speciatim, ad intelligentiam Aureorum & Argenteorum Numorum Hemelari- us ac Vaillantius, ad labentis Imperii Cangius, ad rario- rum Triſta- nus cum Baudelotio, multum auxiliantur: a Cl. Morello autem (in- cujus ſummis laudibus id unum deſſe alibi dixerat Autor, quod Ec- cleſiæ Romanæ nondum mancipatus eſt) plura exſpectamus, quam quisquam, in hoc genere eruditionis, præſtitit. Interim æquum eſt, ad ſeculam quoque lectionem libri, quem Harduinus, *Numi antiqui Populorum & Urbium Illuſtrati*, inſcripſit, Dialogorum Antonii Au- guſtini, & Theſauri Goltziani, facere hortationem.

Pretium Numorum definiri non potest, cum id solum Vendoris ac Emptoris arbitrium statuat.

Novorum Numorum Notitiâ, quæ minime contemnenda, si quem capit, Lukium, Typotium, & Galliam Metallicam, (sed hanc posteriorem non sine circumspectione) consuluisse juvabit.

Postremis verbis, bene Libello suo ominatur Autor. Euge!

— *Dii nostra incepta secudent,*

Auguriumque suum.

JOANNIS MARCKII TEXTUALES

Exercitationes ad quinquaginta selecta loca

Veteris & Novi Testamenti.

Amstelædami, excudit Gerardus Borstius, A. 1694. in 4.

Constant Alphab. 2. plag. 20.

Cum e studio Theologiæ exegeticæ haud mediocrem voluptatem Clarissimus Auctor semper ceperit, hinc in eodem excolendo diligenter admodum versatus est, ac suas, quibus Oracula Scripturæ diversa explicantur, meditationes luci subinde exposuit; quandoquidem & nos in Actis hîcse Anno 1687. p. 377. seq. *Exercitationes* ejus, quas vocat, *juveniles* sex & viginti, ad locorum aliquot Scripturæ sensum indagandum facientes, recensuimus. Præter has *Analysin* quoque *exegeticam capituli LIII. Jesaie*, una cum *Mantissâ observationum textualium ad quindecim illustria loca V. & N. T.* *Exercitationes* item *miscellaneas*, quibus plures quam viginti textus difficiles enodantur & *Commentarium* denique in *Apocalypsin* evulgasse ipsum constat: quemadmodum e Prophetis minoribus, quos ultra mediam partem publicis in prælectionibus illustravit; *Hoseam* cum Disputationibus quibusdam continuatis, tum ad *Zachariam* quædam, tum de *du-cenda ab Hosea uxore scortationum*, proxime se daturum pollicetur. Interim exercitiis Academicis dicta hætenus ex utroque Testamento bene multa destinavit, quæ verborum ac rerum gravitate imprimis se commendant; ipseque in id sedulo incubuit, ut ad singula genuinum sensum perspicue proponeret, ac ritus veteres, sicubi in his aliqui occurrunt, minime relinqueret intactos. Atque inde præsens hoc Vo-lumen natum fuit, quod quinquaginta textuum sacrorum examen

con-

continet, & istud quidem quale sit, e speciminum hinc decerptorum numero exiguo Lectori judicandum relinquemus.

Exercitatione III. de *scelere Ismaelis in Isaacum*, Gen. XXI, 9. memorato, conjecturam aperit, & verbo קטל apud Mo-sen neque lascivam libidinem neque idololatriam, sed tentatam ab Ismaele quasi per lusum Isaaci cædem, ac disceptationem jocosam simul & seriam inter fratres admodum impares, intelligi debere asserit; istaque ratione manifesto constare arbitratur, quo sensu Paulus Gal. IV, 29. dixerit, *edixit*, persecutus est, quæ vox proprie vim intentatam exprimat: unde non incommode cum hæc Isaaci persecutione conferatur altera, quam Judæi carnales non nudo certe peccatorum exemplo, aut vilis contemptu, sed suppliciis potius durissimis, in Christianos moverint.

Exerc. VIII. *vestes Israelitarum in deserto minime detritas* ad miraculum refert, longiusque recedit ab iis, qui hæc ita exponere conantur, quasi vestes & calcei nunquam Israelitis sic defuerint, quin prioribus detritis abunde suppeditata sit materia, unde nova corporis & pedum tegumenta pararentur. Licet verò priorem sententiam isto pacto amplectatur, vestium tamen cum corpore incrementum non autumat fuisse necessarium, cum nempe grandiores vestimenta adultorum passim per desertum morientium, & istorum porro indumentaminores accipere potuerint.

Exerc. X. *ducentos scelos*, quibus 2. Sam. XIV, 26. ponderatum dicitur *Absalomi capillitium*, non ad ipsos capillos, sed ad eorum divenditorum pretium, omnium optime referri judicat.

Exercit. XIV. *fractionem capitis super terra ampla* Pl. CX, 6. Mesiaë tributam, non de certo aliquo Principe, sed hostium in universum omnium capitibus exponit, ut iste adeo sensus emergat: hostes plane esse subigendos cum opprobrio & excidio tali, ut nulla vi vel fraude resurgant. Eos non tantum cadaverum instar fore prostratos, sed & capita eorum conterenda, per terram amplissimam, quæ vel campum latum, vel diffitas regiones plures denotet.

Exerc. XXVI. Christum ob *edificata Prophetarum monumenta* Pharisæos, tanquam *consentientes Patribus, qui Prophetas occiderant*, Matth. XXIII, 29--32. ideo redarguisse censet, quod trophæa crudelitatis erexerint, quod magna cum lætitia structuræ huic incubuerint, quod pauperum numos eam in rem corraferint, fidem atque imitatio-

Gg 2

nem

nem decentem neglexerint, & mundo inani pompa Sanctos similes reddiderint.

Exercitatio XXIX. præ cæteris proluxa valde est, communemque Christianorum fidem vendicat, quæ *Dæmoniacos*, in quibus curandis Christus & Apostoli benignitatem suam exercuerunt, *vere ab infernalibus Spiritibus obsessos* fuisse perhibet. Ubi simul ii, qui *vel* nomina Dæmonum & Spirituum de morbis usurpari; *vel* Scripturam ex perversa Gentilium & Judæorum opinione, non rei ipsius veritate, loqui; *vel* denique Diabolum, quatenus ab ipsius prima seductione, sit peccatum, adeoque & poena seu calamitas omnis, heic nominari statuunt, ex instituto refutantur.

Πορνείαν, a qua abstinere gentes decreto suo jubent Apostoli, Act. XV, 29. Exercit. XXXVI. præcipue exponit de *cibo meretricio*, non eo quidem, qui præcise mercede meretricia emtus sit, vel fornicandi causa porrigatur, sed qui sumatur apud scorta, & sic ad scortationem facillime ducat, ejusque suspicionem injiciat. Hunc cibum, in se non utique pollutum, sed tamen ob dictas modo rationes juxta idolothyta merito vitandum fuisse, cum ex Israelis esu cum Moabitârû filiabus populi olim fluxerit scortatio & idololatria, imo & externum ejusmodi cum scortis, tanquam impuris, consortium Judæi damnauerint, unde hoc decretum quodammodo videatur illustrari posse ex asserto Pauli: *ἐγκαταλείψατε τὸν πόρνον -- μὴ συναναμίγνυσθε πόρνοις. Ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος -- τῷ τοιῷτῳ μὴδὲ συνσώζειν.* 1. Cor. V, 9. 11.

Exerc. XXXIX. *vitam mortalibus fidelium corporibus per inhabitantem Spiritum tribuendam* ex Rom. VIII, 10, 11. non pro beatitudine animæ & corporis post resurrectionem, sed pro vita gratiæ ac ejus incremento accipit.

Exerc. XLII. ita inquirat in differentiam vocum *δέησις*, *πρῶτος*, *ευχῆς*, *ἐντεύξις*, & *ευχαριστίας* ex 1. Tim. II, 1. ut amplectatur sententiam, quæ apud Eucherium aliosque antiquiores legitur, & apud recentiores vulgo recepta est, dum *obsecrationes* fieri dicantur pro peccatis præteritis & præsentibus; (sub quibus tanquam causis merito mala insequentia omnia intelligere liceat;) *orationes* pro adipiscendis iis, quæ speramus; *postulationes*, cum pro aliis intervenimus; *gratiarum actiones*, cum pro Dei beneficiis gratias laudesque referimus.

Erudita

Erudita quoque non minus ac jucunda lectu sunt, quæ de *uxoris ad sororem ejus accipiente interdicto ad Polygamiam trabendo* Exerc. V; de *semine Molochi neutiquam sola lustratione per ignem, sed ipsa omnino combustione consecrato* Exerc. VI; de *solenni Regum Israëlitarum unctione* Exerc. IX; de *despectu Messie super asino & pullo sessione* Exerc. XXIV; de *unctione familiari tam vivorum quam mortuorum apud Judæos usitata* Exerc. XXVII; de *unctione invalidorum a Papistarum aque ac Seldeni expositione vindicata* Exerc. XLV; de que argumentis aliis, quæ sunt ex isto genere, Auctor commentatus est, & ob quæ librum hunc sacrarum literarum studiosi procul dubio sibi quam commendatissimum habebunt.

De cætero, cum Nicolaus Mulerius, verbi divini in Ecclesia Hardervicensi, dum viveret, Minister, in suis, quibus Apocalypsin illustravit, Exercitationibus, quædam ex Auctoris nostri in eundem librum commentario sub examen revocarit, nonnullas hic vindicias eorum, quæ inibi docuerat, subjungit, *non unam integram & ab initio usque ad finem continuatam visionem* in Apocalypsi haberi denuo ostendens, ac insuper ea, quæ de *equo nigro & illius sessore*, itemque de *bestia, quæ erat, & non est*, olim scripto consignaverat, adversus objectiones Mulerianas defendens.

Duplicem tandem appendicem annectit, & in *priori* de censura, qua Vir celeberrimus, Guil. Cave, in Historia sua Literaria sententiam ejus, quod Sibyllina carmina hæreticis, Montanistico præcipue spiritu correptis, originem debeant, insequi voluerit, conqueritur; *posterior* inauguralem Orationem de debita Scripturarum veneratione abs se anno 1689 Lugduni Batavorum recitatam exhibet.

D. CASP. LOESCHERI SS. THEOLOGIAE Nucleus.

Wittebergæ, apud Christianum Schrödterum. A. 1694. in 8. Constat plagul. 16.

Cum libellorum methodicorum, qui totius doctrinæ sacræ summam exhibent, haud mediocrem in Theologia utilitatem perpenderet maxime Reverendus D. Loescherus, Professor apud Wittebergenses Theologus, & Circuli Electoralis Saxonici Superintendens Ge-

neralis, non male de studiosa, cui præest, Juventute mereri se posse censuit, si & ipse in concinnando Scripto aliquo istius generis suam collocaret operam. Quamobrem non intra privatos modo parietes ea, quæ circa fidei articulos prolixè alias executus fuerat, in nucleo quasi repetiit suisque auditoribus inculcavit, sed nunc etiam præcipua Ecclesiarum orthodoxarum dogmata ad succinctæ istius methodi regulas proposita in lucem publicam emisit. Et ita quidem in hoc negotio versatur, ut theses principales verbis perspicuis conceptas e quolibet fidei capite primum eruat, singulas dehinc dictis Scripturæ maxime stringentibus roboret, postmodum Ecclesiarum nostrarum doctrinam ubivis dilucide explanet, tandemque motas adversus eandem ab adversariis objectiones accurate discutiat. Ut adeo non incipientes solum, sed proficientes quoque in Theologiæ studio, qua thesin qua antithesin, ea quæ forsitan alibi vel ob diffusiores verborum prolixitatem non ita distincte concepissent, vel ob materiæ translationem hinc inde dispersam non statim habuissent obvia, heic veluti sub unum conspectum relata, gratissimaque, sed minus tamen sterili, brevitate indicata deprehendant.

AD DECISIONES ROTÆ MARCHIÆ

D. Stephani Gratiani Scholia D. Caroli

Antonii de Luca.

Neapoli ex typographia Francisci Mollo, 1692. in fol.
Constant alphabetis 4.

CLarum est inter Italiæ Jureconsultos *Gratiani* nomen, interque Calia ejus industriæ juridicæ monumenta *Decisiones Rotæ Marchiæ* magnis laudibus feruntur, multo legum peritorum in Italia usu celebratæ. Omnia autem cum non exhausserit Gratianus, quæ quidem ad materias pertinent in Decisionibus pertractatas; eo non minor fama nominis & juridicis studiis *Carolus Antonius de Luca* insignibus accessionibus istas auxit, & quæ Stephanus omiserat adjecit, brevibus additiunculis seu scholiis ad *Discepciones* ejus subnexis: in quibus subinde ad sua antea edita Opera, quorum non exiguum esse numerum verosimile est, provocat. Foro autem potissimum opus hoc inservire videtur, maxime quoad Appellationis, Possessionis & Hypo-

theca-

thecarum materias, in quibus multa pragmatico forensi usui inservientia suppeditat: quæ recensere prolixum foret. In Appendice nonnulla, quæ in scholiis tradiderat, observatione fori hodierna comprobare satagit; & de amortizatione & retributione manus mortuæ domino directo facta, pauca quædam subjicit.

RECUEIL DES TRAITES DE Mathematique, qui peuvent être nécessaires à un Gentilhomme, pour servir par mer ou par terre: par le Pere P. Hoste, de la Compagnie de Jesus, Professeur Royal des Mathematiques à Toulon.

h. e.

Synopsis Tractatum Mathematicorum, qui necessarii esse possunt Nobilibus terra marive operam militiæ daturis; auctore Patre P. Hosto, Soc. Jes. Professore Regio Mathematicum Telonensi.

Parisiis apud J. Anisson, 1692. in 12. Plag. 26. Tab. æn. 67.

Quum officii ratio Auctorem doctissimum compulisset conquerere media, quibus facile possent imbui necessaria mathecos cognitione terra marive militantes; illud non postremum esse censuit, si conscriberet synopsis quandam, in qua ipsi, quæcunque scitu essent necessaria, possent legere, vel etiam repetere sine molestia, quæ jam didicerunt. Brevis ergo esse studuit, veritus ne prolixitate deterreret sciendi cupidos, & decem tractatus Mathematicos tribus non adeo magnis Tomis complexus est, quorum in primo elementa Euclidea, Arithmetica & Trigonometriam, in secundo Geometriam practicam, Sphæricam, Mechanicam, Fortificatoriam, & Balisticam; in tertio artem navigandi, navesque dirigendi explicavit. Ac principio quidem operam dedit, singula ut illustraret ac demonstraret; in sequentibus vero Lectoris industriæ faciliora nonnulla supplenda reliquit. Neque etiam anxie secutus est semper eandem demonstrandirationem, sed ubi plures suppetebant unius propositionis demonstrationes, illam potius quæ facilior, quam quæ exactior erat, elegit.

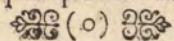
PETRI

**PETRI DANIELIS HUETII POEMA-
ta Latina, quotquot colligi potuerunt.**

Trajecti ad Rhenum ex officina Guilielmi Broedelet.

Anno 1694. in 8. Constant plag. 6.

PETRUS DANIEL HUETIUS, Episcopus nunc Abrincensis, ut vir est summi ingenii diffusissimæque eruditionis; quemadmodum, quæ sæpe in Actis nostris recensuimus, sufficientissime ejus testantur Opera: ita non minori carminis pangendi facultate præstare censendus est. Id quod vel ex istis poematibus jam pridem constitit Orbi erudito, quæ ætate adhuc viridi applaudentibus Camænis omnibus elegantissima cultissimaque composuit. Quapropter laud tralatitæ de Musarum cultoribus, magnum deliciis ejusmodi pretium ponentibus, meritus est, quos alias multis nominibus sibi jam tenet obstrictissimos, Vir celeberrimus, JO. GEORG. GRÆVILIUS, quod cum in poemata Huetiana apud extorrem Galliæ bonæ quadam fortuna incidisset, tantum thesaurum Reipublicæ literariæ non invidere, sed typorum potius beneficio communem facere voluerit. Nam id sane bona cum omnium amœniores illas literas amantium voluntate factum esse, vel propterea dubitari nequit, quoniam quæ jam antea lucem publicam adspexerant, omnibus, qui de studiorum hoc genere rectissime existimare poterant, sese approbaverunt. Non poterit non harum rerum studiosum mirifice delectare illius lectio Idyllii, quod de morbo, quem in ætatis flore contraxerat HUETIUS gravissimum, deque illius remediis scripsit; quippe in quo, quorsum nemo adhuc alias adspiraverat, Lucretiani carminis genus imitatione felici assecutus est atque expresit. Sic legere juvabit, quæ EIDEM, cum maximo illo Bocharto in Sueciam iter capessenti, in via evenerunt, quæ carmine perpetuo comprehensa sub *Itineris Suecici* nomine hoc in loco leguntur. Dignæ etiam Huetiano ingenio sunt lacrymæ, quibus magni illius Claudii Salmasii funus, pathetico admodum atque scitissimo carminis genere, prosequitur. Quin gratissima erit omnibus Elegia lepidissima, quam *Thea* inscripsit, qui potu ex herba ista confecto delectantur. Ut nihil de Epigrammatibus dicamus, quæ egregium Viri acumen ubique produnt. Ut optandum omnino sit, reliqua ut etiam Huetiana carmina, quæ pangeresolitus olim est præclarissimus Auctor, quæq; latitare apud amicos dicuntur, quamprimum in vulgus edantur.

**ACTA
ERUDITORUM**

publicata Lipsiæ

Calendis Junii, Anno M DC XCIV.

**DER BETOVERDE VVEEREELD, HET
Derde Boek. VVaar in de Leere van de Geesten,
derselver Vermogens en VVerkingen, en besonderlik des Dui-
vels, uit de natuurlike Reden en de H. Schriften on-
dersocht word.**

En het vierde Boek.

*VVaar in 't Bewijs, dat uit d' Ervarentheid genomen
word, ten gronde toe word ondersocht &c.*

h. e.

Mundi Fascinati Liber tertius & quartus. In quorum priori Doctrina de Spiritibus eorumque potestate & operationibus, speciatim vero de Geniis malignis, ex lumine tam Naturæ quam Scripturæ exponitur. In altero vero argumenta pro vulgari sententia ab experientia petita ad justum examen revocantur.

Autore BALTHASARE BEKKERO, S. T. D. & V. D.
apud Amstelædamenses Ministro.

Amstelæd. apud Dan. van den Dalen, 1693. in 4. plag. 65.

NOn adeo videtur esse mirandum, paucos admodum in nostris regionibus esse, quibus de controversiis Cl. Autori nostro, circa suam de Geniis eorumque operationibus opinionem, motis exacte constet. Ipso enim in Præfat. dicente, vix

H h

te, vix quisquam in Belgio, ubi maxima animorum contentione agitata fuerunt, invenitur, qui si modeste agere velit, plus quam olim Ahimaazus (2. Sam. 18, 29.) *magnum*, inquit, *videbam tumultum, quid tamen ille sibi velit, nescio*, dicere possit. Erunt igitur fortasse Lectores, qui haud inviti copiosiori duorum librorum istorum recensione (priores enim jam olim in Actis hisce A. 1692. p. 19. & seqq. habent enarratos) aliquot paginas impendi patientur.

Cum vero ipse Doctiss. Autor, ut eo rectius de mente ejus orbi constaret, aliquot foliis totius Operis œconomiam atque intentionem explicaverit, non magis fideles nos exhibere poterimus, quam si ejus ductum secuti, quanta tamen fieri potest brevitate, ipsius tantum non verbis, Lectorum animis eam propinaverimus, simul vero speciminis quasi loco, ut de methodo & ingenio ejus rectius constare queat, ejus observationes nonnullas admisceamus.

Communem itaque, quæ plerorumque animis hæret, de Satanæ, eorumque qui pacto ipsi creduntur alligati, potestate opinionem, magis magisque sibi jam olim redditam fuisse suspectam affirmat, prælucente tam Naturæ, quam, quo istud perficitur, Scripturarum lumine. Nec id solum ægre animum suum habuisse, quod veritati satis consentanea non videretur vulgi opinio, sed hoc potissimum, quod Religionis sinceritatem ea adulterari sibi persuaserit. Exegisse nihilominus officii rationem quotidianos fere de hoc negotio sermones, quod ipsum acriorem adhuc ipsi addiderit stimulum, ut primam hujus erroris originem investigaret. Quod etiam in prima Operis sui parte olim præstiterit, utpote in qua, post explicatas variarum Gentium de hoc negotio sententias, expositamque ipsarum Protestantium Ecclesiarum opinionem, ejusque cum reliquis institutam collationem, quam potissimum re se in eam induci passæ fuerint, & quare in ea hodieque persistant, ostenderit, sub finem vero demum primi libri ad causæ statum descenderit. Quo rite formato, in sequentibus demum libris communem sententiam evertere conatum se dicit, ita ut in secundo libro ipsorum Geniorum istorum naturæ non convenire, quæ de illis vulgo jactantur, ostenderit; in tertio vero de eorum qui pacto Satanæ alligati dicuntur conditione, subruere eandem suscepit; argumentis quæ ab experientia ad stabiliendam eam desumi plerumque solent, in quarto, quo fieri potuit studio, examinatis.

tis. Nos cum, ut diximus, qualemcunque primi & secundi libri jam olim dederimus recensionem, plura de iis hic non addimus, pressius Cl. Autorem in tertii & quarti libri, quos novos nunc habemus, Epitome secuturi.

Data autem opera præmittimus præliminarem quasi Discursum, quem antequam ad secundum & tertium Librum accedat, de usu rationis in rebus Theologicis, jubentibus ita adversariis, qui rationem Scripturæ magistræ ab ipso constitui ægre tulerant, instituit. Quod quamvis se fecisse neget, non tamen displicere sibi dissimulat mutuam a Philone Judæo, Saræ & Hagaris historiam allegorice interpretandi pruriente libidine, sententiam, qua rationem, Scripturæ famulari pronuntiaverit. Præcedit enim omnino (si ipse audiendus est) Scripturam ratio, imo hanc illa præsupponit, mysteria illi sua revelans, divinitatisque suæ contra ab ipsa expectans testimonium. Postea vero non tanquam dominam ancilla, sed tanquam domina, majoris dignitatis sublimiorisque prosapiæ dominam Scripturam, ratio comitatur. Nec obstant ex Autoris mente, quæ Scriptura de ratione obedientiæ fidei submitenda docet: spectant namque ista ad rationem, qua nunc utimur, corruptam & rerum in Scripturis revelatarum incapacem. Sed quicquid denique sit, ex ratione Libro primo nonnisi contra Gentiles, quibus aliud lumen non affulsit, sese egisse ait, seposito omni ejus, simulatque ad Scripturæ veritatem pervenerit, respectu, non tamen quatenus Scripturæ sensus indagandi est medium, sed quatenus normæ & regulæ dignitatem affectat. Indeque eos potius, qui ipsum hujus criminis postulant, ejusdem reos peragendos esse putat, qui ne quidem secundum rationem, sed secundum præconceptas suas opiniones, divina Oracula interpretentur, & plane frustra, quasi ipse illa ad id, quod sibi sumsit, in corporum scilicet *substantias materiæ expertes operari non posse*, invita licet trahat, clamitent. Tantum enim abesse ait, ut huic principio Scripturas accommodare conetur, ut pro suo ne quidem id agnoscat, atque illud stare, vel cadere, salva sua sententia posse existimet. Quod vero positionis isti contrariæ, quam adversarii tuentur, rationem efflagitaverit, non ideo se fecisse dicit, quod fulcrum suæ sententiæ istud supponere voluerit, sed quod isti, si quam exigit rationem dare non possint, causa cecidisse manifeste appareant.

Sed ad rem ipsam accedamus. Librum itaque Tertium quod attinet, in prioribus ejus XIX Capitibus omnia conquirat Autor, quæ ex Scripturis pro Magia & Diabolicis artibus tuendis vulgo afferri solent, ut in quinque ultimis demum, quantum ad id, quod probare debebant, sustinendum efficiant, ostendat. Proponit itaque primo statim capite causæ statum, non incantamenta & superstitiones Magorum ut vulgo vocantur præstigias, multo minus ipsorum malorum Spirituum existentiam, sed an malorum Geniorum auxilio illæ exercentur, se in dubium vocare affirmans. Capite inde II. an rationi consentanea sit ejusmodi hominum cum malignis Spiritibus conventio, qua unus per alterum operationes suas efficiat, inquit, id quod variis argumentis negat, & Capite III. negationis suæ contra Anglum haud incelebrem Jos. Glanvillum rationes reddit. Sequentibus vero XIV. capitibus omnia Scripturæ loca, quæ receptæ favere opinioni creduntur, ad examen revocat: ita quidem, ut Cap. IV. nomen, quæ in sacris literis huic hominum generi tribuuntur, expendat significatus; Capitis vero V. VI. & VII. ista potissimum Scripturæ loca consideret, quibus Magi hujusmodi & Striges earumque actiones describuntur: qualia sunt quæ de Magis agunt Mosi in Ægypto obfistentibus, de Bileamo, de Sacerdotibus Palæstinorum, de Saga Endorienfi, de Magis quorundam Israelis Regum seductoribus, de Magis in aula Babylonica, de Ancilla Pythonem habente apud Philipenses, de septem fratribus Exorcistis, &c. Quorum gesta, prout in Sacris nobis exponuntur, pessimum quidem hominum genus istud fuisse ostendunt; cum ipso Satana vero aliquid ipsis fuisse familiaris commercii, nullo modo, ex ejus sententia, evincere possunt. Videamus ex omnibus istis ea saltem, quæ de Saga Endorienfi, de qua I. Sam. 28. agitur, ipsi in mentem venerint. Vocatur mulier illa dicto loco בעל-האוב. Post varias, quas in diversis locis adduxit hujus nominis interpretationes, ipse tandem אוב utrem coriaceum notare ait; per Metaphoram vero de ventre etiam usurpari, ex Jobi XXXII, 18. 19. probat, adeo ut אוב בעל-האוב nihil sit aliud, quam ventriloqua, id est talis mulier, quæ arte edocta clauso ore ita formare voces sciat, ut ex ventre eas forte a Spiritu quodam formatas prodire, auditores decepti sibi persuadeant. Μαγείας vero ejus quod attinet, sive ipsum Samuelem, sive malignum aliquem Genium facie ejus indutum a foemina ista productum fuisse,

ex Scripturis probari posse negat. De Saulo enim, quod Samuelem viderit, Scripturam non affirmare, sed eum potius a foemina, Samuelis speciem in Israele satis notam se videre mentiente, deceptum procidisse in faciem, & vocem, quam artificiose illa ita componebat, ut ab ea illam edi suspicari non posset, pro Samuelis voce fuisse veneratum. Consimili ratione reliqua quoque ex Scripturis prolata exempla postquam elisisset, Capite IIX & IX istorum Scripturæ S. locorum subjungit examen, quæ leges atque statuta contra istud hominum genus a Deo sancita nobis exhibent, quarum nullam aliam rationem quam idololatriam populoque Dei indecorum fallendi studium reddi posse sibi persuadet. Ut vero in hisce etiam quomodo procedat Lectores videant, quid in luculentam istam de Incantationibus legem, Deuter. XIX, 10-14. observaverit, age consideremus; quem locum præ reliquis eo magis duximus eligendum, quod haud pauca quasi per summam complectatur, quæ in præcedentibus prolixè notata fuerant. Monet igitur ante omnia, totius hujus legis scopum esse, Israellem a consulendis omnibus doctoribus, quos in rebus arduis & difficilibus Gentilium adire solebat superstitio, dehortari atque avertere. Rationes hujus legis duas nobis aperuit Moses: primam, quod non deceat populum Dei istas Cananæorum imitari abominationes (v. 9. 12. 14.) alteram, quod commodis eorum minime tale quid sit conducturum, cum eis ipsis Deus ad decernendam Cananæorum excisionem fuerit permotus (v. 12.) Pseudo-Prophetas autem & præstigiatores solum hic esse intelligendos, ex facta in v. 15. magni nostri Prophetæ oppositione, clarius adhuc confici existimat, nec non ex v. 20. in quo poenæ & characteres falsorum hujusmodi Prophetarum indicantur. His ita præmonitis, ipsas quæ illis tribuuntur, denominationes examinat. Mentio autem primo fit מעביר בנו ובתו בנהו transire facientis filium filiamve suam per ignem, quo ipso eos cum plerisque eruditorum significari statuit, qui per lustrationem igne factam, liberos suos a variis periculis tutos præstare cupiebant: qua in re nihil Diabolicæ erat artis, quamvis præstigiatorum non nihil adfuerit; dum scilicet, ut Jacobus Altingius observavit, post hujusmodi lustrationem, divinam per somnum illuminationem expectabant; quod ipsum etiam in causa est, cur alia somniorum mentio, inter præstigiatorum in hac lege enarratas species non occurrat. Succedit alia hujusmodi hominum species, titulo

קסמי קסמ insignita. Sumitur in bonam partem vocabulum קסמ Prov. XVI, 10. Jos. II, 2. & passim, alibi vero in mala etiam accipitur, quo hic quoque procul dubio venit. Qua vero in re malitia isto nomine significata consistat, id inquirendum. Sane nullum hic malis Spiritibus esse locum, tum ex inductione ceterorum Scripturæ locorum omnium, ubi vox ista occurrit, Autor probat, tum imprimis ex Ezech. XXI. patere putat, ubi קסמי Regis Babylonie nulla alia in re fuisse dicuntur occupati, quam in telis ad bellum parandis, in intestinis bestiarum Diis casarum inspiciendis, & in Teraphinis denique consulendis, ut nullum adeo hic Diaboli supersit vestigium. Qui enim de Teraphinis forte nonnullos male habere posset scrupulus, eum jam supra Autor exemit, ubi suam de iis sententiam, Theologi cujusdam a Drusio, suppresso tamen nomine, allegati verbis in hunc modum exposuit: *Teraphini vocantur imagines falsorum Deorum, quibus nulla quidem oracula edendi erat facultas, nisi Deo hominum superstitionem punituro justo id permittente judicio. Alii imaginulas fuisse putant, quas gentes vanitate deceptæ, antequam aliquod aggredierentur negotium, inspiciebant, & ex earum habitu & conditione de suscepti negotii successu conjecturam faciebant. Cujusmodi figuræ inepti quidam Astrologi sub certis, ut loqui amant, constellationibus, quibus recipiendis astrorum virtutibus & influxui aptæ reddantur, solent conficere.* Aliud prohibitarum præstigiatorum genus in textu nostro vox מעוני indicat, de qua jam antea c. IV. §. 7. & c. IIX. §. 7. ex R. Salomone, auctore Pesichtæ, Haskuni & R. Levi varia adnotaverat, utpote quorum primus vocem hanc ab עני *nubes* derivatam, conjectorem ex nubibus reddiderat, secundus præstigiatores, tertius & quartus dierum observatores. Hic ex Goodvino illud tantum addit, observasse hosce מעוני facie a 1 Orientem obversa nubium motus atque colorem, earumque itidem cum planetarum motu harmoniam, ex qua rerum eventus prædicere ausi fuerint. Ex quo hominum istorum in hoc negotio positu, Hebraei quoque Orientem קרי i. e. partem anteriorem, Occidentem אחור seu posteriorem, Meridiem ימין seu dextram, Septentrionem vero שמאל seu sinistram appellaverunt. Ex quibus omnibus hic etiam loco, quem vulgi opinio Diabolo dedit, ei cedendum esse, patere existimat.

Sequi-

Sequitur in textu vox מנחש, quam nihil aliud nisi augurum notare c. IV & VI Autor ostendit; hic vero ex Goodvino & Kirichio addit, istos quoque, qui omnibus attentos sese præbebant, ea denotari, sive ad suscipienda sive ad omittenda negotia iis impelli sese patientes. ut adeo hic quoque Diabolo opus non habeant.

Quæ nunc succedit vox מכשף, præstigiatores, aruspices, vel venificum notat, ut supra ex variis autoribus probaverat ante; ita ut illa quoque adversariorum causam parum juvare queat.

Vox porro חורב a radice חרב descendens in significato maxime proprio concionatores seu coetus alicujus coactores notat; unde etiam Bodinus hoc nomen ob solennes quos agere solent conventus, alii vero ob pactum & conventionem cum Satana, Magis datum esse existimant. Noster vero Autor ista voce superstitionis verborum & incantationum adorationem, quæ tamen nihil cum Diabolo involvat commercii, indicari existimat, qua in re assentientem habere se ait Maimonidem Doctoris Perplex. c. XI. Sect. X.

שואל אוב quid significet, intelligitur ex parte ex illis, quæ paulo ante ex Autore memoravimus: addit tamen istud, quod cum שואל hoc loco nominetur, adeoque interrogans distinguatur ab interrogato, per אוב Spiritum intelligi facile largiri possit, ita tamen ut vulgi captui Spiritum S. hic sese accommodasse dicat. Deinde etiam ne quidem ut eo confugiat opus esse ait, cum per שואל ille significari possit, qui hujusmodi præstigiatores consulit.

Duo restant in textu hoc Mosaico nomina. Prius est ירעני, in quo parum præsidii adversariis vel ipsam vocis analogiam relinquere putat, quæ nullum alium quam scioli seu שפנין significatum illi tribuere sinat. Alterum est רש אלהים. Hoc quale sit hominum genus, ex Maimonide de Idolol. c. 12. §. 15. ostendit, qui eos post longum satis jejuniū in cœmeteria sese conferre, ibique somno se dedere ait, ut cui loqui cupiunt defunctus sui per somnum, ipsis copiam faciat: id quod corruptæ imaginationis virtute eos quoque obtinere, Reisius & Goodvinus existimant; nec mirum ait Noster, ipsis per somnum offerri, quæ vigilantibus tanta cum animi intentione observabatur, speciem.

Sed satis superque in hisce allegandis sumus versati. Sequitur apud Autorem tertium locorum Scripturæ, hinc inde sc. disperforum & huc

& huc utrunque collimantium genus, quæ caput IX complectitur, utpote in quo in eis quoque communi sententiæ parum esse præsidii, ostenditur. XI. vero & XII. capite nuspiam in tota Scriptura, (quæ passim tamen foederum contra Deum, cum peccato, ad malum &c. mentionem faciat) pacti cum Diabolo vel levissimum inveniri vestigium contendit; cui nullum etiam locum esse posse, ex foederis divini natura evinci posse sibi persuadet.

Ex Scriptura postquam hac ratione se ostendisse putat Cl. Autor, id in ea, quod vulgo creditur de Magis & Strigibus, haud dici, quid de illis ex sententia ejus in ea revera doceatur declarat, eorumque personas non tantum, sed artes quoque & præstigias, quibus homines deceperunt, quidque de iis Scriptura præeunte judicandum sit, monstrat. Quo facto adeos denique transit, qui vulgo vel mente perpetuum contra Satanam bellum gerere continuis vexati tentationibus creduntur, vel in corpore etiam vim ejus experiri, uti obsessi, existimantur.

His omnibus vero peractis, quid homini Christiano rebus sic stantibus faciendum sit, ostendit, ita ut doceat primo, quid de toto hoc negotio judicare conveniat, id quod κατ' ἀνάσκειν c. XIX. XX. & XXI. præstat, καλῶς καὶ σωφρονικῶς idem postremis capitibus ostensurus. Capite itaque XIX. speciatim, infirma esse fundamenta, quibus inniuntur primi etiam Doctorum contradicentium, contendit, quorum contrariantes opiniones ex Voetio velut in compendio sistit. Reformatæ vero Ecclesiæ Symbola cum sua sententia non egregie tantum conspirare, sed etiam secum adversus oppositæ partis patronos fortiter pugnare, capite XX. ostendere conatur. XXI. autem capite ab eadem adversæ partis sententia pietatis studium reddi languidum, gloriæ Dei plurimum derogari, fidem & charitatem everti, Religionem infidelibus prostitui, preces denique pollui & profanari non sine zelo contendit. Et ita demum, quid in hac sententia & ob quas causas repudiandum sit, postquam ostendit; quid admittendum sit XXII. & XXIII. capite docet; quorum ultimo, quid de omnibus homini Christiano sit statuendum, nec non de obsessiõibus magorum procuratis incantamentis, & quæ demum in orbe vel admittenda vel neganda sit Magia, speciatim declarat. Et postremo denique, qua adversus Deum reverentia, qua erga proximum charitate atque modestia, quo denique

niq̃ue ad proficiendum in vera pietate studio, doctrina hac, quam veritatem esse credit, dignos nos gerere debeamus, postquam monuisset, tertio huic libro colophonem imponit.

Nos vero antequam ab eo discedentes ad quartum Librum faciamus accessum, non meminisse non possumus Manuscripti cujusdam, celeberrimi & de sacra Lingua optime meriti viri Joannis Drusii, quod in manibus suis esse clarissimus Autor data sibi capite quinto occasione memorat. Fuerat ille aliquot ante Synodum Doracenam annos ab Illustribus Belgii Fœderati Ordinibus annuo conductus stipendio, ut præcipuorum tam veterum quam recentiorum S. Codicis interpretum collationem institueret, quo felicius hoc labore adjuti possent procedere, quos novæ procudendæ Belgicæ versioni, quam jam tum meditabantur, essent destinaturi. Immortuo vero huic labori Drusio, Manuscriptum istud cum cæteris illius libris ad ejus in Professorio munere successorem Sixtinum Amamam, devenit, a cujus hæredibus non modico argento istud noster redemit Autor. Optandum igitur esset, ut quam morte doctissimi Drusii passus fuit orbis eruditus hujus fœtus jacturam, Reverendus Bekkerus edito, quantum ex isto labore ad illum pervenit, resarcire velleret; quod ut faciat, publico nomine eum non orare non possumus, & ut exorari se patiatur etiam atque etiam merito rogamus. Nostri interea Lectores ut aliquod fœtus hujus Drusiani habeant specimen, quæ ille in Genes. XLI. 8. annotavit, verbum verbo reddentes hic apponemus. חרשמי מצרים LXX reddunt τὰς ἐξηγῆταις ἀργύπτου, Hieron. *Conjectores*, Aquila νεφιδας quod a νεφιδάω est, cujus derivativum est ἐγχευφιδάειν h.e. *involvere, occultare*. Videtur Aquila hac voce somniorum & aliarum rerum reconditarum revelatores indicare, qui apud Romanos *occultorum cognitores* vulgo dicebantur. Symmachus μάγας vertit, quem sequitur Santes Pagninus. Id quod Ariæ Montano displicuit, qui *Genethliacos* ponendum putavit. Si mihi credendum, rectius *Magos* vertitur; id quod istorum חרשמי operationes indicant: Genethliaci enim baculum in serpentem convertere non est, aut ranas producere. Onkelosius & Jonathan חרשי מצרים sunt interpretati, חרש vero idem quod Magus notat, qui apud Hebræos quoque מכשף vocatur, a qua voce חרשא descendit, quo vocabulo μαγείας Act.

XIIX. II. interpretatus est Syrus. R. Salomon **חֲרָטִי** esse ait, qui ex ossibus demortuorum flammam instruunt, ut ita responsa iis extorqueant, quod hominum genus *νεκρομαχῶν* Græcis audiebat. Qui si standum esset sententiæ, compositum vocabulum **חֲרָטִי** esset ex Rad. **חָרַר** inflammatus fuit & **טִי** quod ossa apud Syros notat. Aben-Esra ait, **חֲרָטִי** radicem quadrilateram Syriacam vel Ægyptiacam esse, & *Nature peritum* seu *Physicum* denotare. Sed ex Dan. II. apparet, aliquid inter **חֲרָטִי** & **חֲרָטִי** intercedere discriminis, cum utraque harum vocum ibi occurrat; id quod R. David observavit, quando non gente quidem sed arte tamen eos ab invicem differre ait. Quem hac in re sequi mallet quam R. Levi, qui unum utriusque vocis significatum statuit, quamvis idem quoque faciat Chaldæus.

Nunc denique ad Librum Quartum est accedendum, in quo argumenta ab experientia pro recepta ab Ecclesiis sententia peti solita examinat Autor. Distincte vero agit de iis primo, quæ se ipsum esse expertum sibi persuadere unus vel alter possit, primis scilicet XI. capitibus; postmodum vero XXII. sequentibus de illis etiam tractat, quæ aliorum debemus relationi: quibus omnibus duo postrema capita coronidis quasi loco imponit.

In unaquaque harum Tractationis suæ partium, monita primo nonnulla proponit, quibus omne excludatur fallendi periculum; id quod in prioris partis primis quinque capitibus facit: deinde vero quamplurimis exemplis confirmat, quod sequentium VI. capitum materiam ipsi suppeditavit, ita tamen ut & monitis nonnunquam exempla, & exemplis passim monita, exigente id instituti ratione adsperserit.

Monita in prima parte ab eo proposita ista potissimum sunt: quod paucos inter nos invenire detur, qui sano de rebus huiusmodi iudicio ferendo sint idonei. Quin destitui etiam plerosque, si non omnes, opportunitate, qua ad eorum, quæ ad huius rei pleniorum requiruntur cognitionem, notitiam pervenire queant. Prioris defectus culpam in præconceptas nostras opiniones, nec non in terrorem, qui offerentibus sese huiusmodi casibus, nos occupare solet, capite I. rejicit, quibus tertiam cap. II. causam addit, nostram naturæ ejusque vitium ignorantiam, quæ tamen quamplurima vulgo ignota tum re-

vera,

vera, ut capite modo citato, tum ut appareant, quod capite III. ostendit, efficere queat. Imo quartam etiam causam cap. IV. huius rei allegat, nostram in deprehendis hominum fraudibus inadvertentiam, cujus varia specimina a seipso observata adducit. Quo facto ad id, quod secundo loco sibi proposuerat, capite V. procedit, ut opportunitatem nimirum plerisque deesse ostendat, quo minus ad huiusmodi naturæ artisve secretorum notitiam pertingere valeant. Eodemque capite V. examinis eorum, quæ ex spectrorum historia afferri sueverunt, facit initium, posteaque de obsessis & fascinatibus differere instituit, imprimisque in celebrem de psittaco obfesso historiam inquirit. A corporum fascinatione ad mentium ligationem pergit, de qua permulta, quibus ipse Franequeræ interfuerit, quæq; suis adspexerit oculis, capite VIII. & IX. refert. Quibus fraudes circa quendam apud Rampenses fascinatam detectas capite X. ipsa eorum qui negotio isti interfuerunt inserta relatione, subnectit. Capite XI. vero historiam fraudum, in pervulgatis illis Ursulinarum apud Lodunenses in Gallia incantamentis, exhibendam existimavit.

Monita secundæ partis, ex prioribus facile deducenda, cap. XII. breviter proponit, eorumque pariter, ac omnium reliquorum, quæ in priori dederat parte, tam monitorum quam exemplorum lumine prælucente, ad illa, quibus præcipue fides habita nunquam non fuit, exempla examinanda progreditur. Facit vero ab iis auspiciam, quæ in libro primo abs se ipso adducta sunt, & primo quidem quæ ex gentilismo veteri adducuntur cap. XIII. Succedunt illis, quæ in gentilismo recentiori quotidie fere fieri dicuntur c. XIV. Judæorum vero & Mahumetanorum scrinia cap. XV. excutiuntur. Tandemque agmen superstitiosæ Pontificiorum fabulæ cap. XVI. claudunt.

Sequentibus XVI. capitibus Autor universum pervagatur orbem, exempla conquirens ea omnia, quibus fidē, & ad id, quod adversarii credunt, probandum robur inesse, creditum hætenus fuit. Inter ea quoque ista c. XXII. examinat, quæ ante annos non adeo multos in nostris regionibus Annæbergæ gesta, & a Reverendo istius oppidi Pastore Dn. Elia Zobelio literis consignata fuere. Apparebat nimirum in illius ædibus spectrum aliquod, quod lapidum projectionibus, aliisque tumultuationibus, frigidis itidem attractionibus, hominibus faminci imprimis sexus esset molestum. Varias super ista re

Ii 2

medi-

meditationes publico Zobelius communicavit. Quid in earum nonnullas observet Bekkerus noster, ut de ingenio & methodo ejus eo rectius constet, age videamus. Suspicio Zobelio est, Spiritum istum ad libidinem nonnihil habere propensionis, eo quod ancillae praecipue lascivia & petulantia sua fuerit molestus: consentit Noster, qui ancillam melius forte, quam ullum alium, hujus Spiritus novisse naturam existimat. Sagas istius negotii suis incantamentis extitisse autores Ille existimat, eo forte sine, ut tum terrorem sibi suisque incuterent, tum vero ut domum suam forte deprædarentur: id quod eum sibi largiri Noster iterum latatur, contentus homines harum turbarum esse autores sibi concedi; quæ Diaboli in illis fuerint partes, statim visurus. Spectrum hoc homines virilis imprimis sexus atque ætatis veritum fuisse Zobelius observat, nec ipsum sese istud unquam vel vidisse vel audivisse testatur, nisi quod unica vice lapidem decidere non adeo longo a se spatio viderit: quod suæ causæ admodum favere Autor noster contendit. Magis vero adhuc istud Bekkeri nostro placet, quod annotatum fuerit, quandam in proximo pago habitantem mulierem, cum in urbe forte fortuna esset, nescio quam mulierculam circa meridiem ad domum Zobelii accedere, lapidesque in eam conjicere vidisse. Nec istud etiam displicet, quod multos ad ædes istas accessisse memoret, qui audire videreque spectrum istud cuperent, quo haberent quæ de eo narrare possent mirabilia: non mirum enim esse ait, eos qui videre spectrum volebant, facile se istud vidisse sibi passos fuisse, persuaderi. Sed de istis satis; ad alia enim nobis pergendum.

Non prætermittenda vero etiam putamus, quæ XXIV. capite de judiciali cum sagis processu noster Autor observavit. Sequitur in ejus descriptione atque examine libellum quendam, quem commendatum admodum cupit, Belgica & Latina lingua editum titulo: *Waarborg om geen quaad Halsgeroght te doen*. Movetur in libello isto inter alia quaestio, quænam ratio & ordo in Sagarum processu hodie soleat observari? Respondetur huic quaestioni positionibus XLVI, quas ad numerum quindecim ita noster Autor haud incommode reduci posse existimat.

1) Ex vulgi opinione omnes fere, quas Deus immittit, poenæ Sagarum inepte tribuuntur incantamentis. Quam ob causam.

fam 2) judicia publica importune haud raro, ut in homines hujusmodi inquirant, provocantur. Quo impetrato 3) prima haud dubie familiaris cum Diabolo commercii accusabitur, quæ viliori utens fortuna uni vel alteri qualemcunque movit suspensionem, vel in aliis rebus non bene audit. De hujusmodi hominibus tali dilemmate plerique utuntur mortaliū: si vita non optima publicam reprehensionem incurrunt, fundamento non caret suspicio; si nullo eximio scelere sunt insignes, luporum pectora agnorum velleribus tegi certum est. Si 4) accusata parum commoveri se patiat, pro Diabolicae indurationis indicio ista habetur constantia. Si vero ut tormenta vitet excesserit, proverbio qui fugit male sibi esse conscius judicatur. Facile vero 5) qui male alicui volunt, in vita ejus aliquid reprehensione dignum inveniunt, quod de prohibitis artibus suspicioni alimenta præbere queat. Id quod 6) inquisitionem exacuit atque maturat, ita ut ipso illo, quo in judicium adducitur homo ejusmodi, die, haud raro ad rogam soleat condemnari; nec advocatus ipsi facile permittitur, nec si permittatur, facile invenitur, cum non soleat hominum istud genus in patrocinio huic reorum generi offerendo promptum admodum esse. 7) Post primum examen, si fateatur rea si minus, vinculis constringitur, & quo apposite magis causam suam tuetur, eo diligentior esse Satanas in suppeditandis, quæ ad absolutionem promovendam faciant, esse creditur: excusare vero sese non valens, habetur pro saga. Judices porro 8) ut criminis extorqueant confessionem, minantur tormenta, vestibus totum corpus nudant, istudque foemineum licet viris contrectandum permittunt, ne scilicet aliquid ad *paragias* suas exercendas idoneum secum occultent pervestigandū. 9) Tormentorum vi confiteri coacta ad rogam ablegatur; 10) invicta vero persistens pervicax esse dicitur, majoreque semper tormentorum vi, donec quod volunt fateatur, affligitur. Si neget amotis tormentis, quæ iis perferendis impar antea fatebatur, pervicaciæ accusatur, fidemque quæ affirmanti facile adeo habetur, negans impetrare non potest. 11) Si circumspiciat paulo liberius, Diabolum amasium suum oculis querere putatur; dejiciens oculos tormentis exanimata, dormire, Satana a tormentorum sensu eam præstante immunem, creditur. 12) Si ad mortem usque excruciatâ fuerit, moriens a Diabolo occisa dicitur, sepulcrumque sub furca invenit. 13) Si, vero

nec vita, nec confessio tormentis ipsi extorqueri potest, carceris diuturnitate fatigatur; adhibitis interea 14) Clericis, qui spiritualia quoque tormenta admoveant, aeternae damnationis periculis negantem terrentes. Quod vero seipsos nonnulli in iudiciis, tanquam Magicis artibus pollutos, ad poenam offerant, id morbis humoribusque eorum corruptis tribuendum esse, quamplurimis exemplis Autor docet.

Sed ut finem faciamus tandem, c. XXXIII. omnia pro sententia sua argumenta summam proponit; c. XXXIV. vero male eos facere, qui communis sententiae alimenta quasi praebent, ostendit, multoque maiorem hac in parte Theologorum, quam Magistratum culpam esse ait; qui proinde etiam, ut huic malo occurrant, eo magis obstrictos sese existimare debeant. Capite ultimo denique omnia ista ad promovendum pietatis studium a se prolata testatur: si vero qui sint, qui sua doctrina ad Libertinismum abutantur, ab iis Scripturas quoque ad pessimas suas trahi opiniones ait; se nihilominus jamdudum fructus operis sui Ministro Evangelii dignos vidisse, & plures etiam non fallenda expectatione erecto vultu sibi promittere.

Ceterum Lectores nostri huiusmodi rerum studiosi, accuratius rem totam cognoscere poterunt, postquam non Gallica tantum, sed & Germanica libri Bekkeriani prodiit versio, cuius etiam Latinam translationem cum tempore proditura cognovimus.

DE BETOOVERDE VVEERELD VAN

D. Balthasar Bekker, ondersocht en vveederlegt door Jo. van der Wayen.

h. e.

Mundus fasciatus D. Balthasaris Bekkeri, examinatus, & refutatus a Jo. van der Wayen.

Franequerae apud Leonh. Shick & Jac. Horreum 1693. in 4.

Constat plag. 82.

Ista cuius titulum modo posuimus libri Bekkeriani Refutatio, a Viro Reverendo, & aliis scriptis de orbe literato jam dudum bene merito suscepta, principem inter ceteras, quarum haud una prodierunt, locum suo quodam jure sibi vindicare posse videntur.

Com-

Communicavit eam, antequam typis publicis exscriberetur, adversario suo, tum quod cum illo amicitiam haud paucos annos coluisset, tum quod eo quo fieri poterat candore agere cuperet, si minus recte forte in quibusdam mentem ejus percepisset, explicandi sese & de ea monendi spatium ipsi largiens. Quod eo Bekkerum etiam compulit, ut ignorationem quidem elenchi & principii petitionem committi monuerit, cetera vero sibi plane persuasum esse, veritatis amore ista Autorem nostrum moliri, publico etiam scripto fuerit testatus. Sed mutatus subito, ut Noster queritur, Bekkeri animus, nescio qua amarulentia illum repente fuit aggressus; id quod ex causae diffidentia profectum sibi persuadet. Quaecunque autem causa sit animi utrinque nonnihil commotioris, nostra parum refert, qui rem ipsam potius, quantum fieri potest, Lectorum oculis exponere nostrum esse putamus.

Ita vero Autor noster se gerit, ut totum adversarii sui opus, vel priores potius duos ejus libros (posteriores enim duo, cum iste scriberet, editi nondum erant) percurrat, eorumque, quos in iis inveniri putat, varii generis errorum examen instituat, tum vero ad rem perveniat de qua praecipua inter ipsos versatur contentio. Ut adeo in duas partes totum hoc opus abeat, quarum priori variorum Bekkeri errorum caditur sylva, posteriori vero speciatim doctrina de Spiritibus eorumque operationibus pertractatur.

Ut quales sint illi errores Bekkeriani appareat, quosdam eorum hic recensuisse juvabit. Dixerat ille inter alia, communem de Geniis & eorum operationibus doctrinam omnia religionis Christianae dogmata infirma reddere, imo opportuna Atheis contra eandem arma subministrare. Aegre illa fert Autor noster, Bekkerum hac ratione omnem Ecclesiarum fidem evertere existimans; quam ut assertum eat, praecipua religionis capita de Christo, de Deo, de Scriptura Sacra, nullum cum hac doctrina nexum habere ostendit, ita ut recepta Ecclesiarum sententia nihil solidae eorum demonstrationi detrahere possit. Ista vero Clarissimi Viri opera an ii qui Bekkeri favent, ad ostendendum ejus opiniones in se consideratas fidei fundamentum non attingere, adeoque paulo quam par est asperius tractari, abuti nequeant, aliorum & alterius loci est examinare.

Aliud errorum genus est, quod eo fine in Bekkeri notat Autor noster,

58. noster, ne forte nonnulli opinione de ejus eruditione occæcati, ab eo
 61. seduci se patiantur. Tales sunt, cum Romanos in rebus religionem
 66. concernentibus leges devictis a se gentibus condidisse affirmat; cum
 eosdem cum Romanorum Jove & Plutone Persarum facit Oromas-
 den & Arimanium; cum Parmenidem Pythagoræum, qualem homi-
 nem nunquam extitisse Noster arbitratur, allegat; cum Apulejum Plu-
 tarcho multo facit antiquiorem; cum vulgarem de Spiritibus & Ange-
 lis opinionem, Synagogam pariter ac Ecclesiam Gentilismo debere ait,
 quod adeo falsum esse Noster sibi persuadet, ut contra potius omnia,
 quæ Plato & ejus in Academia successores de Dæmonibus & Heroi-
 bus tradiderunt, ex Hebræorum scholis profluxisse, vel ipsa nomina
 propriaque Platonis confessio, cujus loca prolixè interpretatur, faci-
 ant manifestum. *Demonum* enim appellationem Hebraicæ voci
 דִּמּוֹן debere originem, jam Vosio & aliis fuit observatum. Hero-
 um vero nomen vel ab Hebr. עֵר quod vigilem notat, & a LXX.
 ἄγγελοι vertitur, vel a voce וְרִשָׁה *hereditare* (cum primogeniti
 adeoque hæredes heroes fuerint) vel denique a voce וְרִשָׁה quam
 ἄρχοντες LXX. reddunt, descendere Autor sibi persuadet. Quin
Manium quoque nomen Hebraicæ originis esse, ex Huetio notat, quos
 tamen, nemine antiquorum præeunte, a verbo *manere* nomen esse for-
 titos Bekkerus putet, qui potius cum Macrobio & Festo *Manes* idem
 esse ac *Bonos* scriptum reliquerint.

129.

Plures alios hujusmodi in Bekkeri libro errores observavit:
 perperam enim eundem Præpetes & Oscines definivisse putat; perpe-
 ram itidem Indistribuere, quasi Diabolum ignorent, eo argumento
 nisum, quod adorationis cultu eum prosequantur, quo honore, si ut ma-
 lum cognovissent, nequitiam affecturos existimat. Sed observatur
 Nostro, ut malum genium omnino Diabolum Indos adorare; ideo sci-
 licet, ne iram ejus neglecto hoc cultu nimis gravem sentire cogantur.
 Alios hujusmodi Bekkeri errores ab Autore notatos prætermittimus.
 ne errorum ejus catalogum hic texere velle videamur, præcipue cum
 haud pauci eorum excusationem aliquam adhuc videantur admittere.

Pasim quoque sibi ipsi Bekkerum non satis constare Noster
 ostendit. Exempli loco adduxisse sufficiat, quæ ad illa notavit, quibus
 ostenderat, quid Scriptura, quidque Philosophia ad erroneas de Spi-
 ritibus opiniones formandas contulerit. Scripturam occasionem
 de-

dedisse dixerat, ut nonnulli ex igne & subtilissimo æthere Angelorum
 essentiam compositam esse crederent; id quod cum eo non satis con-
 ciliari posse Noster dicit, quod alibi de origine & natura Angelorum
 nihil fere in Scripturis haberi affirmavit, item quod alio rursus loco
 Scripturæ tribuit, quod carnea substantia Angelis a quibusdam adscri-
 pta fuerit.

Et hujus quidem generis sunt pleraque, quæ in primo Bekkeriani o-
 peris libro Noster observavit. In Examinis libri secundi statim limine
 notat, Bekkerum in eo non suæ sententiæ argumentis confirmandæ,
 sed oppositæ per varias strophas evertendæ operam navasse. Si ta-
 men forte aliquid hinc inde occurrat, quod argumenti loco ejus sen-
 tentiæ inservire queat, id omne ex natura Angelorum desumi; quam
 ita fingat esse comparatam, ut in alia, sive corpora sive spiritus, An-
 gelus operari non valeat. Expressis eniat verbis Bekkerum dicere
 ait: *se adhuc dum expectare, ut argumentis istud probetur, seque ob
 hanc solam causam, quod argumentis id probari nequeat, communi o-
 pinioni bellum indixisse.* Verum istud pro principio suo Bekkerum
 non agnoscere, jam in enarratione duorum postremorum ejus li-
 brorum a nobis observatum fuit. Reprehendit porro Autor quas-
 dam Bekkeri positiones & phrasas, quas minus aptas esse judicat. Ta-
 les sunt, cum naturam docere ait, differre inter sese corpus & spiri-
 tum adeo usque, *ut ne minimam quidem invicem cognationem habe-
 ant*; cum naturam nihil de spirituum statu nobis tradere affirmat;
 cum nullam totius orbis linguam hominum eruditorum inventioni
 deberi statuit. Gravi quoque censura in id Noster animadvertit, quod
 satis Bekkerus non perceperit, quæ Cartesius & ejus schola de loco
 Spirituum tradiderunt. Statuunt illi, ibi esse Spiritum, ubi operatur;
 quod ita accepit Bekkerus, quasi ille, v. g. anima hominis, sit semper
 loco præsens, quem cogitationibus suis attingit: unde illud enasci in-
 conveniens Noster sibi persuadet, quod anima post centum forte an-
 nos a sua e corpore emigratione elapsos istud considerans, ei adesse
 sit statuenda.

Dixisse ista de prima hujus operis parte sufficiat; ad alteram e-
 nim etiam est accedendum. In quinque ista abit capitula, quorum
 primo positiones quædam & præsupposita proponuntur; in secundo
 status causæ rite formatur; in tertio argumentis variis communis

157.

165.

176.

Protestantium sententia confirmatur; quarto omnes Bekkeri strophæ ostenduntur & profligantur; quinto denique eorum argumentorum instituitur spicilegium, quæ a Bekkero, prout merentur, pensitata nondum fuerant.

Præsuppositorum, quæ primo capite proponuntur, quædam ita sunt comparata, ut ne a Bekkero ipso in dubium vocari queant, v. g. *Deum esse, Deum esse Spiritum*; ab eo tamen per alias quasdam positiones vel obscurantur vel infirmantur. Sic illam de spirituali Dei essentia positionem eo obscuram reddi Noster existimat, quod nullam plane divinæ cum creaturarum spiritualium essentia convenientiam admittit, adeoque distinctionem inter increatum creatosque spiritus in universum tollit: qua quidem in re antiquorum Patrum doctrinam ex parte secutus, utcumque forte Bekkerus excusari posset. Sed longe adhuc periculosius eum sentire putat, cum humanum nostrum intellectum non tam quid sit Deus, quam quid non sit, comprehendere affirmat: hanc enim positionem, tanquam omnium, quæ in toto libro Bekkeriano continentur, maxime noxiam accusat, utpote qua omnem veram Dei cognitionem abnegare videatur. Illi enim neque an sit, neque an esse possit Deus, certo innotescere Noster statuit, cui de eo nihil, nisi quid Deus non sit, pateat: imo ne quidem, quid non sit Deus, dicere posse eum, qui quid sit Deus ignorare sese profiteatur. Atheismo itaque viam positione ista sterni existimat, quæ eo sit periculosior, quod fictitia Dei reverentia velata incedat. Vigessimum quartum inter Præsupposita sua locum Autor noster dedit isti: quod Filius Dei Angeli persona indutus, vice plus una ante suum in carnem adventum, Patriarchis aliisque Dei viris apparuerit. Autor noster hic licet a partibus suis habeat totam Ecclesiasticam antiquitatem, Scripturæ tamen potissimum testimoniis contra Bekkerum illud evincere studet. Inter illa non postremum locum occupat historia Genes. XIII. & XIX. descripta. Nullum in illa Filio Dei esse locum Bekkerus, qui peculiari capite de eo egerat, inter alia ex Hebr. XIII. evincere fuerat conatus, ubi Angelorum solum mentionem ad hunc locum respiciens Apostolus faciat, cui longe fortius argumentum ad hospitalitatem persuadendam Personæ divinæ suppeditasset majestas, si quæ in historia, loco Genesios allegato enarrata, partes suas haberet. Verum negat Noster, Apostolum ad apparitionem

Abra-

Abrahamo factam mentem intendisse, quem potius ad historiam Rahab, exploratores a Josua missos comiter excipientis, respexisse existimat. Sane Jacobi II. 25. ἀγγέλους Viros illos dici certum est, quemadmodum & Jos. VI. 17. מַלְאָכָיו nomine appellantur. Nec minus de eo quoque constat, hospitio eos a Rahab fuisse exceptos, antequam nosset, eos in tanti momenti causa legatorum munere fungi. Isto beneficio vero suo, quod inscia illis contulerat, se ipsam quasi cum universa familia sua in secuturo mox periculo occultavit, ut tuta lateret. Apostolus itaque hospitalitatem commendaturus, quam insigni fructu ea quondam exercita fuerit ostendit, ἐλαθόν, inquit, τινες ξενίσαντες ἀγγέλους, i. e. latuerunt vel tui fuerunt quidam, Legatos illos Josuæ hospitio excipientes. Favet huic interpretationi barbarismi hic perperam a nonnemine accusatus Interpres vulgatus, a Tena & Salmerone jam olim defensus, & præter eum typicus, quem ingeniose Noster hic latere monet, sensus, aptissimaque Josuæ populum in terram promissam mox introducturi legatorumque ejus, cum Christo vero Josua ejusque Apostolis & Legatis convenientia: quibus, veris quippe angelis pacis, quicumque in cordibus domibusque suis locum erant concessuri, latituri & ab omnibus iræ Dei infernarumque potestatum insultibus tuti erant futuri. Sed nullum etiam licet locum inveniatur ista verborum Pauli interpretatio, nihil tamen Bekkerum iis juvari, ea repetens, quæ contra Socinianos locum hunc vindicaturi nostrates afferre solent, ostendit. Isti vero etiam inprimis Bekkeri argumento satisfecisse videtur, quo sanctos Dei Spiritus in isto Genesios loco per Angelos non esse intelligendos evicturus, certitudinem resurrectionis Christi periclitari dixerat, si Spiritus Angeli isti fuissent. Veritatem enim resurrectionis suæ persuasurus discipulis Christus, carnem & ossa monstrabat, cibosque præsentibus ipsis sumebat. At vero fecit hoc Christus, monente Nostro, non tam ut de invicta resurrectionis suæ certitudine eos edoceret, quam ut sedaret eos nonnihil atque pacatos redderet. Neque enim hæsitare desinebant discipuli, viderent licet edentem bibentemque magistrum, sed tum demum plenam fidem adhibebant, cum intellectu eorū illuminato Scripturas iis aperiret, Luc. XXIV. 45. Unde Petrus etiam Act. X. 13. resurrectionis Christi veritatem auditoribus persuasurus, ad solas Scripturas provocat, non vero

Kk 2

ad

ad id quod edentem bibentemque Dominum viderit; id quod non nisi incidenter antea, & ut de suo Apostolatu constaret, commemorasse videtur.

Postquam prolixè satis ab Autore nostro Præsupposita illa pertractata fuere, capite II. statum causæ hunc esse ait: an Spiritus creati voluntate divina tali sint præditi virtute, ut in alios sive spiritus, sive corpora ipsis ea ratione, qua anima corpori humano, non unita, & quidem efficaciter, ita ut aliquis operationis illius compareat effectus, operari queant. Genuinum hunc esse controversiæ statum, prolixè ex Bekkeri libro probat, capitibus vero sequentibus eum, prout decet, tractare aggreditur.

Impendit igitur totum caput III. argumentis quæstionem affirmandam esse evincens, quæ tamen ita disponit, ut suæ communisque Protestantium sententiæ primo possibilitatem & probabilitatem, indeque ejusdem certitudinem ostendat.

342.

Possibilitatem & probabilitatem communis sententiæ inde manifestam facit, quod Deo æque facile fuerit, istam reliquis Spiritibus in corpora concedere facultatem, quam animæ humanæ in corpus suum dedit; quod nullius rerum creatarum naturam ista facultas, si admittatur, evertat, nec nova creatione opus habeat; quod denique ipse Bekkerus possibilitatem hujus rei impugnare non ausus, Scripturam primo intuitu ei favere fuerit passus. Pugnat inde Scripturæ testimoniiis pro sententiæ hujus probabilitate. Talia sunt, quando Angelum secundam Divinitatis personam S. Literæ appellant, quæ plane inepta esset appellatio secundum Autorem nostrum, nisi darentur sancti hujusmodi Spiritus, quorum naturam & officium Christus in missione sua aliqua ratione exprimeret; quemadmodum frustra idem sive Sacerdos sive Rex nuncuparetur, si quibusdam beneficiis atque actionibus suis hujus hominum generis characterem non videretur referre. Idem fere argumentandi genus est, quod paulo post a Ministrorum Ecclesiæ appellatione, qui itidem in sacris Angeli vocantur desumit; cui succedunt petitiæ ex Angelorum apparitionibus Hagari, Mosi, Bileamo &c. factis rationes, nec non ex Angelorum quorundam nominibus, *Cerberinorum* v.g. quod nomen figuras Angelorum animalibus certis similes, quibus ratio Angelici circa Ecclesiam ministerii indicatur, significat. Sic *Exercituum*, sic alias quoque Angelo-

gelorum appellationes exponit, indeque probabilitatem suæ sententiæ conciliat.

Ad ejus certitudinem vero ostendendam ubi insequenti capite pervenit, nomina quæ Angelis lapsis sacra Oracula tribuunt, eorumque qualitates, operationes & proprietates prolixè exponit, fundamentum simul indicans, cur homines quoque eorum haud raro appellentur nominibus. Prolixus vero imprimis hic est in vindicanda lapsus humani historia, ad quam occasione appellationis illius, qua *Serpens* in sacris malus genius appellatur, delatus, solida pro certitudine sententiæ communis argumenta ab ea suppeditari ostendit.

Cavillationes, quas putat, & exceptiones Bekkerianas toto capite IV, quod unum est ex totius operis maxime prolixis, ad examen revocat, ex quibus pauca speciminis loco adhuc erunt adducenda. Dixerat Bekkerus Lib. II. c. X. operis sui, quando Angelis piorum tribuitur custodia, id aliter accipiendum non esse, quam cum edere vel bibere perhibentur, aut cum Manna panis אכריו dicitur. Interrogat noster Bekkerum, quid ipsi persuaserit, per אכריו Angelos esse intelligendos? Sane per אכריו vel cum Aben Esra & aliis Heroes fortesque in populo Dei viros indicari, vel ipsas Sanctæ Trinitatis personas, vero longe convenientius Nostro videtur. Has enim pari modo Hof. XII. 1. קרושי & alibi האלהים האריריו vocari certum est. Aptissime vero Filium Dei, panem אכריו id est *Dei* appellari ideo putat, quod sicut sine cibo mortales vivere, adeoque homines esse nequeant, ita Deus peccatorum Deus evadere volens, Deus esse non potuisset, nisi interveniente morte filii sui, hoc est se ipsum, absque illa peccatoris Deum se faciens, abnegasset. Christi vero ita considerati typus erat Manna; omnes ex illo edebant, tanquam figura cibi omnium credentium, qui ejus virtute vivebant, & ipsius Dei, cujus quo diximus sensu cibus unigenitus ejus Filius dici potuit. Nulla quidem solida ratione contradici huic explicationi posse sibi Noster persuadet, de quo dispiciant Theologi. Interea concedatur licet, per אכריו Angelos in loco isto esse intelligendos, solidum tamen argumentum pro Bekkero inde non posse fabricari ostendit Autor: quid mirum enim si Poeta sacer figura usus est? Imo ne eo quidem forsitan recurrere opus, cum proprio quoque sensu *panis Angelorum* Manna dici forte queat, quod peculiari ministerio ministrantes illi Spiritus circa illud fuerint versati. Fit:

391.

Fit in Historia Sacra t. Sam. XVI. mentio רוח אלהים רוח Bekkerus verba illa de *Spiritu valde malo* accipienda putat, quemadmodum alibi in sacris רוח אלהים montes vastos atque ingentes significare dicunt. Noster vero Autor, tum reverentiae nominis divini adversum esse existimans, si adhibeatur ut rem malam insigniter malam reddat, tum constructionem illum sensum non pati putans, ita potius locum illum exponi jubet: quod Spiritus Dei, qui efficaci voluntate sua Heroicas cogitationes in mente Sauli produxerat antea, easdem Davidi inspirare nunc coeperit, contraque mentem Sauli tenebricosis cogitationibus perturbari obfuscarique permisit. Variam vero istam animae Sauli conditionem, ei moderante increato Spiritu collatam, fundamentum esse phraseos, qua Spiritus malus Domini in eum irruisse dicitur, qui ab eo recesserit Davide fidibus canente, id est illas mentis tenebras dispellente & meliores cogitationes musica illa melodia conservante.

In Epilogo denique Autor monet, se priori libri Bekkeriani editione usum fuisse, adeoque veniam sibi dari merito postulat, si, quae mutavit in altera editione Bekkerus, non observaverit. Ad examen tamen revocat caput VII. Bekkeri, quod in nova editione Libro ejus II. recens accessit, rationem, qua reliqui Spiritus, cum anima hominis comparati, sive in eam sive in corpora operentur, inquirens.

Opposita jam fuit a quibusdam Bekkeri, uti titulus credere jubet, discipulis prolixa fatis hujus Autoris nostri operi Responsio, in qua reliquorum etiam, qui Bekkerum oppugnaverunt, argumentis simul respondetur. Ejus enarrationem, ne Lectori tedium moveamus, alii temporis judicavimus esse reservandam.

JAC. B. CURVATURA LAMINAE ELASTICAE. *Ejus Identitas cum Curvatura Lintei a pondere inclusi fluidi expansi. Radii Circulorum Osculantium in terminis simplicissimis exhibiti, una cum novis quibusdam Theorematis huc pertinentibus, &c.*

Post triennale silentium promissi tandem fidem libero, sed ita, ut moram, quam Lector alias inique ferre posset, nonnullo scenore

compensem, dum Elaterum curvaturam non in una sola, (ut initio fueram pollicitus,) sed generaliter in quacunque Extensionum hypothesis constructam exhibeo; quod primus ni fallor exequor, postquam a multis inutiliter tentatum Problema fuisset. Extitit enim jam inde a *Galilaei* quoque temporibus celebre, qui Curvam hanc, perinde ut Funiculariam, Parabolam esse suspicatus erat. Eandem deinde sententiam tuitus est Pater *Gasto Pardies* Gallus, in exiguo tractatu de *staticis*, ubi tamen in rem praesentem nil nisi paralogismos meros consuit. Et nuper adeo ejusdem Societatis Vir, *Franciscus Tertius de Lanis*, in prolixo suo opere *Magisterii naturae & artis*, Tom. 2. lib. 7. (ubi multa huc facientia & lectu digna habet) idem evincere conatur, sed ratiocinio plane praepostero: ut vel hinc non sine voluptate percipere liceat, quanto opere Praedecessores nostri, interioris Geometriae cognitione destituti, se torserint, pro investiganda re, quam in illa caligine absque ejus adminiculo scire non poterant. Dixeram in *Actis Erudit.* 1691. p. 289. problema hocce plus difficultatis habere, *Funiculario*; nec sine ratione. Ut enim alia taceam, notandum, duas praesto esse claves in *Catenarii* investigatione, quae ad duas differentes aequationes viam sternunt, quarum una naturam Curvae per relationem ipsiusmet ad coordinatas ejus, altera per relationem filii evolventis ad easdem exprimit; cum ad Curvae Elasticae naturam indagandam posteriore tantum clave aditus pateat: hinc enim manifesto sequitur, fieri bene posse, ut quispiam prioris Problematis difficultates superet, nec tamen protinus alterius quoque victor evadat; destitutas nimirum clavium altera, quae dictam relationem filii evolventis seu radii circuli osculatoris (non quomodocunque, ut factum in *Act. Lips. Mens. Jan.* 1691. p. 22. sed) in terminis simplicissimis & pure differentialibus exhibeat. Haec nobis jam eo tempore, quo speculationi funis vacabamus, innotuerat; eamque mox nonnullis inter peregrinandum communicavit *Frater*; interea dum immensa inventi utilitas in resolvenda *Velaria*, & hac quam praemanibus habemus *Elaterum Curvatura*, aliisque sublimioribus, quotidie magis magisque sese mihi explicuit, effecitque tandem, ut non possim publico aureum Theorema diutius invidere; praesertim cum hoc unum adhuc Geometris defuisse videatur, quo minus aequae feliciter in recensitis Problematis, atque in altero illo, versati fuerint.

Prius-

TAB. VI.
Fig. I.

Præsumam itaque ad institutum pergo, suntque in fig. I, portu-
nula Curvæ cujuspiam infinite parvæ ab, bc, quibus perpendiculari-
ter insistant radii circuli osculatoris af, bf, concurrentes in puncto
Evolutæ f, facientesque angulum a fb æqualem angulo gbc, quem
producta portio ab cum altera bc efficit; tum abscindatur bh = bc,
ductæque intelligantur parallelæ al, bn, co, nec non bl, hom, gen;
quarum illæ abscissarum, hæ applicatarum elementa (sive dx , dy ,
 ddx , &c.) indigent. Dico,

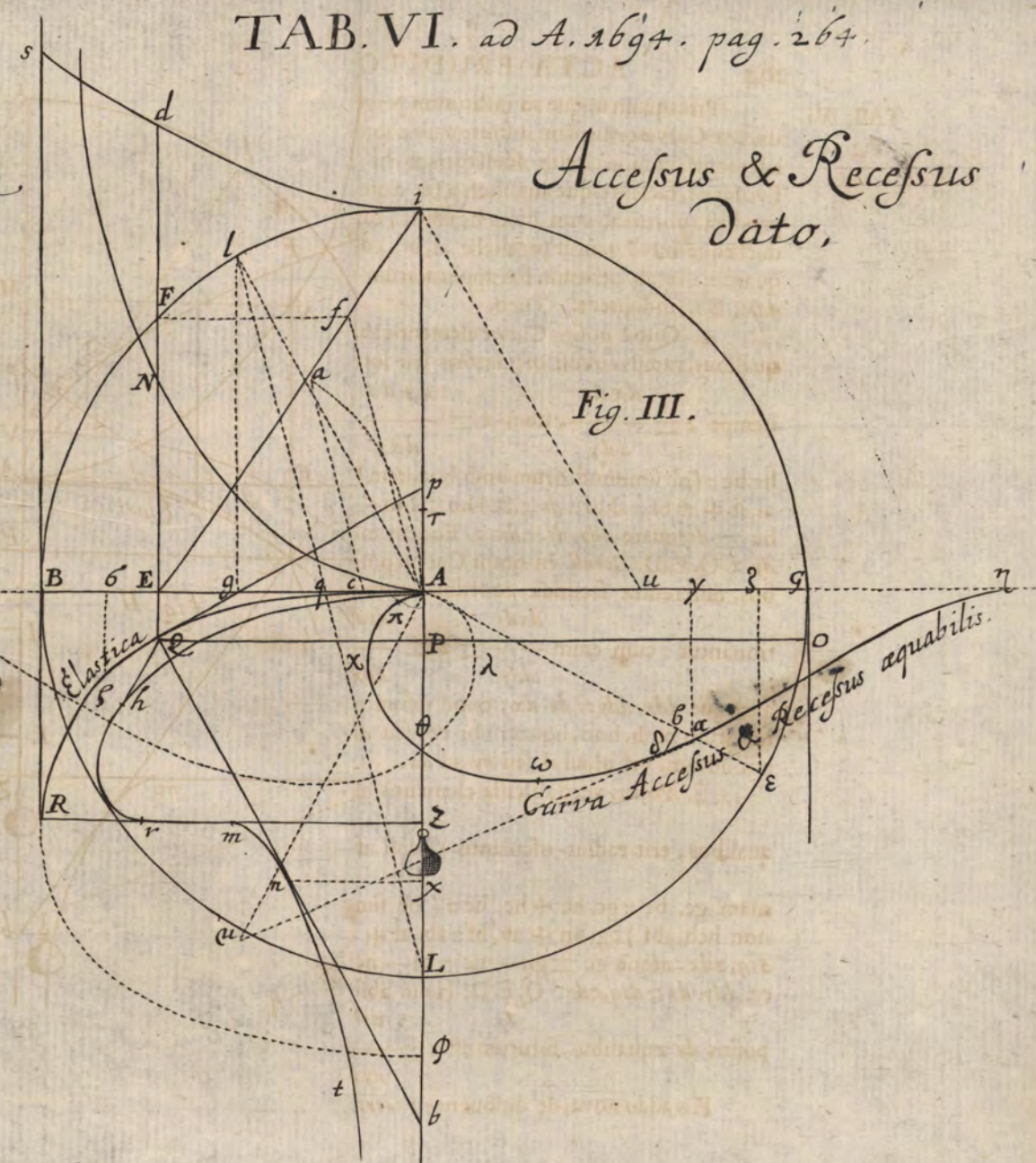
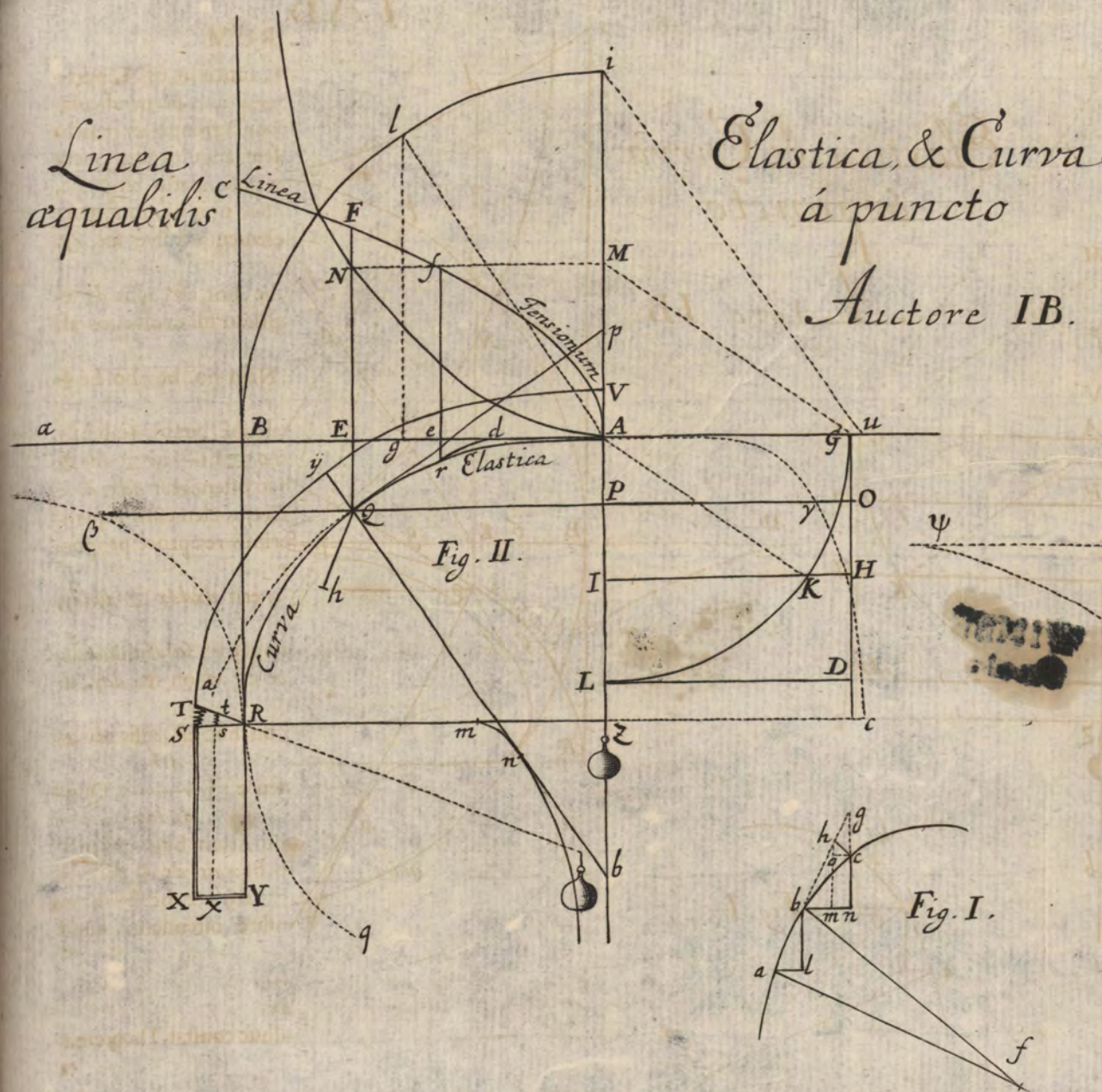
α. Quod positis Curvæ elementis ab, bc , hoc est, ipsis ds æqualibus, radius circuli osculatoris seu longitudo fili evolventis af,

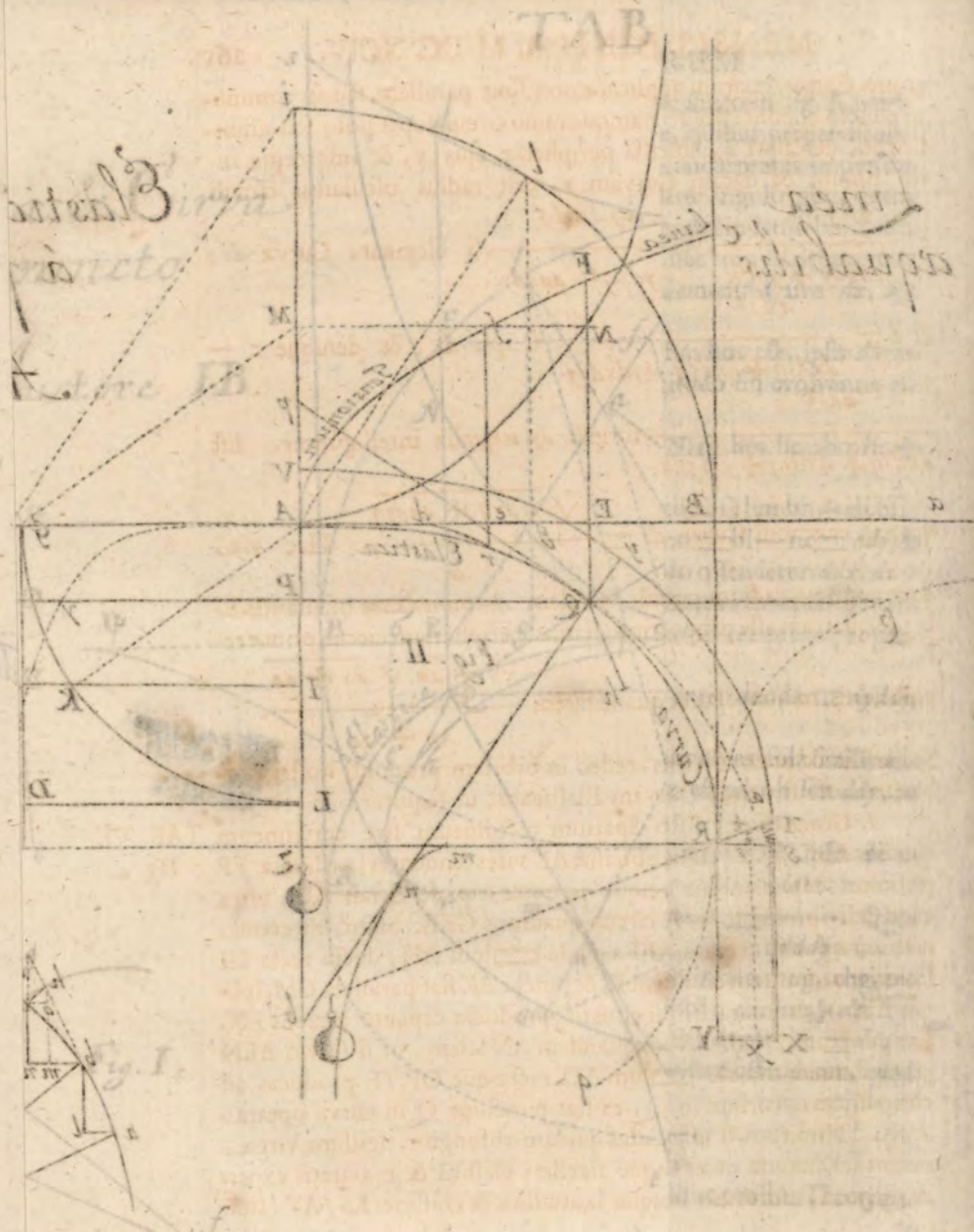
nempe $z = \frac{dx ds}{ddy}$, item $z = \frac{dy ds}{ddx}$: Nam ho. bc::ho. hc

tionantur : cum enim $\frac{dxds}{ddy} = z = \frac{dyds}{ddx}$, erit $dxddx = dyddy$.

β. Positis vero abscissæ elementis al , bn , hoc est, ipsis dx & ds^3
qualibus, erit radius osculantis circuli af seu $z = \frac{dx^3}{dxddy}$. Quo-

His addo nova, de quibus nec *Fratri* adhuc constat, Theorema-

ta pro Curvis, quarum applicatae non sunt parallelae, sed in communi puncto coeunt: posito namque radio circuli super polo seu umbilico hoc descripti a , abscissa peripheriae ejus x , & intercepta inter polum & datam Curvam y , erit radius osculantis circuli

$$z = \frac{adyds}{zdx dy + yddx} \quad \text{vel} \quad \frac{aydx ds}{ydxq - aaddy} \quad \text{si elementa Curvae } ds =$$

$$\& z = \frac{dxdsq + dxdyq - ydxddy}{ads^3} \quad \text{si ipsa } dx : \& \text{ denique } z =$$

$$\frac{dxdsq + dxdyq + ydyddx}{ads^3} \quad \text{si ipsa } dy \text{ aequalia intelliguntur. Est}$$

$$\text{vero in ejusmodi Curvis } ds = \frac{\sqrt{yydxq + aadyq}}{a} \quad \text{Hac via}$$

duce cognovi, radium circuli spiralem Archimedaam osculantis ubique quartam esse proportionalem, ad peripheriam circuli primae re-

$$\text{volutionis, radium ejus, \& quantitatem } \frac{xx + aa \sqrt{xx + aa}}{xx + 2aa}$$

Sed missis & praemissis istis, redeo in orbitam propositi nostri Problematis, construendo Curvam Elasticam, ut sequitur:

I. Generaliter: Esto Spatium rectilineum sive curvilineum quodvis ABC, *fig. 2* (cujus abscissae AE vires tendentes, ordinatae EF tensiones repraesentent) eique ponatur aequale $\square$ tum AD, intra quod descriptus sit super A circuli quadrans GKL. Statuatur etiam, indefinitae portioni spatii AEF aequale $\square$ lum AH, ducta recta HI secante quadrantem circuli in K, & junctae AK fiat parallela GM, ipsique AM in ordinata EF (si opus sit) producta capiatur aequalis EN. Erit punctum N ad curvam quandam AN talem, ut si spatio AEN pergas statuere aequale $\square$ lum AO, rectasque OP, FE producas ad communem occursum in Q, existat punctum Q in curva optata AQR. Nimirum, si asserculus quidam oblongior, tigillum, virga, pertica aut lamina quaecunque flexilis, elastica & gravitatis expers AQR SyVA, uniformis ubique latitudinis & crassitiei RS, AV, longitu-

TAB. VI.
Fig. 2.

gitudinis vero RQA , firmetur una extremitate in R ad perpendiculum, alterique AV potentia applicetur, sive pondus appendatur Z , quantum sufficit ad laminam incurvandam, donec ipsa ejusve tangens in A , puta AB , directioni ponderis AZ normalis fiat, acquirat concava laminæ superficies RQA curvaturam quam construximus; cui convexa SyV parallela est, & evolutione curvæ ejusdem mnt *condescribitur*. Quantum autem ad hoc præstandum requiratur ponderis, sic cognosces: Ponatur vectis SRZ , cujus fulcrum R , brachium longius $RZ = BA$, brevius æquale crassitie laminæ RS , cui affixa sit portio quæpiam datæ laminæ SY , firmata in XY ; quo facto si longiori vectis extremitati adjiciatur pondus Z , quod extendere possit dictam portionem per Triangulum RST , fibræ scil. XS per ST , xs per st , reliquasque proportionaliter, ita quidem ut ST sit ad BC , sicut SY $\equiv$ l um sub longitudine & crassitie portionis laminæ ad spatium ABC , erit id ipsum quoque pondus quæsitum.

Schol. & Coroll. 1. Si Lamina inflexa RQA loco puncti R firmetur alicubi in Q , resecta portione RQ , servabit reliqua ab eadem potentia inflexa eandem curvaturam AQ .

2. Quin & si Curva RQA , rotata circa RZ , genuerit a parte opposita aliam Rq similem & eandem secum, sed inverse positam, & lamina cogitatione producta ac loco puncti R in q firmata fuerit, retinebit aucta & eadem potentia compressa eandem curvaturam, $AQRq$.

3. Porro si segmentum quodvis curvæ AQ rotatum circa rectam Qn ipsi normalem in Q , producat in parte opposita simile & æquale segmentum Qa , formabunt ambo segmenta AQa Arcum proprie dictum, qui posito retinaculo in Q tenditur a duabus potentiis, extremitati utrique ad rectos applicatis, & singulis ipsi Z æqualibus. Idem intellige de Arcubus formati rotatione Curvæ integræ AQR , vel auctæ portione Rq , circa rectam eidem in R vel q normalem; unde triplex habetur Arcus: Diminutus, Plenus, Auctus. *Diminutus*, quem formant duo segmenta minora Curvæ AQR : *Plenus*, quem æqualia: *Auctus*, quem majora; & hoc discrimine cognoscuntur, quod rectæ tangentes utramque extremitatem arcus diminuti ad partes ejus convexas, aucti ad concavas, pleni ad neutras inclinant, sed sibi mutuo parallele sunt.

4.Ea-

4. Eadem quoque curvatura AQa gaudere consentaneum est *Affulas* illas, ex quibus Dolia confiunt: unde sequitur, neminem Dolorum capacitatem, quæ vulgo pro Sphæroidibus Ellipticis habentur, rite mensurasse; cum nulla ratione asseratur, asseres hosce curvari in Ellipses.

5. Si directio ponderis vel cujusvis potentie inflectentis, ad Laminam, ejusve tangentem in puncto appensionis sit obliqua, nascetur Curva paululum diversa ab AQR , quam tamen eadem facilitate determinare possum. Sed nolo nimium evagari.

6. Rectangulum sub radio circuli osculantis Laminam Qn , & respondente applicata EF , æquatur constanti spatio $ABC = AD$. Hinc dicti radii respectivis applicatis reciproce proportionantur; & cum iidem quoque linearum curvedines reciproce mensurent, erunt curvedines inflexæ laminæ AQR respectivis EF directe proportionales: quapropter in A puncto applicatæ potentie curvedo nulla est (quod alias in puncto Flexus contrarii fieri consuevit,) hinc eo major, quo remotior unaquæque portio laminæ a linea directionis potentie: maxima est in R , unde iterum versus q decrescit, &c: saltem si cum viribus tendentibus AE simul quoque crescant tensiones EF ; quo quidem nihil universalius verum existit.

7. Idcirco data lege tensionum, invenire Curvam Elasticam, in abstracta Geometria aliud nihil est, quam data Curva AFC reperire aliam AQR , in qua radii circulorum osculantium reciproce proportionentur respectivis applicatis alterius. Facillima autem est conversæ hujus: Data Curva Elastica una cum radiis circulorum eam osculantium, invenire legem tensionum, quam natura in ejus productione observat: utpote ad quem effectum tantum requiritur, ut tertia proportionalis ad radium Qn , & constantem quandam AG axi AB respective applicetur, ad habendam statim EF . Consecantur hinc Theoremata quædam universalia prorsus nova. Nam

8. In omni Curva AQR , summa tertiarum proportionalium ad radios circulorum osculantium & constantem quandam rectam AG , applicatarum ad axem Curvæ AB , efficit spatium quodpiam $ABC = l$ o sub una applicatarum EF & respectivo circuli osculantis radio $Qn = l$ to AG . Quod ipsum quoque per initio demonstratum

cum Theorema evincitur: Sit enim $AE = x$, $EQ = y$, $AQ = s$, AG

$= a$; erit per memoratum Theorema: $Qn = \frac{aaddy}{dxds}$, tertia propor-

tionalis ad hanc & AG , nempe $EF = \frac{aaddy}{dxds}$, quæ ducta in dx gignit

differentiale spatii $ABC = \frac{aaddy}{ds}$, cujus proinde integrale $\frac{aady}{ds}$ efficit

indefinite spatium AEF ; est vero pro spatio toto ABC , $\frac{aady}{ds}$
 $=$ (ob $dy = ds$ in extremitate R) $aa = EF$ in Qn .

9. Sed & spatium quodvis intermedium $FEef$, duabus applicatis EF, ef , interceptum, æquale $\square$ lo sub AG seu sinu toto, & differentia sinuum duorum angulorum, quos tangentes rectæ Qp, rd , in punctis Curvæ Q & r , ad axem AB constituunt.

10. Iisdem positis quæ prius, Tangens Qp est ad subtangentem pP , ut spatium ABC ad spatium AEF ; cum enim spatium AEF reperitur sit $\frac{aady}{ds}$, erit ds ad dy , h. e. Qp ad pP , sicut aa , h. e. ABC ad AEF .

11. Quin etiam Qp, pP, PQ , proportionales sunt ipsis AK, AI, IK , vel MG, MA, AG ; similiaque sunt $\triangle la QpP, KAI$ & GMA .

12. Quod si dictæ tertiæ proportionales ad radios circulorum osculantium & constantem AG , applicentur ad axem alterum curvæ AZ , nascetur spatium $A\gamma cZA = ABCFA = AD$. Sed $AEF. AP\gamma ::$ ut pP , ad differentiam reliquorum laterum $\triangle li QpP$.

13. Si punctum h sit in Cautica Elastica ex radiis ipsi PQ vel AB parallelis, producaturque radius circuli osculatoris Qn in b , ad occursum ipsi AZ ; erit Qn ad $Qb ::$ ut $Spat. AEF$ ad circumscriptum $\square$ lum :: ut Qh ad $\frac{1}{2} QP$.

14. Ut radius AG , ad arcum circuli GK : sic laminæ crassities RS vel AV ad excessum longitudinis convexæ γV supra concavam QA : unde excessus iste arcui GK proportionalis.

15. Quo-

15. Quoties Curva Elastica AQR est ex numero Geometricarum, h. e. Algebraicarum (sic enim illas posthac appellabo in honorem *Viri Celeberrimi*, qui hoc nomine designatas cupit,) Curva quoque Tensionum AFC est Algebraica, & simul spatium ABC quadrabile: sed non vicissim.

16. Si Curva Tensionum AFC est Algebraica, & spatium ABC quadrabile, Elastica AQR nunc est Algebraica, & spatium ABC quadrabile, Elastica AQR nunc est Algebraica, nunc Mechanica. Algebraica, si insuper curvilineum AEN quadrabile: Mechanica, si secus. Quod si Curva AFC sit quidem Algebraica, at non contineat spatium quadrabile, altera AQR non alia est, quam Mechanica secundi generis, h. e. quæ ad sui constructionem supponit quadraturam spatii mechanici primi generis (nisi forte quadraturæ spatiorum AEF & AEN a se mutuo dependeant, quo casu Elastica non nisi primi generis Mechanica est.)

II. *Specialius*: Si Curva Tensionum AFC sit Paraboloides cujusvis gradus, h. e. si Tensiones EF sint in quacunque ratione multiplicata seu submultiplicata virium tendentium AE (pro cujus rationis indice pono m) constructio Curvæ Elasticæ sic contrahetur: Facto super A quadrante Circuli ABi , capiatur in ejus radio Ag , quæ sit ad AB & AE eo ordine proportionalis, quem indicat numerus $m + 2$, indeque excitata perpendiculari gl , junctaque IA eique facta parallela iu , applicetur in E recta $EN = Au$; sic nascitur curvilineum AEN , cui si fiat æquale $\square$ lum AO (postquam AG æqualis sumpta fuerit ipsi AB) productis OP, FE , habebitur in optata curva punctum Q . Quod pondus Z spectat, cujus ope Laminæ Elasticæ hæc curvatura inducatur, tantum in A appendendum est, quantum possit in distantia RZ vel AB extendere frustum Laminæ SY per Triangulum RST , quousque scil. Rectangulum sub RZ & ST ad Rectangulum SY fiat, sicut $m + 1$ ad unitatem.

Schol. & Coroll. 1. Tangens Qp est ad subtangentem pP , sicut recta AB ad nuper acceptam Ag .

2. Recta Qb Curvæ perpendicularis, quarta est proportionalis ad tres $Ag, AE, \& AB$.

3. Radius osculantis circuli Qn ad totam perpendicularem Qb (& proinde quoque Rm ad RZ) est, sicut 1 ad $m + 1$.

L1 3

4. Et

4. Et radius reflexus Qh ad incidentem PQ, ut 1 ad 2 $m + 2$.
 5. Si sit Curva interminata R β , talis, ut applicata ei recta β Q ρ ubique sit tertia proportionalis ad AE & AB, erit curvilineum AZR β aA ad quadrantem ABi, ut & pars AP β aA ad sectorem Ali; sicut 2 ad $m + 1$.

6. Radius quadrantis Ai ad arcum il est, sicut Laminæ crassities RS vel AV ad excessum, quo convexa ejus longitudo yV superat concavam QA.

7. Ex infinitis Paraboloidibus (qualium AFC hic una fingitur, quæque pro curva tensionum possunt accipi,) una sola est, quæ curvam Laminæ AQR reddit Algebraicam: una sola, quæ spatium ejus efficit quadrabile: quamvis nec hæ ipsæ proprie Paraboloidum nomen mereantur. Nam 1. si $m = 0$, five, si tensiones sint in ratione, ut sic dicam, multiplicata virium tendentium, h. e. si EF, BC sint æquales, & Paraboloides ABC degeneret in Parallelogrammum, Curva Laminæ abibit in Circulum; prout evidens admodum est, cum ob tensionum æqualitatem nulla ratio sit, cur majorem minoremve curvedinem in una, quam in altera parte induat. 2. si $m = -\frac{1}{2}$, id est, ob indicem negativum, si tensiones ponantur in ratione subduplicatæ reciproca virium tendentium (quo casu Curva AFC verius est hyperboloides) nascetur Curva Laminæ rectificabilis; tota quippe AQR dupla rectæ AB, sicut portio ejus RQ dupla mediæ proportionalis inter AB & BE. At talis hypothesis, qua crescente vi tendente minuatur tensio, & decrecente augeatur, naturæ legibus & consuetudini ubique adversatur. 3. si denique $m = 1$, quæ vulgo recepta est hypothesis, h. e. si tensiones sint in simplici ratione virium (quo casu curvilineum ABC abit in Alūm) complectetur sic curvata Lamina spatium quadrabile. De hoc verò nunc fufius.

III. *Specialissime*: Vulgaris (ut modo dixi) est hypothesis, *extensiones viribus tendentibus proportionales esse*: qua & usus olim Celebrerrimus Dn. *Leibnitius* in acutissima sua lucubratione de *Resistentia solidorum*; & ipsemet ego in præsentē materia, priusquam generalem Problematis constructionem adinvenissem. Quapropter operæ pretium existimo, naturam & proprietates Curvæ nostræ in hac hypothesis paulo specialius exponere: quanquam pro ipsa hypotheseos hujus, sicut & pro cujusvis alterius, veritate multum militare nolim, per-

persuasum potius habens, nullam constantem tensionum legem in natura observari, sed eam pro diversa corporum textura diversam, existere; id quod experimenta tum nostra tum aliorum abunde confirmare videntur, quorum plurima prælaudatus *Author* industrius *Magisterii natura & artis, loco cit.* recenset.

Constr. Per punctum E sumptum ubivis in radio AB circuli BiGL agantur recta Ei & radio perpendicularis EF, e qua producta, (si opus) abscindatur EN, quæ sit ad AB, sicut $\square$ tum AE ad $\square$ lum FEI (quod fieri potest per generalem constructionem, sumendo Ag tertiam proportionalem ad AB & AE, & ducendo gl, Al & huic parallelam iu: vel si videatur commodius, ducendo Ff parallelam AB & secantem Ei in f, junctæque fA agendo parallelam ac, abscindentem ex Ei partem Ea = EA; utrovis enim modo repertæ Au vel Ec sumenda æqualis EN) sic erit punctum N ad curvam AN claudentem spatium AEN; cui si porro ad radium AG constituatur æquale $\square$ lum AO, & producantur NE, OP, ad mutuum occursum in Q, erit punctum Q in curvatura optata AQR; ad quam induendam Laminæ tantum ei in A pondus appendendum, quanto possit (in fig. 2) extendi SY donec $\square$ RZ, ST, fuerit duplum $\square$ li SY. Sic ut pateat, eam non secus atque catenariam transcendentem esse, & ad sui constructionem quadraturam spatii curvilinei requirere: Celebrerrimus Dn. *Leibnitius* ingeniosissimum modum præscribit, construendi Catenariam ope solius Logarithmicæ absque suppositione quadraturarum, eoq; sane perfectissimum in Transcendentibus construendi genus exhibet: dolendum tantum quod non sit universale; nec enim succedit in iis curvis, quæ ad sui constructionem Circuli quadraturam requirunt; plurimæque dantur aliæ, quæ mechanicæ cum sint, nec tamen a Circuli nec ab Hyperbolæ terragonismo (h. e. a Logarithmicæ descriptione) dependent; Poteest vero certo caractere cognosci, utrum Curva aliqua Mechanica ope Logarithmicæ construi possit, necne. Posita enim Equatione differentiali curvæ $ady = tdx$ (ubi dx & dy elementa coordinatarum designant, & quantitatem constantem, & quantitatem aliam quamcunque, quam ex indeterminatis sola x ingrediatur) dico, si qua arte reperiri possit Curva Algebraica, cujus x abscissam denotet, cujusq; subtangens tertia sit proportionalis ad t & a , certo secuturum, curvam optatam ope Logarithmicæ con-

TAB. VI.
Fig. III.

Arai

struibilem esse; cum ad hoc præstandum nihil aliud requiratur, quam ut singulis applicatis curvæ Algebraicæ sumantur æquales applicatæ in Logarithmica (cujus subtangens sit $=a$), & ex iis (productis, si opus) refectentur singulæ abscissæ, ad habendum totidem puncta, per quæ optata Curva transire debet: quod si vero nulla detur Curva ex Algebraicarum numero, cujus subtangens dictam tertiam proportionalem æquet, frustra quoque quis constructionem imperatam solius ope Logarithmicæ molietur. Quocirca si in nostra Curva (cujus

Æquatio differentialis est $dy = \frac{xx dx}{\sqrt{44-x^4}}$) præstandum esset, quod

acutissimus Geometra præstitit in Funicularia, indagandum prius foret, num Curva quædam detur Algebraica, quæ subtangentem ha-

beat $= \frac{a\sqrt{44-x^4}}{xx}$: quod aliis indagandum relinquo, ut leve ha-

beant specimen, quo universales suas, quas jactant, tangentium methodos inverfas explorent. Ego ob graves causas suspicor, Curvæ nostræ constructionem, a nullius Sectionis Conicæ seu quadratura seu rectificatione dependere. Sed pergo ad ejus præcipuas affectiones:

1. Ducta Tangente Qp, erit subtangens Pp quarta proportionalis ad AB, AE & EN. Ipsa vero EN 4ta proport. ad AB, AE & tangentem Qp: ideoque

2. Inter Tangentem Qp & subtangentem Pp media est proportionalis EN. Hinc Pp. Qq :: AEq (Qp) ABq :: Ag. AB. Et hæc est proprietas characteristica Curvæ, quam texti involucro *m. Jun. 1691*, cujus sensus hic est: *Portio axis applicatam inter & tangentem est ad ipsam tangentem, sicut quadratum applicatæ ad constans quoddam spatium.* Logogriphi tunc adhibiti ratio consistit in tribus alphabetis vicariis, ex quibus literæ alternatim desumtæ sunt: eadem vero ad alphabetum naturale ita referuntur, ut hujus literæ a, respondeat vicarii primi b, secundi d, tertii g; cæteris elementis ordine continuo succedentibus. Id quod ipsum Logogriphum tentanti ex resecta, quam involvit, propositione, obscurum esse non potest.

3. Spatium Elasticum RQPZ æquale semisli FEI, idemque proportionale rectæ gl: totum ergo spatium AQRZA æquatur semiquadrato ex AB.

4. Cur-

4. Curvedines inflexæ Laminæ in R, Q, sunt proportionales applicatis RZ, QP.

5. Recta Qb curvæ perpendicularis tertia est proportionalis ad AE & AB.

6. Ejusque semisis est radius osculantis circuli Qn. Ambæ ergo ad AB applicatæ Hyperbolas efficiunt.

7. Recta Rm sumpta ad principium usque curvæ mn, e cujus evolutione principalis describitur, æquatur semissi ipsius RZ vel AB.

8. Ipsa vero curva mn quarta est proportionalis ad AE, EB & semissem AB.

9. Si ex radio reflexo incidentis QP abscindatur Qh, quarta pars ipsius QP, erit punctum h in Cautica ex radiis ipsi AB parallelis; sic ut caustica Ah æquetur $\frac{5}{4}$ AE.

10. Spatium quoque Cauticum AhrZA amittit quadraturam; quippe æquale $\frac{7}{8}$ spatii Elastici AQRZA, h. e. $\frac{7}{16}$ quadrati ex AB.

11. Spatium vero ab Evoluta mn comprehensum a quadraturæ hyperbolæ dependet. Posito enim ABq = 8, applicatæque nx, quæ sit ad mZ, sicut 2 ad $\sqrt{5}$, exprimetur spatium mnZ per seriem (alias spatium hyperbolicum, ut vulgo notum, designantem) $\frac{1}{4} - \frac{1}{2} + \frac{1}{3} - \frac{1}{4} + \frac{1}{5} - \frac{1}{6}$ &c. diminutam $\frac{2}{3}$ unitatis. Nota, spatium ntbx infinitum esse.

12. Omnes portiunculæ Curvæ AQ ductæ in respectivas applicatas QP, vel AE, aut (quod unum idemque) omnes hujus parti- culæ in tangentes respectivas Qp, spatium conficiunt quod Sectori Circuli Ali æquatur: nimirum, si radius circuli AB sit 1, ejusque portio Aq intercepta centro A ductæque recta IL dicatur t, utrum libet spatium exprimetur per seriem: $t - \frac{1}{3}t^3 + \frac{1}{5}t^5 - \frac{1}{7}t^7 + \frac{1}{9}t^9$, &c.

13. Hinc Sector Ali ad Curvam AQ applicatus, producit distantiam Centri gravitatis Curvæ ab axe AP. Et superficies Conoidis geniti rotatione curvæ AQ circa axem AP, ad Sectorem Ali se habet, ut circumferentia circuli ad radium, h. e. æquatur arcui li ducto in semiperipheriam iGL.

14. Distantia Centri, ex gr. spatii Elastici AQP, ab axe AB invenitur; si triens cubi rectæ AE, mulctatus solido sub tribus EF, Ei & AP comprehenso, adplicetur ad quadratum AB, truncatum rectangulo FE i.

Mm

Ejus-

Ejusdem vero distantia ab AP habetur, si triens solidi sub curva AQ & $\square$ to AB, multatus solido sub tribus EF, Ei, EA comprehenso, applicetur ut ante. Idcirco totius spatii AQRZA centrum ex.gr. ab axe AB distat triente rectæ AB; & ab AZ triente curvæ AQR. Hinc mensurantur solida nata ex conversione figuræ tam circa rectam AB quam AZ.

15. Ipsa vero Curva AQ reperitur, si descripta hyperbola æquilatera ids, cujus centrum A, & semilatus transversum Ai, Triplum. solidum quod fit ex ductu frusti hyperbolici AiE in segmentum circuli Ai FE, multatum solido comprehenso sub tribus EF, Ed vel Ei, & EA, applicari intelligitur ad duplum $\square$ rum ex AB.

16. Series etiam nostræ inventionis utiliter adhiberi possunt, cum aliæ difficulter hic locum inveniant: Sic posita AB ejusve quadrato 1, exprimi potest quantitas spatii BAN, rectæve AZ vel BR per seriem.

$$\begin{array}{ccccccccc}
 1 & 1 & 1.3 & 1.3.5 & 1.3.5.7 & 1.3.5.7.9 & & & \\
 \text{---} \text{+} \text{---} & \text{+} \text{---} & \text{+} \text{---} & \text{+} \text{---} & \text{+} \text{---} & \text{+} \text{---} & & & \&c. \\
 3 & 2, 7 & 2.4, 11 & 2.4.6, 15 & 2.4.6.8, 19 & 2.4.6.8.10, 23 & & & \\
 \text{quantitas vero Curvæ AQR per hanc} & & & & & & & & \\
 1 & 1.3 & 1.3.5 & 1.3.5.7 & 1.3.5.7.9 & & & & \\
 \text{1+} \text{---} \text{+} \text{---} & \text{+} \text{---} & \text{+} \text{---} & \text{+} \text{---} & \text{+} \text{---} & \text{+} \text{---} & & & \&c. \\
 2, 5 & 2.4, 9 & 2.4.6, 13 & 2.4.6.8, 17 & 2.4.6.8.10, 21 & & & &
 \end{array}$$

quarum illam invenio $>$ quam 0.598, & $<$ quam 0.601: hanc $>$ quam 1.308, & $<$ quam 1.316; sic ut tres istæ lineæ RZ, AZ, AQR, proxime se habeant ut 10.6.13. Hujusmodi autem series, quæ diversæ paulo sunt naturæ ab iis, quas Celeb. Geometra *Leibnitius* hincinde in *Actu* prodidit, & constructu sunt facillimæ, & ad exprimendas quasvis promiscue quantitates, rationales, irrationales & transcendentes pariter accommodæ. Pro reliquis *Vir eximius* superiori anno methodum ingeniosissimam profecto & Auctore suo dignissimam præscripsit, ut nihil in hoc genere excellentius excogitari posse existimem.

17. Figura Elastica ARZ mota in fluido secundum directionem AZ, præcedente nunc vertice A, nunc base RZ, resistentias patitur quæ ad se invicem sunt ut 4 & 5: sed mota juxta directionem RZ, præeunte jam vertice R, jam base AZ, resistentias subit se habentes ut 3 & 5; ideoque

ideoque resistentiæ, quas figura patitur mota successive juxta utramque directionem, præeunte utrobique vertice, se habent ut quadrupla RZ & tripla AZ.

18. Superest una ex palmariis proprietatibus Curvæ nostræ tertiar constructionis, quam antehac supremis tantum labris tetigi, quæ est quod eadem una repræsentet Curvaturam Lintei a pondere infusi liquoris expansi: Nimirum, erecto verticaliter super BR plano AR ϕ , rectaque A ϕ horizontaliter constituta, si Lamina elastica AQR (continua, si vis, ab altera parte usque in ϕ) sensim derigescere, & in omnibus suis partibus flexilis fieri intelligatur ad instar Corii, Linteive, quod affixum hinc inde in punctis A & ϕ , intra se velut culeum contineat liquorem aliquem, qui totam ejus cavitatem AR ϕ repleat: dico futurum, ut linteum pondere fluidi expansum eandem curvaturam AQR retineat, aut si non habeat, acquirat; cujus asserti veritatem etiam non considerata in specie natura curvæ AQR facile demonstrare possem. Sed suffecerit attigisse sequentia: α . Si loco rectæ RZ concipiatur firmus paries, qui affixam habeat unam lintei extremitatem in R, portioque lintei RQ a pariete & portione reliqua subito abrupti intelligatur, excutietur hæc portio a pondere inclusi fluidi juxta eam directionem, quæ cum pariete RZ angulum faciat, cujus tangens sit ad sinum totum, sicut EF est ad Ei. Hinc totum linteum, disruptis subito in A & R vinculis, excutitur juxta angulum semirectum. β . Si ex AB abscindatur A σ , quæ ad AB sit ut 1 ad $\sqrt{2}$, & applicetur $\sigma\phi$, erit per ϕ ducta recta semirectum cum pariete angulum constituens, & curvæ perpendicularis, & linea directionis totius lintei, & simul axis æquilibrii impulsorum: at non transibit per concursum rectarum AB, RB, lintei extremitates A & R tangentium; uti nec in Velaria id contingere existimandum est, (cum secus Curvæ hæc ex Algebraicarum deberent esse numero, ut attendenti satis patet) quanquam hoc olim incogitanti mihi & certis tum de causis festinanti inter alias Regulas, quas biennio abhinc de Curvatura veli dedi, exciderit. Quocirca rogandus Lector ut Regulam 15 deleat, lacunamque si velit impleat alio modo facillimo, axem æquilibrii in Velaria inveniendi, np. faciendo BD (vid. fig. 2, ibid.) æqualem & parallelam ipsi CH, ducendoque DF parallelem HB, quæ erit quæsitus æquilibrii axis, fietque sponte BG = BD vel CH. γ . Vis ponderis impellens linteum

reum AQR juxta dictam directionem, ad pondus ejus absolutum se habet ut $\sqrt{2}$ ad 1. δ . Vis lintei sustinens seu firmitas ejus requisita ne rumpatur, in omnibus ejus punctis eadem est, & tanta, quanta requiritur in A ad sustinendum linteum ne labatur; atque æquatur ipsi absoluto ponderi liquoris inclusi; linteum igitur æquabilis texturæ æqualiter resistit prementi fluido, secus ac lamina inflexa, quæ in partibus ipsi R propinquieribus debiliior est quam in cæteris. ϵ . Tandem & hoc addamus, quod inter omnes figuras isoperimétras, eidem rectæ A ϕ insistentes, Elastica AR ϕ illa est, quæ habet centrum suum gravitatis longissime remotum ab A ϕ : sicuti Funicularia est illa, in qua centrum gravitatis ipsius curvæ ab eadem maxime distat. Notare igitur hic convenit affinitatem miram, quæ ab una parte Funiculariæ & Velariæ, ab altera Elasticiæ & Curvæ Lintei ab incluso liquore expansi intercedit.

Supereffet nunc, ut retenta vulgari extensionum hypothesi speculationes nostras promoveremus ulterius, indagando quales Curvæ prodeant, si Lamina Elastica proprio pondere absque appenso onere flectatur: Si flectatur ab utroque simul: Si non sit uniformis crassitie aut latitudinis, sed ex. gr. triangularis aut alterius cujusvis figuræ; & vis flectens applicata tum in cuspide tum in basi ejus: nec non qualem Lamina curvaturam habere debeat, ut ab appenso onere, vel proprio pondere, vel ab utroque simul in rectam extendatur (quod usui venisset in attemperandis brachiis bilancium & staterarum, ubi requiritur ut centra motus & appensionum jaceant in directum:) item, qualis figura danda laminæ, ut per inflexionem acquirat datam curvaturam; & mille ejusmodi alia. Quarum Curvarum omnium proprietates characterísticas, & aliquarum etiam constructiones exhibere possum, quas secundi tertiive generis Mechanicas esse deprehendo. Sed pleraque nondum digessi, nec uni vacat agere omnia. Præterea & Lectorum nostrorum industriæ quædam relinquenda videntur, quibus hinc ampla occasio inventum nostrum perficiendi suppeditatur.

*JAC.B. SOLUTIO PROBLEMATIS LEIB-
nitiani de Curva Accessus & Recessus æquabilis a
puncto dato, mediante rectificatione Curvæ
Elasticæ.*

Feli-

Felicitatem inventi præcedentis commendare potest solutio elegantissimi Problematis *Leibnitiani*, de invenienda *Linea, per quam descendens grave æqualiter æqualibus temporibus a dato puncto recedat, vel ad illud accedat*: quod laudatissimo suo Auctori ita placuit, ut non tantum ad ejus tentamen Amicos pariter & Adversarios aliquoties in *Actis* provocarit (vid. *Anno 1689, Apr. p. 198, & 1690. Maj. p. 229, & Jul. p. 360.*) sed & ipse quoque strenue in illo desudavit, testibus nonnullis Curvæ proprietatibus, quas *Gallorum Diario* inferi curavit, ut ex relatione *Fratri* habeo, qui tamen illas nominare mihi non potuit. Multus etiam in eodem fuit ipse *Frater*, dum Parisiis ageret, sed omni sua methodo Tangentium inversa aliud nil effecit, quam ut Problema ad hanc æquationem differentialem reduceret: $xdx + ydy \sqrt{y} = xdy - ydx \sqrt{a}$, ad quam tamen etiam nullo labore pervenitur. Plenariam vero illius solutionem, sive constructionem, nec ipse nec quisquam alius dare potuit. Nuper cum præcedens Schediasma pararem Lipsiam, partemque inventi cum figuris ipsis jamjam chartæ consignassem, scrutinium hujus Lineæ suscepi occasione novorum Theorematum, quæ ibi dedi pro Radiis circulorum osculantium in Spiralibus (quorum tamen investigatio & ipsa incidenter tantum fiebat; præcipua enim inventi capita sub calamo demum mihi nascebantur) mox etiam post pauca conamina optatum finem consecutus sum; ubi hoc perquam singulare mihi accidit, ut absoluta analysi animadverterem, Curvam Elasticam, quæ qualemcunque tantum occasionem huic tentamini dederat, illam ipsam esse, cujus rectificatione altera posset construi. Nam quanquam idem liceat exequi mediante quadratura spatii alicujus Algebraici, alterum tamen construendi modum præferendum censeo, tum quod generaliter facilius in praxi rectificentur curvæ, quam quadrentur spatia, tum præsertim quod ipsa natura (si quidem convenientem tensionis legem observet) illum præscripsisse videatur.

Constr. Descripta itaque Curva Elastica tertiæ constructionis (Fig. 3) cæterisque positis ut prius, applicetur in utroque quadrante circuli BL, LG, recta E ζ æqualis ipsi Ag seu tertiæ proportionali ad AB & AE (hic in dextro tantum quadrante ducta apparet, ut linearum confusio vitetur) & ex ducta A ϵ (productaque si sit opus) abscindatur A α æqualis tertiæ proportionali ad rectam AB & portio-

Mm 3

nem

nem Curvæ AQ in sinistro, vel PRQ in dextro quadrante; eritque punctum α in Curva quadam $A\mu\omega$, ita comparata, ut grave per illam latum (si prius ex altitudine iA deciderit) æqualibus temporibus æqualiter ad punctum A accedat, aut ab illo recedat. Cujus constructionis demonstrationem (ut *Celeb. Problematis Auctorem*, aliis occupatissimum, examinandi labore sublevem) hic appono:

Dem. Descriptus intelligatur centro A arcus $\beta\delta$, abscindens ex applicata Aa Elementum $\alpha\beta$, & ex Curva Elem. ad , cui concipiatur in vertice portiuncula isochronos A π . Jam Ratio $\beta\delta$ ad $\alpha\beta$ composita est ex sequentibus 5 rationibus:

$\beta\delta$. Elem. periph. B ϵ :: Aa. A ϵ .
 Elem. periph. BE. Elem. $\epsilon\zeta$:: A ϵ . A ζ , ex natura Circuli.
 Elem. $\epsilon\zeta$. Elem. AE :: 2AE.AB, per constr. & princ. calcul. in fin. parvorum.
 Elem. AE. Elem. AQ (PRQ) :: A ζ . AB, ex nat. curvæ AQ, ut collig. ex coroll. 2. constructionis tertiæ præced.
 Elem. AQ (PRQ.) $\alpha\beta$:: AB. 2AQ (2PRQ) per constr. & princ. calc. inf. parv.

unde facta divisione per communes rationum antecedentes & consequentes, $\beta\delta$. $\alpha\beta$:: Aa. AB + AE. AQ (PRQ.) & $\epsilon\delta$ q. $\alpha\epsilon$ q :: Aa. ABq + AE. AQq vel PRQq ($\epsilon\zeta$. Aa. per constr.) :: Aa. $\epsilon\zeta$. ABq, Aa :: Aa. $\epsilon\zeta$. ABQ :: A ϵ . $\alpha\gamma$ (ob simil. Δ rum Aa γ , A $\epsilon\zeta$) ABq :: $\alpha\gamma$. AB (Ai.) Componendoque $\alpha\delta$ q. $\alpha\beta$ q :: $\alpha\gamma$ + Ai. Ai; proinde & $\alpha\delta$. $\alpha\beta$:: $\gamma\alpha\gamma$ + Ai. γ Ai :: celeritas acquisita in α . celer. acquis. in A (ex natura descensus gravium) :: $\alpha\delta$. A π (per hyp. quia æqualibus tempusculis transiri supponuntur.) Ergo $\alpha\beta$ = A π . Ergo grave per hanc Curvam latum æqualiter æqualibus temporibus a puncto A recedit. Q.E.D.

Quæ hic præcipue observanda veniunt, sunt sequentia:

1. Si grave altius vel humilior, quam ex i, decidere supponatur, puta ex τ , non opus est nova Elastica. Sufficit hæc una omnibus Curvis Isochronis describendis: omnes enim inter se similes sunt, determinanturque, faciendo tantum, ut Ai ad A τ , sic Aa ad aliam Aa abscindendam ex eadem A ϵ . Estque ipsa Curva schematis nostri constructa pro gravi tanquam ex τ , non i, decidente.

2. Sed & infinitæ dantur aliæ, quas grave ex eadem altitudine

ne

ne τ A delapsus ita permeare potest, ut æquabiliter ad punctum aliquod accedat vel recedat; at illud continuo diversum ab A; nec nisi per unicam curvam ex eadem altitudine respectu ejusdem puncti accessus vel recessus æquabilis effici potest.

3. Curva nostra Isochronos initium capit in ipso puncto A, cujus respectu motus æquabilis est, & terminatur in puncto η ejusdem, cum illo altitudinis; utraque vero extremitate tangit horizontalem rectam A η . Unde flexum contrarium habere constat. Quod si ex altera parte statuatur huic similis & æqualis curva A $\lambda\theta\psi$, & grave demittatur ex η cum celeritate, quam acquirere potest cadendo ex altitudine æquali ipsi τ A, illud primo descendendo ad ω , mox reascendendo, æquabiliter ad A accedet, indeque pergendo continue per alteram A $\lambda\theta\psi$ ab eodem puncto A eadem ratione elongabitur.

4. Tangens Curvæ in locis intermediis, velut α , reperitur, si ducta A μ perpendiculari ad Aa, fiat, ut γ A τ ad $\gamma\alpha\gamma$; ita Aa ad A μ ; ducta enim $\alpha\mu$ curvam tanget: quod vel ex usu, quem præstare debet curva, facile infertur.

5. Recta A η quadrupla est rectæ A θ .

6. Si in Elastica punctum Q assumatur tale, ut tertia proportionalis ad subtangentem Pp & rectam AB æquetur curvæ AQ, invenietur ejus ope punctum χ portionis A $\chi\theta$, quod omnium maxime distat a perpendiculari A θ .

7. Sin punctum Q ponatur tale, ut tangens Qp æquetur curvæ PRQ, illo mediante habebitur in altera punctum ω , omnium infimum & remotissimum ab horizontali A η .

8. Tandem & hoc advertendum est, quod ex propositi Problematis constructione proclive jam colligere sit, quales suppositiones faciendæ, ad reducendâ æquationem: $x dx + y dy \sqrt{y} = x dy - y dx \sqrt{a}$. Nam si loco x & y assumantur duæ aliæ indeterminatæ t & z , ponendo $ay = t^2$, & $ax = t \sqrt{aa} - zz$; prodibit æquatio, in qua separari possunt indeterminatæ t & z cum suis differentialibus a se invicem; quod sufficit ad constructionem deinde, saltem per quadraturas, expediendam. Duo enim in hoc calculo adhuc præcipue desiderari videntur, quæ si semper fieri possent, omnia reperta essent; unum ut differentialia secundi altiorumve generum ad differentialia primi reducantur: alterum, ut in æquationibus differentialibus primi

gene-

generis indeterminata, si invicē permixta sint, a se mutuo separentur, ut unaquæque cum sua differentiali peculiarem æquationis partem constituat, h. e. ut reperiatur methodus inversa tangentium. Pro utroque dedi Regulas quasdam (pluresque sine fine dare possem) similes illis, quas *Frater* Parisiis apud *Marchionem Hospitalem* deposuit, quibusque methodum inesse initio existimarat. At statim sensi, illas non continere nisi artificia quædam particularia, quæ methodum appellare non auserim, utpote qualem non magis dari posse arbitror, quam dari potest universalis methodus pro construendis Æquationibus Algebraicis quorumvis promiscue graduum. Illa enim (cujus olim in *Actis* mentio facta est) qua pono indefinite $0 = a + bx + cy + exy$, &c. & quæro deinde ejus ope lineæ tangentem, vix aliter quam in speculatione succedere videtur. Quod dictis fidem faciat, hoc esto, quod præsens Problema, quanquam ut apparet haud admodum difficile, nullius regulæ methodive hactenus repertæ ope solvi a quoquam potuerit.

M. CHRISTOPHORI SAMUELIS Martini, Dresd. SS. Theolog. Baccal. & Symmystæ Neostadiensis, Commentarius Exegetico-Porismaticus super D. Judæ Apostoli Epistolam Catholicam. Cum Præfatione Jo. Benedicti Carpzovii, SS. Theol. D. & P.P. de duplici genere interpretandi Scripturam sacram.

Lipsiæ, sumptibus Jo. Grossii Viduæ & Hæredum, 1694, in 4.
Constat Alphab. 3, plag. 17.

SUOS in Theologica scientia profectus Patronis approbaturus Per-Reverendus Autor, præsentem Commentarium conscribere, ac luce publica donare voluit. Nec eum sine suo excidisse credimus, cum in illo non tantum suam in interpretanda Scriptura peritiam, sed & in defendenda orthodoxa ac impugnanda heterodoxa fide dexteritatem, atque indefessum in evolvendis Theologorum scriptis studium satis approbaverit. Ea enim methodo usus fuit, ut ante omnia textum authenticum attento inspexerit oculo, & in necessariam vocum emphasin diligenter inquisiverit: Versiones potiores aliorumque Scriptorum commentationes sub examen revocarit, & in quantum

tum cum textu sacro consentiant, vel ab eodem recedant, studiose ostenderit: cuique versui porismata utilissima per legitimam consequentiam inde deducta subjecerit; usum practicum seu moralem hinc inde sparsum & prolixius nullo negotio tractandum paucis monstraverit; & denique ad majorem suis assentionibus fidem conciliandam multorum eorumque præstantissimorum Autorum testimonia subinde allegaverit. His Cl. Autoris meditationibus summe venerandus noster D. Carpzovius præfationem oppido elegantem de duplici interpretandi Scripturam genere præmisit, acroamaticum alterum, alterum exotericum, vocabulis ex Aristotelis peripato desumptis, nuncupans. Vocat autem acroamaticam Scripturæ S. interpretationem, quæ & verba & res verbis indicatas accurate exquisiteque ac studiose persequitur, & rationem ubique sensus investigati determinatque reddit, omnesque alias opiniones erroribus involutas idoneis argumentis impugnat, ut verus ille & litteralis, qui non nisi unicus est, fortiter & constanter vindicetur, conclusiones theologicæ in Scripturæ textu vel formaliter vel consequenter traditæ, doctrinam fidei ac morum concernentes monstrentur, controversiæ ab adversariis motæ ventilentur, nihilque omittatur eorum, quæ tum ad sensum, tum ad usum eruendum, confirmandum, defendendum facere quoquo modo videantur. Atque hoc commentationum genus scholis tantum Academicis vendicat, neque intromittendos promiscue judicat, nisi qui se rebus theologicis curatius scrutandis dederint. Exotericum vero interpretandi genus appellat, quo idem Scripturæ sensus certus exploratusque sistitur, sed populariter pro omnium captu rhetoricis documentis illustrandus, saltim ut ad confirmationem fidei ac morum compositionem faciat: quam tractandi rationem publicis verbi præconibus asserit. Quæ cum paulo latius deduxisset, hypotyposes duarum priorum concionum in eandem Judæ epistolam publice a se habiturarum adjicit, & septem insequentium propositiones indicat, atque hac ratione aliis exemplar, juxta quod verbum Dei *ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος*, ac populo e cathedra ecclesiastica distincte proponere possint, non sine ingenti commodo exhibet. Sub finem operis utilissimi quatuor indices, scil. locorum Scripturæ, vocum Græcarum, autorum librorumque ac rerum & verborum comparent.

PETRI DANIELIS HUETII EPISCOPI

*Abrincensis Demonstratio Evangelica, ab**Auctore recognita, castigata & amplificata.*

Lipsiæ apud Jo. Thomam Fritschium 1694. in 4to.

Constat plagulis 131.

TRACTATUS DE SITU PARADISI

terrestris, auctore Petro Daniele Huetio.

Lipsiæ 1694. in 4. & 12. Constat plagulis 10.

Conjuximus duo hæc Viri eruditissimi, PETRI DANIELIS HUETII opera, quia a Bibliopola in nostris oris eadem recedente, conjuncta fuerunt. Non est vero, cur de argumento illorum quicquam dicamus, cum *Demonstratio* illa *Evangelica* jam diu ab eruditis cum summa Auctoris deprædicatione evolvatur, & nos de editione ejus recentiore, quæ Lutetiæ curis Huetii secundis prodierat, Tomo II. Supplementorum, quæ ex re esse putabamus, dixerimus; nec de *Disquisitione de situ Paradisi terrestris*, aliquid peculiariter dicendum est, cum a nobis pariter anno 1692 p. 297. prolixior ejus instituta sit recensio. Non potuimus tamen non utriusque hic iterum facere mentionem, cum typis Lipsiensibus nitide satis exscriptum sit. Et *Demonstratio* quidem plane ad editionem Parisiensem repetita est, nihilque est additum præter literas gravissimas, quæ occasione operis hujus a Viro celeberrimo *Samuele Pufendorfio* scriptæ sunt, & quas ad easdem reposuit ipse Huetius. Commendatur tamen in primis editio hæc opusculo *de situ Paradisi terrestris*, quod in Appendicis vicem Latine versum subjunctum legitur. Cum enim antea legere- tur Gallice tantum, ut Lutetiæ lucem adspexerat, repertus est vir clarissimus *Jo. Georgius Pritius*, nostras, qui hanc in se sumeret operam, ut Latina civitate doctissimam lucubrationem donaret; quod munus ita obeundum sibi esse putavit, ut fideliter quidem & perspicue mentem Auctoris repræsentaret, non habita tamen insuper, quantum fieri potuit, dictionis tum puritate tum nitore. Atque ut etiam illi, quibus *Demonstratio* ipsa jam ad manus est, legere hanc versionem, possent, cura data fuit, ut eadem opera in forma minori, quam *duodecimam* vocant, sed correctius multo & emendatius, excusum pro-
staret.

AUGU-

AUGUSTI BUCHNERI POETÆ ET

*Oratoris celeberrimi, Poëmata selectiora nunc**primum edita. Singulari studio adjectus est in fine Index**rerum & observationum.*

Lipsiæ apud Martinum Gabriel Hübnerum, 1694. in 8.

Constant duobus Alphabetis.

Quamvis difficillima omni ævo judicata res sit, scribendi carminis gloria præstare, & insimul maximorum oratorum laudem dicendi facultate assequi; non dubium tamen est, quin ea felicitas Viro jamdudum celeberrimo AUGUSTO BUCHNERO literarum, quibus ab humanitate nomen est, in Academia Wittebergeni Professore contigerit, illi nempe, qui, si testibus eam ad rem opus sit, verissime a Daniele Georgio Morhofio, rerum istarum acerrimo arbitro atque judice, *ad omnem nitorem literarum factus, Orator optimus, & Poeta certe inter Germanos suo tempore princeps*, fuisse dicitur. Nam, quantum in perorandi arte Vir eloquentissimus valuerit, documento sunt Orationes ejus atque Epistolæ, quæ diu jam in eruditorum manibus versantur, & a nobis in Actis nostris suo loco encomio, quod merentur, mactatæ sunt. Quantum vero in carminibus etiam effingendis excelluerit, testari potest, quod nunc demum prodit, Poëmatarum opus luculentum. Equidem si ipse Vir liberali omni doctrina, perpolitus, Poëmata sua diversis temporibus elaborata in lucem edidisset, non ambigimus, & numero longe plura & selectiora atque emendatiora proditura fuisse. Sed laudabilem non minus operam & Poeseos, infucata illius & masculæ, studiosis gratissimam post fata, beatissimi Viri insumfit, qui in eisdem in unum corpus colligendis occupatus fuit. Profecto enim, quæ hic offeruntur deliciae, nulli non stomacho, qui carminibus elegantioribus ducitur, satisfacere poterunt. Enimvero quam ingeniosa sunt, quæ in omni carminum genere tentavit? Quam ubique domi est Poeta felicissimus, cum aliis in uno saltem vel altero genere eminere altius datum sit? Buchnerus vero in fundendis versibus Heroicis, Elegiacis, Jambicis, Lyricis, Pindaricis, Epigrammatis, æque beatissimus fuit, sibi que simillimus parem ostendit ubique dexteritatem. Hic videas ipsum ad Virgiliani carminis majestatem adspirare; jam ad Ovidianam illam in versibus con-

Nn 2

den-

dendis facilitatem elegias effundere: alibi Statii excelsus ingenii vigor elucescit; alibi vero amœna Claudiani fecunditas, atque non incompta aut ingrata luxuries sese offert: alibi denique ad Lucani gravitatem generosa atque alta Poeta detonat; ut de Horatiana illa subtilitate hinc inde obvia nihil magnopere dicamus. Sic quod ad *argumenta* pertinet, quam amœna hic non occurrit varietas? quam ingeniosa est inventio? quam solerter singula sunt disposita? quam rebus convenienter dicuntur singula? sive hymnis Deum celebret, redeuntibus, quas Christiani celebramus, festorum solennitatibus; sive amicos & patronos propter objectam rem latiore gratulationibus prosequatur; sive funera decanter; sive pietati privata det operam; sive quaecunque res alia in calamum eidem carmine exornanda ceciderit. Quod vero imprimis Poematum hunc librum commendat, *Index* est, nova forma, novoque instituto ita a viro quodam industrio concinnatus, ut clavis & thesauri vicem præstare possit, usum horum carminum sub unum veluti conspectum ponens, ac juventutem in ludis literariis insigni cum fructu ad facillimam imitationem deducens. Cæterum, cum in eo jam sit Bibliopola solertissimus, ut de nova epistolarum Buchnerianarum editione cogitet, rogatos vult omnes, qui literas adhuc aliquas, a Buchneri manu profectas, possident, easdem ut liberaliter suppeditent, tertiæ parti, quam adjuncturus est, una cum aliis, quæ jam in promptu sunt, adjiciendas.

ALBERTI RUBENII DISSERTATIO
de Vita Fr. Mallii Theodori.

Ultrajecti, apud Gu. Broedelet, 1694. in 12. plag. 5.

Immortalem reddidit *Petrus Paulus Rubenium* ingeniosa manus, & ad summum profecta gradum ars politissima, qua cunctis per orbem pictoribus palmam fecit ambiguam, tabulasque delineavit quæ hodiernum in pretio & admiratione sunt omnibus. Quumque idem pectus haberet insigni antiquitatis & politionis litteraturæ notitia instructum, istud transmisit ad filium, exquisitæ eruditionis hæredem, *Albertum Rubenium*, qui omne tempus a Reipublicæ negotiis vacuum (erat enim Philippo IV. Hisp. Regi a secretis in sanctiore Consilio, quod Belgium juris Hispanici moderatur) doctrinarum studiis impendit,

pendit, eaque chartis mandavit, quæ si ultimam, a præpropera morte interceptam manum experta fuissent, maximam auctori famam erant conciliatura. Verum in ipso ætatis flore eo vivis erepto, eruditus ejus schedis & ipsis mors imminere videbatur, nisi in cognati ejus *Philippi* manus, & ex istis in potestatem celeberrimi Viri *Jo. Georgii Grævii* eæ pervenissent. Is enim, pro insigni isto, quo rem litterariam quotidie adauget & egregie amplificat studio, ægre ferens exitio esse expositos hos ingenii præstantis foetus, imperfectos licet & dispersos sustulit & expolivit: ac triginta abhinc annis duos *de re vestiaria* & *lato clavo* libros, nec non *de urbibus neocoris* dissertationem, aliaque nonnulla Rubeniana, nitidissime exculta publico dedit; & nunc Diatriben *de Flavio Mallio Theodoro*, quam Richardus Bentleius, clarum rei literariæ in Angliæ fidus, ipsi concesserat, in publicum exire jussit, ei que dicavit, cui acceptam eam ferebat. Existimat autem, in Casp. Gevartii potissimum gratiam scriptam fuisse hanc commentatiunculam, qui hunc Mallium crediderat esse *Manilium* Astronomici auctorem, hancque opinionem plurimis rationibus persuadere aliis annitebatur. Hunc igitur errorem ut eriperet Gevartio non magis, quam iis quos is induxerat in eundem, ostendit Flavium Theodorum Mallium (de quo præter Claudianum in Panegyrico vix quisquam ex veteribus quidquam ad posteros transmisit) ex Manlia gente, quod putavit Baronius, nequaquam ortum, Genuensem potius aut Ligurem videri p. 2. 4; incertum esse, quo anno natus sit, conjectura tamen se duci ut circa annum D. 350. eum natum putet p. 5. affirmat. Pueritiæ annis per eloquentiæ & jurisprudentiæ studia transactis, prima togatæ militiæ stipendia Mediolani ipsum anno D. 367. meruisse, p. 5; inde ad regendam Lybiæ partem A. 374. missum p. 7; Consularem Numidiæ vel Præsidem Cæsareæ A. 376. factum p. 8; postea ad regendam Macedoniam processisse p. d. atque inde post Palatii Quæsturam & omnes fere honorum gradus Comitum sacrarum largitionum A. 329. munus nactum, p. 11; tandem summum Præfecturæ prætorio Galliarum apicem A. 380. adsecutum fuisse, p. 13. memorat. In qua Præfectura quandoquidem Ausonio poetæ ejusque filio Hesperio successit, digressione quadam Ausonii istius præfecturas exponit, multum a Scaligero in diversa abiens, p. 15. seqq. Expleta administratione, A. 382. privata se vitæ Theodorum dedisse, & ut libèrius studiis suis vacaret, in Liguriam secessisse

p. 25. occisoque Gratiano Imp. cujus amicitia floruerat, solatium a Philosophia petiisse & se totum ejus studiis mancipasse, e Claudiano (unde pleraque) demonstrat p. 26. Libri ab eo in secessu eo conscripti recensentur sequentes: *Sermones & dialogi philosophici* p. 26. *de origine & natura mundi* p. 27. *de astris* p. 27. *de partibus animæ* p. 28. Amicitiam cum Augustino & Symmacho coluisse, p. 30. 32 ostenditur, qua adductus Augustinus librum suum *de vita beata* ipsi A. 385. dedicaverit, p. 31. A studiis litterarum ad reipublicæ administrationem rediisse Mallium, & a Theodosio anno D. 390. Consulem designatum p. 33. postea A. 395. Præfectum prætorio Italiæ, Africæ & Illyrici constitutum p. 38. 49. ab Honorio consulatum ipsi anno 399. delatum p. 56. 58. (cujus festa & ludos exhibitos elegatissimo illo Panegyrico, cui plurima quæ de Mallio novimus debentur, descripsit Claudianus) collega Eutropio eunucho, p. 58. 59. Præfecturam prætorio nihilominus continuasse p. 62. 69. per complures annos, donec tandem anno 409. Honorio IV. & Theodosio III. Coss. ea exutus fuerit p. 88. postea tamen eidem redditus p. 100. Sed senio & calamitate reipublicæ confectum principio anni 410. diem suum obiisse; felicem morte sua, quod proximum urbis Romæ exitium non viderit, p. 104. annotat. Addit, filium cognominem sibi Theodorum reliquisse, cui librum *de metris* inscripserit, qui manuscriptus extet in armariis Gevartii, cujus initium recitat p. 706. a quo descenderit fortasse Theodorus iste, qui anno D. 505. cum Sabiniano consul fuit, p. 107. sed quem monachum factum, quod Baronius tradit, inficiatur p. 107. Seriem historiæ Mallianæ dum ita pertexit Rubenius, non illorum modo temporum historiam satis obscuram illustrat; sed nonnullis etiam doctorum virorum notatis lapsibus, ut Baronii p. 36. 41. 55. 74. 84. 103. 107. Scaligeri p. 15. 16. 22. 23. 24. 66. Petavii p. 54. Salmasii p. 80. Sigonii p. 84. Schotti p. 103. Savaronis p. 2. Claverii p. 9. 41. Delrionis p. 9. Alciati p. 22. Scioppij p. 40. Jac. Gothofredi p. 78. Langi p. 103. Cassiodori p. 60. Zosimi p. 41. quosdam veterum Scriptorum depravatos locos emendat, Augustini p. 46. Ammiani Marcellini p. 54. Socratis in hist. eccl. p. 55. Philostorgii p. 62. leges item nonnullas Codicis Theodosiani p. 12. 39. 63. 64. 89. 90. 91. & Justiniani p. 19. 55. 87. 90. ut proinde in exiguo libello multum doctrinæ, & inde provenientis utilitatis inveniant, qui eadem perlegendo otium impendunt.

DES-

DESSEIN D' UN NOUVEAU DICTIONNAIRE historique, géographique, chronologique & philologique par Samuel Chappuzeau.

i. e.

Designatio novi Lexici Historico-Geographico-Chronologico-Philologici, per Samuelem Capuceum.

Cellis apud Andr. Holwein 1694. in fol. Plag. II.

FAmam hactenus sibi haud exiguum *Ludovicus Morerius* peperit, edito Dictionario, sæpius in Gallia & Belgio lingua Gallica excuso, Londini quoque lingua Anglica, cura potissimum J. C. de la Crose, edito. Verum doctissimus & omni scientiarum genere excultus vir *Samuel Chappuzeau*, natione Gallus, jam inde a quinquaginta annis patria extorris, novum & exactius multo magisque absolutum molitur, idque tribus tomis includere constituit. Plurimos in eo Morerianos lapsus ostendet, multaque adferet quæ Morerius vel ignoravit, vel studio partium abreptus omisit, vel minus recte exposuit. De quo insigni proposito ut constaret, aliquot typis exscribi fecit pagellas, ex quibus istud liceret cognoscere; indeque paucis jam, quis animus ejus sit, exponemus. Dolet nempe, nullum in juvenum præsertim usum adhuc extare Lexicon, quod evolutionum desiderio possit facere satis; in Moreriano autem istoc cumprimis non ferendum esse, quod in Pontificiorum gratiam passim, & ubicunque ita fert occasio, male tractentur Protestantes. Se itaque omnes illos scopulos evitaturum promittit, & quæ ad historiam, chronologiam, geographiam ac omnem litteraturam pertinent, strictim traditurum, neque facile quicquam omisurum quod scire juvenem intersit, aut inquirere is possit, pollicetur; adeo ut integræ bibliothecæ instar hoc opus futurum sit. Cui si quis necessaria suggerere cupiat, vel de instituto hoc monere velit, rogat ut vel ad ipsum auctorem Cellis in aula Ser. Brunsvicensium Ducis Georgii Wilhelmi agentem, vel Amstelodamum ad clarissimos bibliopolas, Wetstenium vel Debordeum, id curet. Primum se totum jam confectum habere affirmat, reliquis duobus materiam omnem paratam jam adesse: quibus contemendis vitam (quam ad sextum & sexagesimum ætatis annum produxit) & otium, quæ sufficiant, solertissimo Viro vovemus, ut ad finem per-

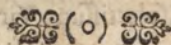
perducere possit, cui quindecim jam per annos invigilavit, laborem. Cæterum non possumus non hac occasione commemorare, esse & in Belgio bibliopolas nonnullos, qui communibus impensis editionem novam parant Lexici Hofmanniani, congestis in unum duobus ejus Alphabetis, una cum luculento clarissimi Auctoris augmento,

NOVA LITERARIA.

A Misit hoc anno Academia Kiloniensis Holsata Christian-Albertina Theologum gravissimum & de Ecclesia orthodoxa meritissimum, *Christianum Kortholtum*, Primarium Theologiæ Professore & Universitatis Pro-Cancellarium, die nempe 31. Martii, cum annum ætatis sexagesimum secundum ageret, pie defunctum. Scriptorum, quæ ab anno seculi hujus sexagesimo ad præsentem usque, tum in Jenensi, in qua Ordini Philosophico fuerat adscriptus, tum in Rostochienfi, quam per biennium & quod excedit, Græcarum literarum Professor exornavit, tum in Kiloniensi, in qua a primis ejus incunabulis ad obitum usque suum Theologiam sacram summo cum applausu fructuque docuit, quin & in Lipsiensi hac nostra, dum eam A. 1660. perlustraret, edita a Viro doctissimo fuerit, catalogus extat typis exscriptus. Ex his non pauci, quorum in officinis copia non est, cum tempore denno edentur, sed accessionebus amplissimis aucti; jamque Disputationes ejus uno conjunctim emittendæ volumine, sub prælo sudare memorantur. Inprimis vero curaturi sunt mœstissimi hæredes, ut ex beati Auctoris autographis Historia ejus Ecclesiastica iusto ordine digesta in lucem prodeat. Quod monendum vel ideo duximus, ut si qui forte sunt, qui operis hujus ex publicis privatisque Lectionibus Auctoris undique corrafi, sed vitii ac erroribus describentium, ut fieri assolet, depravati editionem meditantur, ii intelligant, a conatu hoc omnino sibi abstinendum.

In vicina quoque Jenensi Academia lumen non ignobile extinctum est. *Casparum Sagittarium* innuimus, S. Theologiæ Doctorem, Historicum Saxonicum ac universalis Historiæ Professore celeberrimum, eodem cum Kortholto mense, sed die ejus nono, terris his ereptum, cum ætatis suæ annum 51. nondum explevisset. Non semel honorifica ejus ex merito facta & in Actis nostris fuit mentio, seu illius Harmonia Historiæ Passionis Jesu Christi, seu scripta alia ad Antiquitates imprimis Thuringiæ spectantia fuerunt recensenda: & iterum de eo dicendum erit, ubi Introductio in Historiam & Antiquitatem sacram, cui operi immortalis est, lucem publicam aspexerit. Ut nunc plura addi necesse non sit, nisi quod optamus, ut præsto sint qui schedas ejus excutiant, & quæ seu Thuringiæ suæ, seu Ecclesiasticæ Historiæ illustrandæ Vir diligentissimus & indefessus consignavit, perire non patiantur.

Noribergæ non ita pridem decessit illustris foemina, *Catharina Greiffenbergia*, Baronissa de Seisenneg, multarum linguarum gnara, Germaniæ Sappho, cujus libri multi extant in lingua Germanica, ingenium ultra sexum cum summa pietate ostendentes.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCXCIV.

HISTOIRE DE LOUIS DE BOURBON II. DU NOM
Prince de Condé &c.

i. c.

Historia Ludovici Burbonii II. Principis Condæi,
& Principum Regii Sanguinis Primi.

Coloniæ 1693. in 12. Alph. i. pl. 3.

Inter omnes belli Duces, quorum virtus recentiora nobilitavit seculum, Ludovicus hicce Burbonius præcipue eminet. Utique facillima ipsius longe fortissima, prælia, & victorias ab hostibus reportatas, ambiguos quoque ancipitesque fortunæ casus, quibus cum tantus Heros conflictatus est, promeruisse nemo facile abnuerit, ne vita ejus posteris ignoretur. Operæ pretium ergo se fecisse Auctor arbitratus est, dum vitam & res gestas hujus Principis literarum monumentis consecravit. Ipse vero odii ac amoris vacuus, nihil sibi prius aut antiquius esse voluit, quam litare veritati. Hanc sibi ipse legem sancivit, quam sancte observaret. Ut itaque sibi religioni duxit Condæi Principis reticere virtutes: ita nefas esse putavit, dissimulare vitia. Fortitudinis namque singularis laudem, judice Auctore, ne iniquissimus quidem rerum æstimator illi denegaverit: ast hanc virtutem ambitione contaminavit. Ceterum natus est Ludovicus Burbonius Parisiis Anno 1621. die 8. Septembris, patre Henrico Burbonio Principe Condæo, matre autem Charlotta Margaretha Momorancia. Literarum studiis initiatus, Historiarum præcipue delectabatur monumentis: veteresque belli Duces, & inter illos Alexandrum Ma-

Lib. I.

Oo

gnum

gnum magnopere mirari coepit, cuius præcipue animi magnitudinem laudavit, qua Macedones frenum mordentes compescuit. Non potuit vivida ista & ignea vis mentis diu inter tacitos Musarum delitescere recessus: adeoque, quam primum per ætatem licuit, militiæ nomen dedit. Atrebatum urbs Artesiæ, quam Gallicus obsidebat exercitus, occasionem tirocinium ponendi Condæo subministravit: ubi, licet decimum nonum ætatis nondum explevisset annum, præclarum tamen fortitudinis documentum dedit. Domum insigni ætus gloria reversus, Parentis iussu, Claram Clementiam de Maillebrezé, Cardinalis Richelii neptem, matrimoniali sibi fœdere iunxit. Iram enim Cardinalis Richelii non aliter placare Henricus Bourbonius, quam conjugio hoc comprobato, poterat. Inde rursus castra sequitur Condæus noster, variisque clarissimis facinoribus ad summas dignitates sibi viam munit. Præcipue vero in urbis Perpiniani expugnatione egregiam Regi navavit operam. Interim mortuo Richelio summæ rerum in Gallia admovetur Mazarinus Cardinalis, qui Ludovici nostri gratiam sibi conciliaturus, summum exercitus Gallici in Belgio Hispanico imperium penes eum esse voluit. Neque vero huius consilii Cardinalem poenituit. Hispanicæ enim copiæ a Condæo ad internecionem usque cæsa, urbs Rocrojum liberata, & res ubique feliciter gestæ, non minus ornamentum Principi, quam nutanti Galliæ regno attulere præsidium. In eo vero ad Rocrojum prælio, non fortitudo modo, sed & prudentia Ducis singulari exemplo patuit. Idque pluribus Auctor edisserit. Plures inde urbes, interque eas Theonisvillam, victricia Condæi expugnarunt arma. Quibus ex animi sententia gestis, copias auxiliares in Germaniam ducit; mox exercitus Gallici in Germania imperium ipse capeffit. Hic vero cum Mercio Duce Bavarico, prope Friburgum in loco satis difficili, tribus præliis congressus est: in quibus utut ancipiti Marte pugnatum sit, Condæi tamen & fortitudo & prudentia ita effulsit, ut intrepidi & magni animi laudem hostibus quoque extorserit. Attamen ambitioni suæ potius quam regni utilitati consuluisse visus est, præsentissimis periculis milites exponendo. Equidem Friburgum in hostium jam venerat potestatem, priusquam cum copiis suis advolare potuit Condæus: ipse tamen Philippiburgum expugnavit, pluresque urbes Gallicum subire jugum coegit, quin ipsam Moguntiam in dedi-

ditionem accepit. Sequenti anno, nimirum 1646, Mercium prope Nordlingam vincit, Nordlingam ipsam cum aliis Germaniæ urbibus imperio Gallico subjicit. Jam consultum videbatur Mazarinum præcipuas regni vires Hispanis opponere in Flandria: exercitui ipse Dux Aurelianensis præesse voluit; signa ejus sequitur Condæus. Necibi fortuna Gallos destituit. Urbibus enim aliquot expugnatis, Batavis suppetias fert Aurelianensis: qui insignem militum amorem erga Condæum certissimis argumentis edoctus, Lutetiam se contulit, summo exercitus imperio penes Condæum relicto. Hic vero nobili quodam facinore expeditionem hancce finiturus, Dunkerkam obsidione cingit, & infinitis, quæ ei sese offerebant, periculis feliciter defunctus, urbem expugnat. Tandem Cortraco præsidio satis firmato, & ipse Parisios revertitur. Personabat tota urbs laudibus Condæi: Gallicæ gloriæ vindex atque stator cunctis audiebat.

Mazarinus itaque crescentem indies Principis Condæi auctoritatem formidans, eandemque suppressurus, auctor illi suaorque fuit, ut Catalonici exercitus imperium susciperet. Id cum fecisset Condæus, Leridam obsidione cingit: sed adventante Hispanorum exercitu, solvere eandem cogitur. Nimirum non latebat Mazarinum, eas, quæ in Catalonia erant, copias Hispanis non esse pares: hinc irritos fore quoscunque Condæi conatus, famæque ejus & existimationi haud parum ita detractum iri confidebat. Sero nimis has artes intellexit Condæus: hinc initio quidem Parisios adire noluit; tandem ut adiret, precibus Regiæ adductus, suam erga Mazarinum indignationem non dissimulavit. Subsequenti anno, videlicet 1648, imperio exercitus Gallici in Flandria se ad moveri passus est, fortunamque adeo sibi faventem habuit, ut Leopoldo Archiduce Austriæ victo, copiisque Hispanicis fuis, Ipras aliasque Belgii urbes in suam redigeret potestatem. Interea Parisiis lites gravissimæ dissensionesque civiles oriuntur, Parlamento civibusque Parisiensibus id unice allaborantibus, ut Mazarini Cardinalis coerceretur auctoritas, vel ille plane regno ejiceretur. Juratis Cardinalis hostibus *Funditorum* nomen hæsit. Causas autem originemque harum contentionum prolixius Auctor exposuit. Omnium votis expectabatur Condæus, qui cum ut judex & arbiter inter utramque sedere partem potuisset, singulari Mazarini artificio hisce turbis ita immerfus fuit, ut irritatis Fundi-

toribus, palam Regina ac Mazarini partes amplecti necesse habuerit. Res tandem ad arma venit. Obsidetur urbs Parisiensis, scinduntur in partes Proceres, plerisque cum Funditoribus facientibus. Parisienses acriter se defendunt, sed & a Condæo strenue urgentur: tandem belli pertæsi pacem ineunt. Despicere tum Cardinalem Mazarinum Condæus cœpit, quippe quem & salutem omnem sibi debere, & in omnibus ideo fore obnoxium, credebat. Sane ita se gessit in omnibus, ut nemo mirari debeat, quod inexpiabile erga Condæum animo conceperit odium Mazarinus. Indies inter utrumque augebantur odia; hinc Funditorum partes denuo Princeps amplectebatur. Id quod saluti fuit Mazarino. Callide quippe ad genium Condæi se attemperando, eundem a Funditorum denuo abduxit partibus, hoc ipso effecturus, ut omnem apud Funditores in posterum fidem perderet Condæus. In quo eum spes nequiquam fefellit. Ita ad Condæum præcipitem dandum sibi muniebat viam. Sed & Aurelianensem variis artibus a Condæo abalienavit. Jam non cunctandum ratus, Condæum præsidii omnibus nudatum aggreditur. Namque nihil tale metuens, suorumque admonitiones insuper habens, cum Fratre, atque Longavillæo Duce custodiæ committitur. Eodem die, quo libertatem Principi erat erepturus, Cardinalem ipse adiit, & de fama per omnium ora volitante, se propediem custodiæ mancipatum iri, graviter conquestus est. Mazarinus vero hunc rumorem vanum esse tam constanter asseveravit, ut & persuaferit Principi. Nihil tale promeruisse Condæum, Auctor noster contendit, qui innocentiam ejus pluribus argumentis demonstrat. Sed Princeps non æque firmo ac constanti animo captivitatis molestias pertulere. Ex Guidonis Patini epistolis Auctor refert, Longavillæum Ducem moerore ac tristitia se ipsum confecisse; Contium quandoque nec a lachrymis sibi temperasse: Condæum contra læto animo hæc fortunæ iniquioris tela excepisse, cumque aliquando Contius librum de *Imitatione Christi* sibi afferri jussisset, ejus lectione ut tristitiam pelleret, jocum addidisse Condæum & dixisse, se quidem optare librum de *Imitatione Domini* de Beaufort, ut æque ac ille, fuga libertatem recuperare posset. Ceterum conatus illorum, qui aut fraudibus, aut aperta vi restituere Principes libertati voluerunt, fuere irriti. Funditorum tandem, quibuscum Condæum & Aurelianensem commune

erga

erga Mazarinum odium junxerat, comminationibus adducta Regina, libertatem reddit Principibus, Cardinali ipso, ut gratiam eorum recuperaret, hunc nuntium illis perferente.

Condæus nihiloscius, sua erga Mazarinum indignatione neuti- *Cap. III.* quam dissimulata, Parisios revertitur, populique, qui antea vehementissime illum detestabatur, plausibus exceptus, Parlamento pro navata sibi opera gratias agit, & cum Funditoribus ad ejiciendum regno Mazarinum conspirat. Voti compos res suas firmare egregie potuisset, judice Auctore, modo fortunæ utramque illi porrigentis manum habere rationem voluisset. Statim vero in eo a Condæo peccatum est, quod amicorum fidelissimorum, qui ut liberarent eum nihil fecerant reliqui, officia adeo parum pensi habuerit, ut eosdem, præsertim Turennum, inconsulto fastu neglexerit prorsus despexeritque. Nec Funditorum cum Condæo amicitia diuturna fuit. Cum enim fratris sui Ducis Contii, & Cheuresiæ virginis, quam huic jungi Funditorum referebat, connubium suo comprobare calculo nolleret, aliisque rationibus juratos hosce Cardinalis Mazarini hostes irritasset, in mutua iterum exarsere odia. Id quod Regina intelligens, concordia, quam inire cum Condæo volebat, conditionibus stare noluit. Rursus igitur utroque præsidio se orbatum & in eas angustias redactum vidit, ut Hispanorum implorare opem illi necesse fuerit. Vanus rumor, consiliis Regina custodiæ iterum destinari Principem, eundem ita perterrefecit, ut relicta urbe fuga sibi consuleret, armaque arripere decerneret. Cognatorum maxime suasionibus ad hæc adductus est, simul tamen ipse haud vano augurio prædixit, fore, ut hujus consilii auctores se ad extrema redactum, omnium primum deferrent. Sed hac quidem vice res nondum in bellum erupit. In urbem enim rediit, ea tamen conditione, ut procul ab aula facessere juberentur, quos Mazarini in exilio degentis partibus nimium esse addictos credebat. Tum quoque rebus in præceps euntibus potuisset afferri medela. Sed regio & ad Regnam irritandam composito apparatu per plateas incedens, malum istud adeo auxit, ut mox intelligeret ipse, jam esse illud immedicabile. Non posse diutius bellum differri ratus, initio quidem suam testari omnibus innocentiam, causasque afferre voluit, quibus se adductum putavit, ut injustis Regina ac Mazarini, cujus spiritu cuncta regi dicebat, oppressionibus

O o 3

rite

rite arma opponeret. Inde ex urbe egressus, non satis eo tempore se in ea tutum putans, quo Rex solenni ritu & more majorum, regiminis ipse habenas capeßere voluit, cum Hispanis belli consilia agit. Opportune tum Burdegalenses partibus Condæi accedebant, quorum exemplum tota mox Aquitania sequebatur. Blandientis ita fortunæ nutibus irretitus Condæus, spem omnem pacis ineundæ incidit. Quare sine mora perduellionis reus agitur, idque solenni Regis decreto omnibus innotuit. Ceterum præter Aquitaniam, & aliarum provinciarum urbes Condæi favebant partibus, quarum plerasque tamen exercitus regius haud difficulter ad obsequium redire coëgit. Singularum vero expugnationes, & fata, ut & prælia, clades, victoriasque, & cætera belli hujus civilis momenta commemorare, prolixum nimis foret. In omnibus ita se gessit Condæus, ut quandoque fortunam, nunquam fortitudinem & consilium ei defuisse, haud difficulter deprehendere liceat. Armorum cursum sistebant pacis consilia: a quibus eo minus Rex, & Mazarinus jam ab exilio revocatus, abhorrebant, quod & Parlamentum & cives Parisienses favere Condæo intelligerent. Et favebant sane, sed tamen & belli jam tum illos tædere cœperat. Nec istud latebat Condæum, qui Parisiensium animos flexiles, & ad quamvis fortunam mobiles haud ignorabat, multis quoque argumentis ipse edoctus erat. Tandem vero cum conveniri utrinque non posset, arma resumere Condæus voluit; copiisque Hispanicis auctus Turennum, cujus impetum ante, prope vicum S. Antonii, fortiter sustinuerat, copiis suis in conspectu urbis ita circumcinxit, ut aut omnibus fame pereundum, aut exercitum regium manifestæ cladi exponendum esse, quisque existimaret. Interim Condæus morbum, quo oppressus erat, depulsurus, & regni, quod, de victoria certus, sibi subiectum iri nullus dubitabat, negotia compositurus, in urbem se receperat. Turennius itaque occasione arrepta, ex hisce angustiis tam prompte tamque prudenter se expedit, ut ex eo tempore aliam res Gallicæ faciem induerint. Parisienses enim se belli molestiis, quarum jam magnopere illos tædebat, nunquam liberatum iri, quamdiu Principis partes tuerentur ipsi, animadvertabant. Pacem ergo Regisque & aulæ in urbem reditum serio se in votis habere, non amplius ipsum clam habebant Principem. Hic igitur Parisiensibus non amplius fidens, Flandriam petit, sum-

moque

moque exercitus Hispanici imperio, a Rege Hispaniæ præfici-

tur. Fortunam vero Condæum secutam esse, merito negaveris: *Lib. IV.* adeo in præceptis res ejus ire cœperunt. Sane si iis, quibus Mazarinus voluit, legibus inire pacem voluisset, fortunam in consilio habuisse jure potuisset censeri. Quo minus vero felicibus successibus usus fuerit exercitus Hispanicus, Condæi cum Hispanicis Ducibus simultatibus prudens rerum æstimator haud sine ratione tribuet. Neque id tantum male habuit Condæum. Partes ejus deserit frater Contius Dux, inito cum Mazarini nepte matrimonio: Parlamenti Parisiensis decreto reus mortis judicatur: urbes etiam istæ, in quibus omnem fiduciam collocaverat, Regis se permiscere fidei. Ipse quidem eum Hispanicis copiis Galliæ regnum intravit: ubi iterum vario eventu sæpius pugnatum, urbes utrinque obsessæ, donec tandem Condæo ad Dunkerkæ obsidionem solvendam Turennum coacturo, exercitus Hispanicus prope ad internecionem usque caderetur, & tantum non penitus deleteretur. Gallia jam in fide Regis erat. Hispanos, ob acceptam cladem, belli diuturni ingens quoque ceperat fastidium: quare pace tandem finire hæc lites, omnes consultum ducebant. Et sane coaluerunt tandem in concordiam Galli Hispanique, ope Mazarini Cardinalis & Ludovici de Haro, qui in Fasianorum insula ad Pyrenæos montes, hunc in finem convenerunt. De Condæo præcipue haud leviter disceptatum est: Hispano annitente, ut pristinae fortunæ restitueretur: Mazarino id maxime abnuente. Tandem reddere quidem dignitates Condæo placuit, eumque in fidem recipere: Hispani contra urbes quasdam Gallis cesserunt. Reliquas leges ex Pyrenææ pacis tabulis prolixius Auctor recitat.

Anno demum 1660 in Galliam rediit Condæus, fortunas- *Lib. V.* que & honores, minime autem Regis recuperavit favorem. Regni quoque negotiis atque consiliis admodum raro, aut in speciem solum, admotus est: id quod, jam rectiora edoctus, adeo non ægre tulit, ut Ducissæ Chatillonæ, quam tenero prosequabatur amore, hinc animi mollitiem illi exprobranti, prudenter responderit: Regis genium tales requirere mores. Quam vero sibi religioni duxerit, vel in minimis voluntati Regis refragari, vel inde elucescit, quod a spe regnum Poloniæ consequendi jussu Regis destiterit. Ceterum pacem

non

non ita pridem initam rupit Gallia Rex. Jure quippe devolutionis, ut vocant, Brabantino fretus, armata manu Flandriam ingressus est: Condæo vero provinciam Comitatum Burgundia occupandi dedit: id quod tam prompte executus est, ut septendecim dierum spatio hanc ditionem Regis imperio subjecerit. Finito hoc bello, Hollandis signa intulit Gallia Rex, tantaque felicitate usus est, ut non tam vincere, quam peragraré urbes videretur: quin Amstelodamum sine dubio sibi subjecisset, si quod cum Turenno illi consulebat Condæus, qui parti copiarum præerat, sine mora victrices urbi admovisset copias: sed cunctando tum quidem res Gallica fuit perita. Ceterum belli hujus casus atque eventus ex Auctore referre, cum instituti nostri legibus pugnat: saltem istud addimus, Condæum Vefaliensium præcipuis foeminis, petentibus ut ex urbe obsessa sibi discedere liceret, perquam lepide respondisse: se omni victoria fructu cariturum, si devictarum mulierum ornamento triumphus suus destitueretur. Spinozam quoque a Condæo accersitum, Auctor memorat, quocum varios de fide in DEum & religione sermones miscuit. Sed retardato victricium armorum cursu, belli augebatur moles, Imperatore quoque Germanico in Gallos arma stringente. Condæus itaque, postquam cum Arausionensi Principe dubio pugnaverant Marte, copiis Gallicis in Germania, per mortem Turenno Ducem destitutis, præficitur, Germanicique exercitus Ducem Montecuculi Hagenavia solvere obsidionem cogit. Et ita labores suos militares finivit Condæus. Namque ex eo tempore Rex cum copiis suis non amplius præfexit. Sunt, qui sua sponte militaria munera eundem fugisse contendunt: sunt & qui Regem Condæo iratum asserunt, quod in prælio cum Arausionensi, nimio impetu abreptus, milites inconsulta audacia hostium furori objecerit. Privata itaque sorte contentus, in arce sua Chantilliaci vixit Condæus, tempusque vitæ reliquum studiis literarum consecravit: raro admodum, nec nisi necessitate urgente, in aula comparuit: Regi autem tanta animi submissione & veneratione addictus fuit, ut fidelissimis subditorum dubiam reddiderit palmam. Documento vel istud est, quod nepotis sui Ducis Burbonii cum Nannetensi Virgine, quam ex Montefpania Rex susceperat, matrimonium suo comprobaverit calculo, serio simul filium adhortatus, ne committeret unquam, ut promptum erga Regem obsequium neglexisse videatur.

videatur. Idem & testantur literæ a Condæo moribundo ad Regem scriptæ, quibus serio detestatur, quod officii leges tam proterve migraverit, sed ex quo ad obsequium rediit, nemini animi integritate ac fide unquam se cessisse asseverat. Expiravit placide inter suorum gemitus, die 11. Decembr. A. 1686, cum ætatis sexagesimum quintum annum, nec non mensem diemque tertium, explevisset.

*MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE
de Louis de Bourbon, Prince de Condé.*

i. c.

Commentarii componendæ Ludovici Burbonii,
Principis Condæi, Historiæ inser-
vitur.

Coloniæ, 1693. 12. Alph. i. pl. 10.

Historiam rerum a Ludovico II. Burbonio, Duce fortissimo, gestarum, sine dubio jam plures condidissent, præsertim nostra ætate bonarum mentium non sane sterili, nisi plerique documentis fide dignis commentariisque fuissent destituti; quorum si quis inops in hoc scribendi genere aliquid molitur, nubes ille confectatur & inania prensat. Sibi ipsi hac in parte suæque gloriæ defuisse Ludovicum, Auctor noster memoriæ prodidit. Vitæ enim suæ commentarios a se petentibus, respondit, se quidem nihil aliud, nisi quod oblivione dignum esset, gessisse. Quandoque tamen, vel ideo non posse se hoc labore defungi dixit, quod ea necessario sibi commemoranda essent, quæ ut sibi gloriæ, ita aliis futura essent dedecori, *Lib. VII. p. 327.* Illorum tamen, quorum animus fert, in conscribenda tot egregiorum facinorum, per quæ fortissimus Heros ad immortale decus ivit, historia, ingenii periclitari vires, studiis consulturus Auctor, congeffit ediditque quosdam commentarios, qui illustres Ducis nostri actiones sigillatim exponunt. Leges enim in primo hujus Operis libro Relationem de expeditione Rocroienfi, auctore De la Chapelle: ut & ejusdem Relationem de expeditione Friburgensi. Secundus liber Historia obsidionis Dunkerkæ ornat, quam.

Pp

Sara-

Sarasinus composuit. Tertium librum finiunt literæ Regis ad Parlamentum, quæ rationes exponunt, quibus Rex inductus Condæum Principem, cum fratre, & Longuevillæo Duce mancipavit custodiæ: quibus junguntur literæ privati ad Parlamentum, rationes Regis refellentes, & pro innocentia Principum acriter pugnantes. Belli denique civilis Historiam Commentarii Ducis de Rochefaucault pandunt, libro quinto. Nec temere hæc dispersa projectaque sunt: quin potius apte concinneque Auctor hasce commentationes inter se junxit, & ut justæ historiæ faciem opus quodammodo indueret, ipse reliqua addidit, quæ ex Scriptoribus fide dignis, in præfatione laudatis, se petiisse ingenue fatetur. Ceterum vita Condæi Principis cum jam in compendium a nobis missa sit, hic repetere, quæ jam dicta sunt, supervacaneum ducimus. Saltem istud observasse haud abs re fuerit, quod Auctor tanto in Condæum Principem sit studio, ut ea etiam, quæ aut per imprudentiam aut præcipitantiam quandoque ab eo gesta ceteri, & præcipue Auctor, qui Historiam Condæi edidit, non dissimulant, emollire Noster omni ratione, quandoque & laudare non dubitet. Palam istud fiet, si quis ea, quæ de expeditione Friburgensi, & irrita Leridæ urbis obsidione memorat, accuratius secum volvat.

HERMANNI CONRINGII EPISTOLARUM
Syntagmata duo, una cum Responsis.

Helmst. ap. G. W. Hamm, 1694. in 4. 1. Alph. & 10. pl.

Quin plurima literarum secretiora & non usque adeo passim nota ex epistolis clarorum virorum mutuis addisci queant, nemo fere dubitat, & vel istis celeberrimi Conringii potest probari. Plurimæ debentur gratiæ, non solum excellentissimo Viro *Hermanno Johanni Conringio*, unico Hermannii Filio, & Serenissimo Electori Brandenburgico a Consiliis Camera in Magdeburgensi Ducatu, qui ex illo, quem possidet, Epistolarum Patris thesauro has nuper perbenevole concessit cum Orbe Erudito communicandas; sed & amplissimo *Caspari Corbero*, Professore in Academia Helmstadiensi, qui eas edidit ex MSS. facto selectu, & ordine earum sic concinnato, ut una alteri respondeat. Cujusmodi institutum mallems ab omnibus

iis,

iis, qui Epistolas doctorum evulgarunt, fuisse observatum. Est autem Collectio duplex, una scilicet earum, quas Conringius ad Celsissimum quondam Principem-Episcopum antea Paderbornensem, ac deinde & Monasteriensem *Ferdinandum L. B. a Fürstenberg*, & hic ad illum scripsit; atque altera earum, quas cum *Stephano Baluzio*, qui illustrissimo Joh. Baptistæ Colberto, Galliarum Regis Ministro primario, a bibliothecæ cura fuit, & editor operum Petri de Marca, reciprocavit. Ex quibus proin pauca quædam decerpemus velut ex multis, quæ sigillatim adduci destinata nobis chartæ modus negat.

Parte I. judicium suum exponit Fürstenbergio Conringius, de Monumento quodam antiquo Saxonico, (p. 2.) abs Principe sibi missio, & docet porro, ab anno demum 775. Caroli M. auspiciis cœpisse in Saxonibus Christianismi primordia. Epistola octava, cum multa de Germanis, & quinam ex illis commigraverint in Galliam, disseruisset, simul affirmat, Legem Salicam in Ripuariis, non autem in Transrhenanis nostris terris esse latam, quod olim quidem crediderat, confirmatq; illam suam sententiam alia deinceps ad Baluzium Ep. p. 83. Tum laudat Episcopum Henrici de Hervordia MS. Historiæ duas partes apud se extantes, quam inventu raram quando judicat Hermannus, simul taxat Vossium patrem, quod eundem cum Henrico de Erfordia, homine nihil minus quam Historico confuderit; & credit Piermontensem Comitatum (*Pyrmontensem* alii scribunt) nomen habere Gallicum, lapideum aut petrosum montem (*Pierre & Mons*) significans, ac proinde illos, qui in antiquis chartis audiant *Comites de Monte Lapideo*, Piermontanos Comites esse, forte quod eorum conditor ex Gallia istuc venerit, locis illis donatus a Ludovico Pio. Eadem adhuc Epistola rogat Conringius Episcopum, ut Epistolarum Innocentii III. Papæ volumen, quod ex Vaticana Bibliotheca descripserit olim ipse Romæ, cum Stephano Baluzio, editionem novam omnium Innocentii Epistolarum tum parante, communicare velit; (id quod factum etiam esse, patet ex p. 43.) Proponit etiam suam de Actis passionis sanctarum Martyrum Perpetuæ & Felicitatis sententiam, ac dum ea a Tertulliano lecta fuisse & allegata negat, accusat simul easdem effictæ novitatis. Porro reprehendit Conringius chalcographum, qui in prima Monumentorum Paderbornensium editione Carolo M. barbam prolixam affinxerat, quem constet tamen mento glabro &

p. 51. barba rara genis adnata fuisse. Epistola XXV. fatetur Conringius, Regis Galliae beneficiis, ope Colberti, usum se esse aliquot jam annis in quam rem ad Baluzium quoque scribit p. 67. 71. 79. 83. Post Epistolam XXVII. elegans Ducis *Montausierii* ad Fürstenbergium exhibetur carmen, docetque hic amplius, quænam in Historia Paderbornensi suo ductu & auspiciis jam sint perfecta, & qua etiam ratione reliqua debeant adornari.

p. 5. Quæ Parte altera Baluzii ad Conringium, & hujus ad illum leguntur Epistolæ, pleræque in tali occupantur argumento, ex quo Historia Ecclesiastica & Critica S. plurimum accedit lucis. Sic enim Epistola II. differit Conringius de Codice MS. Synodi Remensis, qui extet in Bibliotheca Academiae Juliae, & vindicat ea occasione Flacium ejus olim editorem ab inusta corruptelæ nota. Ep. III. exponit Baluzius prolixè consilium suum de edendis Innocentii Epistolis, nec tacet, Apologeticum Ebbonis Archiepiscopi Remensis, ex codice MS. Cardinalis Barberini a Domino Luca Dacherio Monacho Ordinis S. Benedicti, in Tom. VII. Spicilegii vet. Scriptorum editum, aliquot in locis mutilum ac valde depravatum esse. Tum porro recenset Conringius notabili sermone, suam studii Theologici rationem, & quam pacis ecclesiasticæ sit cupidissimus, utrinque vapulans licet. Ep. XIV. extat insigne judicium Baluzii de famoso diplomate Lindaviensi, quod & ipse arguit falsitatis, consentiens Hermannò idem statuenti. Epist. p. 39. XVII. animadvertit Baluzius in stylum Conringii, Pontificibus in libro de Origine Juris Germanici, & in Notis ad Epistolas Leonis, infestum valde; sed excusat se ille deinceps Epistola XVIII. Cui cum quædam regeffisset Baluzius, sic tandem notanter satis scribit: *Ersi interdum dissentire cogor, imputandum istud est amori religionis, qui me non patitur ea omnia dogmata profiteri, quæ vos forsitan putatis esse optima & Christianissima.* DEUS, qui cordium & cogitationum scrutator est, quemque pro suis meritis judicabit. Interim amemus, mi Conringi; & tametsi diversas opiniones tuemur in causa religionis, moribus tamen diversi non sumus, qui eadem literarum studia sectamur. Epist. p. 78. XXIX. refert Baluzius, præfationem suam ad Antonii Gratiani librum reprobata fuisse ab iis, qui Romæ curam gerunt configendorum librorum, & in numerum prohibitorum relata, repugnantibus licet Eminentissimis Cardinalibus Bona & Estræo, qui & pervicerint,

ne nomen suum publice ederetur, in decreto Sacrae Congregationis per typographos vulgato; & hanc sibi mercedem tribui investigatæ veritatis. Verum jucundo Conringius contra ejusmodi facta consilio suadet, ut Baluzius deinceps librorum suorum editioni, ac nominatim Capitularibus Regum Francorum, vel lilia Regis, vel privilegium aliquod præfigat, quæ utique valitura sint mitigandæ Romanæ Curia.

Cæterum plurima passim citantur a Conringio. Bibliothecæ Helmstadiensis MSta, quæ ut a nobis recensentur sigillatim, opus non est. At enim si quis Hermannum nostrum paulo propius intueri & eundem facie tenus etiam nosse desiderat forte, hunc ablegamus, & ad iconem ejus satis eleganter expressam, & ad vitæ scriptorumque librorum historiam, hisce Epistolis simul cum illa præfixam. Id solum optamus unice, ut beneficio clarissimorum Virorum, quos sub initium hujus enarrationis honorifice indicavimus, prodeat sine mora nova Epistolarum Conringii collectio, & illa cum primis, quæ commercium ejus cum illustrissimo *Boineburgio*, abs Corbero promissa, exhibebit, plena procul dubio non minus gravissimarum rerum, sed & grata perinde futura omnibus, qui bonas literas nobiscum amant.

MODERNA THEOLOGIA JUDAICA,
delineata per Joh. a Lent, SS. Theol. D. ejusdemque
ut & Ling. Orient. & Hist. Eccles. Prof.
Ordin.

Herbornæ, typis & sumtibus Joh. Nicolai Andreae,
Anno 1694. in 4. Constat Alph. i.
plag. 22.

Qui sacras in Davidis hymnos Observationes, Epistolasque MSS. Andreae Masii, propediem se vulgaturum promisit Autor reverendus & clarissimus, operam interea perutilem in præsentī Libro commodavit his, qui dogmatum in religione Judaica hodieque receptorum notitiam e compendio haurire desiderant. Ipse etenim quæcunque illuc pertinent, ac per varia Doctorum istius gentis volumina dispersa sunt, in unum veluti Systema collegit, nudam ubique thesin

indicans, nec ad refutationem errorum, qui occurrunt, putidissimorum progressum faciens. Quamobrem & rationem generalem Theologiae istius explicat, & puncta ejus specialia Lectoribus ob oculos proponit.

Posteaquam nempe c. I. apud Judæos, uti disciplinarum aliarum nomina consueta, ita etiam Theologiae vocem non inusitatam esse ostendit, varias hujus divisiones ab iis excogitatas memorat, & occasione imperfectionis, quam illi in Theologia naturali agnoscant, traditionem de Aristotele sub vitæ exitum Judaicam religionem amplexo allegat, producta ex R. Gedaljæ ben Jachijæ יהושע הקבלה ipsiusmet Aristotelis epistola, qua suam conversionem Alexandro M. significaverit. In revelata autem Theologia cum Maimonides tredecim articulos principales constituerit, hinc motas super ea re controversias, & objectiones præcipue, quibus hanc divisionem impugnaverint R. Chasdai & R. Joseph Albo, repetit; nihilo tamen secius Maimonidem a tota Rabbinorum cohorte in articulis Theologiae suæ pro duce agnosci dicit, ipsaque hæc tredecim capita cum summaria eorundem interpretatione exhibet. Pergens dehinc in c. II. ad duplex religionis hujus principium, Scripturam, nempe sacram seu legem scriptam, & legem oralem Talmude comprehensam, priorem magno in pretio haberi apud eos asserit, quandoquidem variis istam elogiis exornent, perfectam omnino, in vocibus, characteribus, punctisque vocalibus integram, claram item lucidamque esse fateantur, frequentem quoque ejus lectionem suadeant, & sacrarum literarum interpretationem maximopere simul commendent, duplicem in iis sensum vulgo investigantes, literalem unum, alterumque mysticum. Quæ autem de divisione Vet. Test. in Legem, Prophetas, & Hagiographa; de Pentateuchi celebratione præ libris aliis; de Legis Mosaicæ in 54. ordinationes majores, & in præcepta 613 sectione; de Apocryphis, Novique Testamenti libris e Canone exclusis, sentiant, ea singula latius itidem exponit. Mox posteriorem seu oralem legem, non minoris auctoritatis esse notat, cum eam similiter a Deo benedicto profectam, Mosque cum lege scripta traditam, per continuam successionem ad posteros propagatam fuisse, summeque proin necessariam, quin & lege scripta perfectiorem ac pluris faciendam censeant.

Sed

Sed quod attinet ad ipsa Judæorum hodiernorum dogmata, eorum seriem per singulos fidei articulos illustrat, qui, cum nec alias ignoti sint, non adeo prolixè a nobis nunc repetendi veniunt. Ut tamen de methodo Auctoris clarissimi constet rectius, minus forsan fuerit dividia, si potissimas saltem singulorum capitum materias quasi per transennam inspiciendas exhibuerimus.

Auspiciis ergo sumit in c. III. a fide de DEO, cujus essentiam comprehendi non posse statuunt, eamque spiritualem faciant, prout & Deum ipsum dicant perfectissimum, infinitum, simplicissimum, immutabilem, æternum; omniscientiam, omnipotentiam, & omnipræsentiam illius vindicantes, & ex infinitis Dei perfectionibus summam ejus colligentes gloriam. At Personarum Trinitatem vehementer ab iis impugnari, c. IV. docet, contumeliasque in Christum ore improbo effusas execratur, ac Spiritum Sanctum non pro Deo ipso, sed pro virtute donoque Dei ac operatione divina venditari superaddit. Quomodo Deum peccati autorem esse inficiuntur, ejusque præscientiam cum libertate arbitrii humani consistere probent, Prædestinationem tamē per nimias vires homini in spiritualibus etiam assertas corrumpant, in c. V. exponit. Creationem omnium rerum in c. VI. ita considerat, ut eam pro fundamento fidei maxime solido agnosci; mundique æternitatem, & ejus e materia præexistente aut prima productionem negari; mundum tamen fingi duplicem, antiquum unum, qui plane dissolutus sit destructusque, alterum novum, præsentem nostrum, qui e nihilo pariter sit conditus; creationem soli Deo tribuendam, sex dierum spatio absolutam, ac mense Tisri seu Septembri susceptam fuisse contendit; e rebus autem creatis animas humanas primo simul die omnes dici efformatas; marisque ac foeminæ animas conjunctim productas, unde vel fausta vel infausta oriantur conjugia, prout quælibet anima cum pari per eadem jungatur, aut cum impari; Angelos bonos primo statim, malos autem cum inferno secundo die credi conditos; cælum pro animato stellasque pro rationalibus haberi; ac tandem circa Adamum, an is a fronte marem, a tergo autem foeminam retulerit, adhuc disceptari ostendat. Capite VII. occupatur in exhibenda doctrina Judaica, quæ divinam concernit Providentiam, ubi Maimonidem a multis immerito culpam ait, ac si eam non circa animalium individua, plantas, folia,

vilia-

viliaque alia, sed unice in cura hominum, quibus peculiare aliquod amoris sui signum Numen elucere voluerit, versari asseruisset; cum ita potius secum ille statuerit, quod Providentia Dei his tantum in genere prospiciat, quatenus eorum conservet species, individuus dispositioni causarum secundarum relictis, quodque brutis præmiorum & poenarum in futuro seculo dispensationem competere negaverit. De cætero autem non solum Maimonidem apud Theologos hoc nomine vapulare, sed etiam R. Levi Barzelonitæ pariter ab Hottingero talia imputari observat. Ne referamus pluribus, quæ ad modum hæcenus monstratum de Angelis c. VIII, de homine in statu integritatis, & ad divinam imaginem formato c. IX, eodemque per peccatum destituto, & hæc simul de peccato originis ejusque propagatione & a peccatis actualibus differentia, c. X, de libero hominis peccatoris arbitrio c. XI, fuisse satis differit. In fide de homine per gratiam restituto, sive de peccatoris per Messiam reconciliatione, recentiores Judæos a veteribus quam longissime discedere contendit, quandoquidem hi, etiam si operum aliqua fiducia turgent, Messia tamen gratiaque divinæ multum sæpe tribuerint, cum illi econtra reconciliationem cum Deo non per Messiam, sed per opera meritaque humana, sive illa sint propria, sive aliena, patere pervacaciter existiment, illiusque beneficia saltem fore temporalia sibi persuadeant. Unde mirum adeo non sit, quod & in Justificatione hominis peccatoris coram Deo modos alios excogitaverint, bona opera, imprimis eleemosynas, jejunia, preces, vitæ monasticæ studium, lacrymas, castigationes, & alia istius generis assidue requirant, ac demortuorum quoque operibus non leve pondus adjudicent, quæ singula in c. XIII. uberius deducuntur. Caput XIV. quod agit de observantia legis Mosaicæ, sexcenta illa ac tredecim præcepta, quæ Judæi inde excerpserint, in medium producit. Quod veram unicamque Ecclesiam apud se quærendam esse gloriantur, testimonia in cap. XV. allegata comprobant, & odium, quo Sadducæos, Samaritanos, Karraitas, ac Romanam quoque Ecclesiam præ cæteris, prosequantur, declarant. De Sacramentis inter eos creditis, circumcissione nimirum & epulo paschali, cap. XVI. Auctor dispicit, nec annotare omittit, quibus modis sacra Christianorum mysteria rideant, quomodo transubstantiationem maximo-pere impugnent, ac Reformatorum de S. Cœna sententiam cum aliis colla-

collatam sibi videri probabilissimam confiteantur. Tria postrema capita, XVII, XVIII, & XIX, statum hominis ultimum, & cum, qui hanc vitam insequetur, Judaicis coloribus delineat; ubi de asserta animarum immortalitate, earumque circa sepulchra commoratione, & in corpora alia transmigratione, de mortuorum resurrectione masculcule defendi solita, de extremo judicio vitæque æterna Israel præparata, & statu in eadem futuro, ac denique de inferno distinctisque ibi classibus, ex instituti ratione multa recensentur.

VALESIANA, OU LES PENSEES CRITIQUES, Historiques & Morales, & les Poesies Latines de Mr. de Valois, Conseiller du Roi & Historiographe de France, recueillies par Mr. de Valois, son Fils.

i. c.

Valesiana, sive Meditamenta Critica, Historica & Moralia, ut & Poemata Latina Hadriani Valesii &c.

Parisiis apud F. & P. Delaulne 1694. in 12. plag. 16.

Clarissima sunt non apud Gallos solum, sed in toto, quam late patet, erudito orbe Valesiorum *Henrici & Hadriani* fratrum nomina; & uterque certe de literis & historia ecclesiastica meruit optime. Illius vitam scripsit Hadrianus noster, separatim ante hos tredecim annos apud nos excusam; sed Hadriani vita præfixa nunc est Valesianorum collectioni, ex Diario Eruditorum Parisiensi mutuata. Non ingratum arbitramur Lectoribus fore, si inde breviter excerpamus, quæ vitam summi Viri concernunt, antequam ad reliqua faciamus accessum. Natus est d. 14. Januarii A. 1607. Carolo de Valois patre, viro nobili apud Normannos inferiores. Omne studium humanioribus literis, & deinceps ætate & judicio maturiore instructus, Historiæ Francicæ eruendæ impendit, adjutus cum primis variis monumentis & stylo Romano, quem elegantem sibi & perquam familiarem reddiderat. Ejus vero *Historiæ* Tomum I. edidit anno 1646, II. vero & III. anno 1658, cui annexa Dissertatio de *Basiliis*, cujus *Apologiam*

Q9

anno

anno 1660. contra Launoyum concinnavit. Eodem anno auctus fuit & titulo *Historiographi Regii*, (qui honor etiam fratri Henrico obtigerat,) stipendio MCC librarum in singulos annos. Anno 1663. imprimi curavit duo Poemata ex MS. cum suis commentariis. Circa finem anni 1664. cum conjugum suam addixisset fidem, ex ea deinceps & filium, optimi patris spei exacte nunc respondentem, & filiam, brevioris vitæ, sustulit. A. 1666. Dissertationem ad celeberrimum Wagenfeilium, de reperto nuper in quadam Dalmatiæ urbe *Petronii Arbitri fragmento* conscripsit, ejusque falsitate detecta, simul ex sententia fratris Henrici, probatum ivit, Petronium fuisse natione Gallum, & inde ab Imperio Neronis vixisse sub Antoninis, testimonio Sidonii, Macrobiani & Apuleji confirmavit. Anno 1675. edidit *Notitiam Gallia*, pulcherrimum opus. Anno 1676. mense Majo fratrem amisit, non sine dolore, de cujus scriptis multa dicere jam non est opus. Anno 1681. secundam, post priorem fratris, *Ammiani Marcellini* editionem adornavit, sed anno 1684. Dissertationem unam contra *Chisletium*, & aliam, contra quendam *Benedictinum*. Ab illo tempore quietem indulgit operis typographorum, tametsi parata ad prælium habuerit *Poematum* Latinorum collectionem, *Commentarium in Juvenalis Satyras*, *Epistolas* varii argumenti, *Notas* in Florum & scriptores alios. Tandem anno 1692. d. 2. Julii obiit placide, extinctus non tam morbo, quam senio annisque & laboribus confectus.

In Valefianis hæc nobis præ aliis visa sunt notatu digniora. P. 3. ista verba, quæ proxime ab initio Evangelii Johannei extant: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat &c.* mutatis distinctionibus, hac ratione, ut sensus fiat planior, vult collocari: *Et sine ipso factum est nihil. Quod factum est in ipso, vita erat &c.* P. 6. De Pasquierio refert, quod conjugem fortitus fuerit indefinenter querulam, dictisque domesticos incessentem, quin & ipsummet etiam maritum. Pulchellum sane est, quod eam in rem confecit epigramma Pasquierius, quod ita se habet:

*Nulla dies nobis, non horula præterit una,
Non punctum, nullus temporis articulus,
Quo non valet miseris servis succenseat uxor,
Succensetque mihi, nisi simul ipse querar.*

Illius

Illius ad nutum totus componor, & idem

Pacificus cum sim, tristia bella gero.

Sic mihi pax bello, sic bellum pace paratur,

Et placide ut possim vivere, vivo miser.

Sic vel cum servis, vel conjuge litigo; sic est

Heu! mihi conjugium litigiosus amor.

P. 14. probare contendit, morbum Gallicum antiquis non fuisse incognitum, non eo solum argumento, quod plurimi apud illos æque immoderate Venere fuerint usi ac hodie multi, sed etiam ex isto Taciti loco Annalium IV. de Tiberio sic scribentis: *Eram, qui crederent in senectute quoque corporis habitum pudori fuisse. Quippe illi prægracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulcerosa facies ac plerumque medicaminibus interstincta.* P. 19. Joh. Baptistam Thiers, qui de illicito sacerdotibus capillamentorum usu commentatus est, ait etiam de illicito iisdem rhedarum usu meditari librum, & p. 26. Petavium quotannis semel Despauterii Grammaticam perlegisse narrat. P. 37. Hadrianum nostrum contra Monmaurium professorem Parisiensem fasciculum satyrarum, sed rarissimum nunc inventu, evulgasse indicatur sub hoc titulo: *Petri Monmaurii Græcarum literarum Professoris Regii Opera in duos tomos divisa, iterum edita, & notis nunc primum illustrata a Quinto Januario Frontone, Paris. 1643. in 4.* P. 49. originem fabulæ de 11000 virginibus, ex sententia Sirmondi, inde ducit Valefius, quod inepti quidam scribæ in Martyrologio MS. ita repererint: SS. VRSULA ET VNDECIMILLA V. M. i. e. *Sancta Ursula & Undecimilla Virgines Martyres*; sed putarint, quod vox *Undecimilla* cum V. & M. proxime insequentibus, per abbreviationem literarum esset scripta, pro *Undecim Millia Virginum Martyrum*, & fabulam adeo inde effinxerint. P. 66. observat, *culina* vocabulum idem significasse priscis ac latrinam, & p. 81. 82. affert locum ex Chronico quodam MS. sancti Medardi Sueslionensis in anno Christi 1261. desinente, quo agitur de Hæreticis, qui *Pisti*, aliis *Bulgari*, vocati fuerint, Franciam, Flandriam &c. maxima multitudine pervagantibus. P. 128. notatur Faber, ille Græcæ linguæ in Academia Salmurienfi Professor, quod Gallicum suum prænomen *Tanneguy* Latine reddiderit per *Tanaquil*; cum id nomen non viro proprium sit, sed foeminae, & id potius reddi debuerit per *Tanneguidus*; perinde ut *Guy*

Q 9 2

Patin

Applicatio & usus, ad multiplicem linearum constructionem, ex data tangentium conditione.

Memini jam a me insinuatum in his Actis, ut rectarum ordinatim TAB. VII. sumptarum concursu hactenus noto, ita & concursu curvarum lineas formari. Sed placet rem non parvi ad Geometriam augendam momenti exponere distinctius; nam ne in rectis quidem concurrentibus tota ejus vis fuit perspecta. In genere igitur hoc problema ad communis Geometriæ leges revocare hic docebo: *Lineis* (rectis vel curvis) *propositam tangentibus, positione ordinatim datis, invenire propositam*, vel quod eodem redit: *invenire lineam, quæ infinitas lineas ordinatim positione datas tangit*. Cujus usus cum latissime pateat, calculum in eam rem peculiarem jamdudum excogitavi, vel potius huc peculiariratione applicui nostrum Differentialem compendio non contemnendo. Scilicet quemadmodum *Cartesius* loca veterum calculo exprimens æquationes adhibuit, quæ cuivis curvæ puncto conveniunt, ita nos æquationes hic adhibemus infinites ampliores, quæ cuilibet puncto cujuslibet curvæ *in serie ordinatim sumtarum curvarum* comprehensæ, accommodantur. Itaque x & y abscissæ quidem & ordinatæ, seu *coordinate* esse intelliguntur cujusvis ex dictis curvis, sed speciatim tamen accipiuntur de curva ex ipsarum concursu *formata* seu ipsas tangente; utili quodam *equivocationis* characteristica genere. Coefficientes a, b, c , in æquatione cum ipsis x & y usurpatæ, significant quantitates in eadem curva *constantes*, alias quidem *insitas* (nempe *parametros*) alias vero *extraneas*, quæ situm curvæ (adeoque verticis axisque) definiunt. Sed comparando curvas seriei inter se, seu transitum de curva in curvam considerando, aliæ coefficientes sunt *constantissimæ* seu *permanentes*, (quæ manent non tantum in una, sed & in omnibus seriei curvis,) aliæ sunt *variabiles*. Et quidem ut *seriei curvarum* lex data sit, necesse est unicam tantum in coefficientibus superesse variabilitatem, adeoque si in *primaria* pro omnibus curvis *æquatione* naturam earum communem explicante plures extent variabiles, necesse est dari alias *æquationes accessorias*, coefficientium variabilium dependentiam inter se exprimentes, quarum

rum ope omnes variables ex æquatione primaria tolli possint præter unam. Cæterum pro concursu duarum linearum proximarum, sua intersectione punctum curvæ quæsita (quam & tangere intelliguntur,) determinantium, manifestum est, concurrentes quidem, adeoque lineam ex concursu *formatam* tangentes, esse geminas; intersectionis autem seu concursus punctum esse unicum, adeoque & ordinatam ei respondentem unicam esse; cum alioqui in investigatione solita linearum propositam tangentium, rectarum vel curvarum (velut circulorum, parabolarum &c.) ex datæ curvæ ordinatis quærendarum, ordinatæ *gemina*, tangentes *unica* concipiuntur. Itaque quoad præsentem calculum, quo ipsæ ex tangentibus rectis vel curvis positione datis investigantur ordinatæ (contra quam in communi) manent coordinatæ x & y in hoc transitu (a proximo ad proximum) invariatae, adeoque sunt indifferentiabiles; at coefficientes, (quæ in communi calculo indifferentiabiles censentur, quia constantes,) quatenus hic variables sunt, differentiantur. Notabile est autem, *si omnes insita coefficientes sint permanentes*, curvæque adeo ordinatim concurrentes sint congruæ inter se; perinde fore, ac si intelligantur *esse vestigia ejusdem lineæ motæ*; curvæque earum concursu formata lineam motam perpetuo durante motu tanget. Unde in hoc casu oritur connexio quædam cum generatione *trochoëidis*, nam & basis, super quâ volvitur generatrix trochoëidis, generatricem durante motu tangit.

Calculus autem ita instituetur: assumatur aliquis angulus rectus fixus, cujus crura utcumque producta constituere intelligantur duos axes relationis curvarum, seu axem cum axe conjugato; in quos demissæ normales ex puncto curvæ quocunque erunt ordinata, x , & ordinata conjugata seu abscissa, y ; uno verbo: *coordinatæ*, x & y ; quarum relationem ex datis quærendo habebitur *æquatio*, (1) quam paulo ante appellavimus *primariam*, cum sit cuilibet cujuslibet curvarum ordinatim sumtarum puncto communis. Quod si æquationi 1, insunt plures coefficientes variables, ut b, c , dabitur earum dependentia per *secundariam* æquationem, (2) unam vel plures; atque ita ex æq. 1 tollendo coefficientes variables, præter unam b prodibit æq. (3) Hanc æquationem differentiendo, ut prodeat æq. (4) cum in ea sola affutura sit differentialis ipsius b , evanescet differentialitas, adeo-

adeoque habemus æq. 4. ordinariam, cujus ope ex æq. 3 tollendo variabilem residuam b , habebitur æquatio, (5) in qua præter x & y tantum supererunt coefficientes invariables (ut a) quæ erit *æquatio* ad curvam quæsitam concursu seriei linearum formatam, adeoque *ad seriei linearum tangentem communem*. Sed & aliter institui potest calculus, prout facilitas invitabit, non tollendo statim variables, sed servando. Nempe datis æq. (1) primaria, & æq. (2) secundaria (una vel pluribus pro explicanda dependentia coefficientium variabilium inservituris) differentientur æq. 1, ut prodeat (3), & æq. 2, ut prodeat (4) (una vel plures, si pro æq. 2 affuerint plures.) Ita habebimus plures quantitates differentiales, sed tamen habebimus & æquationes sufficientes ad eas tollendas; & quidem modo tolli possint differentiales quantitates usque ad unam; etiam residua ista evanescet per se, & sic prodibit æq. (5) ordinaria, seu carens quantitate differentiali; quam conjungendo cum æq. 1 & 2 tolli poterunt variables omnes, & prodibit æq. (6) naturam exprimens curvæ quæsita, linearum concursu formata, quæ erit eadem cum æq. 5 calculi prioris.

Hac jam methodo solvi possunt innumera problemata sublimioris Geometriæ, hætenus non habita in potestate, pertinentiaque ad tangentium conversam; ex quibus nonnulla in specimen indicabo, magnæ utique generalitatis. Veluti: data relatione inter AT & $A\Theta$ ressegmenta axium per curvæ tangentem CT facta, invenire curvam CC ; nam rectæ curvam tangentes ordinatim positione dantur, adeoque & curva quæsita, quippe quæ earum concursu formatur. Vel si dato puncto axis T , detur lineæ datæ EE punctum E , sic ut juncta TE , si opus producta, quæsitam curvam CC tangat, patet ex dictis curvam CC præscripta hic methodo haberi. Similiter data relatione inter AP & $A\Pi$, ressegmenta axium facta per curvæ perpendicularem PC , licet invenire curvam CC : nam ob rectas $P\Pi$ ordinatim positione datas, etiam datur lineæ FF formata per earum concursum; hujus vero evolutione deferibetur curva CC quæsita. Unde hic quidem infinitæ curvæ satisfaciens dari possunt, omnes scilicet *parallele* inter se, quæ ejusdem lineæ evolutione *condescribuntur*; & data relatione inter AP & $A\Pi$ dari potest *curva quæsita* non tantum satisfaciens, sed & *transiens per punctum datum*. Interim hoc casu curva CC non semper est ordinaria, quoniam scilicet non ipsamet, sed

sed ipsius per evolutionem generatrix rectarum positione datarum concursu formatur. Certe cum ipsa curva formatur concursu, habetur *determinata*, nec in arbitrio est punctum, per quod transeat; quæ distinctio utilis est in hac doctrina.

Sed exemplum calculi dabimus in problemate itidem generali, ad aliquam tamen specialem lineam applicato: *data relatione perpendicularis P C ad proprium ab axe resegmentum AP, invenire lineam C C*. Patet enim datis positione punctis C, nempe centris circulorum, & radiis P C datis magnitudine (ob datam relationem ad A P) dari ordinatim circulos lineam C C tangentes, adeoque lineam ipsam circulorum concursu formatam haberi posse, id quod jam verbulo indicaveramus olim in *Actis* 1686 *mensis Junii* p. 300, sub schediasmatis finem. Itaque centro P, radio P C magnitudine dato, describatur circulus C F. Ut ergo methodum paulo ante positam huc applicemus: ex puncto circuli quocunque F agantur normales ad crura anguli recti P A H, seu coordinatæ F G, y, & F H, x (quæ in casu concursus duorum circulorum incidunt in C B, C L) sit A P, b, & P C, c;

fiet ex natura circuli, $xx + yy + bb \stackrel{(1)}{=} 2bx + cc$ æquatio primaria omnibus nostris circulis & cuique cujusque puncto communis. Quoniam autem datur relatio inter A P & P C, dabitur curva E E, cujus ordinatæ P E æquetur ipsi P C; hæc curva ponatur (exempli gratia)

esse parabola, cujus parameter, a, & fiat $ab \stackrel{(2)}{=} cc$, quæ æquatio secundaria exhibet relationem seu dependentiam inter c & b. Hujus

ope tollendo c, ex æq. 1, fiet $xx + yy + bb \stackrel{(3)}{=} 2bx + ab$; patet autem in æq. 1. præter coordinatas x & y, adesse coefficientes c, b, a; ex quibus c & b sunt in uno circulo constantes, & c quidem est circulo insita, cum ejus radium designet; b est extranea, quippe situm centri designans; ambæ variatis circulis sunt variables, sed a est constantissima sive permanens, cum non unius tantum circuli omnibus punctis, sed & pro omnibus circulis nostris in æquatione maneat eadem. Reducta jam æquatio 3 ad unam coefficientem variabilem b, differentietur, secundum b (solam in ea differentiabilem) & fiet $2bdb =$

$xxdb + addb$, seu (evanescente db) fit $b \stackrel{(4)}{=} x + a: 2$ (qui calculi

lus in casu unius differentiabilis in effectu coincidit cū methodo veteris de maximis & minimis a *Fermatio* proposita, ab *Huddenio* promota, sed quæ tantum est corollarium nostræ.) Jam ope æq. 4. tollendæ

residuam coefficientem variabilem b, ex æq. 3 fiet $ax + aa: 4 \stackrel{(5)}{=} yy$, quæ est æquatio ad curvam c c quæsitam. Idque indicio est eam esse parabolam, ipsi datæ A E congruentem, sed paulo tantum aliter sitam; continuata enim C C vertice suo V incidet in axem A P, sed supra datæ A E verticem A, ita ut distantia verticum A V sit communis lateris recti pars quarta. Si alteram calculandi rationem malis, per plures differentiales; resumtæ æquationes 1 & 2 differentientur, & ex 1 fiet

$bdb \stackrel{(3)}{=} db + cdc$, sed ex 2 fiet $adb \stackrel{(4)}{=} 2cdc$, quarum (3 & 4) ope tollendo dc, evanescet simul & db, & fiet $b \stackrel{(5)}{=} x + a: 2$ ut paulo ante. Unde jam per 1, 2, 5 tollendo c & b coefficientes variables; prodibit $ax + aa: 4 \stackrel{(6)}{=} yy$ pro æquatione lineæ quæsitæ, ut ante.

Atque ita docuimus data relatione perpendicularis P C ad proprium ex axe resegmentum A P exhibere lineam C C, quia ordinatim dantur circuli lineam tangentes. Sed data relatione rectæ tangentis T C ad proprium ex axe resegmentum A T (seu circulis normalibus ad lineam ordinatim datis) invenire lineam, C C; alterius est methodi, & *constructione tractoria* talis linea haberi potest, a nobis in his *Actis Sept. anni superioris mensis* explicata. Hujus autem præsentis methodi nostræ maximus præterea est usus ad complura alia problemata Geometriæ superioris, aut etiam ad mechanica vel physica applicata. Cum enim id agitur, ut figura formetur, in quovis puncto datæ suæ lineæ terminantis præstans aliquid desideratum, persæpe consequimur quæsitam formando ipsam concursu linearum, quarum quævis in aliquo puncto satisfacit, ipsomet sc. puncto concursus. Hac ratione jam olim in schediasmate *de Lineis Opticis* inveni modum lineas exhibendi, quæ radios ordinatim positione datos, seu a datæ figuræ speculo venientes, reddant convergentes, aut divergentes, aut parallelos. Formatur enim talis linea ellipsium concursu, si radii debeant fieri convergentes; eademque methodus valet, si reddendæ sint parallela aut divergentes.

P. S.

Solutionem suam Problematis Bernoulliani mense nupero Majo una cum objectione Anonymi Actis Eruditorum insertam, Dn. Marchio Hospitalius Autor defendere non distulit, ostenditque, ut intellexi, Anonymum, si calculum suum ad finem perduxisset, ipsummet solutionis datæ successum fuisse deprehensurum. Cæterum Anonymus ille aliam solutionem non dedit, neque id secundum Analysin vulgarem facile præstari potest. Nostra autem nova, adeoque & Dn. Marchionis ac Dominorum Bernoulliorum Methodus, non hoc tantum, sed & quemadmodum jam mense Julio p. 313. in Actis anni superioris est admonitum, innumera similia solvit, sive absolute pro re nata, sive per quadraturas. Et generale Problema sic concipi potest: *Data ratione inter duas Functiones invenire Lineam.* Data ratio intelligitur, quæ est inter duas datas, velut m & n . *Functionem* voco portionem rectæ, quæ ductis ope sola puncti fixi & puncti curvæ cum curvedine sua dati rectis, abscinditur. Tales sunt: Abscissa AB vel $A\beta$; ordinata BC vel βC ; tangens CT vel $C\theta$; perpendicularis Cp vel $C\pi$; subtangentialis BT vel $\beta\theta$; subperpendicularis BP vel $\beta\pi$; per tangentem resecta AT vel $A\theta$; per perpendicularem resecta AP vel $A\pi$; corresecta PT vel $\pi\theta$; radius osculi seu curvedinis CF ; & aliæ innumera.

*DESCRIPTIO PHÆNOMENI TRIUM SOLIUM
eodem tempore super Horizonte visorum a Dn. Cassini: translata ex
Commentariis Mathematico-Physicis Academiæ Regiæ Sci-
entiarum Parisiensis, editis d. 31. Januar.*

A. 1693.

Quamvis parelii non sint infrequentes, rarissime tamen illis comparent similes, quales d. 18. Januarii anni 1693. oriente Sole ab illustri Cassino conspecti fuerunt. Cælum eo tempore versus orientem nubibus erat coopertum, illa excepta horizontis parte, qua Soli surgendum erat, quippe quæ suda erat ad unum circiter altitudinis gradum, aut paullo minus. Elapsis hora matutina septima & fere 38. minutis, primum quidem splendida ibidem lux in conspectum veniebat,

cujus

cujus amplitudo apparentem Solis diametrum æquabat, quæque perpendiculariter usque ad nubes elevabatur: deinde vero in hac luce inter nebulas illustratas integri disci Solaris imago apparebat, unde radii ad horizontem perpendiculariter adscendebant in acumen desinentes, altitudine 10 graduum. Cum autem interim *Cassinus*, qui Solem hoc phænomenon esse putarat, limbum superiorem Solis veri in horizonte ita fulgentem cerneret, ut tempore maxime sereno solet, non potuit non inopinatum hoc ipsi accidere. Ille tamen fulgor statim eum a parelio distinguebat, qui integer adhuc in eademque linea verticali supra verum Solem, eadem cum ipso magnitudine & figura, apparebat, & nubes radiis suis perpendicularibus illustrabat. Non ita multo post, quam verus Sol totus fere nubibus se involverat, Dominus Cassini præter opinionem inferius tertium animadvertit Solem, ejusdem cum primo magnitudinis & figuræ, & in eadem linea verticali. Ultimus hic Sol lumen aliquod inferius post se trahebat, non ab simile illi, quod primus superius habebat, quodque supra horizontem elevabatur. Durabat quoque interim primus parelius, sed ejus perpendiculares radii sensim debiliores fiebant & breviores. Tandem vero uterque paulatim exstinguebatur, ita ut hor. 7. min. 58. plane disparerent.

Hoc phænomenon inservit explicationi duorum aliorum, de quibus in Commentar. mathem. physic. April. anni præced. actum, & quorum prius 21 Maji A. 1672, posterius 21 Martii 1692. observatum fuit. Vero enim perquam simile est, illa meteora ejusdem cum hoc naturæ fuisse, sed solos radios ad horizontem perpendiculares, qui sequebantur motum Solis, post ejus obitum, in conspectum venisse, quique amplius quam hoc extendebantur in longitudine & latitudine, propter Solis absentiam.

Conducit quoque ad explicandum rarissimum aliud phænomenon, visum in Sinu Sambracitano (le Golphe de Grimaud en Provence) anno 1686. d. 13. Septembris. Mare admodum tranquillum cælumque serenum erat & nubibus vacuum, præterquam in regione orientali, ubi vapor rubicundus ad 3. grad. altitudinem surgebat, cum Dominus *Chazelles*, Professor hydrographiæ regius, accingens se ad observandum ortum Solis, subito vidit super horizonte adparere discum Solis male terminatum quidem, sed admodum splendentem. Post minutum, quasi Sol sub horizontem reverteretur, dimidia solum disci

Rr 2

pars

pars apparebat bene terminata & admodum rubicunda. Tandem ordinario modo Sol oriebatur, & cum supra horizontem emerisset, insequi eum videbatur claritas admodum vivida, quæ dum inferiori cum disci limbo confundebatur, instar stylobatæ cui Sol impositus adparebat. Tandem hæc claritas mutabatur in conum luminosum, cuius apex horizontem tangebatur, cum Sol elevatus fuisset altitudine suæ diametri, & post minutum disperebat.

Discus ille luminosus, qui Dn. *Chazelles* subito apparuit super horizonte, & quem ille pro Sole habuit, procul dubio nihil aliud fuit, quam parelius, similis Soli spurio primo, quem Dn. *Cassini* d. 18. præsentis mensis observavit, quemque vix potuisset distinguere ab ipso Sole, nisi utrumque super horizonte vidisset. Secundus parelius *Cassino* visus caudam post se trahebat radiosam, quæ contrahebatur versus horizontem, eundem fere in modum, quo conus luminosus, quem Dn. *Chazelles* sub Sole vidit. Probabile ergo est, ambo meteora ejusdem fuisse naturæ: verum illud, quod Dn. *Chazelles* adparuit, longe fuit imperfectius altero, ubi Sol verus inter duos adulterinos adparebat, quorum radii in oppositam Soli vero partem tendebant, unius quidem sursum, alterius deorsum.

Fortassis quoque celebris illa observatio Hollandorum, qui Solem super horizonte in Nova Zembla videbant quatuordecim diebus citius, quam secundum Astronomiæ principia adparere debebat, per hoc novum phænomenon explicari potest. Valde quidem solliciti fuerunt Astronomi de ratione hujus mirabilis paradoxii inveniendæ. Quidam enim Hollandos falsos fuisse putabant in elevatione poli capiendæ: quidam locum, ubi Hollandi exsensionem fecerant, insulam fluctuantem esse sibi imaginabantur, quæ a septentrione versus austrum 60. leuc. promota fuerit ab illo tempore, quo altitudo poli indagata fuerat: Astronomi vero præstantissimi effectum hunc extraordinarium, cum aliter se expedire non possent, refractionibus tribuebant.

Verum prima pariter & secunda opinio defendi plane non possunt, quoniam observationes, quas Hollandi ante hoc phænomenon & post illud fecerunt eodem in loco, apte satis quadrabant cum altitudine poli assumptæ: tertia vero sententia parum verosimilis est, cum nullum extet tam prodigiosa refractionis exemplum. Videtur ergo

potius, id ipsum, quod Hollandi Solem esse putabant, fuisse parelium

potius, id ipsum, quod Hollandi Solem esse putabant, fuisse parelium illi, qui 18. Januar. visus fuit, similem; & hæc conjectura vel ideo majorem veri speciem habet, quia Solem satis clarum non viderunt, nisi 19. Februarii, cum meridie tres gradus esset altus, & supputantes altitudinem poli per observationem Solarem, illam invenerunt conformem eidem, quam antea ex observatione aliorum siderum derivaverant.

Non referunt historiæ naturalis conditores, unquam visos fuisse parelios Soli tam vicinos, quam illi fuerunt, qui d. 18. hujus mensis comparuerunt. Eorum enim centra non erant a Solis centro remota, nisi ad summum 34. minut., cum centra pareliorum ordinario distent sæpe plus quam $22\frac{1}{2}$ grad., quandoque 45 gr., imo etiam 90 grad.

Quemadmodum igitur phænomenon hoc rarissimum est, ita oportet etiam, concursum causarum ad ejus formationem necessariarum rarissime contingere. Quapropter non postulandum est, tales ut afferamus ejus causas, quæ sæpius possint occurrere, sed sufficit proponere hypothesin, quæ apta sit ad explicandum, quomodo naturaliter formari possit. Notum est, parelios ordinarie mediante reflexione & refractione radiorum Solarium fieri; verum illi, quos jam descripsimus, parelii præcipue reflexioni suam debent originem. Neque enim ulla colorum varietas in illis adparebat; erantque tam bene fere ac ipsemet Sol terminati, quando in horizonte versatur; nec non ejusdem cum hoc sidere figuræ & magnitudinis, sed pallidiores.

Quærenda ergo sunt in aere corpora, quæ apta sint ad reflectendos Solis radios, & ita disposita, ut possint representare duos parelios, quorum centra distent a centro Solis intervallo 34. minut.

Supponere ergo licebit primo, quoniam aer erat frigidissimus, cum meteora illa adparebant, eidem inhæsisse magnam vim foliorum glaciatorum, valde exæquatorum, planorum, & tenuium, quorum superficies erant parallelæ instar foliorum glaciei, quæ sæpe stellas nivis componunt, & quæ sibi incumbentia grana albæ pruinae efformant, ut ope microscopii videre licet.

Secundo, plurima ex his foliolis inclinata fuisse versus radios Solis ad oculum spectatoris pervenientes, & alia fuisse aliis magis incli-

nata 17. minut. , cum 17. minuta sint dimidium distantiae apparen-
tis inter centrum Solis & pareliorum.

Tertio, radium centralem Solis, qui in radios debiliores dividi potest, dum oblique incidit in foliolum tale, divisum fuisse in duos alios radios, quorum unus transferit per foliolum glaciæ, ita ut non sensibilibiter detorqueretur a duabus refractionibus factis in superficiebus insensibilibiter a se invicem remotis, & ad oculum spectatoris perveniens eidem verum Solis centrum repræsentaret: alter vero radius reflexus fuerit ita, ut angulus reflexionis esset æqualis angulo incidentiæ, secundum legem reflexionis ordinariam.

Quarto, radium hunc reflexum incidisse in quoddam ex alterius generis foliolis inclinatis 17 minut. versus prius e regione oculi spectatoris, & hinc repercussum fuisse versus radium directum continuatum usque ad oculum, & fecisse cum hoc radio angulum 34 min. duplum scil. inclinationis mutæ foliolorum glaciei; & tandem unum ex his foliolis in ea fuisse distantia ab altero, ut oriretur quoque idem angulus 34. min. in oculo spectatoris: atque ita radium bis reflexum exhibuisse in altero glaciei foliolo centrum parelii distans 34. min. a centro Solis, secundum Observationem.

TAB. IIX.

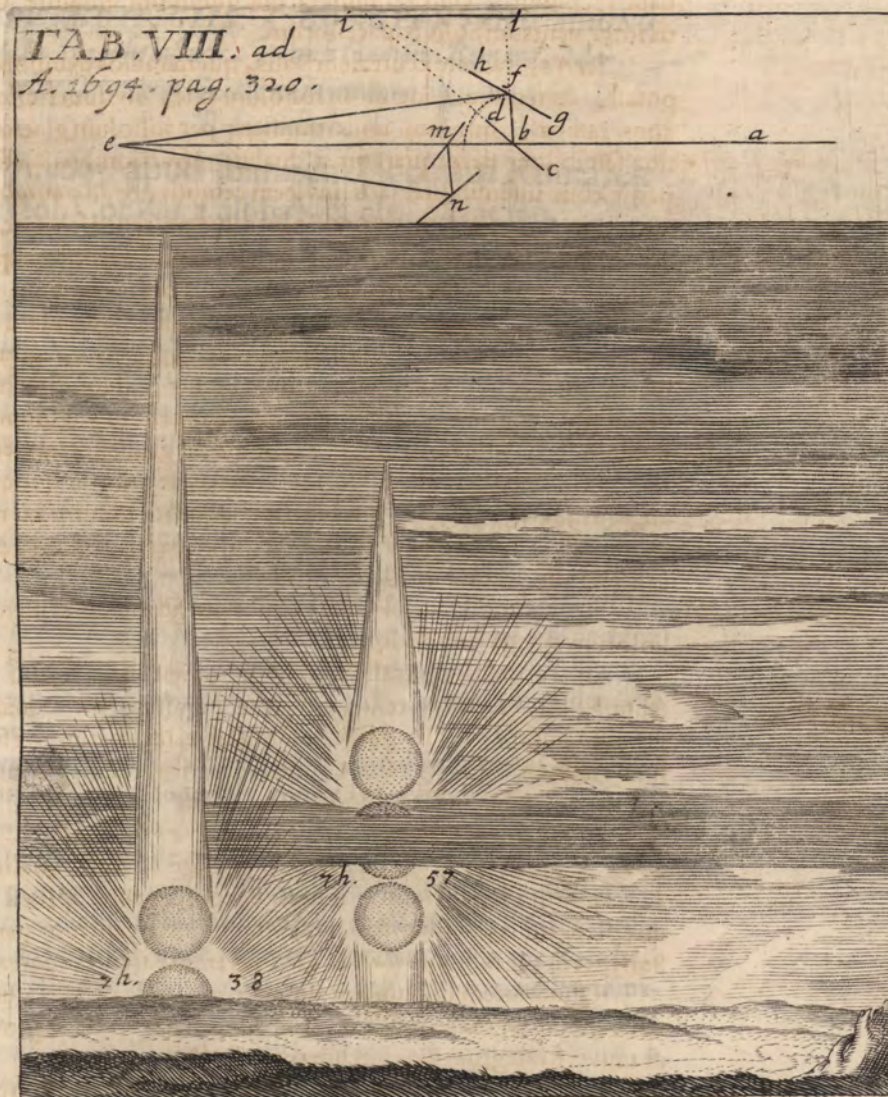
Figura huic discursui juncta, inserviet ad melius capiendam foliorum glaciæ dispositionem.

Sit ab radius centralis Solis oblique incidens in folioli cd punctum b : sit bl radius reflexus faciens angulum lbd æqualem angulo abc aut dbe : sit gb foliolum glaciei inclinatum versus foliolum cd angulo gic 17 minut. unde reflectitur radius fe faciens angulum ife æqualem angulo gfb aut lfb .

Quoniam ergo angul. $lfi = lbi + bif$, & $lfe = zlb + bif = lbe + bef$, h.e. $zlb + bef$. Ergo bef est æqualis duobus bif , quorum singuli sunt 17 minut. & consequenter ipse est 34 min. quæ determinant distantiam adparentem inter centrum parelli f & Solis b , visi per radium eba , qui glaciem transparentem pervadit.

Quod autem dictum fuit de radio centrali, de aliis quoque intelligendum est radiis, qui a diversis reliquis punctis Solis proveniunt, ut universi integrum ejus discum repræsentent.

Duo alia foliola contraria ratione respectu priorum disposita
referent centrum alterius parelii, in latere adverso.

DE SACRIS ÆDIFICIIS A CONSTANTINO MAGNO
constructis Synopsis historica Joannis Ciampini Romani, Ma-
gistri Brevium Gratia ac in utraque Signatura
Referendarii.

Romæ A. 1693. apud Joannem Jacobum Komarek
in fol. Constat 2 alphab. & plag. 14. ac tab.
æn. 35.

Cum jam ante septem annos in describendis sacris ædificiis a Con-
stantino M. tam in Oriente, quam in Occidente constructis illu-
strissimus Autor occupatus esset, a familiari quodam eoq; erudito viro
rogatus, unde sacrorum illorum ædificiorum notitias hauriret, inge-
nue respondit, se ratione orientalium ædificiorum multa Eusebio, ra-
tione occidentalium multa Anastasio Bibliothecario debere. Cum
autem ille regessisset, Anastasium, quippe Scriptorem, quem Constan-
tinus M. aliquot seculis antecessit, non multum fidei mereri, doctissi-
mus Ciampinus Anastasii tutelam prius suscipiendam, quam illum de
Constantini ædificiis sacris tractatum edendum ratus, examen libri
pontificalis sive vitarum Romanorum Pontificum, quæ sub nomine
Anastasii Bibliothecarii circumferuntur, composuit, quod in Supple-
ment. Actorum nostrorum tomo primo sect. 4. p. 167. jam pridem re-
censuimus.

Nunc Synopsin Historicam sacrorum ædificiorum a Constanti-
no M. constructorum superiore anno editam, breviter pro instituti
nostri ratione referemus.

Post succinctam de conversione Constantini Magni & præci-
pue ejus gestis historiam a basilica Lateranensi incipit, quæ sub au-
spicatissimo nomine Salvatoris erecta, molis & famæ suæ exordia
Constantino M. debet, unde interdum Constantiniana appellata fuit.
Eadem ecclesia a plurimis ornamentis aureæ, & a proximo baptisma-
li fonte S. Joannis cognomentum adepta, usitatus Lateranensis dici
solet ab ædibus nobilissimæ familiæ Lateranorum in monte Coelio, a
quibus hæc basilica ortum suum traxit. Hac occasione de Laterano-

rum

rum familia Autor differit, observans primum hoc nomine usum L. Sextum Sextinum Lateranum, qui cum L. Æmilio L. F. M. N. Mamercino Patricio A. U. C. 388. Olympiadis 103. anno 3. Consul creatus est, & ab hoc L. Sextio nullam Lateranorum memoriam usque ad Neronis & sequentium Imperatorum tempora factam esse. Sub Nerone floruisse Plautium Lateranum, cujus Tacitus l. 15. Annalium meminit; sub M. Aurelio Sextilium Lateranum, cujus consulatum Julius Capitolinus memoravit, & sub Severo Claudium Lateranum, cujus monumentum vetusto marmori incisum Augustæ Vindel. in ædibus Conradi Peutingeri extat, Gruterianis quoque inscriptionibus insertum. Quam splendida autem & magnifica Lateranorum ædes fuerint, Ciampinus noster ex Juvenali aliisque autoribus ethnicis probat, quibus etiam Hieronymum adjungit, qui in epitaphio Fabiolæ *basilicam quondam Laterani, qui Cesarino truncatus est gladio*, memorat, per Lateranum illum Plautium Lateranum intelligens Neronis gladio interfectum, cujus ædes in Cælio monte sitas magnificentior extruxisse ejusdem pronepotem vel abnepotem Lateranum, Severi amicum, ex Sexto Aurelio Victore suspicari licet. Num vero virilis Plautinorum stirps forte defecerit, an alio quodam casu Lateranenses ædes fiscus occupaverit, in medio Vir doctissimus relinquit, & illud tantum ex Optato Milevitano asserit, quod eo tempore, quo Donatistarum causa sub Constantini imperio & Melchiadis pontificatu Romæ acta est, ædes Lateranenses in potestate Faustæ Augustæ uxoris Constantini M. fuerint. Et has ipsas Ædes Constantinum M. circa A. C. 323. Sylvestro Papæ donasse, publicisque sumptibus in basilicam convertisse scribit, cujus varias ruinas & instaurationes temporis successu factas ex historiarum monumentis, quantum licuit, collegit. Refert igitur A. C. 897. terræ motu facto magnam parietum hujus basilicæ partem corruisse, & quamvis reliquorum parietum rimæ tectique & trabium incurvatio majorem ruinam minaretur, neminem tamen inventum fuisse, qui de fulcienda & oportune instauranda hac basilica cogitaret, donec plane corruerit, & per integrum septennium inaccessa triste prætereuntibus spectaculum præbuerit. Sergium vero III. A. 907. sopitis, quæ hætenus publicum statum non mediocriter turbaverant, dissi liis basilicam Lateranensem pristino nitori reddidisse, vel potius splendidiorem extruxisse; præterea Johannem XII. in eadem

dem ecclesia sacrarium Pontificum, quod oratorium S. Thomæ appellatum fuit, ædificasse; neque minus Innocentium III, Anastasium IV, Nicolaum IV, Bonif. VIII, Sixtum V, Innocentium X, Alexandrum VII. & alios de conservanda, instauranda ornandaq; hac basilica sollicitos fuisse, & cum hac Pontificum pietate Imperatorum Christianorum munificentiam certasse. Hoc inde colligit, quia qui vetustos quosdam parietes hujus basilicæ demoliti sunt, complura antiqua numismata ex auro obryzo confecta invenerunt, quorum una pars signum crucis aut imaginem aliquam cruce insignitam, altera diversorum Imperatorum, Theodosii & filiorum Arcadii & Honorii, item Theodosii Junioris, Valentiniani III, Marciani, Leonis, Justinii, Justiniani, Tiberii, Mauricii, Phocæ & Heraclii imagines representavit. In singulis ecclesiæ hujus partibus describendis dum occupatur, inter alia admiratione dignum esse dicit, quod, cum Lateranensis basilica tot ruinis & incendiis obnoxia fuerit, ligneum tamen altare, quo S. Petrus usus dicitur, & quod a Sylvestro in hac basilica collocatum est, integrum permanferit, & adhuc politum intactumq; cernatur. In ciborio capita Petri & Pauli, de quibus Romæ A. 1673. Jos. Maria Sorefinus opusculum edidit, cratibus ferreis deauratis inclusa maxima religione asservari scribit. In absida hujus basilicæ olim hæc inscriptio extitit: *Flavius Constantius Felix Victor Magister utriusque militia Patricius & Consul ordinarius, & Padusia illustris femina ejus uxor voti compotes de suo fecerunt*. Sic enim inscriptionem illam representavit Panvinius in tractatu MSC. & hætenus inedito, quo in describenda hac Lateranensi basilica Ciampinus noster frequenter usus est. Cum autem Panvinius hanc inscriptionem se ex archivo Lateranensi desumpsisse testetur, veretur Ciampinus, ne falsa sit inscriptio, quæ apud Gruterum p. 1076. n. 2. hac forma legitur:

FL. FELIX. V. C. MAGISTER
VTRIVSQUE. MILITIAE
PATRICIVS. ET. CONS. ORD. ET
PADVSIA. EIVS. INL. FEMINA
VOTI. COMPOTES. DE. PROPRIO
FECERVNT.

Fatetur hanc inscriptionem Gruterianam favere sententiæ Cæsaris Rasponi, cujus prolixo de Basilica Lateranensi tractatui itidem se plurimum debere profitetur. Is enim hanc inscriptionem interpretatus est de Felice, qui in Chronico Prosperi, Florentio & Dionysio Cofs. ad Patriciam dignitatem promotus, ac Theodosio XIII. & Valentiniano III. Cofs. cum uxore sua Padusia, opera Aetii interemptus memoratur. Verum Ciampino probabilius videtur, inscriptionem hanc spectare ad Flavium Constantium, qui post mortem Padusæ Placidiam Imperatoris Honorii sororem in matrimonio habuit, & ob res bello feliciter gestas Felicis cognomentum accepit. In aula concilii seu patriarchio Lateranensi octo, in ecclesia vero 25. synodos habitas memorat, e quibus duas a Labbeo prætermittas cum Raspono observat. Tria alia concilia in Laterano celebrata fuisse Panvinius indicavit, nempe sub Hadriano I. sub Sergio III. & Victore II. quæ nec a Labbeo referuntur, nec alibi a Raspono reperiri potuisse notat. Equestrem statuam, quæ diu in Lateranensi area stetit, etsi retro actis seculis Constantini dicta fuerit, M. Aurelium tamen exprimere animadvertit, quem in his locis natum Julius Capitolinus in ejus vita retulit. Fabulosam autem Centii Camerarii de ista statua narrationem omittimus, cum ipse Ciampinus simplicitati illius seculi, quo vixit ille Camerarius, fabellam illam imputet. Tres januas intersepti, quæ sanctæ dicebantur, e palatio Hierosolymitano Pontii Pilati transvectas ex antiqua traditione refert, & apud veteres Christianos usu receptum asserit, ut a templo Lateranensi ad aulam exeuntes religioso pietatis impulsu illa limina transirent. De scalis sanctis Josephum Mariam Sorelinum Romæ A. 1672. peculiarem tractatum edidisse notat. De oratorio S. Laurentii & imagine Salvatoris, quæ ibidem colitur, plura legere cupientes ad Benedicti Millini peculiarem tractatum ablegat. De aulis Leonianis observat, duas olim in antiqua fabrica Lateranensi hoc nomine appellatas fuisse, nempe aulam concilii, & triclinium Leonis III. Unde inter eruditos dubium exortum esse dicit, utra illarum major fuerit? Panvinium quidem pro aula concilii, Alemannum vero in suis Lateranensibus parietinis pro triclinio Leonis III. sententiam dixisse. Addit Severanum in tractatu de 7. Urbis ecclesiis, & Martinellum in trophæo sanctissimæ crucis

cishanc litem dirimere annis asseruisse, quod Leo III. duo triclinia construxerit, alterum prope locum, ubi nunc sunt scalæ sanctæ, quod dictum fuerit majus super omnia triclinia; & alterum prope ecclesiam, ubi erat aula concilii, quod miræ magnitudinis dictum fuerit. Verum instituti nostri ratio non permittit, ut singulas Lateranensis basilicæ partes a doctissimo Autore descriptas perlustremus.

In sequenti capite de baptisterio agit, quod basilicæ huic adjacet, & versus elegiacos, qui in hoc baptisterio leguntur, ita a Panvinio, Baronio, Raspono & aliis adduci observat, ut distichorum ordinem confundant, quem hoc modo restituendum arbitratur:

Gens sacranda polis, hic semine nascitur almo,

Quam fecundatis Spiritus edit aquis.

Mergere peccator, sacro purgande fluente,

Quem veterem accipiet, proferet unda novum.

Nulla renascentum est distantia, quos facit unum

Unus fons, unus Spiritus, una fides.

Virgineo fetu genitrix Ecclesia natos,

Quos spirante Deo concipit, amne parit.

Insens esse volens, isto mundare lavacro,

Seu patrio premeris crimine, seu proprio.

Fons hic est vita, & qui totum diluit orbem,

Sumens de Christi vulnere principium.

Cælorum regnum sperate hoc fonte renati,

Non recipit felix vita semel genitos,

Nec numerus quemquam scelerum, nec forma suorum

Terreat, hoc natus flumine sanctus erit.

Cætera his versibus addita, & a Panvinio non visa, ex Grutero supplet. Sunt autem sequentia:

Ad fontem vita hoc aditu properate lavandi

Constantis fidei, janua Christus erit.

Inscriptio:

Hic locus olim sordentis tumuli squallore congestus, sumptu & studio Christi famuli Hilari Episcopi, juvante Domino, tanta rudium mole sublata, quantum culminis nunc videtur ad offerendum Christo Deo munus, ornatus, atque dedicatus est. Cum autem autor Libri Pontificalis

ficalis in vita Xisti III. referat, quod hic Pontifex in basilica Constantiniana ornamentum fecerit super fontem, quod ante ibi non erat, id est, epistylia marmorea & columnas porphyreticas erexerit, quas Constantinus Augustus congregatas dimisit, ac iusserit, ut erigerentur, ac versibus exornaverit; dubium hinc enatum, Hilarusne an Xistus III. baptisterium a Constantino M. inchoatum absolverit & exornaverit. Ita autem inscriptionem Gruterianam cum libro pontificali conciliari posse statuit, si dicamus, Constantinum M. marmorea epistylia & columnas porphyreticas in hunc locum adduci, postea Xistum III. columnas erigi & epistylia superimponi, tandemque Hilarum Xisti successorem terram ex fundamentis effossis aggestam, novaque rudera ex recenti fabrica nata amoveri iussisse. Præterea observat, in zophoro quatuor columnarum, quæ sacello S. Thomæ seu sacrario Pontificum adhærebant, inscriptionem legi, quæ cum Gruteriana eadem plane est, nisi quod hæc linea: *studio Christi famuli Hilari Episcopi juvante*, omissa deprehendatur. Hinc nova quidem ipsi conjectura nascitur; attamen addit, impossibile fere esse rei veritatem assequi, cum nihil a temporis edacitate tam immune sit, ut ex hominum memoria deleri non possit.

Capite 4. ad Vaticanam basilicam accedit, cui describendæ dimidiam fere hujus operis partem impendit. Ac primum quidem de Vaticano nomine ac pristino statu differit. Deinde qua ratione Constantinus M. hunc locum, tot superstitionum ethnicarum præstigiis, totque SS. Martyrum carnificinis infamem, extracta in honorem Petri ibidem sepulti basilica expiaverit, exponit. Refert ex Actis Sylvestri, quod ipse Imperator, imperiali diademate deposito, ad basilicæ fundamenta inchoanda solum effodere aggressus, duodecim corbes egesta humo opplevit, humerisque suis impositos alium in locum asportaverit. Quod autem a Constantino M. hæc basilica fundata fuerit, confirmat ex eo, quod & magni quidam lateres, qui Constantini nomen impressum habuerunt, in veterum quorundam hujus templi parietum demolitione inventi, & alia occasione ænea quædam numismata cum effigie Constantini M. & crucis e fundamentis hujus basilicæ effossa fuerint, & præterea vetusta tribuna sequentes versus literis multis inscriptos habuerit:

Quod

*Quod duce te mundus surrexit in astra triumphans
Hanc Constantinus Victor tibi condidit aulam.*

Cujus distichi memoriam alioqui in dissectione illius tribunæ perituram Andr. Fulvius libr. 2. Antiquitatum suarum servavit. His præmissis, ad ipsam Vaticanæ basilicæ descriptionem quoad singulas partes progreditur, in qua ordinem sequitur a Tiberio Alpharano observatum, qui Xisti V. ævo in tractatu MSC. quem sibi a Josepho Maria Caro communicatum Ciampinus prædicat, antiquam Vaticanam basilicam accuratissime delineavit; præter quem etiam Severanum in memoriis sacris 7. ecclesiarum urbis, Mallium in descriptione Vaticanæ basilicæ, Torrigium in tractatu de cryptis Vaticanis, Paulum de Angelis aliosque, qui de Vaticana veteri basilica scripserunt, consuluit. Imprimis autem sollicitus est de veteri basilica, non de nova, in qua ornanda & amplificanda post Julium II. reliqui Pontifices magno studio certarunt, & cujus notitiam imprimis ex Johanne Baptista Costaguto hauriri posse dicit. Is enim A. C. 1620. illius basilicæ partes omnes tam exteriores quam interiores æneis tabulis repræsentavit & notis illustravit. Quod opus ejusdem filius in eminentissimum Cardinalium collegium cooptatus denuo imprimi curavit. Tanta vero etiam veteris basilicæ amplitudo fuit, ut, si cum Ciampino singulas ejus partes perlustrare vellemus, brevitatis limites nobis positi transiliundi forent. Quamobrem tantum e sectione 3, quæ de confessione Petri agit, nonnulla excerpemus. Hunc locum ab ecclesiæ incunabulis usque ad nostra tempora Petri confessionem appellari memorat, cum ibi Petrus evangelicam veritatem publica confessione ac martyrio asseruerit; parvulam hic ædem a Christianis extractam fuisse, ut apostolicæ constantiæ memoria eo ipso in loco, ubi enituit, perennaret; ad locum hunc peregrinos fideles ex omnibus orbis terrarum partibus venerabundos accessisse, & sacra ibi peregrisse; ædiculam hanc Anacletum Papam amplificasse, sed Constantinum Magnum augustiori basilica veterem ædiculam circumdedisse: tantamque omni ævo loci hujus venerationem fuisse, ut etiam Reges & Imperatores Romam venientes post exteriores basilicæ gradus flexis genibus superatos sepulchrum Petri pari veneratione accesserint, seque & sua regna Apostolorum Principi commendaverint, & plerique peregrinantium, cum sacro huic limini adessent, pio quodam horrore correpti tremantesque præ religione ingredi ulterius ausi non

fuerint; ipsos denique Pontifices, cum prædictam confessionem ad-
vissent, deposita autoritate, quasi præsentī Petro cederent, & populo
æquales fierent, se ab aliis coargui permisisse. Habet hæc Petri con-
fessio in pavimenti medio foramen quadrangulare, quod ab Anasta-
sio Bibliothecario billicum, & a S. Germano in epistola ad Hor-
misdam Pontificem prima cataracta appellatur, sic dicta respectu al-
terius inferioris, & corpori apostolico propioris, quæ cataracta secun-
da appellatur. Per has cataractas lanea subalbi coloris pallia 4. cruci-
bus signata, & Episcopis in plenissimæ potestatis argumentum tra-
denda, in loculum Petri manu Presbyterorum demitti, brevique re-
cepta solenni ritu a summo Pontifice consecrari solere Ciampinus ob-
servat, & fidem excedere asserit, quod Gregorius Turonensis l. i. de
gloria martyrum c. 28. affirmat, quod nempe observatum olim fue-
rit, palliola in sacrum sarcophagum immissa, ac si spiritali & apo-
stolica quadam virtute imbuerentur, magis minusque gravia, pro pe-
tentium & orantium pietate ac fide; inde elevari.

Reliqua ædificia sacra, quæ a Constantino M. extructa perhi-
bentur, sunt: basilica S. Pauli, ecclesia S. Laurentii in agro Verano,
Sessoriana basilica sive ecclesia S. Crucis in Hierusalem, ecclesia
S. S. Marcellini & Petri via Lavicana, Ecclesia S. Agnetis extra Urbem
via Nomentana, ecclesia S. Constantiæ, eccl. SS. quatuor Coronato-
rum, eccl. XII. Apostolorum, basil. S. Sabinæ, eccl. S. Laurentii in
Pane & Perna, eccl. S. Mariæ in ara coeli, eccl. S. Chrysogoni trans
Tyberim, eccl. S. Petri in monte aureo, eccl. S. Sebastiani, eccles. S.
Marcelli, basilica SS. Petri & Pauli ac S. Joannis Bapt. in civitate Osti-
ensi, eccl. S. Joannis Bapt. Albanensis civitatis, eccl. Apostolorum
in Capua, basil. Apostolorum & Martyrum seu sanctæ Restitutæ Nea-
poli, eccl. B. Mariæ in Gallia, eccles. S. Mariæ in Vulturella sive Men-
torella Tiburtinæ diocesis, eccl. sepulchri Domini Hierosolymis,
eccl. nativitatē Domini apud Bethlehem, templum ascensionis in
monte olivarum, ecclesia in valle Mambre, eccl. S. Sophiæ Constanti-
nopoleos, eccl. S. Irenes Constantinopolis, eccles. S. Dynameos, eccl.
Apostolorum Constantinopolis, basil. S. Agathonici Constantino-
polis, eccl. Deiparæ Ἀρχιεπισκοπῆς, templum Deiparæ cui ob vir-
gam Mosis (quæ ibi reposita creditur) ῥαβδὸς nomen inditur, eccl.
Deiparæ in Sigmate Constantinopoli, templum B. Mariæ sive S. The-
clæ

clæ Constantinopoli, eccl. S. Michaelis extra Constantinopolin in
Anaplo, eccl. S. Michaelis in loco qui *πρὸ ὁχθῆς* appellatus fuit,
eccl. S. Mocii, eccl. S. Joannis Baptistæ, templum S. Acacii in Carya
olim dicto, eccl. S. Æmiliani, eccles. cui *ἀγάματα* seu statuæ a Con-
stantino M. illuc translata nomen pepererunt, eccl. S. Stephani pro-
pe Sigma, templum S. Mænæ martyris, eccl. S. Metrophanes, templ.
S. Procopii, eccl. S. Romani, eccl. S. Theodori, templ. S. Euphemie in
Hippodromo, monasterium Gastria appellatum, Homonœa sive con-
cordiæ oratorium, eccl. S. Crucis, monasterium S. Diomedis Con-
stantinopoli, eccl. S. Salvatoris in civitate Nicomediæ, templum An-
tiochiæ conditum, templum in Constantina civitate Numidiæ, & ec-
clesia Heliopoli. Quas omnes postquam recensuit, duplex parergon
subjungit, unum de musivis operibus in sacello, sive loco, ubi B. Virgo
Maria stabat cum Joanne, quando Salvator cruci affixus fuit; alterum
de ichnographia templi S. Sophiæ Constantinopolis.

Idem doctissimus Autor inchoavit, sed nondum absolvit Vete-
rum Monumentorum, in quibus præcipue Musiva opera dissertatio-
nibus iconibusque illustrantur, partem secundam: tractatum de Vice-
Cancellarii dignitate, cum copioso Vice-Cancellariorum catalogo:
tractatum de dignitate & præstantia secularis & insignis collegiata
ecclesiæ S. Laurentii in Damaso de Urbe: narrationem philosophi-
cam & historicam de terræ motibus: nec non tractatus de sacris pro-
fanisque dyptichis, de sacris profanisque calicibus, & de sacrarum
imaginum usu earumque veneratione. Opera ejus jam absoluta, sed
nondum edita sunt: *Sacrarum imaginum A. 1689. repertarum expli-
catio*, cujus occasione Formosi sanctissimi Pontificis vita ex variis au-
toribus nova methodo est concinnata; Horæ geniales sive conjectu-
ræ Campenses; dell' Istituzione de' Cavaglieri dello Speron d'oro;
lettera a Monsignor Nicolini Vicelegato d'Avignone, col distinto
ragguaglio de' successi nella ripulsa alla Dignità Cardinalizia, fatta
dagl' eminentissimi Signori Cardinali Taja, e Ricci; Sacra Romæ le-
gatio illustris. & excellentis. D. Joannis Landi pro canonizatione
S. Laurentii Justiniani; Familiaris epistola ad Rev. Patrem D. Benedi-
ctum Bacchinum, in qua nova quædam Philosophia demonstratur,
cujus occasione vita, & nonnulla præclara gesta regnantis Pontificis

Inno-

Innocentii XII. breviter enarrantur; & investigatio historica de cruce stationali ad Reverendiss. P. Henricum de Noris. Ex editis ejus operibus pleraque in Actis nostris recensuimus, quibus jam brevem tractatum de correctione vocis in sermone 7. Leonis M. de Nativitate Domini addemus.

DE VOCIS CORRECTIONE IN SERMONE VII.

Leonis M. de Nativitate Domini: sive literula munusculum, quod

R. P. Erasmo Gattola a Cajeta dono dat & offert

Joh. Ciampinus.

Romæ ex typographia Joh. Jacobi Komarek

A. 1693. in 4. pl. 2.

Literula munusculum tractatus hic vocatur, quia Autor celeberrimus vocem aliquam in sermonibus Leonis M. unius literæ insertionem emendam monet. Nimirum in sermone 7. Leonis M. de natiuitate Domini hæc verba legentibus occurrunt: *De talibus institutis etiam illa generatur impietas, ut Sol inchoatione diurna lucis exurgens a quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoretur, quod nonnulli etiam Christiani adeo se religiose facere putant, ut priusquam ad B. Petri Apostoli basilicam, quæ uni Deo vivo & vero est dedicata, perveniant, superatis gradibus, quibus ad suggestum ARÆ superioris ascenditur, converso corpore ad nascentem se Solem reflectant, & curvatis cervicibus in honorem se splendidi orbis inclinent &c.* In his verbis vocem *are* per errorem positam R. P. Josephus Maria Thomasius suspicatus est, quod dubium cum Ciampino significasset, eique ulteriorem hujus rei inquisitionem commendasset, confestim ille pro eo, quo & amicos & bonas literas amplectitur amore, omnes sermonum Leonis editiones perlustravit, Colonienses 1551. & 1569, Venetas 1553. & 1573, Lovaniensem 1566, Antverpiensem 1583, Lugdunenses 1633 & 1652. & Parisiensem Paschalisii Quæsnellii 1675. Verum in omnibus istis editionibus vocem *are* deprehendit. Post inspectos

Æos impressos codices, manuscriptos consuluit, & in plerisque vocem *are* invenit. Scripsit ejusdem rei causa ad eundem, cui munusculum hoc iterarium obtulit, Erasmus Gattola a Cajeta, inclyti monasterii Casinensis Monachum ac Decanum & Vicarium generalem, qui se in codice quodam vocem *arca* expressam reperisse respondit. Verum nondum sibi acquiescendum ratus, Vaticanam bibliothecam, quam prima vice frustra adiverat, iterum accessit, cumque ejus indices, quorum copiam a Laurentio Zaccanga secundo bibliothecæ custode sibi factam prædicat, diligenter perlustrasset, duos codices invenit, quorum unus vocem *are*, alter vero diu quæsitam & desideratam vocem *area* exhibuit; qua omne dubium solvi posse minime dubitat, tot eruditos viros unius literæ defectum in voce *are* non observasse miratus.

Ut autem hic Leonis locus magis illustretur, observat, scalam, quæ ad Vaticanam basilicam adscensum præbuit, 35. marmoreos gradus habuisse, & quinque horum graduum ordines fuisse, ac quemlibet ordinem septem gradibus constituisse; singulis autem graduum ordinibus pro adscendentium quiete areas quasdam interpositas fuisse, quarum supremæ eademque maxima a Leone in prædictis verbis *area* majoris suggestus appelletur. Et in hac ipsa suprema *area* fideles quidam, antequam Vaticanam basilicam ingrederentur, nascentem Solem adorabant. Quem morem Leo M. gravi reprehensione dignum existimavit, quippe a Manichæis ortum, qui ad illam cœli plagam, in qua Solem spectare poterant, se inter preces convertere solebant, ideoque, ubi horis matutinis per illos, quos diximus, gradus in supremam aream adscendissent, obverso basilicæ tergo ad Solem respiciebant, idque imprimis in festo Dominicæ Nativitatis faciebant, quod ipsis non tam de Nativitate Christi, quam de novæ, ut dicebant, Solis ortu honorabile videbatur. Quibus obser-

vatis locus ille Leonis haud difficulter intelligi poterit.

EPITOME COSMOGRAFICA, O COMPENDIOSA
*Introduttione all' Astronomia, Geografia &
 Idrografia.*

i. e.

Epitome Cosmographica, seu Introductio ad Astro-
 nomiam, Geographiam & Hydrographiam: auctore
 P. M. Vincentio Coronelli, Serenissimæ Reipub. Venetæ
 Cosmographo, inque Academia Veneta Geogra-
 phiæ Prof. Publ.

Coloniæ apud Andr. Polettum, 1693. in 8. maj.

Constat Alph. i. pl. 5. & tab. 38.

UT Mundi nomen apud Græcos ab ornatu est: ita hæc Mundi
 descriptio sive *Cosmographia* suum etiam nitorem habet, Mundi
 pulchritudini, quantum per imitationem licet, apprime responden-
 tem. Operi præmissus est Index Archiepiscopatum & Suffraganeo-
 rum, quotquot orbis Christianus habet; etiam Academiarum, quæ
 ubique gentium inter Christianos sunt: nec non Geographorum
 tam veterum quam recentium catalogus.

Opus ipsum divisum est in tres libros: quorum *Primus* est de
 Cosmographia ejusque partibus. Continet capita XXXV, quorum
 prioribus de Cœlo, Axe, Polis, Circulis, Zonis, Climatibus, Ven-
 tis, usque ad cap. IX. agitur, ex quo tractatio incipit de Globo & dif-
 ferente situ Sphærarum, de Hypothesium diversitate, Ptolemaica, Co-
 pernicana, Tyconica, & Cartesiana: item de Fabrica Mundi,
 ejusque materia tam secundum antiquorum, quam recentium opi-
 nionem: de substantia Stellarum & distantia a Terra, & de ea-
 rum divisione, tam ratione motus in Fixas & Erraticas, quam ratio-
 ne situs in Septentrionales, Zodiacales, & Australes: de Stellis iri-
 dem Novis, ac Cometis, quorum numerum inde a diluvio init Cla-
 rissimus Autor, usque ad annum Christianum 1682. Excipit doctrina
 Eclipsium utriusque Luminaris, & modus observandi Eclipses So-
 larem.

larem. Omnia hæc egregie illustrantur tam synopticis tabulis &
 computationibus, quam figuris nitidissime ex ænea lamina ex-
 pressis.

Liber Secundus Geographiam explanat, constatque XVII. capi-
 tibus. Agitur ibi de Terminis, ad cognitionem hanc necessariis; de
 divisione Terræ & Marium, quæ ambiunt Terram: de Regnis, Pro-
 vinciis & illarum præcipuis Urbibus, quarum Longitudo ac Latitudo
 peculiari Tabula declaratur cap. X. Post hæc de Terræ motu & tre-
 more, ejusque causis disputatur; etiam numerus horum motuum,
 quotquot a diluvio ad annum Christi 1693. cognosci potuerunt, ulti-
 mis capitibus initur.

Liber Tertius in duas partes dispescitur. Prior pars quinque ca-
 pitibus illustriores Globos, sive machinas Cœlum aut Terram re-
 præsentantes, exhibet, Anglicanum *Comitis de Castello Maine*; Got-
 torpiensem autore *Adamo Oleario*; Norimbergensem, clarissimi viri
Erhardi Weigelii opus: Augustanum *Christophori Treffleri*: & ma-
 gnos Globos, diametri quindecim pedum, Cœlestem & Terrestrem,
 Parisinos, a clarissimo *Autore nostro* P. Coronelli inventos, & Car-
 dinalis Estrensis studio Regi Galliarum dedicatos. Singulorum
 magnitudines, motus, artificium accurate perscribuntur: etiam fi-
 guris, quantum licet in plano, illustrantur. Cum Parisiensibus de-
 scribuntur etiam Globi *Autoris* studio in usum Academiæ Cosmogra-
 phiæ Argonautarum, ad formam Parisiensium, sed diametro ad tres
 cum dimidio pedes reducta, adornati: qui uti magnitudine cæte-
 ros, qui in hanc usque diem venales prodire, post se relinquunt; sic
 eorum elegantiam (ut alias prærogativas, quibus reliquos hactenus
 extantes antecellunt, quasque *Autor* Lectoribus ipse exponit, tacea-
 mus) quam ex una alterave mappa, a solertissimo *Autore* nobis be-
 nevole transmissa perspeximus, non possumus non bona fide harum
 rerum curiosis etiam etiamque commendare.

Parte altera libri tertii, quæ XXXIV. capita habet, de forma-
 tione Globorum, Planisphæriorum, Astrolabiorum, Tabularumque
 Geographicarum & Hydrographicarum, etiam de modo traducen-
 di Tabulas majores in minorem formam, & minores in majorem, ac
 de harum rerum subsidiis ac instrumentis agitur satis perspicue ac

copiose, & pleraque illustrisimis figuris ac delineationibus declarantur.

*METHODE POUR GUERIR TOUTE SORTE
DES FIEVRES &c.*

five

Methodus Febres omnis generis curandi, absque eo
ut aliquid ore assumendum exhibeatur, Autore
Adriano Helvetio, Medicinæ Doctore
Parisiensi.

Parisiis, apud Viduam Nicolai Oudot, A. 1694.
in 12. Pl. 3.

Nullum Febrifugorum habetur tot scriptis hactenus totque encomiis, atque cortex Chinæ Chinæ, ab Autoribus celebratum. Multa tamen sunt pathemata, de quibus ægri post internum ejus quacunque etiam ratione preparati usum conquerantur sæpissime. Alios nausea, anorexia, dolor ventriculi gravativus alios, alios phlogosis, &c. tantum non omnes ipse amaror, nullo modo a remedio hoc auferendus, insigniter torquet. Cunctas proin molestias recensitis. Autor noster evitaturus, Methodum prorsus novam sub enemate corticem laudatum in omnis generis febribus adhibendi excogitavit non sine successu. In febribus siquidem intermittentibus, si corticis uncia una, aquæ simplicis mensuræ dimidiæ exacte admixta, clysmatis loco sub paroxysmi terminum applicetur, terque quotidie ad perfectam usque reconvalescentiam reiteretur, paroxysmum raro semel, rarius bis, ter nunquam redire. In continuis autem febribus eandem Chinæ Chinæ quantitatem, forti potius hujus decocto adjectam, enematis vice sub exacerbationis finem, aut eo etiam tempore, quo febris minorem impetum facit, adaptandam esse, singulisque quaternis horis repetendam, donec febris cesset. Nec, febre quacunque profligata, clysmata commendata mox seponenda, sed per duodecim etiamnum dies, priori quidem sextiduo bis, posteriori vero semel tantum de die, venire continuanda, imo diutius adhuc ab

his,

his, qui diutissime illa retinere hand valent. Horum in gratiam quoque, cum omnis curationis cardo in diuturniori enematis retentione vertatur, syrupi papaveris albi unciam dimidiam, nisi somnolentia obster, præcipit adjungendam; quemadmodum e diverso in aliis, qui nihil clysteris rursus excernere solent, enema aliquod purgans vespertinum commendat. Summas abdominis tensiones internosque abscessus unica symptomata esse, quæ prohibeant ac fallant usum hujus remedii, in febris alias quacunque, etiam cum catarrho v. gr. pectoris, raptu humorum ad caput, pleuritide, vulnere &c. complicata, summe proficui, modo pro ætatis diversitate dosis a drachmis duabus ad unciam unam rite observetur, eaque tunc, quando ægri temperamento debiliori ac visceribus tenerioribus gaudent, aut hæmorrhoidibus vexantur, dimidia solummodo exhibeatur. Quod si vero in principio febrium omnis Chinæ Chinæ usus respuatur, tantum abest, ut Autor improbet, ut venæ sectionem atque purgationem præmittenda esse suadeat, eumque in finem purgans aliquod & emeticum non minus describat, atque potiones cordiales, febribus intermittentibus æque ac continuis & malignis appropriatas, quo gravioribus symptomatis sublatis, Chinæ Chinæ sub enemate usurpata, tanto promptius fermentum febrile possit destruere. Febres namque multo expeditius indigitata debellari ratione, qua specificum pariter suum antidyfentericum, vomitum in tenerioribus provocans, felicissime antehac administraverit, argumentis pluribus comprobat. Quantitatem videlicet Chinæ Chinæ longe majorem sub enemate præberi, quam quæ in os ingeri valeat; in substantia hanc semper exhiberi, adeoque potentiores etiam exerere vires; particulas denique Chinæ Chinæ subtiliores, unice in febris fermentum agentes, ad sanguinem per capillarium oscula æque facile permeare, ac nutrientia & nicotiana clysmata propter nutritionem atque vomitionem. Ne ullum tamen relinquatur dubium, e duobus millibus febricitantium, triennium intra beneficio hujus methodi restitutorum, eos cum primis, qui Versaliis ex mandato Regis curæ suæ concrediti fuerint, in scenam producit; sub finem reconvalescentiam quoque infantium & gravidarum commemorans, ad calumniam eorum retundendam, qui ulcera, fistulas, abortum ejusque commatis pathemata alia insecuta fuisse obje-

Tt 3

rant.

runt. Tandem summam annectit literarum Medici alicujus Vicentis, in quibus hic Helvetio de Methodo antifebrili inventa non modo multas habet gratias, sed & experientia propria eandem confirmat. Eorum in gratiam, qui Gallicum idioma non capiunt, versionem Latinam *Fritschius* noster, bibliopola solertissimus, curavit adornandam.

PHARMACOLOGIA

seu

Manuductio ad Materiam Medicam, in qua Medicamenta Officinalia Simplicia describuntur, auctore
Samuele Dale.

Londini, apud Sam. Smith. & Benj. Walforth 1693.
Constat plag. 30. in 12mo maj.

Materiae Medicae seu Simplicium cognitio, quanti quanti etiam momenti res est, ita tamen superioribus temporibus negligebatur, ut posteaquam Hippocrati, Theophrasto, Dioscoridi, Galeno, paucisque aliis decentem concesseris honorem, non tantum nil in ea ageretur, sed & dictorum Artis Principum Observationes Rerum Naturalium peritiam & usum concernentes, corrumpere, Mercatorum, Sepiasiariorum, Pharmacopœorum fraudibus conspurcarentur; adeo, ut iis expurgandis perspicacissimorum ingeniorum sudores viresque postmodum vix sufficerent. Sicuti vero praesens hoc, quod colimus, seculum, superiora post Hippocratem & Galenum, quamcunque etiam nuncupes Medicinæ partem, solertia & inveniendi dexteritate antecellit, ita & in eruendis Naturalium arcanis longe priora superat. Etenim *Cesalpini* sub fotu Vegetabilia cuncta revirescere incipiebant; *Georgii Agricola* solertia Mineralia primum feliciter succedebant; *Gesneri* demum & *Aldrovandi* vivacissimo spiritu emortua pene animalia anima quasi reddita resuscitabantur; adeo, ut accedentibus sequacium curis cuncta nunc copiose luxuriarent, & in elanguida sanitatis robor feliciter conspirent. Interea tamen nemo Neotericorum adhuc dum uno volumine omnes illas tres rerum naturalium classes, si unicum,

man-

manicum in quibusdam, alias perutile, *Schræderi* opus excipias, percensuit, ut non immerito *Velschius*, Polyhistor & Medicus Augustanus celeberrimus, inter Desiderata Medica ejusmodi Systema in Somno Vindiciano retulerit. Laudabili proinde consilio Auctor noster clarissimus e plurimorum celeberrimorum Medicorum in hac scientia desudantium, *Raji* autem potissimum & *Hermanni* Scriptis & Praelectionibus, adhibito quoque diligenter *Schræderi* opere, necessaria, & ad cognitionem Simplicium, eorundemque usum facientia, in fasciculum collegit, quæque tot vastis voluminibus tradita erant, in gratiam Philiatorum, tum & aliorum, brevi quasi tabella delineavit, & accurata perspicuaque a celeberrimis Medicis excogitata methodo, exposuit. Promisit præterea Elucubrationes Botanicas, Anglice conscriptas, quibus præsentem facilemque Lucinam Botanicorum ordo exoptat.

Gründlicher Bericht und Beweis vom Ursprung
und Anfang der Thüringer / kürzlich ausgeführt
von Johann Just Winckelmann/

hoc est:

SOLIDA DECLARATIO ORIGINIS THURINGORUM,
Auctore Jo. Justo Winckelmanno.

Bremæ, apud Herm. Brauer, A. 1694. in 8.
Constat 12. plag.

Dudum e Scriptis, quæ vulgavit, haud ineruditus, & Chronico imprimis Oldenburgico, inclaruit Vir Nobilissimus, Joannes Justus Winckelmannus, Consiliarius & Historiographus Hassiacus & Oldenburgicus, cujus peculiarem de origine Thuringorum sententiam paucis heic indicare visum est. Tametsi enim & alia memoratu non indigna in hoc opusculo occurrant: quandoquidem, ut quædam abs se olim tradita defenderet, de cornu Oldenburgico, de epistola Pauli ad Laodicenses, & mutuis hunc inter Senecamque literis, deque nonnullis aliis superpondii loco erudite disseruit: nihilo tamen secius cum ab eo, quod tractationis præsentis caput est, huic libro suum largiri titulum voluerit, ideo nos mentem ejus circa istud unice aperire-

riemus. Thuringorum videlicet appellationem derivat a Doriis, Græciæ populis, qui primas in Morea seu Peloponneso sedes collocaverint, sed post, dubium valde, qua de causa, e testimonio Timaginis apud Ammianum Marcellinum, per Italiam atque Galliam, duce Hercule, Germaniam inferiorem petierint, ubi imprimis Dorædracum sibi incolendum elegerint; unde etiam tractus circumjacens Doriorum aut Thoringorum tractus appellatus sit. Hinc viribus paulatim auctis, latius se istos origine Græcos in oris modo memoratis extendisse asserit; unde haud incongrua sit opera, quam Matthias van der Houwe in monumentis istorum locorum e Græca antiquitate eruendis insumserit, civitatem v. g. Medenblyck a Medea, ab Ulyssis nomine urbem Flisingam, a Circe-Circæam &c. derivans. Atque hoc regnum diu ante Christum natum floruisse, & Thuringiam trans-Rhenanam itemq; Belgicam nuncupari observat. Idem v. nomē in oras superiores & cis-Rhenanas hoc pacto propagatū fuisse arbitratur: Cum Clodius, Francorum Rex, Thuringis istis Belgicis, vicinis suis, firma satis adhæreret amicitia, ac ipsius quoque Widelphi, Thuringorum Regis, filiam Basinam uxorem duxisset, accidit, ut is socero defuncto regnum ipsius suo adjungeret, at mox amplioribus ditionibus inhians Mœnum trajiceret, Saxones quidem ac Hermunduros intra Albim & Salam non adeo felici cum successu debellare valens, sed eo tamen istos, qui hodie vocantur, Thuringos adigens, ut filium suum, Merovæum A. C. 447. Regem designarent, quo imperante mira quoque incrementa novum hoc Thuringiæ regnum ceperit. Ex ipsa vero illa emigratione pronam emeruisse ait occasionem erroris, quo apud varios Scriptores duplex hæc Thuringia sic confundatur, ut, quod antiquiori tribuendum sit, de recentiori ut plurimum enunciari soleat; idque procul dubio patebit ulterius, si quam juxta annorum seriem se composuisse refert clarissimus Auctor, specialior deductio lucem aliquando publicam adspexerit.

CORRIGENDA.

M. Octob. 1693. pag. 475. in C. H. Z. de problemate Bernoulliano lin. 4. pro abstinere statuerim, lege: abstinere statuissem. p. 476. lin. 2. pro omnia erui posse, lege: eam erui posse.

MS (o) (S)

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDC XCIV.

THEODORI IANSONII AB ALMELOVEEN

Amenitates Theologico-philologicae. Subjiciuntur Epigrammata & Poemata vetera, ut & Plagiariorum syllabus.

Amstelodami apud Janssonio Waesbergios, A. 1694. in 8.
Constant plag. 30.

Inter eos, qui elegantiores litteras arti medicæ summa cum laude adjunxerunt, & utraque studia eadem felicitate excolunt, summo jure numerandus clarissimus Auctor: cujus aliquoties facienda mentio, & pluscula eruditionis ipsius in utroque hoc studiorum genere recensenda fuerunt specimina; nunc autem Observationum, in libello, quem præ manibus habemus, haud contemnenda est enarranda copia, sed quam instituti memores saltem delibabimus. Epistolæ in modum ad amicissimum sibi virum *Henr. Sypesteinium* concinnata est Disertatio, in qua narrat Jansonius, Comitem quendam, peregrinas invisentem terras, a se, ubi Gaudam pervenisset, deductum fuisse in templum p. 10; eaq; occasione de templo Salomonis p. 12. seq. differit, deque duabus ei appositis columnis p. 15; quibus inscripta fuisse autumat Israelitis data a Deo præcepta p. 16, appellatasque *Jachin & Booz* p. 18, quæ nomina explicat p. 19, & duabus columnis, quibus ignea ac nubila usus est Deus in ducendis Israelitis, V. & N. Testamentum significari existimat p. 23. Tum porro Judæos leges postibus domuum suarum affixisse tradit p. 24. unde explicandus sit ritus ille Hebræorum Exod. 21. vers. 6. quando herus in perpetuum servitium mancipando servo auriculam ad postes domus perforabat, ut scilicet servus moneretur, sempiternam ipsi esse illarum legum, quæ ostiis postibusque erant adscriptæ, servan-

servandam memoriam ac obedientiam p. 25. Porro quum contemplantur contentas templi fenestris picturas historiarum venustissimas p. 32, & occurreret ista, quæ Sabæam reginam exhibet, ad Salomonem sapientiæ atque magnificentia visendæ causâ profectam; elegans epigramma Sam. Bocharti ἀνέκδοτον recitat, quo regina ista cum Elisabetha Angliæ regina componitur p. 33. Conspicua dein- ceptus Erasmi imagine in Bibliotheca templi suspensa p. 37, de ejus patria disserit p. 38, & maximo opere contendit, *Gaudanum* eum potius quam *Roterodamum* dici debere, quod ex epistola ipsius Erasmi ad Herm. Læthmatium olim scripta, quam Gaudani possederint, sed furto amiserint, ostendi possit, professum Erasmus se esse *Gaudanum*, & dolere, quod *Roterodamensem* se, non *Gaudanum* scripserit p. 38. Ex Baudio p. 39. probat, parentes ipsius Gaudæ habitasse, & cum partitudo matri appeteret, Roterodamū eam concessisse, ubi parentes non constituerant domicilium. In ea ergo urbe patriam sortitum dici non posse, sed locum & domicilium parentum patriam tribuere censendum, epistola proluxa Bern. Costeri super hoc argumento scripta p. 44. & seq. demonstrat. Profert dein aliquas nondum editas Erasmi p. 62, Martini Dorpii p. 66, Alb. Pigghii p. 68, Flor. Junii p. 72, Viglii Zuichemii p. 80, Jo. Oporini p. 85, Joh. Fischeri Ep. Roffensis p. 86. ad Herm. Læthmatium datas epistolas. In contemplatione pictarum tabularum, in æde ista extantium, prædicatur magnificentia Galliarum Regis Ludovici XIV, & Magni Hetruriæ Ducis, qui academias pictorum liberaliter alunt p. 97. Pictores etiam Gauda oriundi celebres, Theodorus & Gualtherus Crabethii, Cornelius Gaudanus, Simon Jacobi, Cornelius Vischer, Damianus, Petrus Pourbus, Cornelius Ketelius nominantur p. 99, narraturque, Holbenium famigeratissimum illum pictorem sinistra pinxisse manu, & quendam alium pedis pollicibus & digitis hominum imagines accuratissime delineasse p. 100. De arte colorandorum vitrorum p. 102. disseritur, & de ea libros in Paulina apud nos Bibliotheca extare memoratur. Ludi puerorum, qui peraguntur æneis nummis p. 103; aurei globi, vel aurea mala, quæ e templorum laquearibus dependent p. 104; usus vasorum ligneorum circulis (Neissen) connexorum, nostris hodiernis similium, in vino condendo a veteribus adhibitus p. 105; seminarum contorti & in cristam erecti capilli, *turrata capita* Hieronymo, *turuli* Festo & Var-

Varroni dicti, p. 106; virorum capillamenta adscititia, seu galericula, p. 112; vox Belgica *vanden* p. 113. in examen veniunt. Extra urbem delatis sermo instituitur de Isala & Isela diversis fluminibus p. 116, quorum hoc Gaudam præterlabitur, carmine celebratum Belgico a Constantino Hugenio p. 119, Latino a Petro Scriverio p. 120. 121; de variis item puerorum Belgicorum lusibus disseritur, eosque veteribus usitatos fuisse ostenditur. Qua ratione ille, quo lapillis aquarum superficies stringitur, ἐποστρακισμός dictus, e Minucio Felice recensetur, p. 122; iste, quo strepitus excitatur, dum folium tiliæ duobus sinistra manus in orbem contortis digitis impositū dextra percutiendo confringitur, quod πλατυγίσει olim dictum est, e Meursio priscis haud infrequēs fuisse traditur p. 125. Quando pueri uno pede saltāt, ἀσκαλισμόν vocari; quando aviculas funi alligatas volatui limitato permittunt, μελολόνην dici p. 125; quando glandes talosque in foveam projiciunt, τρέπα ludum istum nuncupari, p. 126; quando clausis obvelatisque oculis unus e pueris manibus extensis obambulat, unum e cœtu arrepturus, cui vices suas, si, quis iste sit, recte divinaverit, imponat, quem ludum Batavi *blinde mannetje*, nos *blinde kub* vocamus, Græcis *μυα χαλκή* dictum p. 134; quando quis planis manibus proprios comprimit oculos, & pulsus nominare jubetur eum, qui percussit, κολλαξιμόν nuncupatum fuisse docetur p. 135. Eaque occasione proverbium, quo Gaudani convitio *oscitatorum* petuntur, explicat ejusque rationes reddit p. 123. Mos item ille, in circulo tradendi ramusculum ardentem, additis vocibus *Luydje leeft nog*, i. e. adhuc vivit Luydula, cujus, priusquam in orbem rediisset, si in alicujus manu extingueretur flammula, multam incurrat constitutam, ex Græca λαμπάδοφορία accersitur p. 140; & vocabuli *luytje* vel *lounije* origo inquiritur p. 141. Inde de mulierum semine disquiritur, istudque verum iis inesse, ovisque veluti inclusum contineri, neque Christum *semen mulieris* dici posse, si nullum sexui isti competeret, affirmat p. 141. Tum sermo nascitur de optimo antiquissimoque regimine terrarum, utrum monarchicum, an aristocraticum sit, p. 147; de causa, ob quam Samsoni abscisis septem capillorum cinnis (Jud. XVI, 19.) defecerit incredibilis illa fortitudo, p. 150; de terriculamentis seu *μορμολυκείαις* puerorum apud antiquos adhibitis, unde nata nomina Man, Mannio, Gello, Baucate aut Baucale, Empusa, Accus, Alphetus, p. 152; de scala in somnio Jacobo visa p. 157;

de rosis mensæ superimpendentibus, ad significandam silentii fidem, p. 158; de usitato veteribus mensæ accumbendi ritu p. 161; de panis nomine, figura varia & pistoria p. 162; de cultorum super mensa adhibitorum usu p. 167; de sale appposito mensæ p. 168; de potu suaveolentibus vel succis, vel floribus, vel balsamo inficiendo p. 170; de bufonis & lili figura in capitibus gallorum gallinaceorum, eorumque cerebro dissecto deprehendenda, lapidibusque in eorum ventre p. 174; de cœna laudiori dari solita iis, qui ad supplicium damnati sunt p. 176; de causa, ob quam certarum avium esu interdixit Israelitis Deus p. 177; de foculis mensariis, quos antiqui vocarint *vasilla* p. 177; de medicamentis adversus unctiones p. 178; de acido, an sanitati obstat, p. 179; de remediis adversus oculorum morbos p. 181; de erroribus pictorum variis, qui e. g. Ganymedem aquilæ dorso inequitantem pingunt p. 183, Herculem leonis ora dirumpentem, Cleopatram lethum sibi serpente pectori admoto parantem, Sanctorum capita radiatis Solis circulis illustrata p. 184, Christum in cunis vagientem fulgore conspicuum p. 183, Angelum e paradiso protoplastos expellentem gladio flammante instructum p. 186, Moysen cornubus armatum p. 189, Caini sacrificium versus terram depressum, in Abelis holocausto sursum ascendente fumo p. 189, Spiritum S. columbæ forma conspicuum p. 197; quæ omnia pictorum nugamentis accensenda tradit. Adhuc quaesitum est inter alia, de varia poculorum apud antiquos calatura p. 211; de Bacchi corona hederacea & laurea p. 213; de materia poculorum veteribus usitatorum p. 220; de consuetudine propinandi in alterius sanitatem, p. 221; de poculis, quibus literæ insculptæ, *litteratis* seu *grammaticis* inde dictis p. 222; de placentis, quæ *oblies* Gallis dictæ, Græcis *ὀβελία* appellatæ p. 225; de olivis & earum viribus p. 226; de Lunicolis & Solicolis p. 230; de loco Jerem. X, 2. in quo per *signa* intelligenda esse docet schemata natalitia, seu genituras e constellationibus collectas p. 231; de astrologia judiciaria p. 233; de Lunæ in sublunaria potestate p. 235; de Veneris stella aliisque sideribus pro faustis quæ habita p. 237; de Magorum stella p. 238; de Cometis & eorum significatione p. 242; de Coreana Dea p. 248. Quæ omnia postquam largam differendi materiam præbuisent, jamque Gaudam relicturi abitum pararent Comes & Ephorus ejus, ineditam hactenus *Dominici Baudii* epistolam iis in itinere legendam, jucundissimæ consuetudinis memoriæ causa, traditam narrat p. 250, qua ille exquisitissimis verbis Jo. Uyttenbo-

garid

gardi opem in persuadenda & allicienda ad amorem sui puella quadam implorat p. 253. *Joannis de Laet* etiam comm. in Epistolam Pauli ad Titum, p. 258, qui perinde lucem non adspexerat antea, iis donatum memorat.

Epistolæ huic variam eruditionem complexæ adjunxit Auctor collectionem centum & quinquaginta epigrammatum, eum in modum, quo Petr. Pithæus A. 1596. syllogen eorum publico dedit, e variis Scriptoribus depromptorum, & e Cuspiniani, Dempsteri, Sirmondi, Castalionis, Lipsii, Reinesii, Scaligeri, Casauboni, Menagii, Heinssii, Scriverii, Salmasii, Grasseri, Capacii, Sponii, Grævii, Fleetwoodi, Barthii, monumentis excerptorum. Adjecit etiam Syllabum plagiatorum, eo quem anno 1685. prodiderat, longe auctiorem, omisso in isto fidei minus bonæ Scriptores, qui, unde sua hauserint, professi non sunt, omnium oculis exponens. Epistolam quoque Henr. Sympsonii subnexuit, quæ prudenter admodum & circumspecte, quid pro plagio literario habendum sit, quid minus, docet, & quam sollicitè fugiendum sit istud, quod vere nomen hoc meretur, monet. Indicem in Jac. Thomassii & Jo. Alb. Fabricii de plagiis litteratorum dissertationes & collectiones ultimo loco collocavit.

Cæterum quando in Amœnitatibus varios ab industria sua nos expectare jussit Auctor solertissimus commentarios, de Vita Casauboni p. 114, Conjectanea p. 144, de Balneis p. 215, de veterum in medicina superstitione p. 229; istos, & forte alios, quos paratos habet doctrinæ foetus, ut publico dare ne moretur, optamus.

LA VIE DE CORNEILLE TROMP &c.

i. e.

Vita Cornelii Trompii, Hollandiæ Archithalassi.

Hagæ Com. ap. St. Foulque, 1694. in 12. Alph. I.

Lib. I.

Non tam Cornelii Trompii fortissimi Viri vitam, quam rerum omnium a quinquagesimo secundo hujus seculi anno ad nonagesimum primum, præclare fortiterque mari gestarum seriem, sistit hicce liber. Quæ cum neminem fugiant, paucis ea saltem indicare juvabit, quæ de ipso Trompio scire non injucundum erit. Patrem ejus

V u 3

fuisse

fuisse Mart. Harperum Trompium, constat, qui egregia virtutis ac fortitudinis exempla prævit filio, per quæ ad immortalem decurreret gloriam. Commiserant illi Ordines Fœderati Belgii classis præfecturam A. 1652, ut naves Belgicas ab Anglorum insultibus immunes præstaret. Nec defuit partibus suis Trompius; sed casu & fatali quodam errore, res inter utramque classem ad prælium pervenit; unde in mutua odia Angli Belgæque exarsere, quæ cruento & pene irreconciliabili bello vix potuerunt expiari. Disceptatum acriter inter utramque gentem de belli hujus auctore fuit; Anglis in Trompium culpam omnem conjicientibus, Trompio contra in Anglicæ classis Ducem ruptæ primum pacis crimen transferente. Nec res componi potuit, donec belli pertæsi arma ponerent, quietemque ac pacem redderent fessis patriæ rebus A. 1655. Trompius autem eodem anno in prælio navali in ipso fortitudinis theatro periit, animamque fortissimam efflavit. Interim Cornelius, Martini Harperi filius, belli maritimi tirocinium haud infeliciter posuerat in mari mediterraneo, eoque ipso promeruerat, ut ad primos dignitatum navalium titulos eveheretur.

Lib. II.

Partam præclaris facinoribus gloriam ut nova accessione augeret, opportuna mox sese offerebat occasio. Poloniae Regi, Johanni Casimiro, arma inferebat Carolus Gustavus Rex Suedorum. Jam vero & Dantiscum, potentissimis Regibus inter se dimicantibus, haud sine ratione sibi metuebat; quam urbem salvam esse, ne commerciorum periclitaretur libertas, Batavorum magnopere referebat. Classe itaque instructa securitati urbis consulunt: quam servasse Trompio quoque gloriosum fuit & perhonorificum. Nec infelicius partibus suis functus est, cum jussu Ordinum, Balthicum mare peteret, Friderico III. Daniae Regi, contra Carolum Gustavum, suppetias laturus, illudque suis nobilitaret victoriis. Sed isto quoque bello die 26 Junii A. 1660. finito, Trompius maritimos prædones confectando, mare mediterraneum tutum reddidit. Interim Angli haud dubiis argumentis prodiderant animum, incrementa Reipublicæ Belgicæ quam ægerime ferentem. Mox igitur in novum bellum odia ista erupere. Summam rei jam pridem commiserant Belgæ Jacobo d' Opdam clarissimo Viro, reique maritimæ longe peritissimo, qui cum in navali prælio fortiter pugnando periisset, omnium quidem oculos animosque in se convertibat Trompii virtus, nec alius sese offerebat, dignior qui esset,

ut

ut succederet Opdamio. Sed vero dum deliberationibus & bellico apparatusi rite instituendo vacant, ex Guinea cum classe redit Rüterus. Sine mora ergo huic summam rei maritimæ deferunt; id quod adeo male Trompium habebat, ut privatam vitæ conditionem, otiaque honesta, militaribus præferret honoribus. Tandem cum ab aliis edoctus intelligeret, quam turpiter vir fortis, ambitione ductus, patriæ sua de neget officia, simulque Ordinum auctoritate commotus, mutata sententia navem conscendit. Si unquam vero, ea sane ætate mare victoriis illustratum, nobilissimisque pugnantium facinoribus signatum est. Sæpius quidem acriterque pugnatum fuit, sed dignum memoratu præcipue istud prælium est, quod die 11. Junii A. 1666. inceptum, & decimo quarto demum ejusdem mensis die finitum est. Illud mox aliud excepit die 4. Augusti, sed & Belgis & Trompio funestum. Cum enim plena victoria ad Anglos transisset, Belgica classe tantum non aut deleta aut fugata, Rüterus Trompium aut perfidiæ aut imprudentiæ arguere, certe acceptæ cladis culpam in eum derivare, nullus dubitavit. Trompius se purgat pro viribus, & quam ab omni crimine fuerit remotissimus, ostendere satagit: sed adeo nihil hac sua utut justa defensione profecit, ut magistratu abire ab Ordinibus Fœderati Belgii juberetur. Nihilosecius tamen privatus quoque patriæ ita addictus fuit, ut amplissimas etiam dignitates, maximosque honorum titulos a Gallis sibi oblatos, spreverit. Belgæ autem Anglique sæpius inde, ast vario eventu conflixerunt, donec pace Bredæ A. 1667. die ultimo Julii inita contentionibus finis imponeretur.

Ceterum invidendis incrementis aucta Gallorum potentia, præcipue Belgis formidinem injiciebat, & suæ rite eos consulere jubebat securitati. Hinc fœdere cum Anglis Suedisque percusso, se muniebant. Gallia vero Rex cum petere bello Belgas decrevisset, haud difficulter Angliæ Regem ad suas pertraxit partes; qui etiam fœderis insuper habita sanctitate, una cum Gallis in eos arma sumere non detestavit. Et initio quidem Gallia Rex incredibili successu & felicitate usus, per Belgii Fœderati ditiones arma victricia circumtulit: & actum fuisset, nisi Rüteri & Trompii virtus, non ut ille cunctando, sed vincendo, mari Belgicam restituissem rem. Tum enim rebus gerendis iterum admotus est Trompius, simulque cum Rütero in gratiam rediit, inque amicitiam firmissimam & plane sinceram fortissimi Du-

ces

ces coaluerunt. Rem omnem paucis eloquar: utriusque Regis classem vicit Rüteri Trompiiue virtus; quin deleta prope Anglorum classe, & sæpius fugata, A. 1673. denique pax sincera cum Anglis Reipublicæ Belgicæ reddita fuit. Gallia tamen nondum comprimi spiritus poterant, quæ exinde non raro cladi suæ ingemiscens Trompii virtutem fuit experta. Nec tamē defatigari ita potuit, ut non novas subinde sumeret vires, percussoq; cum Sueciæ Rege foedere, nova sibi pararet præsidia. Lacescere nimirum ille Brandenburgicum Electorem cœpit, sed profecto adeo non impune, ut insigni accepta clade, magna ditionum, quas in Germania possidebat parte, prius fuerit exutus, quam defensionem moliri fortissimum Heroem crederet. Simul vero Dania Rex terra marique bellum illi indixit, quod utrinque magna fortitudinis laude fuit gestum. Classis tamen Suecorum aliquoties victa fuit ac profligata, ope potissimum Trompii, qui ad opitulandū Dania Regi iussu Ordinum cum navibus quibusdam advolaverat. Quibus rebus etiam effectum est, ut mortuo interea Rütero, rei maritimæ summam penes Trompium Foederati Ordines esse voluerint. Singula quibus in hac expeditione nobilitatus fuit facinora, Auctor accuratius persequitur. Denique cum novo bello, cujus hodiernum orbi incumbit moles, Belgæ involverentur, omnem quidem spem in Trompii collocabant virtute; sed dum expeditioni se accingit, morte præventus, Gallorum nimirum, ut nonnulli putant, insidiis oppressus, occubuit. Mortuus est Amstelodami A. 1691. die 29. Maji.

LUCÆ TOZZI, NEAPOLITANI, IN HIPPOCRATIS

Aphorismos Commentariæ.

Neapol. Sumtibus Hered. Cosmi Fioravanti, 1693. in 4.

Constant Alph. 4. plag. 8.

Hippocratis de Medicina auxiliatrice tanta sunt merita, ut jure Parens & Restaurator Artis, quin & ipsius Sanitatis Columna dicatur. Et quanquam, quod dolemus, celeberrima ejus Scripta temporis injuria, manibusque impiorum quorundam defœdata graviter conspiciantur; tantæ tamen olim, dum adhuc pura essent, dignitatis habebantur, ut Galenus lib. de Usu partium c. 8. plane nil peperam ab eo scriptum esse affirmaverit; & in solis Aphorismis, Hippocratem

cratem divino ingenio fuisse, tot hodiernum documenta continentur, ut plura in rem nostram testimonia petere nulla nos urgeat necessitas. Nulli proinde miramur eos, qui horum præstantia commoti, gravem iis explicandis impenderunt operam. Quos inter suum quoque locum splendide tuetur vir clarissimus *Lucas Tozzus*, Neapolitanus, qui improbo labore Aphorismorum horum priores quatuor libros doctissimis Commentariis in duos Tomos distinctis exornare aggressus est. Qua quidem opera sententias has Hippocraticas verborum inopia laborantes, diffuso doctrinæ Medico-Practicæ flumine inundavit & restituit, ex centenis, quibus premebantur, difficultatibus extricavit, ad genuinam Autoris mentem cuncta explanavit, quamplurimis denique ad Medicinam Practicam facientibus monitis exornavit, & illud ubique præstitit, ut labor omnibus, quibus sanitas ægri curæ est, multiplici utilitate semetipsum commendare valeat.

PUBLICORUM NEGOTIORUM SYLLOGE,

in lucem edita a Johanne Christiano

Lunig.

Frankfurti & Lipsiæ, sumtibus Joh. Theodori Boetii, A. 1694. in 4.

Alph. 7. plag. 7.

Qui in colligendis Actis publicis negotia majoris momenti concernentibus curam paulo accuratorem adhibent, non eam modo experiuntur utilitatem, ut rerum gestarum memoriam imprimis sibi reddant cognitam, verumque earum tenorem tanto felicius a ficto discernere valeant, sed etiam, ut styli genium, qui isthæc talia tractaturis observandus sit, tot in præclaris exemplis, tanquam in regula certissima perspiciant. Atq; his ipsis rationibus commotum se fuisse fatetur clarissimus *Lunigius*, ut suis primum commodis, ac deinceps usui etiam publico hanc Syllogen destinaret. Ista autem literas cujuscunque fere generis, varia item decreta, salvos conductus, plenipotentias, memorialia, propositiones, resolutiones, observationes, declarationes, protestationes, vota, pacta, foedera, instrumenta pacis, &c. quæ cuncta Latinis verbis concepta, & intra proximum vicennium ab Augustissimo Romanorum Imperatore, universis Europæ Regibus, S. R. I. Electoribus, Principibusque ac Statibus diversis promulgata fuere,

Xx

ita

ita exhibet, ut annorum in dispositione observetur series, lemmataque singulis præmittantur utilissima, & index tandem negotiorum publicorum, siue singularum rerum in hoc opere contentarum, summaria exhibens subjiciatur.

NICOLAI GÜRTLERI IN ATHENEO HANOVIENSI

SS. Theol. Doct. & Prof. Ordin. Institutiones

Theologicae.

Amstelodami, apud Henricum Wetstenium, A. 1694. in 4.
Constant Alphabetis quinque, & tribus cum dimidia
plagulis.

NOvimus & quotidianis experimentis edocemur, magnam vim ordinis ac methodi esse ad discendum, & longe facilius capi cum cura disposita, quam in quibus dispositionem facilem ingenium nondum invenit, sed eam sibi demum fingere necesse habet. Constat vero Spiritum S. in Sacris literis, quamvis propositum sibi habuerit, homines reddere sapientes ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu, eosque ad omne opus bonum perfecte instruere; nullum tamen librum sacrum Amanuensibus suis inspirasse, certa aliqua methodo, quicquid ad ædificationem nostram faceret, complectentem: cujus rei rationes sapientiæ divinæ idoneas fuisse necesse est, etiam si easdem exprimere non valeamus. Reliquit ergo Doctor optimus aliquid industriæ piorum, qui ut discant & doceant alios, universam Scripturam indefessa opera evolvere necesse habent, ut colligant dispersa, de singulis rebus ideam sibi pleniorē formaturi. Hoc cum omnium, si sine libris aliis essemus, officium futurum esset, non improbanda illorum est industria, qui, quod ita reperere, literis consignarunt, & qua ratione ab aliis facilius posset concipi, in ordinem rede gere, & quidem vel succinctius vel diffusius: qui labor *Compendia* & *Breviaria*, vel *Majora Systemata* peperit. Hæc, modo pie ac prudenter concinnata fuerint, nemo dixerit Scripturæ obstare, & hujus amore incenso parum proficua esse. Nihil enim aliud ista sunt, quam *Dispositio veritatum divinarum in libris Θεωπνευσταῖς dispersarum, & doctorum studio in ordinem redactarum*. Unde, cum in ordine concinnando propria nostra alioquin occupari deberet industria, labore isto

alio-

aliorum nos nonnihil levat diligentia, oculis nostris collectum sistens, quod dispersum hinc inde quærebat. Ex quo patet, grato potius animo agnoscendos esse labores Theologorum, quos talibus impendere libris solent, quam ut sperni mereantur.

Palmam in hoc genere scribendi, si non aliis præripere, certe dubiam facere videtur excellentissimus harum INSTITUTIONUM THEOLOGICARUM Autor, solidioris eruditionis cultum, cum veræ pietatis amore & judicandi dexteritate singulari conjunctum, undique spirans. Qui, ut de instituti ejus ratione laudabili nonnulla commemoremus, nobis hic *Systema veritatum, quæ secundum pietatem sunt, concinna admodum serie connexarum* exhibet, ordinis naturalis, a primis & simplicissimis ad postrema & composita, a facilioribus ad difficiliora, a communissimis ad singularia progredi jubentis, præcepta secutus. Ipsam doctrinam arctis comprehendit *Thesibus*, ut commodius subsistat Lector in contemplatione veritatis unius, quia non licet pergere ad secundam tertiamve, nisi primam recte percipiamus, firmiter credamus. Thesibus subjunxit *Loca S. Scripturæ*, quibus nituntur; at recensere testimonia integra noluit, ut cultores Sapientiæ cœlestis ipsos legere ac meditari Codices divinos assuescerent. *Placita Adversariorum ac Dissidentium* (maxime Socinianorum & Arminianorum) suis ipsorum, in adjectis annotationibus, proposuit verbis, labore ingenti ac prolixo, quo supersedere aliquando statuit ad minuendam libri molem, sed institit cœpto sapientissimorum suavis Virorum, secum agnoscentium, neque omnibus suppetere tot librorum copiam, neque animum esse vel otium eos inspiciendi, quod tamen sit necessarium ad dijudicandas Autorum sententias. Quæcunque autem *aliis ex Scriptoribus citavit*, suis, in eorum codicibus, se vidisse ac legisse oculis, in Præfatione asseverat, præter unum alterumve Augustini vulgatissimum dictum, & loca non nimium multa, quæ indicati a se Viri docti allegarint: ut prolatis testimoniis tuto fidere lectores queant. In fine singulorum capitum adjecit *Usum* ad pietatem & consolationem, exemplo fere novo, difficilique, sed necessario, omnibusque sequendo, ne in Theologica disciplina disputare solum vel altercari, sed & pie vivere, nosque & alios solari discamus. Sane & Apostoli doctrinæ Evangelicæ monita pia, solatia læta, preces & colloquia cum Deo, vel inseruere passim, vel præ-

Xx 2

tertium

sertim in fine Epistolarum subjecere. Fatetur tamen ingenue GURT-
LERUS cordatissimus, nullam totius Operis partem hac esse imperfe-
ctiorem: neque defectum excusat, sed emendari supplerique a probis
Doctoribus optat. Idem ante ipsum tentaverat PETRUS VAN
MASTRICHT, Theologus Ultrajectinus, in *Theologia Theoretico-
Practica*, Amstelodami anno 1682. edita: qua per capita singula pars
dogmatica, elenchtica & practica, perpetua *συμβόλαι* conjugantur.
Sed, præter *Tomum I.* nihil ulterius de hoc egregio Opere vidit hætenus
Orbis literatus. Quanquam nec unus Viri pensum esse existimet *Noster*,
sed a multis Christi discipulis, diversæque ætatis & conditionis, imo &
professionis, colligi expetat cogitationes momentorum, quibus fer-
ventissime quisque cum Deo loquatur, vel Dei in corde alloquium au-
diat, charitatemque sentiat. *Sermonem* ubique adhibuit *planum & fa-
cilem*, scholæ caliginosis dictionibus vacuum, ut, si vellent, cum fructu
legere has ejus elegantissimas Institutiones possent & ii, qui aliud vi-
tæ genus sectantes, vocabulis & formulis Academiæ obscuriori-
bus assueti haut sunt.

Hæc de *integra libri Structura*: ad quam jure meritoque
suo spectat *Syllabus Capitum* hoc tenore se insequentium. Caput I.
fistit Præcognita. Capite II. agitur de libris, in quibus humanæ
liberationis medium a Deo est revelatum. Cap. III. de Deo Pa-
tre, Filio, & Spiritu Sancto. Cap. IV. de Dei Patris, Filii & Spiritus S.
consilio & decreto in genere. Cap. V. de principio executionis de-
creti Divini. VI. de spiritibus. VII. de homine. VIII. de officio ho-
minis & officii præmio. IX. de libertate hominis officium servan-
di. X. de prima hominis culpa. XI. de miseria primam hominis cul-
pam secuta. XII. de propagatione miseriæ in genus humanum.
XIII. de consilio gratiæ & iræ exercendæ erga genus humanum.
XIV. de Liberatore ac ejus sponione. XV. de salute nobis in Libe-
ratore destinata. XVI. de conservatione & gubernatione mundi,
ad exequendum consilium gratiæ & iræ. XVII. de consilii gratiæ
executione per promissionem tempore primo. XVIII. de Seminis li-
berantis exhibitione in typis & apparitione, tempore primo. XIX. de
salute seminis liberati tempore primo. XX. de semine liberato tem-
poris primi. XXI. de semine Serpentis tempore primo. XXII. de
consilii gratiæ executione per Vetus Testamentum tempore secun-
do.

do. XXIII. de promissionis confirmatione & amplificatione tempore
secundo. XXIV. de Seminis liberantis exhibitione per typos & ap-
paritionem tempore secundo. XXV. de salute seminis liberati tem-
pore secundo. XXVI. de semine liberato temporis secundi. XXVII.
de semine serpentis tempore secundo. XXVIII. de adventu Messiae in
carne sub finem temporis secundi. XXIX. de Messiae vita privata &
publica. XXX. de Messiae passione, resurrectione & ascensione in
cælum. XXXI. de Messiae officio sacerdotali, prophetico & regio.
XXXII. de consilii gratiæ executione per Novum Testamentum tem-
pore tertio. XXXIII. de salute Seminis liberati tempore tertio.
XXXIV. de Semine liberato temporis tertii. XXXV. de Semine Ser-
pentis tempore tertio. XXXVI. de fine temporis tertii, judicio ulti-
mo, & salute æterna. Hic primo observamus, quoad executionem
consilii gratiæ erga heredes Dei exercendæ, retentam fuisse divisio-
nem totius mundi ætatis in tres articulos, quorum primus erat Pro-
missionis, & secundus V. Test. sive Legis, tertius vero est N. Test. seu
regni Messiae. Ut verborum Pauli Hebr. XIII. 8. apta hæc sit declaratio:
Jesus Christus *heri*, tempore promissionis; *hodie*, in fine V. Test. & *in
secula* regni Messiae: Idem semper est fidei nostræ fundamentum &
objectum, idem Liberator. Periodum promissionis a temporibus V. T.
ipse distinguit Paulus Gal. IV. 24. quando horum principium deducit
a pactione fœderis in monte Sina, Mose inter Deum & Israellem inter-
nuncio. Sicuti & Moses expressis verbis testatur, fœdus in Horebo ini-
tum cum Israele distare a pacto, quod Deus cum Patribus sanxerit, Deut.
V. 2. 3. Et hanc temporū in tres articulos distributionem jam fecit olim
Prosper, cujus verba ex Prologo L. de promiss. & prædict. recitantur
c. XVI. hujus System. f. 409. Deinde notamus, appellationes *Seminis li-
berantis* (i.e. Christi) & *Seminis liberati* (i.e. hominū piorum) nec non
Seminis Serpentis (h.e. impiorum) depromtas esse ex Genes. III. 14. 15.
Cujus loci uberior explicatio traditur Cap. XVII. §. 8. ad 67. f. 415. sqq.
Denique salutem nobis in Christo Liberatore partam, quæ omnibus
Dei hæredibus ac filiis, per omnia tria Ecclesiæ tempora obtingit, ex
1. Tim. IV. 8. (*Pietas habet promissionem hujus & future vite*) dedu-
ci videmus, ita ut sub *bonis hujus vite*, communio & conjunctio cum
Deo & Mediatore per fidem, adoptio, justitia, sanctificatio, horum
beneficiorum partim constantia, partim conscientia; sub *bonis au-*

tem *futurae vitae* perpetua beatitudo in coelo comprehendatur. Conf. Cap. XV. §. 12. 13. 14. f. 247. De ipsis Libri huius Partibus notabilioribus monere quicquam omisit Autor in Praefatione, nisi de recensione *seminis liberati*, & *seminis serpentis*, quam pro falli nescia inter Sanctos relatione aut condemnatione haberi non vult. Cum enim cives regni coelorum ament cupiantque civium numerum, ideoque civibus accenseant, quoscunque putant Regi obsequia praestare fidelia: inde accidisse scribit, quod de *Zoroastre* sit bene opinatus, etsi Viri docti obscura & nimium dubia habeant, quae Plutarchus de illius doctrina & religione narrat, vel supposititiis annumerent, quae clariora de vero Deo testimonia ab eodem profecta esse dicuntur. Ex adverso, quoniam viperina opera displiceant ubique, misceri facile potuisse ait cum semine serpentis, quos pravorum facinorum egisse poenitentiam sit ignotum. Scilicet malis actionibus malae turbae aggregari meruisse istos, sed qui aggregat, invitum id facere. Nos vero ex innumeris, quae inter legendum se nobis obtulerunt, saltem nonnulla memoratu digniora, ad salivam movendam erudito Lectori, cuius censura omnia permittuntur, hic recensebimus.

f. 130.

Cap. IV. §. 5 & 6. Miratur, quare viri docti putarint, primos Parentes integros adhuc & rectos mysterium Trinitatis veneranda ignorasse, cum certissimum sit, mentem ipsorum primo statim vitae momento fuisse a Deo determinatam ad hasce cogitationes: Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, Ens unum perfectissimum, & hominem & reliqua omnia fecisse; & eas cogitationes servare ac subinde repetere debuisse.

f. 133.

Cap. X. §. 28. 29. Divina moderante Sapientia accidisse scribit, quod homo uterque Dei mandatum violavit. Quid enim, si Eva peccasset sola, *liberine sancti*, quaerit, *an corrupti fuissent nati? matrisne fuissent culpam, an accepissent premium patris?*

f. 150.

Ibid. §. 53. 54. 55. Decuisse Deum, scribit, Adami integritatem conservare, si id petisset: cum non possit Deus frustra quaeri; Adamus autem, rogando acceptae imaginis Dei conservationem, Deum quaesivisset. Sed postquam homo in periculo fundere omiserit preces pro conservatione mutabilis felicitatis, qua tum fruebatur, non decuisse Deum conservare hominis integritatem: ab homine enim requiri, ut testetur, se a Deo dependere, quae cultus divini summa sit.

De

De cetero potuisse Deum absoluto dominio ac liberrimo arbitrio Adamo non dare voluntatem petendi a Conditor integritatis custodiam: suffecisseque datam sapientiam, qua nosset, sine precibus in integritate se perseverare non posse.

Cap. XIII. §. 7. ad 10. Ecclesiae Reformatae doctrinam de Praedestinatione his verbis proponit: *Deum Patrem ab aeterno cum Filio & Spiritu Sancto inisse consilium de nonnullis ex miseria, in quam peccato incurrerant, liberandis. Quosdam enim ex universo genere humano miseriae obnoxio dilexisse, & Filio liberandos tradidisse, adjecta pollicitatione, liberatos fore ejus hereditatem. Tum Filium promississe Patri, se omnia praestitutum, quae pertinerent ad liberationem eorum, quorum Heres ac Dominus constitueretur. Utrumque autem, Patrem ac Filium, petisse a Spiritu S., ut liberando in populo extinctam Dei imaginem repararet, ac sapientiam, sanctitatem ac vitam renovaret. Cui petitioni cum Spiritus S. annuisset, eos, quos Pater benevolo primum oculo adspexerat, communi trium Personarum decreto, ad salutem immutabilem electos fuisse. Reliquos e contrario, qui non diligebantur, Patrem ad ostendendam justitiam, in miseria dereliquisse, Filium solutionem pro eis non spondidisse, & Spiritum Sanctum statuisse imaginem Dei in eis non rescire.*

f. 193.

Ibid. §. 61. ad 67. Sententiam sectatorum B. Lutheri contrariam e Kromayeri nostri Theologia Positiva candide ac sine bile, quod & in ceteris capitibus nobiscum controversis fecit, proponit.

f. 207.

Cap. XIX. §. 72. Resectionem praeputii factam fuisse statuit die octavo, forsan ad significandum, praeterlapsis septem populi Israelitici ex Abraha nascituri aetatibus, venturum tempus beatum, quo Deus circumcidit cor nostrum ad ipsum amandum, Deut. XXX. 9.

f. 464.

Ibid. §. 113. *Carcerem* 1. Pet. III. 19. memoratum docet esse locum supplicii aeterni: *Spiritus* in eo conclusos esse animas hominum primi mundi, damnatorum ob pertinaciam peccandi. Ad eos adhuc viuentes, diluvio nondum immisso, e coelo in terram profectum esse Filium Dei secundum *Divinitatem suam*, humana carne nondum vestitum, & attulisse secum sermonem gratiae ac resipiscendae, sed a profana gente contemptum. Conf. cap. XXI. §. 26. f. 493.

f. 474.

Cap. XX. §. 3. In verbis Gen. III. 22. Deum collaudasse tradit

f. 477.

Ada-

Adami fidem, per quam uni ex tribus personis Deitatis, Filio Dei, designato Mediatori, factus sit similis.

f. 479.

Ibid. §. 17. Inter eos, quos undæ ferales absorpserunt, multos evasisse poenas æternas haud dubitat: quia Petrus testatur, *cos, quorum carnem homines scirent ad supplicium mortis damnatam esse, nihilominus iudicio Dei vivere spiritu aut mente*, 1. Petr. IV, 6. & tandem inter poenam, qualis est submersio, respiscientiæ tempus habuerunt ipsi.

f. 493.

Cap. XXI. §. 32. 33. 34. Diluvio non tantum esse mutatam terræ faciem statuit, ut multi hodie montes, multæ valles ac insulæ extent, quas in primordio Deus non crearat; sed & elementa omnia miserandum in modum fuisse corrupta, ita ut, dum particulæ ex cadaveribus animantium putrefactæ coierint mixtione cum terra, viventia corpora, quæ tribus his elementis constant vel utuntur, non possint non habere naturam minus vegetam, quam alias dedere elementa incorrupta. Atque hanc, præter luxum, intemperantiam, & affectuum violentas commotiones, unam ex causis proximis iudicat decurtati post diluvium humanæ vitæ termini.

f. 520.

C. XXII. §. III. ad 131. Occasione præcepti de *non faciendis sculptilibus*, de usu, honore, & cultu Imaginum inter Christianos recepto ex Historia prolixè differit, ducto initio a Gnosticis, qui exemplo Paganorum, memoriam mortuorum vel absentium per simulacra servantium, magistri Simonis Magi, tum & Christi ipsius effigiem, teste Irenæo L. I. c. 20. & 24. coluere. Mox excusationes nefandi moris perstringit a §. 122. ad 161.

f. 556.

Cap. XXIII. §. 33. ad 38. Circa Oraculum, quod de Messia attulit Nathan ad Davidem 2. Sam. VII, 12. 13. sciendum esse monet: Davidem habuisse geminum semen, unum *sanctum* & divinum, Messiam ipsum; alterum *peccans*, & ob peccatum humana virga castigandum, Salomonem & hujus prolem. Semini sancto promitti regnum perpetuum: Semini delinquenti annunciari castigationem paternam, qualis erat diminutio & ablatio regni temporalis. Similiter Deum habere duas vel tres domos: domum *primam* ignobiliorem esse templum e materia structum a Salomone; domum *secundam* Dei esse humanam Christi naturam; domum *tertiam* esse Ecclesiam.

Ibid.

Ibid. §. 107. ad 164. Sententiam *Ben. Spinoza* & *Richardi Simonis*, de verbi Dei auctore, auctoritate, & argumento audacter pronunciantium, & vel insanientis ingenii ludibria, vel superstitiosa & tyrannica humanæ auctoritatis placita pro certissima vitæ ac fidei norma habentium, gravissimis argumentis refutat.

f. 565.

Cap. XXX. §. 57. 58. 59. Quando in Symbolo Apostolico, post sepulturam Christi, memoratur illius ad inferos descensus, quem varii varie sunt interpretati, cum Vossio Harm. Pals. L. H. c. 13. censet: *Hominem, ut veritatis sic etiam pacis amantem, non tam sollicitum esse oportere de modo descensus, quam de fructu ejus. Genus tenendum, de modo nulli præfractæ litem movendam.* Cum vero Paulus ait: *Christum, qui ascenderit, descendisse prius in infimas terræ partes*, Eph. IV, 9. sine dubio intelligi ejus sepulturam, propterea quod cubacula mortuorum sint inferiora sedibus viventium. Et Messiam Patrem precatum: *Non derelinques animam meam* *לנפש* *in inferno*, petiisse a mortuis suscitari. Nam *נפש* interdum esse corpus Lev. XXI, 1. & *לנפש* constanter notare sepulcrum Gen. XLII, 38.

f. 715.

Cap. XXXI. §. 250. 251. Circa dictum Johannis Apocal. XIII, 8. bona cum Interpretam venia, ultima vocabula *ὁπὸ καὶ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ νεκροῦ*, non esse construenda monet cum participio *ἐσφαγμένων*, *macati*, ad probandam sacrificii Christi vim sempiternam; sed cum paulo antecedentibus, *γέγονεν καὶ ἐν τῇ βίβλῳ ζωῆς*, ut sensus sit: *eos bestiam adorare, quorum nomina a jactis mundi fundamentis non sint in Libro vitæ scripta*: quod ex loco simili Apoc. XVII, 8. manifeste appareat.

f. 783.

Ibid. §. 262. In orationis Dominicæ Petitione quarta per panem nostrum *ἡμῶν*, Augustinum & alios Patres tum Græcos tum Latinos secutus, non modo victum corporis, sed & Christum panem vitæ intelligit. Igitur nos ea precari dicit, ut Deus & vitam corporis in pace conservet, ac mentem verbo salutis, carne ac sanguine Liberatoris nutriet, famemque ac sitim nostram expleat.

f. 786.

Ibid. §. 419. Ad quæstionem: *An regno Christi ante mundi finem adhuc danda sit pax?* respondet (α) non esse impium, eam a Deo ad ipsius gloriam petere; (β) neque impium esse, illam sperare; (γ) num vana sit an solida spes, certius & amplius cognituros posteros, quam nos, qui nunc vivimus; (δ) id scire nos, promitti Ecclesiæ N. Testam. pacem sine belli voto aut studio. *Bellum non discent amplius*, Esa. II, 4.

f. 809.

Y y

Item,

Item, hostes ecclesiæ, postquam hæc respuerit, destruendos omnino & conculcandos esse, Ef. LIX, 12. Mich. VII, 8. 9. 10; (e) Qui ista se consolatur spe, propterea non sperare regnum Christi, mille annis in hac terra duraturum, quod primus inter Christianos olim expectavit Papias.

f. 809.

Ibid. §. 472. 473. Ad quæstionem: *An populus Judaicus regno Jesu Christi tandem sit subiciendus?* respondet (a) gloriosum id esse Regi nostro, ut fiat. Ergo & pium esse, hoc optare. (b) Spem voti hujus impetrandi facere videri Davidem Psalm. XCIX, 3. Esaiam c. II, 5. XI, 10. LIX, 20. 21. Jeremiam c. XXXI, 36. Hoseam c. III, 5. Paulum Rom. XI, 24. 27. Christum ipsum, quando dixit Matth. XIX, 30. & XX, 16. *Ultimi erunt primi, & primi ultimi*, i. e. Judæi, qui primo ad me Regem vocantur, ultimi me recipient; cæteræ autem gentes post Judaicum populum in meum regnum vocandæ, primo se illi submittent.

f. 809.

Ibid. §. 424. Ad quæstionem: *Num & alie gentes quamplurimæ Regi nostro nondum subjectæ, ipsi aliquando paritura sint?* respondet, & hoc si fiat, Christo esse gloriosum: igitur & pium esse, optare ut fiat. Deinde, bene considerandam esse vim horum vaticiniorum: *Omnes termini terræ viderunt salutem Dei nostri, fluent ad illum omnes gentes*, Pl. XCIX, 3. Ef. II, 2. Mich. VII, 16. Rom. XI, 12. 15.

f. 826.

Cap. XXXIII. §. 8. sqq. Salutem vel hæreditatem N. T. consistere docet (a) in Spiritu S. mensura majore, (b) in arctiore cum Deo & Christo Liberatore communione, (c) in adoptione sine servitute, (d) in iustitia sine exprobratione peccati nondum deleti, (e) in sanctitate majore, (f) in conscientia horum bonorum clariore ac firmitate, (g) tandemque in gratiæ hujus ad omnes gentes propagatione.

Ibid. §. 9. 10. *Baptismus in Spiritu S.* distinguit a baptismo in igne, Matth. III, 11. Illum dicit esse immersionem in aquas mundas Spiritus S. h. e. divitem & abundantem donorum illius communicationem. Hunc autem sermone figurato notare dicit injectionem in flammam, manantis aquæ instar longe lateque diffluentem, qualis flamma Hierosolymas cum populo Judaico consumsit.

f. 854.

Ibid. §. 206. Si inscii vel conscii conspergamur aqua, a Doctore negante Deum esse Patrem, Filium, ac Spiritum S. manifestum esse dicit, nos baptizatos, i. e. Deo Patri, Filio & Spiritui S. dedicatos affusa

lymphæ

lymphæ haud esse, & consequenter baptismo genuino opus habere, qualis non erat affusio aquæ per hæreticum facta.

Ibid. §. 223. Hospites primæ cœnæ Dominicæ fuisse scribit solos Apostolos, seu sectatores Christi fideles, pios, mysteria regni cœlorum haud quidem probe intelligentes, sed vehementi præceptoris amore flagrantibus, vitæ integros, scelerisque puros: Judam enim proditorem in cœna vulgari post epulum paschale detectum, *offula panis intincti accepta exivisse illico*, Joh. XIII, 30. & ad Pontifices, ante institutionem S. cœnæ abiisse. Dominum autem panem non intinxisse in S. cœna N. Test. ex separata panis ac vini distributione patere: sed vel in Paschali, vel in vulgari convivio: ut Lucas historiam, mutato temporis ordine, recensuerit.

Ibid. §. 261. 262. Christum, quando ait de pane eucharistico: *Hoc est corpus meum*, retinuisse putat dictionem Judæorum pascha comedentium, ac inter edendum dicentium: *Hoc est Pascha, quod comedimus, quia Deus transiit per domos Patrum nostrorum in Aegypto*. Eundem, quando ait de poculo, i. e. de vino in poculum effuso: *Hoc est sanguis Novi Testamenti fusus pro multis ad remissionem peccatorum*, imitatum esse similem locutionem Moïsi, *sanguinem victimalem*, quo Testamentum Vetus initiavit, *fœderis sanguinem* nominantis, Exod. XXIV, 8.

Ibid. §. 297. Sibi & suis sodalibus ex animo gratulatur, quod qui credunt, etiam cum corpore nostro jungi corpus & sanguinem Domini corporeo modo, agnoscant tamen ac fateantur, eam manducationem corporis Christi & bibitionem sanguinis, quæ anima fit, summe esse necessariam, & corporea manducatione ac bibitione longe potiore, hancque posteriorem ad consequendam vitam in Deo haud sufficere.

Ibid. §. 355. sqq. Opinionem de Baptismi necessitate originem sumsisse ait ex male intellecto Christi ad Nicodemum dicto: *nisi quis fuerit genitus ex aqua & spiritu, nequit introire in regnum Dei*. Hic regnum Dei significare Ecclesiam N. Test. & meritum Christi appellari aquam, ut sententia Christi hæc sit: *si vis, o Nicodeme, accenseri scætoribus Moïsiæ, & hæredibus N. T. oportet, ut fias homo novus, per Spiritum S. conditus ad opera bona, propter obedientiam Christi, cujus sanguis abluit homines a peccatis*.

Ibid. §. 424. Singulari providentia Dei contigisse observat, singulis anni diebus a Papistis missam fieri, excepto Veneris die festum resurrectionis Dominicæ proxime antecedente, quo Redemptor in cruce est mortuus: ita enim nos admoneri, Missam Papisticam & sacrificium Christi consistere haud posse.

f. 917.

Cap. XXXIV. §. 61. 62. *Zachariam* Barachia filium inter templum & altare occisum, haud esse Jojada natum, 2. Chron. XXIV. contendit, sed esse *Zachariam Baruchi filium*, Josepho memoratum L. IV. de B. J. c. 19. in templo, paulo ante hujus excidium, necatum: ut Christus præteritum tempus, loco futuri, Prophetarum more, adhibuerit, Matth. XXIII, 35.

f. 930.

Cap. XXXVI. §. 19. 20. Agitatum Pauli dictum 1. Cor. XV, 29. *Alioqui quod facient ii, qui baptizantur propter mortuos, si omnino mortui non resurgunt? cur & baptizantur propter mortuos?* sic exponit: Nisi detur resurrectio, vanissimus fuit baptismus, quo in V. Test. loti fuere, quicumque vel mortuum tetigere vel in eodem cum mortuo conclavi egere. Atqui non erat vanus ritus, sed sapientis Dei institutum.

f. 940.

Ibid. §. 31. 32. *Ignem*, nonnullorum Ecclesiæ Corinthiæ *Doctorum opera probaturum*, 1. Cor. III, 13. statuit esse feralem flammam a Romano milite accensam, qua urbs & templum Hierosolymorum perire. Paulum enim disputare contra illos, qui contendebant, præter Evangelium servandos esse ritus lege Mosæica præceptos: & Evangelium quidem auro, argento & lapidibus pretiosis, ritus autem legales ligno, fœno & stipulis conferre v. 12. Aurum argentumque non consumi igne, sed explorari: ita Evangelium duraturum ultra excidium Hierosolymitanum, quo veritas ejus manifesto sit demonstranda; sed flammam lignum, fœnum, stipulas absumere: ita templi incendium ceremonias legales extincturum. Igitur Doctores Evangelii, ritus Mosæicos abolitum iri docentes, mercedem accepturos, pro veracibus habendos ab omnibus: siquidem eorum opus duraturum sit ultra diem excidii in perpetuum v. 14. Sed defensores ceremoniarum die excidii opus suum visuros exustum, ritus, quos observari jubent, cum templo & altaribus abolitos; ipsos tamen, si quidem Jesum Christum statuerint fundamentum, servatum iri veluti creptos e flamma Hierosolymas vastante v. 15.

DE DANICÆ LINGUÆ ET NOMINIS ANTIQUA gloria & prærogativa inter Septentrionales Commentariolus Othonis Sperlingii, U. J. D. Consilarii Regii & Prof. P. Historiarum ac Eloquentiæ in Academia Equestri

Hafniensi.

Hafniæ, sumptibus Auctoris, A. 1694. in 4. plag. 12½.

ECIT in isthoc Commentariolo clarissimus Auctor, quod illi solent, qui patriam, seu qua nati sunt, seu in qua ipsis bene est, amant celebrantque. Equidem quin lingua Danica ex antiquissimis una sit, non est dubitandum. Sed id annisus est cum primis *Sperlingius*, ut ostenderet argumentis quibusdam, eam omnes septentrionalium linguas præstare. Postquam enim §. 2. & seqq. breviter asseruisset, Gothos, Normannos & Anglo-Saxones ex Dania & per Daniam exque Cimbrica Chersoneso prodiisse Europam devastatam, §. 6. de linguæ Danicæ eminentia ex testimoniis librorum aliquot Islandice scriptorum disserit, eamque statuit §. 9. omnes Reges usurpasse, Suecicos æque ac Norwegicos. Neque negat tamen §. 12. in Islandica sola residere linguam septentrionalium veterem, sed quæ Danica fuerit appellata id eo, quod Danicam linguam agnoscerent magistrum omnium, & si quid mutandum aut supplendum aut exornandum occurreret in cæteris, illud ex Danica peteretur & ex alia nulla. Tum respondet porro §. 13. ad objectiones eorum, qui Gothicum præferant linguæ nomen, docetque, illud, tametsi olim latius expansum forte, mature tamen angustissimis finibus §. 14. 16. 17. esse circumscriptum, & illam gentem, quæ sæculo a C. N. III. ab alio septentrionis latere §. 15. & a Mæotide palude excursus fecerit in plurimas Europæ provincias, prorsus non eandem esse cum Danica, Norwegica aut Suecica gente. Inde refutat §. 18. *Verelium* in Historia Gotrici & Rolvonis, *Jonam*que *Rugmanum* Gothicæ linguæ laudatores, ac recenset Islandicæ fata §. 19. 20. 21. & quæ sua sit sententia totiusque hujus dissertationis scopus, exponit §. 22. his verbis, quæ integra oportet ut adscribamus: *Nihil pro Danica lingua ejusque præeminentia dici potuit pulchrius a tam antiquo Scriptore. Non quod Danica lingua non suis sit distincta terminis, & pronunciationibus, prout cæteræ septentrionales; sed quod communi consensu populorum horum hiq. honor habeatur Danico nomini, ut Danice loqui*

loqui dici debeant, qui in Suecia vel Norwegia vel Islandia degunt, aut regionibus subiectis, pariter ac in ipsa Dania. Sed & Scallda (scriptor Islandicus) alicubi eandem formulam adhibet, eadem excellentissima significatione Danicæ linguæ; quod nisi meruisset probe nominis suo decus addere Dania, nunquam reliquæ gentes, quæ sunt ad invicem emulatione & livore prædite, hoc concessissent, aut adeo tritam formulam proverbii loco assumissent. Magnis igitur beneficiis Danicam linguam omnes septentrionales beasse & cumulasse libenter confessi sunt, idque ne ullo modo negari posset unquam, publica voce testati sunt omnes. Et amplius §. 23: In omnium igitur ore, qui Septentrionem habitarunt, versata est Danica lingua, quod nulla fuerit elegantior, & quamvis eam ceteri vix assequerentur, quod eodem palato & gutture haud omnes donati sint, Danice tamen loqui omnes dicebantur, licet distortis paulo sermonibus a nativa Danorum ἐμφωβία discederent. Inde porro §. 24. & seqq. quædam testimonia eorum allegat, qui a Danska Tungu, id est, linguam Danicam cæteris prætulerunt, interque istos, ut omittamus libros Islandice MSS., Adamum quoque Bremensem, & Ant. Brerewodium in Scrutinio Religionum. Novum post id §. 37. pro confirmanda Danicæ linguæ præstantia adducit argumentum inde, quod Episcopi Norwegi plures alique celebriores viri Danos sese cognominaverint. Ea occasione explicat insimul §§. 39-43. vocabula Danesæ, & Dana-arff, ex jure Danico, Suecicoque, ac docet, istud significare regium thesaurum, quando repertus ad Regem spectet, hoc vero Regii fisci hæreditatem ex peregrinorum morientium bonis, si ea intra annum & diem non repetantur a peregrinorum hæredibus legitimis. Danici tandem nominis celebritatem §. 44. 45. etiam ab denominatione antiquissima sinus Codani & Gedani urbis, & §. 46. ab insula Daneholm ac fluvio Danebeck, ut & voce Danegeld §. 47. deducit, qua Angli etiam, Danis a se jam fugatis, vocaverint tributum illud, quod Regibus suis ex Normandica stirpe pendere quotannis perrexerunt. Tandem §. 50. inter causas, quæ populos moverint, ut Danico nomine linguas suas insigniri paterentur, potissimum affert eam, quod cum Christianismo, ex Dania primum inter regiones septentrionales oriundo, simul etiam sese diffuderit lingua & scriptio Danica. Nam & hanc statuit serio §. 51. antiquam æque ac novam, ex Dania venisse ad Islandos gentesque Septentrionis alias, ac licet

licet non desint forte, quæ §. 52. pro Runica scriptione pugnent, tamen ait neque de hac ejecta, neque de illius initiis aut progressu, cum incerta sint & in obscuro posita omnia, quicquam scribi posse.

SEMPRONII GRACCHI MASSILIENSIS, MEDICUS
hujus seculi, seu Herma Tyroni Medico expeditissimam,
qua eundum, viam monstrans.

Dresdæ, apud Johann. Jac. Wincklerum, A. 1693. in 8.
Const. plag. xxxx.

Cum tam vastum sit Medicinæ studium, atque e variis scientiis amplissimis coagmentatum, ut iis omnibus, prout par est, accurate cognoscendis, tota hominis ætas, quousque etiam extendatur, vix sufficiat, de Methodo solliciti fuerunt artis principes nonnulli, Possevinus, Sennertus, Pons, Mercurialis, Hafenrefferus, Schenckius, Rhodius, Plempius, Bartholinus, alique, qua mediante longum iter brevius reddatur tyroni, & accuratius procedendo altera ejus addiscendæ pars ad alteram viam præmonstret regiam, ut ne tyro præpostere agendo remoram sentiat, aut huc illuc vagetur, sed feliciori itinere cursum exsequatur. Hos dum sedulo evolvit præsentis libelli ficto sub nomine delitescens auctor doctissimus, quædã ab iis ommissa, quædã alio, quam æquū ipsi videbatur, ordine tractata, haud difficulter observavit. Tyronis proinde in gratiam eundem laborem aggreditur, & modum bene addiscendi artem & prudenter exercendi, suis ubique rationibus additis, præsentis bipartito libello exponit. Nimirum priori libri parte ea, quæ ad Medicum necessario hodie requiruntur, explicat, inculcatque tyroni, ut priusquam se totum Medicinæ tradat, vocationis internæ ad hoc, nec ad aliud vitæ genus, examen subeat. Deinde vult, ut eruditionem solidam avide appetat; ea propter & Methodum addiscendi artem præscribit, suadetque, ut nec arti nec naturali scientiæ manum prius admoveat, quam Matheseos & Chymicæ accuratiori cognitione imbutum se noverit. Tertio adhortatur, ut bonæ famæ studio flagret, cujus parandæ mediæ, tam ab ægro, quam ab adstantibus, tum maxime a ministris medicorum, eorumque prudenti regimine derivat, & ea prolixius indigitat, quæ vel in chirurgorum, barbitonorum, balneatorumque examinibus magistra-

gistratibus, vel in obstetricum novellarum tentaminibus, vel in officinarum pharmaceuticarum visitationibus probe observanda tyroni veniunt. In posteriori postmodum parte de causis contemptæ adeo Medicinæ edisserit, copiam medicorum; matrimonii, propter majorem ægrorum confidentiam & affluxum, ineundi necessitatem; invidiam & calumnias; foetri tenuitatem; medicastroorum denique, pharmacopœorum, rasorum, scarificatorum impune praxin medicam exercentium patrocinium deplorat, tyronique exponit, ut num his & similibus difficultatibus superandis par sit, expendat, ne postea in medio studiorum cursu hæreat, & ex genuino artis filio in semidoctum & empiricum degeneret, aut misere vitam ducat.

ANDRÆ CHRISTOPHORI RÖSENERI, J. U. D. TRACTATUS
Juridicus de Libris Mercatorum, von Handels-Büchern/ in quo
perutilis hæc tam in theoria quam praxi juris materia secundum seriem
causarum dilucide traditur, ac Collegiorum Juridicorum
responsis illustratur.

Lipsiæ, apud Frid. Lanckisii hæredes, A. 1694. in 4.

Alph. 1. pl. 14.

IN commerciorum favorem multa jura singularia condita observataque reperiri, non pauci ex JCtis spissis atque eruditis suis scriptis docuerunt. Nullus tamen hæcenus visus fuit, qui de Libris Mercatorum ex professo egerit, ac peculiari eos tractatu explicuerit. Proinde non omnino oleum & operam perditurum se arbitratus est consultissimus D. Rösener, si ipse hanc materiam pro virili excoleret, quæque subinde ex præstantissimis, nec ex parte ubivis semper obviis autoribus, tum propria quoque experientia animadverterat, in schedas conjiceret, & quindecim capitibus secundum methodum causarum elaboratis complecteretur. Et quidem in Cap. 1. & 2. post traditam definitionem, agit de divisione Librorum Mercatorum in tres ordinarios, scilicet in Protocollum, in quo res quotidie obviæ tumultuarie consignantur, Italica voce *Scartafoglio*, Germanis *das Alitter-Buch*; in *Adversaria* seu Giornale, *das Tag- oder Hand-Buch*; & denique librum primarium seu Rationarium, *das Haupte- oder Schuld-Buch*: in quo postremo cuilibet debitori pariter atque creditori propriam assignari paginam, deque eo libro potis-

potissimum acturum se monet. His ita expositis, ex Jacobi Savary Mercatore Perfecto novem species librorum mercatoriorum adducit, & simul ad calcem librum mercatorum secretum, *das geheime Buch*/definit. In Cap. 3. ostendit, consuetudine esse introductum, ut libri mercatorum fidem faciant; quia scripturis secundum diversas locorum consuetudines standum sit. Atque hinc deducit modum illum probandi per scripturam signatam vel sigillatam, *durch das gestempelte Papier*/ apud Belgas maxime receptum, & ab his in alias provincias ac regna translatum. In Cap. 4. definitionem mercatoris a Stracha exhibitam secundum omnia ejus membra examinat, & quinam mercaturam ex dispositione tum juris communis tum statutorum localium exercere possint, exinde concludit. Quibus præmissis, aliquot in hoc capite proponit quæstiones, quarum prima: Num opificum libri eandem probandi vim cum libris mercatorum habeant? quam negative decedit, & pro stabilienda sua sententia se refert ad acta judicialia, ventilata in prætorio Lipsiensi anno 1680. Deinde quæstionem movet de mulieribus, num illis jure Saxonico absque curatore negotiari permissum? Affirmativam probare satagit, sed addita duplici restrictione, modo negotiari consueverint, & proprio nomine negotiationes exercuerint. Deinde distinguit, utrum cum marito, an sola mercaturam exerceat mulier; ita ut priori modo ut socia consideretur; posteriori vero tantum uxor proprio suo contractu teneatur. Porro quærit de pharmacopœis, num illi perinde ut mercatores, libros suos possint producere, ad hunc effectum ut semiplene probent? Casum producit de duobus pharmacopœis, altero Misen-si, altero Lipsiensi, qui anno 1686. in judicio mercatorum Lipsiensi litigarunt; ubi pro mercatore Lipsiensi exceptionem compensationis ex libro mercatorio probante, fuit pronunciatum. Objectum librorum mercatorum absolvere data & accepta, i. e. debita & credita, ostendit Cap. 6. ubi num. 7. quæstionem illam pertractat, si liber mercatoris contineat data tantum, an propterea vitietur? Respondet ad eandem negative, quia forte mercator nihil a debitore acceperit, quod libro suo inferere potuerit: sufficere librum esse formaliter compositum ad inscribenda accepta atque data. Num vero datis his & acceptis apponi debeat annus, mensis & dies, in num. 14. quærit. Distinguit vero hæc inter libros rationum ex necessitate & libera

voluntate confectos; illos, quales confici solent, e. g. ab exactoribus tributorum aliisque officio publico fungentibus, item a tutoribus atque curatoribus, debere esse solennes cum die, anno & consule; non vero posteriores, quo refert libros mercatorum. Ad formam libri in Cap. 7. inter alia requirit primo titulum seu inscriptionem; deinde ut liber sit confectus proborum mercatorum more & compactus, seu liber magistralis. Requisitum vero Gailii, Finckelthuisii, Ayneri, libros propria mercatoris manu debere esse conscriptos, ex Carpzovio aliisque Doctoribus solide refutat. Porro requirit, ut debiti causa in libris illis exprimatur apta & clara. Neutiquam vero pro requisito agnoscit illud, quod desiderat Bartolus, juramentum prius debere esse præstitum a mercatore ab initio mercaturæ: cum mercatores hodierni nullo juramento præstito exerceant mercaturam ad lubitum, & hodie juramentum ab illis non nisi tempore probationis requiratur. Circa illam quæstionem, num mercator libros suos edere cogatur, in Cap. 9. distinguit inter jus scriptum & non scriptum; secundum posterius affirmat, & in num. 15 ac seqq. modum edendi, si in alio, quam negotiationis loco editio postuletur, demonstrat. Non solum vero edi, sed etiam ab adversario recognosci debere libros mercatorum, & quidem in iudicio illo, ubi actio instituta, excepto eo casu, si inveniuntur in alia provincia, & ibidem asservuntur, (ubi etiam alibi recognitionem fieri posse, citata tamen prius ad istum locum, ubi libri asservantur, parte adversa) in cap. X. edocet. Deinde cum ipsorum librorum originalia, non etiam eorum transumpta sint recognoscenda, idcirco quomodo utroque in casu recognitio expedienda, in eodem capite ante oculos ponit. Quia vero libris mercatorum ex consuetudine hoc singulare est tributum, ut semiplena probandi vi gaudeant, in Cap. XI. varia privilegia ac singularia mercatoribus indulta jura in medium affert, v. g. quod possint habere propria collegia; quod illis licitum sit statuta a jure communi positivo exorbitantia condere, ac iudices peculiare constitutere. Eum in finem mentionem facit consulum Hispanorum, Gallorum &c. in Barbaria aliisque locis Imperii Turcici residentium. Quam maxime vero, quomodo Ordinatio processus mercatorum Lipsiensis a processu Electorali communi differat, pluribus ostendit, e. gr. Quoad personas Judicii accessorias seu Advocatos: admitti tantum illos,

illos, qui sunt Doctores vel Licentiati, vel ratione eruditionis suæ documenta afferre possunt, & præterea jurejurando sese adstringunt. de diligentia sua adhibenda & calumnia vitanda: ipsum modum procedendi non ordinarium sed summarium esse. Quoad actus judicii præparatorios essentielles monstrat, quod libellus alternativus admittatur, in eoque plura quam tria puncta cumulari possint: item quod citatio non in scriptis, sed tantum per tabellionem, nulla data dilatione fiat; quodque hujus effectus sit respectu rei comparitio personalis, non etiam per mandatarium. Ratione actuum præparatoriorum accidentalium & exceptionum dilatoriarum, hoc singulare proponit, quod præter exceptiones feriarum sacrarum, præventionis & litis pendentiæ, si in continenti doceri possint, item legitimationis ac spoli, nullæ aliæ dilatoriæ locum inveniunt. Quomodo in actibus illis, qui iudicio insunt, veluti probationibus, conclusionibus, inrotatione actorum; item in actibus mixtis, e. gr. contumaciæ accusatione, litis denunciatione &c. nec non in actibus, qui iudicium sequuntur, vel suspensivis, uti sunt appellatio, leuteratio, vel executorialibus, singularia sese exerant, uberius declarat, suamque sententiam verbis ex Ordinatione proc. mercat. petitis confirmat. Recensitis hisce singularibus ad librorum mercatoriorum effectum, probationem sc. semiplenam, & necessariam juramenti præstationem revertitur, ac praxin forensem, si extraneæ personæ, in disitis terris viventes, coram iudicio, ubi lis ventilatur, litigant, & jurare debent, ob oculos ponit. Num diaria eandem cum libris mercatorum fidem mereantur, n. 230. quærit, & ad quæstionem negative respondet. Antequam vero Autor hoc caput relinquat, adhuc de Scontris, s. libris pro notandis compensationibus, quæ circa cambia occurrere solent confectis, item de bilanciis, & qualem probandi vim habeant, differit. Postquam itaque de librorum mercatorum probatione semiplena fusius egit in Cap. XII. inter alia quæstionem: num statutum aliquod disponere possit, ut plene libris mercatorum absque juramento suppletorio credatur? proponit, cujus affirmativam tuetur, in tantum ut non solum plene probent in loco, ubi viget consuetudo, sed etiam extra territorium, num. 24. seqq. Intricatam quoque illam quæstionem: num liber mercatorum pro tertio & contra tertium probet, num. 61. explicite enucleat. Eodem capite num. 113. illam quæstionem, num contra

libros mercatorum, quorum fides approbata est a statuto vel consuetudine, probatio admittatur in contrariū? affirmative resolvit. In Cap. XIV. proponit contraria, quæ vocat, librorum mercatorum, inter quæ primum refert amissionem tum casu tum dolo factam, & quomodo tunc in foro procedendum, accurate demonstrat. Contrariis deinde accenset defectus occurrentes tam circa personas scribentium, quam formam libri mercatorii, & materiam; ubi etiam quænam instrumenti vitia sint intrinseca, quæque extrinseca, distincte tradit. In Cap. XV. & ultimo agit de literis, chirographis, signis seu marcis, item sarcinis seu ballis, nec non de tesseris, schedis incisis ac bacillis fissis, quæ omnia inter affinia probandi genera ponit. Ipsius vero libris mercatorum veluti affines annumerat libros proxenetarum, argentariorum, camporum, aliosque complures. Atque hac occasione quæstionem movet, an libri Judæorum probent, atque hi ad iuramentum suppletorium admitti possint? Distinguit, an Judæo res sit cum Christiano, an cum alio Judæo? Priori casu quæstionem negat, quia Judæi tanquam viles & sublestæ fidei homines contra Christianum regulariter testimonium perhibere non possint: posteriori casu affirmativam defendit. Quemadmodum vero Autor in id incubuit, ut ostenderet, quam utilitatem nobilissima hæc ac quotidiana juris mercatorii materia in dicasteriis præstet: ita quæstiones practicas ad præsens negotium facientes sedulo proposuit, & ex legibus communibus, statutis item localibus ac variis præjudiciis iudicii mercatorii Lipsiensis, accurate & perspicue definivit.

G. G. L. CONSTRUCTIO PROPRIA PROBLEMATIS
de Curva Isochrone Paracentrica. Ubi & generaliora quedam de natura & calculo differentiali osculorum, & de constructione linearum transcendentium, una maxime geometrica, altera mechanica quidem, sed generalissima. Accessit modus reddendi inventiones transcendentium linearum universales, ut quemvis casum comprehendant, & transcant per punctum datum.

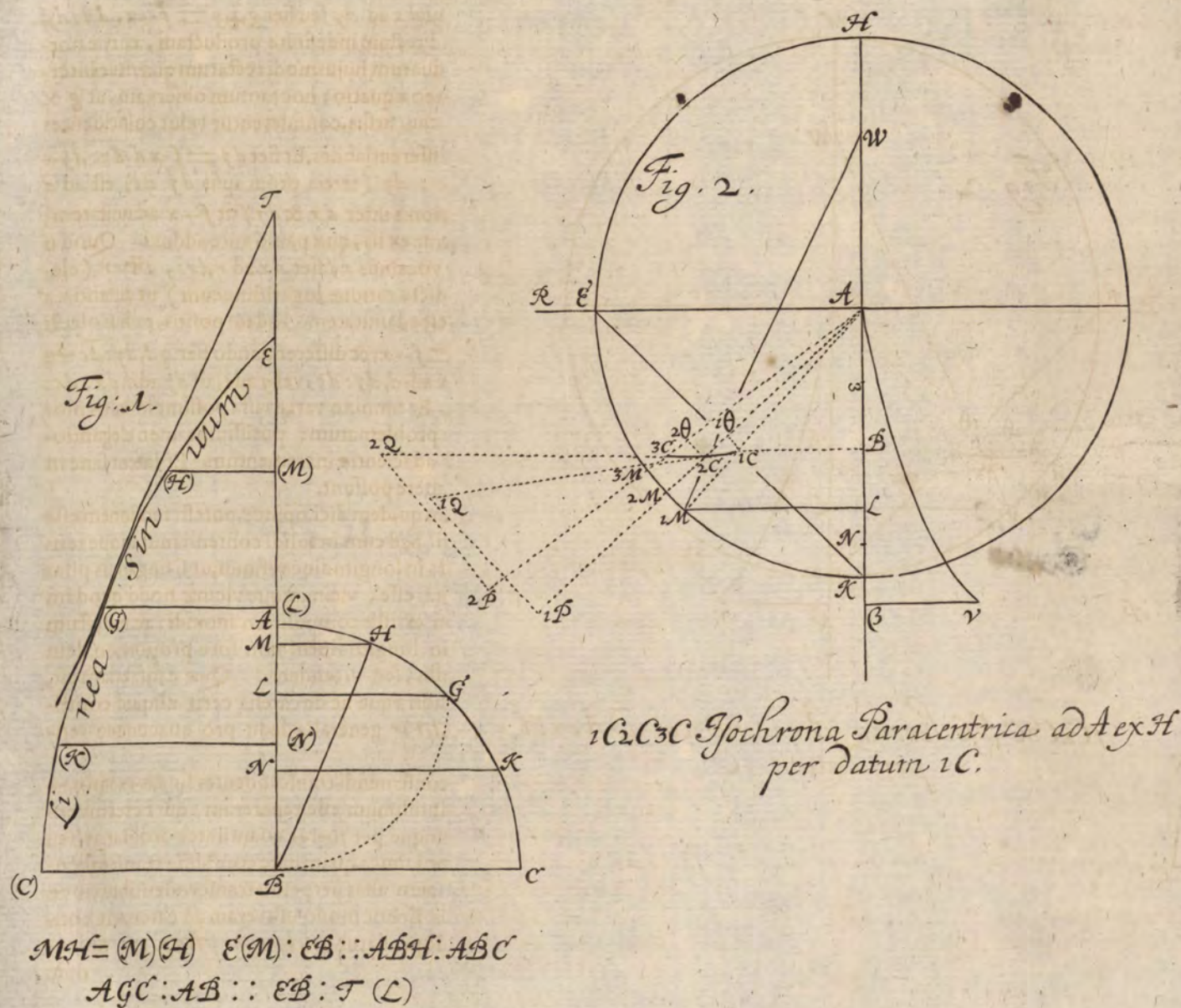
A Celeberrimo Viro Jac. Bernoullio, Matheseos apud Basileenses Professore, in Actis mensis Junii nuperi velut invitatus; præsertim

tim circa problema a me olim, cum nondum nostra calculandi methodus frequentari cœpisset, propositum; responsionem defugere nolui; tametsi & valetudo vacillans & aliæ multiplices causæ, excusare me fortasse possent. Et quidem profundius ista meditari non licet, aut demonstrationes introspicere, minime tamen dubito, pro explorato acumine Viri, vera attulisse. Quo constituto libenter agnosco, non facile in specialium problematum solutione apud Geometras pulchriora repertum iri. Quædam tamen annotabo, quæ mihi primo aspectu sese obtulere, nec novo studio indigebant. Theoremata pro inveniendis radiis circulorum osculantium elegantia & utilia sunt, utorque similibus vel expresse, vel potius virtualiter, ipsa calculi nostri natura jubente, quoties generatricem evolutoriam vel oscula quæro, lineæ non nisi differentialiter seu per tangentium proprietatem data; tunc enim ut ex duobus incognitis generatricem determinantibus unius (altera sublata) valor, per ipsas x, y, dx, dy lineæ differentialiter data, generaliter habeatur; utique veniendum est ad differentio-differentiales, quæ tamen cessant in applicatione, quia $dy:dx$, per ordinarias explicatur. Sed & pro centris non minus ac radiis circulorum osculantium theoremata generaliora formari possunt, quæ certorum elementorum æqualitate non indigent. Tale hoc est (cujus corollaria sunt, quæ Vir Cl. attulit,) radius osculi est ad unitatem, ut elementum unius coordinatæ est ad elementum rationis elementorum alterius coordinatæ & curvæ. Rationem autem hic sumo pro re homogenea unitati vel numero, quæ oritur ex divisione antecedentis per consequens. Item: distantia centri osculantis circuli ab ordinata curvæ, est ad unitatem, ut tertia proportionalis elementorum abscissæ & curvæ est ad elementum rationis elementorum abscissæ & ordinatæ. Et quod notatu dignum est, possunt hæc indagari sine meditatione figuræ, nempe ex calculo solo a nobis proposito; quærendo scilicet æquationem localem ad rectam curvæ normalem, eamque differentiando secundum quantitates in ea geminatas, methodo a me præscripta in his Actis April. 1692, & nuper illustrata. Nempe sit abscissa AB, x ; ordinata BC, y , vel contra; & elementum curvæ sit dc . Et CP ad curvam perpendicularis, axi occurrat, in P; sumaturque in ea punctum quodcunque G, unde ad axem normalem GF ducatur. Jam sit AF, f ; & GF, g ; fietque (cum signa ita po-

stulabunt) $g + y$ ad $f - x$ ut dx ad dy seu fiet $g + y = f - x$, $dx : dy$, quæ est æquatio localis ad rectam indefinite productam, curvæ normalem. Verum quia jam duarum hujusmodi rectarum quæritur intersectio, differentienda est hæc æquatio; hoc tantum observato, ut g & f , ob commune punctum concursus, considerentur velut coincidentes in utraq; recta, adeoq; indifferentiabiles. Et fiet $dy = f - x \frac{dx}{dy}$ -- $dx \frac{dx}{dy} : dy$; seu $dc \frac{dc}{dy} : dy$ (tertia prop. ipsis $dy \frac{dc}{dy}$) est ad $dx : dy$ (elementum rationis inter dx & dy) ut $f - x$ ad unitatem; quod est posterius theorema ex iis, quæ paulo ante adduxi. Quod si rationem inter dx & dy vocemus r , fiet dx ad rdr ; $1 + rr$ (elementum quoddam pro dicta ratione logarithmicum) ut distantia a coordinata nempe $f - x$ est ad unitatem. Iisdem positis, radius osculi vocetur q , fiet $qdy : dc = f - x$; & differentiendo fiet $qd, dy : dc = dx$ seu fiet q ad 1 , ut $-dx$ ad $d, dy : dc$, vel q ad 1 , ut dy ad $d, dx : dc$; quod est theorema prius. Et omnino variari ista possunt infinitis modis, constituique pro usu problematum; potissima tamen elegantioraque consignari prodest ad scientiæ incrementum. Et latent sane in istis, quæ egregios usus habere possunt.

De *Elastro* in universum quidem dici, opinor, potest: tensionem esse proportionalem vi tendenti. Sed cum in solidi contenti mutatione tensio consistat, non solet tota in longitudine refundi; ut si fingamus pilas inflatas in lineam dispositas esse, vicinamque vicinæ nodo quodam alligari; ac totum funem ex illis compositum intendi; manifestum est, funis extensionem in longitudinem non fore proportionalem tensioni aeris inclusi in pilis, seu vi tendenti. Quæ causa etiam est, quod de lamina elastica non æque ac de catena certi aliquid constitui potest. Itaque recte *Cl. Vir* generalia dedit pro quacunque tensionis lege.

Cum varios modos construendi transcendentis lineas examinasse olim, omnium absolutissimum esse reppereram, qui fieret inventionem punctorum quotcunque per meras quantitates ordinarias seu Algebraicas, supposita tantum unica quantitate constante transcendente pro punctis omnibus; cum alias perpetuo transcendentibus novis sit opus pro puncto quovis. Et hoc modo usus eram ad catenariæ constructionem. Is igitur valde probatur *Celeberrimo Viro* p. 271: dolendum

dum tamen censet, quod non sit universalis; etsi enim succedat in his, quæ pendent a logarithmis vel quadratura hyperbolæ, non tamen adhiberi posse, ubi quadratura circuli vel altior alia requiritur. Cum vero mihi secus videatur, omninoque arbitrer pro circuli dimensione, imo & pro altioribus, simile aliquid fieri posse; ad promotionem scientiæ interest, ut res nonnihil declaretur. Nempe quod pro quadratura hyperbolæ præstat sectio rationis seu inventio mediarum proportionalium, id pro circulari præstat sectio anguli. Itaque loco logarithmicæ adhiberi potest *linea sinuum* (nostro more explicata) vel linea tangentium, aliaque similis. Nempe sumatur quadrans circuli $ABCGA$, cujus basis BC est sinus totus, altitudini autem BA utcumque productæ in E , tanquam axi, ordinatim applicentur sinus recti, hoc modo: Arcus quadrantis bisecetur in G ; & segmenta AG , CG rursus bisecentur in H & K ; & segmenta AH , HG , GK , KC denuo bisecentur, eodemque modo pergi intelligatur. Porro similiter altitudo EB bisecetur in (G) ; & $E(G)$, $B(G)$ in (H) & (K) atque ita porro: tum ipsæ rectæ a punctis sectionum ad axem ductæ: ut GL , HM , KN seu sinus agulorum $GB C$, HBC , KBC , (quos cum basi comprehendunt radii a punctis sectionum arcus ad centrum ducti) ordinatim applicentur respondentibus punctis sectionum altitudinis; seu transferantur in $(G)(L)$; $(H)(M)$; $(K)(N)$; & sinus totus BC , in $B(C)$; & linea $E(M)(L)(N)(C)$ erit linea sinuum; Atque ita si ordinatæ velut $(M)(H)$ sint ut sinus angulorum (velut ABH) abscissæ, $E(H)$ erunt ut anguli, seu ut arcus, velut (AH) . Et, siquidem tota altitudo EB sit æqualis arcui quadrantis; abscissæ erunt arcubus dicto modo respondentibus æquales. Igitur linea hæc sinuum per puncta describi potest non minus ac logarithmica. Ipsa autem semel descripta, dataque una sola quantitate constante, quæ est ratio diametri ad circumferentiam; seu data ratione arcus quadrantis AGC , ad radium BC ; adeoque data ratione arcus AGC ad altitudinem BE (cujus ratio ad BC pro arbitrio sumta est,) patet ope lineæ sinuum descriptæ, arcum circuli quemvis dari; adeoque & segmenti cujusque circularis vel sectoris quadraturam. Quemadmodum autem in logarithmica datur unica illa quantitas requisita, si detur figuræ descriptæ tangens; ita in linea sinuum idem est. Nam si ordinatæ sint sinus, & abscissæ sint proportionales arcubus, erunt elementa abscissarum proportionalia arcuum

ele-

TAB. IX.
Fig. I.

elementis. Jam elementum arcus est ad elementum sinus, ut radius ad sinum complementi. Ergo in figura sinuum dicta, erit elementum abscissæ ad elementum ordinatæ, id est, erit subtangentialis quæcunque T (G) ad ordinatam GL seu sinum, in ratione composita, radii AB ad arcum quadrantis AGC, & altitudinis BE ad BL sinum complementi; & ipse arcus quadrantis erit ad radium, ut BE altitudo lineæ sinuum est ad T (G) subtangentialem 45 graduum sinui respondentem. Porro quemadmodum lineæ transcendentes, id est, æquatione algebraica seu certi gradus inexplicabiles, nempe de gradu in gradum transeuntes, describi possunt sectione rationis vel anguli: ita manifestum est, innumerabiles alias hujusmodi per puncta constructiones posse excogitari linearum transcendentium, quas ad alias quadraturas itemque ad tangentium universam methodum seu differentialem primi gradus constructionem profuturas, ex dictis intelligi potest. Atque ita ad novum velut pelagus meditationum aditus patet, quod rite ingredienti præclara dabit; cum in his vera consistat connexio analyseos algebraicæ atque transcendentis. Qua occasione noto obiter, quod *Vir Clarissimus* in mei gratiam Algebraicas se ipse vocaturum ait, quas ante Geometricas vocaverat, non ita a me accipi, quasi mihi nescio quam in his affectationem imputet, sed quod rationes meas non improbet, quibus inductus statuo, quicquid exactum est, Geometricum esse, Mechanicum vero quod fit appropinquando; nec minus peccasse *Cartesium* hæc Geometria excludenda, quæ ipsius analysi non subiciebantur, quam veteres *Cartesio* peccasse erant visi, qui lineas supra rectam & circulum ad mechanicas retulerant.

Nota, quam *Vir Clarissimus* adhibet p. 271, unde intelligatur, an quadratura figuræ ordinariæ ope logarithmicæ exhiberi possit, quod scilicet res tum demum succedat, cum ordinata figuræ quadranda est subtangentialis Algebraicæ; non videtur universalis; nec nisi pro illis est, quæ simpliciore ratione per logarithmos construuntur. Nam eo casu, quo hæc nota locum habet, logarithmus ordinatæ ad alteram illam curvam Algebraicam dicta subtangentiali præditam, erit æqualis rationi quam ordinata quadraticis seu summaticis habet ad constantem, scilicet in quadratrice sit ordinata y ; in quadranda z ; in altera algebraica v ; abscissa utrobique sit x , & in algebraica ad v , sit

sub-

subtangentialis q ; sitque $ady = tdx$; & t detur per x , & ob notam præscriptam sit $q = aa : t$, erit ex natura subtangentialis $dx : q = dv : v = tdx : aa = dy : a$. Ergo $\log. v = y : a$. Sit jam in exemplo ad instantiam apto $t = x \cdot aa : x$, fiet $y = xx : 2a \cdot a \log. x$. Ergo si nota dicta esset universalis, deberet dari quantitas algebraica v , cujus logarithmus esset $xx : 2aa \cdot a \log. x$; seu logarithmus rationis inter quantitates algebraicas v & x , deberet esse quantitas algebraica $xx : 2aa$ indefinite, in quibuscunque v vel x , quod fieri nequit. Invenire autem, utrum quadratura fieri possit per logarithmicam, vel etiam per dimensiones conicas, alterius est analyseos, quam a methodo tangentium inversa distinguo. Et quod ad hanc attinet, agnosco me proposuisse inter alias viam per æquationem generalem, $a \cdot b \cdot x \cdot c \cdot y$ &c. ad curvam indefinitam; cujus usum non contemnendum puto, praxi ipsa, & speciminibus edoctus. Sed contractionibus quibusdam, aliaque industria opus est.

Ad seriem, quam *Professor Clarissimus* exhibet p. 274, pro exprimenda quantitate $y = \int x dx : \sqrt{1-x^4}$, perveniri etiam potest simplici expressione potentia binomii. Nam $\left[\frac{e}{1+b} \right] = 1 + \frac{e}{1} b +$

$$\frac{e \cdot e - 1}{1 \cdot 2} bb + \frac{e \cdot e - 1 \cdot e - 2}{1 \cdot 2 \cdot 3} b^3 \text{ \&c. quod si sit } 1 : \sqrt{1-x^4} \text{ erit}$$

$$e = 1 : 2 \text{ \& } b = -x^4, \text{ unde explicando seriem } 1 + \frac{e}{1} b \text{ \&c.}$$

& proveniens multiplicando per $xx dx$ habebitur valor ipsius dy :

$$\text{unde fiet: } y = \frac{1}{3 \cdot 1} x^3 + \frac{1}{7 \cdot 2 \cdot 1} x^7 + \frac{1}{11 \cdot 4 \cdot 1 \cdot 2} x^{11} + \frac{1}{15 \cdot 8 \cdot 1 \cdot 2 \cdot 3} x^{15} \text{ \&c.}$$

Ego sane compendii causa utor hoc artificio post *Newtonum* etiam ad series meas, cum unica irrationalis calculum ingreditur, quia sic sublatio ejus evitatur. Quanquam & post exaltationes (prolixius licet) ad idem perveniri possit, methodo generali a me præscripta.

Venio jam ad problematis mei solutionem, seu lineæ (quam voco) *Isochrone paracentricæ* a me propositæ, constructionem, occasione curvæ elasticæ a *Viro Clarissimo* feliciter inventam, & ipsa ejus evolutione exhibitam; qua me invitare videtur, ut meam quoque

Aaa

solu-

solutionem prodam. Fecissem multo ante, si satis vacare liceret his laboribus. Jam enim ante complures annos habui, & quidem paulo post isochronam simplicem inventam, quando & publice proposui quarendam hanc paracentricam paulo difficiliorem. Sed plerumque viam reperisse contentus, prosecutione abstinere cogor. Adeo ut ad ipsius Catenariæ constructionem vix demum, diu post repertam ejus analysin, me accinxerim; cum scilicet amici urgerent. Apparebit autem, meum processum non tam ab eo, quod feliciter extrinsecus oblatum est, quam ex ipsius rei natura statim per se provenisse. Et quanquam adeo non improbem constructionem datam, ut laudem potius, quippe quæ ad rem difficilem *Autori* aditum dedit; nec iis assentiar, qui peccatum dicunt, composito magis modo præstari, quod potest simpliciore, neque enim peccatum est, quod perfectissimum non est: Cum tamen mihi sese obtulerit constructio satis expedita per rectificationem curvæ ordinariæ, hanc velut toto genere simpliciorem illa, quam *Vir Cl.* dedit, paucis designare volui. Nam ipse curvam quandam construit, quadratura seu dimensione ejus figuræ,

cujus ordinata est $axx: \sqrt{a^4 - x^4}$ Et hujus quadratricis transcendens (quam ob usum Elasticam vocat) rursus dimensionem adhibet, ut solvatur problema quæsitum. Atque ita curvam a me propositam efficit per solutionem transcendentalem secundi generis, Sed cum curva sit ipsamet nonnisi generis primi, quia tantum ad ejus constructionem requiritur quadratura figuræ, cujus ordinata est,

$\sqrt{a^4 - x^4}: a$; ideo lineam quoque quæsi algebraicam, cujus rectificatione quæsitum commode præstaretur. Quomodo autem hæc quadraturæ conicis dimensionibus respondeant, alias ostendam. Adest enim peculiaris pro talibus analysis. Sane, si quadranda esset

figura ordinatarum, $\sqrt{a^4 + x^4}$ (quæ signo tantum a dicta differt) per extensionem curvæ hyperbolicæ res præstaretur. Sed nunc ad propriam constructionem problematis propositi progrediamur.

TAB. IX. Quæritur, qualis sit (in fig. 2) linea *Isochrone paracentrica*
Fig. 2. 1 C 2 C 3 C, in quamoto gravi, quod descendit ex altitudine H, accessus

sus & recessus respectu centri cujusdam A seu puncti fixi, sit æquabilis; adeoque elementa distantiarum ab A sint elementis temporum proportionalia. Distantiæ A C repræsentent tempora t ; ex 1 C agatur 1 C 1 θ , normalis ad A 2 C, erunt 1 θ 2 C, ut elementa temporum dt . Arcus curvæ appellantur c ; elementa eorum, dc , tanquam elementa spatiorum, quæ grave percurrendo absolvit. Sunt autem (ex generalissima motus lege) *elementa spatiorum in ratione composita velocitatum & temporis elementorum*. Velocitas vocetur v . Hinc dc ut $v dt$.

Distantia inter horizontes punctorum H & A, seu H A, vocetur a . Porro ex lege motus gravium, velocitates sunt in duplicata ratione altitudinum H B. Sit A B, x , & H B erit $a + x$ (nam *varietates signorum* pro talibus in ipso literæ valore comprehendendo, nec in

calculo moror, cum omnia eodem modo proveniant) fiet vv ut $a + x$, & per 1 & 2, fit dc ut $dt \sqrt{a + x}$, seu ad implendam legem homoge-

neorum $dc \frac{(3)}{dt} \sqrt{a + x} : a$. Jam centro A, radio si placet A H, describatur circulus A K M, axem A B secans in K, & A C in M. Et Arcus K M (qui vocabitur m) repræsentet angulum conversionis rectæ A M C circa A; itaque, M 2 M, seu dm , erit ipsius arcus circuli sive motus angularis seu vertiginis, elementum. Itaque fit 1 C 1 $\theta = t dm : a$. Est autem quadr. 1 C 2 C æqu. quadr. 2 C 1 $\theta +$ quadr.

1 θ 1 C. Ergo $dc dc \frac{(4)}{dt dt} + t t dm dm : a a \frac{(5)}{dt dt}$ (per æqu. 3)

$dt dt + dt dx : a$. Ergo $dt : t \frac{(6)}{dm} : \sqrt{ax}$. Ex M ad axem

agatur normalis M L, & A L vocetur z , fiet $ax \frac{(7)}{zt}$, nempe ob tri-

angula similia A L M, A B C. Et, per 6 & 7 fit $dt : \sqrt{at} \frac{(8)}{dm} : \sqrt{az}$

Jam ex proprietate tangentium circuli est dm ad dz ut a ad $\sqrt{aa - zz}$, id est, ut A M ad M L, radius ad sinum anguli K A M. Et ex 8 & 9

fiet $dt : \sqrt{at} \frac{(9)}{a dz} : \sqrt{a^3 - az^3}$ Unde summando $z \sqrt{at} \frac{(10)}{a a}$

aa. f, dz: $\sqrt{a^3 z - az^3} + b$: ubi *b* est quantitas *constans pro arbitrio assumpta*. Idem licet *inter summandum*, quoties non vetamur problematis conditionibus. Quod cum non satis observari videam, monere hoc loco volui, quoniam interest ad *solutionum generalitatem*. Nam infinitæ satisfaciunt curvæ, iisdem manentibus punctis *H* & *A*, sed quæ variari possunt pro variata recta *b*, adeo ut curva quæ sita (quantum iudico) reperiri possit, quæ transeat per punctum da-

tum. Nunc superest absolvenda quadratura *f, dz $\sqrt{a^3 z - az^3}$* , id est (si *AN* sit media proportionalis inter *AL* & *AK*) invenienda est area figuræ, cujus ordinata sit ad *AH* ut quadratum ab *AH* ad rectangulum sub *AN* & *LM*.

Hanc quadraturam ita efficiemus: In *HK* sumatur *LW* æqualis ipsi *EK* diagonali quadrati ab *AH* vel *AE*, & juncta *MW*, sumatur *Aβ* in *AK*, si opus producta, quæ sit ad *AN* in duplicata ratione *MW* ad *WL* seu *EK*. Et ipsis *Aβ* ordinatim ad angulos rectos applicentur *βγ*, quæ sint ad *LM* (respondentes) ut rectangulum *NAL* ad quadratum ab *EK*. Et per puncta *γ* describatur linea *Aγ*, cujus extensione in rectum habebitur quadratura paulo ante dicta. Nempe triplum rectanguli sub curva *Aγ* & recta *AH*, demto

quintuplo dimidii rectanguli sub *AN* & *LM* ($= \frac{5}{2} \sqrt{a^3 z - az^3}$) dabit figuræ supra dictæ ab *A* incipiendo sumtæ (cujus ordinatæ sint reciproce proportionales dictis rectangulis sub *AN* & *LM*) aream;

quam applicando ad *a* prodibit recta *aa. f, dz: $\sqrt{a^3 z - az^3}$* . Hæc recta sumatur cum recta constante *b* (signis tamen, prout casus postulant, variatis) provenientis dimidium vocetur *p*. Ergo per æq.

10 sit $\sqrt{at} = p$ seu $t = pp : a$. Et cum *p* habeatur ex *z* & *a*, habebitur ex illis & *t* seu *A C*. Ergo & *x* seu *AB* per æqu. 7. Cum ergo ex assumpta *AL* seu *z* quacunque habeatur *AB* magnitudine, adeoque & positione, at *A C* magnitudine; habebitur *A C* etiam positione, seu dabitur punctum *C*. Nam centro *A*, radio *A C*, magnitudine dato, de-

describatur circulus, cui ex *B* normaliter ad *AB*educta occurret in puncto *C*, quod est in curva *Isochrone* paracentrica quæsita. Delineationes variabunt pro casibus, quam in rem & *b* assumpta variari debet. Nam quod arbitratur *Vir Clarissimus*, non nisi unam lineam quæ sitam dari ad idem punctum *A*, & ad eandem altitudinem *H*; id rogo, ut denuo expendat: mihi enim visum est infinitas haberi posse, ita ut assignari regulariter queat, quæ per datum punctum transeat; exceptis punctis horizontalis rectæ transeuntis per *A*. Quin & supra *A* talis linea intelligi potest. Tantum vero ipsius acumini & profundæ harum rerum notitiæ tribuo, ut quod re rite expensa meisque rationibus consideratis secunda meditatione statuet, plurimum apud me ponderis sit habiturum.

Interim quemadmodum *rationem universalem* hic aperui, per quam *solutiones problematum differentialium redduntur generales*; quæ neglecta, ni fallor, obstitit, quo minus *Vir Clarissimus* hic omnes lineas quæsito satisfaciennes complecteretur: ita dabo *modum Mechanicum* quidem, sed tamen ob universalitatem & praxeos commoditatem non contemnendum, cujus ope quæcunque *lineæ quæsita transcendentes differentialiter datæ per punctum datum* (quando id fieri potest) duci possunt, idque tam exacte, quam quis volet, licet non ut *Geometricus* supra declaratus (exemplo lineæ sinuum) per puncta vera, sed tantum per veris proxima incedat. Habetque hunc usum, ut de linearum possibilitate, forma & natura, multa etiam ante veram solutionem cognoscere possimus. Quin & ad differentio-differentiales cujuscunque gradus applicari potest. Nempe, in exemplo præsentem, datum sit punctum *1 C*, per quod ducenda linea *Isochrone* paracentrica *CC*, in qua grave lapsum ex altitudine *H* æquabiliter recedat a centro *A*; quæritur punctum aliquod aliud proximum *2 C*, ita ut recta *1 C 2 C* sit latus *polygoni, curvæ succedanei*. Præter rectam *A 1 M*, in quam (si opus productam) incidit *1 C*, ducatur alia, quantum satis vicina *A 2 M*, (ad eas partes, ad quas ducere volumus lineam *CC*) & ad *A 2 M* agatur ex *1 C* perpendicularis *1 C 1 θ*. Et in *A 1 θ* (si opus producta) sumatur (ad eas partes, ad quas ducitur linea, *1 C 2 C*) recta ipsi *AH* æqualis, *1 θ 1 P*; unde perpendiculariter educatur *1 P 1 Q* (ad easdem quas dixi partes) Bisecta *AB* in *ω*, centro *ω*, radio *ω H*, descriptus circuli arcus secet *AE* si opus productam in *R*; seu bre-

vius quærat AR media proportionalis inter AH & HB. Denique centro 1 C radio æquali ipsi AR descriptus arcus circuli secet 1 P 1 Q in 1 Q, & juncta 1 C 1 Q, secabit ipsam A 2 M, si opus productam in puncto quæsito 2 C. Eodemque modo ex puncto 2 C quæretur 3 C, & ita porro. Et sic habebitur polygonum 1 C 2 C 3 C &c. lineæ quæsita succedaneum, seu *linea Mechanica Geometrica vicaria*; simulque manifeste cognoscimus, possibilem esse Geometricam per datum punctum 1 C transeuntem, cum sit *limes*, in quem tandem polygona continue *advergentia evanescent*. Ita simul & *seriem* quantitatum ordinariam habemus transcendentem quæsita *advergentem*. Quæ ad tangentium conversam de cætero meditati sumus, alio loco Deo volente proferemus: multa enim diversissima itinera non sine successu exploravimus, tamen si prosequi satis non vacet. Pro radicibus æquationum omnino dari puto methodum generalem, neque imaginarias moramur. Itaque quod inde colligit *Vir Doctissimus*, hactenus probo, ne miremur, si in Transcendentibus intra paucissimos annos non omne præstitum est, quod vellemus; quando in ipsa analysi ordinaria seu algebraica circa radices æquationum seu valores incognitarum analyticos, nemo gradum quarto altiore absolvit, nec *Vieta* vel *Cartesius* in eo negotio quicquam majorum inventis adjecerunt.

Postremo ne disceptatiunculæ pristinae inter nos, circa numerum radicum osculationis, monitorumque *Viri Clarissimi* plane obliviscar. Equidem quod initio scripseram, cum materiam hanc Geometris proponerem, adhuc mihi verum videtur, quando scilicet circulus lineam osculatur, duos contactus seu quatuor intersectiones in unum abire; adeoque adesse quatuor radices æquales. Interim verum quoque est, si quis modo circulum reperiat lineæ in tribus punctis coeuntibus occurrentem, habere osculantem. Nam quantum punctum eo ipso adest, etsi ejus non fiat mentio. Cujus rei ratio est, quod nunquam circulus lineam ad easdem partes cavam secat in tribus punctis, quin simul secet in quarto. Si vero circulus lineam secet in tribus tantum punctis, oportet in arcum lineæ in punctis interceptum, cadere punctum flexus contrarii. Et tamen nihilominus in ipsomet puncto flexus possumus pro osculante concipere quatuor intersectionum coincidentiam, seu duos ab eodem latere curvæ contactus circulares, unum

unum ante, alterum post punctum flexus, seu unum in concava, alterum in convexa parte arcus ex duabus partibus hujusmodi compositi; qui contactus continue convergentes tandem in ipso flexu coibunt. Et revera flexus contrarii est punctum extremum commune, in quo duæ lineæ, una concava, altera convexa, (unam totam constituentes) se tangunt. Coincidunt ergo duo contactus seu quatuor intersectiones in omni osculo. Sed si de intersectionibus rectæ cum lineâ quærat, tria tantum puncta intersectionum coincidentia, vel contactum cum intersectione coeuntem, nempe in ipso puncto flexus, non vero duos contactus, concipere licet.

OBSERVATIONES ECLIPSII SOLARIUM

Anni 1693 & 94.

ECLIPSIS SOLARIS GUBENÆ A GODOFR.

Kirchio observata,

d. 23. Jun. st. vet. anni 1693.

Quamvis cœlum circa Eclipsios expectatæ confinia nubilum parum spei faceret ejus observandæ; dispulsis tamen a meridie nu-

bibus, serena aura Hor. 1. 9. o, principium ejus Tubo decempedali satis manifeste deprehendi; contactus tamen limborum uno circiter minuto citius contigerat. Increfcebat inde defectus magis ac crede-

bam futurum: sed Hor. 1. 50, cum defectum duorum circiter digitorum, quantum ob auræ inconstantiam fieri potuit, æstimarem, cœlum spissis nubibus obvolutum spem omnem continuandæ observa-

tionis præcidit. Hora tamen 2. 36, Sole per interruptas nubes iterum conspecto, defectus adhuc aliquis deprehendebatur, qui ad usq; 42 du-

rabat. Sed Hora 2. 43 discus Solis omnino liber erat. Tempora capta sunt per Horologium oscillatorium, & ex altitudinibus Solis, finito deliquio captis, correctæ. Totius observationis ratio est in Tabula.

Ordo

Ordo Ob- serv.	Tempus secund. Hor. osc. H. / //	Eclipsis Solaris anno 1693. die 23. Jun. 3. Jul. post merid. observata Guben.	partes Micr. 10. Pe- dum.	Altit. Solis & Dist. Gr. / // / // D. /	Quantitas Defectus	Temp. ex altit. corr. H. / //
1.	1. 0. 0.	Diameter Solis	218.	0. 31. 40		1. 2. 0.
2.	1. 4. 0.	Sol clarus				1. 6. 0.
3.	1. 8. 0.	Initium				1. 10. 0.
4.	1. 9. 0.	Defectus exiguus				1. 11. 0.
5.	1. 17. 5.	Chorda defectus	72.	0. 10. 27.		1. 19. 5.
6.	1. 22. 15.	Partes lucidæ	198.	0. 28. 46.	2. 54. 1. 6.	1. 24. 15.
7.	1. 30. 50.	Chorda circiter	100.	0. 14. 31.		1. 32. 50.
8.	1. 50. 0.	Quantitas Defectus circiter			2. 0.	1. 52. 0.
9.	2. 41. 0.	Defectus exiguus				2. 43. 0.
10.	2. 42. 0.	Defectus adhuc				2. 44. 0.
11.	2. 43. 0.	Finis				2. 45. 0.
12.	2. 49. 40.	Altitudo Solis		46. 18. 0.		2. 51. 36.
13.	3. 21. 45.	Eadem repetita		41. 40. 0.		2. 23. 44.
14.	3. 23. 47.	Iterum capta		41. 24. 0.		3. 25. 36.
15.	5. 49. 24.	Altitudo Solis		19. 0. 0.		5. 52. 40.
16.	5. 51. 40.	Eadem		18. 46. 0.		5. 54. 12.
		Ergo Duratio tota dimidia				1. 35. 0. 0. 47. 30.
1.	55. 30.	Medium seu maxima obs.				1. 57. 30.

Cognita hic Eclipseos hujus duratione, quantitas ejusdem calculo facile determinatur. Horarius enim Lunæ motus a Sole visus hoc tempore fuit 22. 25. Unde scrupula dimidiæ durationis 17. 45; & scrupula defectus 5. 37; indeque defectus Dig. 2. 8: Summa Sdrorum 31. 12, & Solis 15. 49 assumtis.

ECLI-

ECLIPSIS SOLARIS IBIDEM AB EODEM AUTORE

Anno 1694, d. 12. Jun. St. v. obser-
vata.

Coelum hodie varium, & nubibus frequens, deliquium hoc, prout desiderabam, oculis nostris spectandum non permittit. Hora ta-

men 5. 41 horologii mei oscillatorii, tubo quatuor pedum, Sole nubibus evoluta, defectus aliquis comparebat; quantitatem tamen, quæ exiguum disci partem occupabat, determinare nubes statim intercedentes non sinebant. Et hunc defectum, Sole per rariores nubes subinde transparente, directo per tubum intuitu, in limbo superiori versus dextram (nam tubus species inversas exhibet) non semel inspe- xi, quem alius præsentium per foraminulum in papyro acu factum in- ferius ad lævam deprehendit: eumque a prima observatione crevis- se uterque judicavimus, sed magnitudinem ejus exacte definire cœli intemperies aliaque impedimenta non permisere, nisi quod infra di-

gitum eam constituisse, ex circumstantiis conclusimus. Hora 6. 5 de- crescentis eclipseos eam magnitudinem æstimabamus, quæ fuerat

primo conspectæ: a quo sensim contrahebatur, ut Hor. 6. 12 pau-

xillulum adhuc restaret, insequentivero 13 Solem integrum relin-

queret. Duratio Eclipseos nobis conspicuæ fuit 31; sed cum prius cœperit, quam nobis animadverteretur, tota ejus duratio præter-

propter fuit 40, semiduratio 20; Horarius Lunæ a Sole visus præ-

terpropter 29. Unde scrupula defectus 1. 34, & maximus defectus

Dig. 0. 36. Ex altitudinibus Solis postea captis tempora restituta sunt, ut habet Tabula.

Bbb

Tem-

Tempus secund. Horol. oscill.			Altitudo Solis.	Tempus ex Al- tit. Solis corr.			Diff. Temp.
H.	/	//		Gr.	/	//	
5.	33.	0.	Initium		5.	40.	43.
5.	41.	0.			5.	48.	43.
6.	5.	0.			6.	12.	43.
6.	12.	0.	Finis		6.	19.	43.
6.	13.	0.			6.	20.	43.
6.	19.	45.	Altitudo Solis	14.	18.	6.	27.
6.	22.	0.	Eadem repetita	13.	58.	6.	29.
6.	24.	10.	Iterum capta	13.	40.	6.	31.

EADEM ECLIPSIS A JO. PHILIPPO

Wurzelbaur Norimbergæ observata.

Rationem exhibet Tabula, a solertissimo Astronomo nobis liberaliter communicata:

Tempora Oscillatorii.			Altitudo Solis.			Azimutha Solis a Mer. in Occ.			Tempora corre- ctiora.		
H.	M.	S.	o. / //			o. /			H.	M.	S.
XII.	o.	o.	d. 64.	3.	10.	o.	o.		XII.	o.	o.
I.	53.	41.	55.	53.	45.	--	--		I.	54.	50.
II.	33.	20.	50.	15.	30.	63.	31.		II.	34.	32.
	57.	28.	46.	39.	o.	69.	50.			58.	40.
III.	2.	o.	45.	58.	30.	70.	58.		III.	3.	8.
	9.	45.	44.	45.	o.	72.	54.			11.	6.
	18.	o.	43.	27.	o.	74.	52.			19.	24.
V.	19.	20.	Initium			Eclipseos			V.	20.	35.
	23.	40.	Phasis I.			Dig. o. scr. 20.				24.	55.
	27.	55.	Ph. II.			o. 30.				29.	10.
	31.	3.	Ph. III.			o. 45.				32.	18.
	35.	12.	Ph. IV.			o. 58.				36.	27.

Temp.

Temp. Ofc.			Phafes Eclipseos.		Temp. corr.		
H.	M.	S.		Dig. Scr.	H.	M.	S.
V.	38.	6.	Phafis V.	I. 8.	V.	39.	21.
	41.	42.	Ph. VI.	I. 8.		42.	47.
	44.	28.	Ph. VII.	I. 10.		45.	43.
	47.	37.	Ph. VIII.	I. 10.		48.	52.
	51.	16.	Ph. IX.	I. 10.		52.	31.
	55.	1.	Ph. X.	I. 9.		56.	16.
	59.	5.	Ph. XI.	I. 7.	VI.	0.	20.
VI.	3.	37.	Ph. XII.	O. 53.		4.	52.
	7.	12.	Ph. XIII.	O. 40.		8.	27.
	10.	41.	Ph. XIV.	O. 24.		11.	56.
	13.	34.	Ph. XV.	O. 14.		14.	49.
	18.	10.	Finis Eclipseos.			19.	25.

Ratio diametrorum utriusque Luminaris ob exigua disci Lunaris segmenta, eaque trans auram haud adeo limpidam terminis minus distinctis apparentia, accurate pronunciari non poterat. Si tamen aliquis est conjecturae locus, vel nulla, vel admodum exigua inter utramque diametrum intercessit differentia.

IDEM SOLIS DELIQUIUM EXIGUUM, ANNO AERÆ
vulgaris Christianæ 1694, die 12 Jun. st. vet. observatum a

Jo. Abr. Ible, Lipsiæ sub Elevat. Poli 51. 19, ita se
habuit.

Solis matutini altitudē deprehensa fuit hora 7, 27, 30.

Hora 9, 46. Hora 9, 15, 48.

Hora pomerid. 3, 29, 39, 45. Hora 3, 45, 38, 35.

Urbis Horologium semper hic intelligendum, horaria vero minuta ex clepsammidio, ad horologium oscillatorium diviso, desumpta sunt.

Primum Lunæ contactum sive Eclipsæ initium Hora pomerid. 5, 25, circa dextri marginis Solaris gradum 10 aut 12, a puncto infimo ascendentem in tabella observatoria notavimus, qui margo cœlum sive Solem ipsum inspicienti sinister est.

Hora 5. 36, primi digiti primus quadrans defecisse, Hora autem 5, 56 primus digitus superatus videbatur; Sole subito hic occultato, ut phasim hanc satis accurate metiri neutiquam liceret.

Hora 6, 5, decrescente jam Eclipsi, gradus 40 aut 43 ex Solis margine abscissi credebantur; subinde enim incurfantium nubium invisâ agmina totius diei perdifficilem observationem effecerunt; nobis non semel desperantibus: finem tamen Eclipsis se-

cure spectare licuit hora 6. 15. 30.

Tota igitur duratio minuta horaria 51 neutiquam superavit. Graduum minuta prima, & temporis secunda, æstimatione constant.

Ponderandum ducimus, hoc Solis deliquium, & quod eodem præcedentis anni Junio mense accidit, majus apparuisse, quam calculi curiose positi monstrarunt.

ECLIPSIS LUNÆ TRANS ET INTER NUBECULAS præterfluentes observata Norimbergæ a Philippo Wurzelbaur

Anno 1694, d. 26 Jun. st. v.

Tempora

Horol. portæ-Oscillator.

til. minor. majoris

H. M. S. H. M. S.

X. 52. 0. - - - culminat Saturnus alt. 18. 3. 20.

XII. 0. 0. - - - Lunæ jam 1. 30 azim. ultra Meridianum pro-

gressa altitudo limbi inferioris 17. 32. 0.

28. 10. - - - culminat lucida Aquila 48. 40. 10

42. 0. XII. 40. 45 Horologia conferuntur.

XII. 54.

XII. 54. 0. Albor Lunaræ e regione *Montis Sinai* nonnihil turbatur, nec sine *Penumbra* ingruentis suspitione, sed nubeculæ prætercurrentes faciem lunarem obvelant, qua emergente.

XIII. 11. 37. *Penumbra* evidentior apparet.

13. 50. *Penumbra* increbescit, forsan & *Umbra* vera appellit. Jam *Montes Sinai* & *Ætna* in eodem Verticali.

17. 0. *Umbra* vera satis evidens inter 190 & 200 disci Lunæ Heveliani in confiniis *lacus Meridionalis* & *Montis Hajalon*, quartam circiter digiti partem occupat, quam subinde occurrence nubium velamina accuratius describi non sinunt.

20. 55. Trans nubeculas iterum apparet phasis, quoad quantitatem priori similis, sed (ad tubi inversionem) superne lævam versus super *M. Sinai* promota, & nubes magis magisque conjunctæ haud prius quam

44. 30. inter fissuras phasim pristina fortasse minorem eamque ulterius lævam versus pergentem contueri permittunt, sed subito nubilis iterum obvolvitur Luna, quibus modice dissipatis

52. 40. intra 210 & 230 disci Lunaræ, circa *M. M. Techirandam* & *Dalanguer*, *Penumbra* apparet ultra digitum extensa, quæ trans nubila modo crescere modo decrescere videtur, usque dum

59. 0. spissa nubium congeries Lunam omnino obtegit, quæ XIV. 2. 30. aliquatenus dissipata, *Penumbra* adhuc apparet, quæ nec-
9. 0. dum evanuit, quinimo per intervalla, modo magis modo minus diluta apparet.

16. 0. Levissimum *Penumbra* vestigium residuum est.

18. 0. Lunam liberam inque nitorem pristinum restitutam, censemus.

Bbbj

LET

LETTRES DU CARDINAL MAZARIN.

Second Partie.

i. e.

Epistolæ Cardinalis Mazarini.

Tomus IIus.

Amstelodami, apud Henr. Wetsteinium, 1693. in 12.
Plag. 20.

Primum Tomum Epistolarum Julii Mazarini a Varillasio collectarum editarumque, Acta hæcce sistunt anno 1691, mense Martio, p. 131. Qui nunc sese nobis offert secundus Tomus ejusdem argumenti Epistolas complectitur, quarum nonnullæ itidem ad Ludovicum XIV. Galliarum Regem, ejusque matrem, ceteræ ad Tellerium ac Lionneum, ministros regios datæ sunt. Et Regis quidem animo amorem, quo in Mariam Manzinam Mazarini neptem ferebatur, excutere omni ope annitur. Id trigesima nona & quinquagesima cum primis testatur Epistola. Matrem vero Regis, de sua erga illam Regemque fide, subinde certiore reddit, simul quam ægre intempestivum, quo Rex neptem suam complectebatur, affectum ferat, adeo non dissimulat, ut sæpius indignabundus querulas voces fundat. Reliquæ Epistolæ, quæ inter Mazarinum Cardinalem, & Ludovicum de Haro, gesta sint, iusta serie exponunt edisseruntque. Acriter sæpius inter utrumque est disceptatum, ut parum quandoque abfuerit, quin irritum eventum discesferint. Ludovicus quippe Condæi Principis studebat partibus, eumque pristinis restitui dignitatibus cupiebat: abnuebat hæc Mazarinus, Regisque maximopere referre, ne Condæus impune officii sui migrasse leges videretur, contendebat. Hæc præcipua litis causa, quam cum componere non adeo proclive esset, accedentibus & aliis haud exigui momenti rationibus, indies magis magisque pacis negotium impediri cœpit. Incredibile dictu, quantum inde Mazarino tædium. Hoc vero non mediocriter augebat Ludovici lenta & cunctabunda negotia expediendi ratio. Unde & subinde ea de re conqueritur, præsertim Epist. LXXI & LXXX, simul tamen profitetur, tantum sibi superesse patientiæ, ut, si tædiis molestiisque se eousque adductum

etiam iri Ludovicus speret, ut Regis sui insuper habeat commoda, eundem turpiter deceptum iri, nullus dubitet. Prudentiæ vero, promptitudinis, & aliarum, quibus Mazarinus eminuit, virtutum documenta, singulæ Epistolæ affatim suppeditant, simulque docent, quo pacto infinitis tandem difficultatibus superatis, pax & quies reddita fuerit fessis Europæ rebus.

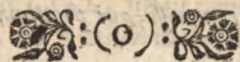
GEORGII MOEBII, THEOLOGICÆ DOCTORIS ET
in Academia Lipsiensi Prof. Publ. Primarii, selectæ Disputationes Theologicæ.

Lipsiæ, sumtibus Jo. Christiani Wohlfarti, A. 1694. in 4.
7 Alphab. 14½ plag.

Cum maxime Reverendi D. D. Mœbii Scripta quædam in Actis hisce nostris anno 1685. p. 375. commemoraremus, & occasione quidem tractatus de *Ethnicis Oraculis*, nominatæ etiam sunt inter alias, quas divulgavit, Exercitationes, quatuor istæ ad Exod. XXXII. de *moscholatria populi Israelitici*, ac totidem aliæ ad Numer. XXI. de *serpente æneo* compositæ. Istæ autem nunc iterum laudandæ sunt, posteaquam Dissertationum aliquot, sigillatim quondam abs se editarum fasciculum, uno jam volumine comprehensum, ad plurimorum instantiam Auctor celeberrimus prodire jussit, comitesque adeo iis adjunxit disquisitiones varias, quarum pleræque hæcenus jam aliquoties prælum expertæ, sed nihilo tamen secius cum reliquis iterum desideratæ fuerunt, utpote: *Apylogiam sacram*, ex Num. XXV. & Jos. XX; *Historiam Prophetæ Bileami*, ex Num. XXII. XXIII. & XXIV; Exercitationes item sequentes: de *gratia irresistibili* a Calvinianis mordicus defensa, & imprimis a Marco Frid. Wendelino contra D. Gerhardum magno conatu propugnata; nec minus ejusdem a D. Jo. Heinii impugnatione vindicias; de *Core, Dathan, Abirami, & Onis descensu ad inferos*; de *Elia ad superos ascensu*; de *admirando DEI judicio adversus posteros Regis Saulis, quorum septem crucibus affixi misere interierunt*; de *admiranda DEI vindicta, quam occasione peccati a Davide commissi, qui populum numeraverat, Israelitæ susti-*

sustinuerunt, ex 2. Samuel. XXIV; de publica & solenni misericordia divina promulgatione per Hosciam c. XI, 8.9. facta; de agno paschali Vet. Testam. Sacramento; discussionem singularium questionum Theologicarum; de arca Noachi, humani generis conservatrice; de causis & mediis, quæ Mahomedisticam religionem partim introduxerunt, partim adhuc conservant; de sanguine vetito ex Genes. IX, 3.4. ubi simul contra Claudium Salmasium, Th. Bartholinum, Stephanum Curcellæum, Christ. Becmannum, aliosque horum sequaces monstratur, sanguinis esum ex animalibus in Novo Testamento non esse prohibitum; de crucis supplicio, quo Salvator noster Christus tempore passionis sue fuit affectus, ubi contra Jos. Scaligerum, Isaacum Casaubonum, & alios eorum asseclas ostenditur, crucis supplicium apud veteres Hebræos non fuisse usitatum; de mercatura spirituali, Esa. LV, 1.2.3. descripta; de Jona triduanam Salvatoris nostri quietem ac resurrectionem gloriosissimam adumbrante, ex Matth. XII, 40; meditationem Theologicam ex verbis Christi, Matth. XXV, 34--45; Davidicum Locum de Christo compendium, seu brevem Psalmi CX. explicationem; consilia pacifica Marcelliana, seu discussionem mediocum & consiliorum, quæ Henricus Marcellius, Theologiæ Doctor & Jesuita Bambergensis, pro stabilienda reconciliatione & unione universali omnium dissentientium, qui Christiano nomine gaudent, Christiano orbi exhibuit; argumentorum denique, quibus se commotum professus fuit Serenissimus Princeps, HENRICUS, Dux Saxoniae, ut a Lutheranis ad Reformatos anno 1688. Dessaviae secederet, *Examen*, nomine Facultatis Theologiæ susceptum. Et his omnibus prolixis satis atque accuratis Indices non tractatum modo ac disputationum, sed dictorum etiam Scripturæ, auctorumque & rerum, subijuncti conspiciuntur.

Indicatum cupimus Benevolo Lectori, proditumam intra octiduum Sessionem quintam Tomi secundi Supplementorum.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno M DC XCIV.

ΘΕΟΔΟΥΛΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΗΤΟΙ ΘΩΜΑ
τῆ Μαγίστρου λόγου εἰς Γρηγόριον τὸν Θεόλογον:
τῶν αὐτῶν λόγων προσφωνητικοὶ Διὰ τὴν ὁμιλίαν Η.

h. c.

THEODULI MONACHI, SIVE THOMÆ
Magistri Laudatio Gregorii Theologi, Nazian-
zeni. Ejusdem Orationes gratulatoriæ IV, & Epistolæ
VIII. Editore ac Interprete Laurentio
Norrmanno.

Upsaliæ, excudit Henricus Keyser, A. 1693. in 4.

Constat plagulis 31.

Proteum non immerito appellari posse hunc scriptorem Editor clarissimus observat, quandoquidem Ægyptius ille vix sese in plures vultus formasque mutaverit, quam nomine subinde alio alioque, interdum etiam nullo, hic Noster in Eruditorum libris occultetur. Alibi enim *Theodulum*, sive *Monachum*, sive *Magistrum*; alibi *Cyrum Theodulum Magistrum*, frequenti in recentiorum Græcorum nominibus allucinatione, pro *Domino Theodulo Magistro*; alibi pro Magistro *Rhetorem* aut *Scholasticum* eum appellari; esse item, ubi ὁ μαγίστρος per se audiat; nunc sub *Demetrii Triclinii* nomine eundem latere; nunc *Theodori Monachi* & *Christoduli* nuncupatione venire commemorat. Prius vero Magistrum sive officiorum sive scriniorum regionum & Chartophylacem, tum & Rhetorem fortasse & causarum Patronum hunc egisse; postmodum, autem, cum Imperator Andronicus Palæologus senior fortunis opibus

Ccc

bus-

busque per nepotem exutus, suasu potissimum Patriarchæ Niphonis, in monasterium detruderetur, & Antonii Monachi nomen cum cucullo acciperet, parē cum hero fortunam & alios expertos, & Thomam, abdicato munere publico, rebusque seculi repudiatis, Theodulum appellatum fuisse arbitratur. Hinc ætatem Nostri patere asserit, quod nempe ineunte quarto decimo post Christum natum seculo floruerit; cuius seculi anno tricesimo secundo in monasterio suo extinctum Imperatorem tricesimo mox die secutum magnum Logothetam Theodorum Metochitam, auctor sit Nicephorus Gregoras, ad quorum utrumque Epistolas nonnullas ille miserit; prout idem, quoque ex *προς Φωνήμιον*, quem Niphoni Patriarchæ, thronum Cptanum recens adepto, scripserit, haud parum confirmetur. Non enim audiendum heic esse Virum summum, Carolum du Fresne, dum in Indice. Auctorum, quibus ad Glossarii mediæ & infimæ Græcitatæ confectionem usus sit, pro Niphone Tryphonem Patriarcham, quem circa a. 930. vixisse constet, substituat, & hinc ætatem Thomæ percipi existimet. Sententiam vero supra memoratam insuper roborari affirmat ex iis, quæ is ad ipsum Andronicum Palæologum scripsisse perhibeatur, quæ cum in suo MSto non extiterint, aliunde lucem publicam adspectura sperat. Reliqua interim illius opera Græco idiomate concepta primus in lucem protulit, ac eleganti interpretatione Latina exornavit Cl. Norrmannus. Et inter hæc maximam omnino partem constituit prolixissima Gregorii Nazianzeni laudatio: quam gratulatoriæ aliquor Orationes, prima nempe magno exercituum Duci, Angelo; secunda Theodoro Metochitæ; tertia Niphoni Patriarchæ; quarta deniq; Regi Cypri dicata, excipiunt. Octo tandem sequuntur Epistolæ, quarum duæ priores, una cum quinta & sexta, ad Theodorum Metochitam; tertia & quarta ad Tricanam, arariiminoris Quæstorem exarata est. Septimam Nicephorus Gregoras ad Magistrum misit, huiusque ad istam responsoria octavo & ultimo loco collocatur.

EHREGOTT DANIEL COLBERGII,
in *Universitate Gryphixwald. Prof. Ord. de origine & progressu hæresium & errorum in ecclesia specimen historicum.*

Sumpti.

Sumptibus Joh. Christoph. Weidneri Bibliop. Nivemontani, A. C. 1694. in 4. Const. r. alph. n. plag.

Regnum tenebrarum ex Aristotelica Philosophiæ & Theologiæ commixtione enatum, alio tempore & in lucem emissurum clarissimus Autor spondet. In præsentī specimine antiquarum hæresium originem ex Philosophia Platonica deducit, easdemque subinde cum recentiorum Fanaticorum deliriis componit. Auspicatur hanc lucubrationem a Simone Mago, Menandro, Ebione, & Cerintho, & sub finem capitis primi contra *Becmannum* disputat, qui in Meditationibus politicis communionem uxorum a Platone assertam, non de communionē corporum, sed operarum intelligendam esse arbitratur, & præterea in Parallelis politicis scripta adversus Johannem Baptistam Crispinum apologia hanc sententiam prolixius tuetur; quam contra Colbergius a veritate alienam judicat. In secundo capite, quod de Gnosticis, Nicolaitis, Ophitis, Cainis, & Sethianis agit, inter alia contra *Heraldum* & *Korboldum* probare fatagit, quod minime fabulis aut falsis rumoribus accenseri debeant, quæ Epiphanius & alii de nefandis Gnosticorum mysteriis retulerunt. Capite tertio ad Gnosticos Carpocratianos, & capite quarto ad Gnosticos Valentinianos progreditur, & Valentini discipulos recensens Bardesanis quoque mentionem facit, cui a *Danao* in notis ad Augustini libellum de hæresibus & ab ipso Augustino defensionem fati perperam tribui asserit, animadvertens dialogum, quem de fato Bardesanes conscripsit, ab Eusebio & Hieronymo commendari potius, quam ullius erroris argui, & insuper ex fragmento huius dialogi, quod in Eusebii Præparatione evangelica legitur, haud difficulter colligi posse, quod Bardesanes de fato recte senserit. De Severianis in eodem capite agens iterum a *Danai* sententia discedit, duos Severos comminiscens, quorum unum Tatiani successorem, alterum Apellis discipulum fuisse statuit. Reliqua capita circa Marcionitas, Manichæos, Origenianos, quorum historiam se imprimis *Horbio* debere profitetur, & hæreses ex Origenis doctrina ortas occupantur.

Ccc 2

SYNO-

SYNOPSIS METHODICA ANIMALIUM quadrupedum & serpentini generis, vulgarium notas characteristicas, rariorum descriptiones integras exhibens, cum historiis & observationibus anatomicis perquam curiosis. Auctore Joanne Raio,

S. R. S.

Londini impensis S. Smith & B. Walford. 1693.

8tav. plag. 22.

Absoluta & in lucem edita stirpium Britannicarum synopsi methodica, Cl. Auctor rogatus, ut synopsin quoque animalium & fossilium Britannicorum componeret, amici non iniquæ petitioni satisfacere serio constituerat, sed rem ipsam aggressus, experimento in insectis facto deprehendit, penso huic absolvendo vix id quod effluxit, nedum quod sibi restaret, vitæ sufficere. Quocirca consultum duxit, nec fossilium, nec animalium omnium, sed sanguineorum solum conficere synopsin, cujus pars non postrema est illa, in qua quadrupedia seu vivipara pilosa & serpentini generis animalia recenset. Præmisit autem pauca de *animalibus in genere*, quæ definit, quod sint corpora animata sentiendi & se movendi facultate prædita, atque hac occasione contra Cartesianos sensum brutis denegantes disputat. Porro vexatas de generatione animalium quæstiones ventilat: An detur aliqua generatio spontanea aut æquivoca? Utrum omnia animalia individua, quæ unquam fuerunt aut futura sunt, initio creata fuerint, an nova generatione indies producantur? Novam quoque *Celeb. Leuwenhoeckii* opinionem, animalia omnia ex animalculis in semine masculino hospitantibus originem ducere, sub examen vocat; & quamvis non neget, talia animalcula in spermate existere, nihilominus tamen in alteram propendet sententiam, in conceptu scilicet seu ovo materno animalis primordia includi; idque ob rationes non contemnendas, quarum præcipuæ sunt, quod omnium animalium semen in uterum non injicitur, ovariis exfectis sterilesunt foeminae, & in tubis Fallopiæ, quo semen masculinum non pertingit, foetus aliquoties repertus fuit. Quo spectat observatio *Dn. Nuckii*, celeberrimi quondam Professoris Lugdunensis Batavi, qui cum cani foemina, tertio post congressum die, per vulnus abdomini inflictum extraxisset

traxisset sinistri lateris cornu, cujus ovarium jam duobus ovulis majusculis notabiliter erat conspicuum, illudque inter vaginam & ovarium medio loco ligatura arctiori constrictum reposuisset, vulnusque intra octiduum ad cicatricem perduxisset, vigesimo post ligaturam injectam die canem cultro anatomico denuo examinans, sinistri cornu partem inter ligaturam & ovarium duplici foetu obsessam reperit. Distinctionem animalium in *vivipara* & *ovipara* nullius usus esse, ostendit ad animalium genera discriminanda, cum animalia ejusdem generis alia vivipara possint esse, alia ovipara, prout e. g. in serpentino genere natrix torquata ovipara est, vipera vivipara. Primam omniumque commodissimam animalium divisionem esse in *sanguinea* censet & *exsanguia*, neque illorum ad stipulatur sententiæ, qui liquorem vitalem sanguini analogum circularique motu præditum sanguinem vocare gestunt. In ulteriori autem divisione ita procedit: *Sanguinea* vel *branchiis respirant*, ut pisces sanguinei præter cetaceos omnes, vel *pulmone*; habentque hæc partim *cor* præditum *ventriculo unico*, ut quadrupedia ovipara & serpentes, partim *duobus*; hæcque sunt vel *ovipara*, ut aves, vel *vivipara* tam *aquatica*, ut cetaceum genus, quam *terrestria* quadrupedia, seu (ut manati, h. e. vaccam marinam, quæ bipes est, complectamur) *pilosa*. *Exsanguia* sunt vel *minora*, h. e. insecta, vel *majora*: & hæc rursus vel *mollia*, ut polypus; vel *crustacea*, ut cancer; vel *testacea*, quæ rursus in univalvia, bivalvia, & turbinata dividuntur. Fatetur tamen, dari aliquod insecti genus vere sanguineum, nimirum lumbricum terrestrem, sed unam aut etiam alteram exceptionem regulam generalem non evertere autumat. Porro cum animalia vivipara pilosa, de quibus maxima pars hujus agit libri, ab iis, qui Aristotelem sequuntur, dispeisci soleant in *solidipeda* seu *solidungula*, quæ ungulam habent solidam & indivisam, *bisulca*, quæ ungulam habent bifidam, & *multifida* sive *digitata*, quæ pedes habent in plures quasi digitos fissos, ea divisione repudiata, novam excogitavit Rajus. Quoniam enim dantur animalia (v. g. camelinum genus), quæ nec bisulca sunt, cum ungulas non habeant, neque multifida, cum pes in duos tantum digitos fissus sit; nec non aliqua, quæ quatuor ungulas habent, super quibus stant & incedunt; maluit vivipara pilosa dividere in *ungulata*, quæ digitos seu extrema pedum ungula (seu substantia cornea, super quam alia

stant & incedunt) recta obtinent, & *unguiculata*, quæ digitorum extrema nuda unguibus tantum adnascantibus armata habent. Quæ genera deinceps in varias species accurate distribuit & describit, non secus atque illa quæ cor habent unico ventriculo instructum & pulmone respirant, ad quæ ranæ, lacertæ, testudines & serpentes referuntur. Ita autem versatus est in recensione illorum animalium, ut in mansuetis, domesticis, passim obviis & unicuique notis, nominibus solis contentus fuerit; minus vulgarium notas quasdam breves diagnosticas adhibuerit; quibus ab aliis congeneribus certo possint distinguui; rariorum & exoticorum descriptiones integras adjecerit; in quibus eminent *Elephantis*, *Tajacu* seu apri Mexicani moschiferi, & *Boiciningæ* seu anguis crotalophori, historiæ anatomicæ a celeberrimis viris *D. Edwardo Tyson*, & *D. Allen Moulins* elaboratæ, quas etiam in Actis Eruditorum recensitas vide Anno 1684. p. 138. item p. 381. & Anno 1685. p. 75.

PHYSICA NOVA SEU PHILOSOPHIA

naturæ, ad usum Academicæ Juventutis, secundum methodum hætenus in scholis receptam tradita, in qua omnes naturæ effectus, quantum fieri potest, mechanice seu per invariabiles motuum leges explicantur: multis figuris æneis, brevique ad calcem rejecta totius operis synopsi illustrata, auctore JOHANNE SPERLETTE, Gymnasii Fridericiano-Gallici Rectore, Philosophiæ Doctore ac Prof. Publ.

Berolini, Impensis Joh. Michael Rudigeri, 1694.

4t. plag. 45.

ANnus fere agitur quintus, ex quo Serenissimus Elector Brandenburgicus, FRIDERICUS III, in usum juventutis Gallicæ Berolini Gymnasium instituit, in quo Græcam & Latinam linguam cæterasque humaniores litteras posset addiscere: sub initium adeo regiminis sui propensas in bonas artes studium ipso opere professus, cujus novum idque longe illustrius hoc ipso anno documentum *Princeps Potentissimus* dedit, in vicina urbe Halensi fundata ac munificentissime dotata

dotata nova Academia, scientiarum universarum officina. Illius vero, quod initio memoravimus, Gymnasii cum Moderator & Philosophiæ Professor, *illustris Spanhemii* commendatione, Clarissimus Sperlette factus fuisset, nihil non molitus est, ut singulas Philosophiæ partes ea traderet methodo, quæ ad studiosæ juventutis captum maxime esset accommodata. Et quia in rebus philosophicis recentiorum placita non sine merito, in multis hodie Academiis, veteribus prævaluerunt, ipsis quoque sibi adhærescendum nullus dubitavit. Neque ideo tamen a recepta huc usque in scholis consuetudine prorsus recedendum sibi putavit, ut recentiores fere solent, qui secundum vel Cartesii vel Gassendi principia & hypotheses philosophati sunt; quoniam, præterquam quod litteratos in aliorum scriptis & opinionibus non decet esse penitus peregrinos, aut quibus cæteri utuntur terminos ignorare, alias quoque easque maximas habet utilitates methodus, quæ vulgo vocatur scholastica, quæque solet singulas, de quibus agit, materias in totidem partiri & distribuere quæstiones, quarum quælibet suas habet probationes, cum solutione objectionum quæ contra illas fieri possunt. Atque hac methodo in toto studii philosophici decursu usus est, præeuntes secutus magni nominis philosophos, *Clauberium*, *Antonium le Grand*, & *Job. Bapt. du Hamel*, de quo ultimo tamen monet, eum in *Philosophia veteri & nova* minus sincere Cartesii opiniones frequentius retulisse, imo & affectasse, contra propriam licet conscientiam, præstantissimum hunc Philosophum confutare; cujus rei causam facile sint hariolaturi, qui variam Cartesianæ Philosophiæ in Gallia fortunam non penitus ignorant. Operam ergo dedit sedulam, ut circa quaslibet Philosophiæ quæstiones, quæ in scholis agitari solent, clare, breviter, ac dilucide, quid sentiendum esset, non tantum aperiret, sed etiam, quid circa illas tam veteres quam recentiores philosophi senserint, ingenuè declararet, ipsos consulens auctores, & ubi de Aristotelis agitur sententia, commentatores præcipue Conimbricenses. Quum itaque integram Philosophiam hac ratione & via pertractatam evulgare animus ipsi sit, Physiæ, quæ tradi solet ultima, in lucem primo emisit, tum quia objecti sui latitudine cæteris philosophiæ partibus præstat plurimum, tum quia nulla est scientia, in qua recentiores philosophi majores, ut omnes consentunt, fecere progressus. Novæ autem titulum ei dedit,

dedit, quia in plurimis quæstionibus, confutatis veterum sententiis, recentiores sequitur philosophos.

Cæterum totum opus in quatuor tribuit *partes*, quarum *prima*, quæ physica generalis dici potest, in tres disputationes subdividitur. In prima disputatione, rerum naturalium principia & elementa juxta varia variorum philosophorum, tam veterum quam recentiorum, systemata referuntur & excutiuntur, atque in his quoque Thaletis, Anaximenis, Epicuri, Pythagoræ, Peripateticorum, Chymicorum placita confutantur, demonstrataque corporum existentia, duo constituuntur corporum naturalium principia, materia & forma. Secunda disputatio de materia, primo corporis naturalis agit principio, cujus existentiam propriam contra Thomistas defendit, ejusque naturam in vera, reali, & interna, non externa tantum seu aptitudinali extensione, consistere probat. Divisibilitatem materiæ in infinitum ab objectionibus vindicat, aliaque quamplurima huc pertinentia egregie & docte pertractat, qualia sunt quæ habentur de compositione materiæ, de distinctione & unione partium, de loco materiæ, de vacuo item, de penetratione & replicatione materiæ, nec non de rarefactione atque condensatione, de motu materiæ, de reflectione & refractione, de rerum materialium duratione. Tertia disputatio versatur in explicanda forma essentiali, secundo corporis naturalis principio, quam nihil aliud esse dicit, quam varium statum & dispositionem partium, per quas unum corpus ab alio notabiliter differt; agitque de formis tam simpliciorum corporum seu elementorum, quam de formis rerum sensibilibus, ostendens formas aliter se habere in objectis, quam a nobis percipiuntur; quem in finem de forma corporis duri & liquidi, de frigore & calore, de sapore & odore, de sono, lumine & coloribus hic quoque tractatur.

Secundam partem Physicæ novæ Cl. Auctor in tres quoque Disputationes partitus est, quarum prima de Mundo, ipsiusque perfectione, magnitudine & productione agit, diversaq; diversorum Philosophorum circa præcipuarum ipsius partium dispositionem systemata complectitur. Secunda sphaeram artificialem, seu Geographiæ principia & elementa explicat, de diversitate dierum in omni regione, de variis climatibus & mundi habitatoribus tractans. In tertia de natura, motu, & numero cælorum; de Sole & stellis fixis, de

de planetis in genere & in particulari, de cometis, de influentiis siderum, de æstu maris reciproco, nec non de gravitate & levitate, abunde disputatur.

Tertia pars duas complectitur disputationes, quarum prima tota est in explicandis meteoris, quæ generantur in globo terraqueo, agens quippe de ipsa natura terræ, de aquis subterraneis, de fontium origine, de salibus, de metallis, de mineralibus, & præcipue de magnetæ, de ignibus subterraneis, de ipsa productione & conservatione ignis, & de uno ignis effectu mirabili, sive de vitro. Altera exponit meteo- ra in aëre apparentia, vapores & exhalationes, ventos, nubes, nebulas, pluviam, rorem, pruina, nivem, grandinam & glaciem; varios iridis colores, tonitru, fulgur, fulmen, & tempestates, serenum, mel, manna, & saccharum.

Tandem *quarta pars* Physicæ novæ doctrinam de corpore animato, seu de rebus vita & sensu præditis complectitur, in eaque elaboranda doctissimus Auctor non parvam se adhibuisse diligentiam testatur. Ipsa vero in tres itidem disputationes est distributa. Prima generalem comprehendit totius corporis humani anatomiam, digestionem ciborum, chyli conversionem in sanguinem, sanguinis circulationem, nec non præcipuos corporis humani motus succincte ex mechanismo corporis deducens. Exponit etiam, quomodo anima uniatur cum corpore? quæ sint animæ potentiæ, quæque earum distinctio & divisio? quinam sensus interni & externi? quid sint passionēs, earumque causæ & effectus? imaginatio, memoria & reminiscencia in quonam consistent? In secunda ostenditur, quid sit anima bruti, & quomodo mechanice possint explicari omnes brutorum operationes. In tertia denique disputatione, quicquid celebriores hodierni Scriptores de plantis tradidere, Clarissimus Auctor clare & breviter est complexus.

Coronidis loco adjecta est compendiosa totius Physicæ novæ delineatio, binis comprehensa propositionum centuriis, quæ indicis rerum & materialium vicem abunde supplere potest.

HISTORIA ECCLESIASTICA SECVLI

XVII, cum Parallelismo profana, Authore

Joh. Wolfgango Jägero. Decennium secundum.

Ddd

Tubin-

Tubingæ, literis J. C. Reiffii, A. 1692. in 4.
EJUSDEM DECENNIIUM TERTIUM.

Ibid. A. 1693. Constat unumquodque 2. Alphab.

Institutum Clarissimi Auctoris jam A. 1692. p. 218, ubi Decennium primum retulimus, a nobis indicatum est. Nunc e secundo atque tertio si specimina nonnulla decerpamus, Lectori forsan istud haud ingratum accidet.

Cum vero sæculi hujus primordia imprimis celebrentur ex dissidiis, quæ inter Arminianos & Reformatos enata sunt, ideo diligenter observat ad annos singulos, quid circa eadem passim in Belgio gestum fuerit. Habitam præcipue Anno 1611. collationem Hagiensem dum memorat, capita doctrinæ, quæ Remonstrantes in eadem Ordinibus obtulerint, recenset, addita Contra-Remonstrantium responsione, subjunctoque Arminianorum de pace aut tolerantia inter partes dissidentes judicio. Alibi Epistolam Jacobi Regis Angliæ, ad Ordines Foederati Belgii, ut dissidia hæc componerent suadentem; alibi eorundem pro pace ecclesiastica decretum, ac super eo Judicium Regis Angliæ & Archi-Episcopi Anglicani, interprete If. Casaubono datum exhibet; ut alias Ordinum Arminianissimorum faventium Epistolas ad Electorem Palatinum, & postea ad Jacobum I. scriptas taceamus. In Historia vero Synodi Dordracenæ, in qua Calviniani Arminianos condemnarunt, tradenda prolixus imprimis est. Præterea notatu digniora videntur, quæ de Val. Weigelii deliriis & paradoxis singularibus; de conatu Parei, pacem Lutheranos inter & Calvinianos meditantis; de statu Ecclesiæ Græcæ, a Cyrillo, Archi-Episcopo Alexandrino, in peculiari ad Uytenbogardum epistola delineato; de controversia super quæstione: an & quænam sit potestas Magistratus Politici in Ecclesiâ, exorta; (ubi Episcopi Angli, Saravia, primas politico Magistratui vendicantis literæ exhibentur;) de pugna super conceptione B. Mariæ virginis, maculatane fuerit, an sine macula; de fatiis M. Antonii de Dominis ex Epistola Trajani Boccalini ad Matium, deque summa librorum, quos de Republica Ecclesiastica conscripsit, passim differuntur. Neque lectu injucunda sunt variorum circa Petri Suavis Historiam Concilii Tridentini sententiæ; ubi Sforziæ quidem Pallavicini effato, tanquam affectibus plenissimo, repudiato, Julii Cle-

men-

mentis Scoti, Cæsaris Aquilini, & Amelotii de Hussai super eadem judicia laudantur.

In Decennii tertii præliminio controversiarum, inter Theologos Tubingenses & Giessenses de statu exinanitionis Christi motarum, Historiam fuse admodum recenset. Postmodum electionem Gregorii XV. Pontificis describit, item de conceptione B. Mariæ virginis sub eo adhuc durantem nec plene definitam paulo post subjiciens. Mox integrum profert Cereemoniale, ritus electionis Romani Pontificis continens, & Gregorii XV. jussu editum; Urbani item IX. conclave multo cum circumstantiarum apparatu referat. Responsionem Remonstrantium ad Anatomem Arminianismi a Petro Molinæo institutam interfert. M. Antonii de Dominis reditum ex Italia, poenasque inconstantiae causa ipsi inflictas, & obitum illius eloquitur. Quid de Antonii Santarelli de potestate Pontificis libro, Regum potestati iniquissimo, Sorbona Parisiensis decreverit, enarrat, prout & quædam alia istius generis hinc inde obveniunt. Potissimam tamen Sectionis hujus partem conficit illorum temporum Historia politica, quam, ecclesiastica solum hæc attigisse contenti, non secus atque in antecedentibus, heic præterimus.

MEMORIALS OF THE MOST REVEREND Father in God, Thomas Cranmer &c.

i. e.

Historia Reverendissimi in Christo Patris, Thomæ Cranmeri, quondam Archi-Episcopi Cantuariensis. Autore Johanne Strype Art. Mag.

Londini apud Rich. Chisvel, 1694. fol. Alph. 8. plag. 12.

Tametsi Præfatus hujus, nec non totius Angliæ Primatis, vita jamdum tradita est ab aliis, amplum tamen Biographus noster sibi, post aliorum messem, relictum deprehendit spicilegium, luculentioribus nimirum monumentis instructus. Ex his primo confecit historiam Cranmeri in tres libros divisam; selegit deinde ex iis, quæ luce publica judicavit digna, inque appendicem conjecit sat amplam.

D d d 2

Scopus

Scopus autem ejus primarius est, Præsulem suum liberare a vitiis vulgo ipsi adscriptis.

- p. 1. Natus est Cranmerus d. 2. Julii A. 1489. in oppido Nothinghamiæ Aslacton, patre Thoma Cranmero, Equite ex antiqua prosapia, quæ cum Wilhelmo Conquestore in Angliam venit, in Gallia quoque vixit, oriundo. Literis operam dedit Cantabrigiæ, & cum Magister artium factus esset, Nobilis alicujus duxit filiam, ideoque Collegio Jesu relicto, in Collegio Buckinghamensi, nunc Magdalenæ, publicam in se suscepit Lectionem: at post obitum uxoris in partu cum infante extinctæ, in Collegium Jesu revocatus est, ad Lectionem Theologicam, anno ætatis trigesimo quarto Theologiæ Doctor creatus. Cardinale Wolsejo novum Oxonii Collegium extruente, ad illud cum aliis nominatus est, sed remuens hic substitit, atque in eorum numerum receptus est, qui gradus academicos ambientes examinant; quibus cum plerumque ex Scriptura S. quæstiones proponeret, & ad respondendum ineptos rejiceret, odium incurrit non paucorum. Tandem Regis Henrici VIII. causa matrimoniali ad eum delata, ab eoque examinata, in Regis venit notitiam, cui charus, commissus est Thomæ Bolen Comiti in Wiltshire & Ormond, nuper hac in re Romæ & in Germania Legato. In hujus familia constitutus, Regis mandato scribit de conjugio regio opinionem suam, ac Cantabrigiæ, deinde Oxonii, publicæ disputationi subjicit, adeo feliciter, ut ibi e sex Doctoribus ad dignoscendam causam olim lectis, & validitatem Pontificiæ dispensationis asserentibus, quinque ad suas retraheret partes. Cardinalis quoque Poli examinat librum, judicatq; eleganter quidem esse conscriptum, at politicas ejus esse rationes, materiam vix tangentes, quæ juxta Scripturam S. statui debeat, non autem ex periculorum metu, quæ Imperator Romanus vel Pontifex offensi creare possent.
- p. 3. p. 4. p. 6.

Romam deinde cum Bolenio & aliis missus, ad publicam non admittitur disputationem, tamen is Legationis scopus esset: privatim tamen multis persuadet, Henrici cum Catharina Arragonia, seu fratris defuncti vidua, conjugium esse illicitum; a nemine autem hic obtinere potuit, ut secum assererent, Pontificem R. de talibus non dispensare posse conjugii, & si dispenset, irritum illud esse factum. Cum Germaniam in reditu transiret, Noribergæ Andræ Osiandri ambiit

ambiit impetravitque neptem, quam tum quidem in patria relictam anno demum seculi 34. clam in Angliam adduci curavit, sed post quinquennium, cum sex illi famosi articuli evulgati essent, ad tempus iterum in Germaniam remisit. Revocavit eam deinde Eduardo imperante, & ex ea aliquot suscepit liberos, quorum tamen posteros se indagare nequivisse Autor asserit; quanquam ipsam Archiepiscopo superstitem ex Abbatia cujusdam redditibus, Cranmero hæredibusq; ejus ab Henrico R. concessæ, victitasse, cum Parkerus jam fuerit Archiepiscopus, dicat.

Electori etiam Saxoniam, ad quem clam ex Imperatoris aula, ubi Legati axiomate fulgebat, devenerat, Regis sui verbis obtulisse contra Imperatorem auxilia asserit, quoniam pax Henricum inter & Carolum V. ob divortium imminens labefactari cœperit. Warhamo deinde Archiepiscopo Cantuariensi mortuo, in ejus locum substitui noluit, tum quod *Episcopari nollit*, tum quoniam, ut asseverabat Regi, cogeretur a Pontifice R. eandem accipere sedem, quod Regiæ Majestati, ad quam omnium beneficiorum ecclesiasticorum jura æque ac temporalium pertinerent, officeret. Rex itaque auditis Cranmeri argumentis, nec non Oliveri Jcti aliorumque sententiis, permittit, ut protestatione interposita Cranmerus illam adiret dignitatem, alius vero pallium iret allatum Roma. Cranmerus his quoque acquiescens, dixit, *sit super animam suam*, & recepta a Romano Pontifice confirmatione omnibus numeris absolutissima, una cum aliis bullis 10, Regi easdem tradidit, tanquam Pontificem Romanum non agnoscens sacri hujus muneris datorem seu collatorem. Consecratus etiam postmodum, coram testibus regiis protestatus est, *nolle se per juramentum Pontifici Romano præsistum, quovis modo se obligare, quo minus libere loqui, consulere & consentire valeat, in omnibus & singulis, reformationem religionis Christianæ, gubernationem Ecclesiæ Anglicanæ, aut prærogativam coronæ ejusdem, reipublicæque commoditatem quoquo modo concernentibus, & ea ubique exequi & reformare, quæ ipsi in Ecclesiâ Anglicanâ reformanda videbuntur*. Primæus Archiepiscopalis functio fuit dissolutio matrimonii Regem inter & Catharinam Arragoniam, præsentibus & aliis Episcopis. Visitat deinde Dioccesin suam, ubi conciones fieri vetat aliquandiu, quoniam pulpita plerumque de Regis resonabant divortio, & ab aliis prohibe-

- p. 22. ri desiderat Episcopis. A Papa, ob divortii sententiam prolatam, u-
- p. 23. na cum Rege excommunicatus, appellat cum eodem Rege a Papa ad Concilium, & in Parlamento contra Papæ suprematum disputat. Licentiam deinde concedit aliquibus eucharistiam, matrimonium & baptismum administrandi in sacellis privatis, forte ne superstitioso cultui interesse isti necesse haberent, puriorique vacare sine periculo possent. In convocatione Cleri urget Bibliorum translationem, editque librum, in quo ratio concionandi & orandi proponebatur, Rex appellabatur Caput Ecclesiæ supremum, istaque Regis suprema autoritas semel in anno ante Festum Paschatos publice declarari jubebatur: quod, quamprimum accepit librum, præstitit & Eboracensis Archiepiscopus. Clerus & Academia hanc subscriptione sua liberrima confirmant thesin: *Quod Episcopus Romanus non habeat maiorem aliquam jurisdictionem a Deo sibi collatam in hoc regno Angliæ, quam quivis externus Episcopus.* Cranmerus cum aliis juramento se addicit statuto illi, quo pro hæredibus Regni agnoscuntur solum ex Anna Bolenia prognati, & pro Thoma Moro, nec non Fischero Roffensi Episcopo, hæredes istos non ob nullitatem prioris matrimonii, sed beneplacitum Regis & statutum Parlamenti, agnoscere volentibus, intercedit. Provinciale visitationem instituens, a Gardinero Wintoniensi Episcopo impeditur, nec non a Stokesly Londinensi, qui posterior etiam, prout & alii, cum a Cranmero partem aliquam Novi Testamenti in vernaculam translati accepisset, ut perlegeret eandem, ac quæ male reddita essent, annotaret, nihil horum præstitit, & sicut acceperat, remisit. Monasteria cum visitanda proponerentur, Cranmerus eorundem dissolutionem suasit, spe posse ex eorum ruina eruditis enasci subsidia. Sed quanquam improba Monachorum vita hic deprehenderetur, nihil tamen præterea actum est. Reformatio deinde, Crumvello, qui Regis vices gessit, assistente, urgeri cœpta est; articuli enim fidei conscripti, & a Rege omnibus commendati sunt, utpote a quo etiam præfatione donati fuerant; (ex tenebris tamen non uno momento prodire lucem, vel unicus de honore & invocatione Sanctorum probat articulus.) Henricus Rex, cum Annam Boleniam in carceres conjecisset, impetravit ab ea divortium per Cranmerum, hac in causa cum Eboracensi Archiepiscopo constitutum Judicem, cum hæc fateretur, *esse quadam iusta,*

iusta, vera & legitima conjugii cum Rege impedimenta: quanquam quæ essent illa, revelare noluerit, & Northumbriæ Comes, de quo dicebatur, quod ante Regis cum Anna nuptias, easdem cum illa pactus fuisset, nihil ejusmodi asseruerit. Circa ea tempora Episcopi quidam, autoritate Regis congregati, expositionem in Decalogum, Orationem Dominicam, & Symbolum Apostolicum conscribunt, Regique exhibent, qui animadversionibus in illam manu sua adjectis, per Crumvellum Archiepiscopo eam mittit, ejusdemque de illa sententiam poscit: hic iterum notas addens tum emendantes, tum explanantes, per Crumvellum Regi remittit, ac tandem anno 1537. ejusdem impressionem impetrat, sub titulo: *Pia hominis Christiani institutio.* Liber iste nunc Episcoporum, nunc Regis liber appellatus est, qui eruditionem affectans libenter scripsit, aliorumque scripta suo appellari nomine sivit. Post hunc librum Biblia tandem sacra prodierunt, lingua Anglicana, unde maxima Archiepiscopus affectus est lætitia, ut testantur ejus ad Crumvellum literæ.

Anglicanorum vero Bibliorum historia sic se habet integra: Wilhelmus Tyndal, auxiliantibus Joy & Constantino, Novum primo Testamentum transtulerat, & Hamburgi vel Antvverpiæ imprimi curaverat. Sed Wolsejus cum Episcopis ejus prohibitionem in Regno procuravit. Tonstallus etiam Londinensis Episcopus, cum Thoma Moro, quæ nacti sunt exemplaria, comburi fecerunt. Anno 1530. Tyndal interpretationem suam, & correctam quidem, denuo imprimi fecit, nec non fratri suo & Thomæ Patmore mercatoribus misit Londinum; sed isti ab Episcopo Londinensi accusati, Moro tum Cancellario ferente sententiam, equis ad caudam facie conversa impositi, libris schedisque multis amicti, in ignem Novum illud Testamentum conjicere coacti sunt, multamq; 18840. libr. & 10. den. luerunt. A. 1531. Episcopi in Cameram, quam vocant, stellatam convenientes questi sunt, interpretationem illam erroneam esse, præfationem etiam præfixam habere hæreseos nec non calumniarum in Episcopos plenam. Intellexerunt fortassis tabulam, instar locorum communium doctrinæ de S. cœna, sacerdotum matrimonio, missa, & præcipuis Pontificiorum controversiis, exhibentem, Bibliorumque editioni præmissam. Ideo eandem Rex prohibens, iussit, ut conquisitis viris doctissimis adornaretur alia. Sed hic nihil præstiterunt Episcopi. Eodem anno

- p. 82. Stokesly Episcopus Londinensis, ut antecessor, congesta N.T. exemplaria combussit publice. Tyndallus in Belgio exustus Bibliorum versionem ulteriorem reliquit Johanni Roger, alicubi in Germania Superintendenti, & postmodum ad S. Pauli Præbendario, primo etiam sub Maria R. martyri, qui de novo conferens cum Hebræo textu Græcam, Latinam, Germanicam versiones, perfecit Anglicanam, atque sub ficto Thomæ Matthæi nomine delitescens, sumtibus Graftoni mercatoris imprimi curavit 1500. exemplaria, quæ publice venum exposita, non solum magno cum gaudio excepta sunt, verum etiam Regis mandato in quacunque Parochia haberi legique debuerunt; etsi invite & confuse id a multis factum, subinde etiam a Rege ipso ad instantiam Episcoporum Pontificiorum inhibuit. Aliam posthac editionem in forma majori curaturus Grafton, impetravit a Rege Gallia, mediante Crumvello, ut Parisiis id fieri liceret, ob minores ibi faciendos sumtus. Sed Mattheus Ory Generalis Inquisitor prohibuit opus, & quod jam absolutum esset, exemplaria omnia vel igne combusta sunt, vel pro schedis sparsim divendita. Coverdale vero Corrector operis, cum Typographo aufugiens, typos reliquit omnes in Parisiorum urbe, quos tamen paulo post cum prelo ipso & operariis adduxerunt in Angliam, majoraque hæc procurarunt Biblia.
- p. 65. Hoc anno Lambert, alias Nicolson, Tyndali & Frithi amicus, corporalem in cœna Christi præsentiam pernegans, ab Archiepiscopo pro hæretico declaratus est, postquam Rex ipse, deinde Cranmerus, post & alii Episcopi cum ipso disputassent in confesso solenni. Fuit enim tum pro corporali præsentia Cranmerus, in aliam postmodum sententiam adductus a Ridlejo, qui illam hauserat ex Bertramo, & Cranmero propinaverat, multis deinde scriptis spirituales contra Gardinerum defendenti. Sacerdotes tum corperant uxores ducere; quo Rex intellecto edictum edidit, declaravitque, displicere sibi sacerdotum conjugia, absque suo Parlamenti indultu contracta, & prohibuit sacerdotes illos a sacris functionibus, nec non beneficiis ecclesiasticis. Post famosi sex Articuli fuere evulgati, quibus licet vehementer se opponeret Archi-Episcopus, prævalere tamen non potuit, Rege ei tum infenso, quod, cum omnibus monasteriis sublati, eorum redditus sibi vindicare vellet, eundem Archiepiscopum sibi adversum sentiret. Misit tamen ad eum Rex, postquam Articuli Parlamenti decre-

decreto confirmati essent, qui ea de re tristem consolarentur, regiamque gratiam testarentur. Insecutus insuper est Ceremoniarum liber a Pontificiis confectus, sed quem Cranmerus prolixè refutavit, & Rex cum cerneret deinde, non ex malitia, sed in Deum zelo, Archiepiscopum ejusque asseclas opposuisse se articulis illis, aliquantum ab ipsorum remisit rigore. Crumvello mortuo varios sensit inimicos Archiepiscopus. Primarius fuit Gardinerus Wintoniensis Episcopus, quo vel autore vel fautore haud pauci, tum amici Cranmeri, tum Ecclesiæ ejus cathedralis Præbendarii, vel ipsius beneficio promoti, multos collegerunt articulos contra Archiepiscopum, nunc Justitiariis, nunc Consiliariis Regiis, nunc ipsi Regi offerendos. Et Regi tandem cum traditi essent, is ipse non solum rem totam Archiepiscopo detexit, verum & author fuit accusatorum deprehendendorum, qui mansuetudine Cranmeri tum quidem veniam, post aliquam in carceribus moram, consecuti sunt: verum paulo post eorum multi aliis de criminibus accusati, vel sic meritam luerunt poenam. Alium in Parlamento nactus est Cranmerus inimicum, videlicet Johannem Gostvvik Equitem, a quo Lutheranismi accusabatur. Sed a Rege ipso iterum defensus, gravius quid expertus est a Regiis Consiliariis, qui instigante (ut existimat Autor) Duce de Norfolk, Episcopi Wintoniensis amico, questi sunt coram Rege, quod ipse cum docto viro suo (ita Cranmerum appellabant) adeo infecisset regnum, ut fere partes ejus tres hæreticæ essent, regnoque eadem, quæ in Germania, immineret perturbatio: in carcerem igitur conjiciendum esse Archiepiscopum, atque tum unumquemque, nunc ejus auctoritatem expavescentem, libere pronunciaturum, quod contra eum haberet. Rex annuit: sed hora noctis undecima, accersit Archiepiscopum, qui jam dormiens, de lecto tamen surgens promte accedit, & a Rege accipit, quæ Consiliariis suis concesserit. Nihil refragatur Cranmerus: Rex autem ejus reprehendens simplicitatem, annulum suum tradit ei, & jubet, ut coram Consiliariis sequenti die comparens, eundem producat, atque ab eorum sententia ad se provocet. Sic altera die a Consiliariis Regiis citatus, & comparens, non vero illico intromissus (quod Rex percipiens, ægre tulit) audivit sententiam, quod in Turrim Londinensem mitti debeat; sed annulo Regis producto irritam fecit eam. Stupentes quoque Consilarii & Regem adeuntes, verbis ejus

p. 109.

p. 118.

p. 123.

p. 124.

p. 125.

P. 126.

castigati sunt, tum, quod vinctum voluissent Archiepiscopum, tum, quod diu foris inter famulos stare permisissent. Regis itaque favore perpetuo usus, multas tum criminationes, tum machinationes evasit inimicorum. Eiusdem Regii favoris documentum erat, quod paterne ipsius mutaret insignia. Nam cum hactenus tria gruum rostra gessisset, illorum loco tres accepit pelicanos, ipso forsitan Rege suspicante, sanguinem ejus aliquando effusum iri pro pullis, h. e. pro iis, quos ad veritatem religionis Christianæ perduxisset. Quanquam autem magna ejus apud Regem esset autoritas, non potuit tamen impedire, quin subinde Pontificii emergerent. Nihilominus Jus Canonicum emendare constituit, & subinde preces fieri jubens in vernacula, obtinuit etiam in Parlamento, ut 32. tum Theologi, tum Jcti eligerentur, hoc in se suscepturi opus, nec non sanas ecclesiasticas conscripturi leges. Hic asserit Author, vidisse se ejusmodi Legum Manuscriptum elegans, in quo non solum animadverterit Cranmeri manum emendantem, annotantem, expungentem, verum etiam Petri Martyris, ceu unius ex istis 32. lectis.

P. 136.

Rege Henrico mortuo, quem ante mortem adhuc a nimio imaginum & crucis cultu abduxerat, in agone etiam de sola in Christum fiducia monuerat Cranmerus, nec non Filio ejus ad Regnum evecto, ostendit firmiter sibi persuasum esse, *omnia juris dicendi auctoritatem, nec non jurisdictionem ecclesiasticam, a Regia potestate, velut supremo capite ac omnium Magistratuum fonte & scaturigine, primitus emanare.* Ideoque petiit a Rege novo, ut *Archiepiscopalis functio ab Henrico sibi concessa, sed cum vita ejus extincta, de novo ab Eduardo sibi conferretur*: quod & obtinuit diplomate, in quo conficiendo operam quoque impendisse suam ereditur. Regem deinde coronat, & in oratione eleganti de liberatione a Pontificis Romani superioritate, ritibus etiam sacris in coronatione adhiberi solitis, monet; Josiæ exemplo ad pium hortatur regimen; ac sibi delinquentem Regem in jus vocare, aut excommunicare, aut imperio privare minime licere, testatur. Visitatione deinde instituta, Homiliis compositis, Paraphrasi Erasmi in vernaculam conversa, Synodo convocata, & aliis actionibus nihil omissum est, quod vel Regi confirmare potuit summam potestatem, vel promovere puriorem Dei cultum; quanquam aliqui, Bonnerus imprimis, Episcopus Londinensis & Gardinerus Wintoni-

P. 145.

P. 148.

ensis

sis se opponerent, dicerentque, invalida esse singula, quæ durante Regis minorennitate fierent. Quamdiu enim Dux Somersetensis, Angliæ Protector, in vivis fuit, nemo contra Archiepiscopum prævaluit; imo & ab hoc jamdum alienatis reliquorum Consiliariorum animis, obtinuit Cranmerus in Parlamento confirmationem Libelli communium precum, magna sollicitudine a se compositi & postmodum correcti, rituum etiam administrandi Sacram Coenam, abrogata Missa, & communione sub utraque specie concessa. Vidit quoque, quamvis ejus hic causa minime, Regis autem maxime versaretur, Episcopos Londinensem & Wintoniensem, & alios Regis summam in ecclesiasticis potestatem non agnoscentes, depositos, incarceratos, benigne tamen habitos, aliosque in locum eorum substitutos: quos inter Johannes Hoperus in Glocestriæ Episcopum electus, recusavit Episcopis sueta induere vestimenta, atque publice etiam contra illa declamavit Londini, eaque de causa domi suæ aliquamdiu inclusus est. Sed neque hic parens, conscribens etiam librum contra episcopalem vestitum & Regis Consiliarios, in Archiepiscopi custodiam traditus est, donec ab eodem, Bucero etiam & Martyre, objectionibus ipsius omnibus solerter discussis & plane dilutis, persuaderetur tandem. Somersetensi Duce sublato, non tantum valde indoluit Cranmerus, verum etiam a Northumbriæ Duce abhorrens, minus frequenter in aulam accessit: quanquam in nominatione Episcoporum aliorumque Ministrorum Ecclesiæ, tum pro Anglia, tum pro Hibernia, sæpe consuleretur.

Ultima ejus sub Eduardo fuit actio, qua post longam reluctance assensus est decreto Mariam a successione excludenti, quam ipsam tamen illico ad Mariam perscripsit, indicavitque; quæ nihilominus Regnum capessens, omnibusque aliis criminis in se admissi veniam concedens, nullam Cranmero juxta cum Northumbriæ Duce concessit, sed in carcerem conjici mandavit. Unde sæpius in judicium adductus, sero a læsæ Majestatis crimine absolutus est, hæreseos solum causa detentus; quod sibi gloriæ duxit. Interea videns omnia perverti in Ecclesia, multos etiam carceribus includi, fugam suadet reformatam amplexis religionem, præsertim Wilkinsoniæ, foeminae ut piæ, ita hac in re dubiæ, sibi tamen in Anglia permanendum ratus. Post Oxonium deductus cum Ridlejo & Latimero, inque custodiam

P. 191.

P. 193.
P. 208.

P. 231.

P. 211.

P. 264.
P. 454.
P. 280. 283.

P. 225.

P. 296.

P. 321.

P. 313.

- p. 334. traditus, post varias disputationes sigillatim habitas, damnatur ob hæresin. Sed executio differtur. Hic Polus Cardinalis in Angliam, redit, ad eam Lambethanam occupat, omnia cum Regina peragit, populum Pontifici reconciliat; modo leniter cum hæreticis, puriorem puta Evangelii doctrinam amplexis, agendum esse, modo juxta canonicas sanctiones coercendos & puniendos præcipit: unde severissimis in eos actionibus a Poli mente non alienis occasionem datam, colligit Autor. Cranmeri quoque revocata causa, etiam Romæ (quorum citatus, sed carcere detentus venire nequivit) acta, & sententia demum lata, juxta quam ordinibus sacris exutus, secularique Magistratui traditus est. Aliter enim vel citius neque Regina neque inimicis ejus agere libuit vel licuit, quod Romani Pontificis iterum recepissent auctoritatem, omniaque Cranmerum attingentia Romanam perscripissent. Hanc ultimam sententiam paulo post Cranmeri mors infecuta est. Nam & a Papa Romano, cujus neque Commissarios suspicere voluit, quanquam Reginae revereretur, ad Concilium appellans, & ad Reginam multoties scribens, tum ejus misericordiam implorans, tum ei demonstrans, quam imprudenter se Pontifici R. submisserit, ac denique illecebris variis ad palinodiam adductus, nihil quicquam obtinere potuit, sed igni, ut & aliunde notum, poenitens & confirmans puriorem doctrinam, A. 1555. traditus est.
- p. 376. Hæc sufficere putamus ad demonstrandum, quam non infelicitè defendendum, vel nuda historiae recensione, sibi Autor sumserit Cranmerum; quem nec Henricianum putat fuisse, h. e. ad nutum Henrici R. omnia peragentem, nec perjurii reum ratione juramenti P. R. præstiti, nec imperiosum, cogentem aliquem ad articulorum subscriptionem, nec truculentum, nec incontinentem, nec tardum denique in reformationis negotio, prout Calvinus ipsum in epistola redarguit. Præterimus autem ejus in peregrinos affectum & liberalitatem; a vindicta alienum animum; convictum Archiepiscopo dignum & liberalem; pro defendendis Ecclesiasticis bonis sollicitudinem; plurium librorum conscriptionem, illius præsertim, quem in carcere detentus pro defensione prioris sui libelli de S. Coena contra Gardinerum incepit, non tamen absolvit; Ecclesiarum ex Germanis, Italis, Gallis, Hispanis etiam, Londini collectarum sub Pastoribus singulis, sed Johanne a Lasco earum omnium Superintendente, curam; pacis &
- p. 334.
p. 340.
p. 344.
p. 347.
p. 371.
p. 374.
p. 375.
p. 376.
p. 377.
p. 383.
p. 392.
p. 410.
p. 394.
p. 234.

& concordia inter Protestantes constituenda studium, cujus gratia, Eduardo regnante, in Angliam litigantes invitavit partes; cum exteris, quos inter etiam fuit Hermannus Colonienfis Archiepiscopus, literarum commercium, & alia.

Inter monumenta in Appendicem rejecta eminent Cranmeri protestatio, cujus aliqua superius inseruimus verba; ad rebellium articulos responsio; Cardinalis Poli instructio Goldywelli ministri sui ad Mariam R. missi, antequam intraret Angliam; ejusdem ad Ecclesiam Cantuariensem, nec non omnem Angliæ Clerum instructio, de absolvendo & reconciliando populo; epistola Cranmeri, Bucer, Martyris, cum quibus fere singula communicavit in reformatione, peragenda; Academia Cantabrigiensis, Regia etiam diplomata plurima, ut plurimum ex manuscriptis codicibus desumpta. Sunt tamen & hoc in libro errata, quæ Whartonus Autoris amicus & edendi illius suasor observavit, nec non Appendici subjecit. Dabimus pauca. Scripserat Autor, amicum quendam suum statuere, Thomam Becket (vulgo martyrem) pro Ecclesiæ quidem privilegiis mortuum, aut primum fuisse, qui Pontificis R. in Anglia potestatem agnovit. Wilhelmo de Corboil, qui Thomam in sede Archiepiscopali antecessit, id tribuit Wharton, qui ab Honorio P. M. bullas petierit & obtinuerit. Licentiam sacra in sacellis privatis administrandi a Cranmero concessam, non fuisse insolitam pristinis temporibus. Subscriptionem Cleri ad articulos sub Henrico propositos, non originalem in Cottoniana servari bibliotheca, sed Regis ærario; ibi vero tantum apographum esse, secus quam Strype putavit, aut Burnet, existimans persecutorum injuria hanc cum similibus documentis periisse. Asserit idem, descripsisse se inde 175 fere ejusmodi documenta. Titulares episcopos vel suffraganeos nominat Strype; sed perfectam eorum successionem per omnem Angliam promittit annuente Deo in Anglia sua Sacra Warthon. Commissionis seu Archiepiscopatus ab Eduardo petiisse confirmationem dicitur Cranmerus Autori, tanquam res fuisset nova; sed idem jam factum esse sub Henrico ab Episcopis omnibus anno 1535, ait Wharton. Hoc etiam monendum duximus, Autorem in Dedicatione ad Johannem Tillotson, nunc Archiepiscopum, asserere, collegisse se plurima non sine voluptate, unde *Parkeri* etiam, *Grindali* & *Wibgiffi*, Cranmeri successo-

p. 407.
p. 286.

cessorum possit conficere historiam, si otium Patronosque nancisceretur. Nos certe eidem quæcunque novi Operis subsidia apprecamur.

ORIGO LEGUM, OR A TREATISE
of the Origin of Laws, and their obliging
Power, as also of their great Variety.

i. e.

Tractatus de Origine Legum, earumque vi obligandi, nec non varietate magna. Per Georgium
Davvson, Mag. Art.

Londini ap. Richard. Chisvvel anno 1694.
 in fol. plag. 105.

Septem libris hic constat Tractatus, Magnæ Britanniae Regi Regi-
 naeque inscriptus, quorum singuli, juxta divisionem Autoris, fere omnia considerant, quæ aliqua ratione de Lege dici queunt. Est autem Lex illi, rejectis aliorum definitionibus, *Regula agendi vel non agendi, ab ense quodam intelligente ac potestatem habente præscripta*: atque sic negativa quoque se comprehendisse præcepta, quod alii neglexerint, existimat; Legem etiam, quam sibi ipsi præfixit Deus, nec non naturæ rerum præscripsit. Originem Legis cujuscunque esse finem Dei ostendit, postquam docuerat, *aternam Legem*, de qua neminem nisi Atheum dubitaturum affirmat, esse *sapientiam, quam possedit Deus in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret a principio, & quæ ab aeterno ordinata est, & ex antiquis antequam terra fieret*. Hujus duas esse partes asserit, quarum una comprehendat ordinem, quem Deus in operibus suismet perpetuo sibi servandum proposuit; altera eum, quem præscripsit naturæ rerum. Et hanc quidem iterum dividit in eam, quæ est rerum ex natura, & quæ est rerum ex arbitrio agentium, quales sunt Angeli & homines. Hinc quatuor ipsi Legis rami seu species: (α) Lex divinarum operationum ad extra; (operationes enim ad intra sub legem non cadere, quia omnino naturales, cum Suarezio statuit.) (β) Lex secundum quam naturalia agentia, ut Sol, stellæ, bruta &c. operantur.

(γ)

(γ) Lex Angelorum, quæ & cœlestis appellari potest. (δ) Lex hominis, qui est vel *κοσμοπολίτης*, incola mundi, vel *ζῶον πολιτικόν*, civis reipublicæ, vel denique *ζῶον ἀθάνατον*, creatura immortalis: atque sic adigitur 1.) ad legem, quæ ipsi cum omnibus hominibus communis est; 2.) ad leges in commodum Reipublicæ, cujus est membrum, sanctitas; 3.) ad leges, quibus tenetur agnoscere & colere Creatorem, nec non vivere prout filium aternitatis decet &c.

Divisione sic formata, eleganti ordine singula pertractat, & ex probatissimis Juris naturæ gentiumque scriptoribus probat: in iis autem, quæ patriam spectant ejus, non invenuste prolixus est. Hic enim legas licet definitionem affirmativam quæstionis, an Regi resistere liceat, adeo tamen modestam, ne supremam Regis Britannici Majestatem lædere audeat, imo ex Bractono Jcto Anglicano adstruat. Qui Bractonus non, ut aliqui ex ipso elicere cupiunt, Regem legi subesse docuit, sed asseruit *locum esse supplicationi, ut factum suum corrigat & emendet, & hoc quidem si non fecerit, sufficere ei ad penam, quod Dominum expectet ultorem*. Habes hic Forestarum per Angliam catalogum & leges a Canuto sanctas, a Johanne anno 1215. mitigatas. Leges quoque maritimas a Richardo I. latas, & in Oleron, insula prope Aquitaniam, unde & nomen illæ habent, promulgatas, nec non alias a Carolo II. scriptas. Ad leges bellicas progressus examinat quæstionem, utrum Christiani Principes semper foedere jungi debeant contra Christianæ fidei hostes? & affirmando respondet, quoniam unius corporis mystici membra sint, & affici calamitate alterius membri debeant. Circa Ecclesiasticas leges docet longa serie, quomodo Apostoli & Episcopi post Christi ascensum legislativam habuerint in conciliis authoritatem, rexerint Ecclesiam divisim inter se provinciis & constitutis sedibus Primatum & Episcoporum, quarum catalogum refert, easque divisim Imperio Romano in provincias constitutasque metropoles omnino conformes fuisse, asserit. Et hanc conformitatem Ecclesiæ cum Imperio Romano per plura deducit secula. Ad suam tandem delapsus Ecclesiam, ejusdem exhibet antiquitatem, independentiam a Romana, authoritatem se ipsam reformandi, Episcopos, eorumque consistoria, fora, officiales, fidem tribus symbolis, quorum historiam addit variasque lectiones; innixam, synodos etiam, & articulosdam legibus hic constitutos.

Quæ

p. 55.

p. 53.

p. 89.

p. 96.

p. 100.

p. 121.

p. 125.

p. 9.

p. 48.

p. 52.

p. 90.

p. 123.

p. 140.

Quæ singula, quoniam & apud alios occurrunt, Petrum de Marca, scilicet, Hokerum, Grotium, Sanderson, Zoucheum, Cokium, Ulserium &c. Authori quoque nostro citatos, hic tantum indicasse sufficiat.

DE OCCIDENTE UNUM PRO ALIO

Tractatio Methodica, Authore Petro Francisco Passerino, Comite Belegni, ac Consilii Ducalis Præsiede.

Parmæ, excudebant Albertus Pazzonus & Paulus Montius
A. 1693. in fol. Constat Alphab. 5. plag. 3.

Qui jam anno hujus seculi vigesimo nono anagrammata numerica, & fundamenta veræ pronuntiationis Latinæ, aliisque dehinc temporibus tractatum de pollutione ecclesiarum, & scripta insuper plura in lucem publicam emisit illustris Passerinus, annum nuper ætatis octogesimum secundum agens factum huncenixus est, & materiam de occidente unum pro alio quinque Dissertationibus excutere instituit. Ac in prima quidem post singulorum, quæ in titulo occurrunt, vocabulorum expositionem prolixissimam, isto nomine comprehendendi ait non eum modo, qui efficaciter volens occidere unum, non volens effective occidat alium, verum etiam, qui ad occisionem unius hominis loco alterius aliqua ex parte cooperetur, vel modo aliquo concurrat. In Dissertatione secunda dispicit de causis, unde fiat, quod quis occidat unum pro alio, & ex dolo volentis occidere unum, sed actu occidentis alium, nondum evadere dolosam hanc occisionem docet; culpæ tamen alicujus insimulari posse occidentem addit, si culpam juridicam eo sensu capias, ut & actio externa, & contra istud sit, quod fieri tunc debuit; ut actio libera nuncupari mereatur; ut ne profluat ex intentione læsionem inferendi; & denique ut læsio, quæ ex actione tali inferitur, ab agente præcaveri potuerit. Postmodum cautiones affert, quæ observandæ iis veniant, qui per calum mere fortuitum, unum pro alio occidisse dici possint. Mox ad cooperantem descendens, eum, qui directe cooperetur alteri ad non cavendum periculum occidendi unum pro alio, semper culpam incurrere, sed qui indirecte saltem id faciat, culpa carere asserit. In tertia Dissertatione,

tatione, quam diversimode a culpa excusetur occidens unum pro alio, quarit, & a minorenni exorsus, infantem ante completum septennium puerumque infantia proximum in foro externo a culpa occisionis in totum absolvi; puerum vero pubertati proximum vel puberem ipsum regulariter non excusari in totum a culpa, sed hanc minorem censi; & quamvis aliquando malitia ætatem suppleat, nunquam tamen istam sic augeri, ut pœna ordinaria delinquens affligendus sit, observat. Ast enim in foro interiori longe aliam esse rationem, & ex ejus judicio infantes utique etiam peccare asserit. His senes statim adjungit, solamque senectutem delicti culpam nequaquam monet imminuere, cum quilibet, quantumvis senex & centenarius, in dubio tamen præsumatur sanæ mentis, ac tametsi vires corporis eum deficient, non tamen deficiat mens & judicium. E contra senem ad infantilem seu puerilem mentis infirmitatem reversum, ut infantem seu puerum a culpa excusari vult; ubi judicis arbitrio plenum de hac infirmitate judicium relinquendum sit. Mulierem vero occidentem unum pro alio, juxta personarum & circumstantiarum diversitatem, a culpa vel in totum vel in tantum, sed regulariter plus, quam virum, excusari, eo quod per imbecillitatem sexus æque ac judicii, vel nullo modo, vel levius, quam vir, ceteris per omnia paribus, delinquere existimanda sit. Hermaphroditum, cum nec simpliciter vir, nec foemina simpliciter, sed homo mixtus sit, plus vel minus a culpa liberari, prout a foeminini sexus natura & qualitatibus plus minusve participet; sicuti & in odiosis plerumque vir esse desinat, foeminini sexus favoribus hoc pacto gaudens. Eunuchum a culpa sive tanquam mulierem, sive tanquam puerum sive magis saltem, quam virum, excusari. Similem in modum, si a demente proficiscatur unus homicidium pro alio, arbitrio judicum & peritorum committi debere, utrum vel infanti, vel impuberi, vel minori is æquiparandus sit, & eum pro rei varietate, vel omni, vel aliquo, vel nullo modo absolvi. Dissertatione quarta hanc quæstionem examinat: quidnam occidens unum pro alio mereri dicendus sit? & solum sane conatum regulariter non debere impunitum relinqui affirmat, licet pœna saltem extraordinaria, non civilis illa & ecclesiastica homicidis alias destinata locum tunc inveniat. Si vero dolose volens occidere unum, culpabiliter actu occidat alium, ne sic quidem ordinariam pœnam obtinere.

nere. Querit dein post alia: an volens occidere Paulum non bannitum, si occidat Petrum bannitum diffidatum, quem tamen ejusmodi esse nesciverit, poenam vel præmium mereatur? ac in posterioris sententiæ affirmativa acquiescit; prout & alias istius generis quaestiones in medium producit, quas tamen intactas hac vice relinquimus. In Dissertatione quinta agit de satisfactione, ad quam occidens unum pro alio teneatur; ubi satisfactionis nomine innui docet tam compensationem pro injuria illata, quam restitutionem strictissime sumtam pro damno in aliis bonis dato. Qui igitur alium illicite occidere conatus sit, eidem satisfactionem ad prudentis viri sententiam pro injuria commensuratam imponi; qui autem culpabiliter id fecerit ex culpa saltem juridica, eum in foro conscientiae ad nullam, at si ex culpa theologica & gravi, ad omnem damnorum restitutionem teneri. Pariter hanc illi incumbere, qui ex lata culpa unum occiderit pro alio, non secus atque huic, qui ex dolo istud homicidium commiserit. Interim culpabiliter occidentem unum pro alio nequaquam posse adigi, ut quicquam vel temporale vel spirituale præcise pro ipso damno rependat; ac idem de eo, qui culpabiliter occidat seipsum, dum alium directe occidere voluerit, pronunciandum. Omnem autem homicidam, sive dolosum sive culposum, teneri ex justitia resarcire damna ex homicidio provenientia, quorum tamen æstimium æquo judici rursus committendum veniat.

*NATHAN LACY MED. DOCT.
de Podagra.*

Venetis apud Andream Poleti, Anno 1692. in 8.
Constat plagul. 6.

Effato quidem Ovidii,
Tollere nodosam nescit medicina podagram;
si tamen fides adhibenda ingenioso hujus libelli auctori,
Tollere rite potest Herculis arte malum.

Peculiare scilicet medicamentum proponit, quod vincendæ huic hydrae aptum antipodagrici Herculis nomine percelebrat. Prius vero quam illud exponamus, more nostro brevem discursus istius epitomen sumus præmissuri.

Ab

Ab initio Dominus morborum, & morbus Dominorum, passio arthritica in Democriti puteo, cum occultis causis & ignotis curationibus, hucusque habitasse dicitur. Hinc enumeratis, quæ ratione partis afflictae sortitur, nominibus, ut quando e.g. in humero omagra, in spina dorsi rachisagra vocatur, definitio traditur, quod scilicet sit solutio continui facta a sale essentiali aucto in sero communiter ad juncturas per intervalla extravasato. Subduntur mox signa diagnostica cum imminenti tum præsentis podagrae, ubi simul de pulsu refertur, quod nihil in hoc morbo peculiare indicet; ex arenularum vero cum urina vel excretionibus, vel retentione, de reditu, duratione & solutione morbi multa interdum possint judicari. Distinctiones podagrae ab humoribus primisque qualitatibus desumptæ exploduntur, rejectisque antiquorum prognosticis, ceu falsis & superfluis, unicum hoc statuitur, quod Podagra nemini nisi volenti faciat injuriam. Qui enim abstinere & sustinere noverit, illum medicamentis pro cura haud indigere; id quod historiis aliquot comprobatur. Inde disquiritur, quomodo parentum morbi in filios migrent? Scilicet quando paucius fermentum morbosum a male sano ad generationem filii collatum, a firmitudine fibrarum staminalium, quæ sanior mater confert, satis potenter supprimatur & castigetur, serius & quandoque nunquam morbum paternum in filio se proditurum; in seris nepotibus occasione nata tandem emerfurum. Contra vero ubi copiosius fermentum & debiliores fibræ staminales in eodem subjecto concurrant, citius & potentius filium eo, quod per hereditatem ad ipsum pertineat, esse potiturum. De cætero causæ & curationes a veteribus (quos laboriosos idealium terminorum fabros, & verbali medicina excellentissimos Auctor vocat) usque huc assertæ, Paracelsi puta, Helmontii, Sennerti, Willisii, Majeri, Sylvii, Tachenii, Sydenham &c. valere jubentur. Ipse autem rem omnem tali modo expedit: Corpus humanum partibus constat plurimis, ossibus, musculosis, arteriis, venis, nervis &c. Dum vero hoc per podagram dolore, h.e. solutione continui affligitur, necessario videtur inquirendum, eequidnam hanc inferat? Itaque consideratione accuratiore omnium corpus constituentium principiorum, scil. salis, olei, spiritus, aquæ & terræ, præmissa, brevi demonstratione evincitur, solum sal (quod sit substantia incidens, penetrans, & aculeatis punctorum hastis naturaliter

Fff 2

ter

ter armata) aptum esse natum ad hunc effectum producendum. Hinc ejus natura penitus investigatur, quo parti ejus peccanti adæquatum opponi remedium possit. Concluditur autem, sal istud mediæ potestatis esse inter fixum & volatile. Nam hæc tanquam non naturalia, quæque absque ope artis nunquam & nusquam demonstrari queant, in causam podagræ allegari non posse. Atque illud commodissime essentialis nomine insigniendum esse, quale ex succis plantarum communiter per crystallisationem eliciatur. Hoc primitus ex chao in elementa suscitatum, nunc quotidie ex elementis mediante aëre in terram, ex terra ad alimenta, ex alimentis ad corpus devenire. In hoc poni causam immediatam & efficientem dolorum omnium podagricorum debere. Cum vero salia non agant nisi resoluta, hinc adstruitur lympham illa secum vehere, ita ut ubicunque hæc fuerit, illa quoque præsto sint. Ita scilicet sal essentielle microcosmicum, in lymphâ sua tanquam Behemoth podagricum, in profundo dolorum mari pinnatis aculeis suis sublimiter superbum luxuriare. Jam autem ab usu & officio lymphæ, quod scilicet hæc chylum & sanguinem diluat reddatque fluidiorem, adeoque per universi corporis partes feratur, concluditur, causam podagræ esse ubique, tam in hepate, pulmonibus, cerebro, corde &c. quam in manibus, genibus, pedibus. Saltem id disputationem dicitur habere, cur & quomodo in his partibus magis quam in illis ferociam suam exercent. Hinc demonstratio præmittitur, dolorem non nisi in partibus nerveis, membranis, tendinibus, periosteis (quarum singularum definitiones traduntur) sentiri. Mox ostenditur fufius, has partes indefinenter sanguinis arteriosi influxu rigari. Et (si quidem omnis separatio humorum fiat per filtrationem) particulas sibi correspondentes atque ad nutritionem aptas recipere, reliquis plus ultra transeuntibus. Cum autem lymphâ sanguinis podagricorum nimio sale imprægnata sit, facile contingere, ut unum vel alterum punctum hujus salis impingat leviter in aliquam ex fibris nerveis, & quidem facilius in tendinem, tanquam filtrum densius, quam in musculum, sicque transitum haud inveniat. Hinc turmatim confluere spiritus ad auxilium quasi properaturos, unde interstitia partium reddantur angustiora, in iisque plura sic salia sistantur. Nam semper a tergo sanguinem & humores impelli, unde vi unita ac multitudine salia efficiant, quod virtute & acumi-

cumine vel per naturam vel per morbum acquisito nunquam potuerint fecisse. Atque hinc facile accidere, ut una aut altera fibrilla filtri sive cribri membranacei loco cedat, & forsan rumpatur, sicque e vestigio sequatur extravasatio. Hæc vero qua ratione necessario contingat, & quomodo lymphâ absque sanguine exeat, per exempla intra & extra corpus probatur. Inde quid suppurationis & fermentationis natura sit, & quomodo res incorruptæ conserventur, per condituras, muriam, beneficio salis &c. obiter exponitur. Tali autem modo operari quoque sal arthriticum asseritur, subjuncta statim explicatione symptomatum, quæ in podagricis observantur, torporis scilicet, impotentia ad motum, fornicationis &c. ubi simul ostenditur, non aliam spæsmi speciem, quam tetanum esse lictorem, qui partem captam & quasi clavatam detineat, motusque adeo impotentiam inducat. Hinc nonnullis in hoc morbi genere dubiis solutione satisfit, nimirum unde suppressio urinæ, sudoris, sputi? cur venæ ante paroxysmum distendantur? quare testiculi in scroto viris podagram passuris vel patientibus elongentur? unde sensus solito exquisitior producat, ita ut vel lanugo cygnea parti affectæ imposita ipsam offendant? cur dolor aliquando in pollice pedis sinistri primo excitetur? quare ab uno latere in aliud dolor transeat? unde tumor? unde color ad rubedinem vergens? unde affinitas inter calculum & podagram? quomodo podagra a multis morbis præservet? unde febris symptomatice in podagra? De cætero postquam operosa Medicorum procura podagræ consilia tanquam vana & quorundam ineptias perstrinxit Auctor, omni studio inquirendum judicat, quibus modis solvere arthritidis paroxysmum unquam naturæ contigerit, & quibus modis possibile sit, ut ipse solvatur? Hinc quatuor modos ex Sennerto aliisque recenset: (I.) & frequentius, quando materia resolvitur tota, ita ut vel nullum vel exiguum sui relinquat vestigium; (II.) quando maxima in puri quid simile mutatur, quod tamen verum pus non est, sed sanies quædam seu ichor carnem & cutem erodens; (III.) quando in tophos & nodos abit; (IV.) cum humor alio defertur, e.g. ad pulmones, cor, cerebrum, varices &c. vel evacuetur per alvi fluxum &c. Ex his omnibus primum quidem modum, ubi tota materia resolvitur, nullo sui relicto vestigio, agris unice optandum, & Medico unice intendendum arbitratur noster Auctor.

Cum vero illum ob materiæ conditionem semper non liceat assequi, hinc alterum modum ab agroto anxie ait expeti, eumque ut Medicus promoveat, ejus implorari auxilium. Differre autem hos duos modos inter se sicut transpiratio insensilis violenta & sudor, vel sicut destillatio materiæ levioris & crassioris. Jam si quis in Podagra (sunt verba Auctoris) *salia morbifica leviora per insensilem transpirationem, & salia graviora per sudorem uno eodemque tempore cito, tuto & jucunde possit expellere, ille albe gallinæ filius Diis hominibusque plaudentibus lymphaticum agrum transmississe, arthritici Augia stabulum purgasse, Isthmum articularum perfodisse, clavamque Herculi podagrico salinam extorsisse jure proclamari debet.* Præmissis autem brevi discursu de impossibili salis destructione, ad podagræ causam descendit, quæ in salis quantitate aucta, non in qualitate mutata consistat. Hanc in cura ut respiciat, antiquorum dicta præparantia & generalia, topicis & specificis præmitti solita, ad unum omnia explodit, purgationes scilicet, venæsectiones, enemata, cucurbitulas &c. atque immediate tutoque ad topicum jubet accedere. Illud vero tribus potissimum conditionibus commendat, (1.) ut directa via tendat ad partem affectam, nec in ullo aliquo loco per viam hæreat; (2.) ut se intime & effective humori peccanti jungat, nec aptum sit alteri cuiquam se admiscere; (3.) ut quando humori peccanti se junxerit, non tantum velit, sed & possit eundem secum rapere, atque actu & sensibiliter & infallibiliter ipsum extra partem coram adstantium oculis projicere. Qui itaque tali medicamento instructi cum podagra in arenam descendere norint, illos columba mansuetiorem, & mactata hostia leniorem eam reddere posse, doctissimus Auctor opinatur: imo hac ratione fieri, ut plerumque intra mediam horam, aut ad unum tamen intra tres horæ quartas cura peragatur. Tale autem specificum medicamentum dari contra podagram, juxta allatas tres conditiones probatur. Atque hic incidenter de medicamentis elective operantibus, item de cura lactea podagræ, de odontalgia, quædam explicantur. Mox medicamenti externi ad resolvendos podagricorum nodos conditiones duas proponit, ac tandem descriptiones utriusque cum interni, tum externi, subnectit. Non ingratum vero futurum speramus benevolo Lectori, si processus integros huc transcribamus, cuique per otium examinandos:

Rec.

R. tres Hercules ex triplici regno alis Aquilinis advectos; hos deducito ad Vulcanum æthereum sed vegetabilem, qui eos per g. menses continuos nectare suo saturaret, usque dum injecto reti hamato arte restricti & intime uniti fuerint; & tunc quidem si in aquam injiciantur, sub ea eos se demergere, & per eam facile diffuere observabis, absque quod ulla oleosi retis ipsi supernatent vestigia. Aqua in quam submersi sunt, subito deveniet alba, & sic habes vehiculum medicamento regio vebendo aptum, omni curru aureo pretiosius. Huic medicamento admisce medicamenta humoralis morbo, quem curare optas, appropriata, e.g. in podagra extractum vel essentiam trifol. fibr. &c. in febre febrifuga, in morbo Gallico anti-venerea &c. nec dubita de successu. Nam si conveniens remedium vehiculo huic adjungatur, illud nunquam deerit idem ad terminum bene indicatum certe & effective perducere.

Quoad medicamentum externum:

R. Oleum vegetabile, e.g. oleum lini (oleum olivarum nihil valet:) hoc exsicca ab omni humiditate aquea cum sale tartari &c. quo artificio in paucis diebus acquirat virtutem magis balsamicam, quam si centenos annos repositum mansisset in cadis. Ex hoc oleo & calce viva formatis globulis oleum Philosophicum novem vicibus destilletur, hoc in fimo equino per quindecim dies & noctes digeratur. Hæc est prima statio operationis. Huic oleo Philosophico adde oleorum lumbricorum, euphorbii, pyrethri, succini cum suo sale volatili, castorei, axungie humanæ, nitri, salis ammoniaci, &c. q. s. deinde circula per mensem & destilla. Hæc est secunda statio. Habes jam vehiculum, cujus due vel tres guttæ in vola manus instillatæ subito disparent, & in substantiam carnis penetrant: huic si rite noveris nervina & alia specifica requisita sancte maritare, magnum arcanum pro nodis podagricis dissolvendis, & juncturarum quamvis sanarum majore fortificatione Te possidere, jure æstimabis. Ecce magnum certe est; sed Hercules antipodagricus sive medicamentum ad curam internam est primum & perfectissimum quid (infra tinturam universalem) quod humano ingenio assequi naturaliter sperare possumus. Hoc enim morbum chronicum, utpote 40. dierum & ultra, in acutissimum ad libitum convertit. Ulterius in morbo acuto crisis ægroto propitiâ quandocunque vult non expectat sed efficit.

Ceterum

Cæterum id obiter adhuc annotamus, quod pagin. 83. Hercules podagricus omnem omnino liquorem aqueum tam intra quam extra corpus subito in lac convertere dicatur. Modus vero operandi pag. 85. sequentibus verbis exhibetur:

Hercules antipodagricus intra corpus assumtus continuo se salibus dolorificis adjungit, ea ad motum stimulat, dat illis alas humerosque, quibus ipsa innitentia & vecta a parte vexata versus cutem externam sublimantur; illuc delata illam concutiunt & dilatant (unde tumor in declinatione doloris dentium) viamque sibi foras facientia, cum perfecta partis quiete, in superficie cutis sub forma sudoris ad gustum & in omni judicio sale refertissimi, sese & patienti & adstantibus palam examinanda coram exponunt.

Ad ultimum dubia quædam responsione diluuntur, atque ut ægroti officium suum faciant, nec per intemperantiam destruant longævam sanitatis pyramidem, quam provida Medicinæ industria iis crexerit, fidelissime suadetur.

#

JAC. B. CONSTRUCTIO CURVÆ ACCESSIONIS & RECESSUS AQUABILIS, OPE RECTIFICATIONIS
Curvæ cujusdam Algebraicæ, addenda nupera
Solutioni mensis Junii.

⊕

TRiplex præcipue modus habetur construendi Curvas Mechanicas sive Transcendentes. Primus, sed ad praxin parum idoneus, fit per quadraturas spatiorum curvilinearum. Melior est, qui instituitur per rectificationes Curvarum Algebraicarum; accuratius enim & expeditius in praxi rectificari possunt curvæ, ope fili vel catenulæ ipsis circumplicatæ, quam quadrari spatia. Eodem loco habeo illas constructiones, quæ peraguntur absque ulla rectificatione & quadratura, per solam descriptionem Curvæ alicujus Mechanicæ, cujus puncta, licet non omnia, infinita tamen & quantumvis proxima geometricè inveniri possunt, qualis solet esse Logarithmica, & si quæ sunt ejus generis aliæ. Optimus vero modus, sicubi haberi possit, ille est, qui peragitur ope alicujus Curvæ, quam natura ipsa absque arte motu quodam celerrimo & quasi instantaneo ad nutum Geometræ producit; cum præcedentes modi requirant curvas, quarum delineatio

tio sive per motum continuum sive per plurium punctorum inventionem ab Artifice instituatur, communiter vel lenta vel impedita nimis existit: ita constructiones illas Problematum, quæ Hyperbolæ quadraturam vel Logarithmicæ descriptionem supponunt, cæteris paribus posthabendas censeo iis, quæ ope Catenariæ peraguntur, seu curvæ, quam suspensa catena sponte sua citius induerit, quam reliquis ipse describendis primam manum admoveris.

Curva Accessus & Recessus æquabilis ob solam proponentis Viri commendationem mereri videtur, ut de constructionibus secundum omnes tres modos illi adornandis simus solliciti. Constructio primi modi per quadraturas, quam in nupera solutione insuper habui ob jam dictam rationem, institui potest, sumendo in Fig. 3. Tab. VI, rectam EN non, ut ibi, ipsi Au sed iu æqualem, iterumque curvilineo AEN faciendo æquale lum AO; hujus enim latus AP nupere curvæ AQ adæquabitur, sic ut sumpta ad AB & nunc inventam AP tertia proportionali Aa, habeatur punctum a in optata Curva. Tertiæ modi Constructio, quæ fieret mediante Linea Elastica AQ, quam solam ibi tetigi, sine dubio foret optima, si natura alicubi tensiones viribus tendentibus simpliciter proportionales effecisset: at quia forte nullus invenitur Elater, qui hanc tensionis legem præcise observet; nec si reperiatur, illud certo constet; idcirco nec isti fidere satis tutum; præstatque recurrere ad secundum construendi modum, & quærere Curvam Algebraicam, cujus rectificatione scopum assequamur. Talem ex voto sese sistit Curva 4 dimensionum quæ hac æquatione exprimitur $xx + yy = a \sqrt{xx - yy}$, quæque circum axem BG (2a) constituta formam refert jacentis notæ octonarii ∞ , seu complicatæ in nodum fasciæ, sive lemnisci, d'un nœud de ruban Gallis. Hujus enim tum altera medietas Curvæ Elasticæ ARΦ, tum super nodo A intervallo indeterminatæ AE abscissa medietatis portio minor minori AQ, major majori Elasticæ portioni ΦRQ æquatur. Unde quoque ratio constat, illam ad propositi Problematis constructionem adhibendi.

Cæterum sicut infinitæ Lineæ Mechanicæ a Curvæ circularis aut parabolicæ rectificatione seu Logarithmicæ descriptione dependent; ita quoque præter Curvam Accessus & Recessus infinitarum aliarum, & partim etiam ipsius Elasticæ constructio (ut infra apparebit)

Ggg

bit)

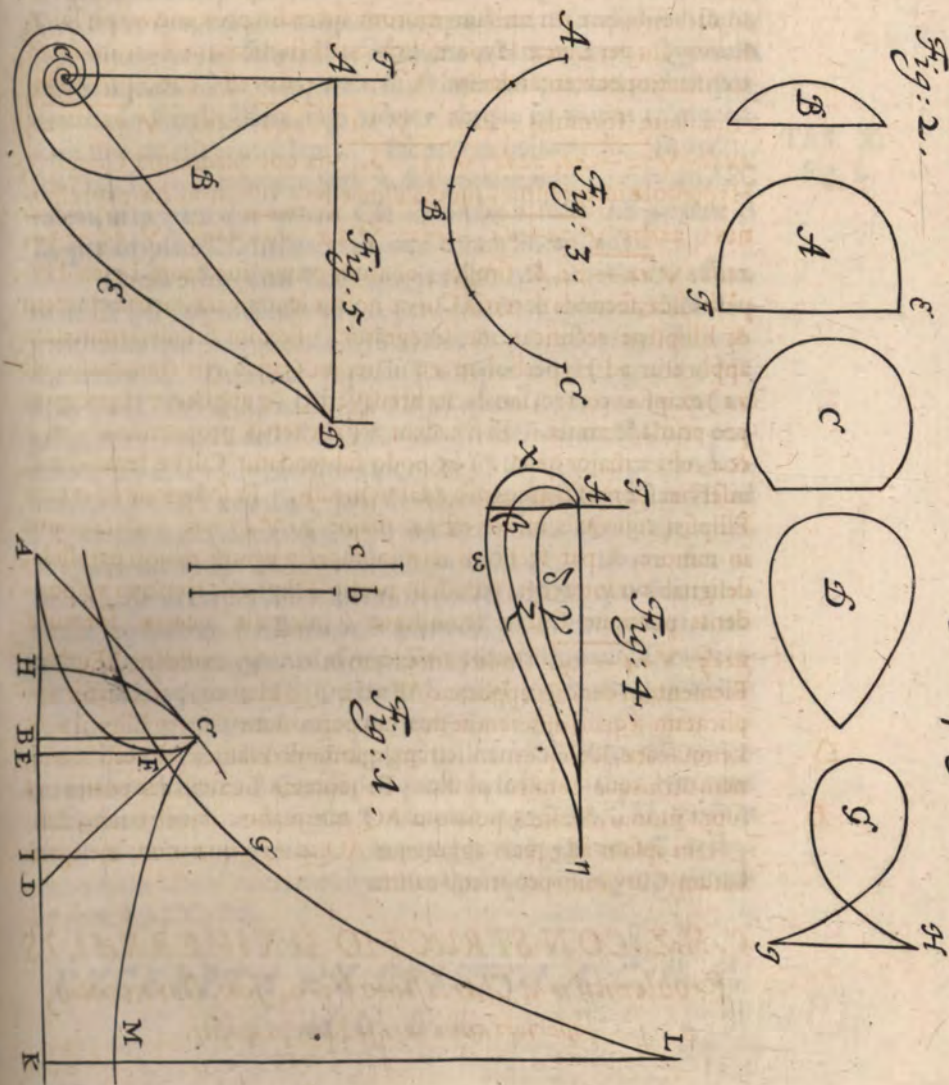
4

bit) a rectificatione memoratæ Algebraicæ quatuor dimensionum derivatur. Et ausim asseverare, in materia constructionis mechanicarum hanc inter cæteras immediate sequi præcedentes; adeo ut constructio, quæ per nullam priorum succedit, proxime vel per hujus Curvæ, aut per Lineæ Hyperbolicæ aut Ellipticæ, aut duarum simul rectificationem tentanda sit. Cujus rei ratio est, quod post differentialium formulas: $aadz : \sqrt{aa - zz}$, $zzdz : \sqrt{aa - zz}$, $aadz : \sqrt{zz - aa}$, $zzdz : \sqrt{zz - aa}$, quæ ope quadraturæ Circuli & Hyperbolæ integrantur, simplicissimæ fere videantur hæ expressiones: $zzdz : \sqrt{za - a^2}$, $aadz : \sqrt{za - a^2}$, $aadz : \sqrt{a^2 - za}$, $zzdz : \sqrt{a^2 - za}$, & similes; quarum prima mediante Lineæ Hyperbolicæ, secunda & tertia Curvæ nostræ lemniscatæ, quarta ejusdem & Ellipticæ rectificatione integratur. Etenim si indeterminata z applicetur ad Hyperbolam æquilateram (cujus axis transversus est $2a$) ex ipsius centro, satisfaciet arcus vertici & applicatæ interceptus pro prima formula. Et si eadem z (aut tertia proportionalis ad z & a , ubi z major quam a) ex nodo subtendatur Curvæ lemniscatæ, inserviet subtensus arcus pro duabus mediis. Et si denique ex centro Ellipsis (cujus axis minor est $2a$, major $2a\sqrt{2}$) ipsa z abscindatur in minore, & per sectionis terminum recta agatur majori parallela, designabitur intercepta parallelis portio Ellipticæ, truncata respondente portione Curvæ lemniscatæ, integrale quartæ formulæ $zzdz : \sqrt{a^2 - za}$. Unde cum eadem in cit. fig. existente $AE = z$, Elementum denotet applicatæ AP vel EQ in Elastica, patet hanc applicatam æquari differentiæ duarum portionum Curvæ Ellipticæ & Lemniscatæ, ideoque manifestum, quomodo Elastica per rectificationem utriusque construi possit. Et quoniam Lemniscatæ portio, ut supra monui, Elasticæ portioni AQ adæquatur, liquet etiam, Ellipticam ipsam adæquari aggregato $AQ + AP$; quæ non inelegans harum Curvarum proprietas existit.

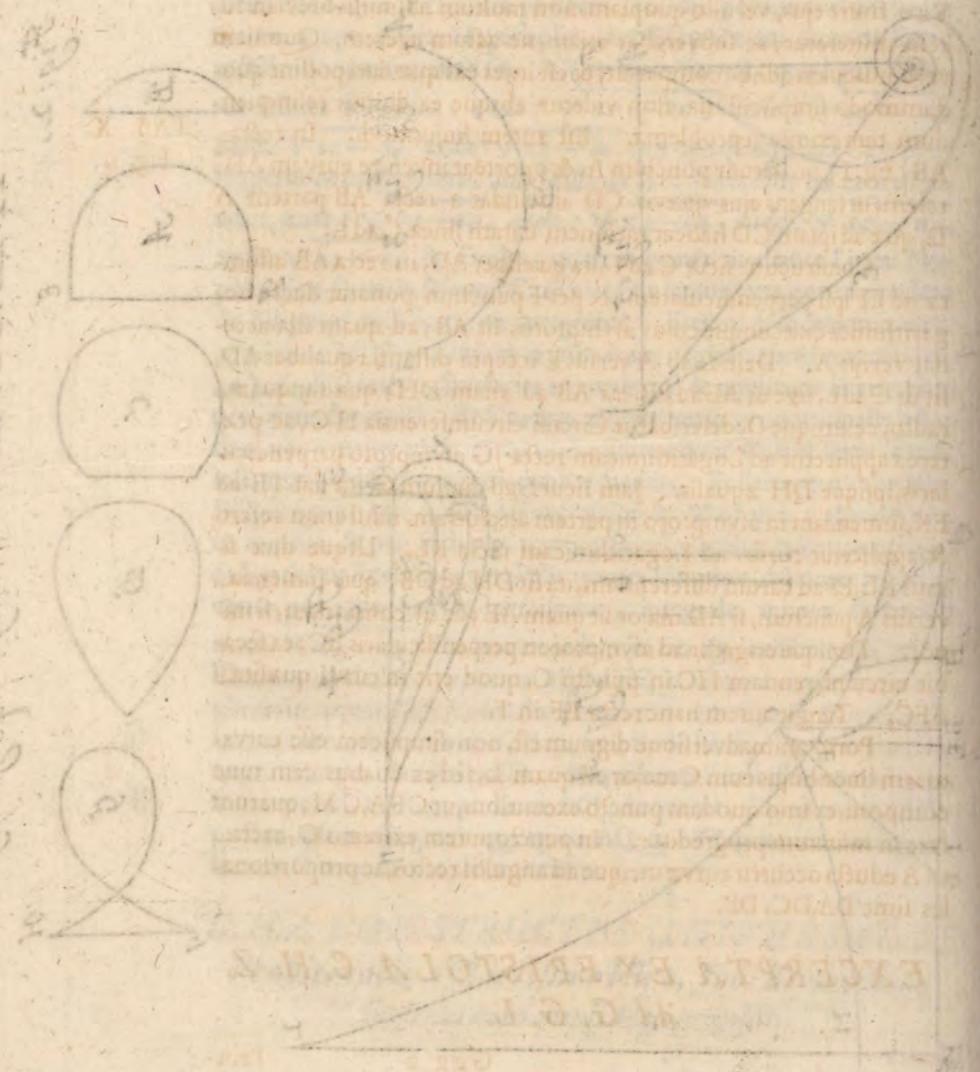
C.H.Z. CONSTRUCTIO UNIVERSALIS
Problematis a Clarissimo Viro, Job. Bernoullio,
superiori anno mense Maji propositi.

Cum

TAB. X. ad A. 1694. pag. 339.

TAB. X. in 4. part. 22.

Cum in *Actis Lipsiensibus* Constructionem hanc me reperisse significarem, mense Octobri anno 1693, edenda tamen ea superse- di, quod futurum putabam, ut vel ab Auctore ipso, vel Clarissimo Viro fratre ejus, vel alio quopiam, non multum absimilis brevi in lu- cem mitteretur; ac subverebar etiam, ne actum agerem. Quoniam vero nusquam adhuc comparuit, & est inter eas quæ dari possint quo- dammodo simplicissima, non videtur absque ea diutius relinquen- dum tam eximium problema. Est autem hujusmodi. In recta AB (fig. I) sit datum punctum A, & oporteat invenire curvam AFC talem, ut tangens ejus quævis CD abscondat a recta AB partem A D, quæ ad ipsam CD habeat rationem datam lineæ Cad L.

TAB. X.
Fig. I.

Constructio: sicut Cad L, ita quælibet AD, in recta AB assum- ta ad EF ipsi perpendicularem: & per F punctum ponatur ducta Lo- garithmica quæcunque cujus asymptotos sit AB, ad quam illa acce- dat versus A. Deinde ab A versus E accepta distantia qualibet AD, sit ut Cad L, sive ut AE ad EB, ita AB ad aliam DH; qua tanquam radio, centroque D, describatur Circuli circumferentia HC; ac præ- terea applicetur ad Logarithmicam recta JG asymptoto perpendicu- laris, ipsique DH æqualis. Jam sicut L ad duplum C, ita fiat IE ad EK, sumendam in asymptoto in partem alterutram, nihil enim refert, & applicetur rursus ad Logarithmicam recta KL. Utque duæ si- mul KL.EF ad earum differentiam, ita sit DH ad DB; quæ sumenda, versus A punctum, si AD major sit quam AE; at in contrariam, si mi- nor. Denique erigatur ad asymptoton perpendicularis BC; ea seca- bit circumferentiam HC in puncto C, quod erit in curva quæsitæ AFC. Tangit autem hanc recta EF in F.

Porro animadversione dignum est, non simplicem esse curva- turam lineæ hujus cum C major est quam L, sed ex duabus eam tunc componi, ex uno quodam puncto exeuntibus, ut CFA, CM; quarum hæc in infinitum progreditur. In puncto autem extremo C, recta ex Aeducta occurrit curvæ utrique ad angulos rectos, ac proportiona- les sunt DA, DC, DB.

EXCERPTA EX EPISTOLA C. H. Z.
ad G. G. L.

Principium quo usus est *Clarissimus Matheseos Professor Bernoullius* verum puto, & bene adhibitum, quod radii qui curvedinem metiuntur, sint in ratione contraria virium rem elasticam flectentium. Puto tamen, non tantum superficiem externam extendi, sed & internam contrahi. Magnum admodum postulatum est, figurarum curvilinearum quadraturas tanquam datas assumere. Ego me nihil admodum egisse putarem, si problema aliquod huc tantum reduxissem, excepta tamen Circuli & Hyperbolæ Quadratura. Præstat Linearum Curvarum Rectificationes tanquam semper in potestate existentes assumere, quod etiam Tibi probari video.

TAB. X.
Fig. 2.

De reliquo *Clarissimus Bernoullius* videtur mihi tantum (fig. 2) determinasse figuram, ubi tangentes extremitatum sunt parallelæ, cum arcus Elastici A termini per chordam EF junguntur. Sed si arcus sit ut in B vel C vel D, aut extremitates non chorda sed recta rigida HI jungantur, figuræ determinandæ supersunt. Subtile etiam fatebor inventum consensus inter figuram elasticam & linteæ vel veli a liquoris pondere pressi, si modo demonstratum videam. Alioqui cogor sustinere assensum, quia & ipsum Autorem circa figuram veli sententiam mutasse video, & demonstrare possum, velum ex numero finito rectarum æqualium compositum (ut in fig. 3) aliam a vento quam a pondere figuram accepturum, cum tamen *Bernoulliana* sententia sit, eandem esse velariam cum catenaria: Oporteret ergo discrimen evanescere in casu infiniti. Præstat haud dubie Isochronam tuam Paracentricam construere, ut a Te fieri scribis, rectificatione lineæ ordinariæ, vel saltem talis cujus puncta possint construere, quam per lineæ Elasticæ extensionem, quæ ipsamet nondum est constructa.

Fig. 3.

Fig. 4.

Quod ait *Clarissimus Bernoullius* unicam tantum esse paracentricam ut Axon (fig. 4) respectu ejusdem puncti vel centri A, post descensum ex TA, ejus contrarium manifeste video, Tibique assentior dari infinitas, ut $A\beta\gamma$, $A\delta\gamma$, &c. easque sumo usque ad rectam An inclusive. Quin imo supersunt adhuc aliæ Curvæ determinandæ, si scilicet æqualiter accedendum sit ad punctum C, linea autem incipiat vel ab A, directe supra C, vel ad latus a D. Quo casu lineæ ut ABC, AEC infinitos facient gyros circa C.

G. G. L. Additio: Puto in fig. 2, ex *Bernoulliana* determinatione arcus A (fig. 1) etiam duci posse determinationem arcuum B, C, D, G, assu-

assumendo lineæ partem aut eam producendo, sed hoc tamen distincte admoneri operæ pretium fuit. Rationi consentaneum est principium determinandæ figuræ Elasticæ, quod vires flectentes sint curvedinibus proportionales; potestque ad Hypotheseos aptæ modum assumi, tamen non prorsus sit exploratum, quousque natura eoutatur, cum fingi possint constitutiones corporum, ubi res aliter procedat. Præclara sunt monita de diversis Isochronarum paracentricarum speciebus & constitutionibus; omnes tamen mea constructione comprehenduntur. Et licet ipsam lineam rectam AD visus sim excludere, quia in ea nullus revera sit descensus vel ascensus; quia tamen concipi potest in ea descensus vel ascensus, ut infinite parvus seu evanescens, haberi potest pro limite seu ultima harum linearum. Problemata curvarum transcendentium ad quadraturas reducere magna quidem ad solutionem præparatio est; fateor tamen (seposita mea generali constructione tractoria) præstare rem reduci ad linearum jam constructarum reductiones; quod & ego quoties opus, feci faciamque.

EXCERPTA EX COMMENTARIIS
Mathematico-physicis Academia Regiæ Scientiarum Parisiensis. A. 1693, d. 31 Jan. usque
ad 15 Maji.

Dominus *Cassinus* præter observationem Pareliorum a nobis nuper mense Julio p. 316. sqq. commemoratam, *Eclipsin Lunæ* d. 22 Jan. 1694 Massiliæ a Dn. Chazelles observatam, sed quam ipsi ob tempus obscurum spectare Parisiis non licuit, examinat, ostenditque phasæ omnes ad meridianum Parisiensem reductas probe congruere cum calculo a Dn. le Fevre ante *Eclipsin* subducto. Dominus *Charas* cum vipera digitum ejus medium inter primam & secundam articulationem momordisset, nullum equidem singularem sensit dolorem, sed statim venenum exsugens, & densiori filo digitum prope articulationem primam arte circumligans, domum abiit, factaque alia ligatura infra pugni brachiique commissuram, in lectum se contulit, ubi sumtis duabus vicibus 24 grānis salis volatilis viperarum, ut sudorem proli- ceret, & solutis post sudorem ligaturis, postero die perfecte convaluit.

ita ut nullum malignitatis adesset in vulnere vestigium. Quod ultimum phænomenon clarissimi Redi hypothesein haud parum labefactare existimat. Dominus de la Hire tabulam dedit, in qua consignata est *pluviae* quantitas quatuor annis ex nubibus Parisiis delapsa. Ea vero Anno 1689 fuit 18 dig. $11\frac{1}{2}$ lin., A. 1690, 23 dig. $3\frac{3}{4}$ lin. A. 1691, 14 dig. $5\frac{1}{4}$ lin. A. 1692, 22 dig. $7\frac{1}{2}$ lin. Idem quoque experimento indagavit, an eadem *glaciei & aquae sit refractione*, cognovitque glaciei refractionem paulo esse minorem refractione aquae, ex qua concrevit. Dominus *Homburg* aquam exactissime ab aere purgatam in vase vacuo frigori exposuit, comperitque, cum tota esset congelata, glaciem hinc ortam non majus sed minus potius occupare spatium, quippe cum in medio cylindri glacialis ejusdem altitudinis cum aqua, & cætera perfecte diaphani, circulus adpareret obliquus, crassus 2 lin. albus, nivique similis, hinc fortassis ortus, quod, cum congelatio in summa & ima parte fieret eodem tempore, nec, eum ad medium deveniret, possent superior inferiorque cylindrus glacialis ad se accedere, propter vasis inæqualitatem, id quod restabat aquae in plures lamellas materiae nivis similes concreverit. Hinc quoque colligit, expansionem, quæ alias in glacie observatur, aeri incluso esse tribuendam. Hunc enim, quando materia subtilis aquae partes minimas agitare desinit, extrudi versus superficiem ab illis moleculis ad quietem sese immediato contactu componentibus & aere specie gravioribus, sed si crusta obductam eam offendant, particulas ejus minimas sibi invicem adhærescere, & in bullas majores coire, quæ cum minus obnoxiae sint pressioni quam minores, ex quibus coaluerunt, elatere suo disjungant glaciei partes, & vasa expansioni glaciei obstantia diffingant. Idem animadvertit in vacuo citius solvi glaciem, quam aeri expositam, quia major ibi copia materiae subtilis praesto est; nivemque cito colliquescere, quia materia subtilis efficacius agit in corpus multa superficie praeditum. *Oppositio Jovis & Solis* observata fuit a Dn. *Sedileau* Parisiis contigisse in longitudine d. 7 De-

o / //
cembr. mane hora 8, min. 26, cum Sol esset in 16. 16. 26. ♃, Jupiter

o / //
vero in 16. 16. 26. ♄. Aberrat ergo a vero tempore calculus secundum Rudolphinas tabulas institutus 20, sed ephemerides Argoli hora

hora integra. Dominus *Marchand* in *fraxinella extraordinaria* observavit *productionem*, cujus causam partim frigidiori tempestate superioris anni, partim irregulari styli conformationi tribuit. Flores enim rubri partim, partim erant virides, stylus in quinque dividebatur partes, quot scilicet erant siliquae, quæ ipsæ tandem in folia mutabantur. Dominus *Merry*, quoniam observarat in puerperiis, eum funiculus umbilicalis ita comprimitur, ut sanguis a matre ad foetum commeari non possit, foetum confestim suffocari, si in utero aut ejus vagina hæreat ut respirare non possit, non vero mori, si caput exferuerit libereque respiret: hinc concludit, *foetum* in utero matris conclusum non ideo *respiratione non egere*, quia foramen ovale cum canali communicationis sit apertum, sed quia cum matre idem quasi corpus constituit, & particeps sit respirationis suae matris, qua carere nequit, quia cor ejus nondum illa vi instructum est, ut circulationem possit promovere sine aeris subsidio. *Testudinem* autem, licet omnis respirandi facultas ipsi demta, scutumque quod sterni vicem gerit, separatum fuerit, 7 dies vixisse testatur, ideo forsan, quod cor ejus sat virium habuit sine aeris ope circulationem sanguinis efficiendi. Dominus de la Hire & Dominus *Sedileau* in observatorio Regio d. 12 Martii *transitum Lunae per Plejades* observarunt, monetque prior ex illis situm stellarum istarum, prout a P. Ricciolo determinatur, non convenire cum observationibus, & distantias illarum esse majores: fortassis etiam fixas motu quodam singulari cieri, ut non eandem semper observent inter se positionem. Dominus *Homburg* experimenta nonnulla cepit *de aëre elatere in vacuo*, quæ ad pressionem aeris in aqua inclusi declarandam spectant. Dominus *Varignon* omnes *Cycloides*, quæ ex translatione curvæ per lineam rectam motuque puncti in illa curva ortæ concipi possunt, quæcunque sit ratio velocitatis motus curvæ ad velocitatem motus puncti in curva, æquatione generali comprehendit, & ex Regula Barroviana tangentes earum & quadraturas determinavit. Dominus *Charas* suspicatur *frigus* nonnullorum *fontium* Solis radiis expositorum a nitro admisto, vel hinc etiam oriri, quod rapido admodum cursu aquæ ex illis profluunt, ut calefieri a Sole nequeant. *Ingressus Mercurii in discum Solarem*, quem in urbe Chinesis Canton observavit P. Fontanay cum observatione Noribergenſi comparatur a Domino *Cassino*, qui nonnulla in tabu-

tabulis Hallejanis desiderat, confirmatque latitudinem Mercurii ex Terra visi, postquam transiit nodum borealem in conjunctione cum Sole, non crescere, ut hypothesis fert tabularum Rudolphinarum, in ratione 20 minutorum quotidie, sed tantum 16 min. Conjicit quoque, quamvis retrogradatio nodorum Mercurii bene satis stabilita videatur, possibile tamen esse, ut non secus ac in Lunæ hypothesi Tychonica, aliquando fiant retrogradi. Imo incertum plane esse dicit, utrum hic nodorum motus ad certas regulas revocari possit, quamvis Astronomi vulgo supponant, motus cœlestes omnes reduci posse ad regulas ab humano intellectu comprehensibiles, neque tamen hanc hypothesin eripiendam ipsis, sed relinquendam, ut eo diligentius observent sidera, & hinc magis magisque accedant ad veritatem motuum, quam assequi forsitan sit impossibile. Illud quoque notatu dignum judicat, quod cum eadem differentia inter Canton & Noribergam inventa sit per egressum Mercurii & per Eclipses Satellitum & Lunæ, parallaxis Mercurii per has observationes non sit evidenter sensibilis. Dominus de la Hire, cum in ea sit sententia, *succum nutritium in plantis* solo elevari posse mechanismo, qui in fibris cavis plantarum & arborum reperitur, contra vero plurimi statuunt, carnosæ & spongiosæ parti fibras involventi hoc munus esse tribuendum, experimentis factis demonstravit, posterius non procedere nisi in plantis mediocris altitudinis, cum aqua in charta bibula tubulis immissa ultra 71 lineas non adscenderit. Dominus Homberg in vacuo etiam *evaporationem* fieri comperit, quam verosimile est oriri a motu, quem materia subtilis imprimit parvis aquæ guttis, quas projicit versus latera recipientis: exinde autem arguit, non sufficere ad evaporationem alicujus liquoris, ut admistione materiæ ætheræ reddatur aere circumfuso levior, atque ab eo extrudatur, sed necesse quoque esse, ut motus materiæ ætheræ separet minimas liquoris partes, ut ab aere eos involvente in altum impelli possint. Dominus Merry gemellos abortu ejectos, qui eidem erant *tunica involuti*, affixique duplici funiculo eidem placentæ uterinæ, Academiæ Regiæ ostendit, providamque naturæ curam laudavit, quæ singulos fortis singulis membranis ordinariæ solet includere, ne dum se commovent, funiculos implicent suos & se invicem suffocent, id quod contigerat gemellis, quorum funiculi umbilicales nodo quodam se impediverant, qui circulationem sanguinis per ipsorum vasa & placentam prohibeat.

CHRISTOPHORI FRANKII, S. THEOL.

D. ejusdemque in Acad. Kiloniensi Prof.

Ordin. Exercitationes Anti-Limborchianæ.

Kilonii, sumtibus Jo. Sebast. Riechelii, A. 1694. in 4.

Constant Alphab. 4. plag. 3.

Theologiam Christianam, quam Philippus a Limborch, celebris hodie inter Remonstrantes Professor Theologus, A. 1686. divulgavit, non incongrue synopsis & complementum Institutionum Theologicarum ab Episcopo & Curcellæo scriptarum appellari posse, in Actis illius anni, cum eandem p. 515. & seq. recenseremus, a nobis dictum fuit. Idem quoque secum reputavit Maxime Reverendus D. Franckius, indeque commodissimum ratus est, si in tractandis nostræ Ecclesiæ cum Remonstrantibus controversiis, horum sententiam ex isto Limborchii libro peteret, ita tamen, ut ubivis loca simul ea adjungeret, quibus de eodem argumento Episcopus & Curcellæus in suis Institutionibus aliisque scriptis egerint. Insuper Socinianorum sententias diligenter contulit, quid illi ab his traxerint, quousque vel ad eos accesserint propius, vel ubi vicissim ab iis discrepent, ostendens, & eam de cætero methodi rationem secutus, ut nostram primo sententiam solidis nonnullis argumentis, iisque adversus Limborchii exceptiones vindicatis, roboraret, ac deinceps rationes, quas pro sua sententia urget adversarius, infringat, ingenuam per omnia moderationem, summo cum judicio inter disputandum conjungens.

Decem vero Liber hic Exercitationibus absolvitur, e quarum prima speciminis loco primum saltem caput paulo pressius excutiemus, reliqua summatim indicabimus. Disceptat ibi de fundamento credendi divinam Scripturæ autoritatem, & num ad eam vera fide tenendam Spiritus Sancti requiratur testimonium? Ubi negativam Limborchii sententiam disertis verbis proponit, & quibus modis, omisso hoc testimonio, veritatem librorum N. T. atque ex ea divinitatem eorundem is statuminet, observat, similibusque argumentis ad Scripturæ N. T. autoritatem comprobendam Socinianos uti innuit. Doctrinam vero orthodoxam distincte probat, evincendo, nullo pacto sive testimonia humana, sive petita ex ratione fundamenta heic sufficere, cum certitudo infallibilis & absoluta requiratur; sed eam e modo di-

etis hauriri posse pernegat, quandoquidem ipsa sacrorum librorum contenta per adjunctam sibi gratiam divinam unice id præsent, sive, quod perinde sit, Spiritus S. per doctrinam illam supernaturali concursu elevatam de ipsius divinitate nos absolute certos faciat. Ad Limborchianas vero objectiones quod attinet, primo loco eam examinat, quæ Spiritum illum non dari, nisi jam credentibus, obtendit. Sed Noster id, si de omnimoda gratiæ Spiritus Sancti largitione intelligatur, clarissimis Scripturæ locis (e quorum numero duo saltem, unum 2. Cor. IV, 13. & alterum 1. Pet. I, 22. allegat,) adversari; dicta autem a Limborchio allata, utpote Joh. VII, 38. XIV, 17. Act. V, 32. XV, 7. 8. Gal. III, 2. de donis Spiritus S. miraculosis, aut passim compertis aliis, capi debere regerit. Ad secundam, quod sancti Spiritus suggestio commemorata ad Scripturam ipsam, veluti ad Lydium lapidem exploranda veniat; negative iterum respondet cum illa actio, qua Deus testificatur in nostris animis, doctrinam Scripturæ divinam esse, per se satis cognosci queat, dum eam experiundo intra nosmetipsos quasi sentiamus. Quo tamen asserto jactatis Enthusiastarum revelationibus ullum haud gignatur patrocinium, quia Deum cum doctrina Scripturæ specialiter concurrere, & per eam ipsique adjunctam supernaturalem gratiam intellectum nostrum illuminare, ac de sacrarum literarum divinitate certum reddere asseveremus. Ad tertiam, quod testimonium illud iis solummodo confirmandis inserviat, quibus contingat, nec enim privato alicujus spiritu alios convinci posse; respondet, sufficere, quod iis omnibus contingat, qui ad legendam & meditandam Scripturam docili animo accesserint. Ad lectionem autem illam & meditationem ut quis inducatur, effici posse supra memoratis Limborchii argumentis, quorum ea sit vis, ut Scripturæ divinitatem cuiusvis non obstinato nec indocili magna certitudine morali persuadere valeant.

Et ad modum hætenus delineatum in subsequenti percurrat alias, quæ cum Remonstrantibus agitari solent, controversias, minime tamen omnes, sed potiores tantum ac difficiliore; cum ita Auditoribus consulendum esse existimaverit, qui in uno controversiarum genere diutius detineri nolint, ac solum in enodatione præcipuarum difficultatum faciem sibi præferri exoptent, sperantes, inde simul lucem sibi affulsuram, cujus ope ipsimet se facilius feliciusque evol-

vant

vante cæteris. Indeque in hoc eodem de Scriptura S. articulo inquit amplius: utrum in illius interpretatione nullus sensus admittendus sit, nisi quem recta ratio optime secum convenire judicet? ac Limborchium, qui mysteria a Deo revelata non amplius mysteria nuncupari posse, sed a ratione tunc omnino percipi affirmet, redarguit. Ultimo tandem loco adstruit, quod in exprimendis dogmatibus homini salvando cognitu præcise necessariis, verbis & phrasibus Scripturæ contenti esse debeamus, nemoque, ut velit Limborchius, ad alia verba & phrasas, quæ ibi non inveniuntur, adstringendus sit. In Exercitatione *secunda*, quæ locum de Deo vindicat, ab initio statim in æternitate Dei non dari probat successionem intrinsecam; post loca omnia Scripturæ immensitatem Dei describentia directe tantum de potentia & providentia, non de ipsius essentia divinæ immensitate, quæ nempe non nisi per consequentiam exin colligatur, loqui pernegat. Deum essentia sua totum esse in re qualibet, etiam minima, negavit Limborchius, modumque omnipræsentia divinæ definire ob summas difficultates noluit. At Noster sententiam modo dictam defendit, & ab intentatis ei absurdis consequentiis immunem præstat. Actus liberos voluntatis divinæ, ut sunt in Deo, ab essentia divina realiter differre, & in censum accidentium venire negat. Deum *τὸ* esse creaturarum, quod produxit, conservare actione reali immediate in illud influendo affirmat, ejusque immediatum cum causis secundis ad producendas earum actiones concursum defendit. Prærogativam Patris respectu Filii & utriusque respectu Spiritus S. non tantum ratione ordinis, verum etiam ratione dignitatis & potestatis, explodit, ac denique necessitatem credendi generationem Filii Dei æternam adstruit. In Exercitatione *tertia* id agit unice, ut veritatem resurrectionis eorundem numero corporum prolixè statuminet, ac non suo solum Limborchio, sed & Volkelio, ex 1. Cor. XV, 42. sequi itemq; v. 35. sequi eam impugnant, satisfaciatur. *Quarta* præter assertionem, quod peccatum Adami primum omnibus illius posteris naturali & carnali modo progenitis a Deo imputetur, ita, ut propter illud, tanquam ejusdem culpæ participes, poenæ rei habeantur; peccati etiam originalis in omnibus hominibus naturaliter ab Adamo descenditibus demonstratam existentiam complectitur. *Quinta*, quæ ad locum de Christo excurrit, injuriam optimo Salvatore a Limborchio illatam, duo-

Hhh 2

bus

bus exemplis declarat. Unum hoc est, quod, licet expressis verbis profiteatur, mortem Christi habuisse rationem sacrificii proprie dicti, per quod Deus ex irato sit placatus redditus, peccataque iræ suæ causam remittere voluerit, quo pacto Sociniani ac Curcellæo suo strenue contradicat; in eo tamen vicissim iis assentiatur, dum passionibus & morte Christi iustitiæ divinæ pro peccatis nostris poenas exigenti plene satisfactum esse neget. Alterum a duplici cultu, quem Christo tribuat Limborchius, petitum est, & quam incongrue ei qua Deo cultum absolute summum, sed qua homini aliquam inferioris gradus reverentiam largiatur, ostendit. In *sexta* antagonistam suam taxat, quod existimaverit, hominem, modo verbum Dei, & in eo clare expressa vitæ æternæ promissio ipsi proponatur, viribus adeo sufficientibus instructum esse, ut resipiscere, in Christum credere, Deoque obedire possit, ubi principium aliquod actuum istorum supernaturaliter effectivum amplius haud requiratur. In *septima* propter iustitiam Christi nobis imputatam, sed sola fide, non nostris simul operibus ex fide profluentibus, nos justificari ostendit. Mox iis, qui sub vitæ finem serio resipiscunt, deficiente tempore & occasione propositum, emendandæ vitæ ipso facto operibusque externis exequendi, in extraordinaria solum Dei gratia, promissum non habente, effugia relinqui, ut justificationem & salutem sperare iis liceat; eos item adultos sub novo fœdere, qui de Evangelio nihil audiverunt, absque fide ex superabundanti & extraordinaria Dei gratia justificari & salvari posse inficiatur. Exercitationem *octavam* ab examine asserti Limborchiani, prædestinationem certorum hominum in genere ab æterno factam esse, electionem vero certorum hominum in individuo ad salutem in tempore fieri, quod & Sociniani docent, inchoat, & postmodum ad labefactatam ab eo electionis immutabilitatem progreditur. Exercitatione *nona* triplicem Limborchii errorem circa baptismi Sacramentum refellit. Primus concernit illius efficaciam in ordine ad regenerationem, quam is temere impugnet; secundus in paedobaptismo admitti docetur, dum ipse hunc necessarium haud esse censeat, liberumque illius usum concedi velit, utpote rei cum genio religionis Christianæ optime convenientis, & in Ecclesiis diu usitatæ; tertius ad formulam baptismi respicit, ubi nullam a Christo præscriptam fuisse Limborchius arbitretur. In doctrina de Sacramento Eucharistiæ unicum

unicum tantummodo excussit, veram nempe ac realem corporis & sanguinis Christi in coena præsentiam frustra ab eo in dubium vocatam. Tandem in Exercitatione *decima* ad quæstionem: an fas sit, hæreticos, dogmata creditu præcise necessaria, seu talia, quæ citra salutis iacturam nec ignorari nec negari a quoquam possint, impugnant, & seducunt alios, poenis corporalibus ac civilibus, non ultimo quidem supplicio, sed multa, relegatione, carcere, pro re nata a Magistratu affici & coerceri? responsioni negativæ, quam tueatur Limborchius, affirmativam suam opponit, atque in hac controversia omnem cum eo concertationem obsignat.

Post Indices tamen non quæstionum modo in singulis Exercitationibus pertractatarum, sed locorum etiam Scripturæ & præcipuarum rerum sat prolixos, appendicis in vicem annectit *Controversiarum*, quæ Ecclesiæ Lutheranæ cum Remonstrantibus intercedunt, *Specimen* jam A. 1673, primo abs se editum. Et in eo quidem de iis, quæ ad locum de *Scriptum Sacra* pertinent, cum contra Remonstrantes in genere, tum speciatim contra Simonem Episcopium, Hugonem, Grotium, Stephanum Curcellæum, & alios, fuscè non minus atque accurate disputat.

GEORGII WVOLFFGANGI VVEDE-
lii *Exercitationum Medico-Philologicarum*
sacrarum & profanarum Decas VI. & VII.

Jenæ apud Joh. Bielckium 1692. 1694. in 4.

Constant plag. 16.

Nonus jam annus agitur, ex quo Illustris Auctor bigam Decadum harum, a nobis in *Actis Eruditorum* A. 1686. pag. 361. & sequ. recensitam, prodire primum iussit, ea quidem spe, fore ut quæ singula perennare non possunt, juncta servarentur. In quo tantum abest, ut expectationem successus fefellerit, ut potius applausus Eruditorum plures adhuc Decades a celeberrimo Viro elicuerit, quarum tertiam, quartam atque quintam nuperrime *Tomi II. Supplementorum Sectione V. pag. 249. & sequ.* exhibuimus, sextæ septimæque argumenta paucis nunc indicaturi.

Hhh 3

In

In Decade *sexta* agmen ducit Dissertatio de Polymathia Medica, qua, si quisquam alius, Auctor certe ipse dudum claret. Exercitatione *secunda* differtur de contractura Dæmoniaca, cujus exemplum Luca XIII. v. 12. extat. Exercitatione *tertia* de morbo agitur solstitiali, cujus apud Plautum in Trinummio, Act. 2. Sc. 4. v. 141. mentio fit, quemque Auctor non alium quam phthisin esse existimat, nec non de solstitiali herba, Plauto in Speudolo Act. 1. Sc. 1. v. 36. memorata, quam gramen esse putat, quod circa solstitium cæditur. Exercitatione *quarta*, quæ Physiologiam excidii Sodomorum & statuæ salis exhibet, in eam sententiam Auctor inclinat, fulmen fuisse, quo excidium urbi obtigerit, atque hoc etiam tactam Lothi uxorem riguisse; non quidem mutatam in saxum, sed velut arboris exusta firmulacrum. Exercitatione *quinta*, ubi de nummis caduceatis agit, inter alia monet, virgam illam Mercurii duobus anguibus circumdatam, ex baculo Moïsi ortum traxisse, qui projectus in anguem mutabatur. De radice amara Homeri Iliad. I. II. dum Exercitatione *sexta* agit, multis argumentis adstruit, eam Gentianam esse. Exercitatione *septima* suspendium virginum Milefiarum; *octava* vini dulcis plenos Act. 2. v. 13; *nona* nummos capite velato expendit. *Decima* denique exercitatione Nepenthes Homeri I. 4. Odyss. v. 220. & seq. de opio accipiendum contendit.

Decadis *septima* *Exercitatio prima* controversias, quæ circa Hyssopum veterum exercent Botanicorum ingenia, discutit, ostenditque Hyssopum nostratem cum Arabum Hyssopo eandem esse plantam, & hanc quoque a Græcorum Hyssopo diversam non existere: neque etiam Hyssopum Ebræorum solennibus adhibitam, & ori Salvatoris nostri cruci affixi admotam, hinc sacram dictam, aliam ab hac nostra habendam esse *Exercitatione secunda* evincit. *Tertia* quæ habetur *Exercitatio* tam Myisticum, quam Medicum Hyssopi usum monstrat. *Quarta* e Pathologia sacra repetit, morbumque Hiskia, utpote maxime acutum, periculosum, dolorificum, respiratorium negotium lædentem, & remedio e Ficibus curatum, non alium, quam qui Angina in Medicorum scholis dicitur, fuisse suspicatur. *Exercitatione quinta* explicat, quid sit σκόλοψ τῇ σαρκί 2. Cor. 12. v. 17. *Sexta* autem Feculam Coam mixturam ex Eruca & Sinapi cum musto, vel aceto, minori vel majori apparatu, ut condimentum ciborum sit, com-

compositum, appellat. *Exercitatione septima* in Nummis serratis dictis, & sequentibus duabus in Nummis Jani Ratitis ingenium, quod ipsi est summum, exercet. Denique vero *decima exercitatio* Mazzæ Hippocratis ingredientia, differentias & usum ex ipso Coo deducit.

LIBRI NOVI.

- M. Fabii Quintiliani de Institutione Oratoria libri XII. Accedit Tribunus Marianus, Declamatio nunc primum edita. Oxonia 1693. 4.*
A Collection of curious Travels & Voyages: by John Ray. London. 1693.
M. Velleji Paterculi Quæ supersunt. Cum variis Lectionibus & Castigationibus, nec non Dodovelli Annalibus Vellejanis. Oxonia 1693. 8.
Martini Lister Exercitatio Anatomica, in qua de cochleis, maxime terrestribus & limacibus agitur. Lond. 1694. 8.
Mart. Lister Exercitationes Medicinales de quibusdam morbis chronicis. Lond. 1694. 8.
The Anatomy of Humane Bodies epitomized: by Tho. Gibson. London 1694. 8.
The Great Law of Consideration: by Anthony Horneck. The sixth Edition. Lond. 1694. 8.
A Discourse concerning the Divine Providence: by William Sherlock, D. D. Dean of St. Paul's. London, 1694. 4.
Stirpium Europæarum extra Britannias nascentium Sylloge, auctore Joanne Rajo. Lond. 1694. in 8.
Caroli Leigh Physiologia Lancastriensis, & Tentamen de Mineralibus Aquis in eo Comitatu. Lond. 1694. 8.
Pharmacopœa Bateana: or, Bat's Dispensatory. Completed with above 500 Chymical Processes: by William Salmon. Lond. 1694. 8.
Aur. Theodosii Macrobiani Opera, cum integris Is. Pontani & Jo. Meursii, Jac. Gronovii notis. Lond. 1694. 8.
Articulorum 39 Ecclesiæ Anglicanæ Defensio, una cum nova eorundem versione. Cantabrigia, 1694. 8.
Eriderici Spanhemii Brevis Introductio ad Historiam Sacram utriusque Testamenti. Lugd. Bat. 1694. 4.

Erid. Spanhemii Introductio ad Chronologiam & Historiam Sacram ac præcipue Christianam. Amstel. 1694. 4.

Francisci Junii De Pictura Veterum Libri tres. Accedit Catalogus Architectorum, Mechanicorum &c. Roterod. 1694. fol.

Histoire Generale des Drogues, par le Sr. Pierre Pomet. A Paris 1694. fol.

Bibliotheca Telleriana, sive Catalogus Librorum Bibliothecæ Dn. C. M. Le Tellier, Archiepiscopi Ducis Remensis. Parisiis 1693. fol.

La Methode d' Etudier les Historiens Profanes par Rapport a la Religion Chrétienne, par le R. P. Louis Thomasin. A Paris 1693. 8.

Libri Salomonis, cum notis Jac. Benigni Bossuet, Episcopi Meldensis. Parisiis 1693. 8.

La Vie d' Olivier Cromwell, par Mr. Leti. A Amsterd. 1694. 12.

Memoires de Jaques Melvil, contenant une relation de quelques evenemens sous la Regne de la Reine Elizabeth &c. Ala Haye 94. 12.

Methode pour apprendre facilement l' Histoire Romaine. A Brusselle 1694. 12.

Les Apophregmes, ou Bons Mots des Anciens. A Paris 1694. 12.

La Vie du Cardinal Duc de Richelieu. A Cologne 1694. 12.

Le Secretaire des Amans. A Paris 1694. 12.

La Morale Chrétienne abrégée, par J. La Placette. A Amsterdam 1695. 12.

Traité de la Conscience, par J. La Placette. A Amsterd. 1695. 12.

La Vie d' Elizabeth, Reine d' Angleterre. Traduit de l' Italien de Mr. Gregoire Leti. A Amst. 1694. 12.

Histoire de l' Empire, par le Sr. Heisf. Troisième Edition augmentée. Ala Haye 1694. 12.

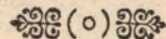
Nouveau Voyage d' Italie. Seconde Edition augmentée. A la Haye 1694. 12.

Histoire de Florence par Nicolas Machiavel. Traduction nouvelle. A Amsterd. 1694. 12.

Le Dictionnaire Geographique. A Brusselle 1694. 12.

Traduction nouvelle des Satyres, des Epistres, & de l' Art Poétique d' Horace. A Paris 1694. 12.

Pratique de la Perfection Chrétienne, du R. P. Alphonse Rodriguez. Traduction nouvelle par M. L' Abbé Regnier Des-Maraïs. A Anvers 1693. 12.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno MDC XCIV.

BIBLIOTHECA TELLERIANA.

Parisiis, e typographia regia, A. 1693. in fol.

Alphab. 6. plag. 2.

POST Bibliothecam Slufianam, sive librorum, quos Jo. Gualterus S. R. E. Cardinalis Slufius Romæ sibi congererat, Catalogum a Francisco Deseine adornatum, cujus A. 1691. p. 23. mentionem fecimus, in medium producere nunc visum est Tellerianam, præcellentiorum in quavis disciplina librorum exquisito numero, accurato delectu, optimoque ordine haud parum illustrem: quam magno labore studioque sibi comparavit Illustris & Reverendissimus Carolus Mauritius Le Tellier, Archi-Episcopus Dux Remensis, primus Franciæ Par, Belgiæ Secundæ Primas, Capellæ item Regiæ Præfectus, Regiorum Ordinum Commendator, &c. qui in Præfatione ad Lectorem ipse edlocet, quibus gradibus ad istam amplitudinem hic apparatus adscenderit. Ut nempe A. 1662. a viro in optimis scriptis investigandis, deligendisque supra fidem solerte & curioso præclaram librorum supellectilem, sanctorum imprimis Ecclesiæ Patrum operibus elegantissimè editis instructam, impetraverit, prima adeo Bibliothecæ velut fundamenta erigens; ut postmodum, dum in Italia, Belgio, Anglia peregrinaretur, aut Galliam lustraret, optimos ubique libros diligenter investigaverit; ut nullis pepercerit impensis curisque, ut e dissitis quoque ac exteris regionibus libri undique numero haud exiguo asportarentur; ut denique e testamento viri eruditissimi, Antonii Faure, Parisiis A. 1689. denati, accessio perquam copiosa facta fuerit. Quemadmodum autem ii, quibus conficiendi hujus catalogi provinciam illustrissimus possessor demandavit, singu-

Iii lorum

lorum librorum argumenta dilucide exposuerunt, & auctores, editionum annos, locos, editores, ac typographos (manuscripta enim, nulla uspiam inveneris,) diligenter indicarunt: ita istam sibi dispositionem observandam arbitrati sunt, ut Disciplinas omnes ad quinque classes generaliores, Theologiam, Jurisprudentiam, Historiam, Philosophiam, & Humaniores Literas revocaverint. A Theologia proin ordientes, Biblia primum Sacra, Bibliorum dehinc Interpretes, mox sanctos Patres aliosque Scriptores Ecclesiasticos antiquos, Græcos pariter & Latinos, ac denique Theologos secundum religionum diversitatem collocatos exhibent. In classe secunda Juris utriusque rationem habent, librosque eo pertinentes referunt, Concilia quoque cum generalia, tum provincialia & dioecesana, & Tractatus, qui ad eorundem Canones spectant. Liturgias autem & Officia Ecclesiarum tum Orientalium tum Occidentalium propria huic classi simul inserunt. In tertia ad Historiam progrediuntur, ubi præmissis, quæ ad Geographiam & Chronologiam pertinent, voluminibus, ipsius Historiæ partes ita digerunt, ut prima omnium occurrat ecclesiastica, post profana vetus Græca ac Romana, adjectis hæc Numismatum, Inscriptionum, aliarumque Antiquitatum libris. Suum deinde singularum Nationum historiis locum assignant, ducto ab Europæis initio, & cæterarum orbis partium Scriptoribus subjunctis. Quinimo & Vitas hominum illustrium ibidem recensent, & quicquid de Academiis, aut Universitatibus, deque Bibliothecis & re libraria scriptum est, illic reponunt. In quarta classe sistunt Philosophos, Logicos, Physicos, Ethicos & Oeconomicos, Politicos, Historiæ Naturalis Scriptores, Medicosque & Mathematicos. Ultima Literis Humanioribus destinata exhibet Grammaticos, Lexicographos, Oratores, Poetas, Philologos; quo postremo nomine ii omnes designantur, qui variæ ac multijugæ eruditionis libros cum ediderint, in nullam e quatuor superioribus classibus apte referri potuerunt. Agmen tandem claudunt Miscellanea, sive diversorum tractatuum, libellorum, aliorumque opusculorum collectiones. Harum classium conspectus luculentior post præfationem additur; catalogo autem ipsi Index prolixissimus annexus est, in quo Auctorum omnium nomina sub alphabeti ordinem redacta inveniuntur, non exclusis etiam anonymorum Scriptis, quæ secundum extantiora titulorum vocabula initia commemorari videas.

LE

LE CARACTERE DE LA REINE

Elizabet &c.

i. c.

Character Reginæ Elisabethæ ejusque primariorum status Ministrorum: auctore Dn. Bohun e Societate Regia.

Hagæ Com. 1694. in 12. Plag. 18.

Quod maximum fortissimumque Regem, Alexandrum Macedonem, unice in votis habuisse accepimus, scriptorem ut ferret subsequens ætas, cujus ingenium & facundia, rerum a se gestarum æquaret magnitudinem: illud Elisabethæ Reginæ incomparabili, & fortuna, & egregiis facinoribus cum Alexandro comparandæ, propitiis fatis obtigit. Quem enim Cambdenus fugit, illustre illud Britannæ fids, cujus calamus quicquid attigit, id eripuit letho, & ad ultima transmisit secula. Jam vero & Bohunius prodit, qui in nullo alio argumento ingenii vires rectius periclitari poterat. Non tamen historiam texit, sed mores solum Elisabethæ & ministrorum, depingit. Nos instituti nostri memores, ex Gallica versione ea referemus, quæ præcipue memoratu digna videbuntur, cetera sicco prætereuntes pede. Ecquis enim tam hospitem ex literarum monumentis retulit animum, ut Elisabethæ res gestas ignoret?

Inter fœminas eruditas non ultimum locum deberi Elisabethæ, omnibus constat. Græcæ Latinæque linguæ peritia doctissimos etiam viros vicit. Scriptores vero Græcos Romanosque ita legit, non ut in iis aucuparetur, quæ sermonem elegantiorē redderent, aut vanæ ostentationi inservirent, sed quæ animum ad magnam fortunam formarent, solidaque adeo imbuerent eruditione. Philippi Melancthonis Locis Communibus delectata, eisdemque sedulo usa est, ad animum recto de vero Numine sensu imbuendum. Carceris tædia quanta animi constantia tulit, multis Auctor edisserit, & quam prope a morte abfuerit: ast servavit eam Philippus Hispaniæ Rex, sororisque ne in eam faviret impotens furor, effecit. Intellegebat enim Rex callidissimus, si interfecta Elisabetha, moreretur sine prole Maria, Angliæ regnum Mariæ Stuartæ, quæ Francisco II.

Iii 2,

Galli-

p. 4. 5.

p. 13.

p. 16.

p. 21.

- p. 28. Gallicani regni heredi nupserat, delatum iri; id quod ne contingeret, neve hac accessione Gallorum nimium augeretur potentia, ipsius maximopere referebat. Postquam commutato cum regio diademate squalore carceris, rerum potiri coepit Elisabetha, studium religionem, cui innutrita erat, propagandi dissimulabat. Primum precipuumque prudentiae singularis specimen in delectu eorum, qui illi a consiliis ministerisque esse debebant, dedit. Alterum, quod cum Hispanos æque ac Gallos sibi infensos esse sciret, cum hisce tamen potius quam illis iniverit pacem. Quod Caletum concesserit Gallis, perfidia fraudibusque circumventa, id reprehensum a multis est: saltem imprudentiae eam arguere non dubitabant. Sed perperam. Non enim sine insigni Anglicanae Gentis emolumento hoc eam fecisse, Auctor contendit probatque. In illos qui Romanae Ecclesiae sacris erant addicti, nihil durius unquam statuit, priusquam Pius V. R. P. anathematis fulmen in eam vibravit: sed ne tum quidem morte quis, nisi scelere eandem promeruisset, est punitus. Ceteroquin religionis curam gessit haudquaquam perfunctorie: æque ac reipublicae, quam bonis temperare legibus & augere, amplioremque reddere omni ope allaboravit. Rogata ut iniret matrimonium, illud quidem abnuvit, rationesque gravi ac sapienti oratione exposuit, quam Auctor pariter ac Camdenus, literis consignavit. Uterque seriem procorum refert, qui ambiere Elisabetham, inter quos summos Reges Principesque conspiciere licet. De Maria Stuarta, quæ ear-nificis ictu periit, ita differit noster, ut inde virtutibus Elisabethæ adpersam fuisse labem, contendat. Henricum Darlam, volente & suadente Elisabetha, junctum fuisse Mariæ connubiali foedere, eundemque ipsius Mariæ scelere periisse non negat. Rationes vero, quæ Elisabetham, ut violato hospitalitatis jure, sanctissimo amicitiae foedere, insuper habitis tot precibus, Reginam Scotiæ manciparet custodia, adduxere, num tanti sint, ut excusari ob eas Elisabetha queat, dubitat: saltem istud asserit, non odio aut vindictæ cupiditati hic Elisabetham indulsisse. Ast eadem Mariæ laudare plane nequit, atque non inepte Elisabethæ accommodari posse putat, quod de Davide dicit sacer Spiritus, eundem fecisse quæ recta erant coram Domino, & nunquam precepta ejus migrasse, excepto negotio Uriæ Hebraei, 1. Reg. XV. 5. sic & Elisabetham, modo eadem Mariæ demas, ita se gessisse, nihil

nihil ut ei exprobrari possit. Si ergo Nathan ad Elisabetham missus fuisset, non alio quam quo Davidem allocutus est, eandem excipere potuisse sermone. Pro Maria illud militare ait, quod, licet vel maxime criminibus, quæ illi objiciebantur, fuisset polluta, nefas tamen sit Reginam nullius imperio obnoxiam rapere ad tribunal, & ferali Judicis sententiæ subicere. Pro Elisabetha contra istud quodammodo facere, quod Mariam semper sumpserint obtentui ejus hostes, ad res novas in Anglia molendas. Hæc occasionem speciemque præbebat perditissimis mortalium, ad quavis perpetranda: id quod usu & experientia fuit comprobatum. Primum inter hosce locum tenent Northumbriæ & Westmorlandiæ Comites. Horum foedissimos, sed irritos conatus, prolixè hic legere licet. Norfolkiciæ Dux totam instruxerat scenam, sed tam callide, ut initio ne in suspicionem quidem criminis veniret. Ast tandem consiliorum serie prodita, capite plectitur. Sed & Romani Præfulis decreta tum hosce, tum alios, ad mordendum frenum impulere. Implacabili nimium odio in Elisabetham exarserant Romanenses. Hinc Duaci novam doctrinæ excitarunt officinam, in qua Societatis Jesu Sacerdotes Anglicam pubem, extorrem, sacrisque Ecclesiæ Romanæ addictam, erudiebant, Regumque & Principum cadibus Ecclesiæ pomœria dilatare amplioraq; reddere, ut Auctor ait, docebant. Hinc ceu ex equo Trojano percussores Principum & parricidæ prodierunt, quorum ut irriti essent conatus, divini Numinis provida cura fecit. Guilielmus Parrus omnes, si non atrocitate consilii, certe astutia superavit, de quo quæ Auctor tradit, legisse neminem poenitebit. Cui & illud observatum est, inter tot machinationes & insidias, quas Protestantium Principibus struxerint Romanenses, unicum solum, Guilielmum videlicet Arausionensem Principem, illorum scelere periisse. Elisabethæ multum quoque negotii faceiebant Hiberni. Ormondii & Desmonii Comitum initio quidem privatae fuere lites: hinc tamen occasio enata est Desmonio jugum quatiendi. Sed hi quidem motus in prima, quod ajunt, suppressi sunt herba. Periculosiores sed & diuturniores fuere, quos O-Neal Tir-oeniæ Comes, perfidus & ingratus homo, excitavit: cujus fraudulentia omnes prope Hibernos in Elisabetham, quæ tamen nullius fortunæ hominem ad summos honorum titulos evexerat, armavit. Proregum Hiberniæ,

p. 141.

p. 141.

p. 142.

p. 146.

p. 157.

p. 160.

p. 174.

p. 180.

p. 217.

p. 241.

p. 257.

p. 260. quibus injunctum erat ad officium revocare defectores, varia fortuna & in Reginam fides fuit. Essexium Comitem perturbatus
 p. 274. Hiberniæ status itidem præcipitem dedit. Tandem Montioii industria dexteritasque id obtinuit, quod fortuna pluribus degenaverat.
 p. 275. Etenim callide inter Hibernos litium semina sparsit, divisosque adeo
 p. 278. 279. & sejunctos facilius vicit. Indulserat Elisabetha Hibernis libertatem sacra Romana aut retinendi, aut amplectendi Reformatae Ecclesiæ doctrinam: & nihilo secius religionem obtentui sumebant perfidi perditique homines. Unde concludit Noster, decipi illos, qui satis tranquillitati reipublicæ consultum putant, si omnibus doctrinam, quæ ipsis pulchra aut commoda videtur, sequi liceat.

Cum vero præcipue Auctori constitutum sit, mores Reginae & ministrorum ejus quasi in speculo sistere, muneri suo sane neutiquam defuit. Et Elisabethæ quidem genium totus liber passim exhibet: præsertim circa finem, prudentiam ejus in ferendis legibus, in augendis subditorum opibus; severitatem in coercendis judicibus & ministris, ad suas cupiditates leges detorquentibus; justitiam in modo litigiis & contentionibus statuendo, in puniendis improbis, in usuris ad certam legem revocandis; pietatem & reverentiam erga ministros verbi divini, amorem erga populum, studium subveniendi pauperibus, curam in muneribus publicis viris dignis & idoneis committendis, magnificentiam & liberalitatem parsimonia temperatam, ceterasque virtutes, non tantum de prædicat, sed & exemplis firmat. Nec prætermittit eam vivendi rationem, quam domi tenuit, cultumque ait in vestimentis splendidum vereque regium fuisse, cum prodiret in publicum, domi modicum aut nullum; in ceteris ita se gessisse, ut temperantiæ, castitatis, sobrietatis & vigilantiae exemplar reliquerit posteritati. Nec corpori pulchritudo ac majestas defuit. Hanc vero cum senectute imminutam sentiret, adeo ægre id tulit, ut in speculo formam contemplari sine ingenti indignatione non sustinuerit. Nec vitia ejus dissimulat Auctor, præsertim quod adulatoribus præbuerit aurem, & militum labores meritaque non ita, ut par erat, pensaverit: ut ut laudare viros fortes, eorumque celebrare memoriam, illi solenne fuerit. Ad iram quoque propensioem fuisse tradit, adeo ut in puellas, quæ a servitiis illi erant, non raro verberibus sævierit,

p. 385.

p. 392.

p. 343. 344.

p. 345.

p. 369.

p. 403.

In procerum, & ministrorum, quibus usa est Elisabetha, moribus delineandis, non minus suam omnibus probavit diligentiam. Hic Leicestria Comitissæ, Essexii, Guilielmi Cecilii, Suffexii, Thomæ Howardi Norfolciæ Ducis, Willoughbei, Walsinghami, Burghleii, Throgmortonii, aliorumque clarissimorum virorum virtutes, vitia, ingenium, fata, ceu in tabula depicta, conspiciere licet, ut inde sibi quisque quod imitetur, quod fugiat, capere possit.

Subinde quoque ad alia argumenta, ubi locus sese offert, digreditur. Nec injucunda sunt aut inutilia lectu, quæ de bellis civilibus Franciæ, de bello Belgico, de bello Anglorum contra Hispanos auspiciis Elisabethæ gesto, de invincibili, ut vocabatur, Hispanorum classe victa, & tantum non deleta, de itineribus Draci, Johannis Oxenhami, & Thomæ Cavendish, de lite inter Elisabetham & Urbes Germaniæ Hanseaticas, de ædibus *Stiliard* Hanseaticis adeptis, similibusque prolixè differit.

Sed de calumniatoribus obrectatoribusque Elisabethæ quædam addit. Primum inter hosce locum meretur Nicolaus Sanderus, quem eo usque impudentia provexit, ut incontinentiam, libidinem, & ejusmodi crimina, optimæ Reginae objiceret. Quem tamen præter inauditam mentiendi libidinem nihil ad scribendum secum attulisse, tota vitæ series evincit: omnesque, quibus contigit quotidiano vitæ commercio cum Elisabetha uti, fassi sunt uno ore, pudicitia & castitati adeo litasse eam, ut, si Ecclesiæ Romanæ sacris fuisset addicta, vel ob eam virtutem tantum, sanctorum numero jam pridem fuisset adscripta. Sed & ceteri, qui gloriam ejus objecta quasi caligine obfuscare annisi sunt, Didymus ille Veridicus, Florimundus Raymundus, Georgius Care Scotus, alique hoc demum obtinere, ut posteritati constaret, fuisse homines male feriatos, qui maximæ Reginae commentis quibusdam plane ineptis, & suam falsitatem proidentibus, labem adspargere conati sunt.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVISSIMA, in qua secundum solidiora veræ Physicæ & sanioris Medicinæ fundamenta, omnium morborum origo ex quatuor morbis cardinalibus concatenata serie deducitur, eorumque succincta ac perspicua medendi methodus explicatur a Job.

Bernhardo Gladbach Med. Doct. Crucenacensi.

Her-

p. 81. 82.

p. 92.

p. 97.

p. 98.

p. 154.

p. 102.

p. 103.

p. 104.

p. 106.

p. 188.

p. 202.

p. 232.

p. 310.

p. 283. 287.

p. 325.

p. 412.

Herbornæ apud Joh. Nic. Andr. 1694-8.

plag. 34.

Cum in eo esset experientissimus huius libri Auctor, ut ea quæ ex clarissimorum suorum præceptorum, Harmesii cumprimis & Overcampii, fidelissima informatione hauserat, attentam mentis consideratione reputaret & in certum systema digereret, conceptibus suis ordinem, qui anima rerum est, deesse sensit. Alios ergo consulendos sibi Auctores censuit, qui morbos ad certas classes retulerunt; sed cum nullus ex ipsis desiderio ejus omni ex parte satisfaceret, suo quoque ingenio aliquid vindicandum putavit, tantumque seria meditatione in conceptibus suis ordine disponendis profecit, ut morbos in praxi occurrentes ad quatuor fontes aut morbos cardinales referendos esse non dubitaret, ex quibus innumeri manant rivuli, qui eandem agnoscunt causam & generalem sui curam indicant.

Primus Morbus Cardinalis ipsi est *febris*, cujus naturam ut exponat, explicat primum statum œconomiae animalis naturalem, ostenditque sanitatem nostram consistere in libero sanguinis omniumque ab eo dependentium succorum circuitu, nec non æquali justaque omnium particularum commixtione & blanda commotione, illi effervescentiae analogæ, quæ contingit, quando salis volatili oleoso paucæ guttulæ spiritus vitrioli affunduntur. Febris ergo causam constituit in turbata sanguinis mixtione, h. e. perversa ac irregulari particularum ejus commotione, quæ singulæ non agitantur eo loco, situ, ac numero, quibus in regulari effervescentia commoveri debebant, nec mutuis vinculis & amplexibus amplius continentur, sed acidæ destituuntur spirituosis, oleosis & terrestribus; spirituosæ & volatiles privantur acidis, oleosis; salinæ orbantur aquosis, oleosis; quo fiat ut divortium a se invicem faciant, & amicum illum consensum, quo antea inter se conspirabant, deserant, & hic acidæ, illic salinæ, ibi oleosæ, alibi spirituosæ seorsim existant. Hujus autem turbatæ mixtionis tres ponit causas, nempe inordinatam particularum compressionem, spirituum defectum, & spirituum suppressionem, cum aliarum particularum quasi compedibus ligantur. Signum februm, pathognomonicum esse pulsus præter naturam frequentiores censet, illos refellens qui ipsum pro infallibili auctæ effervescentiæ & circulationis signo habeant, cum tamen ideo cor repetitis ictibus opus habeat,

habeat, quia sanguis viscidus & crassus una constrictione expelli nequit, & in februm quoque horrore, ubi circulatio aucta fingi nequit, pulsus sit frequentior. Explicat deinde symptomata febris, & horrorem ac frigus ex transitu materiæ subtili intercluso, calorem vero ex materiæ subtilis viam sibi liberiores parantis motu derivat. Intermissionem vero & reditum hinc oriri existimat, quod sanguis quidem cessante calore febrili pristinam fere adipiscitur mixtionem, nihilominus tamen successu temporis tenacior evadit, obstruitque poros, præsertim glandularum, ut succi in motu suo impediti evadant acriores, & tandem in sanguinem effundantur, novumque pariant paroxysmum. Quoniam vero succi illi non possent in sanguinem irrue- re, nisi a tergo succi premant, atque certa horum requiritur quantitas, quæ tempore certo quoque a reliquis humoribus secerni potest, hinc manifestum esse adserit, cur statis temporibus redeant paroxysmi.

Secundus morbus Cardinalis est *Scorbutus*, originem trahens ex sanguine suffocato & rancido, viscido acido, viscido falso aut acido falso, in quo scilicet genus aliquod particularum ad fermentationem feliciter peragendam necessarium, præcipue volatilium, deficit aut supprimitur; unde minus agitur, nec ad debitum volatilitatis aut exaltationis gradum evehitur, & hinc rancidus fit, seu levior & incipientem putredinem contrahit. Originem hujus imprimis ex aere vitiato & diætâ corrupta, reliquarumque rerum non naturalium abusu arcessit.

Tertius morbus est *Cachexia*, quæ ortum habet ex sanguine crasso, viscido, tenace, acido, austero & immaturis particulis scæto; unde duplex est viscida & acida. In illa prædominium obtrinent particula viscidæ & glutinosæ, in hac particula acidæ; suntque duo hæc genera ita copulata inter se, ut unum absque altero vix conspiciatur. Differt Cachexia a Scorbuto, quod in illa sanguis omnesque ab eo dependentes humores sint viscosiores, in hoc autem sint suffocati pejusque mixti. Hanc autem sanguini labem sex res non naturales male administratas affricare, pluribus demonstrat Auctor experientissimus.

Ultimus tandem Cardinalis morbus est *Catharrus*, quo nomine intelliguntur obstructions in variis corporis partibus ortæ ab injuriis externis, quæ humores increassant, ac interdum plus minusve

K k k

per-

perturbate commiscant, quales sunt imprimis aer potusque frigidus. Ex hisce quatuor radicibus innumera propullulant, Auctore iudice, symptomata seu morbi particulares. Nimirum ad *Febrem* referuntur dolor capitis, vigilæ, lethargus, phrenetis, delirium, convulsiones, sitis, aphtæ, appetitus prostratus, nausea, vomitus, diarrhœa, dysenteria, alvus adstricta, prostratio virium, anxietates, inquietudines, variolæ, morbilli &c. Ad *Scorbutum* pertinent dolor capitis, vertigo, apoplexia, paralytis, convulsiones, spasmi, halitus oris foetidus, ptyalismus, cruentatio gingivarum, dentium vacillatio & caries, palpitatio cordis, appetitus prostratus, fames canina, cardi-algia, dolores intestinorum, alvus adstricta, diarrhœa, dysenteria, dolores artuum fixi & vagi, maculæ diversi coloris & magnitudinis, pustulæ, ulcera, pruritus, phthisis seu tabes, sudores nocturni, lassitudo spontanea &c. Ad *Cachexiam* spectant, præter nonnullos cum scorbuto communes, melancholia, delirium melancholicum, mania, vigilæ, epilepsia, catalepsis, hæmorrhagia narium, asthma, palpitatio cordis, syncope, appetitus prostratus, fames canina, pica, malacia, ructus, inflatio ventriculi, murmura abdominis, borborygmi, flatus, tympanites, incubus, passio hysterica, hydrops, mensium suppressio eorumque nimius fluxus, fluor albus, calculus renum & vesicæ, ischuria, diabetes, icterus, arthritidis, varii generis tumores, pustulæ, ulcera, tumores tonsillarum, œdema, scabies, strumæ, tumores cancerosi & scirrholi &c. Ex *catharro* fluunt gravedo, coryza, dolor capitis, convulsiones, apoplexia, hydrocephalus, ophthalmia, inflammatio, aurium tinnitus, sonitus, obauditio & surditas, dolor dentium, angina, pleuritis, tussis, hæmoptysis, phthisis, palpitatio cordis, syncope, appetitus prostratus, nausea, vomitus, cholera, alvi fluxus, colica, inflammatio ventriculi & intestinorum, passio iliaca, stranguria, febres inflammatoriae, lymphaticæ aut catharrales dictæ, paralytes nunc universales nunc particulares, tumores & inflammationes glandularum parotidum, tonsillarum, uvulæ, aliarumque partium, arthritidis fixa & vaga.

Curationis autem omne momentum in eo situm existimat Auctor, ut maxima ratio habeatur morborum cardinalium, in iisque funditus eradicandis omnis collocetur opera, nisi interdum sympto-

mati-

matibus urgentibus sit succurrendum, quo in casu cavendum, ne symptoma mitigaturi causam cardinalem exasperemus.

Hæc ergo ipsi lex est generalissima, languentem humorum circulationem intendere, imminutam particularum fermentationem restituere, sufflaminatam insensibilem transpirationem augere, viscidum incidere & attenuare, acidumque non tam præcipitantibus terreis, quæ malum nunquam penitus eradicant, concentrare, quam volatilibus & spirituosius exaltare, comminuere, infringere, cum alijs particulis digerere, aut illud per insensibilem transpirationem aut diuresin eliminare & excludere. Sedulo quoque, præsertim in scorbuto & cachexia, ad primas vias respicere jubet, atque a vomitorijs plurimorum morborum curam exordiri, quia cruditates in primis viis hospitantes non raro eludunt omnem digestivorum & attenuantium remediorum præstantiam. Medicamenta hunc in finem commendat, non multa quidem sed selecta & ipso usu comprobata. In primis laudat inter antiscorbutica elixir vitæ Overcampii, cujus descriptionem genuinam candide alias se communicaturum pollicetur; inter confortantia oleum camphoræ ex radice cinnamomi, quod in locum confectionum alkermes & hyacinthorum optimo jure possit substitui, & quo solo diligenter in usum externe vocato consummatum paralyticum curaverit Dn. Overcamp; inter diaphoretica bezoar orientale, quod vulgare præcipitantium efficaciam longe antecellat, & utilissime volatilibus commisceatur; inter anticachectica pilulas ex gummatibus, quorum continuo usu multos cachecticos, ab alijs medicis relictos, ab experientissimo suo Patre curatos testatur. Earum sequens est formula:

Rec. Gum. Ammon.

Ass. foetid.

Galban. an. ʒj.

Tartar. Vitriol.

Vitriol. Mart. an. ʒj.

Ol. Succin. vel cinnam. gutt. V.

M. F. pil. Dos. a ʒss. ad ʒss.

Kkk 2

JUSTI-

**JUSTINI HISTORIÆ PHILIPPICÆ,
ex recensione Joannis Georgii Grævii, cum
ejusdem Castigationibus.**

Amsterodami apud Henr. Wetstenium, & Trajecti ad Rhe-
num apud Guil. van de Water, 1694. in 12. 1. alphab.

AN plus utilitatis JUSTINUS hac epitome, qua Trogi Pompeii libros, omnium fere antiquiorum regnorum & rerum publicarum origines, incrementa & interitus complexos, eleganter recensuit, eum in dicendo cultum adhibens qui historiam adeo vastam mirifice illustrat; an damni attulerit, dum ipsi Pompeiani libri hac ratione interciderunt, incertum est. Sane dum Trogi in compendium redacti memoriam ab interitu vindicavit, præclare de eo meritum est, nec minus ipse Pompeius quam eruditi omnes plurimum ei debent; quod si hac Epitome, ut nonnulli existimant, factum est, ut historiæ Trogi sive ob nimiam molem neglectæ, sive Justinus ipsius iniquitate suppressæ perierint, non dubium, male consultum aut Trogi famæ aut eruditorum commodis fuisse. Quomocunque autem se res habeat, gaudemus tam insigni Scriptore superstiti, maximasque gratias iis deberi intelligimus, qui saluum nobis eundem præstiterunt, non assidua modo lectione, verum etiam imitatione, vel Scioppio iudice, dignissimum. Primæ ejus salutis & integritatis partes debentur Jacobo Bongarsio, qui Parisiis anno 1581 e novem manuscriptis codicibus & tribus impressis, emendatorem eum castigatoremque cum Notis edidit: post quem Elias Vinetus 1590, Franc. Modius 1605, Matthias Berneggerus 1631, Isaacus Vossius 1640, Tanaquilus Faber 1671, Joh. Vorstius 1673, Oxoniensis editor 1674, Petr. Jos. Cantelius 1677, Jo. Schefferus 1678. cum notis & insignibus animadversionibus eum in publicum emisérunt, & juventuti, ut ab hoc Scriptore historiarum discendarum tanto felicius initium facere possent, commendarunt. Cujus commodis, & litterarum elegantie assidue operam navans doctissimus vir Jo. Georg. Grævius, nec hac in parte defuit, sed eundem utilissimum Auctorem anno 1668 curis suis illustratum in lucem protulit; postea etiam, quum Batavi bibliopola Lugdunensis Jac. Hakius anno 1683 cum notis Variorum, istum

istum in modum, quo anno 1650 a Thyfio concinnatus prodierat, eundem procudere vellet, integras doctiorum virorum notas adspersit, propriis peculiarem in locum coniectis; quas nunc solas minori forma prodeunti Justino subnexuit. Quæ editio tanto magis se commendat, quod usui juventutis non solum aptior est, commodiorem in modum arctata (in quem redactos etiam Ciceronis de Officiis & Epistolarum libros, notis ejusdem celeberrimi Grævii instructos, & nitidissime excusos, Wetsteinii bibliopolæ industrii curæ debemus) verum etiam emendatior cæteris, certe Lugdunensi illa, nullis partibus inferior est, præterquam quod aliorum doctorum virorum in hac omisæ sunt notæ; Index autem Freinshemianus a Scheffero auctus non minus quam in ista comparet.

**HISTOIRE UNIVERSELLE DE TRO-
gue Pompée, reduite en abrégé par Justin. Tra-
duction nouvelle avec des remarques, par Monsieur
D. L. M.**

Juxta Editionem Parisiensem 1694. in 12.
Alph. 1. plag. 16.

Qui Latinæ linguæ minus gnari sunt, historiæ tamen antiquorum imperiorum cognitione imbui cupiunt, iis hæc versio Gallica Justinus exacta & elegans usui esse poterit; qui autem Justinum Latinum legunt, invenient & ipsi in hac Interpretatione, quod gratum sit. Nam & temporum rationem a Justino confusam ubique ferme Interpres annotavit, secutus Sallianum, e quo sua depromsit Cantelius; & in notis libro cuius subjectis lucem historiæ haud ingratam affudit, suæque interpretationis rationem reddidit. Ut adeo gnaris æque ac ignaris Latinæ linguæ, Justinum hunc Gallicum existimemus futurum utilem.

**R. P. D. A. H. C. M. P. T. D. VER THEOLO-
gicum, dicta quadam D. Apostoli Pauli in Epist.
ad Rom. a v. 17. Cap. IIX. ad Cap. XI. explicans.**

Kkk 3

Ratis-

Ratisbonæ, literis Hofmannianis A. 1693. in 4.

Constat plagulis 12.

Communicat hic Autor, quicumque sit, publico meditationes suas, quibus, cum adolescens divinis operam daret literis, ex angustiis animi, in quas ob difficultatem Paulinæ dictionis inciderat, privato studio eluctatus est. Neque tamen tanti suum hunc laborem facit, ut credat eum aut magnis Theologis æquari, aut ita nodos omnes esse explicatos, ut forte perspicacioribus aut saltem curiosioribus oculis tricar nullæ relictae sint; sed id tantum sperat, mediocribus ingeniis solatia non defutura esse, si similibus implexi certaminibus dignentur filum suæ interpretationis sequi. Uti autem antiquæ fidei sinceram lucem, tanquam unicam cynosuram, ad quam omnia dicta converteret, sibi præfixit: ita confidit neminem fore, qui vel minimum novitatis insimulare possit. Tantum abest, ut contentionibus studere velit, quas vel inutiles censet, vel iis dignas, quibus officium illud demandatum est. Interim ad propagandam fidei Apostolicæ doctrinam non tam rixosas altercationes aut asserentium multitudinem facere, quam si evidentia divinarum Scripturarum animi convincantur, existimat.

In fine Cap. XI. v. 26. ventilat quæstionem: an Judæorum aliqua adhuc insignis & numerosa Conversio sit expectanda? Hanc, si de solo facto instituatur (præcisus Chiliastarum & Judæorum fabulis de regno Messie temporali plane beato, aut ad legem Moysi restabiliendo, abjecta etiam promissione Catharorum de Ecclesiæ perfecta mundicie) nec ad omnes & singulos isthæc extendatur conversio, etsi valde copiosa futura, affirmare nullus dubitat, sequentibus innixus e textu depromtis fundamentis. Primo enim Paulum eam rem, de qua agit, vocare dicit *μυστήριον*, i. e. exponente Chrysostomo, τὸ ἀγνωσμένον καὶ ἀπόρρητον, καὶ πολὺ μὲν θαῦμα, πολὺ δὲ τὸ παράδοξον ἔχον; ut adeo non videatur id nunc in mente fuisse Apostolo, ut successivam & lentam illam Judæorum conversionem, de qua jam antea c. IX. 27. 29. XI. 6. Romanos docuerat, proponeret: siquidem & ipse verbis, & θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, testetur se de re prius non tradita aut patefacta loqui. Deinde ex ἀλλήλῃς textus evincit, Paulum de conversione singulari & copiosa loqui, utpote qui occasione verbo.

verborum ἐκκόπτεσθαι & ἐκνευρίζεσθαι, cum quibus sensum conjungi ostendat conjunctio γὰρ v. 25, hanc prædictionem effatus sit. Jam vero vocabula illa sibi mutuo opposita non respicere ait unius privati fidem, sed totius & insignis cœtus. Igitur & hoc loco Paulum non aliquorum, sed numerosæ multitudinis reditum ad Ecclesiam designare. Si enim quorundam singulatim spectatorum fidem hic sibi Paulus præfixisset, & per vocem ἐκνευρίζειν expressisset, nunquam eum potuisse dicere, Gentem Judaicam fuisse excisam. Denique ad scopum Apostoli provocat, quem verba v. 30. & 31. suggerant, ubi Paulus Judæos cum Gentibus conferens demonstrat, ut Gentes e cœtu peccatorum facti sunt cœtus fidelis, ita etiam cum Judæis actum iri, ut qui nunc maxime sunt cœtus infidelis, tandem etiam in gregem fidelium evadant. Jam, si de misericordia, quæ singulis obtingat & paucis, accipias, alterutrum ait sequi veritati minus consonum: aut Gentes nunquam factas fuisse fideles (cum & in V. T. fideles sparsim inter Gentes extiterint) aut ex iis paucos saltem misericordiam esse consecutos. Qualem igitur Conversionem tempore Christi adeptæ sunt Gentes, talem etiam Judæos tempore a Deo præviso consecuturos esse contendit, nempe non una aut altera ove, sed toto agmine in viam reducto. Posthæc argumenta, quæ in contrarium adducuntur, examinat. Præprimis ad locum Luc. XIIX. 8. respondet, vera esse posse verba Christi & Apostolorum, etiamsi Judæi fuerint conversi: utpote qui non refarcituri sint jacturam, quam hæreses, impietas, voluptates, securitas, ignavia, imo quævis vitia, unde tot populorum ab Ecclesia defectus, aut jam intulere aut adhuc inferent; ut adeo supremorum temporum Ecclesia futura sit μικρόν ποιμνίον, qualis sub primo Christi adventu fuit Luc. XII. 32. Quod si igitur Christus comparaverit tum numerum vere credentium cum immensa turba infidelium, admodum exiguum futurum esse ait, ita ut fides prædictionis fide Judæorum non oblitteretur. Addit præterea, verba Luc. XIIX. 8. ad Rempubicam & Gentem Judaicam, non vero ad Ecclesiam N. T. pertinere. Atque hæc speciminis loco adducta suffecerint ex libello, quem perlustrasse integrum, neminem poenitebit.

PHI-

PHILIPPI JOHANNIS TILEMANNI
dicti SCHENCK, THEOLOGI Marburgensis,
Commentarius in JUDÆ Catholicam Epistolam: cum Ap-
pendice de AGAPIS veterum Christianorum. Accesserunt
COMMUNIO PEREGRINA & OBLATIO
SINE COMMUNIONE.

Marburgi sumptibus Christoph. Dissen/1693. in 8. Alph. p. 18.

Conjunguntur hic uno volumine quatuor Tractatus, quos sigillatim recensere non subterfugiemus. In Commentario ad Epistolam Catholicam B. Apostoli JUDÆ, Clarissimus Autor, præmissis Prolegomenis sive præliminaribus ad titulum, subjungit dispositionem analyticam, nec non paraphrasin seu explicationem verba-lem totius Epistolæ, deinde cujuslibet commatis exegesi ac declaratione instituta, theoremata inde ac praxin pietatis constanti tenore deducit. Quod attinet duo illa vexatissima hujus Epistolæ loca de pugna Michaelis Archangeli cum Satana super corpore Moysi v. 9. deque Prophetia Henochi v. 14. tradita, circa priorem difficultatem tutissimum esse putat, si ex Zach. III. 1. 2. 3. hanc depromptam dicamus historiam. Easdem ibi commemorari personas, Angelum Domini (inereatum, Messiam) & Satanam: easdem res, disceptationem inter hosce: eundem exitum, & eadem verba: *inrepet te Dominus. Corpus Moysi* Autori nostro est Lex Moysi, complementum vel impletio legis Moysi: perinde ut *כעצם היום* in corpore diei Exod. XII. 51. diem ipsam sonat, lucem diei, diei complementum. Legem scilicet maledictionem pronunciasse contra peccatores. Talem fuisse Josuam, talem populum maximis oneratos peccatis: ob quæ accusavit eos Satanas: Michaeli vero causam populi sui ac Josuæ egisse apud Deum, ejusque misericordiam urfisse. Per eum, qui non ausus est maledicere, intelligit Satanam, qui ad dextram Josuæ stetit, ipsi adversatus Zach. III. 1. & hoc ex parallelo 2. Pet. II. 11. probat, qui non de Michaeli Archangelo, sed de Angelis malis dicit, quod non ferunt blasphemie judicium contra eas dignitates coram Domino. Circa posteriorem nodum, Prophetiam Henochi concernentem, Prophetas etiam ante diluvium extitisse observat, idque ulterius

ritus patere docet ex Gen. VI. 3: *non contendet Spiritus meus* (i. e. prophetarum, qui temporibus Noachi ante diluvium prædicarunt) *cum homine in æternum*. Ita primum Adamum prophetam fuisse ex his verbis colligit: *vocabitur vira*, eo quod ex viro desumpta est. Ideo derelicturus est vir patrem suum & matrem suam, & adhaerebit uxori suæ, eruntque in carnem unam, Gen. II. 23. 24. Ipsam Henochi Prophetiam, quam citat Judas, postquam nec ex libro scripto, nec ex traditione sanctorum, neque per *σύνεσιν πνευματικῆν* ex illis Scripturæ verbis, in quibus latebat, collectam fuisse prolixè ostendit, cum iis sentire se dicit Interpretibus, qui & rem & verba hujus Prophetiæ ex dictamine speciali ac immediato Spiritus Sancti profluxisse arbitrantur.

Dissertatio de AGAPIS duodecim capitibus absolvitur. Cap. I. de nomine ac definitione: C. II. de origine Agaparum: c. III. de procœniis Corinthiorum: C. IV. de vero Agaparum initio: C. V. de natura ac ratione illarum: Cap. VI. de intentione veterum ac scopo in Agapis: c. VII. de earundem cibis, ordine, ac ritibus: C. VIII. de tempore & loco: c. IX. de varietate: c. X. de corruptione ac vitiis: c. XI. de abrogatione: c. XII. de reliquiis Agaparum, erudite agitur. Sententia Autoris, per singula hæc capita uberius deducta & demonstrata, ut uno conspectu exhibeatur curioso Lectori, huc redit. Putat scilicet (a) in Novi Testamenti principio Cœnam Domini, sicut in prima institutione, cum cibis ordinariis, prout occasio se offerret, sumtam: neque prandia vel cœnas hæc, post quas corpus Domini sumebatur, Agaparum nomen vel rationem habuisse. (b) Hæc Christi ipsius & primæ Ecclesiæ simplicitas cum apud Corinthios, luxui præ aliis deditos, in abusum, Sacramenti contemptum ac opprobrium degenerasset, Apostolica autoritate Cœnam Domini a cibis ordinariis separatam esse. (c) Post hæc tempora & procul dubio hac occasione enatas demum Agapas in Ecclesia: ex pia videlicet imitatione fidelium, & ad testandam gratitudinem erga Deum, & charitatem erga proximum, maxime ad evitandam censuram Apostolicam, quasi pauperes, qui in Ecclesia Dei, contemnerent, ac nihil habentes pudescerent, 1. Cor. XI. 21. (d) Illas Agapas non conjunctas unquam fuisse cum participatione corporis & sanguinis Domini, id quod rationibus quatuordecim contra communem sen-

tentiam evincere satagit, §. 71. ad 85; solutis omnibus, quæ in contrarium afferuntur & afferri possunt, argumentis §. 86. ad 90. (e) Sed tamen horrendum in modum has ipsas a Gentibus blasphematas, & a Christianis variis modis depravatas, tandem seculo IV. proscripti meruisse, & in eleemosynas commutatas. (f) Hinc in privatis quoque ædibus dilectionis illa convivia refrixisse, & tandem cum nomine ipso penitus periisse. (g) Nonnullas tamen reliquias agaparum nostro adhuc seculo superstites mansisse in Ecclesiis purioribus, tum quoad eleemosynas post cœnam largius erogatas, tum quoad prandia frugalia & sobria a fidelium familiis instituta.

Dissertationis de COMMUNIONE PEREGRINA Synopsis hæc esto. Cap. I. nomen peregrinæ communionis & res ipsa plurimis ignota traditur: & quod Communio apud Veteres non semper Eucharistiam, sed Communionem Sanctorum Ecclesiasticam, i. e. jus, statum, ordinem, conditionem, vel societatem Ecclesiæ membrorum, inter se designet, innuitur. Post adductos quatuor Canones, Concilii Rhegiensis XXXI, Agathensis I. & IV, nec non Ilerdensis XVI, expresse ejus mentionem facientes, novem notæ seu proprietates communionis peregrinæ proponuntur, ex quibus de ejusdem natura sanum judicium ferri possit; quod nempe fuerit censura seu poena ecclesiastica, a Concilio vel Episcopis congregatis imposita, qua Clerici cujusvis ordinis ob schisma, vel contumaciam, vel contemptum Communionis & Ecclesiastici cœtus, vel neglectum officii, vel furtum levius de domo Dei, vel suppressionem facultatum Ecclesiasticarum, moverentur gradu vel dignitate ad tempus, ita ut nomen deleteretur ex matricula Sacerdotum suo ordine sacra ecclesiastica obeuntium, redditus etiam officii amitterentur. Cap. II. contra Bellarminum, atque Binium quinque rationibus asseritur, quod alia peregrina fuerit communio, alia laica: cum ad Laicam damnati Communionem, ob summa sc. mortis vel capitalia crimina, gradu ac dignitate ministerii prorsus exciderent, neque unquam ad sacra officia reciperentur; sed peregrina damnati communionem non omni plane ministerio exuerentur, & testata poenitentia pristinum gradum ac dignitatem reciperent. Deinde contra Vasquesium ostenditur, eam non fuisse sitam in peculiari vestitu, cum quo peregrini communicarent; nec in eo, quod aliena esset & diversa a Sacerdotum communicandi ratione; nec

nec dictam peregrinam ratione loci, in quo cum advenis & peregrinis cœnam percipere cogerentur; nec fuisse in peregrinationibus Clericorum sitam; neque probabilem videri Albaspinæ sententiam, duplicem facientis peregrinam Communionem, quarum altera a Cœna excluderet, altera ab Episcopo successore separaret. Refutatur denique Cellotius, nil sacri respexisse communionem peregrinam, sed mere civilem censuram, victum & amictum Clericorum concernentem, fuisse dictitans. Cap. III. sex argumentis probatur, Communionem peregrinam non aliquem privasse participatione Cœnæ. Adhæc negatur in communionem precum, aut in participatione cœnæ cum Clericis sine literis formatis sive commendatitiis peregrinantibus: aut denique in simplici suspensione ab officio seu privatione functionum ecclesiasticarum ad tempus, quod Calixtus, Bosquetus, Hildebrandus, & Rixnerus sentiunt, sitam fuisse. Quæ posterior sententia duodecim refutatur argumentis, rejectis simul contrariis exceptionibus. Cap. IV. communio peregrina fuisse perhibetur, *Relegatio Ecclesiastica seu Exilium Ecclesiasticum, quo ab altiori ministerii gradu & Ecclesia, in qua presidebant, remoti, ad aliam Ecclesiam, ubi dignitate minuti res sacras curabant, ad tempus migrare tenebantur.* Quod sex probatur argumentis, & ex canone Concilii Regiensis illustratur. Cujus occasione investigatur, quid Chorepiscopi fuerint in Ecclesia prisca; nempe qui *βιωτικὰ* Ecclesiæ in regionibus, villis, agris Episcopatu annexis, loco Episcopi curarent. De cætero hujus Censuræ Ecclesiasticæ fontes ex jure Romano Merillum & Albaspinæum derivare observat: vix autem habere illam fundamentum in Sacris asserit. Patres Græcos nullam, solos Latinos expressam ejus facere mentionem ostendit. Denique ipsius usum adhuc hodie apud nos, sed alio sub nomine obtineri scribit, dum Clericos inordinate viventes in poenam delicti ab una Ecclesia ad aliam minoris momenti, dignitatis, ac reddituum relegari, quam vulgo *eine Pönitenz-Pfarre* dicimus, constat.

In Dissertatione de OBLATIONE SINE COMMUNIONE Casus Conscientiæ ad incudem vocatur: *Utrum Pastor S. Cœnam administrans ac porrigens aliis, possit, juxta Christi exemplum, Apostolorum ac veteris Ecclesiæ praxin, ab ejusdem participatione abstinere?* Casum hunc negative decisurus, administrantem semper

cum fidei cœtu communicare, edere ac bibere corpus & sanguinem Domini debere adstruit. Probationem orditur Cap. II. ab institutione Sacramenti, cuius tum exemplum urget, tum mandatum. Et primo quidem Christum una cum Apostolis sumsisse sacra symbola, ex verbis *accepit & fregit*, probare satagit. Accipit, inquit, panem non solum in manus, sed eo modo, quo aliis comedendum tradidit. *Fregit*, fractione scilicet perfectiore, quæ gustationem & perceptionem involvit. Quin etiam frangendo Christum comedissem panem, satis clare colligi posse autumat ex ratione Sacramenti, quod non instituere solum, sed simul usu ac perceptione propria sanctificare debuerit Mediator noster, sicut omnia reliqua tam veteris quam novi Testamenti Sacramenta in persona sua conservasse legitur. Id quod ex verbis Christi: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur*; nec non ex ritu Paschali, quo primus omnium paterfamilias suam degustabat partem, postea singulis comedentibus bucellam porrigebat, prolixius deducit. Speciatim quoque Christum bibisse poculum Eucharisticum, probat ex Matth. XXVI. 29. Tum integram percepisse Eucharistiam, ex Apoc. III. 20. infert: quin & Patrum, Calvini, Lutheri ac Pontificiorum quorundam hanc esse de Christo coenato sententiam ostendit. Tandem ad mandata & rationes, quæ in verbis institutionis continentur, progreditur, imo ex ipsis nominibus sacrae Coenæ rem istam conficere tentat. Ab institutione Sacramenti Cap. II. ad auctoritatem SS. Patrum pergit, qua evincere vult, omnes in Ecclesia praesentes debuisse communicare, ita ut Pastores se non potuerint eximere, & eam in rem Iustini Martyris, Tertulliani, Micrologi, Chrysostomi, ac Liturgiarum loca producit. Neque licuisse cuiquam praesentium durante communionem templo exire, ne forte communionem subterfugeret: missam vero Eucharistiam ad ægros absentes; imo censuram gravem non communicantes ex plebe incurrisse ostendit. In specie probat, Pastores consecrantes semper percepisse Eucharistiam: & hunc ordinem olim obtinuisse, ut primi communicarint Sacerdotes: graves etiam censuras expertos fuisse Ministros a communionem sacra abstinentes. Cap. III. ex Historia Ecclesiastica rationem ac tempus declarat, quo institutioni huic pia ac usui recepto successerit abusus, quem vocat, contrarius. Cap. IV. & ultimo objectiones sequentes ab Autore sol-

vuntur

vuntur atque refutantur, cum nempe dicitur: (1) esse rem indifferentem, quæ fieri & non fieri possit: (2) hodie omnes ex plebe praesentes non communicare: (3) propter reverentiam Sacramenti Pastores abstinere a perceptione crebra: (4) Pastores non semper satis digne praeparatos esse ad percipiendum Sacramentum; (5) nec semper cum ægris ac moribundis edere ac bibere posse panem ac calicem Domini: (6) rem esse exigui momenti, quæ tanto non sit urgenda: molimine: (7) recepti moris mutationem futuram difficillimam. Conclusio tandem exhortatione peragitur, adhibitis viginti & quatuor rationibus ad conscientiam directis. De cætero novam hanc plane Tilemanni sententiam, quod Pastor sacram Coenam administrans ac porrigens aliis, non possit, juxta Christi exemplum, Apostolorum ac veteris Ecclesiae praxin, ab ejusdem participatione abstinere, penitus examinavit Johannes Faes Stadenius Pastor primarius in Tractatu de CHRISTO INCOENATO. Cujus recensionem anno superiori Calendis Decembris instituimus p. 529. ad 537.

JOHANNIS FAES OBELUS PEREGRINITATI Communionis Peregrinae PHILIPPI JOH. TILEMANNI dicti SCHENCK, in gratiam vera ac sincerae Antiquitatis, fixus.

Bremæ, sumtibus Hermanni Braueri, 1694. in 8.

Constat plagulis viginti.

DE Communionem peregrinam eruditae receptam opinionem defensorus doctissimus Autor, adversus clarissimum Dn. Tilemannum, in praefatione statim ipsi exprobrat, quod peregrinam communionem de Parochia jejuniore ac tenuiori (quam vulgo eine Pönitens-Pfarr dicunt) interpretetur, ac ita rem istam non uti fuit, sed qualis hodie ipsi videtur & ob oculos versatur, concipiat, eidemque aliam plane personam aliudque munus imponat. Uti autem Communionem peregrinam vi vocis (quæ est a peregre, quod dicitur, quasi per agrum, unde & peragere) talem (f. 22.) vult esse communionem, quæ non sit domi & eo in loco, ubi quis degit, sed foris in alio agro vel terra; ita formalem ejus rationem (f. 269.) constituit in mutatio-

ne loci cum respectu termini a quo, puta Ecclesiæ, in qua hætenus sacris cujuscunque ordinis Clerici vacarant, & S. S. Eucharistiam sive administrarant sive sumserant: tum respectu termini ad quem, puta Ecclesiæ, in qua posthac a sua emigratione ad tempus sacris operaturi, sanctamque coenam celebraturi vel sumturi essent. A priori Communionem ordinaria exhibant, adeoque ab ea peregrini fiebant: ad aliam migrantes ut peregrini recipiebantur, & in ea id agebant, quod in priori Communionem agere ipsis non amplius integrum erat, spe tamen ad priorem Ecclesiam aliquando revertendi alebantur. Etenim, scandali remotionem, non tamen sine prudentia, priscam illam & primitivam Ecclesiam omni studio sibi quam commendatissimam habuisse scribit, cum Ecclesiæ ædificationi magis nihil adversari videatur quam illud. Et hanc formalem rationem etiam Lucam Osiandrum edisserere judicat, quando in *Epit. Histor. Eccl. Cent. V. L. I. c. XXX. p. 140.* scribit: *non possum satis intelligere, quid sibi peregrina Communionem velit; nisi forte significet, tali Clerico, non eo loco, ubi habitat, communionem dandam, ne Ecclesia, conscia illius peccati, offendantur.* Alio autem & peregrino loco ei licere pœnitenti communicare, ubi ipsius peccatum ignoratur. Negat proinde *Fæsius*, Communionem peregrinam recte a Tilemanno definiri per *relegationem*, cum loci ejusdem territorii mutatio non sit continuo relegatio, quæ ejectionem e territorio, sub quo aliquis hætenus vixit, includat. Negat eam proprie ac strictim esse *remotionem ab officio*. Siquidem Communionem peregrinam digni officio suo fungebantur, licet non in eo, ubi hætenus, loco, sed in alio, p. 264. 266. Negat peregrinam Communionem S. S. Cœnæ usum exclusisse, f. 193. 220. Negat, quæ de altioris gradus & dignitatis imminutione a Tilemanno dicta sunt, esse simpliciter vera. Etenim, si Clericus infimum gradum tenens, hac Communionem peregrinam notandus esset, quo modo ille de altiori gradu ministerii rejici, & ejus dignitas imminui poterat? Sane si id futurum, non ipsi amplius in Clero locus relinquendus, sed e Clero ad statum Laicum omnino deprimendus erat. Quod si hoc, Communionem ejus non peregrina sed Laica, nec communicatio Clerici sed Laici habitata fuisset; cum infimi Clericatus socii, non alia amplius pateat viam quam ad Laicismum. Tacemus nunc reliqua in Tilemanni sententia ab Autore hic obelo notata *παροξυνοῦσα*, quæ si pressiori pede insequi

insequi susciperemus, nimium hæc ipsa excreveret relatio. Nunc saltem conspectum totius Libri per duo & viginti Capita se diffundentis exhibebimus. Agitur nempe Cap. I. de voce *Communionis*, ejusdemque diversis in antiquitate speciebus: c. II. de appellatione communionis peregrinæ & canone Concilii Regiensis: c. III. de peregrina communionem, quod non sit sub una, uti volunt Papistæ: c. IV. de communionem peregrinam, quod non sit laica: c. V. de communionem laicam, quod non sit communicatio sub una: c. VI. de vestitu Clericorum communionem peregrinam expositorum: c. VII. de vestitu Clericalis in delictis amissione: c. VIII. de Vasquesii sententia: c. IX. de nomen e matricula erasure in peregrina communionem: c. X. de Scholasticorum & Canonistarum opinione & ejus discussione: c. XI. de quorundam hujus communionis adjunctorum examine: c. XII. de communionem peregrinam in rigidiorum & leviorum distinctionem: c. XIII. de Cellotii sententia: c. XIV. de communionem peregrinam S. S. Cœnæ usum non excludente: c. XV. de ejus indole respectu mortis: c. XVI. de illius sensu in Concilio Agathensi: c. XVII. de tesseris ejusdem: c. XVIII. de opinionem in hoc argumento receptæ defensione: c. XIX. de communionem peregrinam utentium qualitate: c. XX. de porismatum quorundam examine: c. XXI. de communionem peregrinam Chœrepiscopis solenni: c. XXII. de communionem peregrinam catastrophe.

LA GENEALOGIA DE DOMINII, &c.

hoc est:

Genealogia Dominiorum, auctore Camillo

Contareno, Nobili Veneto.

Amstelodami A. 1693. in fol. Alph. 6. pl. 19.

Prostat Venetiis apud Hieronymum Albritium.

Priusquam Auctor illustris ipsum rei cardinem aggrediatur, in generali quadam tabula universum dominiorum conspectum exhibet, unaque sic pagina omnem materiæ hujus ordinem insinuat; methodo posthac tali usus, ut singula ipsius operis argumenta multorum celeberrimorum Scriptorum testimoniis adstruat, atque exemplis gravioribus

bus ubivis illustret. Opus universum duobus constat tomis, quorum prior, qui superiore anno prodiit, Dominia Oeconomica, Maritale, Paternum & Herile exhibet; alter, qui lucem nondum adspexit, Dominia Politica, tum naturalia, Monarchicum, Aristocraticum, Democraticum, tum violenta, Tyrannicum, Oligarchicum & Ochlocraticum complectetur.

Tomus I. quatuor libris absolvitur, quorum primo id agit Auctor, ut originem Dominii latius ita dicti non ex artificiali quodam humani intellectus invento, sed ex natura ipsa in primo capite derivet; postea Dominium Monasticum, quo suis quisque dominatur affectibus, ad felicem hominis vitam necessarium esse, in capite secundo demonstrat; ac tandem Oeconomici Dominii necessitatem, definitionem, subjectum, finem, atque divisionem in tertio capite superaddat.

Libro secundo Conjugale Auctor persequitur Dominium, & ante omnia matrimonii necessitatem ad procreandam sobolem in capite primo & secundo demonstrat; ubi Imp. Justiniani verba, in Novellæ 22. præfatione asserentis, *matrimonium sic esse honestum, ut humano generi videatur immortalitatem ingeniose introducere*, variis auctoritatibus aliis ex antiquitate depromptis illustrat. In capite tertio adversus Socratem contendit, communionem uxorum & polygamiam esse illicitam. A capite quarto ad vigesimum usque sextum varia requisitorum genera ad id, ut consortium hoc maritale bene constitutum censeatur, necessaria accumulat, qualia sunt, ut uxor v.g. æquali cum marito gaudeat conditione, ut parentes probitate sua conspicuos agnoscat, ut justam consecuta fuerit ætatem, ut quis virginum lubentius quam viduarum complexibus se dedat, ut ducenda dotem propriæ conditioni æqualem afferat, ut ipsa eandem cum marito veneretur patriam, ut e fecundiori stirpe oriunda sit, &c. Ad ipsum postea Dominium mariti in uxorem delatus, civile potius illud quam despoticum aut tyrannicum esse jubet, atque ita temperatum, ut honestati conjugis per omnia probe consulatur; multumque huc existimat conducere, si post libertatis prudentem refractionem, in rebus honestis ipsius desideriis ac votis maritus satisfaciat, a prava eam conversatione arceat, ingenuis ministris commendet, rariuscule extra domum vagari patiatur, proprioque ubivis exemplo ipsi commode præluceat. A capite deinceps vigesimo sexto usque

usque ad quadagesimum, quod ultimum est, de his primum, quæ soli uxori, ac postmodum de iis, quæ utrique conjugum cordi & curæ in re familiari esse debeant, agere instituit. Ibi cavendum maxime perexistimat, ut ne aliqua rixosam aut zelotypia laborantem sese prodatur; hic autem necessarium esse statuit, ut mutuas utrique operas in familiæ salutem jungant, ita tamen eas moderentur, ut ipsa rerum acquisitio marito soli relinquatur. Qua occasione de variis acquirendi modis Auctor Aristotelem secutus disserit. Tandem nonnulla monet circa acquisitarum rerum conservationem, officia ad uxorem spectantia enumerat, & tractatione de repudio, seu divortio, deque variis illius causis libro huic colophonem imponit.

In tertio Dominii Paterni aggreditur considerationem, cui unum & quinquaginta destinavit capita, quorum summa eo tendit, ut, postquam heic regalem quasi, sed limitatam potestatem reperiri indicaverat, plurima de liberorum educatione commentetur, quæ modo parentem utrumque, modo præceptores iis præficiendos, modo artes, quibus imbuendi sint, modo alia istius generis concernunt, a nobis heic prolixius haud memoranda, cum in his præceptionibus similem penitus in modum ac in antecedenti libro Auctor sese gesserit.

Nec plura addimus e libro quarto, ubi tredecim capitibus Dominium Herile delineat, & primo loco distinctionem inter servos naturales & legales excutit, istos nuncupat homines istiusmodi, qui corpore quidem robusti, ingenio autem imbecilles atque a natura ipsa ad servitutem destinati sint; hos vero a lege quondam constitutos, sed hodie nupiam apparentes, cum servi nostrates mercede sua conducti a liberis parum discrepent. Mox ad servorum manumissionem olim usitatam dilabatur, ac operam de cætero præcipuam in eo collocat, ut, quibus modis servi ab hero tractandi sint, pro more suo speciatim & prolixè doceat.

MEDICINAL EXPERIMENTS:

i. e.

Experimenta Medica, sive, Collectio selectorum tutorumque Remediorum, maximam partem simplicium, paratuque faciliū &c. Auctore honoratissimo ROBERTO BOYLEO, Armigero & Societatis Regiæ Socio.

Volumen Secundum.

M m m

L o n.

Londini, apud S. Smith & B. Walford, 1693. in 12.
plagul. 9.

Primum remedium a *Generosissimo*, dum viveret, *Autore* amicis communicatorum, inque *Actis A. 1692. p. 492.* recensitorum *Volumen*, alterum hoc insequitur, longe majorem eorum numerum, tercentum videlicet, triginta si demas, continens, e quibus tamen pauciora nunc sufficiat indigitalle. Apoplecticis namque excitandis, oleum lentisci destillatum naribus eorundem insufflatum perhibetur potentissimum. Ruta recens cum oleo juglandum expresso in cataplasma redacta, & umbilico adaptata laudatur in anasarca. In febris intermittente, cum primis tertiana, pulvis radices *Serpentariae Virginianae* celebratur. Mammis flaccidis *Cicuta* recens praescribitur, cataplasmatibus specie imponenda. *Polygonum* & *Polygonatum* in manibus retenta, usque dum incalescant, haemorrhagiam narium dicuntur compefcere. Semen *Clematis* peregrinae parti cuiusque stricte alligatum, vesicas in hac non minus concitare innuitur, ac *Cantharides*. Pro tussi phthifica levanda passularum majorum acinibus liberatarum rutaeque summitatibus infarctarum usus matutinus commendatur. Spumae cerevisiae clavos pedum abigendi tribuitur virtus. Colicae ac passionis hystericae sedandarum ergo fumus zingiberis fistula, instar tabaci, ter vel quater de die praecipitur hauriendus. Succinum flavum mercatorem quendam ab hydropse liberaffe memoratur. Vesica vervecina, rescissa cervice, probe in clibano exsiccata & pulverisata, in urinae incontinentia atque diabetis principio pronuntiatur efficax. Terebinthina cum saccharo optimo in pilulas redacta, non minus ac *Mercurius dulcis* cum eodem commixtus, egregium antidyntericum traditur remedium. Vesicula vervecis fellea, bile etiamnum plena, post duarum triumve guttarum urinae agrotantis calidae additionem, in aere libero exsiccata, Icteri curam magneticam absolvere creditur. In odontalgia succus rutae recenter expressus auri regionis affectae suadet instillandus. Succus *Chelidonii* pro insigni vulnerum recentium balsamo venditur. Ceterum uti *Index* eorum morborum, adversus quos remedia proponuntur, subjicitur, ita & *Praefatio* propria quondam *Autoris* manu exarata praemittitur.

PHAR-

PHARMACOPOEA BATEANA,
or, Bates Dispensatory.

i. c.

Dispensatorium Batei, Anglice redditum studio
GUILLIELMI SALMONIS, Professoris Medicinæ.

Londini, apud S. Smith & B. Walford, 1694. in 8.
Constat plagulis 63.

Quam Pharmacopoeam Bateanam industrius *Shipton* Latine bis edidit, in *Actis A. 1688. p. 617. & 1692. p. 93.* commemoratam, etiam denique nativo, i. e. Anglico hic vestitam habitu, alio simul ordine dispositam, notisque ac medicamentis, partim ineditis, partim aliunde, imprimis e Collectaneis Chymicis Leidenensibus depromptis, auctam exornatamque sistit *Clariss. Salmon*, varia post scripta Anglica, quibus Medicinam hactenus interpretatus est, integram brevi *Officinam Chymicam* expectare jubens. Nempe ordinem quod attinet, medicamina non tam juxta seriem Alphabeti, in Indice adjecto singulisque Capitibus quae observatur, quam pro usus eorundem atque formae diversitate, in certis Capitibus, duobus sub Libris comprehensis, edocentur; Tabula Posologica & Orthonia verborum Appendicis vice Capita 10. & 11. Libri secundi, composita externa pertractantis, constituentibus. In Notis autem adpositis non solum, quae *Nostro* circa remedium corrigendum vel adhibendum sententia sit, exponitur, sed & processus nunc integri, Arcanorum v. g. nonnullorum *Goddardianorum* omitti supplentur, nunc positi *Authoribus* suis vindicantur, nunc novi etiam ex *Authoribus* proponuntur. Sic *Aquae aluminosae*, ubi *Sextario* hujus unciae duae spiritus vini combinatae fuerint, majores assignantur vires, veluti quas in herpete ac impetigine insignes esse, exemplo duarum foeminarum, quarum impetiginem sustulit inveteratam, comprobatur. Cortex *Peruvianus* quemadmodum non ante pulverisandus, quam in usum quando trahendus, ob particularum volatiliu adeoque virium jacturam mox insequentem, praecipitur: ita vinum quoque rubrum si-ve claretum Spiritui vini commixtum Tincturae ejusdem extrahen-

M m m 2

de

p. 1.

p. 2.
p. 312.

- p. 33. 314. dae convenientissimum ostenditur menstruum; saltem ut hæc vel ipse etiam cortex pulverisatus rite administretur, nunquam medicamenta ista foeminis mensium obstructione icterove laborantibus, nec aliis, quibus alvus est constipata, aut febris continens vel continua, nec nisi corpore prius evacuato, suadentur propinanda; aliquot in medium adductis observationibus, quæ vim corticis dicti continuis in febribus quibuscunque deleteriam plerumque evincant. Æthiopem mineralem non fusione modo, sed & sola sulphuris atque mercurii commixtione exacta parari posse, mercuriumque cum æquali sulphuris pondere in mortario ferreo vel vitreo subactum, ultra viginti jam annorum decursum felicissime ab Autore adhibitum fuisse, ansam primam Chirurgia subministrante Barbettiana, innuitur; ita quidem ut salivationem non nisi rarius, vix autem ubi teneriorum corporum in gratiam duplum sulphuris associatum mercurio fuerit, viderit pedissequam. Sal polychrestum cum triplo salis armoniaci solutum ac crystallisatum longe nobilius adstruitur simplici.
- p. 667. Ratio Spiritus, Tincturas, Syrupos, aliaque Goddardi medicamenta conficiendi hinc inde prostat, dum Spiritus asæ foetidæ, Corticum Aurantium, Cinamomi, Fæniculi, Guajaci, Lavendulæ, Limonium, Menthæ, Nucis Moschatae, Opii &c. Tinctura Semin. Angelicæ, Antiemetica seu Menthæ, Antepileptica seu florum Lavendulæ, Anticolica seu Baccarum Juniperi &c. Febrifuga seu Schænanthi, Nutritiva f. Chinæ, Sudorifica f. Serpentariæ Virginianæ &c. Syrupus Hystericus f. Galbani, Jovis f. Ammoniaci, odoratus minor f. Benzoini & Styraeis, Sapientum f. Myrrhæ, ad tussim f. Olibani, Uterinus f. Carannæ &c. describuntur. Essentia proposita Martis Grulingio, Magisterium Turpethi Minfichto, Antimonium resuscitatum Gideoni Harvey, Sulphur auri sive Aurum potabile Antonio adjudicantur. Bezoardico solari, quod e Crollio petiit videtur, aliæ præparationes e Schrödero, Hoffmanno, Rolinscio, Beguino, Zvelffero, annectuntur; quemadmodum sal volatile oleoso Bateano diversæ ejusdem compositiones e Collectaneis Chymicis Leidenensibus subjiciuntur. Quoad medicamenta demum inter secreta hucusque magis reposita, quam divulgata, deprehenduntur talia
- p. 604. & seqq. Guttæ Goddardi, Pulvis Rysselii, ac Emplastrum Febrifugum, in ipso etiam titulo indigitata. Autorem scilicet guttæ agnoscunt diversum

sum ab isto Goddardo, cujus formulæ in Pharmacopœa habentur Bateana, tantum quondam æstimata, ut Carolo II. mille & quingentis libris Sterlingensibus dicantur stetisse; nil aliud vero esse significatur, quam ossium humanorum oleum destillatum, post diuturniorem digestionem a spiritu separatum, facilius & efficacius juxta Autorem præparandum, si mox a spiritu & sale volatili sejunctum cum sale, aliquamdiu volatili digeratur, odore gravi per spiritum nitri & spiritum vini spoliandum promptissime; cunctis nihilominus præparationibus solutio ossium spiritu nitri rectificato facta, & duplo spiritus vini tartarifati maritata præfertur. Rysselii autem pulvis sive sulphur ex antimonio acquiritur, hoc in crucibulo supra ignem fustum sufficientem in aquam effundendo; sic enim portio major coloris lutofo-rubicundi sub nomine specierum majorum ad fundum mergitur mitiores vires exserens, minor vero sive sulphur coloris aurantii ac violentioris efficaciam, sub minorum specierum titulo suprema petit. Tandem Emplastrum febrifugum, quo solo Ventriculi regioni applicito febres intermittentes quævis abiguntur, e thuris uncis quatuordecim, olei olivarum uncis duabus vel q. s. & minii drachmis tribus invicem liquatis coalescit.

p. 830.

p. 911.

AL-CORANUS, SEU LEX ISLAMITICA
Muhamedis, Filii Abdallæ, Pseudoprophetae,
ad optimorum codicum fidem edita ex Museo ABRA-
HAMI HINCKELMANNI D.

Hamburgi, ex officina Schultzio-Schieleriana, 1694. in 4.
 Constat 162. semiplagulis.

Quam aliis studiis accidisse videmus felicitatem, ut a primo statim, quo renasci cœperunt tempore, viri extiterint omni laude majores, qui ad ea vel promovenda, vel exornanda obstetrices præbuerunt manus; eandem Orientalia experta fuisse, nemo inficias ibit. Quippe tot undique ad sublevanda ea & faciliora reddenda semper concurrere, ut eorum vel aliquem inire numerum difficile foret. Imprimis post Hebræam Arabicam linguam, cum omnigena rerum scientia præ aliis superbire, & ad accuratiorem Hebraismi notitiam

M m m 3 mul-

multum conferre merito visa sit, sui æstimatores invenit, qui certatim socias junxere operas, ut ejus amoenitates ubivis locorum innotescerent. Inter tot vero doctissimos viros, qui scripta publicando orientalia inclaruerunt, nondum fuit, qui Alcoranum Muhammedismi fulcrum, aut labile satis, luci exponeret publicæ, licet permulti id in animo habuere, plures vero longe, ut id fieret, anxie optarunt: ut ita hæc gloria reservata sit plurimum Reverendo DN. HINCKELMANNNO, qui eo, qua prostat facie, orbem eruditum donavit. Nos compagem hujus doctrinæ Muhammedicæ corporis exhibere merito superfedemus, quod ubi mera confusio, ibi frustra ordo quærat; ex præfatione potius Editoris Clarissimi quædam delibaturi.

Agit autem in præfamine hoc imprimis, ut removeat obstacula, quæ ipsi impedimento esse potuerint, quo minus animum ad Alcoranum edendum applicaret; inter quæ primum & præcipuum est, exiguum valde & Corani & Arabismi usum esse, meliusque quam in hoc studio locari posse bonas horas. Sed alia Editori mens est, Christiano infidelium quoque ædificationem curæ debere esse cordique. Jam vero Muhammedisimum feliciter everti non posse, quam si ipsius asseclis putida commenta, contradictiones manifestæ, & plagia turpia, quibus scatet Al-Coranus, quem recitasse est refutasse, ante oculos ponantur: ut ita laudem potius quam vituperium mereatur, qui ejus editionem promoverit. Hoc prolixius ostenso, occasio arripitur de auctoribus & fati Corani disserendi. Integrum nimirum opus Muhammedici non esse tribuendum, sed maximam ejus partem Judæo cuida & Sergio Nestoriano Arabibus Bahira dicto vindicandam; insuper ex N. T. plura translata, & multa ex Judaicis aliisque petita esse scriptis. Hæc inter placuit præsertim nominare libellum, qui tunc temporis sub titulo Evangelii a Petro conscripti circumferebatur.

Titulus alias libri integer hic erat: **كتاب عجائب وامور ربنا ومخلصنا يسوع المسيح ابن الله الحي المدعى الجبل الطقولة**

Miracula & res gestæ Domini nostri & Servatoris Jesu Christi, Filii Dei vivi, vulgo Evangelium infantie dicta; cujus falsa deteguntur: quod provocat ad testimonium Josephi Gorionidis, quem Christi tempore vixisse dicit; Mariam Deiparam contra stylum Scriptu-

ra vocitet **سیدنا** vel **مرت مریم** *Dominam nostram Mariam*; Christum recenter natum ita matri suæ se declarasse velit; **انا هو يسوع ابن الله الذي ولد كبا** *Ego sum Jesus, ille Filius Dei, qui natus est, prout tibi annuntiavit Angelus Gabriel, & Pater meus misit me in salutem mundi &c.* Post mortem Muhammedis Abu Becr & Othman unice id sibi commendatum habuerunt, ut undique dispersa hujus cadaveris membra, quæ impostor, dum adhuc in vivis erat, palmarum foliis illeverat, colligerent; quod variis suffragiis orientalium Historicorum probatur. Cumque utilitas studii Arabici maxime in dubium vocetur, commendat illud Vir celeberrimus, non tantum ob insignem usum, quem ad meliorem Scripturæ sacræ intellectum præstat; sed & ob varia scripta, quæ hæc lingua composita fuere. Arabibus enim non defuisse Poetas insignes, Oratores claros, Historicos prudentes, Geographos peritos, Medicos felices, nec Mathematicos celebres. Si vero hæc adducta non sufficiant ad conciliandum favorem omnium Arabicæ linguæ, in Etymologicis eam insignem præstare usum monstrat, percurrendo plurimas linguas occidentales, quæ Arabicæ multa accepta referant; Glossarium simul commendans magnum Arabico-Perficum, quod possideat, Authore Muhamed Ibn-Abdil-Chalek Ibn Apphalla, e quo incredibilis numerus vocum incognitarum vulgo erui possit.

Versionem quod attinet, eam sponte se omisisse dicit, tam ob difficiliora & interpretum dissensu involuta loca, quam ut pretium servaretur Linguae Arabicæ; ne eidem accideret, quod Græcæ, quæ a tempore, quo Græcis Authoribus versiones addi cœperunt, evuluit. Nec reticet, quibus ad hanc editionem usus fuerit exemplaribus manuscriptis, laudans præ aliis illud, quod prægrandibus exaratum literis, Masorethicis insuper notis abunde instructum sit, studiisque Muphti alicujus inservisse acceperit. Nos uti indignum non censemus hoc Princeps sic dictum Exemplar, quo minus lucem videat publicam; sic optamus, ut Deus celeberrimo Authori vitam & vires concedere velit perennes, quo non tantum alia Manuscripta Arabica, quorum possessor est, sed præcipue Glossarium magnum Arabico-

bico-Persicum in usum Philologiae consecrandorum, publica luce beare possit.

*FRANCISCI JUNII, F.F. DE PICTURA
veterum libri tres. Accedit Catalogus
Artificum adhuc ineditus.*

Roterodami, typis Regneri Leers, A. 1694. in fol. chart. aug.
Constat alphab. 6. plag. 18.

Franciscum Junium, Francisci Biturigis filium, virum celeberrimum, Heidelbergae tulit anno seculi superioris nono & octogesimo, eundemque Windsoriae, cum ibi anno nostri seculi septuagesimo octavo propemodum nonagenarius obiisset, condidit; ceu ex inciso marmori elogio, quod ad tumulum honorarium Oxoniensis ei Academia suspendit, colligitur. Is animum primo coepit applicare ad disciplinas mathematicas, bellicisque artibus se dedere, hoc consilio, ut cum se corroborasset, stipendia faceret sub ductu Arausionensis Principis. Sed cum bellum pactis induciis duodecennibus componeretur A. 1609, aliam vitae rationem iniiit, totum se mancipans cum ceterarum optimarum artium, tum praecipue sacrarum literarum studiis. Postquam vero in Britanniam A. 1620. trajecisset, ac multos reperisset libros veteres Anglo-Saxonicos, linguam illam instituit excolere, eique postea cognitionem omnium veterum septentrionalium, Gothicarum, Francicarum, Cimbricarum, Frisicarumque addidit, & cum post triginta annos ad suos inde rediisset, nihil quicquam remisit in acerrima contentione rimandi prisca Septentrionis monumenta. In Anglo-Saxonicis enim, Francicisque & Cimbricis Lexicis ac Glossariis, inque antiquissimis harum gentium Scriptoribus explanandis multum collocavit industriae, ac in specimen illius primum Amstelodami A. 1655. edidit Observationes in Willeramii Abbatis Francicam paraphrasin Cantici Canticorum, quam olim Lugduni Batavorum Paulus Merula in lucem protraxerat. Nactus deinde antiquissimum illum codicem Gothicum, qui argenteus dicitur, & quatuor Evangelia literis argenteis Gothicis descripta continet, huic dilucidando diligenter incubuit, ac non multo post Gothicam Evangeliorum inter-

pretationem cum Glossario Gothico publici juris fecit: quemadmodum plurimas quoque lucubrationes ad obsoletas hasce linguas spectantes Bibliotheca Oxoniensi legavit, quas inter eminet Glossarium quinque linguarum Septentrionalium, quod undecim voluminibus describi nitidissime curavit Oxoniensis Episcopus, Jo. Fell, istudque sumtibus illustris hujus Universitatis, sub auspiciis Gilberti Ironside, S. T. P. Coll. Wadham. Praefecti & Academiae Pro-Cancellarii excudendum est. Plura, quae ad illius vitam atque eruditionem pertinent. Vir Clarissimus Jo. Georgius Grævius, cui & ea, quae hactenus dicta sunt, debentur, sub frontispicium praesentis operis suppediat, ubi vitam ejus universam fufius delineavit. Quam enim insuper versatus ille fuerit in Graecis Latinisque omnis generis Scriptoribus, ipsi hi tres de veterum pictura libri satis edocent. Hos, cum prima vice commoraretur in Britannia, eruditissimus Junius componere coepit, eam instituti tenens rationem, ut picturae initium, progressum, atque consummationem in iis traderet, partesque has ita etiam explevit, ut nihil heic desiderare liceat eorum, quae ex interioribus Graeciae ac Latii penetralibus ad argumenti hujus notitiam derivari potuerunt. Equidem jam A. 1637. typis Amstelodami mandati sunt per Guil. Blaeu, sed cum Auctor eos ab omnibus, qui & eruditionis interioris laude & artis scienter pingendi intelligentia eminebant, tantopere probari intelligeret, ut eorum auctoritate verterentur ex Latino in Britannicum & Belgicum sermonem, manum illi denuo admovit, & tanta copia rerum egregiarum amplificavit, pulcherrimisque tot locupletavit accessionibus, ut non interpolatum, sed recens plane ac novum opus referant, cujus videndi desiderio mirum hactenus in modum flagrant plurimi, quorum sitim tandem explere laudatus Grævius annisus est. Secum enim habuit has commentationes Vir Nobilissimus, Dionysius Junius, cujus parenti, Senatori Gröningano, denuo in Britanniam migrans Franciscus easdem commiserat. Is igitur cum a Grævio rogaretur, non difficile in iis ad eum curandis sese praebuit, dataque ab isto fuit opera, ut in elegantem hanc, quam nunc videmus, formam redacta fuerint. Quinimo adjectus etiam est alteram hujus operis partem conficiens & adhuc *avendotos* Catalogus pictorum, statuariorum, calatorum, tornatorum, aliorumque artificum, & eorum, quae in prisca monumentis celebran-

lebrantur, operum, quem magno itidem studio adornavit Junius, cum olim in his Commentariis elaboraret, gratissimumque illum fore Eruditis tanto minus ambigendum est, quanto eum magis jam olim expetiit Vir summus, Hugo Grotius, in quadam epistola promissi vix dum facti Auctorem admonens. Sicuti autem nomina artificum juxta literarum seriem disposita conspiciuntur, ita fabricatorum ab iis operum Index Catalogo præmissus, & alius rerum ac verborum eidem subjunctus est. Sed nec prius istud opus accurato indice, cæterisque, quæ ad libri cultum & nitorem merito requiras, destituitur.

OLIG. JACOBÆI COMPENDIUM

Institutionum Medicarum, in gratiam

Tyronum Medicina.

Hassniæ apud J. M. Liebe, Univerſit. Bibliop. 1694.

Constat plag. 8.

Proposuit sibi nobilissimus Autor, Institutiones medicas recentiorum industriæ & rationi sanæ magis congruas, sed reſectis pluribus ad physicam spectantibus, & ex anatome saltim delibatis necessariis, exarare. Hinc ὕγιεινῇ & διατροφικῇ partibus reliquis subordinat; illi quidem Physiologicam & Diæticam, huic Pathologicam, Semioticam, Curatoriam, eoque ordine singulas pertractat. In Physiologia ergo L. I. de chylo & sanguine, de cribratione humorum a massa sanguinea, & de temperamentis solum agit. L. II. Sex res non naturales, medicis vocatas, partem Diæticam absolventes, perlustrat. L. III. Pathologiam absolvit, de morborum differentiis, temporibus, & causa disquirens, ubivis antiqua novis illustrans. L. IV. partem Semioticam, adeoque signa ex urina & pulſu, diagnosiſin causarum morbificarum, prognostica & dies criticos complectitur, in quorum numero, quæ verba illius sunt, nil fere certi statuit. L. V. partem Therapeuticam tradit, Methodo medendi subjungens præſidia ipsa, venæ ſectionem, emetica, purgantia, (in quorum speciali diſquisitione latius & curioſe occupatur,) ſudorifera, diuretica, ſalivantia & maſticatoria, errhina & ptarmica, pneumonica, veſicantia, aperientia, adſtringentia, emollientia, ſomnifera & narcotica, totidem capitibus reſenſita.

MAR-

MARCHIONIS HOSPITALII ENO-

datio difficultatis propositæ in Actis Eruditorum

hujus anni pag. 196, super solutione Problematis Bernoulliani, quæ habetur in Commentariis Mathematico-physicis Parisiensibus.

Scire Lectorem volo, eandem hanc difficultatem jam contineri in *Diario Parisiensi*, & ad eam responsionem exhiberi in subsequenti 16, quæ procul dubio Auctori difficultatis nondum satisfecit: quod vel exinde conjicere licet, quoniam eadem, aucta tamen insigni additamento, in *Actis Lipsiensibus* de novo apparet, quod in eum duntaxat finem videtur factum, ut sit loco instantiæ ad responsionem. Credendum itaque, additamentum hoc eundem Auctorem agnosce-re; quod indicio est, veritatem solutionis meæ nondum recte eum percepisse. Quo autem melius Lector decidere queat nostram controversiam, haud gravatim legat difficultatem sine additamento, uti reperitur pag. 198 *Diarii Parisiæ* linea 13 usque ad 30. Hic enim Latinis verbis præliminabo enodationem, quæ jam Gallice impressa fuit. Lector dein examinabit additamentum meamque responsionem, quam reperiet ad calcem hujus enodationis, quæ hæc est:

Excerpt. ex XVI Diario Erud. Paris. anni 1694.

Optandum fuisset, ut Auctor difficultatis novam dedisset solutionem Problematis Bernoulliani, aut saltem ut detexisset meam methodum. Ex quo forte ansam arripuissem, accuratius inquirendi in materiam, quam in tota *Mathesi* summi momenti judico; sed quia in speciali exemplo examen per calculum instituisse acquievit, num scilicet tangens conditionem requisitam haberet; ipsiusmet calculi, quem imperfectum reliquit, vestigia sequar, quippe quem falsis indicibus indutus solutionem meam subvertere credidit: præsertim cum subtilissimi Geometrae obnoxii sint erroribus, qui secundum apparentes species, antequam evidentia cogit, judicium ferunt.

Author assumit equationem, quam dedi $y^2 + xxy + 18 bxy + 16 bx^2 = 27 bbyy$, quæ exprimit naturam certæ cujusdam curvæ CMM, cujus tangentes MT duplas esse dixi portionum CT axis a mu-

tuo occurſu T factarum: & pervenit ad hanc alteram æquationem
 $24 bxx + 9 byy + xyy + 4 xx + 3 yy = 8 bbyy - 6 y^4 - 7 xxyy -$
 $90 bxyy - 96 bx^3$, quam fateor reduci debere ad eam quam dedi y^4
 &c. poſito juſ a mea ſtare parte. Poſtea quadrata ſumit membro-
 rum utriusque æquationis: Ex eo autem quod advertit differentiam
 ſenſibilem non evaneſcere, concludit reductionem non eſſe poſſibilem.
 Interim quadrando membra ſecundæ æquationis & transponendo repe-
 ritur $4 y^8 + 9 xxy + 114 bxy + 135 bby + 5 x^4 y^4 + 244 bx^3 y^4$
 $+ 594 bbyy + 1620 b^3 xy + 729 b^4 y^4 + 128 bx^5 yy + 1536 bby^4 yy$
 $+ 1728 b^3 x^3 yy + 768 bby^6 = 0$, que diviſa per primam $y^4 + xxyy$
 $+ 18 bxyy + 16 bx^3 - 27 bbyy = 0$ dat pro quotiente $4 y^4 + 5 xxyy$
 $+ 42 bxyy - 27 bbyy + 48 bx^3$: Diviſio vero abſque reſiduo peragi-
 tur. Unde inferendum, æquationem $4 y^4$ &c. ope diviſionis reduci
 ad propoſitam y^4 &c. Si quidem nullas alias adhibeo regulas reductionis
 niſi ordinarias & ab omnibus Algebriftis hucusque receptas. Ex
 ipſo igitur calculo Auctoris continuato quantum opus, manifeſtum eſt,
 curvam CMm , cujus natura exprimitur per æquationem datam y^4 &c.
 tangentes ſuas habere duplas portionum CT axis inter verticem & oc-
 curſum interceptarum; id quod aſſerueram in Commentariis.

Hoc addere inſuper liceat, quod $D. Bernoulli$ Profeſſor exhibu-
 it in Actis Lipſienſibus ſolutionem longe differentem a mea, que ta-
 men debite applicata in caſu propoſito eandem æquationem profert.

Non magis mihi arduum erit deſtruere additamentum, utpote
 quod etiam nititur duobus principiis æqualiter falſis. Prius conſi-
 ſtit in hoc, quod Auctor ſine ulla adducta ratione ſupponit quantita-
 tem $4 y^8 + 9 xxy + 114 bxy + 135 bby + 5 x^4 y^4 + 244 bx^3 y^4$
 quantitatem $y^4 + xxyy$ &c. quæ etiam nihilo æquatur, neceſſario
 pro quotiente dare tertiam quantitatem $y^4 + 5 xxyy$ &c. quæ etiam
 debeat æquari nihilo. In hoc enim præcipue conſiſtit vis ejus con-
 cluſionis, nempe loco lineæ curvæ me nihil aliud dare quam aliqua-
 tantum puncta loci quaſiti. Sed qui venit, ut non attenderit, quod
 omnis quantitas finita multiplicans nihilum producat nihilum? Al-
 terum principium non ſolidius eſt, quod ita ſe habet: *Æqualitas dua-
 rum diverſarum expreſſionum ejusdem ſubtangentialis ſemper re-
 ſtituit æquationem loci geometrici: ut hoc principium verum fiat, ad-
 datur*

Fig: 1.

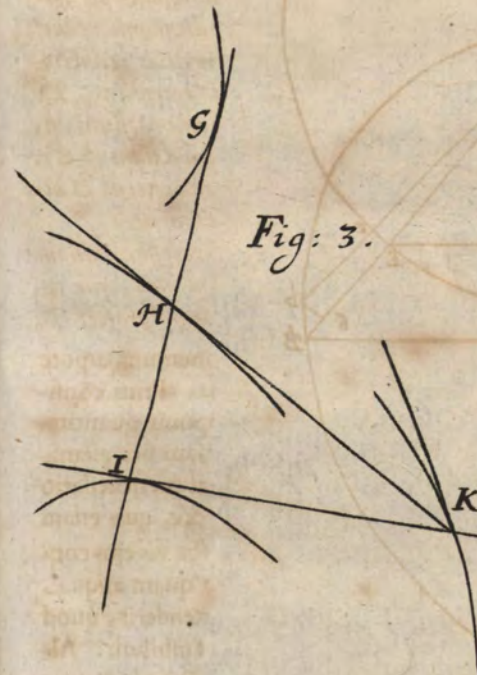
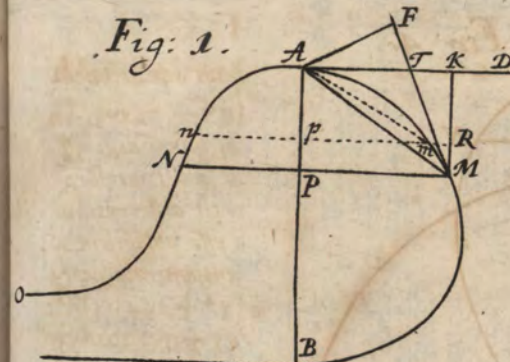

Fig: 3.

TAB. XI. ad A. 1694.
 pag. 389.

Fig: 2.

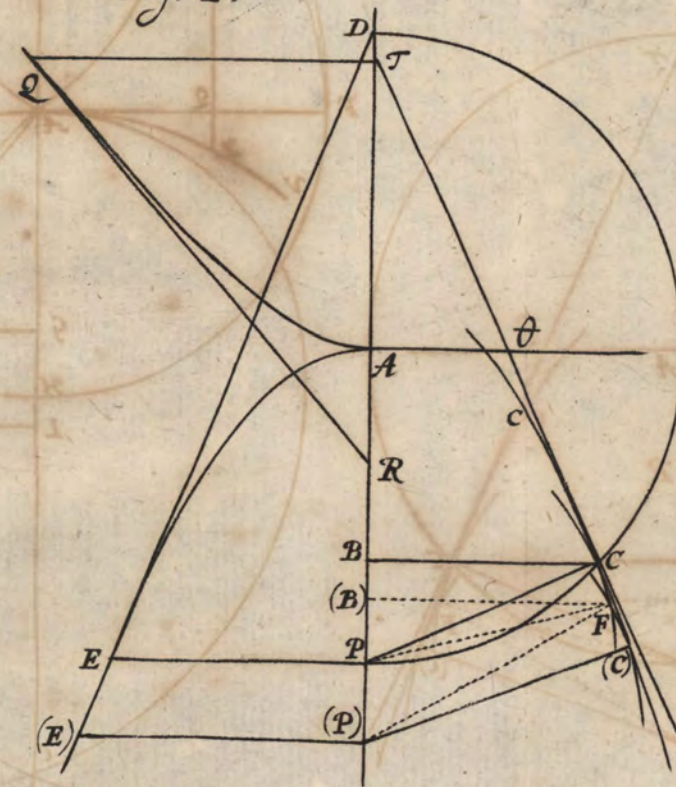
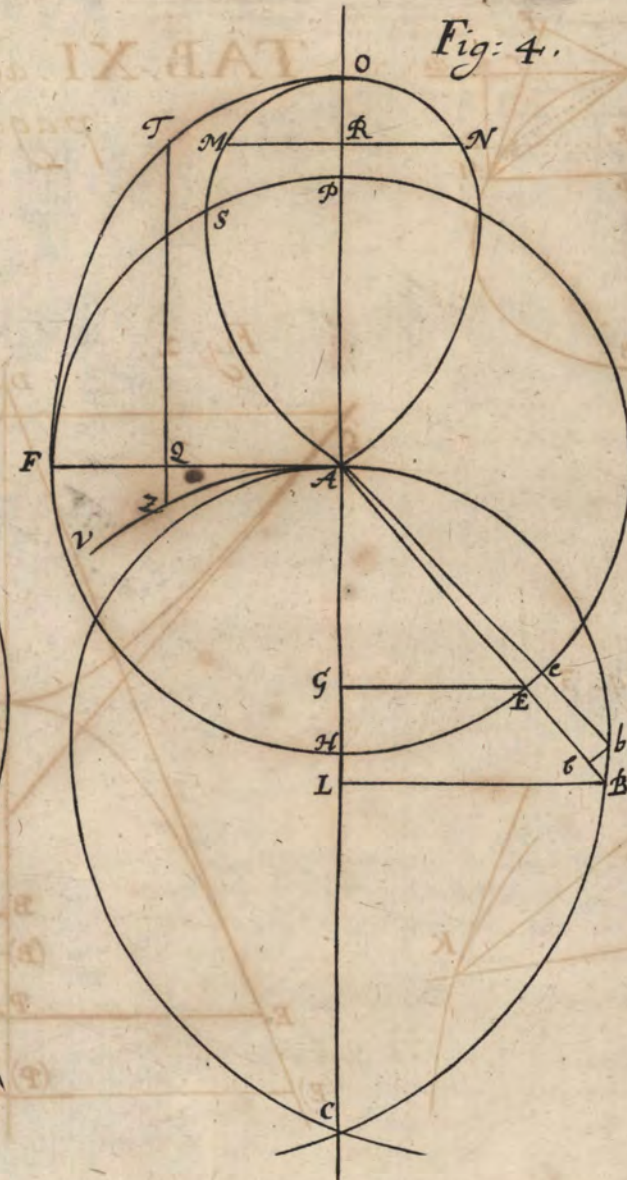

Fig: 4.

TAB. XI.
Fig. I.

$$= \sqrt{\frac{dx}{2d-x}} \text{ substituendo loco } u \text{ \& } m \text{ eorum valores } \sqrt{2dx-xx}$$

tangentis KT, nimirum $\sqrt{2d-x}$ & u , atque si in posteriori loco xx subrogatur ejus valor $2dx$ — uu , tertia resultabit

expressio u — — ejusdem subtangentis. Auctor supponit tertiam
u N n n 3 hanc

hanc expressionem datam esse cum prima, quæ elicitur ex æquatione ad quadratricem datam, illasque comparando format æqualitatem

$$u - \sqrt{\frac{ddx}{2d-x}} = u - \frac{dx}{u} \text{ quæ restituit locum ad circulum.}$$

$uu = 2dx - xx$. Quod erat inveniendum. hactenus hæc Auctori bene cedunt.

Verum si loco tertiæ expressionis $u - \frac{dx}{u}$ sumatur

$$\frac{dx-xx}{u} \text{ quæ immediate ex loco ad circulum producit,}$$

$$\text{formabitur æqualitas } u - \sqrt{\frac{ddx}{2d-x}} = \frac{dx-xx}{u} \text{ quæ diversissima}$$

est a loco ad circulum, quæq; eum neuiquam restituit: sublati enim fractionibus & irrationalitate, reperietur $x^5 + 4dx^4 + 5ddx^3 + 2uux^3 - 6duuux - 2d^3xx + 5dduux + u^4x - 2du^4 = 0$, non autem locus ad circulum $xx - 2dx - uu = 0$, id quod evenire deberet secundum Auctorem. Sed si dividatur ultima æquatio per locum ad circulum, nihil remanebit, & pro quotiente habebitur $x^3 - 2dxx + ddx + uux - 2duu$. Et hoc prorsus idem est quod accidit in mea curva. Ecce interim, ut Auctor ratiocinetur, æquatio localis

$$u - \sqrt{\frac{ddx}{2d-x}} = \frac{dx-xx}{u} \text{ diversa est a proposita } xx - 2dx - uu.$$

inutile autem foret illas elevare ad altiorem gradum quadrato multiplicando membra singularum, neque enim id faceret evanescere illarum differentias: Evidens quoque differentia reperiretur, si asymmetria unius sublata per multiplicationem quadratam factis ambobus membris aequalibus nihilo per transpositionem (unde resultat $x^5 - 4dx^4 + 5ddx^3$ &c. = 0) & quadrato alterius posita æqualis nihilo multiplicato per x , (unde fit $x^5 - 4dx^4 + 4ddx^3 + 2uux^3 - 4duuux - u^4x = 0$) si, inquam, æquationum ortarum singuli termini inter se comparentur. Denique si quis subire vellet laborem dividendi utramque æquationem per quantitatem $xx - 2dx + uu = 0$ datam

in loco Geometrico proposito, prior deprimeretur ad $x^3 - 2dxx + ddx + uux - 2duu = 0$ (NB. facit hanc quantitatem æqualem nihilo sine ulla probatione) altera vero ad $x^3 - 2dxx + uux = 0$, qui sunt duo loci Geometrici differenter, cum tamen secundum problematis naturam &c.

Difficultatem nunc eousque explicatam spero, ut obstinationi non minus quam impetuoso contradicendi pruritui imputandum esset, si Auctor eidem diutius inhæreret.

JAC. B. DE METHODO TANGENTIUM Inversa, quousque tum in communis tum reconditoris Geometria potestate sit & non sit, conferenda cum Schediasmate Leibnitiano Mensis Julii hujus Anni.

Elegantia sunt, quæ hic dedit Vir eximius de Applicatione Calculi differentialis ad partem Methodi Tangentium inversæ, quæ constitit in constructionibus Curvarum ex data relatione duarum Functionum, quas appellat, ad se invicem. Et cum ad profectum scientiæ conducat nosse, quousque hæc etiam per vulgarem Geometriam possint effici, observandum est, quod quotiescunque Functiones illæ, quas inter ratio data h. e. Algebraica, supponitur, tales sunt, ut Curvam necessario poscant Algebraicam (quod fit, ubi rectæ curvæve quæsitæ tangentes ordinatim positione dantur, ut cum ex data relatione inter resegmenta axium AT & Aθ, aut inter perpendiculararem CP & resegmentum AP, quæritur curva,) Problema quoque semper in potestate communis Geometriæ sit futurum, ut non opus sit differentialium calculo uti, nisi pro illis curvis, quas data ratio non semper Algebraicas arguit; quod speciatim in ipso exemplo Cel. Auctoris ita manifestum fit: Sit invenienda Curva CC, cujus perpendicularis PC ad resegmentum ab axe AP habeat relationem datam, velut eam quam habent coordinatæ Parabolæ AE, h. e. (ob communem rationis terminum AP,) ut PC sit æqualis PE. Intelligantur centris P & (P) radiis perpendicularium PC, (PC) duo circuli describi intersecantes sese citra curvam in F, erunt per hyp. PC, (PC,) h. e. PF, (P) F, singulæ respondentibus PE æquales; unde &

TAB. XI.
Fig. 2.

resc.

reciproce, dato quovis citra curvam puncto F, (h.e. datis A (B), (B) F, rectis,) duæ ex illo satisfaciunt rectæ PF, (P) F, ad axem inflecti possunt, eo propiores futuræ sibi & perpendicularibus PC, quo punctum F curvæ propius assumptum fuerit, adeo ut hoc in ipsamet curva accepto (rectis AB, BF, coordinatis ejus existentibus) omnes PC, PF, in unam perpendicularem PC, ut & puncta P & (P) in unum P coalitura sint, ipsaque æquatio ab AP denominata duos æquales valores acquiratur: unde quæsitum vulgari arte consequendi ratio constat; nempe positis $A(B) = x$, $(B)F = y$, $AP = b$, $P(F) = c = \sqrt{ab} = PE$, ut emergat æquatio $bb - 2xb + xx + yy = ab$, operatio sic habebit:

$$\begin{array}{r} bb - 2xb + xx + yy = ab \\ \underline{2 \quad 1 \quad 0 \quad 0 \quad 1} \\ 2bb - 2xb = ab, \text{ seu } b = x + \frac{1}{2}a \end{array} \quad \begin{array}{r} bb - 2xb + xx + yy = ab \\ \underline{1 \quad 0 \quad -1 \quad -1 \quad 0} \\ bb - xx - yy = 0, \text{ five } b = \sqrt{yx + yy}, \end{array}$$

quare $x + \frac{1}{2}a = \sqrt{yx + yy}$, h.e. $ax + \frac{1}{4}aa = yy$, æquatio pro curva quæsitæ, eadem cum *Leibnitiana*. Et memini, cum *Frater* olim e Galliis redux ipsum hoc Problema, ut difficile quippiam ibi habitum, mihi proposuisset, me constructionem ejus generalem e vestigio hanc dedisse: Super curva AE (cujus ordinatæ AP, PE, relationem datam exhibent) subtangentiali PD, seu diametro, describatur semicirculus PCD, in qua adaptetur $PC = PE$, erit C punctum in optata curva CC, eique perpendicularis adaptata PC. Similiter etiam data relatione inter resegmenta axium per tangentem AT, Aθ, (h.e. data, curva AQ, cujus in T applicata TQ sit æqualis Aθ) Curva CC generali constructione reperitur, ut ne calculo quidem opus sit: Ducta enim tangente datæ curvæ QR, reperiatur ad AR & AT tertia proportionalis AB, abscindenda in axe ad partes R, occurretque erecta, super ipso perpendicularis BC positione datæ tangenti Tθ in puncto quæsitæ curvæ C: ubi commodum recorder *fraterni Problematis* in *Jan.* 1692, p. 33 inserti, quod nostri tantum specialis casus est, in quo curva, cujus coordinatæ datam relationem exhibent, circulus existit super axium conjugatorum concursu descriptus; unde facillima constructio emergit, quæ sit, abscindendo tantum (vid. Tab. I fig. 4, ibid.) in subtensa anguli recti ED partem EB vel DB, quæ sit tertia proportionalis ad ED & crus illi oppositum FD vel FE. Non secus vero

vero etiam, datis positione curvis Lineam quæsitam tangentibus, ipsa communis Geometriæ ope reperitur. Sic aliquando solvi vulgari methodo *Problema Ballisticum* de definienda Curva, quam tangant omnes Parabolæ, a globo in singulis mortarii elevationibus constante vi explosæ, descriptæ. Sic etiam reperio lineam, quæ tangat seriem Paraboloidum ejusdem gradus, circa eundem axem constitutorum, at vertex diversos, parametrumque intervallo verticis & extremitati axis æqualem habentium, perpetuo rectam esse. Porro, quo pacto communis Geometriæ beneficio ex data duarum Functionum, relatione tertia sit elicienda, & speciatim ex data relatione coordinatarum, i.e. ex ipsa data curva, radius osculi, (supponendo in æquatione duas vel tres radices æquales, prout osculum spectatur ut concursus vel duorum radiorum circulorum tangentium inæqualium, vel trium radiorum unius secantis circuli,) id jam in *Addimento cit. Probl. m. Jan.* 1692, p. 34. & in *Lucubrat. m. Mart.* 1692. & *Jun.* 1693, de *Natura Osculorum* abunde ostendimus: idemque etiam per præcedentem constructionem potest effici: cum enim detur Curva, punctumque in ea per hyp. adeoque subperpendicularis, adeoque positione radius osculi, isque extremitate sua tangat Curvam Evolutam, dabuntur quoque resegmenta axium conjugatorum per hunc radium. Ergo per præcedentem dabitur Evoluta. Ergo & radius osculi dabitur longitudine. Quomodo vero ex data coordinatarum una & radio osculi ipsa vicissim Curva indaganda sit, hoc quidem communis Geometriæ vires transcendit; nec enim positione dantur osculantes circuli. Dependet autem Problema a *constructionibus Elasticarum*; descripta namque curva, cujus applicata reciproce proportionetur radio osculi, si ad ipsam, seu ad Lineam Tensionum, construatur Elastica, erit hæc quæsitæ, ut ex *nuperis m. Junio* hujus *Anni publicatis* colligere est. Sed tandem illud in genere tenendum, (quod initio innui) omnia Problemata, quibus promiscue Algebraicæ & Transcendentes Curvæ satisfaciunt, Geometriæ reconditori propria esse, frustra que tentari per communem: eorum vero alia construere per simplices *quadaturas* aut *rectificationes*; alia per *inflectiones Elaterum*, ut præcedens; alia saltem per *mutationes*, ut cum quærenda proponitur curva ex data relatione rectæ tangentis ad proprium ex axe resegmentum; cujus constructionem in casu relatio-

nis constantis (qualem *Frater* proposuerat) *sup. anno m. Junio* dedimus, facile tamen accommodandam ad casum cujusvis relationis datæ variabilis, modo loco rectæ, super qua filii describentis extremitas protruditur, substituatur Curva, cujus ordinata æquetur excessui filii supra tangentem datam. Nemo vero hic existimet, omnem Methodum tangentium inversam his exhaustam esse, utpote quæ non debet acquiescere in qualicunque curvarum constructione, sed primario rimari, quot quibusque in casibus sint futuræ Algebraicæ, aut secus; ac tum ad cujus gradus quadraturas referantur: quod in modo laudato Problemate *D. Marchio Hospitalius* & ego præstitimus. Ad hoc vero præstandum requiritur, ut in æquatione literæ indeterminatæ cum suis differentialibus a se mutuo separentur, quod nec semper fieri potest, nec si possit, universali methodo consequi licet: & quemadmodum datis Æquationibus Algebraicis quibusvis multiplicatione, ex ipsis composita facile habetur, data vero composita invenire componentes difficillimum & sæpe impossibile, ut nulla huic negotio universalis regula præscribi possit, particulares vero infinitæ, quarum bonam partem collegit *Huddenius*: ita quoque Methodus directæ tangentium ubique facilis, inversa generalis nulla, ejusque loco tantum particulares dari possunt regulæ, quarum qui plures collegerit, is optime de hac Methodo meruisse censebitur. Ad directam Methodum pertinet hoc Problema, quod tentari potest: Datis tribus Curvis Algebraicis G, H, I, & quarta K, quam formant intersectiones rectarum HK, IK, tangentium curvas H & I in iisdem punctis, in quibus tangens curvæ G ipsas secat, quærere tangentem quartæ K.

TAB. XI.
Fig. 3.

JOHANNIS BERNOULLI CON-
structio facilis Curvæ accessus aquabilis a puncto
dato per Rectificationem curvæ Algebraicæ.

Am olim mihi tentatum præsens problema lubens confiteor, levem autem ob scrupulum, qui festinanti & aliis tum temporis occupatissimo occurrebat, quemque adeo diluere non statim vacabat, ab eo prorsus abstinui. Cum vero *nuperum mensem Junium* pervolverem, inscio mihi & inexpectanti sese offerebat problematis hujus solutio

lutio *fraterna*, aliaque huic affinia. Ex quorum occasione filum meæ solutionis imperfectæ & obiter olim tentatæ denuo aggressus & feliciter sum prosecutus. Non multus in illo fui, sed leve post conamen perveni ad constructionem quæ *fraterna* tanto præstantior est, quod curvæ algebraicæ rectificatione idem præsto & faciliori modo, quam quod *Frater* præstitit per rectificationem curvæ mechanicæ: Nec opus habeo radiis circuloſum osculantium in spiralibus, qui tamen & ipsi nullo labore inveniuntur.

Constructioni meæ præfigam calculum, qui me eo perduxit, partim ut eam ex *fraterna* deductam nemo existimet, partim etiam, & quidem præcipue, ut publicum exinde emolumentum capiat, & non meris constructionibus (quibus intellectis non doctius evadit) paciscatur. Optandum sane esset, ut idem Eruditi semper observarent, & hac in re *summum Geometram Leibnitium* imitarentur, qui egregia sua inventa Orbi literato ostendisse non contentus, viam insuper analyticam singulari opere *scientiam infiniti* complectente propediem editurus est, de quo, ut de cæteris ejus conatibus, multum nobis pollicemur.

Anal. Ut ad institutum redeam. Sit ABC curva quam quæri- TAB. XI.
mus, per quam nempe grave descendens (ex altitudine data PA prius Fig. 4.
delapsum) æqualibus temporibus æqualiter recedat a puncto dato A. Radio AP descripta peripheria PFH, ductæ intelligantur AB secans peripheriam in E, & BL, EG perpendiculares ad PA productam, itemque centro A arculus bb abscindens ex AB particulam Bb æqualem recessui momentaneo, & proinde æqualem ei particulæ curvæ quam grave primo momento percurrit. Est nunc EP = a, AB = x, AG = y, arc. HE = z, Ee = dz, Bb = dx, erit bb = (quia Ae. Ab :: Ee
 $\frac{x dz}{\sqrt{aadx^2 + xxdz^2}}$
bb) —, ideoque Bb = — quoniam autem Bb sup-
a
ponitur æqualis ei particulæ curvæ quam grave in A percurrit æquali momento quo percurrit bB, erit bB ad Bb ut celeritas in B ad celeritatem in A, ut (ex natura gravium descensus) $\sqrt{PL}$ ad $\sqrt{PA}$;
ideoque $\frac{\sqrt{aadx^2 + xxdz^2}}{a} \cdot dx :: \frac{xy}{a}$ id est, sumendo qua-
drata,

drata, $aadx^2 + xxdz^2$. $aadx^2 :: xy + aa.aa$, & dividendo $xxdz^2$.
 $aadx^2 :: xy.aa$; reducta proportione ad æqualitatem habetur
 $\frac{dx}{dz} = \frac{ady}{Vaa - yy}$

— = —, sed ex natura circuli invenitur $dz = \frac{ady}{Vaa - yy}$,

$\frac{Vx}{dx} = \frac{Vy}{ady}$ $\frac{Vx}{dx} = \frac{Vy}{ady}$

ergo — = — quæ est æquatio differentialis pro curva quæ
 $\frac{Vx}{dx} = \frac{Vy}{ady}$

sita, ubi indeterminata x & y cum suis differentialibus dx & dy sine
 ulteriori disquisitione sponte separantur, secus ac fit cum pro inde-
 terminatis aliæ assumuntur lineæ; & hoc est in quo totum mysterium
 consistit, quod si *Leibnitium* in hoc supputandi genere versatissimum
 hucusque latuit, mirum non est, si quidem casu potius quam industria
 eo pervenitur, utpote quod optioni fortuitæ & arbitrariæ indeter-
 minatarum unice est tribuendum. Præcipuum autem quod agen-
 dum restat est, ut ex jam inventa æquatione differentiali problema
 quam commodissime construatur: Per quadraturam spatii curvili-

nei (cujus abscissa existente y , applicata sit $\frac{aa - y^2}{2y}$) construi
 $\frac{aa - y^2}{2y}$

posse nemo non videt, sed quia in praxi non facile quadrantur spa-
 tia, tentandum illud est per rectificationem curvæ alicujus; quæ si
 potest esse algebratica, in leges Geometriæ censendus est peccare qui
 recurrit ad Mechanicam, præsertim si hæc ipsa mechanica non mi-
 nus operose per quadraturas spatiorum describatur. Heic igitur
 meum, de quo nec *Fritri* adhuc constat, ostendam modum, quo ad
 curvam algebraicam pervenitur, per cujus rectificationem problema

construitur: Æquationis differentialis inventæ $\frac{dx}{dy} = \frac{ady}{Vaa - y^2}$,
 $\frac{dx}{dy} = \frac{ady}{Vaa - y^2}$

membri non integrabilis — (quod ita appello, quia ejus inte-
 $\frac{ady}{Vaa - y^2}$

grale vel summatorium in quantitibus algebraicis non habetur)
 $\frac{aady^2}{aay - y^3}$

sumo quadratum —, illudque vel ejus multipulum sub-
 $\frac{aay - y^3}{multi}$

multipulumve per methodum *Diophanteam* divido in duo alia qua-
 drata, quorum latera, si fieri potest, sint integrabilia, secus enim o-
 rietur tantum curva mechanica: hio itaque multipulum quadratum

$a^3 dy^2$ dividitur in hæc duo alia $\frac{aa + 4ay + 4yydy^2}{4ay - y^3}$ &

$\frac{2aay - y^3}{aa - 4ay + 4yydy^2}$ $\frac{4ay + 4yy}{ady + 2ydy}$ & $\frac{ady - 2ydy}{ady - 2ydy}$

quorum latera sunt $\frac{4ay - 4yy}{2Vay + yy}$ & $\frac{2Vay - yy}{2Vay - yy}$

horumque integralia $Vay + yy$ & $Vay - yy$. Ideoque constru-
 cta Curva AMONA, cujus abscissa $AR = Vay + yy$, & applicata

$MR = Vay - yy$ (id est cujus abscissæ & applicatæ respondeant
 applicatis Hyperboles æquilatæ & circuli eandem diametrum a &
 easdem abscissas y habentium) erit elementum hujus curvæ

$\frac{aa + 4ay + 4yy}{4ay + 4yy} + \frac{aa - 4ay + 4yy}{4ay - 4yy} = \frac{dy V a^3}{V 2ay - 2y^3}$

$dx V a$, ideoque integrale primi est æquale integrali ultimi i. e.

$V 2x$

portio curvæ $AM = \frac{AMg}{2a}$, proindeque $x = \frac{AMg}{2a}$.

Constr. Ex his sequitur constructio facillima problematis.
 Factis enim & positis quæ prius, producat si opus AE ad B, ita ut
 AB sit tertia proportionalis ad HP & AM; erit B in curva optata ABC,
 per quam grave descendens si ex P ceciderit æqualibus temporibus
 æqualiter a puncto A recedet. Demonstrationem syntheticam, quam
 quivis ex analysi præmissa statim contexere poterit, omittimus. Pri-
 mariæ etiam proprietates hinc facile deducuntur, quas recensere
 animus non est; id unicum monuisse sufficiat non laminam sed tu-
 bum secundum lineam ABC incurvatum adhibendum esse, nam
 globulus descendendo non ubique insistit convexitati curvæ. Cate-
 rum distantia puncti C in quo curva semet ipsam secat a vertice A plus
 quam

quam duplo major est AH, secus quam in schemate nupero representatur. Curva AMON est quatuor dimensionum, quæ etiam semet ipsam secatur in A, & quæ continuata producit partem inferiorem similem & æqualem superiori, faciens angulum MAN ejusque oppositum rectum. Peripheria HQP transit per ejus punctum S remotissimum ab axe AO.

Opportune hic incidit modus construendi curvam Elasticam, qui etiam per solas rectificationes curvæ AMO & Ellipticæ cujusdam peragitur, & proinde in praxi longe facilius quam is qui quadraturas spatiorum supponit: Semiaxibus AO & radio circuli AF perpendiculari ad AO construatur quadrans ellipticus FTO, & ducta quavis

in eo applicata TZ sumatur AR --- $\sqrt{AFq + AQq}$, appliceturque QZ --- arcui elliptico TO multato quarta proportionali ad AO, AF & AM; quo facto erit punctum Z in curva Elastica. Demonstratio non minus facilis est quam constructio: Sit enim AQ --- x, QZ --- y, erit elementum arcus TO (ex natura ellipsis) --- aadx --- xdx

--- , & elementum curvæ AM (ex ejus natura & constr.) $\sqrt{a^4 - x^4}$ aadx $\sqrt{z}$ --- , ideoque elementum quartæ proportionalis ad AO, $\sqrt{a^4 - x^4}$

AF & AM erit --- $\frac{a \, a \, d \, x}{\sqrt{a^4 - x^4}}$, ergo elem. TO --- elem. $\frac{AF, AM}{AO}$, id est elem. QZ --- $\frac{a \, a \, d \, x}{\sqrt{a^4 - x^4}} = dy$, quæ est eadem æquatio quam.

Eniter exhibuit pro construenda Elastica, quamque suspicatus est, sed perperam, nullatenus a cujusdam sectionis conicæ rectificatione dependere: dependet enim ex parte saltem a rectificatione curvæ Ellipticæ.

Lectorem Benevolum monitum cupimus, schediasma hoc Bernoullianum ad manus nostras pervenisse, antequam mensis Augustus anni præ-

presentis Astorum horum, in quo Viri illustris G.G.L. Constructio Problematis de Curva Isochrone Pamecentrica, pag. 364. & seq. continetur, clarissimo Bernoullio visus fuit, aut videri potuit.

LUDOVICI DE DIEU CRITICA

Sacra, seu Animadversiones in loca quaedam difficiliora Veteris & Novi Testamenti, quibus suffixa est Apocalypsis D. Johannis Syriaca.

Amstelodami apud Gerhardum Borstium, 1693.

Constat 9. alphab. & 18. plag. in Fol.

SEptuaginta sex, & quod excurrit, effluxerunt anni, postquam decreto Synodi Dordracenæ publico constitutum fuit, novam ad ipsos fontes originales adornare versionem Bibliorum Belgicam, qua, prior ad ductum Lutheranæ elaborata abolita, in publicis imprimis cœtibus pro cathedra ecclesiastica uterentur. Quod statutum uti omni laude majus fuit; ita ad illud maturandum viri istarum regionum docti suas undique contulerunt symbolas, ut nitidius & accuratius tanti momenti opus in publicum prodiret: quos inter postremus non fuit vir ad studium linguarum orientalium promovendum natus LUDOVICUS de DIEU, in hunc finem Critica sua sacra prelo commissa. Percurrit autem in ea primo omnia omnium librorum Veteris Testamenti capita, quique in iis versus aut loca difficiliora ipsi visa sunt, vel in quibus vertendis alii errarunt, explicat, & pro egregiis ingenii sui viribus (conferendo semper alias Hebrææ cognatas linguas orientales) vindicat. Deinde eadem in Novi Testamenti locis difficilioribus explicandis methodo utitur, id præter alia sibi commendatum habens, ut Syriacam versionem examinet, eam si a Græco textu dissentiat, corrigens, si vero conveniat, probans: quam porro libertatem sibi sumit, modeste tamen, cum aliorum sententias, maxime Bezae, recenset. Ultimo prædictis jungit Apocalypsin: & quidem non satis ipsi fuit textum Syriacum suis imprimi curasse typis, sed & in gratiam tyronum eundem Latio donavit, literisque insuper & vocalibus Hebraicis ad latus expressit; in quibus paucis subscribendis plurimum a Tremellii ac Fabricii Boderiani codice

dice abijt, idque non sine causa: quippe hi majorem rationem habuerunt genii Hebraici quam Syriaci. In describendo textu Syriaco ita se gessit, ut mendas etiam, quæ in Manuscripto aderant, retinuerit, hoc tamen addito signo †, ut eas caveat lector; ast sicubi in manuscripto codice ad sensum perficiendum quædam deesse visa ipsi fuerunt, id tali nota [] spatio interiori vacuo relicto indicavit, & in charactere Hebræo ex Græco supplevit.

FRANCISCI BACONI, BARONIS DE

Verulamio, Opera omnia, cum augmento,

quod Latinum reddidit S. J. Arnold.

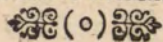
Lipsiæ impensis J. J. Erythropili An. 1694. in fol.

Alph. 9. plagul. 15.

Johannes Justus Erythropilus, Hafniensis bibliopola, cum novam Verulamii operum editionem adornaret, ab Arnoldo, clarissimo Viro, petiit & impetravit illorum tractatum versionem, qui a Ravlejo collecti, hactenus in Latina non apparuerunt lingua. Sunt autem Consilia Regi Jacobo suppeditata de Scotorum cum Anglis unionem, coloniis in Hiberniam ducendis, Ecclesiæ Anglicanæ controversiis & tranquillitate, nec non alia, cum orationibus in Parliamentis & alibi a Verulamio recitatis. Memorari autem meretur ejusdem Apologia in causa Essexii, diluens illud, quod nuper Huberus in Historia Universali narravit: *Baconem Essexio, cui fortunam suam debebat, absque ulla necessitate de aliis accusato rebus objecisse, eum proclamasse aliquando, coronam Angliæ Hispano esse proditam.* Nam & invitum se contra Essexium egisse, & solum de occasione libello famoso præbita, ceu levissimo crimine, ex Senatus consilio Comitem accusasse, inibi col. 1465. refert Verulamius.

Cæterum restant Baconi Epistolæ, quas, ut intelleximus, jam quoque Arnoldus interpretatus est, nondum tamen editurus: expectat enim, num alii plures, quam in Ravleji collectione extant, promere sibi; transmittere velint ac possint epistolas: illosq; his nostris verbis publice exoratos cupit: vel etiam, ne locus sit æmulationi, operam suam alii cuicunque, earundem editionem curaturo, offert.

Errores interea typographicos, qui, ut assolet, non semper leves sunt, se collegisse ac imprimi jussisse, ex emtoribus vult latere neminem.

**ACTA
ERUDITORUM**

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno M DC XCIV.

IL TEMPIO VATICANO E SUA

Origine &c.

h. e.

Templum Vaticanum & ipsius Origo, cum ædificiis maxime conspicuis antiquitus & recens ibidem constitutis, descriptum ab Equite Carolo Fontana, Deputato celeberrimi ejusdem templi Ministro atque Architecto, cum versione Latina Joannis Josephi Bonnerue de St. Romain.

Romæ ex typographia Joh. Franc. Buagni, 1694. in fol.

Constat plag. 96. cum fig. æneis 79. chartæ augustæ.

Cum non tantum Innocentio XI Pontifici Romano, sed & S. Congregationi Cardinalium fabricæ templi D. Petri præpositorum, anno 1680 exhibita fuisset dissertatio, signa quædam detecta fuisse asseverans, ob quæ ruina Vaticani tholi (Italis *Cuppola*) esset pertimescenda, eaque originem trahere ab Equitis Bernini, tempore Urbani VIII, opera male navata, magisque indies augeri, ob malam templi custodiam; negotium datum fuit Illustr. Dn. Vespignano, summo ejus fabricæ moderatori, ut quantocyus convocaret peritissimos Urbis architectos, iisque daret negotium singulas tholi aliasque templi partes diligenter perlustrandi. Quo facto cum vanam falsamque illam relationem esse cognovissent, quæ tamen longe lateque jam disseminata erat, idem Pontifex commemorato D. Vespignano mandavit, ut nobilissimum Equitem Fontanam,

Ppp

tanam,

tanam, quippe huius templi Ministrum & Architectum, juberet rationes, quibus securitas & firmissima huius templi stabilitas nitantur, accurate consignare scripto, in perpetuam rei memoriam in archivo ejusdem fabricæ asservando. Quod summa exsecutus est cum cura in volumine præsentis chartæ augustæ impresso nobilissimus Auctor, utpote in quo non solum Vaticanam Basilicam graphice descripsit, sed & nullum adesse imminentis ruinæ periculum demonstravit. Sex autem capita, quæ sunt instar *proemii*, Operi præmisit, in quibus partim ejus conscribendi occasionem tradit; partim causas indicat, quæ ipsum commoverint, ut singula Geometrice, non autem Optice delinearet; partim de variis ad eruditum architectum spectantibus mensuris agit, nec non antiquas & recentes Romanas mensuras, variasque alias ad palmum Romanum reductas, exponit. Ad ipsum vero quod attinet Opus splendidissimum, in septem illud libros divisum est ab Auctore nobilissimo. In *primo* de Vaticani agri, vel a vaticiniis, vel a Vaticano Deo, penes quem essent vocis humanæ initia, dicti, situ & circuitu; cujus amplitudo tredecim milliaribus Romæ limites excedebat, disputatur, ostenditurque Vaticanum præcipuum fuisse Tuscorum locum, celebremque & conspicuum ante principium & incrementum Romæ. Porro de memorabilibus Vaticani locis agitur, sepulcro nimirum & monumento Romuli, pratis Quin- tiis, circo Neroniano, naumachia, quam fingunt quidam, Neroniana, via Etrusca, ponte & porta triumphali, fossa Trajana, porta Ælia, monumento pyramidalis, quod Scipionis Africani fuisse putatur, de Ælii Adrianæ tumulo, ponte, & hippodromo, nec non de via Aurelia, atque Janiculo. Inprimis vero circus Neronianus, super cujus latus a Constantino M. antiqua Basilica exstructa fuit, studiose describitur.

Atque ut intelligatur, quantum magnificentia & majestate novum templum Vaticanum veterem Basilicam superet, toto *libro secundo* delineatur antiqua Vaticana Basilica. Primum enim de officio formæque Basilicarum agitur, quas Græci summis Principibus, Romani Regibus consecrare solebant, & quibus similem Constantinus M. condendam suscepit, divo Petro Apostolorum principi, divinæque simul omnipotentiae devovendam. Factum id dicitur anno C.324, octavo die post ejus baptismum, in Vaticano, loco nempe

memoriam reliquiasque D. Petri conservante, inter Circum & Vaticanum montem, juxta fanum Apollinis, ubi Anacletus Pontifex anno 106 oratorium construxit & cœmeterium pro summis Pontificibus. Huic Vaticanæ Basilicæ successu temporis alia nonnulla ædificia a Pontificibus fuere adjecta, ut ex delineatione ichnographica constat, quam Paulo V Pontifice, Tiberius Alfaranus accurate elaboravit, quamque affert Auctor solertissimus, una cum indice generali & castigato rerum maxime memorabilium, quæ fuerunt in Basilica veteri, cum aliis fabricis contiguæ. Porro cum singularis fuerit cantheriorum compaginatio, qui tecta navis majoris suffulciebant, & tam firma, ut non solum illæsi perstiterint, sed cum destrueretur Basilica, ad tecta palatii Farnesiani sustinenda adhibiti fuerint, hanc seorsim describit, architectosque monet, ut sollicitam stillicidiorum curam gerant, tecta que ita efforment, ut & declivitatem debitam habeant, & subjectæ cantheriis trabes (*corde*) quæ, ut tecta spatiosa sustineant, ex pluribus partibus componi solent, rite coagmententur.

Tertius liber de translatione agit Vaticani obelisci, primum Cæsari, deinde sanctissimæ Cruci dedicati, ipsiusque erectione, quam Michael Angelus Buonarota Julii II & Pauli III tempore detrectarat suscipere, feliciter vero auspiciis Sixti V anno 1586, d. 10 Septembris, ope 800 operariorum, 46 ergatarum, & equorum 140, perfecit Dominicus Fontana. Cum vero arduum oppido summi- que ingenii fuerit hoc opus, in quod nummi scutati (*scudi*) 36975 impensi dicuntur, hinc machinæ omnes, nec non contignationes ex variis trabibus coagmentatæ, quibus tam vastum onus, nempe librarum 1043537, (si pondus supellectilis ferreæ obeliscum præc- ingentis connumeret) a Fontana sublatum fuit, describuntur.

In *quarto libro* quæ ante templum occurrunt recensentur, area nimirum, & porticus ex quadruplici columnarum serie ab Alexandro VII opera Bernini equitis exstructæ, ut defenderet populum ad templum commeantem ab æris injuriis. Nam 256 columnæ tantæ crassitie, ut tres viri brachiis extensis unam vix cingere possint, & octoginta statuas sustinentes, ellipsis in formam sunt dispositæ, quæ ambulacris rectilineis, per quæ ad palatium Pontificis, scalam regiam & templum patet aditus, cum templo cohæret. Quod quam-

vis stupendum plane censeat ædificium, nullique Romanorum veterum fabricæ postponendum Auctor ingeniosissimus, non dissimulat tamen, ejus fundamenta non rite esse posita, & proinde fornices licet angustos jam disruptos; prætereaque id habere incommodi, quod anguli procurrentes, ubi rectilinea brachia cum curvis ambulacris junguntur, magnæ populi parti eripiunt plutei, ex quo Pontifex benedictionem dare solet, conspectum. Ita autem comparatæ sunt columnæ, ut basis ex ordine Tuscano, scapus, epistylia, zophori & coronices ex Jonico, capitula ex Dorico sint desumpta. Laudantur quoque fontes duo summo cum artificio in area Vaticani templi constructi, nec non scala regia a Bernino auspiciis Alexandri VII ædificata. Cum autem locus, unde oculus rite contemplari potest ingentem molem Vaticanam, sit in S. Angeli ponte, eoque aream producendam scadet Eques doctissimus, novisque ambulacris & turri campanaria exornandam.

Quintus liber totus est in Basilica recenti singulisque ejus partibus describendis. Illius ædificationem animo primum conceperat Nicolaus V, & post ejus mortem aggressus est Julius II, cum evidens jam immineret veteris ruina Basilicæ. Præ reliquis autem architectorum delineationibus futuri templi, Bramantis typus approbatus fuit, quem deinde, cum vastus nimium judicaretur, contraxit Antonius Sanctogallensis, quo mortuo Michaël Angelus Buonarota denuo reformavit typum Antonii, opusque strenue urfit. Buonarotæ autem vestigiis institerunt, qui successere architecti, Jacobus Barozius de Vignola, & qui tholum Sixti V tempore absolverunt, Jacobus a Porta, & Dominicus Fontana. Tantorum igitur viro- rum cura & dexteritate feliciter absolutum fuit opus, quod parti veteris Basilicæ Julii II tempore dirutæ successit. Atque hic imprimis commemorandus est stupendus ille duplex tholus, cui par nullus in orbe nullusque secundus, si magnitudinem spectes & elegantiam. Uti equidem veteres quoque sunt simplicibus tholis ad templâ contegenda, ex quibus Panthei tantum & S. Sophiæ Byzantii temporum injurias evaserunt. Sed cum interior quidem illorum superficies grata oculis accidat, non autem exterior, quæ depressa nimium adparet, sagacissimus Brunellescus primus Florentiæ duplicem tholum, exteriorem & interiorem, octangulâ forma templo Mariæ de Flori-

bus

bus imposuit, & turricula, per quam illabatur lumen (Italis *lanterna*) exornavit. Hunc tamen longo superavit intervallo Buonarota, qui circularem formam tholo Vaticano tribuit, modulumque elaboravit, secundum quem, Sixto V Pontifice, fuit exstructus. Quum autem idem artifex templum pilis, stylobatis, columnisque exornans recesserit a legibus, quæ in veterum monumentis observatæ cernuntur, id eidem vitio non esse vertendum censet nobilissimus Fontana, quandoquidem sublimibus illis ingeniis artisq; apprime callentibus, tanquam novis legislatoribus, novas quoque regulas architectonicas condere liceat. Denique ut manifestum fiat, quanta sit hujus ædificii firmitas, ad calculum revocat Auctor parietum fundamentorumque soliditatem, & cum Panthei structura confert, ostenditque rimulam unicam exilem non esse indicium relaxationis partium, quippe cum tanto temporis intervallo non creverit, exteriorque tholus illæsus omnino perstiterit. Non eandem meretur laudem pars altera Vaticanæ basilicæ addita a Paulo V, opera Caroli Maderni, qui relicta plastica arte nomen Architecti sumserat. Nam & fundamenta parum firma effecit, & ita disposuit, ut non in directum jaceant cum parte priori primaria, erroremque sero animadvertens ab iis, quantum poterat, deflexit, & tantum ædificium extremæ quasi fundamenti crepidini imposuit. Ad quod cum non advertisset animum Berninus, & angulo extremo turrim campanariam inædificasset, diruenda ea fuit, cum jam ad coronidem fere perducta fuisset: quanquam servari potuisset, si Longi & Ferreri architectorum, quibus & Fontana noster adstipulatur, consiliis locus fuisset relictus.

Libro sexto de sumtibus templo Salomonis, nec non templo Vaticano, ejus porticui, fontibus, &c. impensis disquirat Auctor, & probare contendit, si spectes insigniter auctum nostro tempore auripretium, sumtus utriusque templi inter se pæne esse æquales, & spatium, quod occupat templum Vaticanum, cum palatio & horto Pontificis, ter fere continere templum Salomonis.

Libro vero septimo comparatur Vaticana Basilica cum Pantheo, nonnullis celeberrimis Asiæ templis, templo item Jovis Capitolini, Pacis, & S. Mariæ de Floribus, eum quidem in finem, ut hæc omnia longe inferiora Vaticano templo esse adpareat.

Cæterum opus hoc splendidissimum, & totum pæne refertum

figuris accuratissime descriptis & nitidissime aeri incisis, quamplurimis in locis varias complectitur regulas architectonicas utilissimas. V.g. p. 105, de tectorum declivitate debita, & incisuris trabium coagmentandarum rite faciendis; p. 193, de altitudine trabeationis columnæ ordinis Corinthii & Romani inveniendæ, per mediam proportionalem inter quartam & quintam partem altitudinis columnæ; p. 267, 293 de fundamentis rite jaciendis; p. 281. de construendis portis & frontispiciis; p. 325. 333. 361. ff. de construendis tholis tam simplicibus quam duplicibus, & turrulis quas *lanternas* vocant; p. 413. de lignorum compaginatione ad extruendos fornices. Quas haud difficulter assequuntur Architecturæ studiosi, ipsum si addeant, vel mediocriter tincti cognitione linguæ Italicæ, limpidissimum Fontanæ fontem potius, quam non clare ubique fluentem rivulum Latinum.

**LIBRI SALOMONIS: PROVERBIA,
Ecclesiastes, Canticum Canticorum; Sapientia,**

*Ecclesiasticus. Cum notis Jacobi Benigni Bossuet, Episcopi Meldensis. Accesserunt ejusdem supple-
da in Psalmos.*

Parisiis, apud Jo. Anisson. 1693. in 8.

i. Alphab. plag. 21.

EX opera, quam in Salomonæos hosce libros, itemque in Ecclesiasticum ac librum Sapientiæ impendit celeberrimus Bossuetus, primo loco nobis delibandæ videntur præfationes, quas ille singulis præfixit, quæque ob suum, quem præstant, usum sicco pede non transiliendæ sunt.

Et PROVERBIA quidem dum aggreditur, causam ante omnia determinat, ob quam Salomoni visum fuerit, de morum disciplina non ordine quodam ac longa oratione differere, sed breviter saltem decreta figere? quod scilicet hoc adjumento sublevare memoriam, stimulos crebris velut ictibus eo magis incitantes adhibere, ipsaque varietate quemvis oblectare voluerit. Postea demonstrat, ut nihil ad moralem Philosophiam amplius desiderari possit, si quis has ipsas

ipsas sententias accurate perdidicerit: prout etiam per exempla nonnulla edocet, quæ speciatim ad œconomiam muniaque seduli patrisfamilias; ad politicam, ac Regum & regnorum robur, dignitatem, felicitatem, publicorumque consiliorum rationem; ad privatam, denique vitam commode instituendam pertineant. Docendi rationem maximopere commendat, siquidem ad vivum velut omnia depingi, & coram oculis collocari ipsarum rerum imagines videamus, aliaque heic reperire detur, quæ Salomonē cæteris in seculo sententiarum auctoribus multum antecellere manifesto comprobent, præcipue, quod veram sapientiam, cultum scilicet ac timorem Dei, sinceramque pietatem fundamenti loco ponat & ubique commendet, quam alii Sapientes nec fando noverint, aut primoribus saltim, quod ajunt, labris degustaverint. Interim pro V.T. ratione promissiones minasque tantum temporales adhiberi, sed hominem spirituales, hoc est, Christianum, se a terrenis divitiis ad cœlestis regni opes erigere debere annotat. E versionibus primum commendat septuagintaviralem, quæ, licet ab Hebræo subin deflectat longius, (cujus rei causas e sua in Psalmos præfatione repetit,) non tamen ideo repudianda veniat, cum ante Christum natum per Synagogas omnes obtinuerit; cum ab Apostolis, plerisque etiam proverbiorum locis inde mutuatis, frequentata; cum ab Ecclesia Orientali perpetuo usu retenta, & a Latina quoque usurpata fuerit tamdiu, donec egregia S. Hieronymi opera Hebraicæ veritati cesserit. Et veterem sane Latinam versionem, ex LXX. deductam rivulis, innumerabiles Patrum Latinorum locos, maxime Ambrosii, repræsentare; ast Hieronymianam, non modo subsecuta Ecclesiæ & Synodi Tridentinæ, verum etiam jam inde ab initio S. Augustini, hinc sua compingentis specula, auctoritatibus egregie muniri observat, tandemque Hieronymi in libros Salomonis præfationem ad Chromatium & Heliiodorum, Episcopos, itemque Isidori Pelusiote epistolam quadragesimam libri quarti de tribus Salomonis libris subjicit.

Altera, quæ isthanc excipit, præfatio ECCLESIASTEN concernit, Auctorque totum illum librum unica velut hac argumentatione concludi arbitratur: cum vana omnia sub Sole sint, id unum in homine magnum verumque esse, si Deum timeat, præceptis ejus pareat, & futuro judicio purum atque integrum se servet. Hujus *enthymæ*

thymematis primam partem rerum humanarum enumeratione tantique Regis experimento consistere, alteram vero in c. XII, 13. 14. contineri asserit. De tempore, quo ille scriptus sit, mentem suam ita aperit, ut amplectatur traditionem Hebræorum, post Salomonis poenitentiam id constituendum videri asseverantium, ac istis se inductum fatetur rationibus, quod nonnisi in devium Salomonem quaderent, quæ cap. VII, 26. 27. itemque c. II, 10. legantur. Non tamen nisi conjecturam esse hanc opinionem libens concedit, quandoquidem Deo placuerit, tanti Viri errata certa esse, salutem vero ac resipiscientiam in dubio versari, ut, qui stat, eo cautius viderit, ne cadat. Mox Grotii sententiam, qui sub Salomonis resipiscientis nomine post Babylonicam migrationem confictum fuisse hunc librum persuadere aliis conetur, refellit, & fundamentum, cui ille innitatur, subvertit; quod nempe e Chaldaicis, quæ heic sint obvia, vocabulis tale quid colligere non liceat, ostendens, cum & pauca ista sint, & si plura quoque essent, obstat tamen notum illud, quod inter affines & ejusdem fere ingenii linguas multa vocabula soleant esse communia, & quod familiare admodum sit elegantissimis Scriptoribus, præsertim in scriptis eruditis, pro quo & præfens reputandum, ex peregrinis linguis aliquid inspergere. E versionibus antiquam Græcam veritati maxime inhaerere dicit, secus ac in Proverbiis, quæ diversitas in aliis quoque libris reperiatur; unde argumentari detur, eam versionem, quam LXX. dicimus, non uno auctore neque una forsitan ætate conscriptam. Latinam ex illa Interpretum septuaginta deductam ante Hieronymum universam occidentalem Ecclesiam frequentasse, pro alia vero habendam a Vulgata, sicuti & Hieronymus quandam ex Hebraico fonte confecerit, quæ in ejus commentariis ad Paulam & Eustochium reperiatur. Ipsum porro antiquam vulgatam ad Origenianorum exemplorum normam emendasse, qui tamen labor nunc amplius haud superstes sit. Tertio vero loco eam, quæ nunc Vulgata appelletur, dedisse subjicit, & hanc quidem cum Hebræo textu multis in locis non adeo congruere haud diffitetur, generatim aliquot varietatum fontes recludens. De commentariis innumeris tacere mavult, unumque se habuisse dicit Hieronymi ad Paulam & Eustochium, qui e doctorum judicio & perspicuitate, & elegantia, & eruditione, variarumque rerum scientia præstet cæteris; unde

&

& præfixum eidem proœmium sub finem hujus suæ præfationis exhibet.

In tertia, Salomonem per totum CANTICUM se, captosque suos erga filiam Pharaonis affectus, in exemplum proferre, dumque, in vera historia ea fingat, quæ flagrantissimo amoris congruant, aptissime sub elegantis fabulæ involucris, cœlestes amores Christique & Ecclesiæ conjunctionem delineare asserit. Et hac in re prævium ipsi facit Davidem, qui Ps. XLV Salomoni conjugium inituro epithalamium cecinerit, eademque figura Christi & Ecclesiæ nuptias celebraverit; isto solum observato discrimine, quod hic victorias, prælia, atque heroica profecutus, ille autem amoris vim ac suavitatem carmine molliori complexus fuerit, majestate paulisper seposita pastorem induens, ac in idem vitæ genus Pharaonis filiam traducens. Uti autem antiquos mores imitatus pastoralem eclogam canere instituerit, ita hanc in septem dies divisam videri. Neque enim diei ac noctis passim in hoc cantico recurrentis vices, temere memoratas esse. Auctorque proin eas ad septenum numerum revocavit, cum Hebræis olim usitatum fuisse constet, ut nuptias per septem dies celebrarent. Istas vero septem dies, quarum spatio suum hoc nuptiale carmen Salomo definiverit, ita se invenisse arbitratur, ut, quod e notarum collatione patet, ad primam caput I. & sex versiculi sequentis cap. II; ad secundam reliqua hujus capitis pars; ad tertiam cap. III, IV, & quinti versus adhuc primus; ad quartam non caput modo quintum, sed & e sexto versiculi priores octo; ad quintam versus nonus cum reliquis, caput item septimum usque ad v. 10; ad sextam v. 11. 12. 13. capitis septimi, & v. 1. 2. 3. capitis octavi; ad septimam denique residua Cantici portio referri debeat. Prima nempe die ait sponsam formæ suæ diffidere ejusque vitia excusare, atque iis, quæ sensus magis afficiunt, pietatis illecebris ac veluti blanditiis delectari. Secunda conversam recens ad perfectioris vitæ studium, in ipsis conversionis initiis, antea vitæ tot peccatis obnoxia commemoratione ac tædio, novæque deliciis a sponso invitari ad solitudinem, reliquiasque cupiditatum exterminare. Tertia incipere amoris exercitationes, inflammari sponsam, fierique perfectiorem. Quarta exercitationem esse vehementiorem gravioremque cruciatum, animæque non tantum gratiam addi, sed robur etiam ac vim, qua & hostium fran-

gat impetus, & supra perfectissimas animas extollatur. Quinta non solum sponso, sed ceteris quoque omnibus eam esse miraculo. Sexta, quo ista sit splendidior, tanto magis eam properare ad solitudinem, eoque jam sponsum ultro invitare, ut amoris liberius & sine ulla interpellatione serviant. Ultima tandem in sponsum recumbere, ut veluti suavissimo Sabbatho conquiescat. Ista vero singula ita pertractari vult, ut quis amorem humanum divinumque complexus allegoriam exequatur, sed caprearum cervorumque in morem vix pede terram attingat, confestim autem ad excelsiora sese efferat. Id quod in suis commentationibus fecisse observentur Origenes, Philo Carpathius, Bernhardus, quorum adeo vestigia & ipse presserit, non posthabitis tamen iis, quæ Theodoretus, Gregorius M. Beda, Sanctius, aliique erudite ac pie ad hunc librum congefferint.

SAPIENTIAM, quam vocat, SALOMONIS ut inter scripta divina referat, in præfatione eidem præmissa modis omnibus annitur, & S. refragatur Hieronymo, quod libros tales ab Ecclesia legi in ædificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam dixerit. Augustinum etenim ad confutandam hæresin Pelagianam passim hujus libri dictis usum fuisse, quod & Cypriano in opere adversus Judæos arriserit. Ejus interim auctorem non ipsum facit Salomonem, sed sub illius saltim nomine scriptam arbitratur, in mediò relinquens, quisnam istud munus in se receperit, quandoquidem de Philone Judæo incerta adhuc conjectura, & scriptionis tempus æque incòmpertum sit. Duas ejus partes constituit, quarum prima sit commendatio sapientiæ, usque ad caput nonum, ubi proluxissima & ad finem usque libri deducta præcatio incipiat, in qua prisca recolat historia, & in tuenda piæ gentis ejusque hostibus ulciscendis divinæ justitiæ ac sapientiæ arcana ab ipsa rerum origine uberius pandantur.

Ultima præfatio circa ECCLESIASTICUM occupatur, cujus autorem fuisse contendit Jesum, filium Sirach, qui eum Hebræo primum sermone scripserit, e quo ab ipsius nepote, (quodcumque tandem nomen is habuerit,) in Græcum fuerit translatus. Etatem vero scripti inde æstimat, quod eo tempore gravem Judæis a gentili-um Regibus incubuisse vexationem multa ejus loca doceant, quodque facta in cap. L. Simonis, Oniæ filii, mentio circa hujus tempo-

ra

ra Siracidem claruisse confirmet. Duos autem hac appellatione insignitos a Josepho memorari, Simonem scilicet primum, qui vocetur Justus, Oniæ primi filium, secundi Oniæ patrem, & Simonem, secundum, Oniæ secundi filium, Oniæ tertii, viri maximi & sanctissimi patrem, sub quo vexationem Regum Syriæ cepisse Maccabæica testetur historia. Et secundi illius Simonis avo Ecclesiastici auctorem sua hæc consignasse, ab Eusebio perhiberi dicit; sed ipse ab eodem recedit, non ob eam modo rationem, quod Noster nonnisi eos celebraverit, qui jam vita essent functi, sed quod etiam Simonis hujus tempora pacatissima fuisse constet, adeoque Siracidis lamentis atque precibus locum concedere haud videantur. Firmam ergo hujus libri auctoritatem ad Oniam tertium, quo vivente sub Antiocho Epiphane dira persecutio Judæos exercuerit, hoc est, secundum Usserianas rationes, ad annum ante æram Christianam circiter centesimum septuagesimum primum, ab U. C. fere quingentesimum octogesimum secundum extendit. Interpretationem vero a nepote dicit editam, cum Ptolomæus Physcon, qui & Evergetæ titulum e nummis quibusdam indeptus sit, regni cum fratre Philometore initi annum ageret octavum & trigessimum, qui ipse centesimum trigessimum secundum ante Christi nativitatem conficiat, Joanne Hyrcano, Simonis Maccabæi filio, Pontificis tunc munia administrante. Latine interpretationis rem ignorari, multumque eam ab hodierna Græca discrepare haud dissimulat, ut omnino necessum sit, alium ei lectum esse Græcum codicem, ac illum, quem nunc habeamus; prout & ea, quam Flaminius Nobilius e Græco Sixtino adornaverit, aliquot in locis clarior Græcoque textui convenientior fieri potuisset. Ceterum quæ de libri contentis, distributione, auctoritate commentatur, prolixius referre non vacat. Istud solum addimus, quod in causa, cur Salomonis gerat titulum, indaganda Isidorum sequatur Hispalensem, qui propter nimiam sensus cum Ecclesiaste similitudinem & eloquii parilitatem id factum esse existimet.

Et hæc quidem e *Præfationibus* libuit excerpere. De notis ipsis id dicendum venit, quod breviores sint ut plurimum, sententiasque usui accommodent, ac Scripturas Scripturis sedulo illustrent. Equidem in Cantico prolixior paulo sese Auctor exhibet, cum ubique geminum adducat sensum, historicum alterum, quem ipse

vocat proximum, de Salomonis & sponsæ Ægyptiacæ, alterum allegoricum & mysticum, de Christi & Ecclesiæ beato conjugio castisque deliciis. In postremo tamen prosequendo, non tam suos quam Patrum exponit sensus, quorum non mediocrem apparatus cum invenerit, etiam in optimis quibusque seligendis amplam facere segetem inductus est. Sicubi tamen & in reliquis efflagitare necessitatem opinatur, calamo suo fræna laxat uberius, ut puta, quando ad Coh. XII, 7 Grotii sententiam examinat, qui loco isti parallelum faciat effatum Euripidis: reverti res omnes eo, unde ortæ sint, corpus quidem in terram, spiritum vero ad æthera. Sed Auctor noster parum id abesse dicit ab illo Virgilii: atque in ventos aura recessit. Quando item Sir. LI, 14. in verbis: Invocavi Dominum, Patrem Domini mei; haudquaquam a Christianis demum istud *xvlgis* additum fuisse, contra eundem Grotium ostendit. De cætero brevem capitibus singulis præmittit summam, textumque librorum e Latina vulgata depromit, ita tamen, ut in Ecclesiaste Hieronymianam, in Ecclesiastico Sixtinam, quam dicit, versionem simul exhibeat.

Appendicis loco supplenda quædam in Psalmos addit, notas scilicet suas super eos olim editas aliquot in locis emendans. Cum enim multos queri cognosceret, a novitiis expositoribus obscurari Prophetarum de Christo vaticinia, præsertim Davidica, quæ cæteris clariora habeantur, exemplis quibusdam in medium allatis hæc talia vindicare studuit. Ac in præfatio quidem adversus Grotium, ejusmodi testimoniis geminos affingentem sensus, ex instituto disputat, & postmodum in Ps. II, 7. XVI, 8. XLV, 7. CX, 1. 3. XXII, 17. 19. LXVIII, 22. CIX, 8. diserte ac proprie de præcipuis Christi mysteriis sermonem esse, solidis argumentis evincit.

LETTRE DE MONSIEUR DE

Vrigny &c.

i. e.

Epistola Domini de Vrigny, contra Antitrinitarios, Tolerantes, & Moralistas, cum Animadversionibus ad librum, cujus titulus: *Religio naturalis*.

1693. in 8. Blag. 6.

Nun-

Nunquam defuerunt quidem inter cœlestis doctrinæ vindices, qui strenue obviam irent Christi Servatoris hostibus, Socinianis; & inter Reformatæ Ecclesiæ Doctores cumprimis hoc munere functi sunt Maresius, Hornbeckius, Jurius, Claudius, Abaddius: nihilo secius tamen, ut precibus amici faceret satis Epistola hujus Auctor, ipse quoque cum illis descendere in arenam, non detrectavit. Ea tamen lege, ut non aliis armis, quam quæ Scriptura Sacra illi suppeditat, pugnet, inconsultæ sapientiæ esse credens, Metaphysicorum cohortes vocare in subsidium.

Hoc ergo sibi adstruendum præcipue sumpsit, Christum, Servatorem nostrum esse verum Deum. Quod si quis evicerit, haud difficulter ab Antitrinitariis impetrabit, ut & Spiritum Sanctum pro vero Deo reputent. Provocat autem ad divinarum literarum documenta luculentissima. Ab Esaia, divino vate, Messias diserte vocatur Deus, c. VII, 14. Magi atque pastores, cum nasceretur, divino eum persecuti sunt honore, *Matth. II, 23*. Cum solenni quasi ritu per baptismum consecraretur, vox Numinis delapsa cœlitus, omnes de eadem re certiores reddidit, *Luc. III, 22*. Ipse Servator hoc innuit, cum se Dominum Davidis vocat, *Matth. XXII*. Enimvero ex ipsa Domini voce, non contemnendum nascitur argumentum. Hæc enim, in novo præcipue fœdere, divinitatis index est. Colligitur idem ex mandato, quo Christi discipuli, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti, omnes homines salutari lavacro initiare jubentur, *Matth. XXVIII, 19*. Quod oraculum non tantum Servatori nostro Christo, sed & Spiritui Sancto divinitatis honorem, præclare vindicat. Quid enim quæso opus fuisset, inter Patrem, & Spiritum, medium Filio tribuere locum, nisi Spiritus Sanctus distincta sit persona? Quam ineptum fuisset, virtutem Dei, re ipsa cum Deo eandem, ab eo ita sejungere? Johannes vero, Christo qui longe carissimus fuit, tantum non ubique hoc inculcat. Verbum apud Deum, quin ipsum Deum fuisse, per illud cuncta fuisse condita, testatur diserte. Tantam vim hisce aliisque viri sanctissimi documentis inesse Auctor arbitratur, ut quicquid responsuri sint veritatis hostes, tale tamen illud fore credat, quod cordatis hominibus gravedinem moveat atque rursim. Ex quinto, decimo, & duodecimo capite præcipue hoc demonstrari potest, ubi de se talia ef-

Q99 3

fatut

p. 4.

p. 6.

p. 7.

p. 8.

p. 9.

p. 10.

- p. 12. fatur Servator, quæ creaturæ sortem infinitis excedunt modis. Nec purgasset se ab objecto blasphemiae crimine, dum respondit, se in Patre, & Patrem in se esse, sed scelera cumulasset sceleribus, siquidem non fuisset talis, qualem se esse prædicabat, verus nimirum æternusque Deus. Quocunque etiam se vertant sanctissimæ Trinitatis hostes, frigide illud Johannis oraculum *c. III, 16*. eos interpretari necesse est. Ergone tanti fuit creare hominem qui ceteris salutis monstraret viam? Cur igitur tantopere hunc amorem sacer Spiritus deprædicat? Tædere tandem hosce homines ineptiarum debebat. Sed ineptire illis solenne est. Hinc & aliud Servatoris effatum, *Joh. VIII, 58*. æque ridicule interpretantur. Jam & divum Paulum in scenam prodire jubet, ad convincendos erroris Antitrinitarios. Redarguit ille Romanos *Cap. I. 25*, quod tali honore creaturam, prosecuti sint, qui soli conditori rerum omnium debebatur. At nonne ipse hanc incurrisset reprehensionem, si, quem annuntiabat illis, Christus non fuisset verus Deus? Spiritum vero Christi quo pacto & Spiritum Dei vocare potuisset, si Christum non habuisset pro vero Deo? Sed constat sibi vir divinus. Egrege enim pro hac sententia pugnat *1. Cor. X*, si conferatur eum *Num. XXIII*. item *Gal. I. 1*. *Philipp. II. 6*. *Coloss. I. 15. 16*. & alibi. Sed præcipue in primo capite Epistolæ ad Hebræos, tam magnifice de Christi Deitate verba fecit, ut diserte hunc in finem Apostolum Numinis afflatu perculsum, hæc literarum monumentis consignasse, Auctor credat. Paulo suffragatur Petrus *II. Ep. I. 1*, & in *I. Ep. V. 7* divus Johannes, & hic rursus tam evidenter, ut quod reponere possint, non inveniant veritatis hostes, nisi illud, suppositum esse ab alio hoc oraculum, nec Johannem agnoscere auctorem. Inepte profecto, cum 1) in pluribus codicibus manuscriptis extet, eodemque usus sit Cyprianus; 2) Hieronymus quoque testis nobis locuples sit, Arianorum fraude ex quibusdam codicibus illud fuisse erasum; 3) nexus subsequentium commatum idem doceat; 4) nihil aliud dicat, quam quod & alia Scripturæ sacræ documenta æque clare & diserte inculcant. Sed & in *V. cap. epistolæ I. vers. 20*. idem a Johanne innuitur, cum quo & Judas *v. 4. Epistolæ* suæ consentit. Agmen claudunt testimonia, quæ ex Apocalypsi Johannea Auctor collegit.

p. 24. Nec luci huic caligo offunditur ex illis divinarum litterarum

rum oraculis, quæ Filium Patre minorem esse asserunt. Enim vero cum Christus Servator noster, non tantum verus Deus, sed & verus homo sit, haud difficulter ab unoquoque, quid ad ea responderi debeat, intelligitur; & qui inde causæ suæ præsidium aliquod allatum iri credunt, Antitrinitarii, nubes atque inania prensant. Ceterum ut fuse sit Auctor novi fœderis documentis tantum, tum quod in libris V. T. non tam clare & perspicue hæc doctrina inculcetur, tum etiam maxime, quod N. T. libros pluris ipsi Sociniani faciant.

Jam ad argumenta ex fidei analogia deprompta progreditur. Vates nimirum divinos prædixisse ait, Messiam omnes gentes adducturum ad cognitionem & cultum veri Dei. Sed vero omnes gentes, quæ Christum pro vero Messia reputarunt, cognoverunt & adorarunt Deum, prout in una essentia divina sunt tres personæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Unde consequitur, aut Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum esse verum Deum, aut Jesum Christum non esse verum Messiam. Propositionem extra litem esse contendit. Assumpti veritas inde potissimum, quod omnes gentes, quæ Christianam doctrinam amplexæ sunt, simul Deum agnoverint, unum in essentia, in personis trinum, innotescit. Adeoque argumentum ex propagatione doctrinæ cœlestis, ejusque diffusionem, præcipuum accipit robur. Antitrinitarium quendam, qui hoc argumento urgebatur, respondisse refert, vaticinia hæc nondum esse impleta. Sed utut concedatur, quod cupiebat, hæc demum in secundo Christi adventu esse implenda, nihilo secius ex parte impleta fuisse, nemo sanæ mentis abnuerit. Ridiculum enim, quin impium asserere, primum Christi adventum huc pertinuisse, ut tantum Antitrinitarii vera ac salutari cognitione Christi imbuerentur. Id quod cum fine, ob quem Messias inter mortales comparuit, plane pugnat. Cum hac via se non proficere intelligeret Antitrinitarius, aliam ingressus est, & Arianos Sabellianosque vocavit in subsidium. Sed inepte; cum hi omnes toto cœlo a se invicem differant. Hac occasione Auctor monet, hunc demum feliciter cum Antitrinitariis descendere in arenam, qui ab iis impetrat primum, ut aut Socinianorum, aut Arianorum, aut Sabellianorum, sententiæ se adstipulari profiteantur. Hoc enim si faciant, ut placita secum pugnantia admittant, necesse est. Sed cum Socinianus iste, de quo ante sermo erat, nec

p. 25.

p. 26.

p. 27.

p. 28.

p. 29.

p. 30. 31. hac ratione se expedire posset, tandem negavit assumptum, addens, etiam Mahumedanos ad verum Dei cultum esse adductos, & eos nihilo secius Filio æque ac Spiritui Sancto divinum denegare honorem. Digna profecto Sociniano homine responsio! Jam nullam se videre rationem Auctor ait, quare non palam ad Mahomedanorum castra transeant. Et ita quidem copiam istius hominis fuere profligatæ. Sed vero & cetera discutit Auctor, quæ vim hujus argumenti infringere videntur. Forte enim quis existimaverit, sensum divinorum oraculorum hunc esse, quod gentes a cultu idolorum, saltem sint abducendi. Ut ut autem Christiani in alium errorem lapsi sint, Deum trinum in personis adorantes, hunc tamen tolerabiliorem esse, quam gentilium idololatriam. Vaticinia hæc igitur fuerunt adimpleta, cum ingens illorum numerus fuerit, qui ab Ethnicorum idololatria ad Christianam fidem sunt traducti: præsertim si cum illis, qui tempore V. Testamenti ab idololatriæ crimine immunes erant, conferantur. Quæ sane perperam ita differuntur. Enimvero prædixerunt Vates, quod non ad alium cultum, sed ad salutarem cultum veramque Numinis cognitionem homines ope Messiae sint perventuri. Si vero cognitio tot gentium, quæ Deum unum in essentia & trinum in personis adorant, esset erronea, quo pacto posset esse salutaris? Si porro regerant, aliam fuisse Christianorum ante Concilium Nicænum hac de re sententiam, oppido falluntur. Justinus Martyris enim, Irenæi, Tertulliani, aliorumque documentis, jam pridem evictum est, secus se rem habere. Præcipue vero id patet ex Symbolo Apostolico. Licet enim, quæ ætate istud confectum sit, certo definiri nequeat, extitisse tamen ante concilium Nicænum extra litem est. Quo pacto autem ex hoc Symbolo impugnari Trinitatis sanctissimæ hostes queant, prolixius Auctor edisserit. Adjicit testimonium Luciani, qui in Dialogo, cui titulus est Philopatris, de Trinitate personarum, quam Christianis illusurus, mysterium arithmeticum vocat, tam clare & distincte loquitur, ut in libellis doctrinæ Christianæ formulam complectentibus, nunquam proponatur dilucidius. Quod si non communis omnium Christianorum hæc fuisset doctrina, non sane ex hoc cum primis capite illis homo irrisor illuisset. Quin Triephon, qui in hoc Dialogo doctoris personam sustinet, ad Critiam discipulum dicit, quod a Paulo hoc

acce-

p. 36. acceperit, documento irrefragabili, credidisse Lucianum, Christianos hoc mysterium a divo Paulo fuisse edoctos. Sed & illud hujus sententiæ veritatem evincit, quod Concilii Nicæni decreta, nemine repugnante, a tot populis fuerunt recepta. Quis vero putat fieri hoc potuisse, si Concilii hujus Patres hanc demum doctrinam inveniissent?

p. 37. Cæterum cum ex iis, quæ Auctor hæcenus differuit, consequi videatur, ac si amplitudinem pro characterem veræ Ecclesiæ venditet, concedit quidem, recte hinc notam Ecclesiæ peti, si ea opponatur Ecclesiæ Judaicæ. Sed vero de Christianis, qui in diversas abierunt sententias, itidem ita colligi posse, hanc veram esse Ecclesiam, quæ multitudine hominum reliquos cætus superat, negat. Secus enim rem se habere, ex divinis edocemur literis.

p. 38. Sed ad caput causæ quod attinet, addit, ei qui asserit, non veram sed erroneam Christianos Numinis habere cognitionem, hoc quoque concedendum esse, Judæos ac Mahumedanos rectius cognoscere Deum quam Christianos, illosque adeo salutem sibi polliceri posse, quæ hisce denegetur. Afferit & alia hunc in modum, quæ ad firmandam sententiam faciunt. Præcipue si quis novi veterisque fœderis habitum secum invicem conferat, hunc plane convictum iri, sibi persuadet. In V. T. enim summa totius religionis erat Jehovah: si ergo Christus non est verus Deus, sequitur, quod in N. T. ubi clarior tamen Dei cognitio esse debebat, creatura occupaverit locum sedemque Creatoris, & non sine sacrilega impietate honorem Deo competentem sibi vendicet. Christus enim est fidei, spei, atque cultus Christiani objectum. *Rom. XV, Ephes. II, Philipp. II, Hebr. I.* Non ergo regnum & gloria Dei per Messiam, fuisset amplificata, sed potius obscurior facta, quia Deo vero erepta.

p. 40. Non minus quoque ex satisfactione pro nostris criminibus, quæ arcto adeo vinculo cum Christi Deitate est conjuncta, ut hac admissa illam inficiari nemo possit, & vice versa, evinci luculenter potest, Christum esse verum Deum. Tria vero hic Auctor supponit: primo esse in Deo virtutem, quæ justitia vocatur; deinde, hanc justitiam esse infinitam; & tandem, eam se nunquam non exerere, si quid illi offeratur, circa quod sese exerere possit & debeat. Primum ex ratione, & consensu omnium gentium, ut & testimonio

R r r

divi

p. 41.

divi Pauli *Rom. I, & II.* manifestum esse contendit. Alterum vel ex sola patere ratione, cum virtutem essentiae infinitae & perfectissimae, itidem infinitam esse oporteat. Tertium denique inde constat, quod non sit, si se non exerat, neque sanctitas Dei, quae est fons iustitiae, permittat, ut impune crimina committantur. Hinc ita rationes subducit: non posse quenquam divinae iustitiae facere, satis, nisi qui & ipse verus Deus sit. Si ergo Christus Dei Patris placavit iram, & hominum expiavit scelera, cum verum esse Deum necesse est. Etenim inter Numinis sanctitatem, conditionemque creaturae, tanta intercedit intercapedo, ut quantumvis excellens creatura fuerit, non tamen ejus placare iram queat. Placasse vero Christum, singulae Scripturae paginae nos docent. Nec obstat, quod voce satisfactionis Scriptura sacra non utatur: sufficit quod rem ipsam exponat edisseratque luculentissime. Si quis contendat, potuisse Deum & alia ratione saluti hominum consulere, adeoque inde non sequi, Christum esse Deum, is certe de Numinis sapientia non ita, ut oportet, sentit. Ineptus habetur, qui ambagibus utitur in iis, quae paucioribus fieri poterant. Quis ergo dubitet, Deum sapientissimum alia ratione hominum saluti fuisse consulturum, si quidem consuli potuisset. Accedunt Scripturae oracula, quae restantur, necesse fuisse, ut haec omnia subiret Christus, *Luc. XXIV.* & alibi.

Tandem concludit Auctor, Antitrinitarios inter homines ratione sua recte utentes non posse referri. Qui enim sapit, ille communem sententiam ab omnibus receptam & approbatam non deserit, priusquam demonstratum sit firmiter, hanc sententiam esse falsam: sola dubia non adducunt virum sapientem, ut a recepta doctrina recedat. Jam vero si ab ipso Ebione atque Cerintho familiae suae originem repetant Antitrinitarii, non tamen evincant, suam sententiam communio rem, aut magis receptam fuisse, quam illorum qui secus opinantur. Ebionem insuper & Cerinthum quilibet cordatus execratus est; ipse quoque Johannes, si vera sunt quae traduntur, refutavit. Non est hominis sapientis, sententiam falsam, damnatamque ab Ecclesia Christiana, defendere, & rationi corruptae plus deferre, quam divinae revelationi.

Debellatis Antitrinitariis, aggreditur Tolerantes, qui ipsis Socinianis peiores, charitatem fumentes obtentui, unionem fidei plane

evertant. Si enim ex illis quaeras, sit ne ferenda doctrina, quae gloriam Dei imminuit, hominibus aditum ad salutem intercludit, respondebunt sine dubio, non esse ferendam. Si inferas, ergo nec Antitrinitariorum doctrinam esse tolerabilem, fateri cogentur, hanc cum gloria Dei non pugnare, per hanc ad salutem homines ire; saltem eo se recipient, ut dicant, non satis sibi ex Scriptura constare, an Antitrinitariorum doctrina pro tali reputari debeat. Et sic tandem Tolerantium religio in Pyrrhonismum degenerabit.

Sed refelli Tolerantia & ita potest. Aut Filius Dei plane non est Deus, aut sane necesse est Scripturam sacram sufficienter hoc revelasse. Non aliunde enim, quam ex hac, ea de re certiores reddimur. Quis vero credat, Scripturam non luculenter designare, quis verus Deus sit? Possit ne, si hoc non fecisset, via veritatis vocari? Si ergo docet, qui potest homo Christianus ferre eum, qui huic revelationi tam pertinaciter refragatur? Paucis, si Tolerans non credit, Scripturam evidenter testari, Filium Dei esse verum Deum, sequitur, quod Filium Dei pro Deo non habeat. Ratio hoc non dictitat. Deus, ex ejus sententia, non revelat. Unde ergo illi hac constabit? Si regerat, se quidem non inficiari, Christum esse verum Deum, saltem dubitare, nihil dicit. Dubitare enim est non credere. Non minus Atheis accensetur, qui dubitat an Deus sit, ac ille qui plane hoc inficiatur.

Graviorem esse Tolerantium errorem quam Antitrinitariorum, inde patet, quod hi ideo non credant, quia Scripturam sacram hoc non asserere putant, & rationi insuper tale mysterium refragari videatur: illi, utut convicti sint, Scripturam hoc docere, non tamen hoc creditu necessarium putant. Ergo necessarium non est, credere illum verum Deum esse, qui verus Deus est! cum tamen religionis totius veritas in hoc capite versetur. Ergo necessarium non est, credere illum nostra expiavisse crimina, qui expiavit! cum tamen satisfactio ista nobis non profit, nisi apprehendatur fide. Saltem, istud inde consequitur, Tolerantes esse oculos Antitrinitarios, subditisque infidelibus similes, qui fidem ideo praeseferant, ut Principem eo tutius prodant.

Sed Doctores Tolerantium hujus criminis rei sunt: simplices enim, quibus falsa charitatis imponit species, non quidem.

Rrr 2 ob

p. 51.

p. 52.

p. 53.

p. 54. ad
57.

ob malitiam, attamen ob ignorantiam, certe inexcusabilem, jure meritoque reprehenduntur. Conf. *Tit. III, I. Tim. VI, Rom. XV, I. Cor. I.* Nimirum charitas non debet tollere zelum pro veritate.

p. 57.

p. 58.

Characterem Tolerantium esse ait, Magistratui Christiano facultatem coercendi Socinianos abnegare, quod quo jure fiat, disquirat. Enimvero ut eadem in ecclesiastica ac civili societate Magistratus sit auctoritas, necesse est, cum utrobique æque improbi reperiantur homines. Sed & cum singulis mortalium incumbat, pomœria regni divini dilatare, cur non etiam idem faciat Magistratus, hunc maxime in finem a Numine constitutus? Cumque Magistratus crimina puniat, quibus homines proximum lædunt, cur etiam non puniat, quibus Deus ipse læditur? Si dicas, id fieri, quia hæc vitia etiam humanis legibus prohibita sint, regerit, leges humanas apud Christianos omnem vim a divinis accipere: Magistratum quoque, non tantum ut humanis, sed & ut divinis legibus sua constet sanctitas, esse constitutum.

p. 59.

Ne vero subscribere Auctor videatur illorum sententiæ, qui sine ratione in quosvis dissentientes sæviunt, tolerantiam ecclesiasticam a civili discernendam ait. Illam plane damnat, nefasque esse pronunciat, hæreticos, priusquam resipuerent, in sinum Ecclesiæ recipere. De hac porro docet, dispiciendum, num leges fundamentales quosdam ferre jubeant, an vero hoc solum connivendo fiat. Quos lex publica tuetur, eos violare nefas, nisi publicam rem turbent. Qui autem per conniventiam feruntur, illos quidem ejici posse, cum studium consequendi majorem libertatem religionemque propagandi haud raro illos impellat, ad officia boni subditi migranda; aut eripere illis vitam, sævire in corpora, fortunis spoliare, hoc ejusmodi esse putat, quod solum Antichristum deceat.

p. 60.

p. 61.

Alter Tolerantium character est, quod religionem nihil aliud quam morum doctrinam esse putent. De summis mysteriis parum sunt solliciti; contra ad mores fingendos formandosque cuncta trahunt. Hinc illorum doctrina cadaveris instar vita & spiritu destituitur. Fidem enim ignorant; nec enim cognoscunt Spiritum sanctum fidei auctorem, nec Jesum Christum fidei objectum. De Deo & sanctificatione prolixus illis sermo est. Sed Deum ut conditorem & judicem venerantur: ab eo se redemptos esse abnuunt. Sanctificatio

ficatio autem qualis esse potest, quæ non auctorem agnoscit Spiritum sanctum? Hosce & alios eorum errores Auctor redarguit. Cum vero & fidem ab operibus sejungant, & hisce plus tribuant, quam illi, ad N. T. eos ablegat, cujus singulæ paginæ doceant, per fidem hominem justificari. Subjungit denique capita quædam ex Johannis d'Espagne libro de Erroribus popularibus, quæ prolixè ostendunt, in quanto errore versentur, qui Christianam religionem in nudam morum doctrinam commutant.

p. 62.

p. 63. ad 71.

Tandem & animadversiones in Petri Chauvini librum de Religione Naturali, cujus summam retulimus A. 1693, mense Novembris, pag. 499, subnectit. Hunc quippe pluribus erroribus, & quidem gravissimis, scatere contendit; auctorem etiam ita sapius secum pugnare, ut refelli ab alio non felicius potuisset. Hoc uno altero documento demonstrare secum constituit. Nos præcipua memorabimus.

p. 72.

De religione ad ductum rationis solum se acturum Chauvini profitetur: & nihilo secius de Christiana & Judaica religione disserit, quæ verbo revelato plane innituntur. Hominem, si lumen naturale sequatur, æternæ felicitatis compotem fieri posse, contendit: sed ne unico quidem Scripturæ sacræ oraculo hanc sententiam, a cordatioribus semper rejectam firmat. Confundit lumen rationis cum revelatione facta Adamo post lapsum. Homines quoque ante diluvium viventes, ipsumque Jobum, lumine revelationis destitutos fuisse, perperam sibi persuadet. Pugnantia secum loquitur, dum circa hosce divinæ providentiæ curam maxime patuisse, ejusque ope ad salutem æternam eos pervenisse, & nihilo secius ductu luminis naturalis tantum beatorum occupasse sedes, asserit. Quod Actor. IV legitur, non esse in alio quoquam salutem, quam in Salvatore nostro Jesu Christo, id falso ad eos tantum trahit, qui notitia doctrinæ Evangelicæ sunt imbuti. Detretum electionis & reprobationis arbitrii nostri libertatem tollere docet: quam tamen jam ipse antea everterat, conservationem ita explicans, ut per eam essentiam creaturarum ab uno momento ad aliud transferri putaret. Deus, ex mente ejus, non tantum externis & communibus, sed internis quoque ac singularibus mediis utitur, ad hominem convertendum: sed cum hisce æque ac illis resisti posse addat, sine ra-

p. 73.

p. 74.

p. 75.

p. 76.

p. 77.

p. 78. tione particularia media communibus jungit. Sapientiam, justitiam, & misericordiam Numinis non permittere censet, ut eligat, qui hoc non merentur, aut rejiciat, quos non audit. Quo ipso prodit, se ignorare prorsus, quid aut electio sit, aut reprobatio. Ut quis vel in ipso ætatis flore extingatur, vel ad senectutem provehatur, penes hominem tantum stare autumat. Sic destruit sententiam a se ante comprobata, providam Numinis curam etiam circa singulos versari homines; sic evertit, quæ de conservatione præceperat ipse; sic disertissima Scripturæ effata parum pensi habet. Conscientiam nihil aliud, quam ipsum Deum esse ait, animæ nostræ insidentem, & cum ea recondita quadam ratione differentem. Mox, non Deum, sed conscientiam homines sapius cohibere, & a perpetrandis malis facinoribus revocare, docet. Si autem Deus intime animæ nostræ junctus est, qui sit, ut sapius in mala præceps ruat anima nostra? Ergo Deus eam regere nequit? Qualis vero hic est arbitrii nostri libertas, quam tanto conatu adstruxerat? Adeo sibi non constat. Quæ mox largitus est homini, rursus eidem eripit. Id quod cum primis ex 17 capite constat. A blasphemia prope absunt, quæ ibi leguntur verba: *adde, quod non possumus mente concipere, ut, quo tempore duo scientissimi actores Deus & homo concurrunt &c.* Religionem Judaicam in plerisque naturæ conformem esse probat. Mysteria summa rationi valde convenientia esse, deprehendit. Sacramenta quoque Christianorum Gentilibus debere originem, pronuntiat. Ex Ethnicismò potius quam Judaismo Christiani cultus natales derivat, insuper habens, quod alibi scripserit, Ethnicorum religionem ex V. T. libris fluxisse. Religionem Christianam naturæ maxime conformem esse dicit, & nihilo secius eandem ex Judæorum & Ethnicorum religione conflata putat, quarum illam naturæ quidem convenientem, hanc vero maxime adversam esse, probaverat. Rursus, nullum est Christianæ religionis caput, quod non in Ethnicorum deprehenderit eultu. Hic fidem, miracula, vaticinia, hic præcepta de sui abnegatione, de diligendis inimicis, ceteraque ita se invenisse gloriatur, ut utramque religionem sororio fœdere jungi, aut Christianam pro filia Ethnicismi recte haberi, opinetur. Socinianos impudentia vincit, quando Christum, dum inter mortales versabatur, cultu religioso adoratum fuisse negat. De mysterio Trini-

p. 79. ad 82.
p. 82.
p. 83. 84.
p. 84. 85.
p. 86.
p. 87.

Trinitatis differens, impie dicit: quæ supra nos, nihil ad nos. Legem naturalem cordibus nostris inscriptam esse, inficiatur. Cum enim tenera infantum ætas nec præscriptis regi possit, nec peccatis, quæ actualia vocantur, contaminetur, supervacaneum hoc futurum colligit, si Deus legem hominum mentibus inscribat. Nimirum imprudenter illud supervacaneum putat, cujus non semper sese exerit usus; cum etiam illud utile sit, quod quandoque usum exerere potest. Sane secus D. Paulus sentit *Rom. II, 14, 15*. Sed vero & hic sibi ipsi refragatur. Alibi enim in anima nostra, immota veritatis effata, eaque innata esse docet, regulasque generales vitæ dirigendæ inservientes. Peccatum originis incrementa viresque sumere, prout ipsum hominis corpus angetur, existimat, turpiter originale peccatum cum actuali confundens. Peccatum originale non mereri æternam mortem, contra Patrum & doctissimorum Theologorum sententiam, contra luculentissimum D. Pauli testimonium *Rom. V, 12. I. Cor. XV, 21, 22* contendit. Idem ex corpore provenire asserit, cujus impetum cum ferre anima nequeat, sed succumbat, arbitrii libertatem, cujus tam strenuus est assertor, ipse iterum tollit. Ita diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Hosce Chauvini errores indicare, Vrignyus necessarium esse putavit, tum ne liber hicce, quem Atheismi semina continere dicit, lectores det præcipites, tum ut auctor ipse rectius sapere discat. Longe plures quidem se observasse addit, sed posse eos a quolibet deprehendi.

ECLAIRCISSEMENTS SUR UN LIVRE de la Religion Naturelle &c.

Dilucidationes super librum, cujus titulus:

Religio Naturalis &c.

Roterodami, apud Petrum van der Slaart, 1693. 8.

Plag. 8.

p. 88. 89.

p. 90.

p. 91.

p. 92.

Quæ in Petri Chauvini libro, quem de Naturali Religione scripsit, reprehendat Vrignyus, commemoravimus. Jam quid ad hæc regerat Chauvinus, referre operæ erit pretium. Ast non cum uno homine sibi rem esse asserit. Vrignyi quidem nomen librum præ se ferre, sed alium hujus factus esse parentem, cujus, ne innotescat, interfit.

Cap. I.

Et initio quidem illud sibi discutiendum sumpsit, an lumen naturale ad æternam salutem consequendam sufficiat? Quia enim hoc affirmaverat, ideo vapulavit Vrignyo. Enimvero, cum hominem a Deo plane dependere doceat, nunquam hoc sibi in mentem venisse, ut putaret, suis tantum viribus ad æternam felicitatem homines pervenire posse, profitetur. Solum hoc se asserere, quod illis hominibus, qui ad rationis præscriptum suas actiones, divina gratia adjuti, componunt, spes salutis non debeat denegari. Hoc jam rationibus firmaverat in ipso de Naturali Religione libro, & hic denuo prolixius edisserit. Fuisse quoque in hac sententia Clementem Alexandrinum præfulem: quem ut secus existimasse crederet, a se non potuerit impetrare Casaubonus. Nec Christianæ religioni hanc opinionem esse fraudi, præsertim si expendatur, se non docere quid fiat, sed quid fieri possit; loqui etiam se de divina providentia, quæ non semper suetum agendi teneat modum.

Cap. II.

Confundere Chauvinum revelationem, per quam hominibus ante diluvium viventibus, ipsique Jobo, via salutis innotuit, cum ratione, Vrignyus contendit. Istud vero est, quod inficiatur Chauvinus, qui hosce omnes tantum lumen habuisse naturale, caruisseque lumine revelationis, denuo probare nititur. Si vel maxime hominibus ante diluvium qui vixerunt, traditio concedatur, hanc tamen obscuram, & ut ipse loquitur, valde languescentem fuisse. Nec doctrinam de semine mulieris arguere, eos clara & distincta de Messia cognitione fuisse imbutos. Falli, qui tum hisce, tum & Judæis claram Messie cognitionem tribuunt, cum Judæi ipsi Messiam regnum aliquod terrestre conditurum, putaverint.

Cap. III.

A perjurii crimine se purgat, & quousque juramentum, quo ad certam doctrinæ formulam verbi divini ministri alligantur, obliget, ostendit. Probare cum primis annititur, posse quandoque aliquem a placitis, a quibus se non recessurum juraverat, recedere, si veritas hæc hucus incognita illi innotescat.

Con-

Conservantur ex mente Chauvini res creatæ, cum a Deo ab uno momento in aliud quasi transferuntur. Non male quidem, judice Vrignyo; nisi quod sua cedere videatur vineta, libertatemque, quam homini concesserat, rursus illi eripere. Hic ergo Chauvinus docet, quo pacto libertas hominis cum hac ejus a Numine dependentia consistere possit, distinguitque inter dependentiam physicam & moralem. Reprehendit hac occasione illos, qui hominem in conversionis initio *passive*, deinceps *active*, ut in scholis loquuntur, se habere docent, itemque qui gratiam in prævenientem, & cooperantem distinguunt. Tandem quo pacto gratia Numinis non evertat hominis libertatem, prolixius exponit. Nec supervacaneum esse, mediis conversionis generalibus addere specialia, contra Vrignyum evincit, nefas esse autumans, de abundantia gratiæ divinæ conqueri.

Quod gratiæ divinæ, mediisque tum externis tum internis resisti possit, probat ex Esa. V, 4. Hic Deum sisti, non ut legislatorem, ut quidam putant, sed ut patremfamilias, tum ab amore erga populum, tum ob assiduitatem, quippe qui sepimento munit vineam, i.e. media externa adhibuit, tum omnia eo contulit, ut latius vitæ crescerent, fructusque uberiores ferrent. Nihilo secius spes eum fefellit. Non enim Deus homines convertit per potentiam absolutam, cui resisti nequeat, sed ut sacræ literæ loquuntur, *funibus amoris* eos trahit ad se allicitque. De electione & reprobatione quæ docuit Auctor, contra Vrignyum ita tuetur, ut denuo inculcet, decreta electionis & reprobationis pugnare cum natura Numinis, ejusque justitia, æquitate, sinceritate. Præsupponere electionem objectum ejusmodi virtutibus præditum, ut eligi possit. Quis vero affirmare audeat, homines criminibus coopertos, tales esse?

De termino vitæ humanæ, suam sententiam repetit, & ad Jobi oraculum c. XIV. 5. respondet, non aliud hoc ipso innui, quam vitæ humanæ brevitatem. Dicitur enim יָמַי כְּחֵץ *conciſos* quasi *præciſosque* esse dies nostros. Aut si admittatur, hoc sibi velle scriptorem divinum, terminum vitæ humanæ esse constitutum, non aliter tamen quam terminus maris poterit concipi. Eandem vitæ humanæ brevitatem, ejusque misérias indicat Psalmus XC, 10. Suam contra sententiam firmat exemplo Ezechie Esa. XXXVIII, 1. A vero

S s s

enim

Cap. IV.

Cap. V.

Cap. VI.

enim plane abhorret; si dicas, Deum solum hoc præ se tulisse, cum Ezechia denunciaret, instare illi vitæ finem. Rotunde enim & sine ambagibus dixit: morieris, & non amplius vives. Quæ de diversis eliminibus attulerat Chauvinus, non ideo sunt irrita, quod, ut Vri- gnyus ait, decretis media Deus jungat. De eo enim adhuc litem esse autumat. Nec feliciori successu ex Matth. X, 30. Vri gnyus colligit, 1) asserendum esse Chauvino, cognitionem DEI esse inestam; 2) hominem divinæ providentiæ subtrahi, si dicatur, terminum vitæ a Deo illi non esse constitutum. Ad primum enim regerit, cum decretis Dei non esse confundendam ejus scientiam. Deum cognosce- re omnia modo, quodam infinito & infallibili, sed ad objecti indolem attemperato, atque huic cognitioni plane aliquid divini & ineffa- bilis inesse. Ad alterum respondet, decreta Numinis a providentia ejus actuali posse abesse, satisque jam ceteroquin constare, quod ho- minem divinæ providentiæ non subtrahat. Atque hanc suam sen- tentiam nihil temere, nihil quod utile non sit, & naturæ divinæ conveniens, asserere. Addit, modum divinæ providentiæ esse im- perscrutabilem. Tandem hanc opinionem non hodie aut nudi- us tertius enatam esse, monet.

Cap. VII.

Perperam ab Vri gnyo sibi objici ostendit, quod inter Deum ac Spiritum, ut vocat, reprimentem, discrimen constituat. Suam ve- ro de conscientia sententiam vel ideo admittendam esse putat, quia per eam clare intelligitur, quid sit Spiritus reprimens; deinde, quia nefas sit distinguere, quæ distincta non sunt. Nec obstat, quod inde sequi videatur, ac si Deus, homini tam arcto vinculo junctus, non cohibere & a peccatis revocare eum possit. Non enim Deus agit cum hominibus potentia sua absoluta, cui resisti non possit.

Cap. VIII.

Cum Chauvinus concursum Dei cum actionibus hominum, malis explicaret, & receptam distinctionem, inter materiam & for- mam actionis rejiceret, hoc inter alia usus est argumento: *Ad- de, quod non possumus mente concipere, ut quo tempore duo sci- entissimi actores, Deus & homo, concurrunt, unus quidem sit infons, alius vero culpabilis.* Blasphemix hic Chauvinum arguit Vri gnyus, quod Deum quasi hominemque in unum redegerit ordinem. At re- gerit Chauvinus, non absolute, sed conditionate hæc a se fuisse pronuntiata.

Chri-

Christianam religionem utique conformem esse naturæ, con- tra Vri gnyum asserit; sed naturæ vocem sibi denotare non corru- ptam, sed integram illam puramque, monet. Probat autem, quod dixerat, ex Rom. XIII, 1. aliisque argumentis. Summa Christianæ religionis mysteria naturæ conformia esse abauit, nec unquam se hoc asseruisse fatetur. Hæc supra rationem sunt. Sacrificia Roma- norum expiatoria, sacrificio, quod pro nostris criminibus semel ob- tulit Servator, fuisse similia, non negat. Nec sibi hoc vitio verti pos- se putat, cum doctissimi Viri Judæorum ritus ab Ægyptiis derivave- rint. De Sacramentis Christianorum hoc solum dixit: Christiana religio videtur hæc spolia in sua castra transtulisse. In Christiana reli- gione Judaismi & Ethnicismi quidem vestigia comparere, sed ea, quæ in utraque rationi rectæ erant consentanea, in Christianam reli- gionem esse recepta, cetera non item. Perperam ergo asserere, Vri gnyum, quod sententias secum pugnantes admittat. Per fidem, eam solum se intellexisse, quæ dicitur historica, evincit. Virtutes quasdam, quæ Christianorum propriæ dicuntur, apud Ethnicos se deprehendisse, non inficiatur. Quin recte hinc colligi, similem esse Ethnorum religionem Christianæ; eandem esse, inde non sequi.

Christum Servatorem nostrum, dum inter mortales vixit, cul- tu religioso non fuisse adoratum, inde probat, quia discipuli ejus eum non habuerint pro vero Deo. Quod nonnunquam vocetur filius Dei, id inde fieri ait, quia apud Judæos Mesias hoc nomine insigniri soleat, Magistri ac Domini titulum quibusvis fuisse communem. Non autem istud sibi vult, ac si non testimonia extent, etiam ante mortem Christi, quibus probari possit, eum fuisse verum Deum; saltem di- scipulos hæc non intellexisse contendit. Quoties autem legitur, e- um fuisse adoratum, de cultu civili hoc esse intelligendum. Addit, non esse litem de jure, sed de facto, num homines, cum primis disci- puli, eum adoraverint adoratione religiosa? Atque hoc est, quod inficiatur.

Legem naturalem cordibus hominum inscriptam esse, nun- quam se negasse profitetur. Non igitur opus erat tanto apparatu, ex Rom. II hoc probare. Solum de modo quæri. Hic vero illis, qui principia & ideas innatas defendunt, adstipulari nequit. Idque ra- tionibus probat. Legem naturalem in tenera ætate infantum omni

carere usu, denuo contra Vriignyū inculcat. Nec quicquam illum proficere, qui dicit, illud pro utili esse habendum, quod usum aliquando exerere potest. De presenti enim, non de futuro, quæri, & ideo se negare legem istam infantibus utilem esse, quod in tenera illa ætate actiones suas ad eam componere nequeant. Concludit, animam nostram esse instar tabulæ rasæ, eamque per facultatum suarum usum deprehendere demum, quid jus, fasque & nefas sit. Et in hac quidem sententia se præter alios, & Cumberlandium sibi suffragantem habere.

Cap. XII.

Noachidarum præcepta a lege naturali & morali non differre, sibi persuadet Chauvinus. Ast si quis inde cum Vriigny colligat, ac si legem naturalem plane tollat, hunc quidem sibi inferre injuriam profitetur. Peccatum originis ex corpore provenire, satis jam se stabilivisse putat, quemadmodum & illud, quod una cum corporis membris augeatur & incrementa sumat. Enimvero certos peccati originalis esse gradus, adeoque posse augeri, inter alia inde patet, quod inter homines, quamprimum ratione uti incipiunt, alii aliis pejores sint magisque improbi. Nec hoc ipso cum peccato, ut vocant, actuali confunditur. Nihil enim obstat, quo minus & peccatum originale possit vocari habitus. Nec semper per actus sæpius reiteratos habitus comparatur. Sed si vel maxime non sit habitus, nova potius depravationis species erit admittenda, quam ut rei adeo manifestæ reluctemur. Tandem & istud addit, libertatem hominis, ideo quod anima labe ista a corpore inficiatur, non tolli.

Cap. XIII.

Respondet ad divi Pauli effatum, quod legitur Rom. V. 12. quo Vriigny evicerat, peccatum originale æternam promereri poenam, 1) directe hic non agi de infantibus, de quibus sibi sermo fuerit, nec 2) de morte æterna, nisi tantum secundario, & si 3) concedatur, de morte æterna Apostolum sermonem facere, hoc tamen ita esse intelligendum, ne misericordia divina angustis nimis circumscribatur limitibus. Christum ipsum pronunciasse ait, infantum esse regnum coelorum. Si dicas, aut baptismum non temporalem, sed æternam mortem tolli; regerit, rectius asseri, baptismum peccatum originale tolli, ne noceat; inde autem non sequi, ergo tolli mortem æternam: huic enim an infantes ob peccatum originale sint obnoxii, adhuc in quæstione esse. Tandem actuale peccatum majorem pro-

mereri

mereri poenam, quam originale, contendit, refellitque secus sentientes.

Denique, quæ hætenus prolixius disseruit, uno fasciculo complectitur, & eundo per singula capita, nihil se asseruisse profitetur, quod non divinarum literarum documentis, scriptorum veterum consensu, & rationibus possit probari. Simul quoque, quæ acerbius ab Vriigny dicta fuerant, sub examen revocat.

THOMÆ Siegfried Ring/ JCTI ET ANTE-
cessoris in Academia Viadrina, Progymnasmatum
Præceos Juridica.

Francofurti ad Viadrum, sumtibus Joh. Adam Plener

Bibliop. Stetin. 1694. in 4to. alphab. 3.

Inquirentibus qua occasione Autor consultissimus ad hoc opus practicum edendum fuerit invitatus, præter officii, quod egregie ornat, rationem communem, quamque per se sufficere nemo ambiget, & alia specialis magis occurrit; quod videlicet ipsemet, antequam ad cathedram academicam evocaretur, publicis iisque arduis negotiis in foro, quin & in ipsa Augustissimi Imperatoris aula expediendis per aliquot lustra adstrictus intentusque fuerit. Cum, ergo studio, quod antehæ strenue excoluerat, aperte favere deprehenderet Facultatis suæ statutum, quo injunctum ipsi erat, ut non solum theoriæ juris, quin potius praxi foroque inservientia tractaret; id maxime operam se dedisse fatetur in Præfatione ad Lectorem, ut legalis sapientiæ sinceritatem ubique assereret, & ex textuum veritate scita legalia ad actus humanos accommodaret, securus eorum, quæ sæpe nulla utilitate per commentariorum sylvas discipulantur. Quamobrem secundum methodum consuetam, per Juris Civilis partes ea ratione procedere celeberrimus Vir constituit; ut circa singulas materias duo, tria, aut plura progymnasmatum exhibeat; quorum singula hoc ordine deducit, ut primum *Quæstionem* seu Controversiam nobiliorem ex textibus Juris & Doctorum rationibus curate explanatam sistat; supponat deinde *Casum* quæstioni antecedentæ ut plurimum conformem, specialioribus tamen circum-

Sss 3

stantiis

stantiis stipatum, ac denique *Usum* subijciat. Circa quem articulum postremum idiomate Germanico, secundum stylum curiæ seu forensis, eundemque nitidum ac perspicuum, ad casum præmissum modo formantur positiones partium litigantium, per libellum, exceptionem, replicam, duplicam, annexa sententia sive interlocutoria sive definitiva; modo recessus, seu transactio judicialis litem omnem cohibet; jam Consilium Juris offertur, per rationes dubitandi & decidendi solide elaboratum; jam Edictum aut Ordinatio aliqua sub Principis nomine edenda conficitur; alibi ad Principis mandatum, Consilarii vota conferre subentur, & quæ sunt alia hujus com-
matis specimina.

Hac vice seorsim exhibentur sub primæ partis titulo Progymnasmata XX, Jus Personarum illustrantia; ex quibus nonnulla in medium proferre animus est, ut de scopo Tractatus hujus longe utilissimi Lectori futuro plenius aliquanto constare possit.

Ad statum *Libertatis* semet refert Progymnasma quartum, hac primum *Questione* conspicuum: Quæ sit causa sublata inter Christianos servitutis? *Casus* deinde his sub circumstantiis concipitur: *Gestum* est inter Christianos Principes bellum nobile, quo multi militum aliorumque, ab utraque bellantium parte, sese capientium clementia dedere. Cum vero in captivitate redacti innoxii, dum quævis per-
pessi a male feriatis captoribus subinde necarentur, vel si ipsis libera-
tionis beneficium concessum, immodicis pretii exactionibus premeren-
tur, quin & non raro omnia bona, denegata ipsis de rebus suis dispo-
nendi facultate, ab illis exigenterentur, cadavera quoque demortuorum
in captivitate redemptioni subicerentur, & aliis insolitis crudelibus-
que ausis in Jus Gentium peccaretur; ecce ibi Rex aliquis reformatione
sanisque Gentium placitis adductus, proposito publico Edicto statuit,
quomodo cum captivis imposterum agendum esset. *Usum* denique
tale Edictum continet, in quo statuitur, quomodo cum captivis
sit procedendum.

Circa statum Personarum ad Familiam relatum 9 Progymna-
smata occurrunt, ut 3. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. quorum contenta sigil-
latim recensere, cum nimis prolixum foret; sufficere poterit, si ex his
novem, tria progymnasmata, quæ medio loco posita sunt, octavum,
nonum & decimum paucis percurramus. In progymnasmate 8. hæc
venti-

ventilatur *Questio*: an matrimonium pendere possit ex alterius arbi-
trio? *Casus* talis subijcitur: Constantius instituerat Paulum heredem ex
asse, hæc tamen adjecta conditione, si Annam virginem jungeret secum
matrimonio; aut si isti humanitus quid accidisset, ejusdem sororem
Martham. Mortuo Constantio, Anna parum pudice se gessit; com-
perta enim stupri erat. Querebatur itaque: an Paulus hereditatem
Constantii capere volens, teneretur Annam ducere, & quod si istam
ducere abnueret, utrum obstrictus sit vigore testamenti Constantiani
Martham sororem in matrimonium accipere. *Usum* impenditur
Responsio Juridico ad Casum præcedentem dato, quo Paulus respec-
tu Annæ & Marthæ, a matrimonii contrahendi necessitate absol-
vitur, salvo hereditatis lucro. Progymnasma 9. istam *Questio-
nem* tractat: quid ratione successionis statuendum sit de liberis
Principum aut Nobilium ex impari matrimonio susceptis? In cujus
questionis expositione ea notatu dignissima arbitramur, quæ sub n.
43. & seqq. de matrimonio inter Johannem Christianum Ducem Si-
lesie, & virginem nobilem Annam Hedvigem de Sizsch, anno 1626.
contracto commemorantur. Quibus præmissis, talis nectitur *Ca-
sus*. Habuit Princeps aliquis in matrimonio Conjugem claritudine
generis sibi æqualem, ex qua aliquot suscepit Filios. Mortua ea,
Princeps superstes vite solitaria pertasus, ad secunda vota transire con-
stituit. Cum autem ditiones ipsius bilustri bello admodum vastata
vexataque, imo tantis subinde afflictæ fuerint calamitatibus, ut sibi
spes erepta esset imposterum de redditibus annuis Principem exercere
& prestare, ambiguus consilii, utrum par priori matrimonium cupere,
vel se ad exilium, cum mercatoris alicujus pecunie opulenti filia
unica, cujus amore tenebatur, demittere deberet, Consiliarios suos ad
deliberationem adhibet. *Usum* continet Consultationem super tali
matrimonio impari, ubi præmissis voto Consilarii dissuadentis, se-
quitur votum Consilarii suadentis. Progymnasma 10. hanc
Questionem solvit. Dote indeterminate Marito promissa, an ali-
quid & quantum peti possit? *Casus* paulo specialius formatur.
Seja vidua, notitia cum Lucio per literas contracta, scripserat ad Luci-
um inter alia, cum tractarent de fœdere matrimonii ineundo, se ipse
(nulla facta expressione causæ dotis) daturam 6000. floren. quæ post
mortem Seje lucrari deberet. Postquam ergo inter ipsos de matri-
monio

monio conveniret, conjugantur ambo. Lucius nullis fretus pactis dotibus, fruitur conjugio, nulla tamen producta sobole. Mortua vero Seja, liberi ejus ex priori matrimonio hereditatem universam occupant, & Lucium ab omni lucro excludere satagunt. Usus exhibet Consilium Juris hoc de casu Latino idiomate (quod singulare alias hoc in articulo est, per ea quæ superius dicta sunt) conscriptum, in quo asseritur, Lucio illa 6000 florenorum jure constitutæ dotis ex hereditate Sejæ omnino deberi.

Statui Personarum ad Civitatem relato tria progymnasmata cedunt, 5, 14, & 15, quæ has Quæstiones in fronte gerunt: Utrum Ministri & Officiales valetudinarii vel decrepiti stipendia mereantur? An & quando pro debito alicujus provinciæ, a Senioribus Statuum provincialium vel ærarii provincialis Præfectis contracto, Status particulares obligentur, ita ut in ipsorum bona executio fieri possit? Utrum Principes Comitesve Imperii, præter titulos tumulosque Majorum nihil territorii immediate ab Imperio possidentes, pro Statibus Imperii sint habendi? Casus & Usus tribus hisce quæstionibus ordine consueto subjecti sic sese habent. Circa primam ex his quæstionem inducitur villicus, qui circa initium anni, ad quem conductus erat, decessit; cujus hæredes an jure totius anni mercedem petere possint, quæritur, apponiturque protinus loco Usus Responsum Collegii Juridici ad negativam sententiam declinans. Quæstionem mediam conformis Casus excipit, incommodum quod sequitur clarius exprimens, & his quidem verbis: Cum Ducatus N.N. ex contracto ære alieno valde laboraret, ejusque minuendi causa collecta a Provincialibus crebrius exigerentur, magna pars ditiorum provincialium venditis bonis avitis gregatim natalis solum vertere, sedemque ac domicilium in Regno finitimo collocare cepit; eorum autem qui mediante emtione venditione bona decedentium comparant, aliqua pars tributum dissolvendo æri alieno indictum detrectare, eo sub prætextu, quod debita Universitatis jam inde antiquitus conflata essent, nec vero ad suscipiendum æs alienum priorum possessorum ipsi novitii astringi possent. Quare Dominus Territorii Consiliarios suos Ducatui præfectos, ad consultationem ipsorum, Mandato Arnit, quæmadmodum sese tum adversus emigrantes, tum adversus advenientes novitios provinciales gerere, & qua ratione æri alieno univer-

Universitatis prudenter provideque succurrere deberent. Sub articulo Usus sequitur Instructio seu Mandatum hoc in casu desideratum. A tertia & postrema quæstione deflectit Casus his sub circumstantiis exhibitus: Rombertus genere nobilis ex Ordinibus provincialibus Vilibaldi Principis cujusdam Statusque Imperii, multa in perniciem Romani Imperii machinatus, incurrit in crimen perduellionis. Cum ergo Procurator fisci Principis actionem perduellionis intenderet, rumore nuntio, perfertur res omnis ad Aulam Cæsaream; afflato eo momento, esse plures alios amplioris sorte dignationis implicatos, quos reus iste indicare posset. Hoc adductus Imperator vindicationem tam nefandi criminis, pariterque investigationem sociorum, ad summi sui muneris Imperatorii prærogativam pertinere ratus, remissionem postulati perduellionis Romberti ad Consistorium suum a Vilibaldo Principe flagitat urgetque. Cui desiderio antequam Princeps respondeat, ne quid in retinenda erga Imperatorem summa observantia & fide prætermisere videatur, Consultationem hac de re proponere jubet, quæ Usus titulum denique occupat.

Quod in ordine jam sequitur Progymnasma 16. maxima ex parte generale est. Quæstio etenim eo directa est, ut constet, unde actiones præjudiciales petantur, & in quoniam species deduci queant? Casus intermedius specialis est, ad statum familiæ & seorsim ad agnationis qualitatem ejusque negationem respiciens. Usus vero utrique membro respondet, quandoquidem in hoc articulo ordine competente primum recensentur formulæ actionum præjudicialium, ad triplicem illum personarum statum pertinentium, post ad casum specialem modo præmissum non tantum libellus actionis negativæ, sed & responsum Juris cum rationibus dubitandi & decidenti subjungitur.

Quæ supersunt Progymnasmata quatuor 17, puta, 18, 19, 20, doctrinam tutelæ & curæ explanant. Et seorsim quidem in Progymnasmate 17. affinis Quæstio ex jure publico deprompta examen subit: utrum Juris Advocatie vel Protectionis alia in subditis, alia in non subditis sit consideratio, & quenam in optanda extranei alicujus protectione ac tutela singulariter observari debeant? Casus subjectus aut potius casuum congeries ipsam tutelam minorennium afficit, dum tutorum fraudes variæ, quibus circa quævis tutelæ tem-

pora miseri illi sunt expositi, recensentur, hac digressionem addita, quod malis hisce publicis Princeps resistere studens Constitutionem Tutelarem publicari fecerit. *Ufus* vero, sive specimen Prædicum ultimo semper loco in quovis progymnasmatum exhibendum, Constitutionem talem continet, quatuor articulis distinctam, in quibus ea, quæ ad 1.) constitutionem, 2.) susceptionem, 3.) administrationem, & 4.) dissolutionem tutelæ pertinent, & ad avertendas calamitates pupillorum patrimonio exitiales conducere creduntur, sub forma Sanctionis provincialis continua serie determinantur. Comitantur hanc Constitutionem notæ perpetuæ dispari & Latino idiomate conceptæ, in quibus ad textus Juris communis veteris æque ac moderni, ut & ad Dd. hac in doctrina egregios accurata provocatio instituitur, quod & alias in hujus sectæ specimenibus Autori nostro solenne est. Progymnasma 18. tutelam extraordinariam matri & aviæ concessam ambit, ubi præmissa *Quæstione: utrum eodem jure Mater & Avia gaudeat intuitu bonorum feudaliū ad liberos impubescentes pertinentium?* *Casus* dehinc ad Fœminam Illustrē Viduamque Comitum conformatur, quæ a Summo Cameræ Imperialis Judicio in tutela legitima cum proximo Agnato tutore honorario cooptato confirmari petit, seque ad præstationem solennium offert. *Ufus* hunc in finem sistit supplicationem pro confirmatione tutelæ ad Cameræ Imperialis Judicem directam, juramentum Mandatarii Illustris Matris Putricis Agnatique pupillorum, Tutoris scilicet honorarii, ac tandem ipsum Tutorium. In Progymnasmatum 19. *Casus* continet transactionem inter Agnatos Illustrēs intuitu tutelæ & successione in bonis avitis initam; cumque in ea alter enormissime læsus deprehendatur, queritur an, non obstantibus renunciationibus rigidissime conceptis, ea impugnari rursus evertique possit? Quod ipsum Responsō prolixiori adstruitur. Progymnasma 20. & ult. Tutorum securitati prospicere primum videtur, dum copiose differitur, quid tutores atque administratores in alienatione rerum fidei suæ concreditarum attendere debeant? *Casus* ad rationes pupillares examinandas componitur, ideoque & circa *Usum*, præmissa generali recensione formularum varias tutelæ species instruentium, seorsim assumitur Actio Tutelæ Contraria; cumque ea in foro plerumque per viam Commissionis tractari soleat, conscri-

pta

pta ea de causa prostat Relatio Commissariorum ad Cancellariam Principis; in qua contra tutorem implorantis postulata, quosque defectus rationes prodant, longa serie recensentur, apponuntur protinus tutoris exceptiones, quas denique Commissariorum arbitrium singula postulata ad æquitatis trutinam perpendentium excipit, insimulque parti huic primæ colophonem imponit.

MODUS GENERALIS CONSTRUENDI omnes æquationes differentiales primi gradus. Auctore Johanne Bernoulli.

UNicum potissimum est, quod adhuc desideratur ad perficiendam methodum tangentium inversam, separatio nempe quantitatum indeterminatarum in æquationibus differentialibus primi gradus, pro qua plurimas regulas speciales jam dudum inveni, generalis autem, per quam in quavis æquatione differentiali proposita procedat separatio indeterminatarum, vix speranda est. Quod cum jam ab aliquo tempore perpendissem, mentem subiit an non possibile esset, æquationem differentialem construere non adhibita separatione ista; quod tandem etiam ex voto successit. Inter plures autem quos detexi modos, præsens commodior videtur, qui dum melior prodeat in lucem, sacra quasi erit anchora ad quam recurendum, cum omnes regulæ pro separatione indeterminatarum institutæ naufragium faciunt.

Omnis æquatio differentialis primi gradus exprimi potest per hanc $sdx = zdy$; posito literas s & z denotare quantitates formatas ex x, y & constantibus: ponatur nunc dy ad dx habere rationem ut m ad a , quæ utique in quolibet curvæ puncto variatur, æquatio differentialis mutabitur in hanc $as = mz$, quæ tres indeterminatas continet s, z & m , seu x, y & m ; ejus itaque locus est ad infinitas curvas algebraicas (quas *directrices* appellare liceat) quæ construuntur ponendo unam trium indeterminatarum, si vis m , constantem, inde enim emerget æquatio duarum duntaxat indeterminatarum, quæ format unam ex infinitis curvis directricibus; ponendū hanc eandem m constantem majorem vel minorem, ha-

Ttt 2

bebi-

bebitur alia directrix, & continuando hoc in infinitum, infinitæ con-
struentur curvæ directrices super eodem axe; sic itaque m ad a id est
 dy ad dx omnes habebit posibles rationes. Quo facto inter du-
as quaslibet directrices elementaliter distantes duco lineolam, ita ut
sinus inclinationis ad axem sit ad sinum complementi ut m in his
directricibus elementaliter distantibus sumta ad a ; Hoc si utique
fiat & tandem omnes ductæ lineolæ (manente una immobili) pa-
rallelo motu deprimantur vel eleventur suis directricibus semper
adherentes, donec omnes sibi invicem connectantur; oriatur cur-
va quæsitæ.

Hinc liquet uni eidemque æquationi differentiali infinitas
curvas satisfacere, prout enim lineola immobilis altius vel humili-
us sumitur semper alia prodibit curva. Hic notandum venit, ubi
lineola suam respectivè directricem tangit, ibi curvam quæsitam ha-
bere punctum flexus contrarii, quod cuivis attendenti facile pate-
bit. Hinc omnis æquatio differentialis, exceptis iis quarum dire-
ctrices sunt lineæ rectæ, exhibet curvas infinitas quæ gaudent pun-
cto flexus contrarii, inter quas unica potest esse cujus punctum fle-
xus confunditur cum vertice vel cum alio puncto, ita ut evanescat:
Ex. gr. æquationi differentiali $axdx = yydy$, certum est respondere
parabolam cubicalem secundam $\frac{1}{2} axx = \frac{1}{3} y^3$, cujus quidem pun-
ctum flexus non existit, infinitæ tamen aliæ dantur curvæ ejusdem
speciei $\frac{1}{2} axx = \frac{1}{3} y^3 \pm b^3$ eidem æquationi differentiali $axdx =$
 $yydy$ satisfaciens quæ omnes flexuras contrarias habent. Ex
quibus perspicuum est ipsa hæc puncta flexuum formare aliam cur-
vam quæ etiam si curvæ ipsæ cujus sunt puncta flexus sint mechanicæ,
semper tamen (quod memorabile prorsus est) erit algebraica. Exem-
plo res patebit: Esto proposita æquatio differentialis hæc $xxdx +$
 $yydx = aady$, quæ an per separationem indeterminatarum con-
strui possit nondum tentavi; verum per generalem methodum præ-
scriptam si resolvatur, prodibit hæc æquatio $xx + yy = am$ osten-
dens omnes curvas directrices esse circulos concentricos, quorum
centrum commune est in ipso initio abscissarum x ; sic itaque
infinitæ construentur curvæ quæ omnes æquationem differentia-
lem propositam includunt, quarumque puncta flexus existunt in cur-
va algebraica quæ ita determinatur: Ex centro circulorum concen-
trico-

tricornum ducatur perpendicularis ad axem, in eaque sumatur pun-
am

ctum distans a centro a $\sqrt{am}$, per quod ducta axi parallela
aa + mm

secabit circulum cujus radius est $\sqrt{am}$ in puncto quod erit ad cur-
vam optatam; vel si mavis construatur ad axem curva cujus æqua-
tio sit (positis abscissa x , & applicata y) $s^3 + rrs = aar$, transibit
hæc ipsa curva per puncta flexus omnium curvarum æquationis
 $xxdx + yydx = aady$ competentium.

Ceterum idea ista constructionis universalis æquationum dif-
ferentialium primi gradus poterit etiam extendi ad differentiales se-
cundi altiorisque gradus; aliis autem quibus plus vacat perfectionis
honorem relinquo.

ADDITAMENTUM EFFECTIO NIS

omnium quadraturarum & rectificationum

curvarum per seriem quandam generalissi-
mam.

Generali quem præmissi modo construendi curvas ex æquatione
data differentiali, ob multam affinitatem adnecto dimensionem
generalem spatiorum & curvarum: Qualem quidem etiam exhibuit
Celeberrimus Leibnitius in *Actis Erud. Mens. April. 1693*, cujus me-
thodus ingeniose sane excogitata multum placuit, eo quod sese uni-
versaliter extendat ad quameunque propositam curvam. Cum au-
tem in quovis exemplo singularis calculus instituendus sit, quo non
nisi singularis series provenit quæsito respondens: placet hic appo-
nere seriem universalem quæ omnes quadraturas, rectificationes, a-
liorumque differentialium integralia generaliter exprimit.

Elementum spatii, curvæ, vel quodvis aliud explicari potest per
 ndz (posito n esse quantitatem quomodocunque formatam ex in-
determinatis & constantibus;) ut itaque integrale ipsius ndz (quod
per se solum ob insufficientia data non est integrabile) ad seriem ge-
neralem revocatur, dispiciendum est quid ipsi continuo addendum i-
demque ab eo subtrahendum sit, ita ut sic manente quantitate ndz

Ttt 3

semper

semper eadem integralia additorum demtorumque sumi possint:
In hunc finem sequentem formo seriem, quæ ponit dz constan-
tem $ndz = \frac{1}{1} ndz + \frac{1}{2} zdn - \frac{1}{2} zdn - \frac{1}{3} z^2 ddn + \frac{1}{4} z^3 dddn - \frac{1}{5} z^4 d^4dn + \dots$
 $\frac{1}{1.2} dz \quad \frac{1}{1.2.3} dz^2 \quad \frac{1}{1.2.3.4} dz^3 \quad \dots$

&c. Ubi bini quilibet termini immediate se subsequentes
signisque contrariis affecti se mutuo destruunt, ita ut series in infini-
tum continuata efficiat tantum ndz ; quorumlibet vero etiam bi-
norum terminorum immediate subsequentium & iisdem signis af-
fectorum sumi possunt integralia. Hoc igitur modo habetur hæc

series universalissima integr. $ndz = \frac{1}{1} nz - \frac{1}{2} z^2 + \frac{1}{3} z^3 - \frac{1}{4} z^4 + \dots$
 $\frac{1}{1.2} dz \quad \frac{1}{1.2.3} dz^2 \quad \frac{1}{1.2.3.4} dz^3 \quad \dots$ &c. Quæ si in quocunque casu ap-
plicetur, evanescent semper $dn, ddn, dddn$ &c. ut & dz, dz^2, dz^3
&c. quia earum relatio in dato casu datur in quantitibus alge-
braicis; & sic tota series constabit terminis pure algebraicis.

Exempla sumamus *Dn. Leibnitii*: Quærendus esto logarith-
mus ex numero: Sit ratio vel numerus $a+x$ qui brevitatis ergo ap-
pelletur r , & logarithmus sit y ; habebitur pro æquatione differen-
tiali $dy = \frac{1}{a+x} dx$, i.e. logarithmus seu $y = \int \frac{1}{a+x} dx$; hoc autem in-
tegrale ad seriem facile revocabitur; factis enim in serie universali

$z = x, dz = dx, n = \frac{1}{a}, dn = (ob dr = dx) -\frac{1}{a^2} dx, ddn = \frac{1}{a^3} dx^2, dddn = -\frac{1}{a^4} dx^3, \dots$
&c. convertetur illa in hanc specia-
lem $y = \frac{1}{a} x - \frac{1}{2a^2} x^2 + \frac{1}{3a^3} x^3 - \frac{1}{4a^4} x^4 + \dots$ &c. quæ quamvis diversa

a Domini Leibnitii, ejusdem tamen est valoris.

CON-

Contra si dato logarithmo numerus sit inveniendus, habebi-
tur pro æquatione differentiali $dx = \frac{r dy}{a}$, factis ergo in serie uni-

versali $z = y, dz = dy, n = \frac{1}{a}, dn = (ob dr = dx) -\frac{1}{a^2} dx, ddn = \frac{1}{a^3} dx^2, \dots$
&c. orietur $x = \frac{1}{a} y - \frac{1}{2a^2} y^2 + \frac{1}{3a^3} y^3 - \frac{1}{4a^4} y^4 + \dots$

&c. ergo i.e. $x = \frac{1}{a} y - \frac{1}{2a^2} y^2 + \frac{1}{3a^3} y^3 - \frac{1}{4a^4} y^4 + \dots$
&c. cognita itaque x cognoscetur etiam y .

Problema de inveniendi sinu recto ex dato arcu & radio non
minus facile expeditur: Sit enim arcus circuli y , sinus rectus x , &
radius a , & ponatur brevitatis gratia $\sqrt{aa - xx}$ seu sinus comple-
menti $= r$; erit æquatio differentialis $dx = \frac{r dy}{a}$, positis ergo in

serie universali $z = y, dz = dy, n = \frac{1}{a}, dn = (ob dr = -x dx) -\frac{x}{a^2} dx, ddn = \frac{1}{a^3} dx^2, \dots$
&c. reperietur $x = \frac{1}{a} y - \frac{1}{2a^2} y^2 + \frac{1}{3a^3} y^3 - \frac{1}{4a^4} y^4 + \dots$ &c.

positis terminis cum x multiplicatis ad alteram partem, divisisque se-
riebus, habebitur i.e. $x = \frac{1}{a} y - \frac{1}{2a^2} y^2 + \frac{1}{3a^3} y^3 - \frac{1}{4a^4} y^4 + \dots$ &c.

&c.

&c.

&c.

menta Illustrum in Germania præcise secundum leges Romanorum civiles condenda sint? Neque enim recte intelligitur hæc tutelæ species, neque tuto subsistit, nisi prius de juris fundamento constet. Rationes ideo in partem utramque adfert, & ad testamentariam accommodat, liberam Lectori relinquens sententiam, quam ille velit amplecti, inprimis ubi per observantiam in familia illustri diversum quid invaluit. Inferit hinc inde notabilia ex testamentis, ut lux affundatur obscuris & ambiguis, quæ hic proferre scriptiois modus prohibet. Premissis ita generalibus, sequenti cap. III digreditur ad tutelam Electoralem testamentariam; non quod eam defendere velit, contra diserta Bullæ Carolinæ & Sigismundinæ verba, sed ad exercendas ingenii vires, si quid fortè pro Electorali testamentaria possit proferri. Argumenta format ex divino & humano, naturali juxta gentiumque ac publico jure patrio; ubi præcipua Auræ Bullæ loca in hac materia expenduntur, & sine vi ulla diducuntur. Post testamentariam cap. IV iterum per communia docet, qualis tutela sit legitima inter Illustres, Romanorumque prudentiam laudat, quousque lex eorum disponat, hominis provisione deficiente. Hac occasione disquiritur de agnato proximo, de matre tutrice, de consiliariis tutelaribus, itemque quid in Saxonia obtineat, & quam sit differentia hujus juris a constitutionibus & legibus aliorum. Ita vero ex ordine sibi proposito legitimam Electoralem tutelam cap. V subjungit, quæ a lege Carolina, sive Aurea Bulla, formam habet, docetque in quo consistat Electoralis legitimi tutoris officium. Sicut enim ex lege hac tutor constituitur, ita secundum eandem administrare tenetur tutelam. Sed & quæ dixerat antea ad Auream Bullam illustrandam, ea hic applicat, & argumentis adversariorum opponit, quæ propter vim legis publicæ hujus & auctoritatem singularem circa jura Electoralia, minime possunt negligi. Quæ sit dativa inter Illustres, & quousque distet a Romana, sub finem tradit, capite nimirum VI, & ultimo sive VII, additis quaestionibus variis, de furiosis, & mente captis, de inventarii confectioe, de periculo tutorum circa contractus & similia negotia, de actionibus huc pertinentibus. In singulis profert ea, quæ ad metam attingendam necessaria videbantur, ac tandem in voto pro salute communi desinit.

HISTOIRE DU TRIUMVIRAT &c.

i. c.

Historia Triumviratus Julii Cæsaris, Pompeji
& Crassi &c.

item

Historia Triumviratus Augusti, Marci Antonii
& Lepidi &c.

Parisiis, 1694. 12. Alph. 1. pl. 12.

REm suscipere plane supervacaneam, si in argumentis horum librorum edisserendis, prolixiores esse vellemus. Equis enim historiæ Romanæ tam rudis est, ut Julii Cæsaris, Pompeji & Crassi, itemque Augusti, Marci Antonii & Lepidi res gestas ignoret? Et licet Gallica lingua amœnitate quadam singulari omnibus sese commendat; neminem tamen nitore ejus atque blanditiis ita capi arbitramur, ut non ipsos adire fontes, summosque & immortali laude dignos scriptores, a quibus primum istorum Heroum res gestæ fidelibus literarum monumentis consignatæ sunt, consulere malit. Id tamen nequiquam inficiati fuimus, Auctorem Triumviratus, quisquis etiam sit, id gnaviter dedisse operam, ut quicquid bonæ frugis in Romanis scriptoribus reperitur, id omne fide, qua potuit maxima, licet alio sermone, Lectoribus impertiret. Congessit quoque sedulo, & unico fasce complexus est, quæ sparsim apud veteres leguntur, ut vel hoc nomine non omnem perdidisse operam censeatur. Sed nec illud prætermittendum, quod dignitatum, quæ apud Romanos in usu fuerunt, nomina explicaverit, ut adeo cuncta unusquisque, licet morum Romanorum cognitione non imbutus, haud difficulter capere possit. Hunc in finem Romanorum quoque militarem & monetalem rem, in præfatione, sed paucissimis, explicavit. Nulli igitur dubitamus, quin illis, qui Latini sermonis rudes sunt, Romanam tamen historiam accuratius cognoscere cupiunt, rem gratissimam fecerit.

THE ANATOMY OF HUMANE BODIES
epitomized.

i. e.

Compendiaria Corporis Humani Anatome,

Autore Tho. Gibson, M.D. atque Collegii Medici

Londinensis Socio.

Londini, apud Awnsham & John Curchill, 1694. in 8.

Constat plagulis 41 & figur. tabul. 18.

Corpus nostrum in tres ventres artusque ab Anatomicorum ple-
risque dividi, est notissimum. Eidem non minus via Autor no-
ster deprehenditur insistere, dum, partium vulgo simularium dicta-
rum descriptione præmissa, primum de Abdominis, Thoracis & Ca-
pitis partibus, hinc de Artuum Venis, Arteriis & Nervis, de Musculis
denique ac Ossibus sex hic designatos Libros exhibet. Autorum,
quorum opera usus, non solum eatalogum præmittit, sed & nomina
ubique citat fidelissime. Quarta tamen cum ista jam habeatur Edi-
tio, multa non attinet exscribere.

NOVA LITERARIA.

Qui ornamentum Orbis Literati fuit, & tum exquisita juris na-
turæ & gentium scientia, tum mira in componendis commen-
tariis historicis solertia ac felicitate, incomparabilem prope se exhi-
buit, Samuel L. Baro a Pufendorf, Potentissimi Electoris Branden-
burgici Consiliarius intimus, proximo vigesimo sexto Octobris die,
anno ætatis sue LXIII, magno rei literariæ damno vita excessit. E-
jus, quæ publici juris facta jam sunt, elegantissima opera nemini i-
gnorantur, ut iis hic commemorandis merito superfedeamus. Ast
non possumus non fidem facere benevolo Lectori, & Historiam ejus
Brandenburgicam, qua Herois excelsissimi FRIDERICI WIL-
HELMII MAGNI, Electoris Brandenburgici, vitam & res præclare
fortiterque gestas complexus est, sub prælo jam sudare, & Potentis-
simi etiam Sueciæ Regis, CAROLI GUSTAVI, Herois itidem no-
stra laude majoris, Historiam ab ipso compositam luci publicæ expo-
situm

situm quam primum iri. Optamus vero, ut quæ affecta reliquit o-
pera etiam alia, Orbi Erudito ab Hæredibus, ubi commodum fuerit,
communicentur.

Sollicitos haud parum etiam nos habuit fama de adversa viri
optimi nobisque amicissimi, Antonii Magliabechii valetudine. Nec
vana illa fuit, cum ex febris graviter satis decubuerit. Sed vivit va-
letque, ut ex ipsiusmet humanissimis literis læti accepimus, ac sani-
tatem recuperatam debere se, post Deum, profitetur providæ indul-
gentissimi Heri sui, Serenissimi Hetruriæ Magni Ducis curæ ac sin-
gulari prorsus benignitati. Caterum ex iisdem literis cognovi-
mus, in Italia prodiisse nuper in lucem libros nonnullos, qui ad nos
adhuc dum non pervenere. Eos ut indicemus hoc loco, non in-
gratum forsan futurum est Lectori benevolo:

*Euoplia Fidei Catholice Romane Historico-Dogmatica, ex vetustis-
sims Syrorum seu Chalæeorum monumentis eruta: auctore Fausto
Nairono Banensi Maronita, Chaldaice seu Syriacæ lingue in almæ
Urbis Archigymnasio Professore &c. Romæ typis S. Congr. de Pro-
paganda Fide, 1694. in 8.*

*Jo. Laurentii Luchefinii Lucensis, e Soc. Jesu, De Notorietate in an-
tiqua Ecclesia præstantia Pontificis Maximi supra generalia Con-
cilia, & infallibilitatis in declaranda Fide, etiam ante Synodorum
vel Ecclesiæ consensum, Tractatus duo. Eruti ex Polemica Histo-
ria Concilii Chalcedonensis, scripta ab eodem Auctore. Romæ ex
typographia R. Camera Apostolicæ, 1694. in 4.*

*Index Alphabeticus Rerum & Locorum omnium memorabilium ad
Annales Card. Baronii. Opus posthumum Eminentissimi & Reve-
rendissimi Cardinalis de Lauræa, ab Illustrissimo Domino D. Jo. de
Lima, & Mello Lusitano S. R. I. Marchione de Samandra in lu-
cem editum. Romæ 1694. in 4.*

*Istoria della Famiglia Spinola, descritta dalla sua origine, fino al se-
colo XVI, da Masfimaliano Deza della Congregazione della Madre
di Dio. Piacenza, 1694. in foglio.*

*Dominici Aulisti Opuscula de Gymnasti Constructione, Mausolei Ar-
chitectura, Harmonia Timaica, & Numeris Medicis. Neapoli,
1694. in 4.*

De Igne Dissertationum Physicarum Pars posterior. Auctore Paulo

Uuu 3

Casato

Casato Soc. Jesu. De Ignibus Terra, Aeris, Caeli & Viventium. Parmae 1694. in 4.

La Pietà illustrata, Accademie sacre. Opera del P. Ercole Mattioli della Compagnia di Giesu. In Parma, 1694. in 4.

I Cesari in Oro, raccolti nel Farnese musco e publicati colle loro congrue interpretazioni. Tomo primo composto dal Padre Paolo Pedrusi della Compagnia di Giesu. In Parma, 1694. in foglio.

Idem illustris Magliabechius ad nos perscripsit, aliud Eminētissimi Cardinalis de Lauræa opus posthumum, cui titulus *Contextus Evangelicus*, propediem proditurum: *Petrum Paulum Boscam*, Bibliothecæ antehac Ambrosianæ Præfectum, nunc Modōetiensem (di Monza) Archipresbyterum, Martyrologium Mediolanense notis illustratum, ad similitudinem Romani cum observationibus olim Baronii editi, composuisse, subiecisseque prælo: *Dominicum Aulissimum* opus quoddam moliri de Templo Hierosolymitano: *Paulum Casatum* e Soc. Jesu aliud opus sub titulo itidem *Dissertationum*, prælo parasse, Hydrostaticam exhibiturum, acturumque de naturali aquarum libramento; de his quæ levia sunt in humido; de innatantibus solidis; de his quæ merguntur in humido; de aquis fluentibus, de aquis per vim ascendentibus: *Paulum Pedrusium* e Soc. Jesu opus magnum sub manibus habere, cujus tomus I. ut supra innuimus, aureos Imperatorum nummos complectitur. Secundus, qui proxime sequetur, nummos Imperatorum argenteos, tertius metaliones seu numismata ærea maximi moduli, quartus numismata ex ære moduli medii infimique, quintus Consularium Familiarum, & sextus Regum, quos Barbaros dixeris, aliarumque Græciæ Familiarum nummos exhibebunt: *Bernardinum Ramazzinum* curaturum esse, ut *Dissertatio* sua de constitutione anni præsentis non minus, quam duorum præcedentium, publicam quam primum lucem adspiciat: denique *P. Bacchinum* componendæ Historiæ Monasterii D. Benedicti, quod Mantuæ est, incumbere, in qua ex archivo Monasterii illius monumenta antiqua haud pauca, Comitissam inprimis Mathildem concernentia, sint comparitura.

Cæterum nec ignorare Lectorem Benevolum volumus, vastum eruditumque & ab universo Orbe Erudito diu anxieque desideratum opus de Conciliis Hispaniæ absolutum nunc esse, quatuor vo-

lumi-

luminibus comprehensum, quorum singula iusto studio recenserebimus, quamprimum iis fuerimus potiti. Interea ut prægustum operis habeat Lector benevolus, non pigramur huc transcribere universum ejus titulum: *Collectio Maxima Conciliorum omnium Hispaniæ & Novi Orbis, Epistolarumque Decretalium celebriorum, nec non plurium Monumentorum veterum ad illam spectantium; cum Notis & Dissertationibus, quibus sacri Canones, Historia ac Disciplina Ecclesiastica, & Chronologia, accurate illustrantur. Cum & studio Josephi Saenz de AGUIRRE, Benedictinæ Congregationis Hispaniarum Magistri Generalis, Regii ac Supremi Fidei Senatus Consultoris, in Salmanticensi Academia Doctoris Theologi, ac post plures alias cathedras Primarii sacrorum Bibliorum Interpretis; nunc S. R. E. Presbyteri Cardinalis, tituli S. Balbinæ, Protectoris Regni Siciliæ. Romæ, typis Jo. Jac. Komarek Bohemi, 1694. in fol.*

LIBRI NOVI ALII.

Jo. Georgii Græcii Thesaurus Antiquitatum Romanarum. Tomus I. Ultrajecti 1694. in fol.

Histoire & Geographie ancienne & moderne, par Mr. D' Audifferet. A Paris 1694. 12.

T. Pfanneri Historia Comitiorum Imperii celebratorum A. 1652. 1653. 1654. Vinariæ 1694. 8.

Cantique des Cantiques, traduit en François, avec une Explication. A Paris 1694. 12.

Fundamentum Theologiæ Moralis, i.e. Tractatus Theologicus de Recto Usu Opinionum Probabilium. Authore P. Thyrso Gonzalez Præposito Generali Societatis Jesu. Romæ, Venetiis, & Antverpiæ 1694. in fol. & 4.

Les Vies des Saintes Peres des Deserts & des quelques Saintes, écrites par des Peres de l'Eglise & autres anciens Auteurs Ecclesiastiques; traduites en François par Mr. Arnauld d'Andilly. A Bruxelles 1694. 4.

Petri Burmanni de Vectigalibus Populi Romani Dissertatio. Trajecti ad Rhenum, 1694. 8.

Bibliotheca Eruditorum Critico-curiosæ, sive Apparatus ad Historiam Literariam novissimam Conspectus secundus; auctore Cornelio a Beughem. Amstel. 1694. 12.

Caspa-

Casparis Sagittarii Introductio in Historiam Ecclesiasticam. Jenæ 1694.
in 4.

Dionysius Longinus Cassius de Sublimitate, seu περί ὕψους, cum omni-
bus Commentariis & Notis Jacobi Tollii. Trajecti ad Rhenum,
1694. 4.

Moses vindicatus adversus Burnetii Archaeologias. Amstel. 1694. 8.

Jac. Basnagii Dissertationes Historico-Theologicae, de Hæresi Apollina-
ris, de variis Athanasio suppositis Operibus, adversus Simon-
um, item D. Chrysostomi Epistola ad Cesarium. Roterodami,
1694. 4.

Alex. Donati Roma vetus, ex Italico in Latinum sermonem trans-
lata, cum figuris æneis. Amstel. 1694. 4.

Codex Talmudicus de Jejunio, ex Hebræo sermone in Latinum versus,
commentariisque illustratus a Dan. Lundio, Sueco. Trajecti ad
Rhenum 1694. 8.

Euripidis quæ extant Tragediæ XX, item Fragmenta aliarum plusquam
LX Tragediarum, & Epistola V nunc primum adjecta &
cum scholiis doctorum virorum ac notis edita, opera Josuæ
Barnes. Cantabrigiæ 1694. fol.

La Vie du Cardinal Jean François Commendon, par Mr. Fléchier.
A Paris 1695. 12.

Le Secret des Cours, ou le Journal de VValsingham Secrétaire d'Etat
sous la Reine Elisabeth. A Cologne 1695. 12.

Relation de l' Empire de Maroc, par Mr. de S. Olon. A Paris 1695. 12.

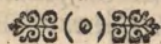
Les Vies des Hommes illustres de Plutarque, avec des Remarques
par Mr. & Me. Dacier. A Paris 1695. 12.

Observations sur la Grossesse & l'Accouchement des Femmes, par Fran-
çois Mauriceau. A Paris 1695. 4.

Eduardi Pocockii Commentarius in Prophetiam Joëlis, e sermone An-
glico in Latinum translatus. Lipsiæ apud Jo. Th. Fritsch, 1695. 4.

Selection Numismata in ære maximi moduli, e museo Francisci de
Camps, cum interpretationibus Vaillanti. Paris. 1695. 4.

Cl. Francisci Menestrierii S. J. Philosophia Imaginum. Amstelod.
1695. 8.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno M DC XCIV.

MEMOIRES DE JAQUES MELVIL &c.

i. e.

Commentarii Jacobi Melvilli, exactam de iis,
quæ in Anglia & Scotia, regnantibus Elisabetha, Maria
Stuarta, & Jacobo I contigerunt, relationem complexi.

Ex manuscripto Auctoris editi a Georgio Scot, & ex
Anglico idiomate in Gallicum translati
a G. D. S.

Hagæ Comitum, apud Adrianum Moetjens, 1694. 12.

Alphab. 1. pl. 8.

Cum ex hujusmodi illustrium virorum commentariis, ut plu-
rimum multum bonæ frugis haurire liceat: Melvilli sane
eo pluris erunt faciendi, quod judice doctissimo viro Gil-
berto Burneto, in Historia Reformationis Ecclesiæ Anglicanæ Parte
II. T. I. fol. 499, ceteris omnibus in hoc scribendi genere, quin & in
hoc argumento, dubiam reddere palmam videatur. Sane, si dicen-
dum quod res est, invenient qui recondita & non quotidiana aucu-
pantur, quod admirentur; invenient civilis doctrinæ cultores, quod
& peritissimos prudentiores reddat, & ad utramque fortunam eos,
qui Reipublicæ suam consecrant operam, instruat. Nos rerum
pulcherrimarum copia obruti, quæ sponte se offerunt, præcipue quæ
ad ipsum Melvillum spectant, e medio arripiemus.

Xxx

Et

- p. 45. Et Melvillus quidem primum tirocinium, sub auspiciis Mommorancii Ducis, Galliae Connestabili, qui rerum summam in Gallia tenente Henrico II, gratia & auctoritate ita floruit, ut nutu suo cuncta regeret, posuit. Vix enim ex ephebis egressum Johannes Monluccius Valentiae Episcopus ex Scotia secum in Galliam abduxit, ut Mariae, quae Francisco II Delphino nupserat, a servitiis esset. Ast Mommorancius, cui fato quodam innotuerat, haud difficulter a Valentiae Episcopo impetravit, ut Melvillo in familiam suam transire liceret. Transiit itaque, fidemque suam & industriam Domino ita probavit Noster, ut arcanorum omnium redderetur particeps. Eundem quoque ad exercitum, quem Hispanis Germanisque Galliae Rex opposuerat, iter facientem secutus est: sed tum quidem infeliciter pugnatū est, ipseque Melvillus vulnus accepit. Mommorancius tamen boni ducis pariter ac strenui militis officio functus est: id quod Noster pluribus exequitur. Interim in Scotia res turbari coeperunt: aegre quippe nonnulli ferebant, Reginam, dum Francisco nupta esset, Gallorum dominationem suis attraxisse cervicibus. Galliae Rex itaque, ut cuncta accurate edoceret, Melvillum, qui animorum habitum exploraret, in Scotiam misit. Erudiebatur praesente Rege a Mommorancio, quo pacto in hoc negotio se gerere deberet. Multa hic sapienter praecepit, praesentem Scotiae cum Gallia conjunctionem Gallis utilem fuisse palam negavit, idque argumentis exquisitis confirmavit. Cum vero fortunae fallaces amplexus & ipse Mommorancius expertus esset, Melvillus tempestatem, quae Scotis omnibus in Gallia degentibus imminebat, evitaturus, ad Electorem Palatinum sese recepit, in cuius aula, humanitate incredibili Principis captus, aliquandiu commorari secum constituit. Mox in Galliam mittitur, Electoris nomine ut Carolo IX, qui mortuo Francisco fratre, ad rerum summam pervenerat, congratularetur. Sed in Angliam ire noluit, ad petendam in matrimonium, pro Casimiro Electoris filio, Elisabetham; repulsam metuens, fremente licet & indignante Casimiro. Scotiae tamen Reginae precibus reliquit locum, & ad Archiducem Austriae Carolum se contulit, animum, ejus indolemque exploraturus. Muniverant illi ad ipsum Imperatorem Maximilianum aditum literae Palatini Electoris, cujus etiam favorem statim sibi conciliavit, simul tamen ea, quae erat facultate,

cultate, intellexit, cum fratris sui cum Maria connubium neutiquam probare. Per Italiam itaque ad Palatinum rediit. Rursus filiae primogenitae Imperatoris Maximiliani imaginem, ad Carolum Galliae Regem, de conjuge thorique socia eligenda sollicitum, deferre juberetur. De moribus Catharinae Mediceae Galliae Reginae hic quaedam addit, quae legisse neminem poenitebit. Non obstante vero, quo Mommorancium prosequeretur odio, cujus causas Noster edisserit, Melvillum tamen aegre dimisit; qui patriam suam denegare officia, sibi religioni duxit. Hinc & splendidos, qui ab Electore Palatino illi offerebantur, honorum titulos acceptare noluit. Per Angliam itaque in Scotiam iter faciens, Casimiri Principis imaginem, precibus ejus adductus, Elisabethae exhibuit, ast irritum eventum. Primam occasionem fidem suam & Reginae & patriae probandi, obtulerunt illi similitudines, inter Mariam atque Elisabetham exortae. Intellexerat Maria, Elisabetham, utut affectum erga se tenerimum praese ferret, nolle tamen, ut matrimonium iniret, praesertim cum Carolo Austriae Archiduce: ideoque ad literas Elisabethae verbis durioribus, & alienatum animum palam prodentibus, respondit. Potuisset haec scintillula in maximum erumpere incendium, nisi Maria, Maximiliani mentem a Melvillo edocta, mitioribus consiliis reliquisset locum, & ad placandam Elisabethae iram, Melvillum ipsum misisset in Angliam; qui de statu aulae, moribus procerum, indole Reginae, a Tragmentano amico suo singulari certior factus, tanta dexteritate, id quod in se susceperat, executus est, ut literas Mariae, praesente Melvillo discerneret, seque hoc ipso omnem illatae injuriae memoriam deponere, sanctissime assereret Elisabetha. Quae de vitae, quam Elisabetha tenuit, ratione hic memorat Noster, lectu non injucunda, nec ubi-vis obvia sunt. In Scotiam redux, rei bene feliciterque gestae gloriam consecutus est, animumque Reginae adeo in se propensum habuit, ut non ab alio, quam Melvillo, errata sua corrigi, & regnandi arte imbui voverit. Munus hocce periculi plenissimum, invitum & frustra reluctans, tandem sibi imponi passus est, Reginamque initio dictis suis audientem habuit. Ast postquam in consuetudinem Davidis Riccii penitus se immerserat Maria, Melvillus quidem ea, quam illi indusserat Regina, libertate usus, quam hi mores non decerent Reginam, & quantis periculis se regnumque exponeret, palam

p. 106.

p. 112.

p. 113.

p. 118.

p. 125.

p. 121.

p. 135.

p. 143.

p. 146.

p. 150. 151.

p. 162.

p. 167.

p. 173.

- p. 174. iam edisseruit, adeo parum hæc curante Regina, ut nec decori nec periculi rationem haberet ullam. Jam surdæ se narrare fabulam, intelligebat noster, petebatque a Regina, ut liceret sibi privatam vendi sortem cum aula commutare. Ast manere in statione iussus est. Spartam ergo, quam nactus erat, ut bonum virum decebat, ornaturus, Reginaeque salutem propriae præferens, suadet illi, ut
- p. 183. Murraeum Comitem sociosque ejus in gratiam reciperet. Sed illa, quidem nullius salubris consilii erat patiens. Ast mox malo suo experta est, quam non impune sapientum virorum negligantur admonitiones. Odium enim quo procures ipseque Rex Riccium, prosequerentur, non poterat aliter, quam sanguine ejus expiari. Cædem vero hancce, injuriamque sibi illatam adeo ægre tulit, ut nil nisi vindictam spirans, cum Rege ipso, frustra omnem movente lapidem Melvillo, redire in gratiam abnueret. Cum deinceps filium,
- p. 217. Jacobum enixa esset, Melvillus nuntium hunc Elisabethæ allaturus, in Angliam proficiscitur. Et Elisabetha quidem, ea qua pollebat simulandi dissimulandique peritia, dolorem, quo æmulæ reginæ fecunditas eam affecerat, alto pectore pressit, gaudiumque ingens præ se tulit. Multi ex proceribus Angliæ favebant tunc temporis Mariae: atque potuisset profecto fortunam ad lubitum flectere, modo illi mens non læva fuisset. Ast postquam ea aut connivente aut consentiente, Rex horrendo scelere interfectus est, regiumque thorum parricida Bothwellus commaculavit, tum retro ire omnia, & præcipiti ruere lapsu cœperunt. Ut revocaret ab imminente perniciæ Regnam Melvillus, literas illi legendas tradit, ad se ab amico scriptas, quibus quam inexpiabili scelere se commaculatura esset Regina, si Bothwello nuberet, luculenter edifferebatur; quæ tantum abest ut eam rectius sapere docuerint, ut rem nec ipsum clam habuerit Bothwellum, Melvillumque hoc ipso in maximum vitæ adduxerit discrimen. Mariam quidem consilii tam intempestivi poenitentia mox subiit, cum Bothwellus ipse, quem ad tantum fastigium extulerat, contumeliis verbisque durioribus, quæ & infimæ fortis hominis patientiam superassent, in eam sæviret. Nihil secius, cum pessimus parricida fuga salutis suæ consuleret, ipsaque Regina, ut procerum votis faceret satis, eum res suas habere jussisset, clanculum literas ad eum dedit, quibus de affectu suo nunquam intermorituro eum reddidit
- p. 243.
- p. 249.
p. 252.
- p. 264.

reddidit certiore. Quo ipso procures universos, in quorum manus hæc literæ pervenerant, quam vehementissime irritavit. Fugato itaque & ejecto Bothwello, capta Maria (quam postea in Angliam profugisse, nemo ignorat) scindebantur in partes procures, aliis Reginae partes se amplecti simulantibus, aliis pro Principe Jacobo militantibus, omnibus, paucis exceptis, suis inservientibus cupiditatibus. Cordatiores consopire hosce motus annitebantur, inter quos Melvillus fuit, qui boni civis partes accurate explevit. Sed totam hanc scenam instruxerat Elisabetha, quæ callide, teste Melvillo, procerum dissensiones fovebat augebatque. Ceterum qui Reginae partibus serio studebant, sedem suam posuerant Edimburgi, cui Grangius, vir integerrimus, præerat, qui & inter hosce primum tenebat locum. Hos, Vice-Reges Scotiæ, qui capta Maria, rerum summam tenebant, ad concordiam revocare sapius nitebantur, strenuam operam patriæ suæ hic iterum navante Melvillo, sed per Anglorum fraudes hæc consilia irrita fuere. Miseram ob intestinas hasce discordias Scotiæ faciem, nemo facile accuratius Nostro delineavit. Tandem Jacobus ipse rerum habenas capessit, pacem quietemque redditurus fessis patriæ rebus: ast parum abfuit, quin motibus longe periculosioribus Scotiæ regnum conturbaretur. Lenoxiæ Ducem, Arraniumque Comitem Jacobum Stuartum, quorum ille Romanæ Ecclesiæ doctrina imbutus erat, hic divini humanique juris contemptor, nulla religionis tangebatur cura, a consiliis sibi esse voluerat Rex Jacobus, gravissimisque viris, qui usu rerum, fideque & integritate eos longissime superabant, prætulerat. Hinc dissensiones, hinc conjurationes, & tota malorum cohors. Nonnulli de Rege ipso intercipiendi consilium ceperant, de quo certior factus Melvillus, Lenoxiæ Ducem, ut suæ Regisque securitati consuleret, admonet: ast tergiversante morasque nectente Duce, Rex, priusquam hasce molitiones rescisceret, in manus procerum pervenit. Lenoxiæ Dux fugam arripuit, delatusque tandem in Galliam, ibi vitam cum morte commutavit. Arraniæ Comes captus est: quo minus tamen gravius quid in illum statueretur, Gauriæ Comitis fides fecit. Voti compotes, qui fœdus contra Ducem Comitemque inierant, Regem libertati restitunt: qui hosce suorum conatus verbo laudavit (regni enim Regisque salutem obtentui sumpserant) re ipsa vehementer detestatus

- p. 418. est, injuriamque sibi illatam vindicare secum constituit, dissuadente Melvillo. Ast foederati proceres alienatum a se Regis animum haud difficulter intellexerunt, quod ad comitia, quæ Rex indixerat, non essent vocati; hinc denuo illi struxerunt insidias, quas tamen ope Melvilli evasit feliciter, quem ideo magnifico elogio publice ornavit. Rex periculis hisce defunctus, saluberrimumq; Melvilli consilium parum pensi habens, revocat Arranium Comitem, pristinosque honorum illi reddit titulos. Melvillo enim nihil solennius erat, quam inculcare Regi, quam multos Principes, ministrorum ambitio præcipientes dederit. Elifabetha quoque eodem tempore Jacobum admonuit, ne perditorum hominum (Jacobum Stuartum præcipue innuebat) consiliis se circumagi pateretur, & ut in gratiam reciperet Arranii Comitis hostes. Sed respondere Elifabethæ literis Melvillus jussus, demonstravit, Regis quam maxime referre, ne impune tantum perpetrasset facinus, & sacrilega impietate subditorum officium migrasse viderentur. Melvillus Arranii Comitis fraudibus cuncta agi ferrique, & quadrata misceri rotundis ægre ferebat, sapius etiam indignabundus conquerabatur: impetrare tamen a Rege non potuit, ut ad suos se reciperet Lares. Stuartus contra, ut perderet Melvillum, nihil fecit reliqui. Cum itaque Rex nihil magis in votis haberet, quam ut regni Anglicani hæres ab Elifabetha constitueretur, Arranius Comes auctor illi suaforque extitit, ut Melvillam in Angliam mitteret, qui Jacobum voti redderet compotem. Neque enim latebat callidissimum hominem, neminem ab Elifabetha hoc impetraturum: hinc Melvillum rei infelicitate gestæ crimine oneratum iri, intelligebat. Ast hæc consilia Nostrum minime latebant, ideoque ut Legati munere fungeretur, nulla prorsus adduci poterat ratione. Quin Regi ipsi haud difficulter persuasit, cum petitione ista, certe parum opportuna, Elifabethæ animum irritaturum. Interim Regem, in quo hætenus peccatum esset, minime clam habere, suarum esse partium arbitratus est. Literis itaque, quas & hic legere licet, id Regem edocuit, nisi Arranii Comitis ambitioni modum poneret, eum quidem salvum esse non posse. Nec abnuebat Jacobus, rem ita se habere: rebus tamen tam profligatis, Comitis Arranii fraudibus circumventus, afferre medelam ausus non est. Qui Regi a consiliis erant, ad nutum Comitis se componebant: solus Melvillus malis hisce

hisce ire obviam ausus est. Quin ipsi Stuarto nobilium fortunis inhianti, & Regis decretum, quo procerum, qui contra Lenoxium Duces arma sumplerant, erratis ignoverat, irritum reddituro, palam & tanta contentione restitit, ut inexpressibili inde odio in eum exarscit Stuartus. Furor hominis eousque progressus est, ut & Consilarii intimi munere se abdicare coactus sit Melvillus: cui nihil optatius obtingere poterat, quam procul aulæ strepitu inter vitæ privata recessus delitescere. Sed ne ita quidem voti sui est damnatus. In Angliam enim denuo ire jussus est, ab Elifabetha impetraturus, ut Jacobo Regi in Anglicano regno successionem ratam esse juberet. Id quod tamen facere detrectavit: mentem suam interim literis aperiens, quibus argumenta, quæ Elifabetham, ut petitis Regis annueret, adducere poterant, exposuit. Hæc dum geruntur, Rex comitia celebrat, ad intestinas dissensiones conspiciendas. Arranius Comes quid quæmque in Comitibus dicere atque sentire vellet, singulos prius edocuit, eoque ipso effecit, ut Regi quidem omnes abblanderentur proceres, ipsi interim rerum præsentium pertæsi, & ad jugum, quamprimum commoda sese offerret occasio, quatiendum parati discederent. Cuncta Regi per Melvillum innotescunt: qui & ad ipsum Arranium Comitem dixit, quod procerum concordia, regni que tranquillitas sperari non possit, id penes eum stare. Ille itaque denuo furore abreptus, haud difficulter a Rege impetravit, ut procul facessere Melvillus, nec ad Regem, nisi vocatus, accedere juberetur. Rex autem, cum denuo sibi insidias strui, quosdam etiam res novas moliri intelligeret, simul quantum inter adulatoris blanditias & fidele probi viri consilium intersit, expertus est. Advenerant interim in Scotiam Daniæ Regis Legati: qui ut in Scotia contemptim haberentur, Elifabethæ intererat, ne forte Daniæ Regis filiam matrimoniali foedere sibi jungeret Jacobus. Qui ergo Regi a consiliis erant, ab Elifabetha corrupti, Regi persuaserant, Daniæ Regem ex inferioris sortis parentibus esse prognatum. Legati itaque omnium exponebantur ludibrio. Quæ res, quod in bellum atrocissimum non eruperit, Melvilli provida fecit cura. Regem quippe edocuit, inter potentissimos Europæ Principes minime ultimū tenere locum Daniæ Regem, quippe qui & potentia, & generis antiquitate nemini facile concedat: Legatorum etiam placavit iram, injuriæque illatae

- lata culpam in Regem non posse derivari, ostendit. Interim Arranii Comititis fraudes indies magis magisque Regi innotuerant, cumque ad iustissimam provocaverant iram. Hinc, cum eodem tempore argueretur multorum criminum, & contentionum quoque inter Anglos Scotosque milites, regni limites defendentes, exortarum causa in illum transferretur, in carcerem conjectus, amicorumque precibus vix libertati restitutus est. In carcere inter alia aula Anglicana consiliis se in transversum actum fuisse passus est, Elisabethæ quoque se promississe, effecturum se, ne conjugium, nisi tribus demum annis elapsis, Rex Jacobus contraheret. Quo minus tamen pristinum honoris recuperaverit locum, multa obstabant, præsertim nova procerum conspiratio, cujus, ut deinceps patuit, non aliud finis fuit, quam ut ab intolerabili Comititis Arranii jugo Scoti liberarentur. Ex quo igitur compertum est, Regem profani hominis fraudes serio detestari, haud difficulter motus illi sunt compressi. Melvillo contra tum crebrius Rex uti coepit, qui ut in pacem concordiamque coalescerent feroces animi, omnem navavit operam. Nec alium magis idoneum esse censuit, qui Legati munere fungeretur, sed recusavit illud Melvillus, & ne in Angliam præcipue ire cogere-tur, vix obtinuit. Opportune tamen accidit, ut Randolphus Elisabethæ ad Jacobum Legatus, alium suo genio magis attemperatum mitti cupiens, ut mutaret consilium, Regi persuaderet. Ceterum Rex Jacobus, reclamantibus licet, quotquot illi a consiliis erant, Daniæ Regis filiam ducere in matrimonium secum constituit: & cum Legatis, quos altera vice misit, nullis circumseptam limitibus statuendi facultatem dedisset, utrinque matrimonium istud ratum fuit. Moram vero omnem impatienter ferens, navi quæ sponsam vehebat, vi tempestatis ad Norwegiæ littora ejecta, ipse Rex mari se commisit, Norwegiamque, & inde cum sponsa Hassniam petiit, & ibi, nuptiis solenni ritu celebratis, per hiemem commoratus est. Priusquam autem iter hocce susciperet, a Melvillo nostro, quo pacto in regni administratione sese gerere deberet, edoceri voluit: penes fratrem autem ejus Robertum, summam rerum, se absente, esse iussit. Ast in Scotiam redux perfidorum fraudibus circumventus, Melvillum rei negligenter gestæ arguit. Qui ab objectis sibi criminibus strenue se purgavit, favoremque Regis recuperavit. Jacobum Melvillum
- p. 511.
- p. 532. 533.
- p. 529.
- p. 553.
- p. 558.
- p. 568.
- p. 564.
- p. 592.

villum autem Cancellarii munere apud Reginam promissi memor fungi voluit, ægre id primum ferente, tandem consentiente & probante Regina. Priusquam vero hac dignitate ornaretur, Regi denovo regnandi præcepta dedit, sapientissima profecto, ut cum illis, quibus Cyrum suum instruxit Xenophon, dubia possint contendere, palma. Statum regni Scotici, subditorum indolem, delineavit accurate, nec quicquam prætermisit eorum, quæ scire Principem necesse est. Ad hanc normam si mores suos composuisset Rex Jacobus, adulatorum blanditiæ eum tam sæpe non circumegissent in transversum: unde motuum, dissensionum, rebellionumque uberrima, seges tum temporis in Scotia effloruit. Cuncta hæc sigillatim per reliquam libri sexti partem Melvillus noster persequitur, quæ hic accuratius recensere, supervacaneum foret.

Ceterum & alia subinde Auctor commemorat, quæ & curiosissimorum Lectorum explere cupiditatem poterunt. Ea vero singula ut huc transcribamus, instituti nostri ratio, qua brevitati studere jubemur, non permittit. Speciminis loco paucissima, annotasse suffecerit. Henricum VIII Angliæ Regem ab Astrologo quodam didicisse ait, filium suum Eduardum rebus humanis præmatura ereptum iri morte: Mariam contra & Elisabetham, filias, exteris nupturas Principibus; & Elisabetham quidem Scoti aut Gallo, Mariam autem Hispano. Ille itaque, aut fatorum vim elusurus, aut artis vanitatem demonstraturus, veneno necare filias secum constituit: cujus quidem vim medicamento opportune sumpto infregerunt; corporis tamen robur ita imminutum, ut ad prolem in lucem edendam parum idoneæ inde fuerint. Maria sane non aliam sterilitatis suæ causam esse existimans, vindictæque cupidine flagrans, ossa defuncti parentis clanculum ad se deferri, atque comburi iussit. Hæc a viro fide digno, & arcanorum aula Anglicanæ probe conficio, se accepisse asserit, p. 89, 90 & 101: nos vero Lectoris iudicio relinquimus. Sed nec in iucunda lectu sunt, quæ de Basintono Astrologo, qui Mariæ Stuartæ Scotiæ Reginæ, & carcerem & mortem violentam auguratus est, narrat. Idem Basintonus Astrologiam etiam defendit contra Melvillum, qui hanc artem diabolicam vocaverat, & Philippi Melanchthonis asserentis, nihil eam quod scire nefas esset tradere, auctoritate se munivit, pag. 290, 291. Prolixe etiam de Regibus

Dania p. 506. Noster differit, quæ eruditionem ejus profundam, sane, satis arguunt. Sed cætera, instituti nostri memores prætermittimus.

**SYNTAGMATA THEOLOGICA, SIVE
Principalis Theologiæ Tractatus. Tomus I. ad primam, & Tomus II. ad primam secundæ Thomæ Aquinatis. Auctore P. AUGUSTINO LAURENTIO, Societatis Jesu, Lusitano Terrenensi, olim in Collegio Ulyssiponensi ejusdem Societatis Philosophiæ Professore, nunc Serenissimæ Britannia Regina Dotaria (sive Vidua) Concionatore.**

Leodici Eburonum ap. Guiljelm. Henr. Streel, Anno 1694.
Tomus I. constat 7. alphab. 6. plagulis, Tom. II. alph. 6. pl. 18. in fol.

Cum Auctor Reverendus universam scribendo Philosophiam absolvisset, quam typis expressam memoravimus in *Actis* his An. 1687 mense Septembri, pag. 527; Theologiæ, licet ultra quinquagenarius, pelago se commisit, ac sex illud tomis, quorum nunc primus & secundus prodiit, superare suscepit. Incipiendo igitur a prima parte Thomæ, quæ tota præcipue de Deo agit, omisiss pluribus, quæ in Philosophia proposuerat, *Tom. I.* tres Tractatus fecit, quorum primo agitur de Deo viso, sive de Visione Dei; secundo de Deo Prædestinatore, sive de Prædestinatione, ubi aliqua de Providentia expediuntur; tertio de Deo Trino, sive de Sacrosanctæ Trinitatis mysterio. Tractatus *primus* doctrinam de possibilitate sive existentia visionis beatæ; de principiis ejusdem ex parte objecti; de principiis ex parte potentia; de multiplici perfectione visionis beatæ; de illius objecto terminativo; de æqualitate & inæqualitate inter visiones beatorum, & de incomprehensibilitate Dei complectitur. Tractatus *secundus* de providentia; de prædestinatione secundum se; de causis prædestinationis; de illius effectibus; de reprobatione, ejusque causis & effectibus; de comparatione prædestinationis & reprobationis inter se differit. Tractatus *tertius* de existentia & cognoscibilitate mysterii Trinitatis; de processionibus divinis; de illarum principio & termino; de relationibus divinis; de personis divinis, quoad

quoad rationem personæ in communi; de prima persona, qui est Pater; de secunda persona, qui est Filius; de tertia persona, qui est Spiritus Sanctus, tandemque de omnibus his personis comparatis inter se agit.

Secundus Tomus ad primam secundæ Thomæ continet triplicem Tractatum; primum de Conscientia, secundum de Merito, tertium de Reviviscentia meritorum. *Primo* agit Auctor de conscientia in communi; de conscientia recta; de conscientia quæ est erronea; de conscientia probabili & improbabili, ubi asserit, licere sequi opinionem minus tutam, & minus probabilem, item ad probabilitatem sufficere unum doctorem; de conscientia dubia; de conscientia scrupulosa. *Secundo* de existentia, quidditate & divisione meriti; de requisitis ad meritum; de augmento meriti de condigno & illius præmio; de rebus, quæ cadunt sub meritum; de merito de congruo, & illius præmio. *Tertio* de meritorum, quæ per peccatum mortificata fuerant, reviviscentia mediante poenitentia sic agit, ut primo de reviviscentia meritorum secundum se; dein de præmiis, ad quæ reviviscant opera per peccatum mortificata; deniq; de operibus, quibus competat hujusmodi reviviscentia, methodo Scholasticis Doctoribus recepta commentatur.

**MEDULLA SUBSTITUTIONUM HÆ-
redum. Autore Jac. Otto.**

Ulmae apud Georg. Wilhelm. Kühn, A. 1694. in 8.
Constat Alph. 2. plag. 3.

TAmetsi non pauci inter Doctores Juris reperiuntur, qui tantam materiæ Substitutionum subtilitatem ac sublimitatem esse statuunt, ut non tantum compendiaria interpretatione includi, sed & ob ejus infrequentiam ad usum nostrorum judiciorum applicari nequeat; multo tamen plures sunt, qui adversam illis tenent sententiam, contrariæque validis omnino argumentis ivere obviam. Inter quos non ultimo loco nominandus venit præsentis Medullæ Autor consultissimus, qui postquam integra tam veterum quam recentiorum, quorum prolixum in præfatione texit catalogum, Juris interpretum

de substitutionibus volumina deprehenderat, quæ illas a praxi iudiciorum non adeo remotas esse ostenderent, ac quotidianam dicasteriorum hisce controversiis personantium experientiam, una cum insigni utilitate, quam non solum liberis institutis, sed etiam aliis præstat (siquidem Baldum ultra 15000. ducatorum exinde lucratum fuisse refert) perpenderat, secus sentientium opinionem se deterere haud fuit passus, quin huic operi admoveret manum. Hoc ipsum vero in generalem & specialem dispescit tractationem, in quarum illa Substitutionis in genere definitionem tum nominalem tum realem, nec non divisionem cæterasque causas, in hac vero septem ejus species, vulgarem nimirum, pupillarem, quasi pupillarem sive Justinianeam, militarem, compendiosam, reciprocam & fideicommissariam, juxta illud (uti cum Deciano appellat) perfectum quatuor causarum genus exponit, ac illarum singulis certas formulas, quibus commode fieri possint, ut & hinc inde præjudicia, plerumque ex Carpzovio petita, subnectit. Cæterum in multis Auctor noster a vulgaribus Interpretum placitis recedit, quo spectat, dum p. 23. communem Doctorum substitutionis in vulgarem, pupillarem, exemplarem, compendiosam & breviloquam, divisionem notat, quod ex duobus membris faciat quinque, & ex variis substitutionum formis a se invicem haud dissimilantibus, differentias desumat, quo casu earum innumeræ fieri possint. P. 51. seq. Rejicit, quod Interpretes substitutionem quandam breviloquam appellent, & hanc substitutionis speciem esse dicant. P. 358. Substitutionem quasi-pupillarem rectius quam exemplarem, sicut peculium quasi-castrense & quasi-usumfructum vocari, cum Ludovico statuit. P. 394. Substitutionem compendiosam etiam in paganis Doctores ad exemplum militum commentos esse asserit. Nonnulla etiam, quæ quidem ad substitutiones directo haud pertinent, huc tamen ob materiæ affinitatem ac utilitatem commode trahi poterant, inspergit, quæ etiam brevibus indicare operæ pretium existimamus. Ita p. 105. subjungit thema suum inaugurale anno 1656. habitum, de Jure accrescendi, quia sese hæcenus nulla occasio, excepta hac obtulerit, id ipsum aliquatenus, ut ait, extendendi, cum cogitationes posteriores esse soleant meliores. P. 173. Annectitur integer fere Processus Civilis, seu egregia Deductio Juris super jure accrescendi. P. 299. Inserit tractationem de Jure Repræsentationis. Tandem.

Tandem p. 420. coronidis loco casum, ut vocat, mixti generis, si-
ve controversiam Honoldinam: An in fratrum liberis facta substitutione, subintelligatur tacita conditio, si sine liberis? typis quidem Noribergæ anno 1567. exscriptam, sed non cuivis obviam adnectit.

DESCRIPTION DES PLANTES DE l'Amérique, avec leurs figures, &c.

i. e.

Descriptio Plantarum Americæ, una cum earum
iconibus, auctore R. P. Carolo Plumerio, ordinis
Minimorum.

Lutetiæ Parisiorum, e typographia Regia 1693.

Constat plagulis 28 & tabulis æneis 108. in fol.

chartæ augustæ.

IN Præfatione pauca de Botanices in Naturali Historia utilitate Auctor reverendus edisserit: inde solertiam deprædicat, a R. P. Philippo Sergeant, ex eadem Minimorum familia, & Dn. Francisco de Onuphriis, medico Romano, in demonstrationibus plantarum Romæ in monasterio S. Trinitatis in Montibus, in quo Auctor commoratus tum fuit, institutis præstitam; qua & excitatum se commemorat, ut Mathematicis, quibus animum antea adjecerat, studiis paulatim abjectis, ad Botanicam excolendam se applicuerit. Ejus ergo studii jucunditate se allectum, postquam Roma in Galliam revocatus a Superioribus esset, ab iisdem petiisse ait ac impetrasse, ut oram. Provinciæ Alpesque pererraret, floribus plantisque indagandis: jamque se, post operam in hoc studio strenue collocatam, de nova plantarum Sylloge adornanda figurisque illustranda cogitasse, cum Americam invivendi occasio præter expectationem oblata sibi fuerit. Cum enim Dn. Begon, navium Masiliensium Præfectus, jussu Regis viros exquireret idoneos, qui in insulas Antillas navigarent, & naturæ arcana illic locorum delitescencia perscrutarentur, se tum invitatum facileque adductum fuisse, ut iter ingrederetur. Illic itaque per biennium se omnia curioso oculo perlustrasse, eaque usum fuisse

felicitate, ut fere sexcentas diversas plantas delineaverit descripseritque, quarum nunc partem aliquam, centum nempe & octo, cum botanophilis communicare voluerit.

Omnes vero plantas, quas Auctor diligentissimus hoc volumine exhibet, ad tres classes revocavit. Earum prima varias rariores *Filicis, Hemionitidis, Polypodii, Lingua Cervina, & Adianti seu Capilli Veneris* species complectitur.

Secunda clasſis *Ari & Dracontii* species comprehendit, quibus Auctor novum quoddam plantarum genus, quod ad nullum hactenus cognitorum referri commode posse visum ipsi fuit, subjungit, illudque a figura, quam exhibet, *Saururam*, i.e. caudam lacertæ appellat.

Tertiam classem Auctor scandentibus plantis, *Convolvulis, Clematidibus, Apocynis, Bryoniis, Phaseolis* consecrat: cunctis in tabulis æneis ad vivum sic expressis, ut jam facillimo labore cognosci ac a se invicem discerni queant.

Denique ignorare Orbem Eruditum noluit Auctor Mæcenates, quibus in hoc opere adornando fuerit adjutus, nominatque in præfatione tum *Dn. de Seignelay*, Ministrum quondam & Secretarium Status, tum qui illi in hoc munere succedit, *Dn. de Pontchartrain*: quorum ille impensas itineris, hic sumptus ad excudendum typis opus, figurasque æri incidendas, commendatione sua a Rege impetraverit. Nos vero optamus merito, ut reliquis etiam, quos paratos Auctorem habere non dubitamus, tomis edendis sumptus abunde suppetant.

DE POLONIA NUNQUAM TRIBUTARIA Tractatus Historico-Politicus, Autore JOHANNE

SCHULTZIO, J. U. D. ejusdemq. ac Historiar. Prof.

Publ. & Gymn. Gedanensis Inspectore.

Gedani, imprimebant heredes David. Frid. Rhetii, A. 1694.

in 4. 1. Alphab. 22 plag.

In signem gentis Polonicæ gloriam vindicaturus, eamque nulli exterarum subjectam aut tributariam fuisse evicturus Auctor nobilis-

lissimus, difficilem reddi hunc conatum queritur e defectu antiquorum patriæ illius suæ Scriptorum; unde etiam, cum recentiores quidem non deficiant, ast eorum tamen fides ob præsumtum indulgentiorem paulo affectum dubia reddi queat, ab exteris præsidium petendum sibi fuerit, sed imbelles sæpius, imo adversum, prout quilibet eorum vel amore in suam gentem, vel odio in Polonos, vel privato iræ aut vindictæ studio incitatus scripserit. Nihilo tamen secius, veritatis fiducia erectum se opus istud perfecisse affirmat. Ac Martini-um sane Cromerum non inutilem in hoc argumento collocasse, operam, eique fidem deberi utique indubiam fatetur; verum sparsim ab ipso gestum negotium, sæpeque contemptim ac neglectim habitum, veri forte conscientia, simul indigitat; qua freti plerique etiam Annalium Polonicorum conditores, arrepta, uti se obtulerit, occasione, illud idem pertractantes rem tetigisse potius, quam deduxisse deprehendantur. Promissam haberi a Gliznero industriam huc facientem; incertum autem, an impensa ab eodem fuerit. Nostra ætate, cum celeberrimus Conringius animose sententiam modo dictam impugnaret, pro ea defendenda scribere quid voluisse quendam Franciscum Marinium, sed foetum illum desideratissimum aut in partu suffocatum, aut, si lucem adspexerit, ad aurei velleris instar alicubi arte custodiri opinatur. Clarissimum igitur Hartknochium suam in libro de Republica Polonica sententiam paucis aperuisse, in cujus præcursoris vestigia ire propius, gloriosum sibi reputet.

Postquam autem in Sectione prima sensum vocabulorum regionem tributariam indicantium late excusit, duplicemque tributifignificationem constituit, *propriam*, quæ subjectionis notam & recognitionem superioritatis pro fine inferat, & *impropriam*, quando solum occurrat nomen, nec quicquam amplius in effectu de natura rei obvium reperiatur; postquam item variis eam distinctionem exemplis illustravit monitisque communivit accuratioribus, eos tandem regionis tributariæ in sensu proprio ita nuncupatæ effectus nominat præ cæteris, ut nempe ademta belli pacisque jura, ut signavenerationis subjectionem denotantia, ut poenam ob delictum subeundam, ut patientiam admittendi præsidii concedendique transitus circa eam observare liceat.

Hinc in secunda Sectione Polonos pro antiquissimæ gentis Sarma-

Sarmaticæ posteris, ac speciatim Henetorum seu Venedorum progenie, agnoscendos venire adstruit, qui tamen Venedi cum Wandalis a Sarmatarum moribus plane diversis haudquaquam confundendi sint. Cum autem aliqui Sarmatas a Germanis ortum derivare asserant, & istud Poloniæ subjectionis præjudicium inferre posse videatur, primum, ut adhuc incertum istud sit, deinceps vero, ut nulla tamen inde sequatur subiectio, ostendit, cum Tuisco, qui Germanicæ gentis conditor simulque Rex credatur Sarmatiæ, utrisque hoc pacto gentibus idem conditor extiterit. Quinimo, tametsi porro Germani jus primogenituræ idoneis sibi vindicare valerent argumentis, nullam ne sic quidem hinc potestatem promanare in secundogenitos, cum liberi omnes ab iisdem æqualiter exorti parentibus iisdem quoque gaudeant parentum juribus. Esse vero temerarium, quod ob frequentem in Sarmatia linguæ Germanicæ usum, Polonos e Germana gente ortos esse, Cranzius concludat. Usus enim alicujus linguæ vulgarem & publicum a se invicem discernit, & ab hoc, non ab isto, subjectionis signum petendum esse monet. In Polonia autem nonnisi priorem Germanicæ repertum, primas semper obtinente Slavonica, superaddit, & plura erudite accumulatur, quæ manifeste doceant, Sarmatam gentem ex Japheti benedicta progenie, imperio, non servitio destinata ortam, & haud interrupto ab externa aliqua propaginis suæ ordine conservatam, nulli nationi, quocunque titulo, subiectam aut tributariam fuisse.

Ipsa deinde Historiarum, quæ huc spectent, monumenta paulo penitus excutere aggreditur, in Sectione *tertia* ab initiis Reipublicæ Polonicæ, usque ad Lechum, qui primus ejus Princeps creditur, juxta Monarchiarum seriem, a prima usque ad quartæ seculum sextum pergens, & e Regibus Assyriacis primum ait bella cum Sarmatis gessisse Jovem Belum, a quo tamen haud subacti fuerint. Nino & Semiramidi in Asia fuisse expeditiones, & Sarmatiam tunc ab invasionibus mansisse liberam. A Ninia vero ejusque successoribus ad Sardanapalum usque an eadem tentata armis sit, nullis comprobari testimoniis, sicuti & ea, quæ postea Sarmatis cum aliis gentibus intercesserint, rara & obscura per documentorum defectum efficiantur; unde tamen nec de gentis animositate dubitare, nec libertatem nationis temere labefactare liceat. Infelices vero in Sarmatas

matas expeditiones Persarum æque ac Græcorum Reges attentasse probat. Ante Cæsarem tempora raras haberi dicit Romanorum in Septentrionem excursiones; Julium Cæsarem aliis bellis distractum, prælium indicare Sarmatis haud potuisse; Augustum nihil egisse amplius, quam quod eos Danubio prohibuerit, muneraque ab iis non in subjectionis signum, sed in amicitiae postulationem, receperit. Fata quoque paulo infelicia expertum refert Domitianum, nullumque adeo Imperatorum in Sarmatiam usque penetrasse, ne Trajanum quidem, qui Regem Sarmatam, memorante Eutropio, in fidem sane receperit, non autem sub deditiois specie, sed ut amicitiae solum fœdus cum eo pangeret. Marcum deinceps Antoninum Pium defendere, magis quam amplificare provincias studuisse. M. Antoninum Philosophum conatum, ut e Sarmatia redderet provinciam, sed impeditum perhiberi a Julio Capitolino, qui & irritum Maximini studium satis manifeste prodat. Concidisse vero sensim sub Imperatoribus sequentibus Imperii Romani vires, donec eis spiritum quasi Probus reddiderit, qui Sarmatas aliena tunc possidentes quidem vicerit, sed eos nullo subjectionis vinculo constrictos ad sedes rediisse proprias, victos etiam prælio a Diocletiano & Constantio terram tamen suam haudquaquam amisisse. Bellum a Constantino M. iis intentatum, mox iterum legi compositum. Iniquiores etiam nuncupandos Historicos recentiores, qui occiso Raufimodo Rege, Sarmatas Constantino subiectos referant. Illum namque non Sarmatarum Regem sed Gothorum Ducem fuisse, nec insuper in casu occisi bello Regis, Rempublicam hoc ipso hostibus reddi subditam respondet. Mox memoratâ a Marcellino Constantii de Sarmatis victoriam examinat, eamque potius de Quadis fuisse reportatam, e Zosimi relatione probat, legiones solum Sarmatarum aut certam nationis partem ditiores Romanas incurstantem pro cæsa tunc habendam; e cognomento autem Sarmatici, quod Imperator sibi sumserit ejus quidem ambitionis, non vero subactionis, signum ut petatur, rerum gestarum seriem requirere. Eorundem porro Sarmatarum partem, facta in Pannoniam Mœsiamque excursione a Valentiniano repressam, orasse quidem pacem, sed sine devota submissione; sub Arcadio, Honorio, & Leone quosdam vel pretio vel societatis jure aliis populis immixtos militasse, tandem autem seu tædio belli cum vicinis perpetui, seu

patriæ dulcedine, ad pristinas Poloniæ, ubi nunc est, sedes remigrasse, nunquam autem Sarmatiam evasisse tributariam, prolixius ostendere annititur.

Sectionem *quartam* a Lechi inchoat temporibus, ac eum e propinqua Noë posteritate oriundum, & non multo post diluvium, e Croatia seu Pannonia in Bohemiam & Poloniam migrasse, contra quosdam fabularum architectos pernegat. Verum interim e Pannonia in Poloniam Bohemiamque accessum circa A. 550. factum, sub eoque & proximis ejus successoribus florentem satis Reipublicæ statum fuisse asserit; quem tamen Lechi familia extincta sub duodecim Palatinis abiisse in deterius haudquaquam dissimulat, restitutum eundem probans sub Craco, qui Polonorum, non Bohemiarum Princeps Polonis simul imperans, ut quidam in præjudicium gentis opinentur, credendus sit, filiamque Wendam reliquerit, cujus obitum Polonici imperii periodus perniciosissima exceperit, duodecim Palatinis iterum electis: qua occasione Marcomanni, Hunni & Germani fines regni illius ferro ac igne tentarint, repressi tamen fortiter a Premislao I, ut affectatum tunc imperium nulla ratione obtinuerint. Quemadmodum vero ex obscuris hactenus monumentis singula hæc eruere necessum Auctor habuit, ita recentioribus ac clarioribus se uti posse existimat, ubi adversus unanimum fere Germanicorum, Scriptorum consensum probare sustinet, quod Polonia seculo octavo a Romano-Germanico Imperio tributaria reddita non fuerit. Ut enim largiatur, Slavos a Carolo Magno fuisse devictos factosque tributarios, ut plerique asserant tempora hæc attingentes Historici, sub isto tamen nomine Polonos intelligendos esse minime concedit, & quæ de Lechi II. a Carolo occisi fati referantur, ad Obotritarum Ducem Thusconem magis forte applicandum venire monet. Etate Lesci III. nihil in Polonos molitum ait Ludovicum Pium, ut qui ipse non exiguum regni sui jacturam fecerit. Ludovicum II. Imp. in Silesiam instituisse expeditionem, verum non tam regionis occupandæ, quam religionis propagandæ gratia. Rastilem ab eo devictum, non Polonorum sed Moravorum Regem appellat; imperium enim in Polonia tempore Ludovici II. felicissime gestum celebrat; sub Arnulpho Moraviam, non Poloniam, tributo subiectam; ac tandem sub Ludovico III. & Conrado brevioris ætatis Principi-

cipibus nihil in hac causa memoratu dignum accidisse superaddit.

Nihil etiam solidi adversarios probare posse ex Historia temporum ab Henrico I. Aucupe usque ad Henricum III. seu a Mieczeslao I. usque ad Casimirum I. in Sectione *quinta* edocet. Henricum namque Primum alios quidem Slavos, sed minime Polonos domuisse legi. Cum vero Conringius Polonos ab Ottone I. devictos fuisse ex Dithmaro probet, & Misiconem Imperatori fidelitatem ac tributum usque ad Vartam fluvium solvisse asserat, inde pro quonam iste Misico habendus sit, prolixè dispicit, neutiquam Polonorum, ut Mieczeslaum, sed Slavorum, qui Liucaviki vocentur, Ducem videri asserens. Sub Ottone II. historiam huc pertinentem manifestæ rerum laborare ostendit incertitudine. Misiconem, qui sub Ottone III. devictus perhibetur, rursus esse alium a Mieczeslao. Boleslaum Chrobrū ab Ottone III. & Henrico II. non victum, sed victorem plerumque extitisse, nec a postremo petiisse pacem, nec, quamvis eam petiisset, Imperio ideo subjectum nuncupari debere. Dithmarum autem objectioni huic ansam tribuentem confundere inter se, Boleslaum Polonum, & Boleslaum sive Bohemorum sive Obotritarum Regem, Billugum dictum. Quo in loco institutam ab Ottone III. in Poloniam ad sepulcrum Adalberti iter, variaque dona a Boleslao ipsi exhibita, regiumque vicissim titulum huic ab illo concessum, de quibus singulis multa referant Scriptores varii, examinat, & quam parum vero sint consona, quam item, si vel maxime contigissent, Polonorum libertati parum noceant, declarat. Incautos autem videri Polonos Scriptores in eo, quod Boleslaum a tributo absolutum fuisse fateantur, quem tamen nunquam sub tributo aut alia subjectionis specie Romanis Imperatoribus servivisse constet. Ac si omnino ab Ottone III. & Henrico II. controversiam tributi pendendi expertus fuisset, aut experiri potuisset, non factum tamen id respectu Poloniæ, sed occupatarum provinciæ, quas olim Imperatores tanquam vestigales habuerint, non autem inde amitti libertatem, sed saltem imminui, enixe contendit. Quod denique jus majestatis circa sacra Otto exercuerit in Polonia, quodque Magdeburgensis Archi-Episcopus Posnaniensem & omnes in Polonia Episcopatus reliquos subiectos acceperit, penitus inficiatur. Post ad tempora Conradi II. Imperatoris Henrico, & Misiconis II.

Polonia in Principatu Boleslao succedentis tempora progreditur, & quæ a Wippono, Godofredo Viterbiensi, Ottone Frisingensi, Mutio, & aliis de Misicone a Conrado devicto, & Polonis post eum factis tributariis recenseantur, multis rationibus enervat.

Sextam sectionem inchoat a bello, quo Conradus ad instinctum Rixæ, Mieczeslai II. uxoris, Polonos, irritum licet conatu, petierit. Mox Casimiri in regnum restituti meminit, & narrationem refert de transmissio quotannis ad Pontificem a Polonis denario, ac de gestata ab iisdem capillorum rasura, in memoriam istius beneficii, quod Pontifex Casimirum, monachum tunc & diaconum, professionis & sacramenti religione solverit. Prius autem de rei veritate dubitat; postmodum rasuram soli Casimiro inunctam e Dubravio ostendit, denarium vero rationem tributi obtinuisse pernegat. Ex illato Bohemis ab Henrico III, quod Poloniam vastassent, bello iterum, proposito penitus frustraneo a nonnullis Polonica gentis subjectionem colligi observat. Boleslaum II. a fortitudine Audacem dictum nulli suorum hostium oecubuisse probat. Obtrusam vero per Henricum IV. invito pacem cum Urratislao Bohemo, præter rem in notam subactionis trahi; quod exinde manifestum esse docet, quoniam arbitro, qualis tunc Henricus fuerit, in alios nullum sit jus, quodque ne coactio quidem aliquid huc conferat, cum Reges ac Principes ita sibi obstringantur vinculo humanæ societatis, ut istud jus in se pati omnes necessum habeant. Sed sua tandem culpa infelicem factum Boleslaum queritur, dum vibratam in eum ob necem Stanislai excommunicationem memorat, & de illius iustitia aliis relinquit iudicandum; ipse autem non majori ideo Poloniam pietate atque reverentia obstrictam sedi Pontificiæ, ac Romanum Imperium, ab ea itidem acerbioribus quandoque decretis turbatum, concludit.

Quod Uladislaus I. Boleslaum excipiens Regem se appellari passus haud fuerit, non metu quodam a Cæsarea potentia aut Pontificia auctoritate factum, sub sectionis *septimæ* primordia evictum dare allaborat, & post rationes alias Principis titulum ad suprematum jam sufficere, ac prudenti instituto externum invisumque tunc Regis nomen ab eodem declinatum perhibet. Controversiam de facto & jure donatæ Urratislao Bohemo per Henricum IV. Poloniæ, ceu rem tradiderint Bohemicorum Scriptorum aliqui, sic ventilat, ut per

Poloniam ex errore heic intellectam regerat Silesiam Polonis tunc subiectam, quæ Bohemo sane tributum solverit, unde ad ipsum Poloniæ regnum ignobilioris subjectionis onus devolvere concessum haud sit. Boleslaum III ab Henrico V ob negatam pensionem Polonis inunctam sub Ottone, & sub Casimiro renovatam, impugnatum abnuat, gloriam autem susceptæ illius in Danos expeditionis adstruit, Lothario tributa eum non Poloniæ sed Pomeraniæ & Rugiæ nomine exhibuisse dicit. Tacemus nunc injurias, quibus e confusione Vladislai Poloni & Vladislai Bohemi, regnum Polonorum a diversis Scriptoribus onerari reputat, quaque eas ratione amoliat, prolixè haud indicamus.

Pergimus potius ad *octavam* sectionem, ubi ante omnia felicitatē regni Bohemici, quam post Friderici I excessum obtinuerit, deprædicat, mox tamen accusat absolutam in regnum istud potentiam, quam Wenceslaus Bohemus sub clausula commissoria id tenens affectasse legatur, Alberto Imp. ad hæc consilia ipsum impellente, qui tamen ejus rei pœnas dederit haud immeritas, filium relinquens abs Uladislao Loctico, antequam Poloniæ fines attingeret, repressum; qui ipse Locticus sæpe quoque infestavit Johannem, Bohemiæ Regem, Polonorum Regis nomen simul quasi hæreditarium usurpantem, quocum Casimirum Loctici filium circa medium Seculi XIV. transegisse, & omni jure, quod in Silesiam habuerit, se abdicasse Cureus alii que tradant. Noster vero iis se opponit, & non omnem Silesiam Bohemis concessam, imo irritam fuisse hanc alienationem Silesiæ absque Ordinum consensu susceptam statuit. Tabulas quoque Caroli IV. Imp. exhibet, easque de Silesia imprimis interpretatur, quam minus tamen jussu a Carolo Bohemiæ regno adjudicatam obtendit. Temporibus vero illis intermediis regii nominis splendorem injuria Scriptorum suppressum denuo emicuisse, & Premislaum receptæ dignitatis regiæ auctorem extitisse e constanti suorum assertionem probat.

Nona sectio agit imprimis de Polonorum Regum antiquo optimoque jure in Borussia, ejusque subjectionis fundamenta a Boleslao Chrobri, sub initium Seculi undecimi indignam Adalberti necem & barbaram in Christianos sæviendi licentiam ulciscantis temporibus derivat, utque illa sub Mieczeslao II imperata facere derre-

ctaverit, mox tamen a Boleslao II iterumque a Vladislao I & Boleslao III ad meliorem mentem redacta sit, enarrat. Sumtum tamen post hos majorem aequo animum haud reticet, deque justitia auxilii, quod Poloni ab Ordine Teutonico petierint, prolixè disputat, quod tamen postea in Polonorum detrimentum cessisse superaddit, initique inter Conradum Ducem Masoviae, & Cruciferos pacti (ut nempe hi contra Prussos sedulo bellum gererent, ubi vero eos domuissent, Culmensem redderent ditionem, cetera, quæ a barbaris cepissent, ad bonorum virorum arbitrium inter se partirentur, ac nihil hostile contra Polonos tentarent,) veritatem adstruit. Sed Cruciferos vicissim accusat avaritiam, quam decretum Pontificis iniquitatis manifeste arguerit, invito quidem Ludovico IV Imperatore, sed convictis Cruciferis, qui rupta denuo pace Lithuaniam invadentes a Vladislao Jagellone fortiter prostrati, ejus tamen insolentia exacerbati vires receperint, donec A. 1436. perpetua utrinque sanciretur pax, libertati ac juribus subditorum variis, legibusque fundamentalibus servandis apprimè consulens, sed post, spargente discordiarum semina Sigismundo I. Imp. & Alberto, rupta iterum a Cruciferis, qui contra fas & fidem animo hostili Prussiam vastaverint, quæ Casimiro, Regi Poloniae, se committens post bellum tredecim annorum Casimiro Jagellonidi IV ex parte cesserit, reliqua Cruciferis sub archissimo fidei ac clientelæ vinculo concessa. Istius autem denegatione a posteris, & imprimis a Friderico Saxoniae Duce, & Alberto Brandenburgico haud dissimulata; eo tandem rem pervenisse ait, ut Albertus Brandenburgicus nonnisi hac conditione a Sigismundo pacem impetraverit, ut ordo Cruciferos penitus extingueretur in Prussia, Albertus Prussiae partem, quæ nunc Ducalis audiat, sub Ducis titulo obtineret, Regio simul cum provincia subesset imperio, eosdem deinceps cum Polonia hostes haberet & amicos, primumque de cetero locum in Senatu regio teneret. A quo tempore augustissimi Reges alteram Prussiae partem, cui regalis nomen, supremo jure, alteram, quæ Ducalis appelleretur, Serenissimi Electores Brandenburgici ex lege functionis & obsequii clientelaris habuerint, usque ad annum 1657, quo Fridericus Wilhelmus a Johanne Casimiro Welaviensibus pactis provinciam, quam ante feudi titulo tenebat, jure proprietatis possidendam acceperit, iisdem pene legibus ad hodiernum Potentissimum Electorem Fridericum

ricum III transmissam. Istam vero novam provinciam tam nobilis possessionem per injuriam Cruciferis ereptam, obsequio sedis Romanæ nefarie & sacrilege subtractam, ab Imperii Romani corpore contra fas fidemque avulsam, & a Regibus Poloniae injusto titulo acquisitam perhiberi notat ab adversæ causæ Patronis, quibus tamen ad singulas objectiones respondet, jureque belli Borussiae acquisitam, & accedente imprimis transactionis titulo Imperatorisque approbatione, citra injustitiam teneri asserit.

Sectione tandem ultima seu *decima*, oppresso in Borussia Cruciferos ordine, fomenta belli inter Germanos ac Polonos uno pene ictu extincta fuisse observat. Hos tamen vexatos ait interim a Turcis, quibus in Europam aditam Scythæ paraverint, Tartarisque anno 1240 e Moscovia progressis, & Poloniam imprimis, Hungariamque, ac Silesiam devastantibus, cum Boleslaus Pudicus principatum gereret in Polonia, Tartaros tamen fatigatos, post cladem Christianorum prope Ligniciam domum reverti, & insecutis temporibus, ob Martem sapius ancipitem, Polonorum comiter revereri majestatem, stipendiisque illorum militare coactos scribit, hanc de cetero societatem bellicam contra nonnullorum oblocutiones pro virili defendens. Turcicæ vero historiae telam a Bajazete I orditur, & Ottomannicæ potentiae vires sub Mahomede II in immensum excrecentes, Valachiamque tributariam factam, & incolas ejus Polonis infidos suæ nequitiae poenas non effugientes introducit. E subministratis autem Valachis contra Turcas per Polonos auxiliis, Turcarum hos tributarios evasisse neutiquam largitur. Sub Sigismundo III tributum Turcas a Polonis flagitasse, sed nulla ratione obtinuisse; finito potius ad votum Poloniae negotio, pacem sine libertatis læsione sancitam. Sub Johanne Casimiro Tartaris tributum negatum, stipendium vero promissum; promissum contra a Michaele tributum, sed negatum ab Ordinibus, qui sub ductu hodierni Regis, supremi tunc Polonicæ militiæ Ducis, fortiter sua vindicarint, pace anno 1677 æquis conditionibus inita, usquedum anno 1683 nova non Poloniae tantum, sed universæ Europæ immineret ab hydra Ottomannica perniciēs, felicissime tamen depulsa ab Heroe invictissimo, Johanne III, in cujus digno elogio subsistens integræ huic tractationi clausulam imponit.

A PRESERVATIVE AGAINST SOCINIANISM.

h. e.

Antidoton contra Socinianismum, commonstrans directam ejus cum Religione a Deo in Scripturis revelatæ pugnam, auctore JONATHANE EDUARDO, Th.D. & Collegii Jesu apud Oxonienses Principali.

Pars I.

Oxonii, apud H. Clementem, 1693. in 4. plag. 10.

Quod olim de nimio Arianae hæreseos incremento quæstia fuit, pia antiquitas, obstupuisse mundum universum, cum se factum subito Arianum videret; idem fere in præfatione tractatus hujus (quem pluribus absolvendum partibus nulli dubitamus) Eduardus clarissimus de ingenti librorum Socinianorum copia per universam Angliam dispersa quiritatur. Certe enim tam subito illos, tantaque multitudine ubivis comparuisse scribit, ut quanquam promotores aut auctores negotii nesciantur, nullum tamen dubium sit, quin venenum per complures abhinc annos congestum uno nunc impetu studiose proruperit; idque non sine magno fidei Christianæ damno factum gemit: cum exinde nonnulli homines Athei prorsus omnem fidem inter stultas nugacium superstitiones rejiciant; alii naturali Theologia contenti, revelatam damnent; multi Scripturas quidem recipiant, explosis tamen præcipuis, e quibus tota fides Christiana pendet, mysteriis: plurimi denique, si mysteria quidem omnia se credere profiteantur, non tamen adeo necessaria putent, quin diversa sentientibus divina salus æque speranda sit. Quo itaque tollatur ex animis hominum callida & fucata impietas, accinxisse se Auctor profitemur; & quum hucusque Theologi orthodoxiam adversus hostium insultus tantum defenderint, ipse se hæresin ultro aggressurum spondet, & quam vehementer pugnent Sociniani errores cum verbo Dei ac sana ratione (quam sibi perperam solis vindicatum eant) præsentī opere commonstraturum. Frustra vero a nonnullis placidum hujus sectæ genium ingeminari scribit; cum, quicquid

exter-

externe tandem ore profiteantur, nonnisi sævum quodvis ac sanguinolentum expectari queat ab iis, qui tam blasphemæ SS. Triadem, Cerberum horrenda audacia vocitando traducant, qui Christum adoratione sua spinis quasi coronatum Divinitatis negatione diverberent, qui sacræ omnium seculorum antiquitati tam proterve illudent, & quid non? Hinc pacem, quæ alias optima rerum sit, cum iis non ineundam inculcat, quippe sine justitia, sine veritate damnandam.

Sub initium ipsius tractatus de Socino agit, & eum omnes, quotquot ab initio Christianismi fuerunt, hæreticos callida vafricie longo intervallo superasse scribit, ita ut vere de illo dici queat, sobrium ad evertendam Religionem accessisse; qua in re Pelagium cum primis sequendum sibi ac præceptorem sumserit. Interim haud abs re dubitandum judicat, utrum Socinus hæretici proprie talis nomen magis quam Muhammed promereatur, cum uterque mixtam e variis heterodoxiis fidem invenerit; hoc tantum discrimine, quod illius religio non tam fatua quam hujus, ast non minus tamen periculosa sit. Ipsam deinde rem aggressus, primam ex attributis divinis Unitatem sibi vindicandam sumit: & quanquam huic vel maxime Sociniani (hinc & Unitariorum nomine gaudentes) studere videantur; nihilo tamen minus eos plures omnino Deos veros asserere, atque adeo adversus tot Scripturæ dicta pugnare, ex ipsismet eorundem verbis probat, insimul & *ὡς ἐν παροῖσι* Curcellæum tangens, qui dum tria in divinis entia a se mutuo distincta credat, non possit non *πολυθεῖν* favere. Pergit hinc ad Omnipræsentiam, & pari ratione convelli eam a Socinianis ostendit, dum ad virtutes tantummodo divinas restringatur, quæ toties in Scripturis ipsimet essentiae adscribatur; imo quam ipsimet pagani saniores de natura Dei crediderint. Omniscientiam tam emphatice in Bibliis fundatam Socinianos verbis, non re, Deo concedere demonstrat; quippe qui res tantum qua scibiles objectum scientiæ Divinæ velint, non item contingentes; qualis erat Abrahami obedientia in immolando Isaac, Israelitarum impietas, & alia hujus generis complura, quæ si a Deo præsciantur, tolli religionem clament, ingentemque numerum divinarum de contingentibus prædictionum, qui in Scripturis reperitur, variis quos adducit Auctor modis eludere conentur: non ad-

A a a

vertentes

p. 5.

7.

8.

11.

12.

14.

19.

- vertentes tamen, se dum nonnulla vel bona vel mala prædici abs Deo propterea quod facienda decreverit, statuunt, vel maxime arbitrii libertatem auferre, suoque proin suffragio fidem ac religionem e-
22. vertere: deprehendi sane Socinum quandoque (quod mireris) ipsomet Calvino, quem tantis viribus oppugnat, Calvinio rem. Notat & Episcopium, qui dogma hoc perperam inter minutiora relegarit. Hinc pedem promovet ad immutabilitatem Dei, qua primum e Scripturis firmata, Socini atque Crellii antithesin adducit, qui adeo mutabilem Deum perhibeant, ut haud raro perdatur homo, quem ille tamen ad æternam vitam prædestinat. Enimvero pugnare hunc errorem contra Dei omniscientiam, ac humanam celsissimæ majestati infirmitatem affingere, Auctor merito indignabundus probat.
28. Omnium vero prolixissime vindicativam Dei justitiam assertum it, & Socinianum dogma, quod justitiam punitivam evertit, non solum periculosum, sed & perniciosum, imo prorsus atheum, demonstrat. Pesime siquidem ad leges Divinas applicari, quod in humanis non sine exceptione verum sit, Platonis atque Senecæ dictum: *nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur*; prout
32. a Grotio dudum non minus ac eleganter probatum sit. Imo, si justitia punitiva tollatur, tolli simul Dei circa res humanas providentiam, quæ in dandis & vindicandis legibus occupetur, ostendit: hoc vero dogma illud esse, quod olim Epicuro atheismi crimen impeggerit. Apud reliquos totius orbis Philosophos ac Theologos constanti veritate receptum nunquam non fuisse: *frustra præcipi, quod impune negligatur*. Ulterius everti hoc errore docet discrimen inter naturalem ac positivam Dei legem, uno semper omnium ore approbatum: sublata siquidem punitiva Dei justitia, auctoritatem, una Legislatoris ac reverentiam legibus exhibendam tolli. Atque adeo omnem religionem naturalem pessundari supplantata semel Dei justitia, quæ terrorem incutiat, ac reverentiam animis humanis indat. Hinc & penitus desperat Auctor, posse paganum seu atheum a Sociniano firmis argumentis ad colendum Deum adduci. Interim vel solum humanæ conscientie dictamen ad retundendam Socinianismi impietatem sufficere persuasus est. Ast, ne quis objiciat, frustra hæc prolixius adduci contra homines, qui Deum justitiam

tiam omnino exercere & credant, & doceant, utut naturalem in illo negent, quæ res cum mere speculativa sit, facile tolerari queat: Auctor multis non se contra lemures pugnare ostendit, & quam irreverenter, utut callide, Sociniani rem suam probent, commonstrat: quippe qui leges pariter ac promissa Dei e mutabili ejus voluntate oriri doceant, hoc ipso certitudinem omnium Numinis promissionum evertentes: qui Deum peccatores finaliter impoenitentes & æternæ morti suo decreto mancipatos eximere posse tradant, non obstante, quod multo alia doceat, verbo Dei: qui affectus humanos, odium, misericordiam, spem, desiderium &c. vere proprieque Deo adscribant, præsertim vero metum atque poenitentiam illi tribuendam multis argumentis probare annitantur; quæ adducta simul & refutata apud Auctorem videri poterunt, per partes singula tractante.

His demum ad finem perductis, Trinitatem Dei considerat, & adstructa brevissimis e B. Gerhardo ac Matth. Polo dicti i. Joh. V, 7. authentia, blasphema Socinianorum circa singulas Personas dogmata proponit, & quam horrendis illi convitiis SS. Triaden conspurcent, appositis eorundem verbis monstrat. Exponit postea, quæ illorum circa spiritualitatem, nec non circa infinitatem, essentia divinæ fides, qua scilicet Deo subtile corpus, extensum finitumque & locali præsentia limitatum affingant. Sub finem denique repetita paucis antithesi Scripturarum ac Socinianismi, Curcellæum vehementer inculcat, qui non nisi *λογομαχίαν* inter Orthodoxos ac Socinianos in doctrina de Deo esse, contra conscientiam asseverare non erubuerit. Ipse, quantum in hoc dissidio momenti positum sit, unicuique lectorum serio ac pie considerandum monet; non, ut elevent illarum partium studiosi, unius tantum literulæ differentiam facili negotio tollendam, sed totum salutis nostræ negotium hic agi iterum iterumque monens. Ceterum uberius reliquorum etiam articulorum examen alii otio temporisque reservat, quod illi faustum utique ac rei sacræ literariæ proficuum omni modo optamus,

ERRATA.

Pag. 338. lin. 21. pro *designabitur*, lege *designabit*. Pag. 336. 337. 338. deleantur characteres in margine notati, quippe qui per errorem irrepererunt, nec ulli sunt usui.

INDEX AUCTORUM

quorum Libri aut Inventa hoc
Volumine recensentur.

Lectorem benevolam cupimus admonitum, in numerandis volumi-
nis hujus paginis a typographo erratum fuisse. Numeri
enim a 313 ad 392 bis positi deprehenduntur, ita ut in mense
Septembri, post paginam 392, ubi ulterius produci nume-
rus debuisset, denuo a 313 numerari coeptum sit. Ne vero
hinc confusio oriatur, tum in Auctorum, tum in Rerum
Indice, quæ sub repetitis numeris quæri debent, signo †
notantur.

I. Libri Theologici & ad Historiam Eccle- siasticam spectantes.

- A** L-Coranus, seu Lex Islamitica Muhamedis, filii Abdalle, Pseu-
dopropheta, edita ex museo Abrah. Hinckelmanni D. 381 †
Almeloveen (Theodori Jansonii ab) *Amanitates Theologico-philolo-
gicae.* 339
Anonymi Lexicon Christianum. 94
*Anonymi Ver Theologicum, dicta quadam D. Apostoli Pauli in Epist.
ad Romanos explicans.* 365 †
Bajeri (Job. Guilielmi) *Collatio Doctrina Quakerorum & Prote-
stantium.* 119
Bekkeri (Balthasaris) *Mundi Fascinati Liber III & IV.* 241
Bossuet (Jacobi Benigni) *Notæ in Proverbia, Ecclesiasten, Canticum
Canticorum, Sapientiam & Ecclesiasticum.* 406
Chauvini (Petri) *Dilucidationes super librum cujus titulus: Religio
Naturalis.* 423
Ciampini (Joannis) *de vocis correctione in Sermonem VII Leonis M.
de Nativitate Domini.* 330
Clerici (Joannis) *Genesis, sive Mosis Propheta liber primus, cum e-
jusdem Pamphrafi perpetua, Commentario Philologico &c.* 9.97
Colberg

INDEX AUCTORUM.

- Colberg (Ebregott Daniel) *de Origine & Progressu Hæresum & Er-
rorum in Ecclesia.* 386
De Dieu (Ludovici) *Critica sacra, sive Animadversiones in loca Ve-
teris & Novi Testamenti.* 399
Doughtei (Joannis) *de Calicibus Eucharisticis veterum Christiano-
rum.* 188
Eduardi (Jonathan) *Antidotum contra Socinianismum.* 472
Faes (Joannis) *Mantissa ad Jo. Doughtei librum de Calicibus Eu-
charisticis veterum Christianorum.* 188
*Obelus Peregrinitati Communionis peregrinae P. J. Tilemanni
dicti Schenck fixus.* 373 †
Franckii (Christophori) *Exercitationes Anti-Limborchiani.* 345 †
Groenevegen (Henrici) *Hieroglyphicorum & Emblematum sacro-
rum Thesaurus.* 95
Gürtleri (Nicolai) *Institutiones Theologicae.* 346
Huetii (Petri Danielis) *Demonstratio Evangelica.* 282
Hulsi (Henrici) *de Vallibus Prophetarum sacris.* 38
Commentarius Propheticus in ultima Paræmiastæ Salomonis. 77
Jägeri (Jo. Wolfgang.) *Historia Ecclesiastica Seculi XVII, cum Paral-
lelismo profana, Decennium secundum & tertium.* 314
Laurentii (Augustini) *Syntagmata Theologica.* 458
A Lent (Joannis) *Moderna Theologia Judaica delineata.* 303
Löschneri (Casparis) *Nucleus S.S. Theologiae.* 237
Lubin (Augustini) *Abbatiarum Italiae brevis Notitia.* 126
Marckii (Joannis) *Textuales Exercitationes ad 50 loca V. & N. Te-
stamenti.* 234
Martini (Christophori Samuelis) *Commentarius super D. Judæ Apo-
stoli Epistolam.* 280
Mœbii (Georgii) *Selectæ Disputationes Theologicae.* 383
Pfanneri (Tobia) *Observationes Ecclesiasticae.* 167
Sartorii (Joannis) *Agonistica Fidelium verba.* 5
Sauberti (Joannis) *Selectiorum Scripturæ S. Diffusorum Explicatio:
de Sacerdotibus & sacris Ebraeorum Personis Commentarius.* 54
Tilemanni (Job. Philippi, dicti Schenck) *Commentarius in Judæ Epi-
istolam, cum Appendice de Agapis veterum Christianorum.*

INDEX AUCTORUM.

- Accefferunt Communio peregrina, & Oblatio sine Communione.* 368 †
De Vriigny Epistola contra Antitrinitarios, Tolerantes & Moralistas, cum Animadversionibus ad librum cui titulus: Religio Naturalis. 412
Van der Wayen (Joannis) Mundus fasciatus D. Balth. Bekkeri examinatus & refutatus. 254
Witfii (Hermann) de Efficacia Baptismi in electis faderatorum infantibus. 90
Wolffogenii (Ludovici) Apologia Parentalis. 116

II. Juridici.

- Böckelmanni (Jo. Friderici) Tractatus de Differentiis Juris Civilis, Canonici, Hodierni.* 128
Calæ (Marcelli) de Articulandi & Probandi Modo, de privilegiis item variandi & elegendi forum Tractatus. 88
Döpleri (Jacobi) Theatrum pœnarum criminalium. 88
Grotii (Guilielmi) Isagoge ad Praxin Fori Batavici. 214
De Luca (Caroli Antonii) Scholia ad Decisiones Rotæ Marchie D. Stephani Gratiani. 238
Lunig (Joh. Christiani) Publicorum Negotiorum Sylloge. 345
Mauritii (Erici) Consiliorum sive Responsorum Partes II. 22
Ottonis (Jacobi) Medulla Substitutionum hereditum. 459
Passerini (Petri Francisci) de Occidente unum pro altero Tractatio methodica. 328 †
Ring (Thome Siegfried) Progymnasmatum Praxeos Juridicæ. 429
Ringleri (Joh. Philippi) de Pactis Illustrium Successoriorum Commentatio Juridica. 52
De Tutelis Illustrium Specimen juris publici. 441
Röfeneri (Andrea Christophori) Tractatus Juridicus de Libris Mercatorum. 360
Struvii (Georgii Adami) Centuria Decisionum, quænam Res Fendales, quænam Allodiales? &c. 64
Textoris (Joh. Wolfgangi) Decisiones Electorales Palatine, cum Tractatu Synoptico de Judiciis. 129

III. Medi-

INDEX AUCTORUM.

III. Medici ac Physici.

- Academia Regia Scientiarum Parisiensis Commentarii Mathematico-Physici.* 341 †
Bernoullii (Johannis) de Motu Musculorum Meditationes Mathematicæ. 100
Bierlingii (Casparis Theophili) Thesaurus Theoretico-Præcticus. 1
Boyle (Roberti) Experimenta Medica, i.e. Collectio Remediorum maximam partem simplicium. 377 †
Dale (Samuelis) Manuductio ad Materiam Medicam. 336
Gibson (Thome) Compendiaria corporis humani Anatome. 444
Gladbach (Joh. Bernardi) Praxeos Medicæ Idea novissima. 359 †
Gracchi (Sempronii) Medicus hujus sæculi. 359
Harderi (Joh. Jacobi) Glandula nova Lachrymalis, una cum Ductu Excretorio in Cervis & Damis detecta. 49
Helvetii (Adriani) Methodus Febres curandi absque eo ut aliquid ore assumendum exhibeatur. 334
Jacobæi (Oligerii) Compendium Institutionum Medicarum. 386 †
Lacy (Nathan) de Podagra. 330. †
Plumerii (Caroli) Descriptio Plantarum Americæ. 461
Raji (Johannis) Synopsis Animalium quadrupedum & serpentini generis. 388
Salmonis (Guilielmi) Dispensatorium Batei Anglice redditum, notisque illustratum. 379. †
Sperlette (Johannis) Physica nova, seu Philosophia Naturæ. 310
Tozzi (Luca) Commentaria in Hippocratis Aphorismos. 346
Vallemontii Physica occulta, seu Tractatus de Virgula Divinatoria, & ejus utilitate ad indagandum fontes aquarum, mineras, thesauros, fures & sicarios. 34
Descriptio Magnetis geniti in fastigio novæ turris campanariæ. 208
Wedelii (Georgii Wolfgang) Exercitationum Medico-Philologicarum Decas VI & VII. 349 †

IV. Mathematici.

- Academia Regia Scientiarum Parisiensis Commentarii Mathematico-Physici.* 341 †
Anonymi

INDEX AUCTORUM.

<i>Anonymi Tractatus de Mediis, quibus fluvii navigabiles reddi possunt.</i>	78
Bernoullii (Jacobi) <i>Curvatura Lamine Elasticæ &c.</i>	262
<i>Solutio Problematis Leibnitiani de Curva Accessus & Recessus æquabilis a puncto dato.</i>	276
<i>Constructio Curvæ Accessus & Recessus æquabilis, ope rectificationis Curvæ cujusdam Algebraicæ.</i>	336†
<i>De Methodo Tangentium inversa, quousque tum in communis tum reconditoris Geometria potestate sit & non sit.</i>	391†
Bernoullii (Johannis) <i>de Motu Musculorum Meditationes Mathematicæ.</i>	200
<i>Constructio facilis Curvæ accessus æquabilis a puncto dato per Rectificationem Curvæ Algebraicæ.</i>	394
<i>Modus generalis construendi omnes Equationes differentiales primi gradus.</i>	435
<i>Additamentum effecttionis omnium Quadraturarum & Rectificationum Curvarum per seriem quandam generalissimam.</i>	437
Cassini (Jo. Domin.) <i>Descriptio Phenomeni trium Solium super Horizonte visorum.</i>	316
Catelani, Abbatis, <i>Difficultas super solutione Problematis Bernoulliani.</i>	196
Ciampini (Joannis) <i>de Sacris Ædificiis a Constantino M. constructis Synopsis Historica.</i>	321
Coronelli (Vincentii) <i>Epitome Cosmographica seu Introductio ad Astronomiam, Geographiam & Hydrographiam.</i>	332
Daviler (Augustini Caroli) <i>Cursus Architecturæ, continens Ordines Vignolæ cum commentariis, figuris &c.</i>	25
Eimmarti (G. C.) <i>Phænomenon annuum Vespertinum detectum.</i>	58
Fontanæ (Caroli) <i>Templum Vaticanum cum ædificiis maxime conspicuis antiquitus & recens ibidem constitutis.</i>	401
Hospitalii Marchionis, <i>Solutio Problematis Geometrici in Actis E-rud. propositi.</i>	193
<i>Enodatio difficultatis super solutione Problematis Bernoulliani.</i>	387.†
Hofii <i>diversi Tractatus Mathematici.</i>	239
Hugenii	

INDEX AUCTORUM.

481

Hugenii (Christiani) <i>Toparchæ Zelemii Constructio universalis problematis a J. B. propositi.</i>	338.†
<i>Epistola ad G. G. L.</i>	339.†
Ihle (Jo. Abrahami) <i>Observatio Eclipsæ d. 12. Jun. a. 1694.</i>	379
Kirchii (Godofredi) <i>Calendarium cæleste novum.</i>	93
Leibnitii (Georgii Guiljelmi) <i>Nova Calculi Differentialis Applicatio & Usus.</i>	311
<i>Constructio propria problematis de Curvæ Isochrone Paracentrica &c.</i>	364
Ozanam <i>Tractatus de muniendi ratione.</i>	140
Prisbar (Job.) <i>Calendarium Historicum.</i>	117
Vannii (Job. Francisci) <i>Investigatio momentorum, quibus gravia tendunt deorsum.</i>	112
Vignolæ (Jacobi Barozii) <i>Architectura, cum Commentariis Davilerii.</i>	25
Viviani (Vincentii) <i>Exercitatio Mathematica de formatione & mensura fornicum.</i>	207
Wurtzelbaur (Job. Philippi) <i>Observatio Eclipsæ Solaris d. 12. Jun. 1694.</i>	378
<i>Lunaris d. 26. Jun. a. 1694.</i>	380

V. Historici, Geographici, Genealogici.

<i>Anonymi Historia Edicti Nannetensis, res quæ in Gallia ante & post illius publicationem usque ad ejusdem abrogationem contigerunt, complexa.</i>	81
<i>Anonymi Porta Ottomannica novissime reclusa.</i>	185
<i>Anonymi Scientia Rei Nummaria.</i>	215
<i>Anonymi Historia Ludovici Burbonii II. Principis Condæi.</i>	291
<i>Anonymi Commentarii componendæ Ludovici Burbonii, Principis Condæi, Historiæ inservituri.</i>	299
<i>Anonymi Vita Cornelii Trompii Hollandiæ Archithalassi.</i>	343
<i>Anonymi Historia Triumviratus Julii Cæsaris, Pompeji & Crassi, item Augusti, M. Antonii & Lepidi.</i>	443
Aprilis (Philippi) <i>Peregrinatio per diversas Europæ Asiæque Regiones.</i>	60

Bbbb

Balduini

Balduini <i>Avennensis Chronicon, seu Historia Genealogica Comitum Hannonia.</i>	143
Bohun <i>Character Regina Elisabethæ ejusque primariorum Status Ministrorum.</i>	355. †
Cupucei (<i>Samuelis</i>) <i>Designatio novi Lexici Hist. Geogr. Chronol. Philologici.</i>	287
Ciampini (<i>Joannis</i>) <i>Synopsis Historica de sacris Aedificiis a Constantino M. constructis.</i>	321
Döpleri (<i>Jacobi</i>) <i>Theatrum Pœnarum Criminalium apud varias Gentes usitatarum.</i>	88
Flescherii, <i>Episcopi Nemausensis, Historia Cardinalis Ximenii.</i>	145
Fontanæ (<i>Caroli</i>) <i>Templum Vaticanum & illius origo.</i>	401
Le Gendre <i>Vita Petri Boschi.</i>	175
Heidenreich (<i>Martini</i>) <i>Benno Episcopus olim Misenenfis redivivus.</i>	115
Jägeri (<i>Joh. Wolfgang</i>) <i>Historia Ecclesiastica cum parallelismo Profane Seculi XVII Decennium secundum & tertium.</i>	314. †
Junii (<i>Francisci</i>) <i>de Pictura veterum libri III. Accedit Catalogus Artificum.</i>	384. †
Justini <i>Historia Philippicæ ex recensione Jo. Georgii Grævii. in linguam Gallicam traductæ.</i>	364. †
Lubin (<i>Augustini</i>) <i>Abbatiarum Italiæ brevis Notitia.</i>	365. †
Lunig (<i>Joh. Christiani</i>) <i>Negotiorum Publicorum Sylloge.</i>	126
Matthæi (<i>Antonii</i>) <i>Rerum Amorfortiarum Scriptores duo notis illustrati.</i>	345
Mazarini <i>Cardinalis Epistole.</i>	186
Melvilli (<i>Jacobi</i>) <i>Commentarii de iis, quæ in Anglia & Scotia regnantibus Elisabetha & c. contigerunt.</i>	382
Ottokochi (<i>Francisci Foris</i>) <i>Origines Hungaria.</i>	449
Prisbar (<i>Johannis</i>) <i>Calendarium Historicum, nec non Tractatus Historicus de Sphæra.</i>	8
Rondelli (<i>Jacobi</i>) <i>de Vita & Moribus Epicuri.</i>	117
Le Roy (<i>Jacobi Baronis</i>) <i>Notæ Historiæ in Balduini Avennensis Chronicon.</i>	121
Rubenii (<i>Alberti</i>) <i>Dissertatio de vita Fl. Mallii Theodori.</i>	143
Schultzii (<i>Johannis</i>) <i>Tractatus de Polonia nunquam tributaria.</i>	284
Sperlingii	462

Sperlingii (<i>Othonis</i>) <i>de Danicæ lingua & nominis antiqua prerogativa inter Septentrionales.</i>	357
Striedbeck (<i>Johannis</i>) <i>Hypotyposis Tabularum Geographico-Chronologico-Genealogicarum.</i>	24
Strype (<i>Johannis</i>) <i>Historia Thoma Cranmeri, Archiepiscopi quondam Cantuariensis.</i>	315. †
Verhœven (<i>Theodori</i>) <i>Descriptio Rerum Amorfortiarum.</i>	186
De Waha (<i>Guilielmi</i>) <i>Explanatio vita S. Guilielmi Magni conscriptæ olim per B. Albertum.</i>	164
Varillasii (<i>Antonii</i>) <i>Historia Henrici II & Francisci II Franciæ Regum.</i>	96
Weidneri (<i>Johannis</i>) <i>Pietas ex Nummis antiquis delineata.</i>	127
Winckelmanni (<i>Joannis Justi</i>) <i>Solida Declaratio Originis Thuringorum.</i>	337

VI. Philosophici & Miscellanei alii.

Agaardi (<i>Chr.</i>) <i>Poëmata.</i>	29
Alberti (<i>Henrici</i>) <i>Poëmata.</i>	28
Almeloveen (<i>Theodori Jansonii</i>) <i>Amœnitates Theologico-Philologica: Epigrammata & Poëmata vetera: Plagiariorum Syllabus.</i>	339
Anonymi <i>Scientia Rei Nummaria.</i>	214
Anonymi <i>Catalogus Bibliothecæ Tellerianæ.</i>	353. †
Baconi (<i>Francisci</i>) <i>de Verulamio Opera omnia, cum augmento.</i>	400
Beringi (<i>Viti</i>) <i>Carmina.</i>	30
Borrichii (<i>Olai</i>) <i>Carmina.</i>	32
Buchneri (<i>Augusti</i>) <i>Poëmata selectiora.</i>	283
Bulifoni (<i>Antonii</i>) <i>Disquisitio de antiquo Marmore, quod repertum nuper est Puteolis.</i>	173
Conringii (<i>Hermani</i>) <i>Epistolarum Syntagmata duo, una cum Responsis.</i>	300
Contareni (<i>Camilli</i>) <i>Genealogia Dominiorum.</i>	375. †
Dawson (<i>Georgii</i>) <i>Tractatus de origine legum earumque vi obligandi.</i>	326. †

Greenewegen (Henrici) Hieroglyphicorum & Emblematum sacrorum Thesaurus.	95
Harderi (Henrici) Carmina.	30
Hopneri (Joannis) Poëmata.	29
Huetii (Petri Danielis) Poëmata Latina.	240
Junii (Francisci) de Pictura veterum libri III.	384. †
Kirchii (Godofredi) Observatio Eclipsis Solaris 13. Junii 1693.	375
12. Jun. 1694.	377
Leibnitii (Georgii Guiljelmi) De Prima Philosophiæ Emendatione & de Notione Substantiæ.	110
Lomeieri (Johannis) Dierum Genialium sive Dissertationum Philologicarum Decas prima.	134
Menagii (Ægidii) Facetiæ, argute dicta & observationes curiosæ.	155
Rechenbergii (Adami) Lineamenta Philosophiæ Civilis.	93
Richerii (Edmundi) Obstetrix animorum, seu prudens docendi & discendi Methodus.	134
Rondelli (Jacobi) de Vita & Moribus Epicuri.	121
Rostgaard (Friderici) Deliciæ quorundam Poetarum Danorum collectæ.	27
Scharfii (Johannis) Manuale Logicum novis Annotationibus adornatum a M. Joh. Jac. Stubelio.	66
Schultzii (Johannis) Tractatus Historico-Politicus de Polonia nunquam tributaria.	462
Sorberii (Samuelis) Facetiæ, argute dicta, & observationes curiosæ.	159
Stübelii (Joh. Jacobi) Annotationes in Joh. Scharfii Manuale Logicum.	66
Theoduli Monachi sive Thomæ Magistri Laudatio Gregorii Nazianzeni, Orationes & Epistolæ.	385
Valefii (Hadriani) Meditamenta Critica, Historica & Moralia, ut & Poëmata Latina.	307
Wedelii (Georgii Wolfgangi) Exercitationum Medico-Philologicarum Decas VI & VII.	394. †

Weid-

Weidneri (Johannis) Pietas ex Nummis antiquis delineata.	127
Wormii (Olai) de corruptis Antiquitatum Hebræarum apud Tacitum & Martialem Vestigiis.	209

INDEX RERUM NOTABILIORUM

in hoc Volumine obviarum.

Abbatiarum Italiæ Notitiæ.	126	Adamus qua lingua usus?	10
Ablutionis poculorum in S.		num omnibus omnino animalibus nomina imposuerit?	101
Cenaque ratio in Ecclesia Romana?	189		
Abrahamus Chaldaica lingua usus.	11	Adoratio Christi, dum inter mortales vixit, qualis ex mente Chauvini?	422. 427
num adeo insignis fuerit Astronomus?	109	Adorantium ad Solem conversio.	331
Abfoloni capillitium 2. Sam. XIV.	235	Advocatiæ Jus circumspicte defendendum Principi potentiore?	433
De Accrescendi Jure Tractatus.	460		
Achor Vallis Jos. VII.	42	In Advocatum puerum lusus.	158
Acidum an sanitati obstat?	179	Adulterini numi ut a veris discernendi?	229
Acroamatica Scripturæ interpretatio quæ?	280	Ædificia sacra a Constantino M. constructa.	321
Activa vis a facultate agendi distincta.	111	Ægyptiaci anni in Chronologia Mosis intelligendi.	109
Actorum publicorum Sylloge.	345	Æmulatorum Academia in urbe Avenione.	163
Acus Magnetica & virgulæ divinæ inclinationes comparatæ.	36	Æquatio generalis cycloidum.	343. †
Acus innoxie deglutita.	2		

B bbb 3

Æqua-

<i>Æquationes differentiales primi gradus construendi generalis methodus.</i>	435. seq.	Alveorum vitia, eorumque remedia.	79
<i>Aer expansionis in glacie causa.</i>	342. †	Amazones quanam fuerint?	9
<i>In Aere glacies tardius solvitur quam in vacuo.</i>	342. †	Americanarum plantarum descriptio.	461
<i>Ex Aere Corinthio num procusnumi?</i>	218	Ammianus Marcellinus explicatus.	8
<i>Ærugo numorum pretium adaugens.</i>	226	Amnes quomodo navigabiles reddi possint?	78
<i>Ab Æthiopibus num ortum ducant Judei?</i>	210	Amœnitates Theologico-Philologicæ Th. Jans. ab Almelooveen.	339. seq.
<i>Æthiopum sacra.</i>	212	Amorfortiarum Rerum scriptores.	186
<i>Agaparum reliquia.</i>	370. †	Amuleta numaria.	225
<i>in Ecclesia origo.</i>	369. †	Amyraldus refutatus.	91
<i>Agapæ num conjunctæ fuerint cum participatione corporis & sanguinis Christi?</i>	369. †	Anagrammatistarum ineptiæ exposte.	158
<i>De Agapis Dissertatio.</i>	369. †	Ex Analogia fidei asserta Christi Divinitas.	415
<i>Agonistica Fidelium verba.</i>	5	Analyseos usitata defectus.	193
<i>Cardinalis de Aguirre Collectio maxima omnium Conciliorum Hispania.</i>	447	Anasarcæ appropriatum cataplasma.	378. †
<i>Ala secundaria in munimentis male reputatur.</i>	141	externe medetur ruta.	378. †
<i>Alarum in munimentis quæ ratio?</i>	141	Anastasius Bibliothecarius defens.	321
<i>Alæ propugnaculorum conditiones.</i>	141	Anatomix compendium.	444
<i>Alcorani Editio</i>	381. †	Andromeda ex Jona a gentilibus efficta.	211
<i>Autores & fata.</i>	382. †	Angeli ascendentes & descendentes super Christum, Joh. 1. 51. quid innuant?	180
<i>Algebraica curva. vid. Curva.</i>		Angelis quo sensu custodia piorum commissa?	261
<i>Allodiales res quanam, quanam Feudales?</i>	64	Angina Hiskia morbus.	350. †
<i>Alvei fluminis latitudo quomodo tollenda?</i>	79	Angliæ	

<i>Angliæ Historia regnante Elisabetha.</i>	449. seqq.	Apoplecticos excitans potentissimum.	378. †
<i>Anglicanæ Ecclesiæ reformatio.</i>	322. †	Apostoli cur dicti sal terra Matth. V. 13.	139
<i>status.</i>	327. †	Apostolicum de abstinentia a sanguine & suffocato decretum num hodieque obliget?	169
<i>Anglicanorum Bibliorum historia.</i>	319	Aqua congelata aere privata minus spatium occupat, quam aqua fluida.	342. †
<i>Animalium divisio prima quanam commodissima?</i>	389	Aquarum inundationibus quæ remedia opponenda?	80
<i>sanguineorum divisiones.</i>	389	Aquariæ machinæ promovendis navigationibus.	79. seq.
<i>primordia in ovo.</i>	388	Aquæ cursus quomodo intra angustiores terminos coercendus?	79
<i>Animalibus cunctis num nomen ab Adamo impositum?</i>	101	refractio major refractione glaciei.	342. †
<i>Annas & Caiphas quomodo simul Luc. III. 2. sacerdotio functi?</i>	56	Aquæ supracælestes quanam?	98
<i>Anni Egyptiaci in Chronologia Mosis intelligendi.</i>	109	Aquilæ quibus Imperatores Germanie utuntur, non Romanorum sed Germanorum insignia.	137
<i>Annulus Signatorius Vasalli ad hæredes ejus allodiales pertinet.</i>	64	L. Aquilæ actione utili conventus ob oculi corruptionem in pecuniariam pœnam condemnatus.	132
<i>Antiapoplecticum insigne.</i>	378. †	Arabicæ linguæ studium commentatum.	383. †
<i>Anticachectica pilula.</i>	363. †	Arabici numi paucis æstimati.	225
<i>Antidyserteriacum remedium.</i>	378. †	Ararat mons inaccessibilis.	63
<i>Antihydopicum succinum flavum.</i>	378. †	Architectura hydraulica in formam artis redacta.	78
<i>Ex Antimonio sulphur.</i>	381. †	Architectonica regula.	406
<i>Antimonii resuscitati antor.</i>	480. †	Architecturæ militaris ratio.	141
<i>Antiparalyticum insigne.</i>	363	Arcus	
<i>Antipodagricum specificum.</i>	334. †		
<i>Antiscorbuticum insigne.</i>	363. †		
<i>In Apocalypsi num una & ab initio ad finem usque continuata visio?</i>	237		
<i>Apoplecticus Venerem appetit.</i>	4		

- Arcus *tensus triplex.* 266
 Argentum in numis Romanorum quale? 218
 Argenteorum numorum apud Romanos initium. 222
 Argolicephemerides notatae 342.†
 Aristoteles Judaicam religionem amplexus. 304
 Arminiani refutati. 345.†
 Inter Arminianos & Reformatos dissidia in Belgio. 314.†
 Articulandi & probandi in foro modus. 88
 Artus cur soli a podagra occupentur? 332.†
 Asphaltites lacus quare ratione enatus? 105
 Assyriacum Regnum cum Babylónico non confundendum. 136
 Attilae Hunnorum Regis gesta. 9
 Avari cujusdam Epitaphium elegans. 32
 Auctoritas Scripturae sacrae unde constet? 345. seq.†
 Auditus amissus inopinato rediens. 3
 Aversae in numis paginae. 221. 229
 Aureorum numismatum initium apud Romanos. 217
 Aurum in numis Graecorum & Romanorum quale? 217
Babylonia num sedes Paradisi fuerit? 99
 Babylonicum Regnum cum Assyriaco non confundendum. 136
 Baconi (Francisci) de Verulamio epistola edenda. 400
 Baluzii (Stephani) Epistola ad Herm. Conringium. 302
 Circa Baptismum triplex error Arminianorum. 348.†
 Baptismus propter mortuos quid? 1. Cor. XV. 29. 356
 in Spiritu S. a Baptismate in igne distinctus. 354
 Baptismi efficacia ex mente Petri Isarnii. 116
 in solis Electis, ex mente Reformatorum. 91
 in quibus consistat? 91. 117
 in electis foederatorum infantibus. 90. 117
 Baptisterium Basilicae Lateranensis Romae adiacens. 325
 בְּרֵאשִׁית num notet creationem ex nihilo? 97
 Barthesanes num fatum defenderit. 387
 Baronius notatus. 286
 emendatus. 325
 De Barlaam judicium Sorberii. 163
 Basilica Vaticana vetus. 402
 recens. 404
 Basilicae Lateranensis, quae Romae est, Descriptio. 321. 324
 Bassington Astrologus. 457
 Batavici fori praxis. 114
 Baudii (Dominici) Epistola inedita. 342
 Bekkerus (Balthasar) refutatus. 254. seq.
 Bellar-

- Bellarminus notatus. 370.†
 Benno Cardinalis a Bennone Episcopo Misenenſi diversus. 115
 Bennonis Episcopi quondam Misenenſis vita. 115
 De Bennone Misenenſi contraria hominum judicia. 115
 Beringus (Vitus) insignis Poeta. 30
 Bernoulliani problematis A. 1693. mense Maio propositi constructio. 339.†
 solutio, solutionisq. difficultas. 193. seq. 387. seq.†
 Bezoar Orientale omnium precipitantium prestantissimum. 363.†
 Bibere quoties liceat? 157
 Biblia sacra in Anglicanam linguam conversa. 319.†
 Bibliorum Hebraicorum codex elegantissimus. 138
 Bocara caput Usbecorum Tartarorum. 60
 Bonarotae (Mich. Angeli) natales, etas, laus. 27. 404. 405
 Borelli de motu muscutorum hypothesis notata. 204
 Borrichii (Olai) Elogium. 33
 Borussia fata. 470
 Boschii (Petri) vita. 175
 Braetati numi. 218
 Brutis vindicati sensus. 388
 Brutus (Junius) Vindictiarum pro Religionis libertate auctor Casaubonus. 162
 Buchneri (Augusti) Elogium. 283
 Bulgari haeretici qui? 309
 Ludovici Bourbonii II Principis Condai vita. 291. 299
Cachexia quos morbos comprehendat? 362.†
 Cachexiae causa. 361.†
 Calendarium caeleste novum. 93
 Calices Eucharistici veterum Christianorum. 188
 Calculus differentialis osculorum. 365
 Calculi Leibnitiani praestantia. 193
 nova applicatio & usus. 311
 In Calculis differentialibus quae ad huc desiderantur? 193. 279
 Calculus ingens equinus supra renes in peculiari cysti repertus adhuc calidus. 2
 Caletto Gallis concesso num imprudenter egerit Elisabetha Angliae Regina? 355.†
 Calor febrilis unde? 361.†
 Campanella notatus. 164
 Camphorae oleum ex radice Cinnamonum confortat. 363.†
 insigne antiparalyticum. 363.†
 In Du Cangii Glossarium nota Valesii. 310
 Canonici juris studium Protestantibus commendatum. 128
 Canonizatio Bennonis Episcopi Misenenſis prolixè descripta. 116
 In Canticum Salomonis commentarius. 409
 Cccc In

- In Capellani Poemata* 156
relinquendi lusus. 156
Capillorum rursus num Polonis o-
mnibus inuncta? 468
Capitum in numis ornamenta. 227. 228
Cum Captivis in bello quomodo
procedendum? 430
Cum Caravanis peregrinandi mo-
di & leges. 63
Carminum diversorum collectio-
res. 28
Carolus Austriacus in Hispania
Regis titulum sumsit, matre Jo-
hanna adhuc viva. 153
Cartesius notatus. 111
Caspium mare subius terram in si-
num Persicum se exonerat. 63
Castalio (Sebastianus) notatus. 14
Castiliæ motus post mortem Isa-
belle Regine. 150
Cataplasma anasarcae appropria-
tum. 378. †
Catenarium problema facilius ela-
stico, & cur? 263
Catharinæ Medicæ Galliæ Regine
mores. 451
Catarrhi essentia & causa. 361. †
Catarrhus quos morbos compre-
hendat? 362. †
Cellotius notatus. 371. †
Circæ Censui constituti probatio-
nem actor ad juramentum sup-
pletorium admissus. 130
Cervinarum lacrymarum fontes. 51
- Chanaan lingua eadem cum*
Hebræa. 11
Chavila regio ubi sita fuerit? 100
In Chauvini (Petri) librum de
Religione naturali Animadver-
siones. 421
Cherubini Ezech. I. & X. 38
qui? 260
China china sub chysteribus exhi-
bita, cur facilius febres expu-
gnet, quam ore assumpta? 335
Cortex Chinæ Chinæ integer, non
pulverisatus, servandus. 379. †
quibus non
propinandus? 380. †
in febribus
continuis inprobatur. 380. †
Chinæ Chinæ Tinctura quo men-
struo paranda? 379. †
Chinæ longitudo male a Geogra-
phis designata. 63
In Chinam via per mediterranea
Asia quesita. 60
Chor-Episcopi quinam in Ecclesia
pristina? 361. †
Christianismi in Saxonia primor-
dia. 301
Christiana Religio male in nudam
morum doctrinam flectitur. 420
ex Ethnicismo a Petro
Chauvino derivata. 422
num conformis natu-
ra? 422. 427
Christi

- Christi Deitas asserta.* 413
descensus ad inferos. 353
meritum contra Socinianos
assertum. 417. 418
regno num ante mundi fi-
nem subiacendi Judæi? 354
Christum num ore abnegare liceat,
animo sincero? 169
Christus Angeli persona indutus
Patriarchis apparuit. 258
cum S. Cœnam institue-
ret, num una cum A-
postolis sacra symbola
sumpsit? 371. †
dum inter mortales vi-
xit, num cultu religio-
so fuerit adoratus? 427
Chronologia Mosaica evoluta. 108
Chronologiæ Elementa. 118
Ciampini (Joannis) Elogium. 112
scripta adhuc eden-
da. 329
Cicuta in mammarum flacciditate
insignis. 378. †
Circuli osculantes. Vide Osculum.
Circumcisio cur die octava facta? 351
Clavorum pedum remedium. 378. †
Clematidis peregrina semen, vesti-
catorium. 378. †
Clemens Alexandrinus notatus. 171
Coelum apertum quid Job. I. 51? 180
- Cœna Dominica cum cibis ordina-*
riis initio sumta, post a cibis or-
dinariis separata. 369. †
In Colletetum poetam Gallum, fa-
mulas suas ducentem, Epigram-
ma. 310
Colicæ ac passionis hysterica reme-
dium. 378. †
Coloniarum numi. 231
Columbarum cultus olim apud
Gentiles unde? 213
Columbæ tabellifera. 63
Columbæ feudalibus, non allodia-
libus rebus accensentur. 65
Columnarum ordo novus an possi-
bilis? 27
regius Gallicus. 27.
Columnis in deserto ignea ac nubi-
la, vetus & novum Testamentum
significata. 339
Comenius (Job. Amos) notatus. 169
Communio peregrina quid? 370.
373. †
a Laica di-
versa. 370. †
Concilia in Laterano celebrata. 324
Conciliorum Canones de commu-
nione peregrina illustrati. 370. †
375. †
Concubina antiquorum Philoso-
phorum. 123
Condæ Principis Ludovici Borbo-
nii II vita & res gesta. 291. seq.
Confessio S. Petri, locus in Vatica-
na Romæ Basilica. 327
Cccc z
Con-

- Conscientiæ vis non inferenda. 84
 Conservatio Creaturarum in quo
 consistat ex mente Chauvini? 425
 Conringii (Hermanni) vita &
 scripta. 303
 A Constantino M. constructa edi-
 ficia sacra. 321
 Constructio. Vid. Curva, Proble-
 ma, Aequatio.
 Consulares numi inter Romanos
 vetustissimi. 216. 220
 qui? 221
 Contractura Dæmoniaca. 350.†
 Conturniati Metalliones qui? 219
 Conversio Judæorum num expe-
 ctanda? 366.†
 Ex Corinthio ære num procusi nu-
 mi? 218
 Coronæ cur olim Christianis pro-
 hibita? 170
 in numis variæ. 228
 Coronarum apud gentiles usus. 171
 Corpus Moysi quid Jud. v. 9? 368.†
 Corporum eorundem numero re-
 surrectio asserta. 347.†
 Cosmographica Epitome P. Vinc.
 Coronelli. 332
 Costagutus (Job. Baptista) Basili-
 cam Vaticanam descripsit. 327
 Cotelerii (Job. Baptista) vita &
 scripta. 162
 De Coucy Dominorum genealogia. 143
 Cranmeri (Thome) vita. 315. seq.†
 supplicium. 324.†
- Cranzius notatus. 464
 Critica sacra Ludovici de Dieu 399.
 Cruciferorum in Borussia domina-
 tus. 470
 Crucifixionis Christi tempus. 138
 Crumvellus reformationis in An-
 glia adjutor. 318. seq.†
 Crux Archiepiscopis Toletanis præ-
 ferri solita. 155
 Curatio morsus viperini. 341.†
 Curcellæus notatus. 475
 Curva elastica non est parabola
 data, invenire le-
 gem tensionum & vicissim. 267
 Curvæ elastice constructio. 398
 in quavis ex-
 tensionum hypothesi. 265
 per rectifi-
 cationem lemniscatæ &
 ellipticæ. 338.†
 ellipticæ & lemn-
 scatæ proprietates. 338.†
 series infinita. 274
 usus in curvis in-
 dagandis. 393
 Curvarum algebraicarum &
 transcendentium problemata
 communi geometria non resolu-
 bilia. 393
 quomodo
 construuntur? 339
 Mechanicarum con-
 structio triplex. 336
 per

- per quas
 curvas tentanda? 338.†
 Problemata. 313. seq.
 quadrandarum
 & rectificandarum series ge-
 neralissima. 437
 transcendentium con-
 structio duplex. 366. 373
 inventio
 universalis. 373
 Curvatura Elateris flexi. 262
 lamina elastica & lin-
 tei a pondere inclusi
 fluidi expansi. 262. 275
 Cycloidum æquatio generalis. 343.†
 Cygnorum cantus. 5
 Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini
 epistola ad Hytenbogardum. 314.†
Dæmoniacy in Nov. Test. vere
 a Diabolis obsessi. 236
 Danæus notatus. 387
 Danicæ lingue & nominis antiqua
 gloria & prerogativa. 357
 Danorum Poetarum carmina. 27.
 seq.
 Dantisco a Fœderatis Belgii Ordi-
 nibus prospectum. 344
 Dardanellarum Turcicarum robur
 minime formidandum. 64
 Decisiones Electorales Palatine. 129
 Ad Decisiones Rotæ Marchiæ D.
 Stephani Gratiani Scholia D.
 Caroli Antonii de Luca. 238
- Dei immensitas vindicata. 347.†
 notitia ita patet, ut non solum
 quid non sit, sed & quid sit,
 intelligamus. 288
 Deitas Christi contra Antitrinita-
 rios asserta. 413
 Delicta diversis suppliciorum gene-
 ribus puniuntur. 89
 Delirium ex insomnio. 2
 Democriteæ Philosophiæ discri-
 men ab Epicurea. 124
 Deos plures necesse est ut ex hypo-
 thesi sua admittant Sociniani. 473
 Deus quo sensu omnium hominum
 salutem velit 1. Tim. II. v. 4? 182
 Diaboli potestas a Balth. Bekkero
 destructa. 242
 Diademata Regum. 228
 Diluvii effectus. 352
 Diluvio absorptorum quidam num
 pœnas æternas evaserint? 352
 Dithmarus notatus. 467
 Divinitas Scripturæ S. unde con-
 stet? 346
 Per Diuresin sedatus ptialismus. 3
 Documentorum sequestratio lici-
 ta. 131
 Dolia non sunt figura spheroidis
 ellipticæ. 269
 Doloris subjectum seu pars affli-
 cta. 332.†
 De Dominis (M. Antonii) fata. 314.†

Dominium monasticum quid?	paſſi inſtar habeant?	34
376.†	Edicti Nannetensis Historia.	81
Dominii origo & diverſe ſpecies.	Effluvia e corporibus promanantia.	36
375. ſeq.†	Elaſtica. v. Curva.	
paterni ratio.	377.†	
Donatiſtarum origo.	170	
Dordracenæ Synodi Historia.	314.†	
Dorii Thuringorum majores.	338	
Dordraci conditores.	338	
Dotalitium quo ex Feudis proſpicitur ſeminis.	66	
Dote indeterminate promiſſa an aliquid & quantum peti poſſit?	431	
Drufii (Johannis) Manuſcriptum quoddam.	249	
Drufius notatus.	57	
Ductuum ſalivalium inferior conformatio diverſa.	50	
Dynamics ſcientia.	III	
I n Eccleſiaſtem Salomonis commentarius.	477	
Eccleſiaſtis Salomonei verſiones.	408	
In Eccleſiaſticum commentarius.	410	
Eccleſiaſticus a quo & quo tempore conſcriptus?	410	
Eccleſiæ veræ character num amplius?	417	
Eclipſis Solis obſervata.	375. 377. ſeq.	
Luna obſervata.	388	
Edicta, quibus imperantes ſubdito protectionem pollicentur, num		
	Edicti Nannetensis Historia.	81
	Effluvia e corporibus promanantia.	36
	Elaſtica. v. Curva.	
	Elaſticum problema difficilius caſenario, & cur?	263
	Elateris flexi curvatura.	262
	Elliptica linea. v. Curva.	
	Elisabethæ Angliæ Regina Character.	355. 358
	Elisabetha Angliæ Regina cum Regina Sabæa comparata.	340
	Inter Elisabetham Angliæ & Mariam Scotiæ Reginam ſimilitudinis origo, progreſſus, exitus.	451. ſeqq.
	Emblematum ſacrorum Theſaurus.	95
	Emplaſtrum febrifugum.	381.†
	Emſeri (Hieronymi) de vita Ben- nonis Episcopii Miſenensis liber.	116
	Enthuſiaſmi origo Φιλαυτία.	120
	Contra Enthuſiaſmum remedia.	120. 121
	Enthuſiaſta reſutati.	119
	Enthuſiaſtarum revelationes exploſæ.	346
	Epicuri vita & mores.	121
	virtutes & religionis cultus.	122
	dogmata.	123. 124
	In Epicurum odii que cauſa?	124
	Epigrammata variorum.	343
	Epi-	

Epilepſia ex aſpectu ſtatis mor- tui.	2	Febrile ſeiges & calor und?	361.†
matrimonio curata.	3	Febriles paroxyſmi cur ſtatis rede- ant temporibus?	361
Epiphanius notatus.	136	Febris ardens ex ſetore pedum ſup- preſſo.	3
Episcopius notatus.	474	cauſa turbata ſanguinis as- ſeritur mixtio.	360.†
Epistolæ variorum hæcenus in- dite.	340	intermittentis ratio.	361.†
Epochæ numaria Græcorum & Romanorum.	223	per iram curata.	4
Eraſmi (Deſiderii) patria non Ro- terodamum, ſed Gaudanum.	340	quos morbos comprehen- dat?	362.†
Effenorum ſaltationes commen- date Chriſtianis.	173	Febrium ſignum pathognomoni- cum.	360.†
Etymologia vocum bono Interpre- ti indaganda.	18	Fecula Coa quid?	350.†
Evaporatio in vacuo.	344.†	Ferdinandi Catholici Historia.	150
Euchariftia mortuis data.	190	Mors.	151
Euchariftici veterum Chriſtiano- rum calices.	189	Indoles ac mores.	155
Evolventis ſili longitudo in termi- nis pure differentialibus.	263	Auſtriaci adverſus fratrem Carolum, Hiſpani- arum Regem, molitiones.	154
De Exinanitione Chriſti contro- verſia.	315	L.B.a Fürſtenberg, E- piſcopi Paderb. & Monast.	
Exoterica Scripturæ interpretatio que?	280	Epistoſe ad Herm. Conrin- gium.	301
F aber (Tanaquil) notatus.	309	Ferri in magneticum lapidem mu- tatio.	209
Facetiæ Menagiane.	156	Feuda hereditaria quenam?	65
Sorberiane.	159	Feudalis Syntagmatiſ Struviani ſupplementum.	64
Faciei rubedo & ſudor poſt mor- tem.	4	Feudales controverſiæ.	23
Fatalis vitæ terminus rejeſtus.	425	res quenam, quenam Al- lodiales?	64
Febres quascunque chlyſteribus China China expugnandi ratio.	334	Feudo num privetur mulier ob de- liſtum mariti, quem procurato- rem conſtituerat?	66
fugantur radice ſerpenta- riæ Virginiana.	378.†	Fibræ	

Fibræ motrices musculorum.	200	Francisci II. Franciæ Regis historia.	96
motricis curvæ, cuius natu- ra?	201	Fraudis in nummis falsis supponen- dis modi varii.	229. 233
Fibrarum firmitatis ratio.	202	Fraxinellæ extraordinaria produ- ctio.	343
Ficulnea protoplastorum scena.	103. 105	Frigus febrile unde?	361
Fideicommissum familiæ quando libere alienari possit?	131	Frustrati numi qui?	226
Firmamentum quid Gen. I. 6?	98	Fulmine Sodoma aut perierit?	106
Fixarum motus singularis ab invi- cem.	343. †	Funditorum in Gallia factio.	293. seq.
Flacius vindicatus.	302	Furunculi post variolas.	2
Flos in numis quid?	226	G allica lues antiquis non in- cognita.	309
Fluvii quomodo navigabiles reddi queant?	78	Galliæ civiles motus.	293. seq.
Fœminæ Epicuri discipula.	123	ex causa Reli- gionis.	82
Fœmina absque menstruis facun- da.	3	miserrimus ante edictum.	82
Ex Foetore pedum suppresso febris ardens.	3	Nannetense status.	82
Fœtus gemellus uni tunica involu- tus.	344. †	Gallicus ordo columnarum quis dici possit?	27
in utero cur respiratione non egeat?	343. †	Gardineri Wintoniensis Episcopi simultas cum Thoma Cranme- ro.	318. 321. †
Fonticulorum utilitas in Ophthal- mia.	2	Gaudanum Desiderii Erasmi pa- tria.	340
Forestale Jus Anglicanum.	327	Genealogia Dominiorum.	375
Fori Batavici praxis.	114	Genealogicæ Tabula Job. Stried- beckii.	24
Formicum formatio & mensura.	207	Geneseos nova translatio, pam- phrasis perpetua &c.	9. 97
Forum eligendi privilegium.	88	De Geniis eorumque operationibus controversia.	241. seq.
Fortalitiolorum extruendorum ra- tio.	141	Gentiana radix amara Homeri.	350
De Fortuna sententia Epicuri.	125	Geographiæ defectus.	61
Franciæ Regum seculi sexti numi vultibus Imperatorum Orienta- lium notati.	220	Joh.	

Joh. Georgius III. Elector Saxo- niæ Epigrammate honoratus.	30	Gratia Numinis num evertat liber- tatem hominis?	425
Germani num Poloniam olim red- diderint tributariam? 466. seq.	30	divina resistibilis.	425
Gihhon fluvius quis Gen. II. 13?	101	Gravium deorsum tendentium momenta.	112. seq.
Glacies in vacuo citius solvitur quam in aëre.	342. †	Grotius (Hugo) notatus.	408. 412
Glaciei expansio ab aëre.	342. †	Gruteriana Inscriptio explicata.	323
Glandula nova lacrymalis.	49	Gruteri (Jani) Delicia.	28
Globi Cælestes celebriores.	333	Guilielmitarum ordo a quo insti- tutus?	165. 166.
Globorum Cælestium & terrestri- um historia.	333	Guilihelmus Dux Aquitanie, a S. Bernhardo ad Ecclesiæ Romanæ obedientiam revocatus, an idem cum S. Guilhelmo Magno ana- choreta?	165
Glossarium linguarum septentrio- nialium edendum.	385. †	Ex Gummatibus pilule anticache- ctica.	363
Gnosticorum nefanda mysteria.	387	Guttæ Goddardianæ quid sint?	381. †
Godofredus Viterbiensis refuta- tus.	468	H æmorrhagia spontanea ex globulo nasi.	2
Gog & Magog.	45. seq.	narium a men- sibus supervenientibus se- data.	3
Gomez (Alvari) de Castro vita Cardinalis Ximenii.	145	enormis vulne- rati innoxia.	3
Gothici numi.	225	Hæmorrhagiæ narium remedium externum.	378. †
Gothicus Evangeliorum Codex argenteus.	384. †	Hæreditaria feuda quænam?	66
Grammaticæ studium Hebræis o- lim neglectum.	12. 13	Hæreditarii morbi quomodo pro- pagantur?	331. †
Græcæ lingue in numis usus.	224. 225	Hæresium antiquarum origo ex philosophia Platonica.	387
Græci septem Sapientes.	139	Hæretici num supplicio afficiendi?	348. †
Græci sanguinem & suffocatum, decreti Apostolici Act. XV. me- mores, hodieque averfantur.	169	Dddd	num
Grævi (Joh. Georgii) studium in edendis Alberti Rubenii scri- ptis.	285		

num a Magistratu Poli- tico coercendi?	420	Henrici II Franciæ Regis historia	96
Haredis institutio sub conditione matrimonii facta.	431	Henrici VIII Angliæ Regis causa matrimonialis.	316. seq. †
Hafniæ obsidio eleganti carmine descripta.	31. 32	circa Religionis nego- tium decreta.	318. seq. †
Hannoniæ Comitum genealogia.	143	amor erga Thomam Cranmerum.	316. seq. †
Harderus (Henricus) insignis poeta.	31	De Henrico VIII Angliæ Rege me- morabilia.	457
Harpocratis imaguncula in Mu- seo Job. Smetii.	137	Herba solstitialis, gramen.	350. †
Hebræa lingua num ab Heberis po- steris conservata?	II	Hercules idem cum Josua.	212
Hebræorum sacerdotium.	56	Herculis antipodagrici descriptio.	335. †
Hebraica lingua Chananæ pro- pago.	II	operandi ratio.	336. †
inops & ambigua	11	Hermaphroditus quomodo a culpa excusandus?	329. †
parumque culta.	12	Herodiani qui apud Judæos?	57
cur sancta dicta?	12	Herpetis & impetiginis remedi- um.	379. †
Hebraicæ lingue status post capti- vitatem Babylonicam.	13	Hiberniæ motus sub Elisabethæ Regina.	357. †
in Latinam ver- tende difficultas.	15. seq.	Hieroglyphicum Lexicon.	95
Hebraici numi hominis imaginem referentes adulterini.	225	Hieronymus notatus.	169
Heden, Paradisi sedes in Syria.	99	In Hippocratis Aphorismos Com- mentarius Lucæ Tozzi.	344
Helmstadiensis Bibliotheca Ma- nuscripta.	303	Hiskia morbus angina.	350. †
Henochi Prophetia.	368. †	Hispaniæ status sub Isabella, Phi- lippo Austriaco, Carolo I.	148. sq.
Henricus de Hervordia alius ab Henrico de Erfordia.	301	Hispanica Historia ex vita Cardi- nalis Ximenii illustrata.	145. seq.
Henricus IV Rex Gallia quomodo cum Reformatis per edictum Nannetense transegerit?	86	Historia seculi XVII.	313. †
		Homicidium extraordinarie puni- endum, quo occiditur unus pro alio.	329
		Hopne-	

Hopnerus (Johannes) poeta.	29	Icteri cura magnetica.	378. †
Hosæ prophetia argumentum.	42	De Idolothytis vitandis Apostolica constitutio.	167
Huetii (Petri Danielis) de Pam- diso sententia refutata.	99	Imaginum inter Christianos cultus unde?	352
elogium.	240	Immensitas Dei vindicata.	347. †
Hungariæ Origines.	7	Immobilia civili æstimatione talia seculo vindicantur.	64
Hungariæ lingua cum orientali- bus convenientia.	9	Imperantes inter & subditos num pactio locus sit?	85
Hungarorum antiquorum sedes.	8	Imperatorum sequioris ævi succes- sio numaria.	216
Hunorum in Europam irruptio- nes a variis Ethnicis prædi- cta.	8	Impetiginis remedium.	379
Hydraulica Architectura in Belgio exulta.	78	Incendia qua arte Judæi restim- uant?	56
Hydrostatica nova promissa.	446	Incendio culpa Domini exorto, si vicina ædes perierint, ad resti- tutionem damni iste adstringi- tur.	132
Hydropi scarificatio medetur.	4	Incusi numi qui?	227
Hyslopi usus mysticus & medicus.	350. †	Indicantia in morbis generalissima.	363. †
Hyslopus nostra eadem cum Ari- bum, Græcorum & Ebræorum hyslopo censetur.	350. †	Infantium ex parentibus federatis prognatorum prærogativa.	90
Hysterica passionis remedium.	378	Injuriarum a communitate con- ventus, qui aliquos saltim indi- gnos administratione dixerat, absolvitur.	131
Jacobi Apostoli, Alphei filii Martyrium.	6	Insecti genus datur vere sanguine- um.	389
Jacobi I. Scotiæ Regis Historia.	449. seq.	Interpretandi Scripturam genus duplex, acroamaticum & exote- ricum.	281
matrimo- nium cum Regis Dania filia impeditum, & per- fectum tamen.	455. 456	optima ratio.	14. seq.
Jani Ratitis numi.	351. †	Investituræ renovationis intermis- sus.	4
Icterus in gravida ad fetum trans- iens.	4	Dddd 2	sa

<i>sa petitione Feudum hereditarium aperitur.</i>	66	Judæorum conversio insignis an sit expectanda?	366.†
Inundationum remedia.	80	olim sectæ.	57
Jobus & Antediluviani alii num caruerint lumine revelationis?	421.424	De Judiciis & modo procedendi in judiciis Tractatus.	133
Joh. Georgius III. Elector Saxonie Epigrammate honoratus.	30	Junii (Francisci) vita.	384.†
Josaphat vallis Joel. III. 2.	76	Junius Brutus Vindictarum pro Religionis libertate auctor Casaubonus.	162
Josephus notatus.	214	Juramentum ad certam Religionis formulam obstringens quatenus obliget?	424
Jovis & Solis oppositorum observatio.	342.†	Juris Civilis, Canonici, Hodierni Differentia.	128
Ira febre ardenti medetur.	4	Jurii (Petrus) refutatus.	92
Isabellæ, Ferdinandi Catholici conjugis, vita & mores.	155	Jus Ecclesiasticum Anglicanum.	327
Isis Evam notat.	212	Justificatio alia realis, alia sacramentalis, ex sententia H. Witsii.	91
Israelitarum in deserto vestes non detritæ.	235	Justini Historiarum editiones varia.	364.†
Isochrone linea. V. Curva.		Justitia Dei vindicativa contra Socinianos asserta.	474
Italix Abbatiarum Notitia.	126	Kirchii (Godofredi) Calendarium cæleste novum.	93
Iter in Chinam per Moscoviam.	61	Kortholdi (Christiani) Elogium.	288
Judaica Theologia moderna.	303	L abiorum oris consensus cum utero.	3
Judas Cænæ Dominicæ particeps non fuit.	355	Lacrymalis nova glandula.	49
In D. Judæ Epistolam Catholicam Commentarius.	280.368.†	Lacymarum Cervinarum fontes.	51
Judæi num ad communionem Ecclesiæ aliquando perventuri?	181.	Lacus Asphaltites qua ratione enatus?	106
	182.354	Laertius emendatus.	122
num ortum ducant ab Æthiopibus?	210	Laica communio quid?	370.†
cur recutiti Martiali & Persio dicti?	212	Lam	
quales numos procuderint?	225		
qua arte incendia restinguant?	56		

Lama Tartarorum supremus Pontifex Presbyteri Johannis successor.	63	Legenda quid in numis?	222.223
Laminae Elasticæ & lintei a pondere inclusi fluidi expansi curvatura.	262.275	De Legum origine earumque vi obligandi, nec non varietate magna Tractatus.	326.†
Λαμπάδο Φογίας Græcorum reliquie.	341	Legum Species quatuor.	326. seq.†
Lapides distinguendis finibus positos ungendi mos unde?	171	Leibnitiani calculi differentialis præstantia.	193
Lapis Bezoar orientalis omnium præcipitantium præstantissimum	363.†	problematis de curva Isochrone solutio. v. Curva.	
Lateranensis Basilica Romæ unde sic dicta?	321	Lemniscata linea. v. Curva.	
Lateranorum apud Romanos familia illustris.	322	Lentisci oleum antiapoplecticum externum insigne.	378.†
Latinae linguæ in numis usus.	224.226	Leonis Magni locus emendatus.	330
Lectiones variantes Novi Testamenti.	137	Lexicon Christianum.	94
Legata quæ hæres ex Juris ignorantia solvere recepit, comperto errore adhuc præstare tenetur.	133	Lexicon Hieroglyphicum.	95
Legati putativi præscriptio.	130	Lexicon Historico-Geographico-Chronologico-Philologicum novum.	287
Legatorum ex rebus feudalibus & allodialibus filie relictorum ratio.	23	Lex Naturæ quo sensu cordibus hominum inscripta?	423.428
Legatum ad pias causas relatum quomodo probetur?	131	Lex Salica ubi lata?	301
peti non potest ex testamento ob defectum solennitatum invalido.	131	Libellatici qui in Ecclesia veteri?	170
Legatum nominis postea a testatore alii in solutum dati, nihilominus adhuc debetur.	23	A Limborch (Philippus) refutatus.	345.†
		Lindaviense diploma num genuinum?	308
		Linea. v. curva.	
		Lingua primæva qualis fuerit?	10
		Lingua Danicæ præstantia.	357
		Lintei a pondere inclusi fluidi expansi & Lamine Elasticæ curvaturæ eadem.	262.263
		Logarithmica Linea. v. curva.	
		Dddd 3 Logi-	

Logicum Manuale Jo. Scharfii a J. Stübelio auctum. 66	Magistratus potestas circa sacra. 420.
Lothi uxor num in statuam salis fuerit conversa? 107.350.†	Magnetica istericum. 374.†
Lotionum varia apud Christianos veteres genera. 172	Magnetis extra terra gremium genesis. 208
Lotio pedum a Menmonitis Sacra- menti ferme loco habetur. 172	Magorum stella. 342
Luci cur comparetur Christus? 118	Maimonidis tredecim articuli Theologiae Judaicae. 304
Luciano teste comprobata Christi- anorum de S.S. Trinitate fides. 416	Flavii Mallii Theodori vita. 284
Ludi Christianis merito prohibiti. 172	Maniacus in morbo Teutonice lo- cutus, quam linguam nunquam didicerat. 164
Lumen Naturæ num sufficiat ad consequendam salutem eter- nam? 421.424	Manilius Astronomici autor quis? 285
Lunæ Eclipsis observata. 380	Mammæarum flacciditati medetur cicuta. 378.†
semidiameter. 376	Manna Christi typus. 261
transitus per Pleiades. 343.†	Maria Stuarta num juste ab Eli- sabetha capitali supplicio affe- cta? 356.†
Lusus puerorum varii. 340.341	Mariæ Stuartæ Scotiæ Regine hi- storia. 449
Lutheri (Martini) in versione Bi- bliorum παραφραστα. 55	cum Elisabetha Anglicana simultatum origo, progressus, exitus. 451. seq.
Lutherus notatus. 170	B. Mariæ Virginis conceptio num maculata, an immaculata? 314. seq.†
Lutheranorum de efficacia baptis- mi doctrina impugnata. 90. seq.	Mariti in uxorem Dominium qua- le? 376.†
Lycanthropiæ veritas. 2	Marmor Puteolis nuper repertum. 173
M achinæ hydraulicæ. 79. 80	De Martyrio S. Ursule & 11000 virginum fabula unde orta? 309
aquaria promovendi dis navigationibus. 79. seq.	Martyrum verba ultima. 6
Mechanicæ lineæ v. Curva.	Mathe-
Magdeburgensis Archi Episcopus num Episcopos Poloniæ olim subiectos habuerit? 467	
Magia Diabolica a Balb. Bekkero explosa. 244. seq.	

Mathesis & Chymia Medico fa- turo necessaria. 359	menti ferme loco. 172
Matrimonio curata epilepsia. 3	Menstruis destituta femina foe- cunda. 3
Ex Matrimonio impari susceptili- beri quo jure censeantur? 431	Mercatorii judicii ac processus sin- gularia. 363
Matrimonium quatenus ex alte- rius arbitrio pendere possit? 431	Mercatorum libri quotuplices? 360
impar a Principe contractum. 431	singularem probandi auctoritatem obtinent. 361
Maurorum ad fidem Christianam conversio a Ximénio procurata. 149	quomodo re- cognosci debeant? ibid.
regni in Hispania or- tus & interitus. 155	pro scribe probant. 132
Maza Hippocratis. 351.†	Contra Mercatorum libros admit- titur probatio in contrarium. 364
Mazarini Cardinalis cum Condæo Principe similtas. 290	Merces demersas extrahendi mo- dus. 81
in Regem Gal- liæ fides. 382	Mercurii hypothesein spectantia. 344.†
Mediator quo sensu dicatur non esse unus, Gal. III. 20? 183	in disco Solis observatio- nes collatae. 343.†
Medicamentum antipodagricum internum & externum. 335	Meritum Christi contra Socinia- nos assertum. 417
Medicinæ partes. 386.†	Messias non nisi verus Deus esse po- tuit. 415
Medicus quomodo famam conse- quatur? 359	De Messiae beneficiis alia veterum, alia recentiorum Judæorum sententia. 306
Melidonii succus vulneribus re- centibus medetur. 378.†	Metalla, ex quibus numi procusi. 217
Melvilli (Jacobi) Elogium & vita. 449. seq.	qua ratione per virgulam divinam indagantur? 36
Menagii (Ægidii) Origines linguae Gallicæ & Italicae. 157	Metalliones Romanis Missilia. 218.
scripta. 159	231
Menasses Ben Israel notatus. 164	
Mennonitis pedum lotio sacra-	

<i>Conturniati num ante</i>	<i>Momenta gravium deorsum ten-</i>
<i>Theodosium cusi? 219</i>	<i>dentium. 112</i>
<i>Metamorphosis uxoris Loti re-</i>	<i>De Monarchiis quatuor senten-</i>
<i>jecta. 107</i>	<i>tia vulgaris explosa. 136</i>
<i>Metaphysicæ defectus. 110</i>	<i>Monetariorum olim apud Roma-</i>
<i>Methodus docendi & discendi. 134</i>	<i>nos libertas in signandis numis.</i>
<i>aquationes differentia-</i>	<i>220. 222</i>
<i>les primi gradus con-</i>	<i>nota. 223</i>
<i>struendi generalis. 435.</i>	<i>Monetæ inventor quis? 221</i>
<i>seq.</i>	<i>Moralis doctrina a Salomone tra-</i>
<i>Maximorum & mini-</i>	<i>ditæ. 406. seq.</i>
<i>morum Fermatii &</i>	<i>Morbi hæreditarii quomodo pro-</i>
<i>Huddenii corollarium</i>	<i>pagentur? 331</i>
<i>est Leibnitiana diffe-</i>	<i>ad febrem referendi. 362. †</i>
<i>rentialis. 315</i>	<i>ad Cachexiam spectantes.</i>
<i>Tangentium inversa,</i>	<i>362. †</i>
<i>quousque processerit?</i>	<i>ad scorbutum pertinentes.</i>
<i>391. 435</i>	<i>362. †</i>
<i>generalis</i>	<i>ex Catarrho fluentes. 362. †</i>
<i>nondatur. 280</i>	<i>Cardinales asseruntur qua-</i>
<i>muniendi. 141</i>	<i>tuor. 360. †</i>
<i>Michaelis Archangeli cum Sata-</i>	<i>Morbus ab incantatione. 2</i>
<i>na pugna super corpore Moysi</i>	<i>Solstitialis reputatur phthi-</i>
<i>Jud. v. 9. 368. †</i>	<i>sis. 350. seq.</i>
<i>Milestrarum virginum suspendi-</i>	<i>Hiskia reputatur angina.</i>
<i>um. 350. †</i>	<i>350. †</i>
<i>Mineralis Æthiopis præparatio.</i>	<i>In Morbis indicantia generalissi-</i>
<i>380. †</i>	<i>ma. 363. †</i>
<i>Minor quatenus a culpa excusan-</i>	<i>Morientium ultima verba. 5. seq.</i>
<i>das? 329. †</i>	<i>Mors per somnium indicata. 1</i>
<i>Misico in Historia Slavica & Ger-</i>	<i>Mosaica Chronologia evoluta. 108</i>
<i>manica quis? 467</i>	<i>Moscoviæ fines ad confinia Regni</i>
<i>Mixtio sanguinis turbata quid sit</i>	<i>Sinensis prolata. 61</i>
<i>& unde? 360</i>	<i>Moses Pentateuchi autor. 19</i>
<i>Molocho quomodo semen conse-</i>	<i>unde hausert historiam li-</i>
<i>crutum? 237</i>	

bro

<i>bro Geneseos comprehen-</i>	<i>mentio & isura per lon-</i>
<i>sam? 19</i>	<i>gum tempus solutæ fuerint,</i>
<i>Gentilibus Pan, Silenus,</i>	<i>quin ista cœu indebita repe-</i>
<i>Mercurius. 212</i>	<i>tantur. 132</i>
<i>Mosis corpus quid, Jud. v. 9? 368. †</i>	N <i>Abal quo sensu dicatur lapis</i>
<i>nomen unde? 10</i>	<i>factus 1. Sam. XXV. 37?</i>
<i>in Pentateucho conscriben-</i>	<i>108</i>
<i>do scopus. 20. seq.</i>	<i>Nannetensis Edicti Historia. 81</i>
<i>Motus membrorum corporis quo-</i>	<i>Utilitas. 82</i>
<i>modo fiat? 200</i>	<i>Justitia. 83</i>
<i>in materia ultima ratio. 112</i>	<i>irrevocabilitas</i>
<i>musculorum quomodo per-</i>	<i>84</i>
<i>agatur? 200</i>	<i>forma pacti</i>
<i>Cælestes an regulis compre-</i>	<i>proprie dicti rationem</i>
<i>hensibiles? 344. †</i>	<i>habuit. 84</i>
<i>musculorum hypothesis Bo-</i>	<i>Nasiræi apud Ebræos. 57</i>
<i>relliana notata. 204</i>	<i>E Nafi globulo spontanea hæmor-</i>
<i>Mathematicæ explica-</i>	<i>rhagia. 2</i>
<i>tus. 201. seq.</i>	<i>Nathanaelis cum Christo colloqui-</i>
<i>Mulier quatenus a culpa excusan-</i>	<i>um Job. I. explicatum. 179. 180</i>
<i>da? 329. †</i>	<i>Naves demersæ quomodo attollen-</i>
<i>Mundi materiam ex nihilo crea-</i>	<i>de? 87</i>
<i>tam, num recte ex Gen. I. 3. probe-</i>	<i>Navigationi quomodo commoda</i>
<i>tur? 97</i>	<i>reddi possint flumina? 78</i>
<i>Munimentorum extruendorum</i>	<i>Navigationis impedimenta & sub-</i>
<i>ratio. 141</i>	<i>sidia. 79. seq.</i>
<i>Musculorum motus quomodo per-</i>	<i>Navium mersarum attollendarum</i>
<i>agatur? 200</i>	<i>artificium. 81</i>
<i>Mutuum a Civitate contractum in</i>	<i>Nepenthes Homeri reputatur opi-</i>
<i>quantum municipes novos obli-</i>	<i>um. 350. †</i>
<i>get? 432</i>	<i>Nicolaitæ Apoc. II. quinam? 41</i>
<i>ab Administratoribus</i>	<i>Noachus quot diebus in arca fue-</i>
<i>nomine Civitatis contra-</i>	<i>rit? 109</i>
<i>ctum non subsistit, licet in</i>	<i>Nuditas primorum parentum in</i>
<i>Chirographo de versione in</i>	<i>quo constiterit? 102</i>
<i>rem Civitatis facta fuerit</i>	<i>Numariæ rei notitia. 215. 231</i>

E e e

Numi

Numi Graeci Romanis ætate & ar-	Obeliscus Vaticanus translatus.
tificio potiores. 216	403
capite velato. 350. †	Oblatio sine communione quid? 371. †
ferrati. 351. †	Observatio Eclipsis Solaris. 375.
Jani Ratitis. 351. †	377. seq.
adulterini quomodo dete-	Lunaris. 380
gendi? 219. 233	Oppositionis Jovis &
Numis antiquis delineata pietas.	Solis. 342. †
127	transitus Lune per
Numismatotheca quomodo ador-	Pleiades. 343. †
nanda? 233	De Occidente unum pro alio Tra-
Numismatum recentiorum usus.	etatio. 328. †
216. 234	Oculi talpæ nervo optico destituti. 3
Numos falsos pro veris supponendi	Adversus Oculorum morbos reme-
varii modi. 229. 233	dia. 187
Numorum aureorum & argenteo-	Odontalgia remedium. 378. †
rum initium apud Romanos.	Officium Mozarabicum. 155
217	Oleum camphoræ ex radice cimna-
tres constructiones ex	moni confortans. 363. †
triplici metallo. 218	insigne antiparalyticum
coagmentationes pro	externum. 363. †
vultuum varietate.	lentisci destillatum infi-
219	gne antiapoplecticum
series pro diversa magni-	externum. 378. †
tudine. 218	Oldenburgicum cornu. 337
Regiorum, Civitatum,	Omnipræsentia & attributa Dei
Consularium series.	alia a Socinianis destructa. 473
220	Omniscientia Dei a Socinianis
vultus. 219. 227	gata. 473
lingue varia. 224	Omnium hominum salutem quo
averse pagine. 221. 229	sensu Deus velit i. Tim. II. 4?
legenda. 223	182
integritas. 226	Opium Nepenthes Homeri. 350. †
ornamenta & symbola.	Optatus Milevitanus notatus.
227	170
Baudilio mira. 3	Oranum

Oranum in Africa ab Hispanis ex-	Pacta hominum cum Diabolo
pugnatum. 151	negata. 244. 248
Ordo Columnarum novus an pos-	illustrum successoria. 512
sibilis? 27	num locum habeant in-
Gallicus, regius, sacer, colu-	ter impenantes & sub-
mnarum quis dici possit? 27	ditos? 85
Guilhelmitarum a quo insti-	Pacti proprie dicti rationem ha-
tutus? 165. 166	buit Edictum Nannetense. 84
Originalis peccati existentia asser-	Panis gesta cum Mosais collata.
ta. 347	212
Originale peccatum quo sensu dici	Panis Angelorum Manna. 261
possit incrementa capere cum	De Pane varia. 342
corpore? 428	Pantheon cum Vaticana Basilica
num eternam prome-	collatum. 405
reatur pœnam? 423. 428	Panvinius emendatus. 325
Orphei lyra. 135	Pappus notatus. 113
Oscitatorum convitio cur Gauda-	Parabola non est curva elastica.
ni petantur? 341	263
De Osculantium circularum radi-	Paradisi situs. 99. 282
is theorematum nova & generalia.	Parelii insoliti, eorumque causa.
267	316. seq.
Osculatoris circuli radius in ter-	Paroxysmi febriles cur statis red-
minis pure differentialibus. 263	eant temporibus? 361. †
De Osculis varia. 140	Pasquierii Epigramma in conju-
Osculorum calculus differentialis	gem semper querulam. 308
& natura. 365	Pastor sacram cœnam administrans
intersectiones & radi-	num una cum cœtu communi-
us. 374	care debeat? 371. †
Osiandri (Andrea) gener. Thomas	Patinus (Guido) notatus. 309
Crammerus. 317. †	D. Pauli ad Laodicenses Episto-
Ottomannicæ Aula historia. 185	la. 337
Otto Frisingensis refutatus. 468	Pauliana actio contra donatarium
In Ovo animalium primordia.	ne quidem Ecclesia conceditur,
388	si donatio bona fide facta. 131
"Ousia Φύλα quænam Ammiano	Peccatum originale num dici pos-
Marcellino? 428	sit ex corpore provenire? 428
	Eccc 2 num

num aternam promere- atur poenam? 423. 428	prima Emendatio. 110
Pedum lotionis ritus. 172	Philosophorum veterum concubi- na. 123
clavorum remedium. 378	Phischon fluvius idem cum Cbry- sorroa. 100
ulcera non tuto semper cu- rantur. 5	Phthisis morbus solstitialis. 350. †
fator suppressus febris ar- dentis causa. 3	Phthisicæ tussis remedium. 378. †
Pentateuchi auctor Moses. 19	Φιλαυτία fons Enthusiasmi. 120
Perduellionis crimen a subdito Statu Imperii commissum an ad Imperatoris cognitionem pertineat? 433	Pictorum errores varii. 342
Peregrina communio a Laica di- versa. 370. †. 375. †	aliorumque artificum Catalogus. 385. †
Perpetuæ & Felicitatis Martyrum passionis Acta num genuina? 302	De Pictura veterum libri tres. 384. †
Petavius notatus. 286	Pietas ex numis antiquis delineata. 127
Petiti (Samuelis) Observationes MSS. in Josephum. 160	Pilularum anticachecticarum ex gummatibus descriptio. 363. †
D. Petri Altare ligneum Romæ in Basilica Lateranensi. 323	Plagiariorum syllabus. 343
Confessio, locus in Basilica Vaticana. 327	Plantarum succus nutritius quo- modo elevetur? 344. †
Phænomenon cæleste triangulare. 58	Americanarum descri- ptio. 461
Philippi Austriaci cum socero Fer- dinando Catholico de Regno Castiliæ contentio. 150	Plato quo sensu communionem u- xorum probaverit? 387
I Hispaniæ Regis indoles ac mores. 155	Ex Platonica Philosophia origo antiquarum heresum. 387
A Philippo II Hispaniæ Rege ser- vata Elisabetha, Angliæ post Regina. 355. †	Pleiadum distantia major quam a Ricciolo deprehensa. 343. †
Philosophiæ Civilis Lineamenta. 93	Pleuritis ab ira. 4
	Pluvix quantitas Parisiis quadri- ennio delapsa. 342. †
	Pluvia sulphurea, qua Sodoma periit, qualis? 106
	Pocula antiquorum qualia? 342
	Poculorum ablutionis qua ratio in

in Ecclesia Romana? 189	cum Turcis bella. 471
vitreorum apud Judæos & Græcos usus in co- pula neonymphorum. 190	Polygamia oblique a Mose taxata. 21
Podagra nemini nisi volenti inju- riam facit. 331. †	Polymathia medica. 350. †
cur artus tantum occu- pet? 332. †	Pontificatus & Regnum quando apud Hebræos conjuncta? 56
Podagræ natura. 331. †	Pontificatum quomodo Annas & Caiphas Luc. III. 2. simul gesse- rint? 56
cura absque medicamen- tis. 331. †	Pontificis Romani electionis ritus. 315. †
quomodo succurrendum? 334	Pontificum Romanorum numi- smata. 216
Pœmata Latina P. D. Huetii. 240	Πορρεία quid Act. XV. 29? 236
selectiora Augusti Buch- neri. 283	Portus ut expurgari & profundio- res reddi queant? 80
Hadriani Valesii. 310	In Possessorio succumbit, qui ex re judicata possessionem sibi debere demonstrat, per literas tamen privatas ultro cessione eam argu- itur. 131
Pœnales actiones contra heredem locum non habent. 132	Praxis fori Batavici. 114
Pœnarum apud diversas gentes diversa ratio. 88	Præceos juridicæ progymnasma- ta. 429. †
Pœseos antiquitas. 19	De Prædestinatione sententia Re- formatorum. 351
Pœtarum Danorum Carmina. 27 seq.	Prædestinationis absolutum decre- tum negatum. 428
Poli Cardinalis studium in Anglia sub obsequium Romani Pontifi- cis reducenda. 324	Præjudiciales actiones. 433
Polonia nunquam tributaria fa- cta. 462	Precationum diversa genera. 140
Poloniæ status antiquus. 466	Precum omisso primis parentibus fuit exitio. 350
Polonis num capillorum rasura in- juncta? 468	Presbyter Johannes frustra in A- byssinia quæsitus. 63
Polonorum quidam Principes cur Regis titulo abstinerint? 468	Priscianus, rectius Præscianus. 310
jus in Borussia. 469 seq.	Problema. v. Curva. Ecce 3 Pro-

- Problema *Elasticum* difficilius ca-
tenario, & cur. 263
de inveniendō sinu re-
cto, ex dato arcu &
radio. 439
Prophetarum valles sacre. 38. seq.
in vaticiniis cur or-
do sapeturbatus? 56
Prophētia Henochi quā Jude v.
14? 368. †
Propugnaculorum ale conditio-
nes. 141
Protectionis Jus. v. Advocatiae Jus. 378. †
Protestantium doctrina collata
cum doctrina Quakerorum. 119
Protoplastorum a serpente sedu-
ctio quomodo contigerit? 102
Providentia divina num ab Epicu-
ro agnita? 104
Proverbia Salomonis illustrata. 406
Proverbiorum Salomonis versio-
nes. 407
Prussia. vid. Borussia.
In Psalmis Davidicis vindicata
de Christo mysteria. 412
Pudor primorum parentum un-
de? 103
Puerorum lusus varii. 341
terriculamenta. 341
Pufendorffii (Samuelis L. Baro-
nis) elogium. 444
Pulsus frequentior non est signum
infallibile auctae effervescētie
& circulationis. 360. †
- Puncta Hebræica explosa. 17
Pulveris Rysselii præparatio. 381. †
Pyrmontensis Comitatus unde sic
dictus? 301
Quadratura. v. Curva.
Quakerorum doctrina tum
cum aliorum heterodoxo-
rum, tum cum Protestanti-
um placitis comparata. 119
Radix amari Homeri reputa-
tur Gentiana. 350
Radix Serpentina Virginiana fe-
brem intermittentem tollit. 378. †
Rationis in rebus Theologicis usus. 243
Reformatæ religionis libertas Gal-
liæ salutaris. 83
Reformatorum in Gallia apolo-
gia. 81
in Galliam merita. 83
Refractio glaciei minor, quam a-
qua. 342. †
Regeneratio alia realis, alia sa-
cramentalis, ex sententia H.
Witsii. 91
Regeneratio num omnibus rite
baptizatis conferatur? 91
Regibus an resistere liceat? 327. †
Regius ordo columnarum quis di-
ci possit? 27
Regno Christi num Judæi ante fi-
nem mundi subijciendi? 354
Regnum Dei quid Johan. III. 5? 355
Religio

- Religio Christiana num confor-
mis naturæ? 427
Religionis libertate non semper
consultum Reipublicæ. 358. †
Religiones diversæ num in Repu-
blica tolerandæ? 83
Remedium antidyssenteriacum. 378. †
De Repræsentationis jure Tracta-
tus. 460
Resurrectio corporum numero eo-
rundem asserta. 347. †
Rhodii Phœnices. 214
Ricciolus circa Pleiadum distan-
tiam notatus. 343. †
Rittershusius notatus. 159
Romani num Sarmatiam subju-
gaverint? 465
Romani Pontificis electionis ritus. 315. †
Romanum Imperium num ad fi-
nem usque mundi duraturum? 37
Rostgaard (Fridericus) Danico-
rum poematum collector, Epi-
grammate honoratus. 33
Rubedo & sudor faciei post mor-
tem. 4
Rubeniorum, patris & filii, Elogi-
um. 284
Rudolfina Tabula notata. 342
Russicarum Legationum ad exte-
ros Principes causa, mercatura
pellium pretiosarum. 63
Russici Imperii fines sensim adcon-
finia Regni Sinensis prolati. 61
Russi suspicacissimi. 62
difficiles in transitu exteris
per ditiones suas conce-
dendo. 62
Ruta anasarca externe medetur. 378. †
Rüterum inter & Trompium Ar-
chithalassos Batavos æmulatio. 345
Sacerdotii Hebræorum ratio. 56
Sacer ordo columnarum quis dici
possit? 27
Sacrificati qui in veteri Ecclesia? 169
Sacrificiorum ritus. 167
De Saga Endoriensi sententia
Balth. Bekkeri. 244
Adversus Sagas quomodo procedi
in foro soleat? 252
Salis polychrestæ præparatio nobilior
vulgari. 380. †
Salis statua, in quam Lothi uxor
conversa putatur, figmentum
Judeorum. 107
Sal podagram excitans mediæ po-
testatis est inter fixum & vola-
tile, i.e. essentiæ. 332. †
Sal quomodo podagram excitet? 333. †
Sal terræ cur dicti Apostoli Matth.
V. 13? 139
Salivalium ductuum inferior con-
formatio diversa. 50
Salmassii (Claudii) Elogium. 157.
240
Salmassii

Salmasius notatus.	164	Satan. v. Diabolus.	
In Salomonis libros commentari- us Jacobi Benigni Bossueti.	406	Ex Satisfactione Christi pro no- stris criminibus validissimum pro ejus divinitate argumen- tum.	417
Salomonis templum cum templo Vaticano collatum.	405	Satyri unde dicti?	212
Saltationes Christianis olim probi- bite.	172. 173	Sauberti (Johannis) Elogium.	55
Ad Salutem eternam consequen- dam num sufficiat lumen Na- tura?	424	Scabies membrorum paralytico- rum mortem praesagit.	3
Samuel num Pontificis Maximi munus gesserit?	57	Scaligeriana a quo edita?	164
Samuelis apparitio Sauli facta qualis ex mente Bekkeri?	244	Scaliger notatus.	286
Sanderus (Nicolaus) notatus.	359. †	Scarificatio medetur hydropi.	
Sanguinei & Phlegmatici pre Cholerici & Melancholicis ad usum Virgula divina apti.	37.	Scorbuti causa.	361. †
	38	Scorbutica macula post mortem erumpentes.	4
Sanguineum insecti genus.	389	Scorbutus quos morbos compre- hendat?	362. †
Sanguinis mixtio turbata est cau- sa febris.	360. †	Scotiae historia regnantibus Maria & Jacobo I.	449. seq.
Sanguinis serum lacteum.	3	Scribarum a legis peritis disci- men apud Judaeos.	57
Sanitatis quidditas.	366. †	Scriptura S. & ratio quomodo consentiant?	243
Sapientes septem Graciae.	139	quo in pretio sit a- pud hodiernos Judaeos?	
In Sapientiam, quam vocant, Salo- monis commentarius.	410		304
Sapientia Salomonis num liber Canonicus?	410	Scripturae S. auctoritas unde pa- teat?	344. seq. †
Sara gentiliam Venus.	213	Scripturae S. interpretatio acro- amatica & exoterica.	281
Sarmatae num a Germanis oriun- di?	464	Loca illustrata.	
num a Romanis devicti?	465	Loca	

Loca illustrata.		Esa.	IX. X.	44. seqq.
Genes.	I. II. III.		XIX.	18. 11.
	III.		XXII.	72.
			XXVIII.	21. 40.
	VI.		XXX.	30. 33. 75.
	XII.		XXXVII.	12. 99.
			XXXVIII.	5. 425.
	XVIII. XIX.		LXV.	44.
	XIX.		X.	2. 342.
		Jerem.	I.	38.
	XXI.	Ezech.	X.	38.
	XLI.		XXVII.	14. 135.
			XXXIX.	11. 45.
Exod.	XXI.	Daniel.	VII.	14. 180.
Levit.	XXI.		XI.	72.
Num.	XXV.	Hof.	L.	3. 11. 70.
Deuter.	V.		II.	14. 15. 42.
	XVIII.	Joel.	III.	2. 76.
Jos.	VI.			18. 19. 41.
	VII.	Nah.	I. seqq.	76.
Jud.	VI. VII.	Zachar.	III.	1. 2. 3. 368.
	XVI.		VI.	1. 8. 68.
1. Sam.	XVI.		XIV.	5. 70.
	XXV.	Matth.	III.	11. 354.
	XXVIII.		V.	13. 139.
2. Sam.	VII.		XVI.	11. 180.
	XIV.		XIX.	30. 354.
Job.	XIV.		XX.	16. 354.
Psalms.	XXIII.		XXIII.	29. 32. 235.
	XLV.			35. 356.
	LXXXIV.		XXVI.	26. 372. †
	CX.			29. 372. †
Proverb.	XXX. XXXI.		XXVIII.	19. 413.
Esa.	II.	Marc.	XV.	25. 138.
	V.	Luc.	III.	2. 56.
	VI.		XVII.	32. 108.
				FFFF
				XVIII.

Luc.	XVIII.	8.	367. †	1. Joh.	V.	17.	414.
	XXIV.	26.	418.	Ebr.	XIII.	2.	258.
Johan.	I.	3. 4.	308.	Jac.	II.	8.	349.
		32.	179.	Jud.		25.	259.
	III.	5.	355.	Apocal.	II.	6. 15.	41.
		16.	414.		III.	17.	103.
	XIX.	14.	138.			20.	372. †
Actor.	VIII.	1.	57.		IV.		40.
	XV.	29.	167. 236.		XIII.	8.	353.
	XIX.	24.	190.		XVI.	12-16.	71.
Rom.	VI.	12.	423. 428.			15.	103.
	VIII.	10. II.	236.		XVII.	8.	353.
	IX.	12. 15.	354.		XX.	7-10.	74.
		26.	366. †	Seytharum ortus & res gestæ.			8
		32.	181.	Scytharum veterum Religio.			135
1. Cor.	III.	13.	356.	Philosophia.			136
	V.	9. II.	236.	Semen elematis peregrini vesicatori-			um. 378. †
	VII.	14.	91.	Semen Davidis duplex.			352
	VIII.	7.	167.	Semine num gaudeant mulieres?			341
	X.	19.	167.	Seminis liberantis, seminis liberati, se-			minis serpentis appellationes unde?
2. Cor.	IV.	29.	356.				349
Gal.	III.	13.	346. †	Senatui Romano qualis circa numos			231
	IV.	20.	183.	Senex quatenus a culpa excusandus?			329. †
		24.	349.				388
		29.	235.	Sensus brutis adjudicatus.			109
Eph.	IV.	9.	353.	Septuaginta Interpretum numeros E-			braicos emendandi propositum.
Phil.	V.	26.	92.	Septuagintaviralis V. T. versio unde			tantam auctoritatem fuerit conse-
1. Tim.	II.	6.	140.	cuta?			13
		1.	40. 236.	Sequestratio documentorum. V. Docu-			menta.
		4.	182.				
	IV.	8.	349.				
Tit.	III.	5.	92.				
1. Petr.	I.	22.	346. †				
	III.	19.	351.				
	IV.	6.	352.				
2. Petr.	II.	II.	368. †				

Series.

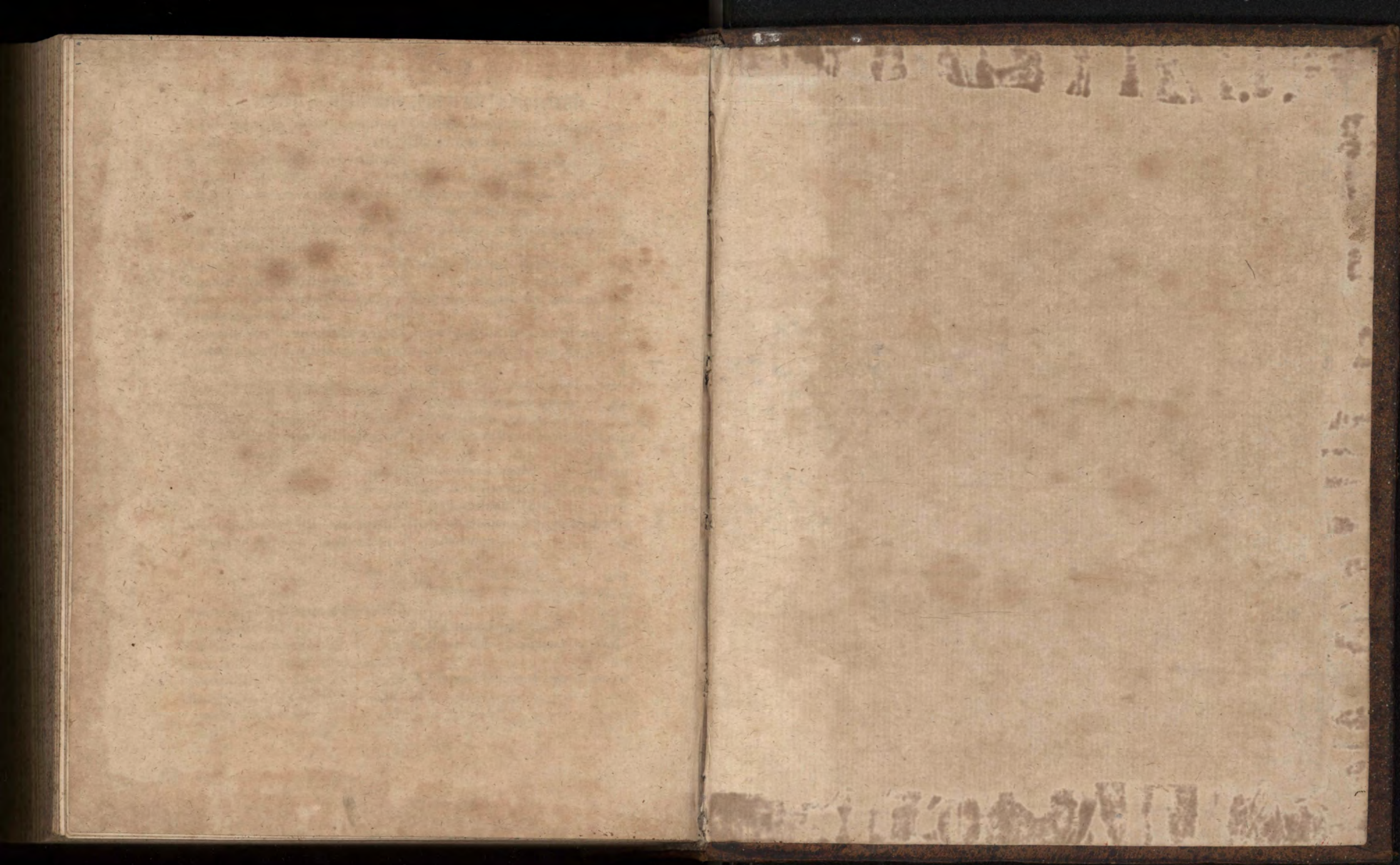
Series infinita. v. curva.		Sorberii (Samuelis) vita ac scripta.	
Serrata numismata a quanam?	227		160
Servitus inter Christianos sublata.	430	Specificum antipodagricum.	334. †
Serum sanguinis lacteum.	3	Sphæricæ doctrinæ Elementa.	118
cum urina excretum.	3	Spinoza (Benedictus) refutatus.	353
		Spirituum animalium pro resistentis	
Siberia magis magisque exulta.	61	impendendorum quantitas.	204
Sicarii virgula divina indagati.	34	Spirituum locus.	257
Silesia Bohemiæ Regno quomodo acces-		Spiritus S. distincta a Patre & Filio	
serit?	469	persona.	413
Simon (Richardus) refutatus.	353	Spiritus S. num non detur nisi creden-	
Sluyfen Batavis quid?	19	tibus?	346. †
Sociniani refutati.	413. seq.	Spiritus S. testimonium num requira-	
Socinianismus refutatus.	472	tur ad Scripturæ S. auctoritatem fi-	
num Hereseos nomen		de divina credendam?	345. †
mereatur?	473	Statua salis, in quam Lotbi uxor con-	
Socinianorum dogmata cum placitis		versa putatur, figmentum judæo-	
Arminianorum comparata.	345. †	rum.	107
Sodomæ eversio quomodo contigerit.	105. 106	Stellæ Magorum.	342
situs.	105	Stephani protomartyris reliquie.	6
Sol. v. Observatio.		Strausius (Johannes) notatus.	63
Solis apparitio in Nova Zembla Bata-		Strype (Johannis) Historia Thomæ	
vis insolito tempore facta, unde?	318. seq.	Cranmeri emendata.	325
in disco Mercurius observatus.	343. †	Suavis (Petri) Historia Concilii Tri-	
semidiameter apparens.	376	dentini.	314. †
Solestres eodem tempore super Hori-	316	Substantia, etiam corporea, ab agendo	
zonte visi.	350. †	nunquam cessat.	112
Solstitialis morbus, Phthisis.	350. †	Substantiæ notio.	111
herba, gramen.	350. †	De Substitutionibus Heredum Tra-	
A Solymis num condita Hierosolyma?	213	ctatus.	459
Per Somnium indicata mors.	1	doctrina Baldo ad-	
S. Sophia templi Constantinopolitani	329	modum questuosa.	460
ichnographia.		Successoria illustrium pacta.	52
		Succinum flavum antihydropicum.	
			375. †
		Succus Melidonii vulneribus recenti-	
		bus medetur.	378. †
		Efff 2.	nutri-

<i>nutritius plantarum quod elevetur?</i>	344.†	Teraphini quid?	246
Suevicum iter P. D. Huetii.	240	Terentiorum nomen apud Romanos celeberrimum.	139
A Suffocato abstinentia cur ab Apostolis precepta?	168	Terminus vite num fatalis?	425
Sulphur ex antimonio.	381.†	Ex Terrore tetanus.	3
Superfoetatio repetita.	3	De Tertulliani stylo iudicium Balsaci.	157
Supposititii nummi ut a veris discernendi?	229	Tertullianus notatus.	170
Susannæ ad lascivos senes sermo eleganti carmine expressus.	31	Testamenta Illustrum in Germania an precise secundum Jus Romanum condenda sint?	442
Suspendium virginum Mæstiarum.	350.†	Tetanus ex terrore.	3
Symbola in nummis.	229	In Theam Elegia P. D. Huetii.	240
Ex Symbolo Apostolico asserta S. S. Trinitas.	416	Theoduli Monachivaria nomina.	385
Synedrium magnum & minus apud Ebreos.	56	Theologia Judaica moderna.	303
Sypesteinii (Henrici) Epistola de plagio literario.	343	Christiana Philippi a Limborch refutata.	345.†
Syria & Phœnicia sæpius confunduntur.	213	Theologicæ Institutiones Nicolai Gütleri.	346
Syria Paradisi sedes.	99	Theologiæ sacra nucleus.	237
T acitus illustratus.	209. seq.	Syntagmata P. Augustini Laurentii.	458
Talparum oculi nervo optico desituti.	3	Syntagmatum & compendiorum necessitas & usus.	346
Tangentium methodus. vid. Methodus.		Tholus duplex Vaticana Basilica.	404
Tartaris num tributarii Poloni?	471	Thuringorum origo.	337
Tartarorum Calmuccorum regimen, moresque.	62	Tolerantium religio in Pyrrhonismum degenerat.	419
Tellerii (Caroli Mauricii) Archiepiscopi Remensis, Bibliotheca.	353.†	error gravior quam Antitrinitariorum.	419
Templi Vaticani Descriptio.	401	De la Torre familie nomen unde?	146
Tensiones num viribus tendentibus proportionales?	270	De Traditione sententia Judeorum.	304
Tensionum lege data, reperire Elasticam, & vice versa.	267	Traditores in veteri Ecclesia qui?	170
		De Traiectensi Episcopatu agitata olim controversia.	188
		Trans-	

Transactio inter patrem & filium de bonis maternis solius metus reventialis pretextu non rescinditur.	130	Post Variolas furunculi.	2
Transcendentales lineæ. v. Curva.		Vasalli coram Electore Palatino conveniri possunt, licet Nobiles Imperii immediati sint, & causa feudum ipsum, quod ab Electore recognoscunt, non concernat.	131
Triangulare phenomenon caeleste.	58	Vasquesius notatus.	370.†
Tributariæ gentes quanam proprie?	463	Vaticanæ Basilicæ veteris descriptio.	326
S. Trinitatis mysterium primi parentes adhuc integri non ignorarunt.	350	Vaticani Templi descriptio.	401
Triumviratum in Romana Republica historia.	443	agri situs & loci memorabiles.	402
Trogi Pompeji libri num in Epitomen a Justino prudenter redacti?	364.†	Vaticanus Obeliscus translatus.	403
Trompii (Cornelii) vita & res gesta.	343	Ob Vectigal non solum quando merces in commissum cadunt, dominus earum vectorem non valide convenit, si inter eos conventum, quod vector nihil negotii cum solutione gabellæ habere debeat.	132
Trompium inter & Rüterum Archithalassos emulatio.	345	Veli a vento expansi figuræ.	340.†
Turcici Imperii historia.	185	Velum num a Christianis Imperatoribus in munis admissum?	228
Turenii contra Condeum Principem gesta.	296	Venditio dolosa hereditatis aliena nulla est, licet pacto evictionis præstatio remissa.	130
Tutela Illustrum in genere.	441	Ex Vendito fundo ad certos pedes, si Magistratus autoritate quid detrahatur, in quantum emtori regressus detur contra venditorem?	131
Electoralis Testamentaria.	442	Venedi a Wandalis distinguendis.	464
Matris aut avie illustris.	434	Venus Gentilibus eadem, qua Hebræis Sam.	231
materna utrum etiam in bonis feudalibus locum habeat?	434	Vermis sternutando e naribus rejectus.	4
Tutelares Rationes impugnate ac defensa.	435	Versio Latina textus Hebræi V. T. quomodo adornanda?	14. seq.
Tutelaræ Constitutio. Dormundschaffts-Ordnung.	434	Vesica-	
Valesii (Hadriani) vita & scripta.	307. 309		
Valesius (Henricus) notatus.	8		
Valles Prophetarum sacra.	38. seq.		
Varillafius notatus.	96		

Vesicatorium semen Clematidis peregrina.	378. †	De Umbra Observationes varia.	118
A Vespera cur ab Hebraeis dies inchoatus?	98	Unctio familiaris Judæis.	237
Vestes Israelitarum in deserto non detrite.	235	Regum Israeliticorum.	237
Vestis primorum parentum, non nisi scena foliis ficulneis tecta.	103. 105	Ungaria. vide Hungaria.	
Vigilantius defensus.	169	Unguentorum usus num recte Christianis prohibitus?	171
Vignolæ (Jac. Barozii) vita.	25	De Voluptate doctrina Epicuri.	125
Villacum, urbs Carinthiæ Episcopo Bambergensi subiecta.	96	Vomitoriorum utilitas.	363. †
Contra Rei Vindicationem exceptio rei vendite ab actoris socio non admittitur.	130	Vossius (Isaacus) refutatus.	104
Viperæ morsus quomodo curatus?	341. †	(Gerb. Joh.) notatus.	301
Vires dilatatrices fibrarum respectivæ earumque calculus.	203. seq.	Votivorum numerorum quis modus?	224
tendentes antensionibus proportionales?	270	Urinæ incontinentiæ remedium.	370. †
Virgæ Mercurii ortus.	350. †	Ursi in Lithuania cur tota hyeme dormiant?	63
De Virginum 11000 martyrio fabula unde orta?	309	De S. Ursula & 11000 virginibus martyribus fabula unde orta?	309
Virgulæ divinæ utilitas in indagandis fontibus, thesauris, furibus & sicariis.	34	Uteri Consensus cum labiis oris.	3
usus antiquissimus.	35	Vulneribus medetur succus melidonii.	378. †
phenomena.	35	Vultus quid in numis?	219. 227
Virium fibras dilatantium & resistentiarum ratio.	202	Uxor Loti quomodo in statuam Salis transmutata fuerit?	350. †
Vitæ terminus num fatalis?	425	Uxorum communionem quo sensu Platon admiserit?	387
Uladislavus Polonus & Uladislavus Bohemus male confusi.	469		
Ulcera pedum non tuto semper curantur.	51		

W Andali alii a Venedis. 464
 Weigeli (Valentini) deliria. 314. †
 S. Wilhelmi Magni vita. 165
 Wolzogenius (Ludovicus) defensus. 116
 X Imenii Cardinalis vita & res gestæ. 145

ACTA
ERUDITIONUM
ANNO 1694

